

Kaya Genç

Macera

ROMAN

MACERA

Kaya Genç *Under the Shadow* (I.B. Tauris, 2016) ve *An Istanbul Anthology: Travel Writing through the Ages* (American University in Cairo Press, 2015) kitaplarının yazarıdır. Harvard University Press için bir Türkçe edebiyat tarihi kaleme alan Genç, yazarlığıyla *The Atlantic* dergisinin yayımladığı '2014 yılının en iyi gazetecilik işleri' listesine girmiştir. Yazları *London Review of Books*, *Times Literary Supplement*, *Paris Review*, *Believer*, *Guardian*, *Financial Times*, *New York Times*, *New Republic*, *Prospect* ve *Time*, *Newsweek*'te yayımlanan Genç'in ilk romanı *Macera* 2008 yılında Yapı Kredi Yayınları'ndan çıktı.

KAYA GENÇ

Macera

Roman

**Yapı Kredi Yayınları - 2799
Edebiyat - 846**

**Macera / Kaya Genç
Kitap editörü: Murat Yalçın
Düzeltiler: Alev Özgüler**

Kapak tasarımu: Nahide Dikel

**Baskı: Mas Matbaacılık A.Ş.
Hamidiye Mah. Soğuksu Cad. No: 3 Kağıthane-İstanbul
Telefon: (0 212) 294 10 00 e-posta: info@masmat.com.tr
Sertifika No: 12055**

**1. baskı: İstanbul, Kasım 2008
ISBN 978-975-08-1510-2**

**© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2008
Sertifika No: 1206-34-003513
Bütün yayın hakları saklıdır.**

**Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncaının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.**

**Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr
http://www.yapikredi.com.tr**

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KISIM

I.

Karanlık bir akşamüstü – Saticının hikâyesi ve bir uyarı –
Şişman adamın değişik davranışları • 13

II.

Depoda olanlar – Karanlıktaki ses – Boş bir mağaza • 23

III.

Gemi, hastalık – Zavallı bir çocuğun romantik çağlarda
yaşananlara fevkalade çok benzeyen ölümü – Özgürluğun
kavuşmanın Gündüz'e düşündürdükleri • 32

IV.

Sokaklarda ve karanlık odalarda – Uzun bir gece başlıyor
– Karagöz'le Hacivat bir meyhanede nasıl kafa çekti? • 39

V.

Salgının başlangıcı – Çam yarması ve kötü kalpli diktatör
– Köpektен ağaca dönüşmenin zararları • 47

VI.

Gündüz düşünüyor – Keçiyle marangozun hikâyesi –
Ragıp Bey'in girdiği deney • 54

VII.

Bir kedinin tuhaf alışkanlığı – Gündüz'ün çıraklık yıllarını
nasıl geçirdiğini öğreniyoruz – Boz ayı rahatsız ediyor • 59

VIII.

"Ayı mı gördün?" – Fevkalade önemli düşünceler –
Kapıdaki ziyaretçi • 64

IX.

Kapanan ağız – Davos – Şair sahneye girer • 68

X.

Şairin hikâyesi – Hikâyeden çıkanlar – Ağlayan bir ayı • 72

XI.

Kendine güvenmek – Gündüz'ün teklifi – Yola çıkış • 82

XII.

Paşa'nın lokantasında – Şerif – Beş köşeli yıldız • 89

XIII.

Dağılan sis – Köle kadınla yaşlı adamın hikâyesi – Düello • 100

XIV.

Ölüm üzerine – Silahlar çekiliyor – Tayfa Joe • 109

XV.

Aynalar ve icatlar – Fırçanın yaptıkları – Taş kesen Yulaf • 122

XVI.

Dışarı çıkma kararı – Geçmişimizde yaşanan acı olayları
akla getiren bir yol trajedisi – Sorunların çözümü
ve gemiye biniş • 133

İKİNCİ KISIM

XVII.

Uzaklaşan şehir – Geminin içinde – Kötek yiyan adam,
islak yabancı • 149

XVIII.

Babalar ve oğullar – Ruh doktorunun ve yan yana oturan
adamların inanılmaz hikâyeleri – Joe sazı eline aldı • 155

XIX.

Homurdanan yolcu – Gündüz’ün liderlik arzusu –
Bir direk vesilesiyle • 165

XX.

Tayfayla gölgenin gerçek kişilikleri – Gündüz lider oluyor
– “Burada işler böyle yürümez” • 182

XXI.

Afrika kıyılarında – Bir kamara – Gündüz’ün inanılmaz
yolculuğu esnasında başından geçenler • 202

XXII.

Yeniden güvertede – İvan ve vicdan – Joe, vahşi bir ormana
girerken dikkat edilmesi gerekenleri anlatıyor • 227

XXIII.

Kral muamelesi – İvan meselesi: muhasebe ve mücadele
– Timsahtan kaçan Joe'nun etekleri tutuşmuştu • 254

XXIV.

Hayatta kalma mücadelesi – Manastırda olanlar –
Karga ayvayı yiyor • 279

XXV.

Ayılar – Bal yiyan ayı – Ağaç ve ayı • 304

XXVI.

Ayılar adası – Bir romanın neden insan ruhu, büyük bir aşk, toplumsal değişim, kültürel mevzular ve daha pek çok sıkıcı konudan değil de ayılardan ve korsanlardan bahsetmesi gerektiği üzerine bir eşine daha ancak en saygıdeğer yazarlarda rastlanacak bir paragraf – Ayılar adasından kaçışım • 306

XXVII.

Sorunların nasıl çözüldüğü – Beklenmeyen ziyaretçinin olağanüstü yürüyüşü – Gündüz önce kâbus görüyor, sonra çiplak bir adamdan De Quincey üzerine bir söylev dinliyor, en sonunda da özgürlüğe kavuşmaya çalışıyor • 312

XXVIII.

Açı gerçekler – Gündüz’ün çocukluğundan gelme bir sahne, hikâyeye egemen oluyor – Kaçış? • 337

XXIX.

Ağacın içinde – Bir zamanlar tabure kılığına girdiğini öğrendiğimiz Sahip'in olağanüstü açıklamalarına kaptanın verdiği değişik tepki – Gündüz'e (nihayet) jeton düşüyor • 359

XXX.

Büyük bir dostluğun başlangıcı – Manastır dönüş – Otopsi esnasında garip bir olay yaşandı • 390

XXXI.

Görme yetisini yitiren gencin acı verici saatleri – Görme yetisini yeniden kazanan Gündüz’ün keyfine diyecek yoktu – Çalıların içindeki kabartı • 403

XXXII.

Kitabın son bölümünün başlangıcı - Balona biniş, Afrika'dan ayrılış – Kitabımız bitiyor ve bitti • 409

*Bu kitap, 1871 yılında iktidarı ele geçirip 19. yüzyılın
başkentinde üç ay boyunca kendi yönetimlerini kuran
Fransız devrimcilerle dünyanın her yanında onların görkemli
girişimini hayranlıkla takip etmiş bütün radikallerin hatırlasına
ve 25 yaşındaki Yelin'in gülmeyişine ithaf olunur.*

Kahrolsun yerleşik kültür!

Kahrolsun uzlaşma!

Kahrolsun popüler sanat!

Yaşasın edebiyatın radikal deneyleri!

Yaşasın hayal gücünün düzen kabul etmeyen yapısı!

Yaşasın eski usullerin devrimci yöntemler için kullanılarak yok edilişi!

BİRİNCİ KISIM

I.

Karanlık bir akşamüstü – Satıcıının hikâyesi ve bir uyarı – Şişman adamin değişik davranışları

Bazı hikâyeler, kitaplar vardır, daha ilk kelimesinden, ilk sayfasından, kapağından, onları duyduğumuz ilk andan itibaren yakamıza öfkeli bir kabadayı gibi yapışır ve kendilerini okuyan, dinleyen kişiyi bir ömür boyunca rahat bırakmayı kesinlikle redde-derler. Bu hikâyelerin âlemine bir kere girdiğimiz vakit, odamızın dışındaki dünya kararır, eski bir fotoğraf gibi, ama büyük bir hızla solar, göz açıp kapayıncı dek de ortadan kayboluverir. Büylesi hikâ-yelerin birer mucizeden ya da göktaşından farkları yoktur hiç. On- larla ilk karşılaşlığımız anları da, işte bu yüzden asla unutmayız. Ama aklımızı sürekli olarak kurcalayan bir sorunun cevabını, ma- alesef, büyük bir heyecanla içine girdiğimiz hikâyenin dünyasında değil de, dışında, hatta bazan kendimizde aramamız gereklidir. Bu hikâyeyi böylesine etkileyici kıلان şey nedir? Okuyup bitirdiğimiz- de, anlatıcı yorgun dudaklarını usulca kapatıp sessizliğe gömüldü- günde, içimizde Japon usulü sıkıştırılmış balıklar gibi parçalanan bu kelimelerin tam da dinlediğimiz ya da okuduğumuz sırayla an- latılmasının sebebi nedir acaba? Bunu bize kitap değil, başka bir şey, muhtemelen kendi içimizde vizıldanıp durduğunu yillardır duyduğumuz o ses, yani iç sesimiz söyleyecektir. Fakat benim gibi düzene, kontrole, sarf ettiği her lafin doğru anlaşmasına düşkün yazarlar, kitaplarının arkasında gizlenen bu mühim suali yanıtla- ma işini okurun içindeki sese bırakmayı biceremezler bir türlü.

Bunun yerine bas bas bağırmak, kitaplarının manasını yönlen diren mahlukun her zaman için kendileri olması gerektiğini sürekli olarak söylemek isterler. Bu elinizde tuttuğunuz da, işte böyle kitaplardan... Yarattığı dünyayı bir imparator gibi devamlı gözlem altında tutmayı isteyen yazarın suçlu olup olmadığını, şayet suçluysa nasıl cezalandırılacağını, kellesinin mi uçurulacağını, yoksa ellerinin mi kesileceğini belirlemek ise sana kalmış, ey akıllı okur.

Maceramızın fevkalade kişilik sahibi kahramanı Gündüz, yukarıda bahsettiğim dünyanın ilk durağı olan dükkâna girdiğinde, hava çoktan kararmış, dışarıdaki kargalar da, yüzlerinde mutsuz ifadelerle gaklamaya başlamışlardı. Evet efendim, doğrudur: Bir kitabın bizlere sunduğu dünyada yaptığımız yolculuğu, bir tren seyahatine benzetur. Hikâyenin güzelliğine göre birinci, ikinci ya da beşinci mevkî bir yolculuk olacaktır bu. Dilerim ki bizimki birinci sınıf bir seyahat olsun ve pencereden geçip gittiğini gördüğün manzaraların her biri içlerinde ayrı bir mana, ayrı bir güzellik barındırsın.

Efendim, kahramanımızın içine girdiği dükkânın hemen dişında bulunmakta olan bir güvercin, üzerine tünediği tabelanın tepesinde bir yandan sessizce volta atarken, bir yandan da boş ve de çaresiz gözlerle çevresine bakınmaktadır. Arkasına dönmeden evvel, Gündüz bahsi geçen güvercinin kanatlanıp uçtuğunu, ipi kesilmiş bir uçan balon misali hızla yükseldiğini gördü. Sokakta yürüyen insanlar, şemsiyelerini açmışlardır. Uzaklarda bir yerde bir tren düdüğünü öttürerek bir tünele girdi; vitrinin önündeki su birikintisinden uzun boylu bir adamın gölgesi geçerken, kahramanımız (isminin Gündüz olduğunu hatırlayalım) kendi kendine: "Ne kadar da karanlık bir gün bu böyle," dedi. Sonra sağ kaşını havaya kaldırıp bir parça endişeli bir yüze: "Üstelik duyduğuma göre hava daha da kararacakmış... Kararmazsa da, gözlerimi kaparım ve ben karanlık olurum," diye düşündü. Bazı şüphecilerin, roman karakterlerinin bu tür kitabı fikirlerini sahte buldukları herkesin malumudur: Böyle saldırlıara hedef olmak için, daha en baştan söylemek isterim ki, Gündüz de, içinde bulunduğu dünya da, bu dünyadaki karakterlerinin her birinin düşünsel, kanaat ve konuşmaları da... baştan sona uydurmadır

ve tüm bunların gerçek hayat denilen o uzak hayalle uzaktan yakından bir alakası yoktur. Çünkü ben bu kitabı üç sene boyunca, gerekli olmadıkça evden hiç çıkmadan, boş bir defterinince satırlarla dolu beyaz sayfalarına bakarak yazdım; bu esnada da, ne hatırlarımдан ne de gözlemlerimden faydalandım. Kitaplarımın gerçek dünyayla hiçbir alakası olmadığını, bütün romanların birer masaldan ibaret oldukları gerektiğini, en iyi çocukken bilir, ama sonra, tipki bir türlü bulamadığımız bir mektup gibi, bir gün aniden kaybediveririz. O yüzden, size kahramanımın küt küt atan kalbinin durmak üzere olduğunu, bunun sebebinin de sokak boyunca dizili lambaların yukarıdan biri emir vermiş gibi, sırayla, gürültüyle yanmaya başlamaları olduğunu söylediğimde, bu söylediklerimin gerçekten de yaşanmış olduklarına aman inanmayın... Ama yine de, zayıf ampullerden yayılan ışıkta, doğrusu fevkalade şırsel bir yan vardı.

Şimdi de sıra, soyadını henüz öğrenmediğimiz kahramanımızın eskimiş lacivert paltosundan bahsetmeye geldi. Bu paltonun lacivert ve eskimiş olmak dışında bir özelliği yoktu doğrusu. Fakat dükkanında kurulmuş oyuncaklar gibi dolanıp duran diğer müşterilerin giydikleri kıyafetler arasında, lacivert paltonun hemen göze battığı da bir gerecti. Çok merak ediyorsanız, eteği ütüsüz paltonun düğmelerinden birinin siyah, diğer dördünün ise kahverengi olduğunu söyleyelim. Üzeri top top olmuş küçük beyaz tüylerle, alt kısımları çamur lekeleriyle kaplıydı. Hardal rengi gömleğinin hafif yıpranmış yakası iki yana doğru açılmış, siyah yün pantolonunun paçaları fazla uzun olduklarından ayakkabılارının altında ezile ezile ıslanmışlardı. Taranmamış yağlı saçları, kepçe kulaklarının iki yanından dağınık sakallarına bağlanıyordu. Sakallar yüzünde eşit biçimde uzamadığı için, çenesinde kıvrılan tüylerin altından yanaklarının etleri belirmişti. Bu paltoyu ve içine giydiği gömleği amcası ona iki yıl önce, bir iş seyahati için üç dört günlüğüne gidip kaplumbağalara has bir süratle, tam dört sene sonra döndüğü Moskova'dan getirmiştir. Acaba Moskova'da amcasının başından neler geçmişti? Bilmiyoruz. Bu esnada yaşananların hikâyemizle doğrudan bir bağlantı olacak mı? Hiçbir fikrimiz yok. Ama şu var: Aradan geçen tüm kar fırtınalarına, İstanbul'un pis sokaklarında yaşadığı bütün o

küçük kazalara karşın, kahramanımız (ki adı Gündüz'dür) bahsi geçen paltoyu kolundaki saatten, ellerinden, tırnaklarından ve hatta postallarından bile daha çok önemserdi.

Cihannümamızdaki kimi mahlukların, çevrelerine olağanüstü miktarda gürültü yaydıkları, küçük bir azınlığın ise, bırakın ses çıkarmayı, bütün gün boyunca dut yemiş bülbüller gibi bekleştiklerini, herkes gibi sen de duymuş olmalısın, ey bilge okur. Bu bülbüller, solucan misali, ortalıkta sessizce dolanırlar; dükkânda hisır hisır ilerleyen müşterilerin de, bahsi geçen kişilerden hiç farkı yoktu. İçeride gezinmekte olan posbıyıklı bir adam, muhtemelen çantasında bulunan bir şeyi umutsuzca ceplerinde arıyor, yaşı bir adamın mavi gözleri ise, gözden çok cam bilyelere benzıyordu. Bu yaşılı adamın adı Recep'tir; elli sene boyunca yaşadığı şehrin en çok sevdiği yeri olan bu dükkânda Recep Efendi'nin yapmayı en çok sevdiği şey, kılsız, narin, beyaz sağ eliyle askılarla dizilmiş kiyafetleri okşamaktı. Bir defasında, genç bir tezgâhtar kız, Recep Efendi'ye iyi olup olmadığını sormuş, o da, bunun üzerine sağ elini ceketlerin üzerinden kaldırarak, işaretparmağıyla sol gözüne iki defa tık tık vurup, "Bende bu gözler varken hayatımda daha başka neye ihtiyacım olur, güzel kızım?" diyerek fevkalade akıllica bir cevap vermiş, böylece lafi da tam gediğine oturtmaya muvaffak olmuştu. Kahramanımızın ilgisini asıl çeken şeye gelelim: Uzun süredir kesilmeyi bekleyen kederli ağaçlar gibi yan yana durmuş, gömleklerle, kravatlara ve çeşitli başka eşyalara bakan iki kadın, aynı anda, görünmez bir göbekbağıyla birbirine bağlanmış gibi görünen sakızlarını büyük bir ciddiyetle çigniyor, bir yandan da, kendi kendilerine, zar zor duyulan bir sesle, kıkırdayorlardı. İşte bu sesleri duyduğu için, Gündüz midesinde bir acı hissetti, kafasını yana çevirdi ve hemen önünde durmakta olan bir kravatı askısından tutup onu sanki konuşturmayı istiyormuş gibi şöyle bir silkeledi; bu kravatı çalmak ne kadar da güzel olurdu şimdi! Geçmişinde pek çok bulunan ıslak, yağmurlu, puslu ve de sıkıntılı ilkokul günlerinin karanlık sabahlarına çok benzediği için seçtiği bu yeşil kravatın üzerinde duran zayıf parmaklarına bakarken, genç adam, bir süredir dükkânda çalışan satıcılardan birinin kâh yükselp kâh alçalan mırıldılı sesini bilinçsizce dinlediğini fark etti. "Aziz

dostum,” diyordu bu sesin sahibi: “Aziz dostum Mesut, acep sen daha evvel benim evime hiç gelmiş miydim?” Bu suale satıcının şışman satıcı arkadaşının verdiği cevap: “Hayır,” oldu. “Bahsi geçen eve adım attığımı yemin edersem başım öylesine ağrır ki, eminim en sonunda çat diye ortadan ikiye ayrıliverir.” Beriki bunun üzerine: “Gelmedin mi?” diye bağırip sağ eliyle alnına şak şak diye iki defa vurdu ve büyük bir fizik sorununu çözmeye uğraşan bir düşünürün dalgınlığıyla, tezgâhin üzerinde duran su bardağına korkunç bir tokat attı. Bardaktan geriye kalan üç üzünlü parça, sanki hüngür hüngür ağlamakta, hatta yer yer de zırıldamaktaydı. Pisliğini temizlemek için tezgâhin altına giren satıcı, bir parça sınırlı bir sesle: “Ben bir yokuşun dibinde, hatta en dibinde oturmaktayım,” diye anlatmaya başladı. “Kız arkadaşım ise aynı yokuşun tepesinde ikamet etmektedir. Kendisini görebilmek için her gün o yokuşu çıkmam gerekmekte... Ona bazan bu yokuşun ortalarında bir yerde, bir kısrak gibi koşarken rastladığım oluyor. Fakat beni görmeden yokuşu inmeye devam ettiğinde, ayvayı afiyetle yiyorum, çünkü benim gibi ihtiyar bir atın ona yetişmesi ne mümkün! Şayet beni fark ederse, hemen sarılıp koklaşıyor, usul usul yalaşıyor, en sonunda da, birbirimize: ‘Acaba kimin evine gitsek?’ diye soruyoruz. Annem o saatte televizyonun karşısında uyumuş oluyor, ayrıca ikimiz de bir zürafanın sırtı kadar dik olan yokuşu çıkmayı hiç istemiyoruz. Ancak sevgilim –kendisinin bakire olduğunu, hatta daha evvel bir erkeğin kucağına hiç oturmamış olduğunu sana söylemiş miydim?–, evet, benim güzel sevgilim geceyi evimde geçiremeyeceğim için, bir saatten sonra, onu yokuşun tepesindeki dairesine çıkarmam gerekiyor. Böyle olunca da, ben yokuşu bir buçuk defa, o ise bir defa inip çıkışmış oluyor. Üstelik yokuşun iki tarafında da sürekli olarak sivri dişli, uykuya nedor bilmeyen köpekler bulunduğuundan, onun evindeyken de, kendi yatağımda yatarken de, bütün gece korkudan karnım ağrıyor benim. Ama en kötüsünü henüz anlatmadım: Onun yokuşu bir defa, benimse bir buçuk defa inip çıktığımı düşünmekten uyuyamıyorum, sürekli bunu düşünüyorum! Uyumak için koyun sayan çocuklar gibi, bütün gece: ‘Bir! Bir büyük! Bir büyük! Bir!’ diye söyleyeniyorum, sonra köpeklerin ulumalarını duyuyuyorum, kötü

bir şeyler olacak diye hissediyorum, korkuyorum; alnım terden sırlısklam oluyor, uyuyamıyorum! Sence bu durumda benim ne yapmam gerekmekte? Koyun saymayı bırakıp kendimi içkiye mi vermeliyim? Yoksa herkesin o çok methettiği bitki çaylarından pişirip ayaklarımı sıcak suya mı sokmalıyım? Dertlerimin çözümü nasıl gerçekleşecek? Ben bir insan mıyım, yoksa bir tarlafaresi mi?”

Bu olağanüstü sözleri duyan şişman satıcı, hastalarının kulağına artık hep aynı gelen yakınmalarından bıkmış bir doktorun sıkıntılı sesiyle, “Neredeymiş bu yokuş?” diye mırıldandıktan ve sualının cevabını aldıktan sonra, sağ eliyle görünmez bir sineği başından savarak: “Boş ver bunları,” dedi; “bak yaşadığımız hayat ne kadar güzel... Bu dünyada yalnızca senin bahsettiğin şeyler yok; bir bahar günü kelebeklerle yakınlaşmayı neden denemiyorsun? Bir ağ satın alıp yatlalara, dağlara çık... Ölüm yaklaştığında, Allah’ın senin için yıllar evvel kurduğu saat güçten düşüp senin son dakikalarını göstermeye başladığında, o zaman bu tür dert ve acıların ne kadar lüzumsuz olduğunu görecek, sadece bir kelebeğin uzak ve mutsuz hayalini düşünmek isteyeceksin. Çünkü hayatın ufak güzelliklerini ancak ölümün büyük darbesini suratımızda hissetmeden önce, o da en çok birkaç dakikalığna anlayabiliriz. Bu sözlerimi asla unutma. Yoksa ölmenden evvel kelebekleri değil, benim şişman, terli ve iğrenç suratımı düşünmekten kendini alamazsun.”

Değişik sözlerle dolu bu konuşmayı dinleyen Gündüz’ün aklının başka şeylerle meşgul olduğunu söylediğimizde, acaba şişman adama haksızlık etmiş oluruz muyuz? Hani bazan, on altı yaşındayken bile, çocukluğumuzu uzak bir geçmiş gibi hatırladığımız olur ya; genç kahramanımız da, küçükken gittiği ilkokulda oturduğu çürük tahta sırayı, teneffüste bahçede oynayan çocukların seyrederken başını yaptırdığı soğuk pencere camını, hiç bitmeyecekmiş gibi duran bir dersi tekdüze bir ses tonuyla anlatan kısa boylu matematik öğretmenin arkasındaki boş sokaktan tek tük geçip giden eski, külüstür arabaları hatırlıyordu şimdi. Bir süreliğine, bahçeden yükselen bu gürültülerin yeniden duyduğunu sandı; kravatı askısından ayırip paltosunun cebine soktuğunda ise, kafasında ilerleyip duran bu film koptu,

salonun ışıkları yandı ve arkasından kapıyı da çekerek, Gündüz geçmişinin sinemasından sokağa çıktı. Aynı anda, kendi hikâyesine fazlaşıyla gömülü olan satıcı, gözünden kaçmış küçük bir cam parçasını eğilip yerden alıyordu; ardından, o günün bütün sabah okunmaktan buruşmuş gazetesini önünde açıp yanında kendisini dinleyen şişman arkadaşının dikkatli bakışları altında, elini sayfanın üzerine intihar etmiş bir adam gibi yapıştırdı. Avcunu kokladığında alnında derin bir çizgi belirmişti.

"Kelebeklerden bahsedildiğini duymuştum," diye mırıldandı; "fakat ben kendileriyle daha evvel hiç karşılaşmadım. Bana tatlı, lezzetli, iştah açıcı sözler söylüyorsun, ancak ben, daha evvel de belirttiğim üzere, bir yokuşun dibinde, en dibinde yaşamaktayım. İçim de sıkıntıyla, öfkeyle dolu... Geçen gün buradan çıktım, boş boş yürüdüm, hava soğuktu, belki yolda bir tanığı rastlarım diye yüzüme anlamlı bir ifade yerleştirdim, ama kimse yoktu sokaklarda. Maaşımı yeni almıştım, cebimde param vardı yani, ben de bu parayı harcamaya karar verdim. Ne yapacaktım ama paramla? Karşıma bir otel çıktı, kafamı kaldırıp baktım: On katlı, eski bir binaydı bu. Hemen ellerimi cebime sokup kapıdan girdim, içeriği loştu, resepsiyon masasının başında uzun boylu bir herif duruyordu. Canım asansöre binmek, koridorlar arasında boş boş gezinmek istedim, ama bunu nasıl yapacağımı bilemiyordum; böyle bir işe kalkışmanın daha önce çok hayalini kurmuş, ama buna hiç cesaret edememiştim. Adama otelde dolaşıp dolaşamayacağımı sordum. Hemen kafasını iki yana çevirip: 'Olur mu öyle şey, hayır olamaz, ne münasebet!' dedi. Cüzdanımı çıkarıp önüne para koydum. O zaman herif durdu, başını bu sefer hafızalarını yitirip kızlarını anneleriyle karıştıran hasta ihtiyarlar gibi ileri geri sallamaya başladı ve hemen akabinde de bana bir anahtar verdi. Bu arada tek bir kelime bile etmediğine dikkatini çekerim. Anahtarları aldım, asansöre bindim, rastgele bir düğmeye bastım. Kapılar kapandı, yukarıdan çin çin sesler geldi: On saniye sonra beşinci kattaydım. Halidaki desenlere baka baka yürüdüm, anahtarın üzerinde ne bir sayı, ne de başka bir şey olduğu için mutluydum aslında; belki iki kat aşağıdaydı odam, belki iki kat yukarıda. Elimde anahtarım vardı, sanki odama girmek zorunda da değildim, istediğim gibi orta-

likta dolanabilirdim. Kapıların arkasından gelen sesleri dinledim, bir odada sadece gürültüyle çalışan buz dolabının sesi vardı, diğerinde açık bir televizyonun gürültüsü. Sonra kafamı tam başka bir kapıya dayayacakken, içерiden biri çıktı aniden. Başı bağlı, üzerine beyaz önlük giymiş yaşlı bir kadın; tekerlekli araba koridorun halişinde sessizce ilerledi; kadın bana baktığında, yüksek sesle konuşması yasakmış gibi, fisildayarak, 'Odan hazır oğlum, buyur,' dedi. Açık kapıdan içeri girdim, ayakkabılarımı çıkarmadan yatağa uzandım; önce biraz tavana baktım, sonra da hemen uyudum. Rüyamda yine o yokuşun başındaydım, ama her tarafta yarasalar gibi ağaçlara tünemiş benim yolumu gözleyen köpekler vardı bu sefer. İşaret ettim, köpeklerden biri geldi, önemde eğildi; ben de ata biner gibi köpeğe bindim. Ayaklarımıyla hayvanın vücutuna vura vura: 'Haydi,' dedim; 'haydi deh, deeh!''

Bunları anlatırken genç adamin yüzü kıpkırmızı olmuş, solgun bir damar, alnındaki çizgiyi diklemesine keserek kaşlarının arasında kaybolmuştu; satıcı sağ elini havada savurarak, şimdi de yine rüyasındaymış, o köpeğin sırtındaymış gibi: "Deh, deh, haydi deeh!" diye bağıryordu. Kimi müşteriler bundan rahatsız olup dükkanından çıktılar. Kahramanımız Gündüz ise, dikkat keşilmiş, dinliyordu.

"Yokuşu çıkmaya başladık," diye anlatmaya devam etti satıcı; "üstümüze köpek yağıyor gibiydi. Sonra kafamı kaldırıp dikkatle baktım ki ne göreyim! Kız arkadaşım da bir köpeğin üzerine binmiş, ama onun köpeğini iki tane yavru köpek önden çekmekte... Yanından geçerken: 'Ben de buradayım, merhaba, merhaba!' diye bağırdım, fakat beni duymadı. Çocuklara hediye dağıtmaya giden Noel Baba gibi bir hali de vardı. Bunları düşünerek ter içinde uyandım, odanın içinin ışıkla dolduğunu gördüm. Sabah olmuştı. Gördüğüm rüyanın manası üzerine kafa yorarak otelden çıktım, buraya geldim. Şimdi ise, bütün bunlardan geriye tatlı bir sada kaldı. Akşam gözlerimi yumduğumda, acaba o köpeğin üstüne binecek miyim yine, doğrusu çok merak ediyorum?"

Beriki, bu soruyu yanıtlamadan önce derin bir nefes aldı, sonra kendisine bakan Gündüz'ü fark edip dirseğiyle satıcının

koluna bir defa vurdu. Ama satıcı hâlâ sorusuna cevap beklediği için, kafasını çevirmeden, bunun yerine: "Binecek miyim?" diye tekrar etti papağan gibi. Arkadaşının cevabı kısaydı: "Bir insanın rüyalarla fazla alakadar olması, onun çektiği sıkıntıları ifade eder." Oturup uzun uzun rüyamızı anlattığımız birinin yüzündeki bu 'boş versene yahu!' ifadesini hepimiz biliriz; satıcı adamın kalbi kırılmıştı. Arkadaş, şimdi hüzünlü satıcının elini bir telefonun ahizesiymiş gibi kaldırıp indiriyordu. En sonunda, zar zor duyulan bir sesle: "Şuna bir baksana," dedi, "iki saatir karşımızda dikilen bu çocuk zannedersem bizden bir şey istemekte." Bu sözler üzerine iki adam aynı anda kafalarını çevirip Gündüz'e baktılar.

Kahramanımın maceralarını okumayı heyecanla bekleyen sen, satıcıyla arkadaşının ettiğleri bu laklılardan sıkıldıysan eğer, şimdiden uyarayım seni: Gündüz, yalnızca kitaplara has olan, saçma sapan, kaba saba, manasız bir âlemde yaşıyordu, her şemsiyenin, her muzun, her karadeliğin başka bir şey ifade ettiği, zamanın da kaçınılmaz bir bilgeliğe doğru ilerlediği anlaşılır bir dünyada değil. Onu yanından geçerken içinde ne olup bittiğini hep gizlidenden gizliye merak ettiğimiz ağaçlar, taşlar ve kuşlarla kaplı o ormanlara benzeyen bu dünyaya salmadan evvel seni biraz denemek, ne kadar dayanıklı olduğunu ölçmek isterdim. Sonra da; bu saf macera, hayatı açıklasın, seni bilge kılsın, yorgun aklına akıl verip seni akıllı olduğuna inandırsın diye yazılmadı, diye eklemek. "Ya zamanım boş'a giderse?" diye düşünüyorsan, hemen aklını başına topla, çünkü dünyada boşluğun egemen oldukları kadar güzel hikâyeler yoktur hiç. İçi henüz eşyalarla doldurulmamış evlerin ne kadar ilham ve mutluluk verici olduğunu da hatırlarsan, maceramıza arada hiçbir şey olmamışçasına, kaldığı yerden devam edebiliriz.

Dükkanın yağmurdan kirlenmiş vitrininin arkasından, yaklaşan akşamın ilk sesleri geliyordu. Köşedeki camide bir müezzin, uykulu, mutsuz bir edayla akşam ezanını okumaya başladı; tezgâhın başında duran adamlar gözlerini daha önceden sözleşmiş gibi, aynı anda açıp kapiyorlardı. Bir süre evvel hikâyesini anlattığına tanıklık ettiğimiz satıcının alnındaki damar, gözlerinin açılıp kapanmasıyla uyumlu olarak bir şişip bir düzleşiyordu.

Arkadaşı ise, mutlu bir kedi gibi gözlerini yumup iç geçirmekle meşguldü; bir yandan da önündeki gazeteyi katlıyordu. Tüm bu olanlar çok tuhaf göründü Gündüz'e.

"Ne istemektesin?" diye bağırdı satıcı aniden. "Nedir istediğin oğlum? Niye bize bakıyorsun? Evini mi kaybettin? Açı misin, susuz mu? Yoksa sadece gözlerin mi daldi? Bütün gün bize bakacaksan şayet, biz de bütün gün sana bakarız, dert değil." Gündüz bunun üzerine başını yavaşça yana çevirdi, ama satıcı şimdi daha kısık bir sesle konuşmaya devam ediyordu: "Paşamız bizi dinlemiyor! Bizi dinlemesi için acaba dükkânın içinde perende mi atmamız gerekmekte?" Gözlerini kısır bir süre düşündü, sonra gülümseyerek: "Zannımca en iyisi, bu küçük paşayı alıp depoya atmak, kapıyı da üç defa arka arkaya kilitlemek," diye mırıldandı. "Sen ne dersin azizim?"

Şişman adam uzun süredir bu lafları duymayı bekliyormuş gibi bir kahkaha attı bunun üzerine hemen. "Evet!" dedi sonra; "Ama dikkatli olmak, çocuğu kimsecikler görmeden götürmek şart. Haydi üstadım, işe koyulalım. Sen onu kollarından tutarken, ben de kepenkleri indireceğim."

II.

Depoda olanlar – Karanlıktaki ses – Boş bir mağaza

Siyah gözlerini şaşkınlıkla açan genç adam, başına gelecekleri korku, heyecan ve merakla bekliyordu. Satıcı kolunu boyununa dolayıp göz açıp kapayıncaya dek arkasına geçtiğinde, Gündüz’ün sağ elini bütün gücüyle çevirdiğinde ve dirseğiyle onu hafifçe dörtüğünde, kahramanımız gözlerinde aniden beliren yaşlar eşliğinde: “Durun!” diye bağırdı; “Ben bir şey yapmadım!” Mavi gömlekli adam bu itirazlara aldırmış etmeden, bir katır ya da mandaymışçasına Gündüz’ü sırtından itti. Şişman adam ışıkları da kapattığı için, dükkânda göz gözü görmüyor, inle cin de ortalıkta mütemadiyen top oynuyorlardı. Satıcıyla birlikte, perdelerle örtülü kabinlerden birinin içine girdiler. Mavi gömlekli adam perdeyi çektiğinde Gündüz aynada kendini gördü. İçinden: “Eve dönmem gerekiyor,” diye geçirmektedi, “bir an evvel buradan çıkmam şart.” Fakat bunu yapması pek mümkün değildi, çünkü satıcı önlerindeki aynayı hafifçe itmiş, ayna da, bu hareketin sonucunda, önlerinde bir kapı gibi açılıvermişti. “Haydi,” dedi satıcı, “gürültü yapmayı kes artık, içeri giriyoruz.” Oysa gerçekte Gündüz tek bir kelime dahi etmemiştir; birlikte aynanın içine girerlerken ise, kafasını kaldırıp: “Ben,” diye mırıldandı hayatı hatırladığı tek kelime buymuş gibi. “Ben ben ben bir şey yapmadım. Nereye götürüyorsunuz beni ahlaksızlar!” Bu sorunun cevabı belliydi, fakat satıcı suali anlamamazlıktan geldi ve “Kertenkele gibi oynasıp durma,” diye söylendi. “Seni depoya

kilitleyeceğim.” Sözlerinin gerçek olduğunu kanıtlamak istercesine parmağını havaya kaldırın adam, önlerinde beliren karanlığa işaret ederek: “Depoya ulaşmış bulunuyoruz, ses çıkarırsan seni eşek sudan gelinceye kadar döverim. Üstelik içeride başkaları da var, o yüzden, adab-ı muaşeret gereği, çeneni kapaman gerekmekte.” Bunu duyar duymaz: “Başkaları,” diye mırıldandı Gündüz. Satıcı da, “Başkaları,” dedi cebinden çıkardığı anahtarları havaya kaldırarak. “Evet paşam, içeride başkaları da var.”

Oysa içeride kesif bir karanlıktan ve yillardır havalanmış odalara has o ölüm kokusundan başka bir şey yokmuş gibi geldi Gündüz'e. Satıcı kapıyı aralayıp dışarı çıkarken, bütün gücüyle arkadaşına seslendi: “Tamamdır azizim, çocuğu hallettim, kepenkleri kaldırabilirsin! Takvime de not et: İki hafta sonra gelip bu ufak paşanın ne vaziyette olduğuna bakarız.” İçeriden sesler yükselmeye devam ediyordu; Gündüz için bu seslerin öne mi fevkalade büyülü, ne de olsa kendisi hiçbir şey görememek teydi. Bir süre hareket etmeden bekledi. En sonunda yere eğildi ve kendi kendine: “Allahım, ben şimdi ne yapacağım?” dedi. “Bu zavallı gencin hapse tıkalmasına ses çıkarmadığına göre, onun özgürlüğünə kavuşmasına da, emimin ki göz yummaktan hiç çekinmeyeceksin.” Sabaha kadar depoda kalmayı hiç mi hiç istemeyen genç adamın bir kaçış yolu bulmadığı takdirde iki hafta boyunca bu karanlık odada kalması işten bile değildi.

Derin bir nefes alırken, Gündüz ne yapması gerektiğini düşündü. Kaçabilmek için önce bir pencere, yahut bir kapı bulmaliydi. Belki bir köşede bir çukur, bir delik, onu dışarıya, temiz havaya, özgürlüğe ulaştıracak gizli bir geçit olabilirdi. Ama bunları keşfetmek için, içinde bulunduğu karanlık deponun şeklini mutlaka aklında canlandırması gerekmekteydi. Kafasında bu düşüncelerle, Gündüz ayağa kalktı, arkasına döndü ve başlama işaretini duyan bir yarış atı gibi hızla öne doğru galop yaptı. Fakat tam karşısında bir duvar durmactaydı. Gündüz gözlerinde acılı yaşarla, olduğu yerde kalakaldı.

Hayatta bazan kötü alışkanlıklarımızın bize yardım ettiğini tanıklık etmişizdir: Gündüz'e de böyle oldu. Altı gün evvel yeniden sigara içmeye başlamıştı ve şimdi pantolonunun cebinde tıkırdamaya başlayan kibrıt kutusunu hatırladığında, genç

adam öylesine mutlu oldu ki, kibriti çakıp çevresine bakmakla, hemen bir sigara yakmak arasında kararsız kaldı. Ancak içinde bulunduğu bu mağaramsı karanlıktan kurtulmak için bunları boş harcamamasının daha iyi olacağını da hissederek, ellerinin arasına hapsettiği ve yumurtasından yeni çıkan bir kuşmuşçasına nazik davrandığı kibriti yüzüne yaklaştırdı. Kibritin ateşi parmaklarını aydınlatarak parıldığında, depoda hafif bir rüzgâr esmekteydi; alev hemencecik söndü ve ortalık yine karanlığa büründü. İkinci kibritin ateşiyle biçim kazanan sağ elini gördüğünde, Gündüz kendi kendine: "Rüzgârı engellemem şart," diye düşündü. "Şayet ateş sönmeme deponun içinde ne olduğunu görme ayrıcalığına erişeceğim. Şimdi iyisi mi şu rüzgâra engel olmanın bir yolunu bulayım... Bunun en iyi yolunun bir şarkı söylemekten geçtiği görüşündeyim." Fakat Gündüz bu fevkalade manasız düşüncelerle meşgulken rüzgâr yine yapacağını yapmış, kibritin alevini sessizce, puf diye söndürüvermişti.

Soğuk kış günlerinde, diğer herkes buz tutmuş göllerde paten yapar, köhne meyhanelerde içki içer, eşleri ya da sevgili-leriyle mercimeği fırına verirken hüzünlü bir şömine ateşinin güçbeli ısittiği oturma odalarında düşüncelere dalan, kafalarında çuf çuf ilerleyen bir düşünce treninin vagonları arasında maymun misali ziplayıp duran kimi kişiler vardır. Gündüz de, karanlık hücreinden bir çıkış yolu bulmaya çalışırken, tam olarak bu zat-ı muhteremlere benzemekteydi. İçinden: "Eğer alevi az evvel söndüren şey rüzgârsa," diye geçirdi, "o zaman bir yerlerde bir pencere olduğu da muhakkak. Ne de olsa açık bir pencere olmadığı takdirde içeriye rüzgâr giremeyeceğini üç yaşında çocuklar dahi bilir." Bu sonuca ulaşmak onu rahatlatmıştı; bir süre bu mutlulukla, elinde kibrit kutusu, hiçbir şey yapmadan, Gündüz karanlıkta sessizce gülümsedi. Aynı anda kahramanımızın aklına başka bir şey geldi ve bu şey, gülümsemesinin silinmesine sebep oldu. Yüksek, endişeli bir sesle: "Rüzgâr bütün gece esmeye devam edebilir," dedi ve zavallı dostumuz ekledi: "Hemen buradan çıkmam gerekmekte." Acaba satıcıyla arkadaşı gitmişler miydi? "Gittiniz mi?" diye bağırdı Gündüz. Ve bunun üzerine hemen yanından gelen yorgun, yaşlı bir ses, "Gitmediler evladım," diye fisıldadı ona.

Bu yaşlı ve de yorgun sesi duymak, en az konserde patlayıveren bir silahın gürültüsünü duymak kadar korkutucu gelmişti kahramanımıza.

“Dükkânın kapanmasına daha yarım saat var,” dedi aynı ses. Kimdi bunu söyleyen? “Kim?” dedi Gündüz daha fazla konuşmaya cesaret edemeyerek. “Ben benim,” dedi yanından gelen ses alay edercesine. “Peki ya sen kimsin?”

Yerinde bir soruydu bu, Gündüz cevap vermeden önce biraz düşündü. “Benim,” dedi sonra.

“Memnun oldum,” dedi yandan gelen ses; “gördüğüm kadarıyla buradan çıkmayı hayatı her şeyden, hatta zengin olmaktan bile daha çok istemektesin. Depoya girdiğinde dilini yutmuş gibiydin; sonra, ‘Rüzgâr bütün gece esecek,’ dedin, hemen aksinde de, ‘Gittiniz mi?’ diye bağırdın, hepsini duyдум evladım. Oysa satıcı –ki adı Emre’dir–; Emre sana içinde başkalarının da olduğunu söylemişti. Eğer Emre’nin söylediğlerini dinleseydin, benim burada olduğumu daha önce de keşfedebilirdin. Ama dert değil paşam... Ben böyle şeylere üzülmüyorum artık. Sen hiç korkma, buradan çıkmak çok kolay. Ancak haberin olsun diye söylüyorum: Benimle iyi geçinmezsen sana yardım etmem ve sen de açlıktan ölürsün.”

Deponun duvarlarında yankılanan bu sözler o kadar etkileyici ve güclüydü ki, Gündüz yere düşecek gibi oldu, ama sonra hemen kendini toplayarak duruşunu düzeltti. Çevresinde tuhaf, keskin, hastalıklı bir koku vardı. “Evet,” diye anlatmaya devam etti yanından gelen ses; “ölürsün dedim, doğru işittin. Ama burada kalsan da, dışarı çıksan da, sonunda zaten öleceksin. İyi dinle beni: Kepçe kulaklarını aç ve söylediğlerime öylesine bir kulak kesil ki, sözlerimi bir daha asla ve kata unutma. Şehirde bir hastalık dolaşıyor... Oldürücü, korkunç bir hastalık bu. Hastalık nereden geldiğini, en sonunda da nereye gideceğini sadece ben biliyorum. Dinle beni genç dostum, sakin ol paşam, bu söylediğimi kafana iyice sokmazsan ilerde çok acı çekersin, şapşalım. Dinle beni evet, beni dinle! Sana bütün şehri kırıp geçirecek hastalığı anlatıyorum. Şimdi karanlık olduğu için göremediğin dört hasta yatıyor yerde: Hepsinin yüksek ateşten, nefes alamadıkları için, boğularak öldüler. Sonuncusu iki saat önce gitti. Zavallılar!

Hepsi de senin gibi genç, tatlı çocuklardı. Ama yoklar artık! Sen gözlerini açıp kapiyorsun hâlâ, kalbin de güm güm çarpıyor, duuyorum... Bir de onları düşün: Artık yoklar!" Gündüz bu sözleri deli bir adamın hezeyanları gibi dinlemekte, kulak kesilmek yerine duyduklarına en fazla kulak kabartmactaydı; bu yüzden de: "Allah rızası için," dedi duydukları üzerine hiç düşünmeden; "Allah rızası için bana yardım edin, bana yardım edin de buradan çıkışım, özgürlüğüm kavuşayım."

"Sessizlik lütfen," dedi adam yüzünü bir limon gibi ekşiterek. "Şayet sana söylediğimizi harfiyen yerine getirirsen buradan hemen şimdi çıkışabilirsin. Dışarı çıktığında, inanmadığın hastalığın neler yaptığı kendi gözlerinle göreceksin, ama elçiye zevl olmazmış..."

Fakat Gündüz'ün yapması lazım gelen şey neydi? Bu soruyu duymuş gibi sözlerine devam etti adam: "Dışarıya çıkmak için dizlerinin üzerine çökeceksin şimdi." Neden istiyordu bunu? "Çök!" diye bağırdı adam; "Dizlerinin üzerine çök paşa bozuntusu!"

Karanlık, korku ve huzursuzluk içinde geçen bir dakikalık bir sessizlikten sonra adam: "Aferin," deyip görünmez parmaklarıyla Gündüz'ün yanaklarından sağlı sollu iki adet makas aldı. "Şimdi de köpek gibi yere çökecek, ellerinle dizlerinin üzerinde duracaksın. Sırtının en az bir köprü kadar düz olması gerekmekte. Harika bebeğim, şimdi sıkı dur, çünkü üstüne çikacağım."

Bunları duymak Gündüz'ü korkuttu, fakat dizlerinin üzerine çökmüştü bir defa. Endişeli bir yüze sırtını düzleştirdi (gözlerinin önünde hareket eden siyah topların, karanlık bir manzaranın içinde sessizce yagan kar taneleri olduğunu hayal ediyordu), derin bir nefes aldı. Akından geçirdiği görüntüler yüzünden ürpererek Gündüz ağlamaya başladı, ancak adam bu durumdan da hiç hoşlanmamış olmaliydi ki: "Düz dursana oğlum!" diye fisıldadı. "Şayet üstüne çıkmama izin vermezsen, ben de senin buradan çıkmana izin vermem." Acımasız bir teklifi bu, ancak genç adamın yapabileceği bir şey var mıydı? Gündüz içinden "Hayır," diye geçirdi, gözyaşlarını sildi ve önünde uçuşmaya devam eden kar tanelerine bakarak: "Ne isterse yapmam lazımlı," dedi kendi kendine. "Eşek taklidi yapmam istenirse, bütün gücümle anıracığım."

Adam oldukça hafifti, sırtına çöküp ayaklarının üzerinde doğrulduğunda da, bir kere ziplayıp küçük ayaklarıyla yeniden sırtına bastığında da, Gündüz acı çekmedi pek. En sonunda sağ elinde tuttuğu küçük demir bir halkaya dizilmiş anahtarlarla adam aşağı indi ve onu uykusundan uyandırmak ister gibi, havada şakır şakır salladığı anahtarları Gündüz'e doğru uzattı. Kapının altında o anda belirmiş olan solgun bir ışık sayesinde bunları görebiliyordu: Eskimiş, çürümuş, paslı bir görünümü sahiptiler. "Şimdi arkana dönüp duvardaki deliği bul, bulunca da sana uzattığım bu cüsseli anahtarı deliğin tam ortasına, bütün gücünle sok," dedi adam. Bunun anlamı, kahramanımızın bir süredir duvar sanmakta olduğu şeyin aslında bir kapı olduğunu duydur. Adamın söylediğleri, gerçekten de, fevkalade faydalı olmuştu; Gündüz anahtarı bir süre uğraştıktan sonra en sonunda deliğe soktuğunda, biraz önce sırtına çikan görünmez adama karşı içinde büyük bir minnet duydu. Ama Gündüz'ün iyilik melegi sözlerini henüz tamamlamamış olmaliydi ki, bir süre derin derin nefes aldıktan sonra, "Peki senden istediğim şeyi yapacak mısın, onu söyle paşam?" diye sordu aniden. Henüz kendisinden dizüstü yere çökmekten başka bir şey istenmediği için Gündüz rahattı, fakat işin içinden bu kadar kolay sıyrılamayacağını da, şimdi şakaklarında bir ağrıyla fark etmişti. Adam bir süre sessizce bekleyip iç geçirdi, bir kibrıt çaktı, Gündüz'ün ellerini, omuzlarını, yüzünü inceledi ve sönen ışıkla birlikte karanlığa karşıti. Bu sahne Gündüz'ün içini ürpertmişti. Aklından: "Her taraf karanlık, her yer sessiz," diye geçirip bir kibrıt de kendi çaktı. Şimdi birlikte aynı depoya kilitli olduğu adamı daha iyi görebiliyordu. Duman rengi, eskimiş bir ceketin altında mavı bir pijama vardı; adamın elleri vücutuna oranla çok büyük, bacakları ise, şaşırıcı derecede kısaydı. Mavi pijamanın paçaları yere değiyordu; sakalları adamın çenesinde uzamış, bir parça kir saçları solgun alnına düzensizce dağılmıştı. Bu depoda ne işi vardı?

Kendisine sorulan soruya hâlâ cevap vermediğini fark eden Gündüz, anahtarı duvardaki deliğe soktu, ama daha kilidi açmayı başaramadan, kir saçlı dostu onu kolundan tutup: "Yapacak mısın söyleşene eşek sipası!" diye gürledi. "Evet," dedi Gündüz anahtarı sessizce çevirip kilidi açarak. Şimdi çıkmaya hazırıldı,

ancak öncelikle adamın söyleyeceği şeyi duymak istediler. "İyi," dedi pijamalı ihtiyar; "madem buradan çıkmak için senden istedığım şeyi yapmaya razısan, ben de o zaman senden, burada, benimle birlikte, yedi gün yedi gece boyunca kalmanı istiyorum. Bir hafta boyunca benimle burada yaşarsan şayet, Emre'yle şişko arkadaşı gelmeden bir hafta önce, herkesi öldüren hastalık artık bittiğinde, seni dışarı salar, azat ederim. Anlaştık mı?"

Gündüz böyle ahlaksız bir teklifi hiç bekleyemediği için, önce bir an ne yapacağını bilmedi, kusacak gibi oldu, yutkundu. Sonra şaşkınlık bir suratla yanında duran ihtiyara baktı. "Benimle kal," diyordu adam; "eğer benimle yaşarsan dışarı çıkmana izin veririm. Ama sözünü tutmazsan sana sözünden dönen çocuklara yapılan her tür kötülüğü gözümü dahi kırmadan yaparım." Bu laflardan sonra adam bir kibrıt daha çaktı ve üzerinde ışığın oy-naştığı dudaklarıyla gülümseyerek Gündüz'e baktı. Aynı anda kahramanımızın aklında çocukluğundan gelme, mutlu bir gö-rüntü belirmiştir; karanlık, soğuk bir tünelde ağabeyiyle birlikte yürüyor, ellerindeki fenerlerden yükselen ışık duvarda birbirine karıştığındı ise, neşeli tilkiler gibi kıkır kıkır gülüyordular.

Böyle şeylerin hatırlamak insanı hem mutlu, hem de huzur-suz eder: Gündüz de aynı anda (bir çocukluğu olduğu için) mutlu ve (bir daha hiç çocuk olmayacağıını bilecek yaşıta olduğu için) huzursuz hissetti kendini. "Niye gülüyorsun?" diye soruyordu ağabeyi. "Sen güldüğün için," diyordu Gündüz. On dakika sonra kumsalda yürüllerken, yan yana dizilmiş kırmızı, mavi, sarı evlere bakmış, bir yandan da karanlık denizde yavaşça hareket eden bir geminin ürkütücü düdüğünü duymuşlardır. Gündüz dalgaların yükseldiğini görür gibi oldu; su, rengârenk evlerin aralarını yavaşça dolduruyor, havada uçuşan martılar, akıntıyla birlikte, balık misali denizin dibinde yüzmeye başlıyorlardı. Gemi düdüğünü öttürmeye devam ederek üzerlerine üzerleri-ne geliyordu... Ciğerleri suyla doluyor ve ölecek gibi oluyorlardı: Burunlarından giren su ağızlarından çıktı... Bu manzaraları aklında canlandırmaya daha fazla dayanamayarak, Gündüz önce adamı, sonra da kapıyı itti, dışarı çıktı, anahtarları kilidin içinde döndürdü ve zar zor duyulan bir sesle, "Kusura bakma-yın beyefendi," diye fisildadı; "fakat bir an evvel evime dönmem

gerekıyor. Çünkü bendeniz ana kuzusu tabir edilen o değişik ve de kendine has çocuklardanım." Gündüz kafasını çevirdiğinde, önce karanlık bir dükkânın içinde tek başına olduğunu gördü, sonra da sokaklarda tek bir insanın dahi kalmadığını.

Dükkanın ortasında çiplak, boş bakışlı, uzun boylu kadın mankenler vardı; bir tanesinin eli tuhaf bir edayla havaya kalkmış, bir diğerinin kafasına bir eşarp bağlanmıştı. Hâlâ kurduğu hayalin içinde gezinen kahramanımız, bu mankenlere bakmak yerine: "O akşam güneşin batısını izlemiştik," diye hatırladı ve aynadaki kendi yansımاسını inceleyerek, geriye doğru birkaç adım attı. "Hava önce maviydi, bulutlar kırmızıydı... Sonra bulutlar siyah, hava da lacivert olmuştu. Ondan sonra da her yer simsiyahi ve dalgalar yükselmeye başlamıştı. Ama mağarada ne arıyorduk biz? Orada ne işimiz vardı?" Cevabını bulamadığı bir soruydu bu, yine de genç adam düşünmeye devam etti ve dükkânın içinde ilerledi. Vitrinden ışıklı kaldırımı, kimsenin artık yürümediği sokağı görebiliyor. Bir süre reyonların arasında sessizce dolandı, düzgünce katlanıp üst üste dizilmiş kazaklılara baktı; fakat Gündüz hâlâ kendinde sokağa çıkacak gücü bulamamaktaydı.

Şimdi biz, iyisi mi, bu karakter sahibi çocuğun hayatının üzerinden, tipki bir uçak gibi, şöyle hızlıca bir geçelim: Gündüz, on altı sene evvel, İstanbul'un en zengin semtlerinden birinde doğmuştu. Annesi, o zamanlar, mutlu bir kadındı; zengindi, kendisine sadık bir kocası, her hafta birlikte yemeşe çıktıgı dostları, bir de kürk paltosu vardı. Babası pek az konuşur, yemekten sonra karşısına geçtiği televizyona boş gözlerle bakar, yılbaşlarında salonlarında beliren çam ağacını süsler, elektrikler aniden kesiliverdiğinde ise, sigorta kutusuna doğru bütün gücüyle koşardı. Lüle lüle saçları olan bu adamı gören herkes İsviçli zanneder, ama onunla birazcık konuşunca, Türk olduğunu da hemen anlardı. Gündüz'ün kendisinden üç yaş büyük ağabeyinin adı Selim, amcasınıninki ise Rasim'di. En sevdiğim macera kitaplarında Rasim gibi babacan, pederşahi amca karakterlerinden çok vardır. Selim ise silik bir tipti. Gündüz'le apartman girişlerinde birlikte bilye yuvarlar, bu rengârenk cam küreleri hırsla biriktirir, bazan, gece evdeki herkes uyumuşken, bilyelerden birini

salondaki parkelerin üzerinde itip ardından yükselen tuhaf sesi dinleyerek yataklarına dönerlerdi. Biraz önce tarif edilen kumsal sahnesi Türkiye'de değil, İspanya'da geçmekteydi. Babalarının işi için yazın, bir haftalıkına gittikleri sahil kasabasında, her gün yürüyüş yapıp ortalıkta gezinmişler, Anne onlara seslendiğinde de, saklamaç oynayan çocukların gibi, mağaraların, terk edilmiş kulübelerin, tahta soyunma kabinlerinin içine gizlenmişlerdi. Ne kadar da güzel günlerdi bunlar! Sonra bir gün babaları akşam eve dönmemişti; ertesi sabah Anne, pencerenin önünde, ağlamaktan solgunlaşmış bir yüzle sokağı izliyordu. Her şey iki hafta içinde olup bitmiş, babalarının başka bir ülkeye yerleşip başka bir kadınla evlendiğini öğrenmiş ve annelerinin yaptığı gibi, Gündüz'le Selim de hüngür hüngür ağlamışlardı. Ne kadar korkunç günlerdi bunlar! Ertesi hafta taşınmak zorunda oldukları öğrendiler; ev boşalırken, kurum lekesiyle kaplı duvarlar da, merdivenlerden indirilen eşyalardan geride beyaz gölgeler kalmıştı yalnızca. Yeni evlerindeki ilk gecelerinde Anne ve çocuklar, tek bir kelime dahi etmeden pencereden görünen çirkin manzaraya baktılar. Selim akıllı ve hırslıydı; iki yıl içinde kendine bir iş bulup aralarından ayrılacaktı... Gündüz ise ne akıllı ne hırslı ne de parlaklıktı, üstelik tembeldi de; cep harçlığını çıkarsın diye bir kitapçıkda çalışıyordu. Kendisiyle ilgili söyleyeceklerimiz şimdilik bu kadar. Uçağımızla üzerinden süzüldüğümüz bu manzaralara, daha sonra çeşitli dürbünler vasıtasiyla yeniden, daha yakından bakacağız. Şaşkın kahramanımıza yaklaşıp onu izlemeye devam edebiliriz artık. Ama önce, dikkatlerimizi, de podaki adamın bahsettiği korkunç, öldürücü hastalığa çevirelim biraz. Hani derler ya, kaderimizde ne yazdığını, hayatımızın nasıl sona ereceğini, dünyanın sonu geldiğinde neler yaşanacağını görmek için.

III.

Gemi, hastalık – Zavallı bir oğlan çocuğunun romantik çağlarda yaşananlara fevkalade çok benzeyen ölümü – Özgürluğun kavuşmanın Gündüz'e düşündürdükleri

Bundan birkaç sene evvel, soğuk, karlı, karanlık bir kış günü, İstanbul Boğazı'nda uzun, yüksek direkli, görenleri hemen ürperten bir gemi belirdi. Sabahın erken saatleri idi: Herkes uykuda, bazı uykusu kaçmış mutsuzların pencerelerden belli belirsiz seçilebilen yüzleri ise, solguncaydı. Rüyalarda olacağı gibi, gemi sessizce ilerliyordu. Duyulabilen tek ses, geminin gövdesine çarpan dalgaların sesiydi.

Sfenks kadar esrarengiz ve büyük olan bu koca yaratık, Avrupa'nın diğer ucundan, Amsterdam'dan çıkmıştı yola. O şairane boğazdan, Dover'dan geçtikten sonra, Manş Denizi'ni hızla ardında bırakmış, Atlas Okyanusu'na öyle çok açılmadan, Fransa kıyıları boyunca yolculuğuna devam etmişti. İber Yarımadası karşısına çıktığında, geminin karanlık kamaralarından bir kahkaha yükseltmişti: Sıkıntıdan kart oynayan denizciler, ne Bilbao'nun ışılıtlı siluetini görmüşlerdi, ne de Lizbon'un üzerine çökmüş o büyük yağmur bulutunu. İlerlemişlerdi: Cebelitarık Boğazı'ndan dikkatle, bir iğneden iplik geçirircesine geçtikten sonra, Akdeniz çıktıktılarına.

Günlük güneşlik bir gündü, yarı çıplak denizciler, güverte de birbirlerine şakalar yaparak zaman öldürüyorlardı.

Kaptan (yaşlı, aksi bir adam) zamanını *Marco Polo'nun Gezile-*

ri'ni okuyarak geçirip bu eğlencelere hiç iştirak etmiyor, bitirdiği büyük, kalın sigaralarını, teker teker denize fırlatıyordu. Günler, geceler geçti: Oran şehrine bir yabancı, bir düşman gibi baktılar; sonra, İbiza Adası açıklarında ilerlerlerken hava aniden bozdu, gökyüzünde sarı şimşekler çıktı ve bir yıldırımin, karşılarında bir dağın biçimini ortaya çıkararak, ilerideki bir yere, bir karanlığa düştüğünü gördüler. Ertesi sabah hava daha da bozdu, Palma'yla Teulada Burnu arasındaki karanlık denizde, üzerlerine üzerlerine gelen dalgalarla, şapkalarını, halatlarını, oyun kartlarını uçuran bir fırtınayla baş etmek zorunda kaldılar. Bu sırada genç bir tayfa, güverteden kollarını ısrarla kendisine doğru uzatan siyah denize düştü; kendi hayatlarını kurtarabilmek için, denizciler onunla hiç ilgilenmeyip kaptan köşküne doğru koştular. Oraya vardıklarında, yaşı, aksi kaptanlarının yanında daha önce hiç görmedikleri siyah bir köpek gördüler – bu hayvan hakkında tek bir kelime dahi etmeden, firtinanın durumunu sordular ona. "Aşağıya inin!" diye bağırdı kaptan bunun üzerine; "Hevkes gövez yevine! Yalnız bivakın beni!" Kaptanla tayfanın son görüşmesi oldu bu.

Birkaç gün sonra, o uzun, lanetli yaratık Sicilya Boğazı'ndan geçti; üç hafta boyunca İon Denizi'nde kendi çevresinde daireler çizerek, bir labirentte çıkış yolunu bulmaya çalışan biri gibi, sürüklendi, döndü, dolaştı ve en sonunda, soğuk bir eylül sabahı, Tainaron Burnu'nu geçerek, üzeri ufak adalarla dopdolu Ege Denizi'ne ulaştı. Sanki en sonunda Karadeniz kıyısındaki Odessa'ya, ya da Samsun'a varmayı istiyormuş gibi, gemi kuzeye doğru ilerliyordu. Kasım ayının sonlarında bir gün, Çanakkale Boğazı'nı geçişinden dört gün sonra, gemi İstanbul'a bir hayalet gibi girdi.

O sabah, yalılardan ve deniz gören apartman dairelerinden bu manzarayı izleyenler farkında değildi belki, ama sessizce, karanlık bir lanet gibi ilerleyen bu geminin bütün mürettebatı ölmüştü. Kötü niyetli, davetsiz misafir, gizlice sokulduğu Boğaz'da bir süre ağır ağır yol aldıktan sonra, Üsküdar iskelesinin önünde, artık işlememeye başlayan bir saatin çaresizliğiyle, aniden kaskatı kesilivermişti.

Ancak kimse ortalık henüz aydınlanmadan gemiden ayrı-

lan kara lekeyi fark etmemiş, boş sokaklarda aceleye yürüyen, uykulu, yorgun yüzlü köpeği bir Allah'ın kulu bile görmemişti. Aradan iki yıl geçtiğinde ise, ilk önce bir çocuk öldü.

Ailesi ne olduğunu anlamamıştı; arkadaşlarının gözleri korkuya açılıp yaşlarla dolmuş, doktorlar tıp kitaplarının sayfalarını büyük bir merakla karıştırmışlardı. Kümese benzeyen evinde, Halkalı'da bir gecekonduda yaşayan çocuğun en sevdiği şey, sokaklarda tek başına yürümekti; bir gün, evlerinin önünde uzanan çamurlu yolda, yüzü sevimli, bakışları kederli bir köpek gördü. Aynı hafta, çevresindekilere: "O benim köpeğim," demeye başlamıştı bile. Birlikte şehrin merkezine, Ataköy'e, Beyoğlu'na, Sarıyer'e gittiler. Yoldan geçen herkes: "Ne sevimli şey bu böyle! Acaba serbest bırakı bizi ham yapar mı?" diye mirıldanarak köpeğini okşuyor, zavallı hayvanın kulaklarını çekip kuyruğunu ısirmaya çalışıyordu; ona çok bayılan bir kadın, köpeği dundağından öpmüştü. Birlikte issız mahallelerde, cami ezanlarının boş sokaklarda yankılandığı semtlerde gezdiler. Arada bir, yan yana dizilmiş köpek çeteleri görüyordu, yollarını değiştiriyor ve bu defa başka bir çetenin egemenliğinde olan bir semte ulaşıyorlardı. Akşamları köpek çocuğun odasında uyudu, ama gizlice. Evdeki yemeklerin artıklarını yiyor, musluk suyu içiyordu, ama çocuğun babasının haberi olmadan. En sonunda, bir sabah, buz gibi soğuk yatağından kalkmaya hazırlanırken, çocuk nefes alamadığını fark etti: Ateşivardı, şakakları yaniyordu, henüz ayağa kalkmamış da olsa, başı fırıl fırıl dönmekteydi. Aynı günün akşamı çocuğu hastaneye yatırdılar; iki gün sonra da, evlerinin önündeki yola gömdüler. Köpek ise, sırra kadem basmıştı.

Ne olmuştu bu köpeğe? Bilmiyorum, ama doğrusu bilmeyi, bu dünyadaki her şeyden daha çok isterdim.

Buna rağmen, bahsi geçen mahlukun, karanlık bir gece, ev içlerini aydınlatan ışıklar sönmüşken, televizyonların yaydığı aydınlıkla morarıp bozaran bir apartmanla uzun süren bir hastalıktan mustarip bir ihtiyar gibi sararan müstakil bir ev arasında koşturduğunu bilmekteyim. Köpeğin dişlerinin arasında bir hayvan vardı: Ölü bir tavşan. Köpek, ağzında tavşanı, şaşkınlık, boş, tozlu yolda yürüken, aniden arkasından biri geliyormuş gibi kafasını çevirmiş ve şu manzarayı görmüştü:

İstanbul'un kömür sobalarına borçlu olduğu ve dünyada bir eşi daha bulunmayan o kurşuni havası, bacalardan gökyüzüne yayılmış, yıldızların arasında, uzak, ufacık bir uçak, ağır ağır ilerlemeye koyulmuştu. Gerilerde bir yerde, circircböcekleri ve görünmez bir baykuşun arkasında, bir kamyonun motoru gürültüyle çalışıyordu. Yollardaki çamur, ortalığı bir bataklığa çevirmiştir. Bir sonraki mahalleden yükselen caminin minaresini de içine alan bir sis vardı ortalıkta. Ama sisten başka bir şey yoktu. Köpek yalnızdı. Onu izleyen başka bir köpek değil, kafasındaki bir ağrıydı. Zaten hastalık da, ilk defa bu tatlı kuçu kuçunun siyah, yumuşak başına yayılmış ve zavallı hayvanı ölüme mahkûm etmişti.

Kafasını kaşıyan köpeğine bakan çocuk: "Bitlenmişsin sen yahu!" diyecek oldu.

"Hav hav *hav*, gravvvav, yavv, mavv, kravv!" dedi köpek ve talihsiz sahibini boynundan bir defa ısrarı.

Sonra, çocuğun tadını damağında hissederek, sırtüstü yere uzanmış, çamurlu zeminden, gökyüzünde dolanan masmavi bulutlarda gelecek mutlu günleri gören Turgeniev kahramanları gibi, bakışlarını havaya dikmişti. Ertesi sabah, çocuk, etekleri tutuşmuş bir vaziyette, okul tuvaletine girip midesindeki her şeyi bir lavabonun içine kustu; bir hafta sonra ise, bilindiği gibi, solunum yetmezliğinden öbür dünyayı boyladı. Belki en doğrusu, kitabımızı bu merhumun aziz hatırasına admak olacak.

Dükkan'dan çıkarken soğuk nefesini ensesinde hissedilen Gündüz, yorgunluktan kapanan gözleriyle işte bu şehrle, İstanbul'a bakıyordu. Uzaklardan bir köpeğin, görünmez bir kurt köpeğinin havlaması duyuldu; elektrik direklerinin üzerinde bekleyen kargalar havalandılar. Gündüz'ün uykusu gelmişti. Ellerini siyah yün pantolonunun ceplerine sokarken, önce boğazında bir acı hissetti kahramanımız, sonra da gözlerinde bir yanma. Canı bir tavşan gibi zip zip ziplamak, bir köstebek gibi toprağı kazarak yerin, toprağın altına girmek istiyordu. Fakat bu dünya, bütün hayallerimizin gerçekleşmesini sağlayacak denli cömert değildir maalesef; genç adamın tırnakları, nihayetinde bir insanın tırnakları, bacakları da, ne kadar çevik olursa olsun, bir insanın bacaklarıydı. Ayrıca, kahramanımızın epeyce hımbıl,

ağırkanlı ve Doğu toplumlarında yaşayan kişilerde çok görülen büyük boyunlu, manda bakışlı bir karakter olduğunu da belirtmek isterim.

Sokaklar, Gündüz'ün önünde, rengârenk bir Acem halisi gibi uzanmaktadır. Bu cümbüşün içinde istediği gibi gezebilirdi, ama evde annesinin kendini beklediğinin de gayet iyi farkındaydı genç adam. Bir süre vakt-i zamanında seksek oynayan çocukların kaldırıma tebeşirle çizdikleri karelere baktıktan sonra Gündüz parlak kırmızı bir ışıkla aydınlatılmış boş bir Japon restoranına rastladı.

Yukarıdan bakılınca bir kare şekli oluşturacak biçimde dizilmiş masaların tam ortasında yuvarlak ve diğer hepsinden daha büyük tahta bir masa durmakta, bu masanın tepesinde de gri renkli bir kedi müşil müşil uyumaktaydı. Duvarlardaki panolarda yelpazeli ve ürkütücü suratlı geyşalar boş bakışlarla beklemekte, yosun yeşili bir nehirden dışarı atlayan çekik gözlü balıkların ağızlarından ise mütemadiyen okyanus rengi sular fışkırmaktaydı. Gündüz vitrin camından kendi solgun, önemsiz, manasız yansımاسını gördü. İnsanlar evlerinde karşılıklı oturmuş sohbet ediyor, mutsuz âşıklar hakkında neşeli şarkılar söylüyor ya da kış uykusuna yatan ayılar gibi uyuyorlardı şimdi. Onların arasında olmak, hep birlikte, bir aile havası içinde yaşamak ne kadar da güzel olsa gerekti! Hâlâ vitrindeki yansımاسına bakmaya devam ederek Gündüz cebinden bir sigara çıkarıp yaktı ve bir Japon olmayı bu dünyadaki her şeyden daha çok istedı.

Olağanüstü sükûnetleri, sessizlikleri, iç huzurları, sürekli olarak eski usullerle yeni şeyler üretmeye çalışan kafaları ve kısa olmakla beraber kullanışlı boyutlarıyla Japonlar, cihannüma-mızda yaşamakta olan en muhteşem halktı Gündüz için. Genç adam sigarasından arka arkaya derin nefesler alarak kendini Tokyo'da, kalabalık bir meydanı dolduran insanlardan saatte beş bin kilometre hızla giden bir tren vasıtasiyla uzaklaşırken, hemen akabinde de o ince uzun adanın keşfedilmemiş, yemyeşil bir köşesinde balık ekmeğin yerken hayal etti. Milliyetçi hezeyanlara ve nihayet savaşlara sebebiyet veren saldırganlıklarını büyük bir olgunlukla geçtiğimiz yüzyılın sonunda kabullenmiş ve geleceğe mutlulukla bakmayı öğrenen bu halktan, bizimki

gibi barbar halkların öğreneceği çok şeyleri olduğunu belki kahramanımız düşünmedi, ama ben sürekli olarak düşünüyorum. Peki Gündüz'ün aklından neler geçmekteydi? Muhtemelen onun manasız fikirlerini burada sizlerle paylaşmak, kitabımızın olgun ve bütünlüklü havasını bir parça bozacak, ancak hakikate olan borçlarını romancılar yüzyıllar boyunca fevkalade sıkıcı paragraflar yazarak ödemeye çalışmışlardır; şimdi biz de bu yola sapıyor, sırı gerçekte olup bitenlere tanıklık edebilmek adına, sıkıcı bir manzaranın içine doğru usul usul yaklaşıyoruz. İşte size genç adamın aklından geçenler:

i) Bundan çok uzun zaman önce, vitrinlerde cam yerine ayna kullandıkları acaba doğru mu? Herkesin kendini çok beğenmiş olduğu o eski günlerde, hakikaten de alışveriş yapmak yerine insanlar sokağa kendi kendilerini görmek için mi çıktıyorlardı? Bu durumun sebeplerini araştırmam gerekiyor. ii) & iii) Burnum çok mu büyük acaba; acaba saat gerçekten de çok geç oldu mu. Saatin geç olmasıyla burnumun büyülüüğü arasında bir benzerlik görememekteyim. Yine de, bu iki mevzu aynı anda aklımı meşgul ettiğine göre, derinden derine birbirleriyle bağlantılı olsa gerek. Burnu fillerinki kadar büyük olan insanların haline, doğrusu çok üzülüyorum. Gecenin geç bir saatinde, tek başlarına gittikleri bir barda önlerine koyulan çay fincanına burunlarını hafifçe sokup çıkan kimi bahtsızların da bu dünyada yaşamakta olduklarını duymuştum. Çok merak ediyorum, acaba bu zat-ı muhteremler burunlarıyla çaylarını karıştırmaya da muvaffak olabiliyorlar mı? Burnum güzel olsa kesinlikle çok zengin olurdum. iv) Zenginlik önemli mi? Zannedersem epeycene bir önemli, çünkü cebinde beş kuruşu dahi olmayan benim gibi kimselerin, bırakın kızlarla evlenmelerine, otobüse binmelerine dahi müsaade etmiyorlar. Tüm bunlardan da şu sonuca ulaşıyoruz: v) Zenginlik, kültürüümüzdeki en önemli şeydir. Ama Japonlarda böyle mi? vi) Japonlarda mühim olan onurdur, kişinin iç bütünlüğü ve saygılılığıdır. Japonların bayrağı beyaz zemin üzerine kırmızı bir toptur, bir güneşdir. Bu güneş, bayrağa bakan kişinin dünyasını hemencecik aydınlatır, ona yol göstermeye başlar. Evet, ben gerçekten de imparatorlukları seven bir insanım. Küçükken de: vii) En sevdiğim şey, bir imparatorun muhteşem cüppesiyle halkın

arasında gezindiği, o olağanüstü elini bir sola bir sağa sallamak suretiyle pek çok kişinin kaderini belirlediği, şunun asılıp bunun zengin olmasına karar verdiği resimli romanlardı. İhtiyar ve hafif tozutmuş kralların, uzun sarı saçlı prenseslerin ve ni-hayet konuşan eşeklere dönüşmüş genç asilzadelerin maceraları yerine, bugün iç dünyalarında olup bitenleri saboltaşan akşamaya kadar bilmekle cezalandırıldığımız o sıradan karakterlerin sıkıcı hikâyeleriyle meşgul olmamız, ne kadar da acı. Aynı durum, bir zamanlar göz alabildiğine uzanan uşuz bucaksız toprakların, ufala ufala, bir iğne deliğinden geçecek denli küçük bir hale gelmelerini de kapsamakta. viii) Sanki bugün, hepimiz, etrafi çitlerle örülü tarlalarda, çobanları tarafından mütemadiyen güdülen koyunlar gibiyiz. Bize, üzerinde birer isim, soyadı ve fotoğraf bulunan kâğıtlar vermişler; bu kâğıtlar vasıtasiyla, çitlerin içinde özgürce olayabiliyoruz. Fakat çitin ötesine geçmeyi istediğimizde, koca, kaba, killi elleriyle bizi hemen durdururan adamlar var. Oysa, çitin öte yanına geçebilmeyi nasıl da isterdik! Nasıl da istерим! İsterim! ix) Eski zamanlarda, çitlerin gittikçe daha ufak toprak parçalarının çevresini örmediği o mutlu günlerde, yani dünya hâlâ derebeyleri ve krallar tarafından yönetilirken, Japonya İmparatorluğu'nda yaşamakta olan kişiler, muhtemelen bu evrenin en mutlu yaratıklarıydı. Diledikleri gibi koşturabilir, el ele tutuşmak suretiyle çimenlerin üzerinden bahar ayında gökyüzünü kaplayan tatlı bulutlar gibi hızla geçip gidebilirlerdi. O zaman kimse, bugün benim hissettiğim şekilde, kendilerini geride bırakılmış, unutulmuş, asla başka bir kıta, başka bir okyanus görmeyecek koli kutuları gibi hissetmez, bunun yerine kuşlar gibi kanatlarını çırpar ve tuhaf bir mantıkla ayaklarının yerden kesildiğini, şaşkın bakışlarla görürlerdi. Sınırların ortadan kalkmasını, hani nasıl derler, nehirlerin okyanuslara ulaşmasını da, ben işte bu yüzden istemekteyim.

IV.

*Sokaklarda ve karanlık odalarda – Uzun bir gece başlıyor
– Karagöz'le Hacivat bir meyhane de nasıl kafa çekti?*

Yanından geçtiği her apartmanın, dev ormanlarda bir başına bırakılmış beş yüz yıllık ağaçlar gibi, kapkaranalık bir vaziyette olması, Gündüz’ün içini öylesine ürpertmişti ki, genç adam yürüyebilmek için organlarından bazılarını yaktmak zorunda kaldı. Hangi organlardı bunlar? Zannedersem bahsi geçen içorganlar, kahramanımızın akciğerleriyydi. Görevlerini daha fazla yerine getiremeyerek yaşınlıklarında pek çok insanın ölümüne sebebiyet veren bu organların içleri, Gündüz’ün yaktığı ikinci sigara yüzünden duman altı olmuş, ortalıkta gezinen kimi alyuvarlar, karşısına çıkan akyuvarlarla selamlasarak, onlarla havadan sudan çeşitli mevzular hakkında fevkalade lüzumsuz sohbetler etmişlerdi. Elbette bu durumun maceramızın baş kahramanına etkisi, kan dolaşımının yavaşlaması oldu. Zavallı çocuk bayılacak gibiydi, bir süre topaç mızaklı kendi çevresinde döndükten sonra, sağ elini Gündüz ıslak bir duvara yapıştırdı.

Meşgul insanların odalarında sıklıkla bulunan tahta panoları kaplayan not kâğıtlarını akla getirecek bir biçimde, bu duvar da konser ve siyasi parti afişleriyle, hamamböceklerine karşı dostane uyarılarla ve bir de, üzerinde: “En büyük kahraman bizim kapıcı Hasan Efendi'dir,” yazan bir posterle tikiş tikiş doluydu. Kahramanımızın elini yapıştırdığı böcek resmi oldukça ilginçtir;

hayvanın büyükleri iki yana doğru öylesine bir edayla kıvrılmıştı ki, insanın bunları hemen orada burası geliyordu.

Bir süre duvar boyunca yürüdükten sonra Gündüz bir meydana ulaştı. Burada çeşitli uzunluklardaki yeşil trafik lambaları, hiç durmadan yanıp sönyorlar, ama ortalıkta tek bir araba da olmadiği için, birer süs eşyası işlevinden başka hiçbir iş göremiyordular. Zaten ben, trafik lambaları kör rolü yaparken, onları izlemekle yükümlü şoförlerin gözlerini fal taşları gibi açarak dedektifcilik oynamalarını asla anlayamamışdım. Şimdi onlara bakan yegâne şey, kör bir karanlık ve şaşkın kahramanımızdı. Karşı kaldırıma geçtikten sonra, elli ceplerinin içine kıstırılmış vaziyette, Gündüz hızlı hızlı yürüdü. Yağmur bulutları gökyüzünü sarmıştı. Boş bir apartmanın hemen yanından hızla akan bir nehirde yüzen ördekler karanlığa rağmen görülebiliyorlardı; hava homurdandı ve tehditkâr bakışlarla aşağıda olup bitenlere büyük bir dikkatle baktı. Gündüz bu bakışı hissetmişti. Ördeklerin nehir boyunca kayıp gitmelerini açık bir ağız ve fal taşına dönüşmüş gözlerle seyreden genç adam bir yandan da cebinden çıkardığı kol büyülüğündeki bir muzun kabuklarını sabırla soyuyor ve Afrika'dan geldiğini zannettiği bu meyvenin damağında bırakacağı tadı çok merak ediyordu.

Ama hayatın güzelliklerinin ve karmaşasının bizi çok sıkıldığı anlar da vardır. Kimi insanlar bu cümbüşten büyük bir zevk alarak yaşamlarına devam ederken, yalnızlık, bencillik, kendini çok fazla önemseme ve hırs gibi fevkalade kötü özelliklere yaradılış icabı sahip olan kimi talihsizlerin kafalarını belirli anlarda kumun, suyun, toprağın ve bazan da betonun altına gömmeleri lazımlı gelir. Bunun sebebi nedir peki? Muhtemelen bir kaçip kurtulma ihtiyacı. Kaçip kurtulmayı neden istemekteyiz? Zor anlarda elimizde kaçmaktan başka bir seçenekin olmadığını zannetmeye fazla fazla yatıkın olduğumuz için belki. Hayatımızı bu yüzden nasıl da zehir ederiz! Kafamızı kumun altına gömdüğü müzde, tipki devekuşları gibi, vücutumuzun bir kısmı dışarıda kalır ve insanların alay konusu haline gelmekten kurtulamayız. Gündüz de şehrin rengârenk dünyasının ve terk edilmişliğinin tadına varacağına kendine bir sığınak aramaya muzunu mideye indirdikten sonra büyük bir ciddiyetle koyuldu. Bomboş kasap

ve terzi dükkânlarının, askeri hapishanelerin, devlet dairelerinin ve ön cepheleri kırmızıya boyanmış Akdeniz mimarisyle yapılmış binaların önünden geçerken, genç adam canının çektiğini yapabileceğini, çok isterse bir bankaya girip tezgâhtarların işgal ettiği sandalyelere bile oturabileceğini bilmekle birlikte yürümeye devam etti. Güzel kitaplarda mucizevi bir biçimde hiç durmadan birbirlerini takip ettiklerine tanık olduğumuz cümleler gibi, Gündüz'ün adımları da mütemadiyen birbirlerini takip ediyor, sanki sahiplerini hiç önemsemeden akıllarına estiği gibi ilerliyor.

İşte adeta kendi arzularının dışında çıktıgı bu yolculuk, genç kahramanımızı dünyadaki en tuhaf meyhanelerden birinin, muhtemelen de birincisinin kapısına ulaştırdı. Bahsi geçen mekânın paslı tabelasında "Cehennem Zebanisi" yazmaktadır. Bunun sembolik bir anlamı var mıydı? Hayır, asla ve kata. Bir meyhanecinin meyhanesine böyle bir isim koyabileceğine gerçekten akıl sağlığı yerinde okurlar olarak inanmamız mümkün müdür? Kesinlikle. O zaman son bir soru: "Cehennem Zebanisi" isimli yeri İstanbul'daki diğer meyhanelerden ayıran şey neydi? Gündüz kendi yağında kavrulan bu alçakgönüllü ve olağanüstü derecede sıkıcı yerin önünden hızlı adımlarla tipki acelesi olan bir posta arabası gibi geçip giderken, aniden meyhanenin içinde karşılıklı oturmakta olan iki adam olduğunu gördü. Ellerindeki ufak taslardan Çin çayı içen bu zat-ı muhteremler, Karagöz ile Hacivat'tan başkası degildiler.

Kapıyı gaddar ve gürültülü bir tekmeyle açtıktan sonra genç dostumuz hâlâ hâkim olamadığı adımlarının etkisi altında meyhaneye girdi ve ihtiyar bir sinek gibi manasızca ortalıkta gezmeye koyuldu.

O anda Hacivat, elindeki taşı hafifçe havaya kaldırmış, yorgun gözlerle tasın dibinde kalan son çay damlalarına bakmaktadır; Gündüz yanından geçerken bu ünlü kahraman işte tam da bu yüzden: "Hayatın güzel anlarının tadına varmak / Ve mutlu bir şekilde yaşamak / Yaşamak! Yaşamak!" diye bütün gücüyle bağırıldı. "Son damla ise / Bir vicdan azabı gibi / Yedi de bitirdi beni!"

Kuşkusuz kültürümüzün yegâne güzel yanını teşkil eden bu ikiliyi yeterince sevmeyi hiç öğrenemedik. Daha çok içi boş

kahramanlık destanlarını dinlemeye zorlandığımız için, bu olağanüstü kahramanları bağırmıza basacağımıza, çocuklarımıza boş zaman eğlencesi yaptıktı. Oysa Hacivat'la Karagöz'ün karşılıklı muhabbet etmeye koyuldukları beş dakika bile, bütün kahramanlık ve kurtuluş destanlarından ne kadar da daha güzeldir! Kanumca edebiyatımızın bu değişik mahluklardan öğreneceği çok şey var. Ayrıca Flaubert'in de İstanbul'a geldiğinde bir Karagöz Hacivat temsiline iştirak ettiğini ve arka arkaya içtiği purolarından yükselen dumanın altında öksürmekten hasta düşen kalabalığa bakarak: "Benim adım Gustave, hepinizden daha hırçın ama bir o kadar da zekiyim yav," diye mırıldandığını hatırlayalım.

Hacivat ve Karagöz ise, gerçekte Avrupa romanının bu en parlak yaratıcısından kimi zamanlar çok daha zekidir. Bu düşünceyi kanıtlamak istercesine, meyhane kuşlarından daha tutucu olanı, şu şekilde ötmeye koyuldu: "Sevgili Karagöz, galiba bir ziyaretçimiz var. Zahmet olmazsa kendisinin adını, adresini, yaşını, ayakkabı numarasını ve son olarak da, kan grubunu öğrenebilir misin?" Berikinin hay hay demesine fırsat bırakmadan, genç dostumuz kendisinden istenilen bilgileri sırayla söylemeye koyuldu. Bu esnada Hacivat elindeki taşı kafaya dikip bir sigara yaktı; Karagöz'ün gözleri ise, duyduklarından olsa gerek, büyük bir hızla yaşı üretmekte, bunun sonucunda da bu büyük karakterin yüzü gittikçe daha çok ıslanmaktaydı. Gündüz yarı açık ve fevkalade şaşkın bir ağızla, karşılıklı oturmuş kendisini teması eden zevatın kafalarına siyah şapkalar geçirmiş olduklarını, hemen yanlarında duran sandalyelerin tepelerine de yine siyah renkteki şemsiyelerini birer palto gibi astıklarını gördü. Ama çenesi düşük sıkıcı insanlar gibi lakkal etmek yerine, kendisine bir sandalye çekip bu adamların masasına oturmayı kararlaştırdı; bu kararını hayatı geçirirken dostumuzun akı hâlâ beş altı karış kadar havadaydı. Bunu fark eden Karagöz, kaşlarını hafif hafif titreten endişeli ve gürültülü bir sesle ona derdinin ne olduğunu öylesine bir edayla sordu ki, zavallı Gündüz yanlışlıkla bir devlet görevlisi ya da öğretmenin karşısına oturduğunu hissederek hemen ayağa kalktı.

"Otursana gözüm," dedi Karagöz. "Burada ne güzel hoş beş

ediyorduk, senin de bize katılmanı, bizlerle birlikte hoş beş etmeni fevkalade çok istemekteyiz."

"Hiç çekinme güzel gözlüm," dedi Hacivat züppce bir eday-la. "Biz oğlanları çok sever, onlarla çok iyi sevişiriz. Zaten günümüzde dünyada yaşanan dertlerin büyük çoğunuğunun oğlan-lara karşı bizim en kalbi duygularla hissettiğimiz sevginin diğer kişiler tarafından maalesef paylaşılmaması olduğu konusunda da az önce görüş birliğine varmıştık. Bir süredir sağ elimde tuttuğumu gördüğün tas da, bu durumun tersine döndürülmesi yolundaki dileklerimiz şerefine kaldırılmış, fakat senin tam bir eşek sıpası gibi içeri dalışınla olduğu yerde kalakalmıştı. Şimdi, müsaadenle, bu merasimi nihayetine erdirmek istiyoruz."

Bu istege karşı gelemeyeceğini hemen anladığı için, Gündüz bütün gücüyle: "Hay hay," diye bağırdı; yanlış anlaşılmaktan duyduğu korku netincesinde de, sözlerine son bir "hay" daha ilave etmeyi uygun gördü. Fakat heyecanına engel olmaya mu-vaffak olamadığından bu son sözü "hav" diye telaffuz etti ve Hacivat'la Karagöz'ü bu davranışıyla kahkahalara bogdu.

"Bu çocuk havlıyor gözüm," dedi Karagöz; "daha evvel havlayan mahlukların yalnızca köpekler olduğunu düşünürdüm. Ama bugün bu görüşümün yanlış olduğunu anlamış bulunuyorum. Meğer ufkak çocuklar da bazan havlarlarmış da, haberimiz yokmuş. Madem bu oğlan kendisinin bir köpek olduğunu düşü-nüyor, o zaman iyisi mi kendisine yemek artıklarımızı verelim de bu hayvanat bir parça da olsa karnını doyursun."

Gerçekten de beş dakika sonra kahramanımız kıvrılmış bir vaziyette masanın altında yatmakta, ellerinin üzerine yerleştir-diği kafasının çatlayacak gibi ağrısına da hiç aldış etmemek-teydi. Hayatın zor anlarında hayvanların bizden çok daha şanslı mahluklar olduklarını hepimiz hissederiz; sokaklarda yaşayan kedilerle sümüklüböcekler dahi ayın sonunu getirmeye çaresiz-ce uğraşan işçilerden çok daha mutludurlar. Dikkatsiz şoförlerin, özellikle de Türkiye'de zevk için de ezdikleri kedilerin cesetleri-ne bir kaldırımlı kenarında rastladığımızda, hayvanın huzurlu suratının normal halinden pek de farklı olmadığını görürüz. Oysa arada sırada otobüslerde karşılaştığımız endişeli ve fakir ihtiyanlar öbür dünyaya göçükleri vakit, sanki bütün dertlerini

de yanlarında götürür, geriye eski huzurlu günlerinin hatırası olsun diye neşeli bir çehre bırakırlar. Ama bu üzücü mevzularla daha fazla uğraşmak yerine şimdi Gündüz'ün kendisine uzatılan yemek artıklarını nasıl da iştahla yemeye koyulduğunu anlatmak daha doğru olacak.

Kahramanımız uzun ve pütlü diliyle ağızına düşen dana eti parçalarını yalayıp afiyetle mideye indiriyor, bir yandan da sahiplerini eğlendirmeyi seven bir süs köpeği gibi sırtüstü yatarak vücutunu cilveli cilveli kıvırıyordu. Karagöz eğilip Gündüz'ün karnını okşamaya başladı; kahramanımızın kuyruğu, bu hareket neticesinde hemen havaya kalkıp bacaklarının arasına girdi. Hacivat ise çoktan ayağa kalkmış, meyhaneleden ayrılmaları için gerekli hazırlıklara başlamıştı. Bu hazırlıkları şu şekilde sıralayabiliriz: a) Karagöz'ün önce tatsız dil, sonra da kaba kuvvet kullanarak ayağa kaldırılması; b) "Cehennem Zebanisi" meyhanelisinin ışıklarının söndürülmesi ve bu esnada karşılaşılacak güçlüklerin en aza indirilmesi; c) Meyhanecinin arzuları doğrultusunda kapılara çelik kilitler geçirilip bu kilitlerin anahatlar vasıtasıyla işler duruma getirilmesi; d) Tabana kuvvet yöntemiyle Mecidiyeköy'deki çirkin sokaklardan birinde bulunan eve doğru harekete geçilmesi; e) Şu anda masalarının hemen altında kendisine verilen kemiği yalayıp okşamakla meşgul olan yaratığın onları takip etmemesinin sağlanması.

Ancak gitmelerinden hemen önce, daha evvel arka arkaya devirdiği rakıların da etkisiyle, Karagöz, meyhanelden kaçış hazırlıkları olarak adlandırmamızda hiçbir mahsur bulunmayan bu güzel listenin içine etti. Nasıl mı başardı bunu? Tabii ki boşboğazlık ederek. Nasıl bir boşboğazlıktan bahsediyoruz peki? Şöyle ki: şehirde korkunç bir hastalığın kol gezdiği söylentileri radyolar, televizyonlar, özel akşam baskısı yapan gazeteler, bu gazeteleri satan çürüük dişli ve yarı ebleh çocuklar (bu çocukların birinin babasının adının Şov soyadının ise Alye olduğunu biliyor muydunuz?) ve ayrıca fisiltı gazetesi olarak adlandırılan ve sorumlu yazı işleri müdürüne şahsen evire çevire dövmeyi her zaman en mutlu rüyalarında hayal ettiğim o tuhaf matbuat tarafından İstanbul isimli ilimize yayılmıştı. Bu olayın gerçekleştiği sıralarda genç kahramanımızın bir kıyafet dükkânının

deposunda tatsak edildiğini görmüştük. Bu verileri değerlendirek şu soruları cevaplayınız.

1. Bahsi geçen söyletilerin doğru olma olasılığıyla baştan sona uydurma olasılığını bir grafik çizerek ifade etmemiz gerekseydi, bu grafiğin uzun kenarı ne renk olurdu ve hangi hayvanın hangi organına benzerdi?

2. Birinci sorunun cevabı olan rengi, hangi büyük ressamın gençlik döneminde yaptığı tablolarda daha çok görüyoruz? (Sualimizin hayvana ilişkin kısmını burada kullanmamanızı rica etmekten başka çaremiz olmadığını ifade etmekten başka bir şansımız olmadığını burada bir borazan vasıtasyla duyurmaktan duyduğumuz mutluluğu paylaşmanızdan duyacağımız mutluluğu ifade edecek kelime bulmakta oldukça zorlandığımızı gösteren bir çaresizlik içine düştüğümüzü görmenizi de çok istiyoruz.)

3. Büylesi bir hastalık şehri esir almışsa şayet, Karagöz'le Hacivat neden Mecidiyeköy'deki fakirhanelerde "hoş beş" yapmak yerine bu meyhane'de pineklemekteydi? Yoksa bizden saklanan bir durum mu söz konusu?

Dünya edebiyatının en parlak romanlarının bu tür soruları yanıtlama görevini okurlara verdiği biliyoruz. O yüzden sorduğumuz sualleri hiç sormamışcasına Karagöz'ün açıklamalarına geçmemiz gerekmekte. Gerçi bu bölümü hemen nihayetine erdirme niyetinde olduğumdan bunu bile yapmak bana zor geliyor, ama üç sene boyunca yürüttüğüm büyük araştırmalar sonucunda yarattığım eserimin böyle lüzumsuz bir tembellilik neticesinde hak ettiği övgüleri ("Çok gerçekçil!" "Çok zekice!" "Benzersiz!" "Sokaktaki adamın yazabileceği güzellikte!" "Kuş kafeslerinin altına serin bu kitabı, yakın, yırtın... yeter ki gözümün önünden kaldırın!") alamamasından korkuyorum. İşte Karagöz'ün boşboğazlığı sonucunda Gündüz'ün dinlemek zorunda kaldığı lakkırdılar...

"Bir fırtınada alabora olmamak için denizin güvenli ve de sakin olduğu bir sahile demirleyen bu meyhaneye senin de sıçınmış olduğunu görüyorum. İnşallah bu hastalıktan bu büyük

şehrin insanları olarak canımızı kurtarmaya muvaffak olacağız. Ancak yine de pekâlâ nalları dikmemizin de söz konusu olduğunu, senin de talihsiz dostum, dört ayağının üzerinde eşekler cennetini boylayabileceğini söylemek isterim. Bu hayatı bir insan olarak geldin, ama öbür dünyaya şimdi usul usul geçmeye hazırlanırken, bir köpeğe dönüştün. Bahsettiğim durum şayet sana bu âlemin esrarengiz şaka ve oyunlarını göstermiyorsa, başka neyin göstereceğini, doğrusu pek kestiremiyorum.

“Bize anlatıldığına göre, ortalıkta hasta bir fare ya da tazı dolanmaktadır. Bu tazının yahut sürüngenin her bir dişi na hı şu kadarmış.” Karagöz bu noktada sağ kolunu havaya kaldırdı. “Böyle bir hayvanat tarafından ısırdığını bir hayal etsene güzelim. Ama sîrf ısırlımla da kalmayacak, hasta düşecektir, çünkü ölümcül bir salgın bu hayvanın ağızına yuva yapmış, dışarı çıkmayı bekliyormuş. Hacivat’la ben hayatım boyunca pek çok tuhaf olaya tanıklık ettik; halk oyıyla seçilmiş iktidarların şarlatan gençler tarafından devrildiğini de gördük, içinde bulunduğu evlerin akvaryum, masa ve lambalarını zangır zangır titreten depremleri de... Peki tüm bu olayların neticesinde nasıl bir bilgelîge ulaştık? Vallahi güzelim, herhangi bir bilgelîge ulaşlığımızı pek söylemeyeceğim, çünkü gördüğün gibi Karagöz-Hacivatlık etmeye devam etmekteyiz.

“Fakat şunu çok iyi idrak ettik: İnsanların büyük çoğunluğu bizden daha şapşal mahluklar olmakla kalmıyor, gittikçe daha da eblehleşiyorlar. Bugün tanıklık ettiğimiz korku ve şaşkınlık, bu durumu bize ziyadesiyle kanıtlamış oldu. Kaçışırken her şeyi nasıl da deviriyorlardı Allahım! Ufacık çocukları eziyor, fakir ülkelerde yaşayan sefillere yaraşan bir bencillikle otobüslerre, arabalara doluşuyor, etekleri yanmışçasına koşturup duruyorlardı... Ne kadar da bencilce davranışları Allâhım...”

V.

Salgının başlangıcı – Çam yarması ve kötü kalpli diktatör – Köpekten ağaca dönüşmenin zararları

Gündüz ertesi sabah gözlerini açtığında, omuzlarında büyük, siyah, tahta bir tabut taşıyan kısa boylu, kırmızı saçlı dört adam, ağır, vakur ve de korkutucu adımlar atarak genç dostumuzun oturduğu evin karşısındaki kaldırımdan geçiyorlardı. Kahramanımız yatak örtüsünü bir pelerin gibi omzuna alıp pencereden aşağıya eğildiğinde, tabut çoktan ortalıktan kayboldmuş, ancak yalnız ve kederli bir eşek, gördüklerini ifade etmek istercesine, ağlamaklı bir sesle anırmaya koyulmuştu. Gündüz meraklı bir kedi gibi sırtını duvara yapıştırdı, parmak uçlarını yaladı, esnedi ve pencereyi açarak aniran eşege dikkatle baktı. Siyah bir karga eşeğin tepesine tünemiş, sözleri pek anlaşılama-yan bir şarkı söylüyordu.

Onceki akşam kollarında, göğüslerinde, sırtlarda, dizlerinde, boyunlarında beliren bozuk para büyülüüğünde siyah lekelerden şikayet ederek hastaneye giden dokuz İstanbullu, vakit gece yarısını geçmeden, solunum yetmezliğinden ölmüşlerdi. Gündüz boş gözlerle sokağı seyrederken bunu henüz bilmemektedi: Bir süre alnını cama yaslayıp gökyüzündeki turuncu güneşin bile rengini açamadığı eşeğin uzaklaşırken kaldırımda uzayan gölgesini inceledi. Uzun, keskin bir gölgeydi bu. Önce hayvanın çevresinde deli danalar gibi koştururan çocuklar gördü, sonra da kara tabutun eşeğin sırtına yerleştirildiğini. Tabutun

üzerine atlayan bir imam tam o anda kırbacını havada sallarak, "Haydi!" diye bağırdı. "Haydi bebeğim, çüs!"

Bazan aklımıza bir şarkılardır da, yıllar boyu bu şarkıyı mirıldanmadan edemeyiz. Kahramanımız da bu üç kelimenin müziğini, uyumunu ve saflığını çok beğendiği için, odasından çıkarken karşısında beliren annesine: "Haydi!" dedi bütün gücüyle bağırarak. "Haydi bebeğim, çüs!" Bu sözleri duymak ihtiyar kadının hoşuna hiç gitmemiştir. Beyaz saçlarının ortasında parlayan ufak yüzünü elleriyle kapattıktan sonra: "Ne diyorsun?" diye bağıran uykuya sersemi kadın, pelerinini Gündüz'den çekip aldı. "Annene çüs mü diyorsun pis eşek?"

Aradan dakikalar geçti; nereye gideceğini bilmeden yuvarlanan bir top gibi odanın içinde dolanırken, kahramanımız, kendi kendine tekrarlıyordu: "Haydi bebeğim, çüs! Haydi, çüs!" Fakat saat dokuzu tam beş geçerken, Gündüz aniden olduğu yerde taş kesiliverdi. Sanki gökyüzünde yaşayan sakallı bir mahluk, kahramanımıza artık daha fazla hareket etmeyi yasaklamıştı. Kolları, bir heykelinkiler gibi iki yana açılmış, havada bekliyorlardı; boynunu eğisinde işveli bir eda, sırtının kamburluğunda kendine güvenmeyen kişiliğinin izleri vardı. Peki neden aniden taş kesilmişti genç dostumuz?

Cünkü maceraperest kahramanımız içinden şunları geçirermekteydi: "Çüs demek için bir hayvanım olmalı. Bir hayvanım olmalı ki elime kamçımı alıp ona vurabilmeli, kamçım inip kalkarken de, her seferinde 'Çüs bebeğim, haydi çüs!' diyebilmeliyim." Ancak günün bu erken saatinde nereden kamçı bulabilirdi? Dudaklarını dertli bir havayla oynatıp duran oğlunu incelemekten sıkılan annesi elindeki pelerini havaya kaldırdığında, Gündüz hâlâ kendine bu soruyu soruyordu. Sonra annesi: "Yavrum!" dedi ve kahramanımız havada sallanan yatak örtüsüne heyecanlı bir boğa gibi bakakaldı.

"Yavrum, gazetelere baktın mı, sokakları gördün mü, hastalık olmuş duydun mu?" "Ne hastalığı?" diye bağırdı Gündüz. Ama öylesine yüksek bir sesle bağırmıştı ki, bir an için girtlağının yırtıldığını sandı. Derin, mavi gözleri oğlu tarafından merakla incelenirken, talihsiz kadın Gündüz'ün sualine cevap verdi: "Ne hastalığı olduğunu kimse bilmiyor, ancak söylemeklerine

bakılırsa bu hastalığa yakalanan herkes ölüyormuş, hemencecik nalları dikiyormuş!"

Ana oğul aynı anda ellerini havaya kaldırıp alınlarına yapıştırdılar ve ateşlerine baktılar. Gündüz'ün sağ eli uyurken göğsünün altında kaldığı için sıcaktı, annesinin ise buz gibi soğuk. Buna karşın, ikisi de ateşlerinin yükselişin yükselmediği konusunda en ufak bir laf etmeden birbirlerine döndüler yine ve ilk önce kim konuşacak diye beklemeye başladılar. Sanki sessizliği bozan kişinin elleri kesilecek, gözleri oyulacak, yahut kulakları çekileceğini gibi, ikisi de bir türlü söylemeye başlayamıyor, birbirlerine sormak istedikleri soruları kendi kendilerine soruyorlardı. En sonunda Gündüz alnına dayadığı elini yumruk yapıp çenesine götürdü ve şunları söyledi: "Demek herkes ölüyor."

Dişarında yağmur yağıyordu. Yağıyordu yağmasına ama, sokakta boylu boyunca yatan insanların ne halt yediklerini anlamak pek kolay değildi. Gündüz yan yana dizilmiş bu cesetleri görür görmez bir topaç gibi hızla arkasına döndü, apartmanın kapısına bir tekme attı ve hemencecik çıktıgı merdivenlerin sonunda bekleyen annesine sarılarak: "Annecigim," dedi; "dişarida ölü adamlar olduğunu sana söylemek istiyorum." Oğlunun verdiği bu bilgi, ihtiyarın daha evvel duyduklarını doğruluyordu; kadın bir keyif sigarası yakıp evin içine girdi. "Ölü adamlar," dedi sonra kafasını arkaya atarak. "Herkes ölüyor yavrum, aman dikkatli ol." Bunları söyledikten sonra mavi gözlü bu fevkalade etkileyici kişilik salondaki tahta bir kapıdan içeri girdi, kendi kendine bir şeyler mirıldandı ve rüzgâr kapıyı sessizce kapatırken, sokakta bir köpek havlamaya başladı. Şimdi Gündüz annesinin içine girdiği odada ne tür numaralar çevirdiğini çok merak ediyordu. Kendisinden saklanan bir şey mi söz konusuydu? Gündüz dışarıdan gelen havlamayı yeniden duydu; bu hayvanatın insanın asabını bozan bir sesi vardı. Kahramanımız dizlerinin üzerine çöküp yarı açık kapıdan annesinin kendi kendine ne mirıldandığını duymaya çalışırken, içinden: "Midem çok fena bulanmakta," diye geçirdi; "daha evvel bu kadar çirkin bir ses duymamışım hiç." Genç adam midesinde gerçekten de bir bulantı hissetmekteydi; annesi kapıyı açıp da "Ne yapıyorsun oğlum, işine gitsene / herkes ölüyor, dikkat etsene!" der demez,

Gündüz işte bu yüzden ağını açtı. Sularını fışkırtmaya hazırlanan bir çeşme yahut boru gibi idi ve gözlerinden boşalan yaşlar eşliğinde "Kusuyorum," diye geçirmektedi içinden. Fakat ne kadar uğraşsa, buna ne kadar inansa da, kusmaya bir türlü muvaffak olamadı.

Emellerine ulaşamayan insanları izlemekte hem acı bir yan vardır, hem de eğlenceli; kahramanının annesi de, işte bu yüzden, kâh ağlıyor kâh gülüyordu. "Ağzını kapatsana oğlum," dedi ihtiyar kadın en sonunda. "Oğlum herkes ölüyor, gaganı kapat-sana." Fakat kendisi ne bir Allah, ne de bir asker olduğundan, bu kadının emirlerini kimse yerine getirmiyor, Gündüz'ün annesi de çaresizce kahramanının suratına bakmaktan başka ne yapabileceğini hiç bilemediyordu.

En sonunda genç adam gagasını kapattı, annesi de odaya geri döndü. Şimdi her şey yine eskisi gibi idi: Gündüz annesinin boş odada ne yaptığı merak ediyor, annesi de oğlunun evden gitliğini zannediyordu. Bir süre iki taraf arasında sessiz bir ateşkes hüküm sürdü; sokaktan bir kamyon geçti, uzaklarda bir yerde bir gemi düdüğünü öttürdü. Miyavlayan bir kedi de duydu. Her şeyin üzerine mükemmel bir sükünet duygusu çökmüş, evdeki bütün eşyalar sanki parlamaya başlamış, havada uçuşan tozlar kar taneleri gibi yere yağarken, ortalığı aydınlık kış günlerinin cennetimsi mutluluğu kaplamıştı. Gündüz içi rengârenk balıklarla dolu bir nehrin annesinin bulunduğu odayla kendi bulunduğu salon arasında hızla aktığını, duvardaki beyazlığın aslında yan yana dizilmiş binlerce ağaç ve çalının renklerinin tu-haf karmaşasını özetleyen bir soyutlama olduğunu düşünerek, ölçüyü âna dek bu salonda kalabilmeyi, annesini de son nefesini vereceği saniyeye kadar içinde bulunduğu odada tutabilmeyi istedî. Fakat zor olacaktı bu, çünkü annesi henüz yatalak bir kadın değildi. Gündüz bütün bu etkenleri bir arada değerlendirip bir karara vardı: Evden çıkıp kendine önce bir kamçı, sonra bir eşek, en sonunda da bir kilit alacaktı. Bu kilit tek bir kilitten oluşmayacak, pek çok farklı kilidin birlikte oluşturduğu bir tür büyük kilit olacak, annesini de sonsuza dek içinde bulunduğu odada tutabilecekti. Ne kadar da güzel düşüncelerdi bunlar! Gündüz kendini çok mutlu hissetti; kusmayı da artık hiç istemiyordu.

Yeniden dışarı çıktığında, yağmurun hızı o kadar aramıştı ki, kahramanımız ölmemek için kendini yere atmak zorunda kaldı. Aynı anda, külüstür, karanlık bir arabanın altından gelen bir ses: "Aman dikkat! Savaş çıktı dikkat, aklın varsa kaç!" diye haykırdı. Neredeydi bu sesin sahibi ve neden yağmur bu kadar hızlı yağıyordu? Gündüz sigarasını ağızına götüren bir adamın yağmurun şiddeti yüzünden kafasını duvara çarptığını, duvardaki afişlerin de aynı şiddetle göz açıp kapayıcaya dek parçalandığını gördü. Gökten lanet yağıyordu sanki! "Çüs çüs," diye bağırdı yeniden sokağın sonunda beliren imam; "haydi bebeğim çüs, çüs bebeğim haydi çüs." Böylece bu lanet şarkısı, bir defa daha kahramanımın aklına girmiş oldu.

Şimdi de pek çok olayın vuku bulduğu şu sokağa birazcık tepeden bakalım.

1. Gökyüzünde ne bir kuş ne de bir ayı bulunmaktaydı.
2. Yerde yatan insanlardan bazıları ölü, bazıları ise ölümden korkan dirilerdi.
3. Cenaze namazını kılan kalabalık ortadan kaybolmuştu.
4. Yerde bir bozuk para vardı.

Gündüz bu bozuk parayı eğilip aldı ve havaya fırlattı. Sanki yere paranın hangi tarafının düşeceğiniyle bağlantılı olarak dünyadaki her tür hadisenin gidişatı değişecekmiş gibi hissetmekteydi. Fakat ilginçtir, para yere düşmedi, çünkü genç dostumuzdan fersah fersah uzun olan biri, uzanıp bahsi geçen metal parçayı avcuna hapsetti. "Bugün havaya para atıp tutma günü değil," diye söyleyeniyordu bu zatı muhterem. Fakat nasıl biriymi bu; saçları ne renkti, gözleri büyük müydü, ufak mı, yoksa şaşı mı? Gündüz kafasını çevirdi ve adamın bir trafik lambası kadar uzun, bir çam ağacı kadar da iri olduğunu gördü. "Bugün para biriktirme, akılı, tutumlu, görgülü olma günüdür. Madem herkes ölecek, haydi gel, seninle birlikte otobüse binip bunu herkese anlatalım." İnsanı umutsuzluğa sevk eden sözlerdi bunlar, ama Gündüz yüzündeki gülümsemeyi korumayı başardı ve sağ elini yumruk yapıp çam yarmasının karnına bir defa geçirdikten sonra, alaylı bir ses tonıyla, şunları söyledi: "Ben otobüse bineceğim, fakat sizinle binmeye-

ceğim. Paramı da geri istemekteyim.” Duyan herkesi hemencecik kırması kesin olan bu kelimeler, çam yarmasının çok hoşuna gitmişti. Güzel bir esintiyle sallanan bir ağaç gibi hafif hafif hareket eden bu yaratık: “Haydi,” diye mırıldandı. “Haydi herkese anlatalım. Madem herkes ölecek, haydi yollara düşelim. Güzel cariyem, mahşer borusunu gel birlikte çalalım.”

Bundan tam üç yüz otuz üç sene evvel, Londra'da insanlık tarihinin en korkunç veba salgınlarından biri önce baş göstermiş, sonra da aniden sırasıyla önce taş kesilip ardından ortadan yok olmuştu. Tam yüz bin kişiyi öldüren bu salgın bir sene sürmüştü, kulaktan kulağa yayılan bir dedikodu gibi ağızdan ağıza aktarılmış, insanları ikişer üçer günde yere serip bir sürü ailenin ocağını söndürmüştü. “İşin aslını istersen,” dedi otobüsün üç basamağını tek bir hamlede, tavşan misali zıplayarak geçen adam; “bu hastalığın neden başlayıp neden bittiğini kimse tam anlayamamıştı. Ancak bizim şehrimizde dün akşam itibariyle başlayan korkunç hastalığın sebebi konusunda kimsenin şüphesi olmasın... Önderimizin izinden gitmediğimiz için başımıza geliyor bütün bunlar.”

Önlerinde durdukları koltukta oturan elli yaşlarında, çok zayıf, çatık kaşlı bir adam, bu sözleri hiç duymuyormuş gibi idi; bir yandan elinde tuttuğu gazetenin sayfalarını parmaklarıyla birbirine bastırıp uzun, zayıf, solgun bir yazıyı okumaya çalışıyordu, bir yandan da esnememek için altdudağını ısırp burun deliklerini bir yelken gibi şışiriyordu. Adamın siyah kaşlarına, ucuz mavi gömleğinin yıpranmış kollarına, buruşuk koyu yeşil pantolonuna geçirdiği kemerin kiyafetiyle uyumsuz rengine Gündüz dikkatle baktı. Otobüs çukurlara girdikçe adamın burnunda duran metal çerçeveli büyük gözlüğü hafifçe sallanıyor, yokuş yukarı tırmanırlarken titreyen kelimeleri okuyamayan adam, gayretle önüne eğilip sayfayı düzleştirmeye uğraşıyordu. Tam bu noktada maceşaları çok seven kahramanımızın çam yarması arkadaşı gazeteyi adamçağızın elinden zor kullanarak aldı, sayfaya şöyle bir göz attı ve korkunç bir gürültüyle gülmeye koyuldu.

Çünkü az önce gözlerinin önünde resmi geçit yapan bir haberde, dünyanın en tuhaf diktatörünün hayatı anlatılmaktaydı. Adı Moto, soyadı da Omo olan bu mahluk, yüzyılımızın (on dokuzun-

cu) başlarında, ufak bir İskoç kasabasında doğmuştu. Babasıyla annesinden her zaman şefkat, hürmet ve alaka görmüş olan genç adam, üniversite okumak üzere Moskova'ya gitmiş, ancak yolda Dover Boğazı'ni görünce, hemen mahzun yüzlü iki keçinin çektiği at arabasından inerek kendini kumların üzerine bir top gibi fırlatmıştı. Bir süre boyunca geleceğin diktatörü kumların üzerinde ayak, el ve kaba etlerini yalanın dalgaları hissederek hiç hareket etmeden yattı. O sabah Omo'nun temas ettiği denize yollar sonra kendi adını vermeye kalkıştığını, bunu başaramayınca da önce İngiltere'ye, sonra da Fransa'ya savaş açtığını çam yarması adam gazetede büyük bir mutluluk ve midesinde hafif bir gaz sızıntısıyla birlikte okumuştu. Omo'nun başına geçtiği eski bir Sovyet cumhuriyetinde her köşeye kendi heykelini diktiği, bu heykelleri her sene altınla yıkattığı ve bazan kimi vatandaşlarının evlerine tebdil-i kiyafet girip oturma odalarına kendi metal heykellerini bıraktığını, bu olayları bizzat yaşayan kişiler ağlaya ağlaya gazete muhabirine anlatmışlardır.

Daha sonra diktator halkın içorganlarına kadar nüfuz etmeyi başarmış ve tip bilginleriyle bir araya gelerek kalp isimli organın adını Moto, akciğer isimli organın adını ise Omo olarak değiştirmeyi önermiş, bu önerisine karşı gelen zavallı bir adam çağının kellesini Omo'suyla keserken Moto'suyla da ortalığa yayılan kanı temizlemiştir. Hemen akabinde Omo meydanına bir Moto'nun içinde giden Moto Omo, kendisini korku ve dehşet dolu bakışlarla seyreden halk kalabalığına iki Moto bir Omo çekmiş, sonra bu yetenekli gelmemiş olacak ki, bir de Moto'lu Omo'ya girişmişti.

Olduğu yerde bir yandan ziplayan, bir yandan kahkahalar atan ve bir yandan da hafifçe altına eden çam yarması, daha sonra Moto Omo'nun bu alçakça diktatörlüğünü nasıl da güler yüzlü ve eğlenceli bir gösteri olarak sunduğunu, herkesi kendisinin fevkalade tatlı bir serseri olduğuna nasıl da inandırabildiğini şaşkınlıkla okudu. Ama tam bir iskele babası olan bu şarlatan, bir gün sokakta yürümeye yasaklılığında, herkesin nasıl da deliler gibi koşturduğunu okuduğunda çam yarmasının boşaltım organları yeniden faaliyete geçti ve daha dün akşam köpek rolünde seyrettigimiz Gündüz, bir anda kendini dibi ıslatılan bir ağaç gibi hissederek, ayakkabalarının üzerinde sırlısklam olduğunu gördü.

VI.

*Gündüz düşüniyor – Keçiyle marangozun hikâyesi –
Ragıp Bey'in giriştiği deney*

Bulunduğu yerden tam göremediği kahvenin gölgemsi, büyüleyici, ağır dumani fincandan yukarı yükseltirken, tezgâhın arkasındaki bir kapıda beliriveren şışman bir gölge: "Gündüz Bey!" diye bağırdı. Bu adamın bir geminin içini andıran dükkâna tuhaf bir biçimde uyum sağlayan bir yanı ve epey de tez bir canı vardı. Gündüz patronunu sırasıyla bir boz ayıya, bir aşçuya, bir korsana ve en sonunda da bir eşege benzettikten sonra, en sonunda bir okul çocuğunun vurgularıyla: "Mevcut!" diye bağırdı.

"Güzel!" dedi Ragıp Bey bunun üzerine bir boğa gibi burundan soluyarak; "Hem de çok güzel! Ancak burada olduğunu zaten halihazırda Allah'ın bana bahsettiği duyu organlarından en mühimi olan gözlerim sayesinde görebilmekteyim." Patronunun dikkatini çektiği bu konu şimdi genç dostumuzun aklına bir fil gibi girmiştir; kahramanımız kendi kendine, verili bir durumda varlığını kanıtlamak için kişinin *orada olduğunu söylemesinin* gerekip gerekmediğini soruyordu. *Acaba orada olduğunu söylemesse* orada olmayacak mıydı? Bu derin düşünceler mahzun yüzlü şövalyenin normal hareket etmesine ziyadesiyle mâni oluyordu. Bunu fark eden patronu, bir süredir sessizce bekleyen, ama sonra büyük bir kuvvetle ateşlenen bir top gibi: "Gündüz Bey!" diye yeniden bağırdı. Gündüz bahsi geçen saldırıyla: "Mevcut!"

diyerek karşılık verdiğinde Ragıp isimli karakter öfkeli bir ses tonuyla şunları söyleyecekti: "Gündüz Bey, sözümü kesmeyin de kendinize çekidüzen verin. Aksi takdirde size gerek çeki gerek de düzen verme işini ben üstleneceğim." *Düşüncelerinin esiri* olan Gündüz, düşüncelerinin esiri olduğunu kanıtlamak için tezgâhın üzerine çıktı, öne doğru eğildi, önce iki, sonra da üç büklüm oldu ve gözlerini elinden geldiğince kıştı. Sonra kulak tırmalayan korkunç bir sesle: "Düşünüyorum, rahatsız etmeyiniz!" diye bağırdı.

Bunlar olurken Ragıp Bey gözlüğünü sağ elinde tutmaktaydı; sol arcunda bulunan küp şeker ise bu sözlerle birlikte aniden yere düşüverdi. Gökyüzünden uzak, derin homurtular yükseliyordu; kaldırımin üzerine safran rengi bir ışık yayıldı. Bir yandan da yağmur, aynı öfkeli hızla, bazı dükkanların camlarını kırı kırı yağmaya başlamıştı. Tüm bu olanda korkunç felaketlere has dehşet duygusunun izleri vardı. Ama aşçının akıl hâlâ yamağının söyledikleriyle meşguldü. Ragıp Bey şu şekilde düşünüyordu:

Sabah kalktığında gazeteden şehirde bir salgının başladığını okudum. Gerçekten de, camdan baktığında, ilk olarak ortalıkta ölü insanlar olduğunu gördüm. Gazetede okuduklarımla gördüklerimi birleştirince, şehirde gerçekten de bir salgının başladığını emin oldum. Ama asıl aklımı kurcalayan şey, karşısında oturan bu kurbağa suratının söyledikleridir. Daha önce düştündüklerini yüksek sesle ifade etmemişi hiç kimse. Peki o zaman, şayet bu kurbağa düştündüklerini yüksek sesle söyleliyorsa, ben de, bir patron olarak, acaba söylediklerimi içimden düşünebilir miyim?

Böyle deneylere girişmek bazan hepimizin içinden geçer: Duvarlara tırmanmaya çalışan çocukların, rüyalarındaki gibi uçmaya kalkışan ihtiyar ve deli kadınların, olmayan bir insan grubuna anlattıkları şeyleri kâğıda döküp bunu roman diye satan o tuhaf insanların hikâyelerini duymuşsunuzdur. Ragıp Bey'in sonradan hayatı da geçireceği düşüncelerinin sonuçlarını gözler önüne sermeden evvel, son bahsettiğim şu tuhaf insanlar hakkında birkaç laf söylemek de isterdim; bu insanlardan birini tanıtmışım çünkü ben. Sokakta kendi kendine konuşanlara deli dendiği söylenir... benim dostumun kendi kendine konuştuğu-

nu kimse duymazdı. Bazan bir parkta çimenlerin üzerine yatar, bir köpek gibi bacaklarıyla kollarını havaya diker ve vücuduna dokundukça sesi açılan bir gramafonun heyecanıyla, anlatmaya koyulurdu: Sanırım onun içinden geçen kitap, bir keçiyle bir marangozun dostluğunu hikâye etmekteydi. Sokakta insanlara çarpardı ve: "Aradan yıllar geçti," deyiverirdi aniden; "keçinin sesi kalınlaşmış, marangozun elliği nasır tutmuştu." Bir defasında onunla birlikte olan bir kadın, dostumun öpüşürken aniden konuşmaya başladığını, tabir caizse *dile geldiğini* ve şu tür laflar ettiğini bildirmişi bana: "Keçinin gözlerinin mutsuz yaşlarla dolduğu bir kış akşamı, otların üzerindeki ıslaklığı fark etmişti marangoz." Bazan rüyalarında bölüm başlıklarını sayıklıyor, saygı duruşu törenlerinde de, kendini tutamayarak anlatmaya başlıyordu: "Yeniden yollara düştüğünde hava kararmıştı. Bir karganın korkunç gözlerle çevresine baktığını gördü keçi." Düğün töreninde, kendisine öleceği güne kadar evlendiği kadını sevüp sevmeyeceğini soran ihtiyan adama şöyle demişti: "Böylece keçinin hayatında bir dönem daha kapanmış oldu." Büyük alkış almıştı bu sözler! Şimdi bu hikâyeye, daha sonra dönmek üzere bir ara verirken, patronun yukarıya aldığım düşüncelerinin hiç de alkış almadığını söylememi çok isterim. Ragıp Bey içinden: "Hayvanlar, papağanlar ve de köpekler," diye geçiriyor, fakat bu sözleri dile getirmiyor, bunun yerine içinden geçen kelimelerin seslerinin yüksek çıktığını hayal ediyor, Gündüz de bu yüzden patronunun neden olduğu yerde mum gibi terleyip nefese kaldığını hiç anlayamıyordu. Patronu içinden: "Seninle konuşuyorum, yüzüme bak!" derken genç dostumuz utanç ve korkuya önüne bakıyor ve kendi kendine soruyordu: Yağmur onların vitrinini de patlatacak mıydı acaba? Gündüz bu düşüncesini yüksek sesle dile getirmeye karar verip şöyle konuştu: "Yağmur bizim vitrini de patlatacak mı acaba, çok merak ediyorum?" Kimseye yöneltilmemiş bir soruydu bu; Ragıp Bey'in girişi deneyine olan güveni bu olay neticesinde hissedilir derecede arttı. Şimdi o da, tipki yüzünü bir kurbağaya benzettiği rakibi gibi, ters bir şeyler yapmayı istiyor, karşısındaki düşünelerini kendisine yöneltmeden, bir papağan gibi seslendirmesinden güç alıyordu. Ragıp Bey başını sallamaya koyuldu. Ölmek üzere olan biri gi-

biydi, kulakları da bazı küçük çocukların gibi kırkırmızı kesilmişlerdi. İçinden şunları söylüyordu: "Yüzüme niye bakmıyorumsun çırak bozuntusu, yüzüme bilmemaya devam edersen kafanı keserim patates suratlı. Beşe kadar söyleyeceğim, hâlâ o sefil gözlerini bana çevirmezsen bak hiç karışmam. Dinlemiyor musun beni, duymuyor musun? Kılıcımı almaya gidiyorum. Acaba kafanı hangi kılıcıyla kessem? En iyisi geçen hafta aldığım döner bıçağını kullanayım." Fakat neredeydi bu döner bıçağı? "Nerede?" dedi Ragıp Bey yüksek sesle.

Gündüz'ü şaşırtan bu sualin, üzerine iyice düşünüldüğünde, kahramanımın düşündüğünü ifade ettiği cümlesine bir cevap olduğu da söylenebilir. Maceraperest dostumuz da durumun bu olduğuna karar vermiş olacak ki, dükkâna ilk girdiğinde söylemeklerini ne utanarak ne sıkılarak ne de utançtan yüzü kızararak tekrar etmeye bir sakınca görmeden ve: "Mevcut!" diye gürledi. Patronu şimdiden kendisyle dalga geçtiğini düşündüğünden, yüzünde endişeli bir ifadeyle tezgâhin üzerini araştırmaya koyulmuş, bulduğu mektup açacağına tehditkâr bir edayla havada sallamaya başlamıştı. Bir yandan da: "Mevcut ha! MEVCUT HAA!" diye bağırıyor, Gündüz'ün kendisiniince uzun bir zarf, ya da mukavva bir kutu gibi hissetmesi için elinden geleni ne ardına ne de yanına koyuyordu. En sonunda bu tuhaf davranışların sahibi olan adam: "Gel buraya," diye seslendi –artık kendi koyduğu kurallara uymuyordu; "gel buraya, açacağım seni!" Fakat bu adamın şu basit ilkeden haberini olmadığı şimdiden artık iyice anlaşılmaktaydı: Araçların kullanım amaçları dışında kullanımları, çoğu zaman felaketle neticelenir. Gerçekten de, bu iri adam, elinde mektup açacağıyla kahramanımın peşinden koşarken, Gündüz'ü ortadan ikiye açmayı, dünyada her şeyden çok istiyordu. Ama çırığının içinden ne çıkabilirdi ki? Üstelik, belki böyle yapmakla, şehri pençesine alan korkunç hastalık dolayısıyla, kendini tehlikeye de atacaktı. İkiyle ikiyi yan yana koyan adam, herkesin fikirlerini merak ettiği bir bilge gibi (sakalını değil ama) dev boyutlardaki karnını okşadı ve mektup açacağını yere bıraktı. Gündüz bu sesi duymaktan memnun olmuştu. Ragıp Bey de büyük bir mutlulukla gülmüşüyor, söylemek istediklerini dile getirmediği için kendi kendini kutluyordu.

Biz de buradan kutlayalım onu: Çünkü Gündüz’ün patronu ölümcül hastaydı, çok yakında “bütün kitapların açık durup birbirleriyle konuştukları o ilahi kütüphaneye” doğru dönüşü olmayan bir yolculuğa çıkacaktı ve öldüğünde (üç günü kalmıştı talihsiz adamın) herkes onun bir melek kadar zararsız ve iyi olduğuna can-ı gönülden inanacaktı.

VII.

*Bir kedinin tuhaf alışkanlığı – Gündüz'ün çıraklık yıllarını
nasıl geçirdiğini öğreniyoruz – Boz ayı rahatsız ediyor*

Bu dükkânda adı Ayı soyadı ise Yogi olan bir kedi yaşamaktaydı. Fevkalade güzel derin mavi gözleri olan bu kendine has hayvanın bu şekilde çağırılmasının sebebi, tipki ayılar gibi somon balığına çok düşkün oluşuydu. Kimi sabahlar, diğer zavallı arkadaşları kasap ve balıkçı dükkânlarının önünde mutsuz mutsuz beklerken, Ayı Yogi boynuna bir kâğıt peçete bağlar, Ragıp Bey'in üst katta bulunan odasına gider ve duvarlarda asılı duran manzara resimlerini seyrederek tabağındaki haşlanmış somonları teker teker midesine indirirdi.

Salgın haberini alınca sahibinin yaptığı ilk iş, bir kumaş yarımiyla Ayı Yogi'yi bohçalamak olmuştu. Ne bir eşi ne de bir çocuğu bulunan bu yalnız adam, sağ eliyle kavrıldığı bohçayı kâh havaya atıp kâh tespih misali elinde çevirerek dükkânın içinde bir süre gezinmiş, kapının açıldığını duyduğunda da hemen panik içinde Ayı Yogi'yi kasanın yanına bırakmıştı. Gündüz işte bu bohçanın üzerine Almanca bir sözlük koyduktan sonra, dükkânın içini sessizce incelemeye koyuldu. Yillardır tek bir Allahın kulunun dahi satın almaya tenezzül etmediği beşer bin sayfalık tercüme kitaplardan yükselen toz bulutu, tipki gösteri uçuşu yapan savaş uçakları gibi, Gündüz'le eşege benzettiği patronunun arasında gidip geliyor, güneşin vitrin camına yansittığı sokak resminde gezinen şapkali adamlar, büyük bir hızla birbirleriyle yer

değiştiriyorlardı. Böylesi sahnelerin içimizi mutlulukla doldurduğu anları sen de bilirsın, ey sevgili okur! Bir geminin güvertesindeyizdir, bir şehirden ayrılmışızdır... Bütün sevdiklerimiz arkamızda kalmıştır artık, denizin üzerinde gümbür gümbür çalışan motorunu duyduğumuz gemi, bir tür felaket gibi ayıryordur bizi yıllarca yaşadığımız topraklardan... Şöyledir bir bakarız arkamıza ve kurulmuş oyuncaklar gibi mekanik hareketlerle ilerlemeyi sürdürün arabaları görürüz; yaşılı bir kadın, elinde beyaz bir torbayla imkânsız bir açıya sahip lanetli bir yokuşu iniyor - acırız ona. Az sonra denizin üzerinde olacağımızı hisseder, kendimizi göç eden bir kuş sanıp, olmayan kanatlarını da çırpmaya başlarız. Fakat kanatlarımız yoktur; insanlar garip garip bakıyorlardır bize şimdi. Bir defasında, Gündüz'ün de buna çok benzeyen bir deneye yıllar yıllar evvel nasıl da büyük bir hevesle giriştiğini burada anlatmayı isterim.

İsviçre'de, leş gibi balık kokan bir gölün kıyısında ağabeyi ve annesiyle birlikte kaldıkları otelin yemek salonunda bulunan insanlar odalarına çekilmiş, garsonlar masaları temizlemeye başlamıştı. Loş koridorlarda tek başına (çünkü ağabeyi midesi ni üşütmüşü) dolanırken, kahramanımızın karşısına bir tenis topu çıkmıştı. Okuyucularımız arasında bu sarı, tüylü yaratığın ne işe yaradığını bilmeyenler olduğunu düşündüğünden, tenis oyunu hakkında birkaç laf edeceğim şimdi: Tenis, iki ya da dört kişi arasında, üstü kapalı ya da açık, kil, beton, çim kortlarda, erkekler ve kadınlar tarafından, amatör ya da profesyonel olarak, aralarında İngiliz kralları ve hatta Türklerin (!) dahi olduğu milyonlarca insan tarafından, son altı yüz senedir oynanan oldukça sıkıcı ve kimi zaman da çok tuhaf bir oyundur. Gündüz, o günlerde de bu oyunun nasıl oynandığını bilmezdi. Topu eline aldıktan sonra, onu önce bir limon gibi ısırmaya çalıştı... Başarısız olduğunda morali epeycene bozulmuş, genç adamın kaşları oldukça çatık bir vaziyete geçmişti. Kendi kendine söylemiş: "Bildiğim kadarıyla limonların değil, şeftalilerin dışları tüylü olur." Çok doğru bir gözlemdi bu, fakat yeterli de değildi. Gündüz topu alıp boş yemek salonunun üzerine serilmiş kırmızı halının üzerinde, bir rüyada olacağı gibi ses çıkarmadan, bütün gücüyle koşmaya başlamıştı. Fakat tam köşeyi dönecekken top

elinden kayıp yere düşmüştü... Bizi ilgilendiren yere de böylece gelmiş olduk.

Tenis topu halının üzerine değil de mermer zemine isabet ettiği için, ellerinde değnek havaya yükselen o korkusuz sporcular gibi, bütün gücüyle zıplamış ve tok diye bir ses de çıkararak, odalardan birinin kapısına çarpmıştı. Kapının arkasında günlerini Alman gazeteleri okuyarak geçiren kötü kalpli bir ihtiyar oturmaktaydı. Üzerinde hiçbir kiyafet olmamasına karşın, meçhul bir otel görevlisi tarafından çalındığını zannettiği kapıyı açmış ve şairane bir sesle şunları söylemişti: "Kim bu bedensiz el, kapımı çalan bu hayalet kim? / Kim bu görgüsüz misafir, beni çıplak gören bu gözler kimin?" Kafiyesi bile olmayan bu iğrenç şiirin ilk dinleyicisi, o günlerde de, şiir sanatının güzelliklerinden şimdi olduğu kadar bihaberdi. Kulağına tatlı bir müzik gibi gelen bu kelimeleri takip ederek (gözlerini yumup başını havaya kaldırdı) odaya girmiş ve tavanda bir ceset gibi hareketsiz yanın bir ampul görmüştü. Bu ampulün bildiğimiz ampullerden bir sivrisinek gibi vizıldamak dışında farkı yoktu hiç. Gündüz hemen başına öne eğmiş, adamın dağınık yatağının ucuna oturmuş kendisine baktığını fark etmiş ve Alman gazeteleri okuyan kişinin kendisine şunları söylediğini duymuştı: "Komm her Türke, ich werd dir zeigen wie man Tennis spielt."

İlk tenis dersini hemen o gün, o odada alan maceraperest dostumuz, üzerinden hiç çıkartmadığı yeşil kiyafetiyle, zaman içinde otelin kortlarında tok tok zıplayıp duran toplar kadar tanındık bir eşyaya dönüşmüştü. Adıyla soyadının aynı olduğunu söyleyen bu Alman ("Ente," diye fisildamıştı kulağına – "vurgu en'in üzerinde olacak") güneşin erkenden mutsuzlukla battığı o eylül akşamlarında Gündüz'e sarılır, onun arkasına geçer ve havaya kaldırdığı eski moda tahta racketi aşağı indirirken, bütün gücüyle: "Unutma!" diye bağırırdı; "Unutma bebeğim, vurgu en'in üzerinde olacak!" Sabahları kulak tırmalayan bir sesle yaygara yapan horozları duymadan uyanamayanlar vardır: Şimdi otelde yaşayan bazı yaşlı kadınların, önünden geçtikleri tenis kortunda o tanındık yeşil süveteri görmeden akşam uyuyamadıkları söyleniyordu. Efendi ile usağı, hoca ile öğrencisi, ihtiyar adam ve onun denizi hatırlatan gözlere sahip tatlı oğlunu, adeta

her yıl aynı biçimde tekrarlanan bir doğa olayı gibi, sabahın köründe odalarının kapılarını sessizce kapiyor, yemek salonundaki en aydınlık masada buluşuyor, karşılıklı İngiliz çayı içip Ente'nin okuduğu Alman gazetesinde yazanları tartışıyorlardı. Bazan gökyüzünde yaklaşan karanlık günleri haberleyen bulutlar beliriyor, rüzgâr tenis kortlarının önündeki kurbağa rengi ağaçları yana yatırıyor ve Gündüz soruyordu: "Bu havada nasıl oynaya-cağız Ente?" Sonra bir gün, eylül ayının son hafta sonunun ilk sabahında, boş yere öten bir horoz gibi Gündüz masanın başında tek başına bulmuştu kendini. Yalnızdı! Kırk beş dakika boyunca beklemiş, kafasını avcuna gömüp camdan dışarıyı seyretmiş, ellerinde lacivert şemsiyelerle yan yana yürüyen iki yaşlı kadın görmüş ve ihtiyarların tek bir sigarayı sessizce paylaştıklarını da, şakaklarında bir zonklama duygusuyla fark etmişti. Ama Ente yoktu; öğle yemeğini yerken kahramanımız annesi ve ağabeyiy-le karşılaştı. Kahve siparişi verirlerken talihsiz adamın ölüm haberini aldılar; cesedi odadan çıkarılan otel görevlisinin ayağı bir şeye takıldı. Gündüz oturduğu masadan bunun evden kaçmış, ihtiyan, tüylü, sarı bir tenis topu olduğunu görebiliyordu.

Midesindeki rahatsızlıktan kurtulur kurtulmaz bu manzarayla karşılaşan Selim'le birlikte kalalım şimdi biraz. Ertesi sabah, kalın, portakal rengi perdeler Selim'in hasta gözlerini şenlendirmek için açıldıklarında, yemek salonunun büyük penceresinin çerçevelerinin arasına yerleşmiş olarak, o durgun, soğuk ve kusursuz Rus resimlerinden biri arz-ı endam etti. Ne kadar da hırikulade renklere sahipti bu tablo! Selim kâh burnunu karıştırıp kâh çay fincanının süt rengi tabağına dokunurken kahramanının içinde beliriverdiği resim buydu işte. Haydi, sen de benimle dinle şu sessizliği, okur: Çok uzaklardaki bir patikayı tırmanan traktörün sessizliğindeki huzuru gör bir... Aradan on beş dakika geçti: Selim kardeşini hâlâ görmemişti. Oysa Gündüz her tarafı ceviz ağaçlarıyla kaplı bu durgun manzarada bir tavşan gibi koşturup duruyor, ellerini iki yana açmış, bütün gücüyle kil kortun bir köşesinden diğerine uçuyordu. Sonra, en sonunda bu sahneyi gören Selim yerinden kalktı, ardında güzelce döşenmiş bir masa bırakarak yemek salonundan çıktı ve o günden beri dizinde taşıdığı yarayı üzere korta doğru yürümeye koyuldu.

Bazlarımız topa vururken bazlarımız top atar: Selim topları fırlatıyor, artık koşmayan Gündüz de kafasına kafasına gelen sarı düşmanlarına tahta racketyle geçiriyordu. Her top farklı bir istikamete gidiyor, Selim'in yanında bulunan ve her biri üçer top alan beş metal kutu, ağır ağır boşalıyordu. Nereye gidiyordu bu toplar? Kimse bilmiyordu. Ağaçların arkasında ne vardı? Bir orman elbette. Kitabımızın yapısını, içinde çıkan bir geziye benzetmeyi arzuladığım orman da burasıydı: Bazı ağaçların dalları hafifçe kalkıp iniyor, dev boyutlarda bir boz ayı, üç ay önce içine girdiği mağarasında uyuyordu. Hayat sessiz ve de durgundu. Sonra...

Sonra bu mutlu görüntüleri aniden bozan Ragıp Bey'in endişeli sesi: "Yağmura bak!" diyerek perde perde yükseldi. "Herkes ölüyor Gündüz, bir şeyler söyleşene şapşal keriz!" Bir boz ayının görüntüsünü bir başkasının sesi bölmüştü.

VIII.

*"Ayi mı gördün?" – Fevkalade önemli düşünceler –
Kapıdaki ziyaretçi*

İçinde bulundukları dükkânın dağınık bir bahçeye, Ragip Bey'in de bu bahçede sessizce ileri geri hareket eden bir salıncağa benzediğini, Gündüz boş bakışlarla tezgâhın tepesine tünemiş vaziyette bekleyen eline bakarken düşündü. Dışarıda hüküm süren salgının burası için hiç önemi yok gibiydi sanki; burada bahsedilen duyguyu fakir üçüncü dünya ülkelerinde bir sayfiye kasabasında yaşar gibi yaşayanlar çok iyi bilirler... Bu tahta basamaklar, bu kahverengi yüksek raflar, bu alçak, beyaz, kirli tavan ve bu koku yillardır buradaydı ve ülke üç ayrı parçaaya bölünse, herkes teker teker ölse, Türk milleti farelerin yönetimi altına girse dahi, şimdi kahramanımızın önünde usul usul yükselp alçalan bu salıncak aynı biçimde sallanmaya devam edecekti. Patronu ona sabah önünden geçtiği eski korseci, şapkacı, şekerci dükkânlarında bekleyen mumyamsı mankenlerden farklı görünmekteydi. Bunları düşünürken kahramanımız aniden Ragip Bey'in cildindeki tuhaf yaraları, gözlerinin altına bıçakla kazınmış gibi duran derin çizgileri gördü ve bütün gücüyle bir çığlık kopardı.

Bunun üzerine genç adamın patronu hemen: "Ne bağıriyorsun," diye homurdandı: "Ayi mı gördün, neden korkuyorsun?"

Boz ayı kılıklı patronunun bu sorusunu kulakları vasıtasiyla işten Gündüz, ayı görmediğini, fakat kendini fevkalade garip

hissettiğini söyledi. Oysa içten içe karşısında duran adamın bir ayı olduğunu düşünüyor, daha evvel kendisiyle konuşan ihtiyarın sözlerini hatırlayarak bu ayıdan kaçmayı her şeyden çok istiyordu. Fakat başarabilir miydi bunu? Dükkan'da endişeli adımlarla bir ileri bir geri dolaştıktan sonra, Gündüz ne yapacağını şaşırılmış bir halde kapiya yaklaştı ve sokakta, hemen önünde, yerde yatan bir kadın gördü. Kırmızıya boyanmış saçları olan bu kadının ağızından maceraperest kahramanımız siyah, mürekkebimsi bir lekenin aktığını yoğun bir mide bulantısı duygusuyla gördü. Kadın bir dolmakalem olmadığına göre, bu hiç de normal bir durum olmasa gerekti. Yağmur damlaları kafasını ıslatırken kendisini bir yazar gibi hisseden Gündüz eğilip bu dolmakalemin kapağını aramaya koyuldu. Eğimli kaldırımdan akan su, şiddetli bir nehir gibi her şeyi önüne katıyor, kadının ağızından dışarı yayılan karanlık sıvı da hemencecik dağılarak suda şekildeşen şekilde giriyyordu.

Hemen önünde ölü bir kadın yattı! Bu şanssızın, bu mutsuzun başına neler gelmişti, Gündüz hiç bilemedi. Zavallının cesidine bakarken şu sözler pis bir koku gibi kızıl saçlı kadının dudaklarından yükseldi: "Ben yaşıyorum şاşkınım / peki sen beni içeri alacak mısın onu bir söyle bakalım?" Zor bir karardı bu. Ağızından karanlık bir leke aktığını gördüğü kadın hasta olduğunu kendisi de kabul ettiğine göre, onu içeri almasının tek sonucu, Gündüz'ün ölümü olacaktı. Bunun farkında olmasına karşın, genç dostumuz içinden düşünmeye devam edip: "Zor," diye mirıldandı; "fevkalade zor bir karar bu." Böyle durumlarda bazan sonsuza kadar karar veremeyeceğimizi düşündüğümüz de olur: Gündüz o anda tam olarak bu garip duyguyu yaşamaktaydı. Zaman durmuştu ve devam etmek için onu bekliyordu sanki – herkes soruyordu: "Ne yapacağınız Gündüz? Karar ver! Gündüz, güzel gözlüm, söyle, ne halt yiyeceğiz, cevap ver!" Bu seslerin yarattığı sıkıntıya daha fazla dayanamayan dostumuz kapiyı sonuna kadar açtı; hasta kadını içeri buyur ederken ağızından dökülen sözler şunlardı: "İçeri buyurun bayan. Biz sağlıklıyız ve her türlü kitap ihtiyacınızı karşılamaya hazırız."

Bu akıl almaz sahneyi uzaktan seyreden Ragıp Bey ise öfkesini yenmek için sağ yumruğunu ağızına sokmuş, bir boğa gibi

burnundan soluyordu. Az önce girdiği oyunlardan, kendini içinde bulduğu düşüncelerden sonra, şimdi aniden kapıdan içeri Ölüm girmiştir ve Ragıp Bey çırاغının işlediği bu korkunç günahı affetmeye hiç niyetli değildi. Bu yüzden de, bir süre yumruğunu emdikten sonra, korkunç bir sesle bağırdı: "Ne yapıyorsun Gündüz? Ayı misin, içeri hasta alınır mı, yahu oğlum sen kör müsun?"

Fakat Gündüz hareketinin anlamıyla sonuçlarının halihazırda farkındaydı. Bu yüzden de, duydukları kulağına bir sivrisinek viziltisi kadar ehemmiyetsiz gelmekteydi. Ancak bir yandan da patronunun sesinden rahatsız oluyor, onu duvara mılayıp hasta kadınla ilgilenmeyi pek çok istiyordu. Gündüz hissümla kapının önünden ayrılarak tezgâha doğru koşar adım ilerledi ve havaya kaldığı sol elini daha evvel bir eşege de benzettiği şişman adamın alnına bütün gücüyle yapıştırdı. Aynı anda: "Bu kadar vizildadığın yeter," diye söyleyordu; "İçeride hasta var, görüyorsun, ya gaganı kapa ya da kapını." Bunun insanın hayatı ancak tek bir defa yaşayabileceği sahnelerden biri olduğu kesindi; Ragıp Bey kalbinden vurulduğunu anlayan biri gibi acı dolu bir kahkaha atıp yüzünü bir kesekâğıdı misali buruşturarak şu sözleri sarf etti: "Daha evvel kimse alnına vurmamıştı." Eğer bu sözler doğrusa, o zaman Gündüz bu hareketiyle patronunun hayatında hiç silinmeyecek bir yer edinmiş oluyordu. Bunu düşünmek, eli hâlâ patronunun alnında duran genç adamı ziyyadesiyle mutlu etti.

Kapının önünde duran kadın ise: "Ateşiniz mi var?" diye ötmekteydi. "Ateşiniz varsa korkmayın, asıl ateşiniz yoksa korunuz." Kahramanımıza öyle geldi ki, İstanbul şehrini dolduran insanlar günlerdir aralıksız uyumuş, ayrıca hiç durmadan yemek yemiş gibi görünmekteydiler. Bunu biraz açalım: *Herkesin* gözleri şiş, *herkesin* yanakları kıkırmızıydı. Ama gerçekten de böyle miydi? Gündüz karşısında duran patronunun sol yanağına bir tokat atıp düşüncelerini bir kez daha ifade etme hatasına düştü. Bunu duymak bir aşçıya da benzettiği patronunun daha önce içinde parlayıp daha sonra sönen fikirlerini yeniden ateşlemiş, bir günde arka arkaya iki tokat yiyan adam, yüzünde dehşetli bir ifadeyle içinden şunları geçirmeye koyulmuştu: *Gündüz has-*

ta olsa gerek. Kendisi öleceğine öylesine çok inanmış bir vaziyette ki, içeri hasta almakla yetinmeyip bir akıl hastası gibi de davranışmaktan hiç çekinmiyor. Böyle düşündüğü için Ragıp Bey'i kimse suçlayamaz: Gündüz patronunu tokatlamaya devam etmekteydi. Kendini, karşısında peygamber sabrına sahip birini bulmuş bir gaddar gibi hissediyor, attığı her tokadın tadına varmaya çalışıiyor, şışman patronunun yüzünden gelen sesleri her duyuşunda da, içinden: "Şimdi acep nereye vursam?" diye geçiriyordu.

Oluп bitene anlam veremeyen kızıl saçlı kadın bu olaylar devam ederken ayağa kalktı; sokaktan uzun boylu, mavi renk palto lar giymiş, birbirlerine üzüzler kadar çok benzeyen üç genç erkek geçmekteydi. Bu zat-ı muhteremlerin ayak sesleri yerle göğü aynı anda titretiyor, tezgâhın üzerindeki kahveyi de firtinalı bir okyanusa dönüştürüyordu. Bu sesleri işitmek, insana dinozorların şehirde dolaştığını düşündürüyordu. Kadın bunu düşünerek güldü ve karşılıklı duran erkeklerin karşısına dikkerek, şu açıklamayı yaptı: "Ben burayı eczane zannetmiştim. Ateşim var, görüyorsunuz. Ancak buranın bir eczane değil, kitapçı olduğunu şimd i anlamış durumdayım. Hepinizden özür dilerim. Hoşça kalın." Bu sözleri söylemez, Gündüz'le patronu, kızıl saçlı kadının koşarak dükkândan dışarı çıktığını tanıklık ettiler ve hastalıktan kurtulduklarını zannederek derin oh'lar, yer yer de ah'lar çektiler. İlerki sayfalarda, ismini şimd i söylememeyi hiç mi hiç istemediğim bir karakterin bembeяз suratının, karanlık bir sokakta nasıl da parlayacağını, bu cesedi kardan adam zanneden insanların da, talihsiz adamin burnuna nasıl da büyük bir neşeyle havuç sokmaya çalışıklarını göreceğiz. Ancak buralara gelmeden önce hikâyeyi anlatmaya devam etmemiz gerekmekte. Aksi takdirde bu sahneler yaşanmayacak ve Zaman da duracak. Bunun gerçekleşmesine izin vermemek için şu aşağıdaki olaya bakmamız şart.

Gündüz esniyordu...

IX.

Kapanan ağız – Davos – Şair sahneye girer

Her vidanın, her çivinin, her çarkın sonsuza dek kusursuzca işleyecek bir mekanizmaya hizmet ettiği saatleri, ben de, çok severim. Ancak bundan iki yüz sene kadar evvel ortaya atılan ve dünyanın kusursuz bir Saat, yaratıcımızın da bir Saatçi olduğunu söyleyen görüşten hiç hoşlanmamaktayım. Hepimizi birer mekanik oyunağa dönüştüren bu fikre göre, tıkır tıkır işlemekten başka bir işi olmayan Âlem, tesadüflerden, kazalardan ve belalardan arınmış gibidir. Peki o zaman şuna ne demeli: Gündüz bir defasında Davos'ta, bir İsviçre saatinin bozulduğunu kendi gözleriyle görmüştü. O günlere dönmek üzere olduğumuz bu anda, cümlelerimin renginin de, tipki o nostaljik filmlerde olduğu gibi, bulanıklaşıp rüyaları andıran bir tuhaflığa erişmesini simdi çok isterdim.

İki yüz yıllık bir evin içindeydiler: Ragip Bey o zamanlar orta yaşı biriymi. Ne yapıyorlardı birlikte? Kahramanımız bu sorunun cevabını şu anda hatırlayamıyor, fakat emin olduğu bir şey var: Dışarıda, yetişkinlerin akıllarını onlara çocukluklarını hatırlatarak çelmeye çalışan o mutlu kartpostallarda olduğu üzere, kar, iri tanelerle yağıyordu ve hemen arkada, resimlerden çıkışma küçük, koyu kırmızı bir bacadan utanç verici güzellikte bir duman yükseliyordu. Ayak seslerini, açılan bir kapının gürlütüsü takip etti. Kahramanımız yalnızdı simdi. Fakat sonra, iki tarafı büyük, dikdörtgen pencelerle çevrili salonun içinde

yürümeye başlayıp da kütüphaneye yaklaştığında Gündüz yalnız olmadığını da anlamıştı. Mutfağa açılan kapının yanındaki divanda, bütün haşmetiyle, yaşılı, yorgun bir domuz yatıyordu.

Kimdi bu domuz? Bir süre salonun içinde ne yapacağını bilmeden dolaştıktan sonra bu soruya şu cevabı vermişti şaşkın dostumuz: "Herhalde ev sahibinin domuzu olmalı. Yoksa neden salonda yatsın?" Gerçekten de bu cevaba bir kusur bulmak pek mümkün değildi, çünkü bu durumda olan herkesin böyle düşününeceği kesindir. Fakat cevap vermesi bu kadar da kolay olmayan ikinci bir soru daha vardı. Bahsi geçen domuz, acaba yaşıyor muydu? Bu sualın cevabını bulmak için öncelikle pembe hayvanın yanına gitmek, üzerine doğru eğilmek, yahut onu omzundan dürtmek, ya da küçük bir aynayı burnuna yaklaşımak lazımlı gelmekteydi. Gündüz ilk seçeneği tercih etti: Ama domuz hiç hareket etmeden uyumayı sürdürdüyordu. İkinci denemesinde maceraperest dostumuz domuzun burnunu sıktı, ancak bu da fayda etmedi. Şimdi yapması gereken, ilk defa gördüğü bu hayvanın kalbinin atıp atmadığını kontrol etmekti. Ancak bunun için elini domuzun göğsünde gezdirmesi gerekeceğini Gündüz korkuya fark etti. Bu korkusuna ikinci bir korku da ekleniyordu – şimdi – bir soruydu bu. Acaba bir domuzun kalbi nasıl atıyordu? Kahramanımız bir süre sağ elini göğsüne yerleştirmiş ve kendi kalp atışının ritmini anlamaya çalışmıştı. Kolaydı bu: Davos çok sessiz bir şehirdi ve büyük tanelerle yağan kar gürültü yapmıyordu hiç.

Tüm bunlara karşın, Gündüz'ün kendi kendine işleyen ve onun yardımına ihtiyaç duymayan bir araca gereksinimi vardı. Peki ne olabilirdi bu? Kafasını aniden sağa çeviren dostumuz camlı kütüphanenin içinde hiç ses çıkarmadan çalışan, saray biçiminde bir saat gördü. Bu tuhaf aletin çevresinde kırmızı üniformalar giymiş bir süvari birliği de vardı. Geçen her dakikayla birlikte, sonsuza kadar genç kalacak olan bu iki yüz senelik askerlerden biri kılıçını havaya savuruyor ve boş odada bu hareketin ince, tuhaf sesi yankılanıyordu. Divanın önünde bekleyen Gündüz bu mekanik tıkırkıyı dinleyerek domuza baktı ve kendi kendine: "Ne kadar tuhaf bir şehir burası," diye geçirdi; "ne kadar da tuhaf bir yere düşmüş yolumuz." Bu sözlerle birlikte Gün-

düz kütüphanenin camını açtı, en son Fransız Devrimi sırasında yerinden hareket ettirilen saatı kaldırıp sağ eline aldı. Korkunç bir sorumluluktu bu aslında – ama kahramanımız daha evvel ne Napoléon'un, ne de Biscmark'ın adını duyduğu için rahat ve hatta, epeycene de mutluydu.

Kış uykusuna yatmış bir ayının iradesiyle, hiç hareket etmeden divanın üzerinde yatmaya devam eden domuzun sağ kolunda bir doğum lekesi olduğunu görüyordu Gündüz şimdi. Ağabeyine ne kadar da benziyordu bu domuzcuk! Kendini bunları düşünerek eğlendiren çocuk bir yandan da saatin çatısını kulağına bastırıyor, saatin kendisini *tik tak tik tak* diye mırıldanarak ifade ettiğini işitiyordu. Sıra en zorlu göreve gelmişti: Gündüz kafasını eğdi, şisen başına buz dayamış bir hastanın ağır hareketleriyle kulağını yere paralel hale getirdi ve domuzun göğsüne yapıştırdı. Mükemmel bir histi bu: Yıllar sonra, ağızına bir tenis topu soktuğu gün de, Gündüz yine bu hissi hatırlayacaktı. Fakat o günle re gitmeyelim şimdilik. Domuz usulca nefes alıp veriyordu. Saat *tik dedikçe* domuz *hor* diyor, domuz *har* dedikçe saat *tak* diyordu. Son nefesini vereceği âna dek bu tatlı müziği dinlemek istedi dostumuz, ama acaba başarabilir miydi bunu? Yaşlı bir domuzu karşısındaki, üstelik pek sağlıklı gibi de görünmüyordu, üstünde bir de sağ kolunda bozuk para büyülüüğünde bir doğum lekesi taşıyordu. Bunları bir arada düşündüğünde Gündüz domuzdan daha uzun yaşayacağına emin olmuş, tam domuzdan daha uzun yaşayacağına emin olurken de kulaklarında bir tuhaftı hissetmişti. Ne oluyordu? Dinlediği müziğin enstrümanlarından biri susmuş, aniden tromboncusunu, yahut kemancısını yitiren bir orkestranın sefil ve kusurlu senfonisi gibi, o çok sevdigi tempo ortadan yok oluvermişti. Gündüz ne bu durumdan nasıl çıkışlığını ne de yaşadıklarını kime şikâyet edebileceğini bilmekteydi. Öncelikle kusurun nereden kaynaklandığını anlaması gerekiyordu. Bu yüzden kahramanımız bir önündeki domuza, bir de elindeki saate baktı ve şunu gördü: Saatin yelkovancı da akrebi gibi kaskatı kesilmiş, o hareketli, neşeli süvari birliği sanki cansız heykellerle yer değiştirmiş, elindeki tikir tikir işleyen o capcanlı mutlu saray gitmiş, onun yerine resimli kitaplardan çıkma bir sayfaya benzeyen bu işe yaramaz manzara gelmişti.

Oysa domuz ne kadar da huzurla uyuyordu hâlâ! Bu sahneden rahatsız olan çocuk, şüphesiz bir parça gereksiz öfkeyle, sağ elinde duran şatoyu önünde yatan domuzun kafasına indirmiş, aynı anda talihsiz hayvan da gözlerini açıp bütün gücüyle ağlamaya koymulmuştu.

Şimdi renkler yeniden değişiyor ve hikâyemizin o alışıldık kokusuna, dokusuna ve sorusuna geri dönüyoruz... Ortalıkta hastalıklı bir hava var, herkes bu hastalıktan korktuğu için kimse rahat ve mutlu değil ve bazı insanlar kendi aralarında konuşurlarken şöyle söylüyorlar: *Bu hastalığın bir çırpida yüz bin kişiyi öldüreceği doğru mu? Bu hastalığı hak etmek için ne yaptık biz?*

Gündüz ağını kapayıp esnemesine bir son verirken bu tür şeylerin hiç düşünmemekteydi. Çünkü solgun bir ışıkla aydınlanan sokakta utanç verici derecede korkak bir edayla yürüyen zavallı bir adam vardı. Ragip Bey'in bu sevgili dostuya kahramanımızın henüz tanıma şerefine erişmediğini söylemeliyiz. Hem zaten tanışıklarında da, arkadaşlıklarını öyle pek de uzun ömürlü olmayacağından.

X.

Şairin hikâyesi – Hikâyeden çıkanlar – Ağlayan bir ayı

Çekingen, ağır adımlarla rafların arasında yürüyen orta boylu, zayıf, kırılgan yüzlü bir adam, Yusuf Bey, dostlarımıza doğru yaklaşırken, kimse kendisine bir soru sormamasına rağmen: "Size de!" demiş, yere koyduğu siyah çantasının üzerinde çöktükten sonra da zar zor duyulan bir sesle ıslık calmaya koyulmuştu. Burnu, sürekli üzüten şanssız film kahramanlarının gibi kırkçırmızı olan Yusuf Bey'in evinde gizli gizli şiirler yazdığını, otobüse binmekten, yemek yemekten ve hatta nefes almaktan dahi nefret ettiğini onu tanıyan herkes çok iyi bilirdi; iştelarında şaşkınlık bir yüzle bekleyen adamın kısa hikâyesi buydu. Ama bu hikâyeyi bir parça daha açmaka mahsur yok, ne de olsa şairlere edebiyatımızda gerekli önem verilmemiştir hiç.

Yusuf Bey'in yazdığı şiirler o kadar sıkıcı, renksiz ve teddzîzleydiler ki, talihsiz adamın annesi bu şiirleri okuduğu bir akşam, sessizce esneyerek gözlerini bir anlığına yummuş ve gözkapaklarını yeniden kaldırdığında, kendini bir hastane koğuşunda, tek başına yatarken bulmuştı. Elbette bu iki olay arasında mutlaka bir bağlantı olması gerekmemekte. Ancak aradan bir hafta geçtiğinde, annesini neşelendirmek adına bu kırk yaşındaki başarısız, fakir şair, hemen o gün yazdığı bir şiirini kendisine okuduğunda, oğlunun kaleme aldığı sanat eserlerinin kadın üzerindeki tesiri hiçbir şüpheyeye yer bırakmayacak biçimde açığa çıkmış,

zavallı kadının cenaze töreninde kimsecikler çıkıp da konuşma yapmaya cesaret edememişti.

Sonraki ay, salgının başlangıcından tam bir sene evvel, şair kendisine bir dolmakalem almış, ama ucuz olsun diye en kötü Türk markasını seçtiğinden, sıkıntılı, mutsuz, acı dolu günler geçirmeye başlamıştı. Mürekkep bir türlü kalemin ucundan kâğıda akmıyor, kalemin ucunda donup lacivert bir renge bürünerek kuyuyor, kendisine dokunulduğunda da, bir yara gibi, içindekileri çevresine fişkirtarak patlıyordu. Çocukların kardan adamların boynuna kırmızı atıklar doladıkları soğuk bir gün, boş bir sokakta tek başına yürüken, Yusuf Bey kendi kendine: "Ne kadar şanssız bir herifim ben," diye düşünmüş ve gözlerinde yaşlarla bir kahvehaneye girmiştir. Televizyonda *onlardan*, zengin, mutlu ve mağrur şapşallardan biri bir şeyler anlatıyor, bir yandan da elindeki kalemi havaya kaldırıp indiriyordu. Şişman elinde tuttuğu ne kadar da büyüleyici bir kalemdi öyle, amanın! Şair bir anlığına fizik kanunlarını unutarak ayağa fırlamış, televizyona yaklaşmış ve karşısına duran şey bir vitrinmişçesine, yumruğunu bütün gücüyle ekranın camına geçirmiştir. Bu korkunç sahne, neyse ki, kimse tarafından fark edilmemiş, hâlâ kendisine ne istediğini sormayan garson da, üzerinde uyuduğu masada ağır ağır doğrularak: "Çalışmıyorum mu, antenle oyna / düzelmeye de boş ver, kafana takma," diye mırıldanmıştır. Böyleşi yoğun öfke anlarında insana tatlı bir müzik gibi gelen bu yanlış anlaşma, Yusuf Bey'i ziyadesiyle mutlu etmiş, hayatının kaydığını herkesin çok iyi bildiği şair, karla kaplı sokaklarda hayatı olmanın tadını çıkara çıkara, saatlerce yürümüştü. Ne kadar kırık dökük ve eski olsalar da insanların ev içlerinde yaşamaları ne kadar da büyük bir mucizeydi, amanın! Sokaklara dizilmiş dilencilerin karla kaplı eşarplarına, kollarına, saçlarına bakmak, insanın en fukara halinde dahi hayatı olduğunu, diğer herkes gibi olduğunu düşünmek nasıl da büyük bir neşe kaynağıydı öyle, ey dostlar! Şair dostumuz karşısına çıkan ilk berber dükkânına girmiş, saçları şakşakşak kesilirken ve ensesinden aşağı soğuk musluk suları akarken ve sabunla kaplı kulakları maharetti ve hızlı parmaklar tarafından temizlenirken, yorgun bir köpek gibi esnemiş, yaşadığı hayattan büyük bir zevk aldığı kendi kendine söyleken de kıs kıs gülmüştü.

Bazı insanların alışkanlıklarını bir ömür boyu sürer: Yusuf Bey hâlâ aynı berbere gidiyordu. Saçlarını yirmi senelik bir makasla kesen berberin yumuşak fırçasıyla sabunlayıp parlak usturasiyla tıraşladığı çenesi, şimdi hızlı hızlı açılıp kapanıyor, şair sabahtan beri başından geçen olayları, hikâye anlatmayı iyi bilmeyenlerin düzensiz üslubuya anlatıyordu. Peki bunu hangi kelimelerle yapmaktadır? İyisi mi kendisine biraz kulak verelim: "Sabah olanları gördünüz mü? Ben gördüm, size anlatayım. Uyandığımda radyoda dediler ki, dün akşamdan itibaren şehrin dört bir köşesinde, boyunlarında, kollarında, dizlerinde, ama özellikle de boyunlarında kara lekelerle insanlar hastanelere koşmaya, sonra da boş muayenehane odalarında patır patır ölmeye başlamışlar. Şimdiye kadar, yani ben kapayı açmadan beş dakika öncesine dek, toplam ölü sayısı yüzü geçmişi. Gökten yağmur gibi ölü yağdığını söylediklerini de duydum, yeni doğurdukları bebeklerinden ayrılmak zorunda kalan zavallı anaların hikâyelerini de... Bu konuya alakalı bir şiir de yazdım. İsterseniz size okuyayım."

Şairin bu sözlerini izleyen sessizlikte kimse ne çit çıkarabiliyor, ne de nefes alabiliyordu. Gündüz bir ara patronunun suratının kırık kırımı olduğunu, talihsiz adamın ölmesine yalnızca birkaç saniye kaldığını gördü, fakat ne yapabilirdi ki? Bu utanç verici ânın bir an önce bitmesini beklemekten başka çare yoktu. Aradan bir dakika geçti; Ragıp Bey'in yanakları içeri göçmuş, gözleri de yarı yarıya kapanmıştı. Vitrin camına vuran yağmurun sesini de duydular. Onlarla birlikte bütün dünya, bütün eşyalar da adeta sessizleşmiş, olup bitenleri beklemeye koyulmuşlardı. Peki bu esnada kalpleri atmaya hâlâ devam ediyor muydu? Bu sorunun cevabını öğrenmenin tek bir yolu olduğu için, genç dostumuz, Yusuf Bey'in konuşmasının geri kalanını sağ elini kalbinin üzerine dayayarak dinledi.

"Gördüğüm kadariyla size şiirimi okumamı istemiyorsunuz. Bu durumda ben de size hikâyenin devamını anlatmayacağım. Hastalığın nereden çıktığini, nasıl yayıldığını, hastalık bulaşmanın diye neler yapmak gerektiğini öğrenmiş bulunuyorum. Fakat bunları size anlatmamı istiyorsanız, şiirimi okumama müsaade edeceksiniz... Yok eğer olmaz, sen şiirini okuma da ne olursa ol-

sun diyorsanız, o zaman karışmam. Başınıza geleceklerle karışmam ey dostlar!"

Yeterince açık bir biçimde ifade edilen bu görüşten çikan sonuç belli idi. Hayati bir seçim yapmaları gerekmektedir. Ya Yusuf Bey'in şiirini dinleyecek, ya da, büyük bir olasılıkla, nalları dikeceklerdi. Hikâyemizin kahramanları bir süre boyunca bu konuyu kafalarında evirip çevirerek, şairin karşısında suç işlemiş okul çocukları gibi beklediler. Kızıl saçlı kadının durduğu köşeyi hâlâ görebiliyorlardı; ama akılları dinledikleri tuhaf hikâyelerle doluydu. Ne yapmalıydılar? Gökyüzünden bir gürleme yükseldi ve yağmur damlaları ortalığa büyük bir öfkeyle saçılmaya koyuldu. Gündüz vermek zorunda olduğu kararın ağırlığını omuzlarında hissediyor, ortalığın bu kadar sessiz olabilmesine şaşıyor ve hatırlıyordu. Evet... Kendimizi kandırmaya hiç gerek yok: Aynı anda hem düşünüp hem hatırladığımız, bir yandan da özümüzde olup biteni gördüğümüz anları sıkça yaşıyoruz. Şimdi karşımızdaki de böyle bir andır. Gündüz ilk defa uçağa bindiği günü hatırlamakta. Ama neden bu an? Böyle soruların cevabı yoktur. Yine de, bu suale yanıt vermeden evvel dilerseniz şairin söylediklerine birazcık daha kulak verelim; utançtan suratı kıpkırmızı olmuş zavallı Yusuf Bey sorusuna hâlâ bir cevap alamamış: "Dinleyin beni şapsallar, dinleyin beni aptallar," diye homurdanıyordu. "Her taraf hastalık dolu diyorum, anlamıyor musunuz kafasızlar? Dün akşam ben de öksürerek uyudum, ama ne olup bittiğini bilmiyordum, o yüzden de hiç korkmuyordum. Uykuya dalmadan önce şöyle bir çevreme baktım – ortalık kapkaraklıktı. Aniden canım uyumak istemedi: Sabaha kadar, bir baykuş gibi bir yerlere tünemeyi ve beklemeyi arzuluyordum... Fakat nereye tünemeliydim? Bilmiyordum! En sonunda, aklıma öyle estiği için, gittim, odamın penceresini açtım. Ragıp Bey, sen penceremin önündeki o ince uzun mermeri bilirsin; işte oraya çıkmaya niyetlendim. Ben dokuzuncu katta otururum; aşağı düşsem kesin ölecektim. Önceleri ayakta durdum, ama üşüyordum, hava buz gibiydi, hele gecenin o vakti öylesine feci bir ayaz esiyordu ki, göğüm buz kesti. Titriyordum ve öleceğimi hissediyordum; bunları aklımdan geçirdiğim için dengemi kaybedip yere düşecek, bunları aklımdan geçirmezsem

de, hemen o anda uyuyup oracıkta ölüverecektim. Arabayla, ya-hut yaya vaziyette bir yolda yürürken, karşımıza kavşaklar çıkar ya bazar: Ben de şimdi nasıl öleceğimi düşünüyordum. Üstelik bu şekilde ölmeyi kendim istemiştim; 'Baykuş, baykuş! Baykuş!' diye bağıriyordum gecenin o saatinde... Kendimden daha önce bu kadar nefret etmemiştüm hiç... Sonra şu sahneyi gördüm: Ortalıkta beyaz önlüklü adamlar vardı, üç kişiydiler, onların yanında da üniformalı başka birileri vardı, onlar da beş kişiydiler. Hemen üçle beşi topladım ve canım öyle istediği için: 'Sekiz! Sekiz!' diye bağırdım. Kafalarını kaldırıp bizim binaya baktılar. Ama ben sesimi çıkarmadım – iki dakika sonra kafaları yine birbirlerine dönmüştü. Doktorlardan birinin kolunu kaldırdığını, bir askerin tüfeğine kurşun sürdüğüünü, arkalarında duran bir köpeğin de sessizce ileri geri yürüdüğünü gördüm; yeni uyanmış gibi bir hali vardı. Beş dakika sonra sokakta bir kamyon belirdi ve bu kamyonun içinden üniformalı askerler indi. İki dakika sonra ikinci bir kamyon gördüm: Bu ikinci kamyonun içi doktorlarla doluydu. Neler oluyordu? Bir baykuş gibi ötmek istedim, gözlerim ya o müthiş hayvaninkiler gibi olsaydı diye hayaller kurdum ve acaba kollarımı iki yanda sallarsam uçar miyım diye merak ettim. Bu sonuncusuna karşı koymak çok zordu. Kendimi öne doğru bırakmaya准备了. Fakat o anda ne görsem beğenirsiniz? Bütün askerler silahlarına kurşun sürüyor, doktorlar da ellerinde çeşitli kâğıtlarla evlerin kapılarına doğru yürüyorlardı. Ne yapacaklarını anlamıştım: Herkesi öldürmeye karar vermişlerdi! Sesimi çıkarmadan, gözlerimi ağır ağır açıp kapayarak bekledim. Birisi gelip de bana bir baykuş olmadığını söylese güllüp geçerdim kesinlikle. Aşağıda olup bitenler içimi heyecanla dolduruyordu, bir şair olarak bu tanık olduklarımı kâğıda dökmem gerektiğini biliyordum. Yine de, aynı zamanda bir baykuş da olduğum için çaresizdim aslında. Nasıl çababilirdim bu işin içinden? Ya bir baykuş ya da bir şair olmam gerekiyordu ve ben ikisini birden olmayı istiyordum. Düşünüp taşındım ve en sonunda pencereden içeri girdim. Arada sırada, mutsuz gecelerde çok kullandığım bir dürbünum vardır, onu çıkarıp dizlerimin üzerine çöktüm. Adeta bir gemici tayfası gibi hissediyordum kendimi – tehlike nereden gelecek diye bakıyordum sanki... Ne

mi gördüm? Sunu: Bir tür karantinaydı bu. Sabah insanlar evlerinden dışarıya çıkışın diye hazırlık yapıyordu. Önce doktorları içeri sokacak, sonra herkesi teker teker muayene edecek, zorla dışarı çıkmak isteyen olursa da, kurşun sürdürükleri tüfekle-riyle pat pat, zavallı hastaları temizleyeceklerdi. Bir sanatçı ola-
rak, elbette, öncelikle kendimi düşündüm: Hasta muydim, yok-
sa sağlıklı mı? Bir süre ateşimi ölçütüm, kolumu bileğime kadar
ağzıma soksutum ki, kusacak miyim, göreyim. Ama kusmadım.
Avcum da buz gibiydi. Çırılçıplak soyunup aynanın karşısına
geçtim – hayır, hiçbir belirti yoktu üzerimde. Sonra aniden or-
talıkta salgın olduğunu uydururan kişinin ben olduğumu düşün-
düm: Nereden çıktı salgın lafi? Belki de hırsızları, tecavüz-
cülerini toplayorlardı... Ama hayır, uykuya uyanıklık arasında, bir
baykuş olarak pencerenin önünde beklerken hissetmiştim ben
olup bitenleri. Gerçekten de, bir süre sonra istemeden uykuya
dalıp sabah sekizde uyandığında, koşarak gittiğim pencereden
sokakta bekleyen hastaları, hastane arabalarını ve askerleri gör-
düm. Şairlere malum olur derler – benim başımdan geçenler de
bunu kanıtlıyor. Şimdi, hikâyemi sonuna kadar anlattığımı göre,
müsaade ederseniz size bir şiir okuyacağım.”

Ancak adına ister talih, ister kader, isterseniz de hastalık,
ne derseniz deyin, buna katıyen müsaade etmeyecekti. Gündüz
şairin hikâyesini kapının hemen önünde dikilmiş bir vaziyette,
kendi kendine ıslık çalarak dinliyordu: Tam ağzını açıp iki çift
laf etmeye hazırlanırken sokakta yürüyen iki adam gördü – bu
tipler adeta Yusuf Bey'in anlattığı hikâyeyenin kelimelerinden ma-
kasla kesilmişcesine tanındık duruyorlardı. Biri, üzerinde beyaz
önlüğü, boynunda yılanımsı steteskopu, fırça bıyıklı, eşek gözlü
bir doktordu: Sağ elinde duran kâğıt destesini genç dostumuz
hemen şaşkınlıkla fark etmişti. Doktorun arkasından, omzuna
büyük bir tüfek asmış, çok genç bir erkek gelmekteydi; kapayı
bütün gücüyle itip büyük bir gürültüyle açan da bu asker oldu.
Fakat kapı açılana dek aradan geçen kısa zamanda Gündüz dükkân-
kândakileri uyarmış ve onlara şunları söylemişti: “Kapıdalar,
saklanın!” Ancak Ragıp Bey çocukluğunda saklamaç oynadığı
günlerden çok uzaklarda olduğu için bu emri yerine getirmemiş,
bunun yerine ağzını bir aslanındaki kadar büyük açarak, bütün gü-

cüyle esnemişti. Bu sırada dostumuz patronunun sarı, yıpranmış dişlerini görerek, mutsuz bir edayla: "Şaka yapmıyorum," demişti. "Hemen saklanmazsa bizi de götürecekler." Gündüz'e bu sözleri söyleten şey neydi? Kendisine anlatılan her şeye inanan bir çocuğun saflığıyla dinlediği masaldaki bütün kahramanları gerçek kabul ediyor gibiydi; oysa muhtemelen bu iki arkadaş, birlikte kitap satın almak maksadıyla dükkânlarına gelmişlerdi ve korkmaya mahal yoktu hiç.

Kapı açıldığından herkes çoktan bir yere gizlenmişti... Madem onları bulmaya çalışan biz değiliz, nerede olduklarını hızlıca savyerelim. Gündüz, tezgâhin arkasındaki mutfakta bulunan çöp kutusunun içindedi. Ragıp Bey de aynı odada bulunmaktaydı: Kendini önce buz dolabına sokmaya çalışmış, başarısız olunca da, belki kimse fark etmez diye, yere yatmış, üzerine de bir hali örtmüştü. Yusuf Bey ise, belki de bir şair olduğu için, kütüphane'deki bazı kitapları raflarından alıp yere fırlattıktan sonra, bizzat kendisi bu kitapların yerini almış, kütüphane raflarıyla duvar arasındaki boşluğa, her kapının altından yamyassı olarak geçen farelerinkini andıran bir esneklikle sığivermiş, ancak kendini kitapların arkasına gömmeyi unutmuştu. Peki yeterli olacak mıydı bu tedbirler? Maceraperest kahramanımızla dostları içeri giren askerle doktoru atlatmayı başarabilecekler miydi? Böyle sorulara muhatap olan bazı insanlar: "Görecek..." derler hemen; "yaşayan görecek." Oysa ne Gündüz ne Ragıp Bey ne de talihsiz şair bir şey görebiliyordu kapı açıldığından: Üçü de, solucanlar, fareler, toz birikintileri ve pireler kadar degersiz hale gelmiş, adeta sürüngenler sınıfına dahil oluvermişlerdi. Bu duyguya en çok hissededen, Ragıp Bey'di; halının altında sessizce yatıyor, bir yandan da yarı saat önce aklından geçirdiklerini yeniden gözünün önüne getirmeye çalışıyordu. Ancak içinde olup bitenlere bir fotoğraf albümünde olacağ gibi bire bir bakamadığından, şışman patronun aklı karışıyor, askerle doktorun kendisini alıp götüreceği düşüncesi Ragıp Bey'in ensesini ıslatıyordu. Bir süreliğine eski, mutlu günleri hatırlamayı denedi: El ele tutuşmuş bir grup çocuk şimdi hızlı hızlı yürümektedirler. Nereye gidiyorlardı? Kolay bir soru değildi bu, çünkü aklında beliren görüntü hem siyah beyazdı, hem de zifiri karanlık. Ragıp Bey kafasında-

ki ampullü yakmaya, bu hızla yürüyen çocuklara bir ev, bir ülke kazandırmaya ne kadar çalıştıysa da başarılı olamadı. Geçmiş, acımasız bir biçimde, ardında bir not bile bırakmadan kendisini terk etmişti sanki. Talihsiz adam ağlıyordu; bunu duyan Gündüz, kendi kendine: "Aptal adam," diye düşündü; "biraz daha ses yaparsa kesin yakalanacağız." Gerçekten de, elindeki kâğıtları tezgâhın üzerine bırakan doktor, bu gürültüyü duyunca: "Biri ağlıyor," diye seslenmişti yanındaki askere; "biri ağlıyor, sağır misin?" Bunun üzerine asker, silahının namlusunu doktorun alnına dayamış ve şu açıklamayı yapmıştı: "Tek bir laf daha edersen seni öldürürüm." Bunları duymak şairi çok korkutmuş, bu yüzden de kütüphane rafları zangır zangır titremeye başlamışlardı. Sert kapaklı bir sözlük de, tam bu sırada, en tepeden bir melek gibi kanatlanıp askerin kafasına iniverdi. Korkunç bir darbe olmuştu bu. Başından yaralanan asker aynı anda tüfeğinin tetiğine dokundu ve o eski, çirkin, ahşap canavardan dışarı fırlayan kurşun, gökyüzünde bir arı gibi uçup, duvardaki çerçeveli resimlerden birine isabet etti. Bu olup biteni izlemek çok korkutucuydu – herkesin birbirine düştüğü o korkunç felaket hikâyelerinde olduğu gibi, silahlar ateşleniyor, insanlar yaralanıp ölüyor, halıların altına, çöp kutularının içine, kitap raflarının arkasına saklanmak zorunda kalan zavallı kişiler kendi hayatları için endişe ediyorlardı. Ama bir mahkeme salonunda sessizliği sağlayan tokmak gürültüsünü hatırlatan bir biçimde, askerin tüfeğinden çıkan kurşun, aniden herkesi kendine getirmiş ve arkasında tüten dumanıyla, sakince beklemeye koyulmuştu. Şimdi ne olacaktı?

İlk hareket eden kişi, doktor, ölmeliği için duyduğu mutluluğu ifade etsin diye, yüksek sesle bir kahkaha atarak mutfağa koştu, buzdolabını açtı: Yüzüne vuran ışığa bakan biri, bu adamın çok açtığını da düşünülebilirdi. Oysa gerçek değildi bu. Doktorun tek amacı yüzünü ferahlاتmak, kendine gelmek, ne yapacağına karar verebileceği sakin bir ruh haline ulaşmaktı. Buzdolabından yayılan soğuk bunu bir parça sağlamıştı; arkasına döndüğünde ise, doktorun ayağı Ragip Bey'in karnına basıyordu. Arka arkaya gelen dört dayanılmaz darbe sonucunda, dükkân sahibi yaralı bir ayı gibi bağırmaya başladı ve doktor, ne

yaptığının farkına varıp, büyük bir aceleye buz dolabının yanına zıpladı. İşte Ragip Bey'i ayağa kaldırın ve tabir caizse yakayı ele vermesine sebep olan olay da bu oldu.

Elleri arkadan kelepçelenen talihsiz adam, hâlâ çaresiz bir biçimde: "Hasta değilim ben!" demektedi; "İyiyim ben, hastalığım yok, iyi bir vatandaşım, iyi bir insanım. Tek suçum şışman olmak mı?" Sonra ani bir el hareketiyle, araya bir soru sıkıştırmayı da ihmal etmeden, şu şekilde tamamladı sözlerini: "Dışarıda yağmur mu yağıyor? Kafanız sırlısklam olmuş doktor bey. Sizi kurulamamı ister misiniz? Şu yanınızda duran havluyu Avusturya'dan aldıydım." Konuya hiç ilişkisi olmayan ve kendisini bir deli gibi gösteren bu sözleri, Ragip Bey öylesine yüksek bir sesle söylemişti ki, onu kelepçeledikten sonra kapiya doğru yönelen asker, bir bomba patladığını zannedip bütün gücüyle koşarak mutfağa dönmüş, silahını bu defa doktorun ağızna sokarak, şu açıklamayı yapmıştı: "Ne korkutuyorsun, deli misin? Biraz daha konuşursan ateş edeceğim ağızına, hazır mısın?" Bu iki sorudan birisine cevap vermek şarttı: Doktor içinden bir seçim yapmaya çalıştı, ama zor bir seçim olacaktı bu. Aynı sırada, evet, unutmadım, Gündüz ilk uçağa bindiği o uzak günü hatırlıyordu. Sen de bu görüntüleri seyrederken kahramanımızın şu anda nerede olduğunu bir hatırla, ey ukala okur!

Uçak yükselsirken her şey bir oyun gibiydi, ama yarı saat sonra aniden nerede olduğunu fark etmişti. İçinden: "Uçuyorum," diye geçiriyordu; "bir uçaktayım ve ayaklarım yere basmıyorum." Ağabey bu inanılmaz olayla, uçtuğları gerçeğe hiç ilgilenmiyor gibi olsa. Baba da gözlerini yummuş, sağ eliyle sanki bir kadını severmiş gibi keten pantolonunun dizini okşuyor ve de gülümseriyordu. Yunanistan'ın üzerinden bir gök gürtüsü gibi, hızla geçtiler; Avrupa, yanındaki pencereden çerçevelenmiş, bugulu bir camın arkasına yerleştirilmiş bir resim gibi duruyordu. Bu değişken tablonun üzerinde inanılmaz bir hızla ilerleyen dumanlar geziniyordu bazan – bunların bulut olduklarını genç dostumuz daha sonra fark edecekti. Şimdi güneş battıyordu; uçarken de güneşin battığını seyredebildiğini görmek, Gündüz'ün içini sanki içine sığmayacak kadar büyük bir neşeye dolduruyor, bu yüzden zavallı çocuk ağını açıp içinden taşan

mutluluğu esneyerek dışarı atıyordu. Eline koluna hâkim olamayan insanlar gibi hiç durmadan esneyen maceraperest oğlan yarımsaat sonra ağızını uzun süreliğine ilk defa kapatabildiği için o kadar mutlu olmuştu ki, batan güneşin altında bıraktığı karanlığı kömüre benzeten Selim'e dönüp şöyle demeye de cüret edebilmisti: "Kömür senin babandır, kes sesini." Bu arada aşağıdan, kilometrelerce altlarından geçen kasabalarda tek tük ışıklar yanıyor, dev bir tarlanın ortasında tek bir mavi renk parlıyor, bazı yererdeki korkunç büyük boşluklar Gündüz'ün aklını karıştırıyordu. Dünyaya tepeden bakmak böyle bir şey miydi yani? Sonra daha aydınlik yerlere de geliyorlardı, ama neyin ne olduğuna gökyüzünden, Allah katından karar vermek kolay değildi hiç. "Burası Almanya," diye anlatmaya başlıyordu Selim'in yan丹 gelen yeni uyanmış sesi ve: "Kes sesini," diyordu Gündüz aniden. "Kömür senin babandır."

Uçakla da olsa, uçmakta kuşların kini andıran bir yan yok mu? Hikâyemiz boyunca kendisine eşlik edeceğimiz kahramanımız böyle hissetmişti. Kanatlarını çırpmasa, vücutunu martıların gibi yere paralel hale getirmese de, gökyüzünde süzülüyordu işte ve bütün dünya, bir resim olarak da değil, gerçek varlığıyla altında uzanıyordu. Daha önceleri, sokaklarda yürüken, taşların üzerinde sürüler halinde seferlere çıkan karincalar görmüştü ve şimdi de bütün şehirler ve ülkeler karincalar gibi ayaklarının çevresine üzüşmemiş miydiler? Uçak Almanya'ya inerken (çünkü babası "bir iş görüşmesi" yapacaktı), çerçeveli resimdeki eşyalar, renkler, şekiller ve evler büyümeye başlamış, aşağıda dizili duran binalar gerçek binalar kadar büyük binalar olana dek büyümeye devam etmişlerdi. Şimdi, uçaktan inerken, her şey bire bir boyutlarına kavuşmuştu. Ama bunları düşünmeye bir ara verdi Gündüz, çünkü birisi içinde bulunduğu çöp kutusunun kapağını kaldırmıştı. Kimdi bu?

XI.

Kendine güvenmek – Gündüz'in teklifi – Yola çıkış

Doktora çöp kutusunu açtıran şey, Ragıp Bey'in bir müna-sabetsizliği olmuştu. Bir süre doktor tarafından çığnendikten ve yakayı ele verip ellerini arkada kelepçelettirdikten sonra, şimdi zavallı patron hüngür hüngür ağlıyor, kendisine başlarda birkaç tane mendil uzatan beyaz önlüklü adama da, laf arasında: "Ben burnumu peçeteye silmem," diyordu. "Bana kitap getirin; burnumu şiirle silmek istiyorum." Bu akıl almaz isteği duyan doktor hemen askere haber vermiş, ona kendisine "taşıyabildiği kadar" kitap getirmesini söylemiş, bunun üzerine öfkelenmeye fazla fazla hazır genç adam da silahını kapiya dayayıp raflara doğru yönelmişti. Hafzası güclü okurlar, Yusuf Bey'in nerede saklanlığını hatırlayacaklardır: Şair, kendini üzerinde deneyler yapılan bir kadavra yahut peynir misali delik deşik edilmeye hazırlanan bir fare cesedi gibi hissediyordu. Raflar genç askerin darbeleriyle ağır ağır titrerken, kimsenin şiirlerini dinlemediği bu kederli adama öyle geldi ki, dünya onu ortadan silmek için icat edilmiş bir resimdi sanki. Ancak asker onu fark etmeyip başka raflara yöneldiğinde, karla kaplı sokaklarda mutlulukla dolaştığı o cennet gündekinden çok da değişik olmayan bir heyecanla, Yusuf Bey hayatın yaşanmaya değer bir şey olduğuna karar verecek ve vitrin camlarını titreten bir sesle bağıracaktı: "Hastalık var dedim, çıktı; hasta var diyorum, çıkacak." Tekerlemelerden, felsefe kitaplarından ve falcıların ettiği laflardan çok da farklı olmayan

bu sözlere ilk tepkiyi Ragip Bey vermiş, sanki içindeki gizli bir musluğunu çevirerek, akıl almaz bir tazyikle ağlamaya koyulmuştu. Şimdi doktor, büyük bir gayrette, önünde sel altında kalmış bir köy gibi allak bullak olan adamı kurulamaya çalışıyor, bunun için de kendisine getirilen kitapların sayfalarını beşer beşer yırtıyordu. Bu canım yaprakların boş yere kullanılıp çöpü boylaması ne kadar da üzücüydü yarabbim... Savaş, çalkantı, kavga dönemlerinde geçen ve okuyunca dünyada olup biten her şeyi hemencecik anlayıverdiğimiz o harikulade eserler, şimdi tabir caizse çöpü boyluyor; talihsiz kahramanımız Gündüz'ün kafasına her çarpışlarında da, tuhaf, örümceğimsi sesler çıkarıyorlardı. O zaman soruya cevap: Kapağı kaldırın kişi doktordan başkası değildi. Ama ne içeri bakmış, ne de kolunu çöpe sokmuştu bu zat-ı muhterem. Dostumuzun hâlâ rahat olmasını sağlayan şey tam da buydu zaten. Fakat en kötüsü, "bundan sonra rahatım artık" dedığımız anlarda rahatımızın kaçması değil midir? Çöp kutusunun dışında olanlar, bu örneği doğrulamak için oluyordu adeta. Ragip Bey, artık beşerli sayfalarla yetinmiyor, kafasını kitapların arasına gömüyor, burnundan akan her damla sıvı için bir kitabın canına okuyordu. Ürkütücü, affallatıcı bir hızla kendisine uzatılan kitapları bu sulu göz adamı şimdi oyun oynarcasına çöp kutusuna fırlatıyor, bir yandan da içinden şöyle geçiriyordu: "Bu şapşal doktorla hasta askeri atlatmak fevkalade basit olacak, çünkü bunların ikisi de geri zekâlı."

Kendine güvenen insanlarda sevdigimiz şey, o talihli ve mutlu kişilerin içinde bulundukları dertlerle acılardan hemencecik sıyrılmaları, en azından bunu deneme cesaretini gösterebilmeleridir. Gündüz kendine güvenen biri değildi, ancak çöp kutusundan çıkmaya karar verdiğiinde içinde hissettiği duygular kendine güvenen o insanlara aitti. Fakat kimdi bu insanlar? Bunu düşünmek kahramanımın kendine güvenini yok ediverdi ve Gündüz, o an, sonsuza dek çöpte, şiirler arasında yaşayacağıını düşündü. Ne kadar da korkunç bir hayat olacaktı bu! Ama dışarı çıktıgı takdirde de, tipki patronu gibi yakalanacak, kelepçelenenecek ve belki de, acımasızca öldürülecekti. Kafası aniden kurnazlığa çalışmaya başlayan genç adam, aklında bu düşüncelerle, üzerinde duran kitapları evirip çevirdi ve bir köşede bulduğu

tutkali, önce şiirlerle dolu yapraklara, sonra da kendi vücutuna sürdü. On beş saniye sonra ayağa kalktığında, Gündüz, Mısır'dan kaçmış bir mumyaya, ya da muhtemelen daha çok bir akıl hastasına benziyordu. Buna karar vermek, ne Yusuf Bey, ne de Ragıp Bey için kolaydı; nihayetinde ikisi de sıkıntılı anlar yaşamaktaydilar... İlkiliden şişman olanı, artık gözyaşı dökemiyor, bu yüzden de doktora bir soru sormaya hazırlanıyordu. Aklından geçirdiği soru şuydu: "Benim aklımdan geçenleri duyabiliyor musunuz?" Her zaman merak ettiği bu sorunun cevabını şimdi alabileceğini hissedeni Ragıp Bey'in hemen ilerisinde duran şairin aklı ise, başka şeylerle meşguldü; bu tuhaf adamın hep kalem tutan sağ elinde bir silah, askerin kapiya yasladığı tüfek vardı şimdidi. Doğal olarak, tüfeğin namlusuyla karşı karşıya olan kişi, şairinkilerden çok farklı hislere sahipti. Önlüğünün beyaz rengini muhafaza etmeyi başarmış olan doktordan söz ediyorum: İçinden Hipokrat yeminini ezbere okuyan, böylece bu durumdan kurtulabileceğini düşünen bu adam, aslında sadece kendisine verilen emirleri yerine getiriyor (bkz. Eichmann, vs. vs.), bir başka deyişle, dükkânda bulunan kişilerin hasta olup olmadıklarını anlamaya hazırlanıyordu. Ama belki de buna hiç fırsat olmayacağı; ne de olsa, yıllar boyunca mutsuz, öfkeli, kırık bir hayat sürmüş olan şair: "Sok!" diye bağıriyordu gözlerinin içine bakarak. "Ellerini cebine sok." Çöp kutusundan çıkan Gündüz'ün kimsenin ilgisini çekmemesinin sebebi de, işte bu sözlerdi.

Şu sahneyi şimdi mutlulukla izleyelim: Onlardan biri değiliz, onlardan çok uzaktayız, muhtemelen bir sandalyenin üzerinde, ya da belki bir yataktayız. Dışarıda kar o kadar uzun zamanır yağıyor ki, insanlar başlarını alıp gitmişler ve sokaklardaki son tekerlek izleri de silinmiş. Ya da bir geminin içindeyiz... Deniz, resimli romanlardaki gibi masmavi, kamaramızda bir kenara atılmış kahverengi bavuldan birkaç kiyafet başını uzatmış, sessizce bekliyor. Pekâlâ bir sınıfta, korkunç bir tarih dersinde de olabiliriz; ondeki çوغun ensesine, tahtanın önünde uçuşan tozların tuhaftığına bir baksaniza (kitabı sakla, hoca geliyor)... Yoksa bir otel odasında tek başınıza, kamburunuz olmuş bir vaziyette, bir yatağın ucuna mutsuzlukla oturmuş, elinizdeki bu tuhaf kitabın sizi eğlendirmesini mi istiyorsunuz, söyleyiniz?

Bu hikâyenin asıl kahramanı hayal güçlerimiz değil midir? Bir kitabın içinde değil miyiz aslında, sizle ben, söyleyiniz: Bu sayfalarla yazan kelimeleleri yazan ben, bir sihirbaz gibi elimdeki çubuğu hareket ettirerek sizlerin hayallerini de hareket ettirdiğimi zannediyorum ve bu oyun, birimizden biri sıklana kadar sürüp gidecek, ya da ışıklar sönene, o kapıyı biri açıp da: "Yemek!" ya-hut: "Haydi!" diyene veya senin nefesin aniden kesilene dek... İşte böyle... Kitap okurken ölenlerden bahsedildiğini duydunuz mu hiç? Bir cümleyi okurken, o paragrafin sonuna kadar yaşayıp yaşamayacağını düşünenlerden misiniz? Tamam, görüyorum ki sıkıldınız ve hikâyemizin büyüsü bozulmadan yeniden o dük-kânın içine dönmemiz gerekmekte.

Beyaz önlüklü, şanssız doktorun, bir yandan Ragip Bey'in soru sormaya hazırlanan suratı, öte yandan da şairin kendisine doğru tuttuğu tüfeğiyle meşgul olduğunu, daha önce görmüştük. Şimdi doktorun paçasıyla yakasını bu durumdan nasıl sı-yırıldığına tanıklık ediyoruz, çünkü aniden yere düşen şişman patronun kafasından gelen sesle birlikte dükkândaki her şey alt-üst olmuştu. Ragip Bey'in vücudu yerde hareketsiz yatıyor, açık ağızından yükselen fisiltı: "Duyabiliyor musunuz," diye sormayı istiyordu; "Aklımdan geçenleri duyabiliyor musunuz?" Ama kimse bu hasta adının söylediğlerini duyamıyordu. Hastalar-dan korkar, onları ciddiye almaz, kendimizin tamamıyla güven-de olduğunu öğrenene dek de, onlardan hep şüpheleniriz. Hasta olmak ne fena şeydir! Bu vesileyle, şairlere olduğu gibi hastalara da bir parça merhamet göstererek, Ragip Bey'in kafasının içine girelim ve hikâyemizin yakından görme ayrıcalığına sahip olduğumuz bu ilk hastasının düşündüklerini dinleyelim biraz.

"Neden bana böyle bakıyorlar?" diye düşünüyordu bu şans-sız adam. "Daha önce bana kimse böyle bakmamıştı hiç. Kendi-mi dünyanın merkezinde gibi hissediyorum – acaba bu dünya, içindeki insanlar sadece beni seyretsinler diye mi yaratıldı? Ge-çen akşam okuduğum gazetede fok balıklarından bahsedilmiyor muydu? Evet, bahsediliyordu. Fok balıklarını da, penguenleri de çok severim. Bazan keşke bu şehirde de fok balıklarıyla pengue-nler olsa diye düşündüğüm de olur. Onlarla birlikte sokaklarda yürümek, keyfimi ne kadar da yerine getirirdi şimdî. Bana bakan

şu tuhaftılara söylemek isterdim ki, beni penguenlere, fok balıklarına verin, hastaysam da, onların yanında öleyim. Aman yarabbi, demek ölmek böyle bir şeymiş, insanlar çevrene toplaşıp sana bir yabanördeği gibi bakarlarmış ve insan da *niye baktılar bana böyle, ne var bende* diye düşünürmüştür..." Aklından bunları geçiren Ragıp Bey, yaralanmış bir hayvanın çaresizliğiyle karşısındaki avcılara baktı. Şairin tüfeği hâlâ doktora işaret etmekteydi; asker, yüzünde yorgunluk ve korku arası tuhaf bir ifadeyle gözlerini açıp kapiyor, doktor dizlerinin üzerine çökmeye hazırlanırken, Gündüz kozasından çıkan bir kelebek gibi üzerindeki kitapları vücutundan ayıryordu. Bu zor işi gerçekleştirmek büyük bir irade gerektirdiğinden, kahramanımız daha üçüncü kitapta yorgun düşmüştü; olup biteni daha iyi anlamak isteyerek çevresine baktığında gördüğü manzarada şaşkınlık, korkan insanlar vardı. Oysa asıl korkmaları gereken şey hastalık değil miydi? İçinden bunu geçiren Gündüz, ıslak ya da pireli bir köpek gibi silkelenemeye başlayarak, bu konuda şunları söyledi: "Dışarıda insanlar ölürenken bizim burada birbirimize silah doğrultmamız çok yanlış. Neden böyle yapıyoruz? Bundan yarım saat evvel, şimdi elinde tıfek tutan Yusuf Bey'in anıtlıklarından şehirde bir salgının başladığını öğrendik. Bu hastalığın vücutumuza bulaşmasını, elbette, hiçbirimiz istemeyiz. O yüzden, gerekli önlemleri almamız şart: Hastalığın gerçekten var olup olmadığını öğrenmek, bu önlemlerden ilki olsun. Evet, söylevin asker bey ve doktor efendi, dışında neler olup bitiyor?" Doktor bu soruya büyük bir aceyle cevap verdi ve şairin elinde tuttuğu silaha korku dolu bir bakış atarak, şunları söyledi: "Beni dün akşam telefonla uyandırdılar... Söylediklerine göre, Avrupa'nın diğer ucunda ortaya çıkmış ve herkesi kırıp geçirme gücü olan sinsi bir mikrop türü, bir biçimde, ülkemize, şehrimize girmiştir! Bu lanet olasıca düşmanı hemen yok etmemiz lazımdır, yoksa akşam ezanı okunduğu vakit, ortada yaşayan insan kalmayacaktır. Peki, herhalde merak ediyorsunuz... Ülkemiz, devletimiz bu büyük sorunu nasıl çözecek, hangi önlemleri alacak... Bunları da size asker arkadaşım anlatsın, çünkü ben artık ağızımı kapiyorum; kapiyorum ki içime mikrop girmesin."

Şimdi herkes askere bakıyordu, ama düzgün bir uykuya çek-

mediği her halinden belli olan zavallının gözleri çoktan kapanmıştı. Bunu gören doktor çok öfkelendi, ama elinden ne gelirdi ki? Yusuf Bey hikâyeyin devamını anlatsın diye, tüfeğin ucuya bu temkinli adamın dudaklarına hafifçe bastırarak: "Aç ağını, çıkar dilini, anlat artık şu hikâyenı," diye mırıldandı. Herkesin istediği şey tam da bu olduğu için, herkes bu olayı sessizce seyretti ve doktor ağını yeniden açtığında, ortalık okyanusların dibi kadar sessiz oldu. Ragip Bey yine nefesini tutmuş, gerçekten de bir okyanusun dibinde olduğuna, su üstüne çıkmadan ağını açmaması gerektiğine inanmış gibi gözlerini ağır ağır açıp kapiyor, bir yandan da vücutunu bu okyanusun dibine gömen şeyin kendi gözyaşları olup olmadığını merak ediyordu.

Hipokrat yeminli ve beyaz önlüklü adam ağını açtığında Ragip Bey'in içinde bulunduğu ruh hali buydu.

"Hastaları nasıl tespit ettiklerini hiç bilmiyorum, bana sormayın, bilmiyorum, gelmeyin üzerime, gelmeyin diyorum."

Bu noktada şair de, herhalde sırf bir şey söylemiş olmak için, şöyle dedi: "Ben de bilmiyorum, ama dün akşam sizi gördüm."

Yusuf Bey yalan söylüyordu; gerçekte *onları* görmüş falan değildi, ama bu mutsuz şairin elinde bir tüfek olduğu için, kimsecikler sesini çıkarmaya cesaret edemiyordu. Doktor hikâyesini anlatmaya devam etmeye hazırlanırken o âna dek mumya kılığının altında sessizliğini korumuş olan kahramanımız, üzerine Dante'nin *Cehennem*'in girişinde gördüklerini anlattığı dizelerinin yazılı olduğu dudaklarını açarak: "Mademki," dedi; "mademki artık herkes birbirini dinleyecek, o zaman neden gidip hep birlikte yemek yemiyoruz? Dün öğrendiğime göre –Ragip Bey, siz söylemiştiniz, hatırlayınız, kendinize geliniz!– hemen bu yakınlarda başka bir memleketten, zannedersem bir Doğu ulkesinden gelen kişilerin yemek yaptığı bir lokanta var. Neden oraya gidip konuşacaklarımıza orada konuşmuyoruz? Böyle yaparak hem birbirimizi daha iyi tanımiş olur, hem daha rahat bir şekilde konuşur, hem hava alır, hem de yemek yeriz." Ama rakibini ona son bir darbe vurmadan bırakmak istemeyen biri gibi, Gündüz laflarına burada bir son vermedi de konuşmasına alelacele şunları da sıkıştırdı: "Kendi söylediğimi dinlerken, yapılacak tek şeyin o lokantaya gitmek olduğuna karar verdim; bunu yapmak

zorundayız. Haydi beyler, herkes ayağa kalksin ve kapıya doğru yürüsun: Az önce söylediğim şeyler o kadar mantıklı ki, artık söylediğimleri yapmak, bir tekliften bir zorunluluğa dönüştü. Hatta şunu da belirtmek isterim ki, bana kalırsa, isteklerim hemen yerine getirilmediği takdirde, hayatı bir daha başka bir şey yapmamız mümkün olmayacak.” Bu sözlerle birlikte, yerde yatan şişman adam da dahil olmak üzere herkes ayaklandı, önce bir makasın marifetyle kâğıttan keserek yaratılan o el ele tutuşan adamlar gibi yan yana, sonra da karşılıklı aynaların olduğu tuvaletlerde görülen biçimde, şakşak karıştırdığımız poker kartlarındaki gibi arka arkaya dizildiler ve en arkada duran Gündüz: “Çüs!” diye bağırdığında, nefeslerini burunlarından vererek öne doğru galop yaptılar. Ortada bir kirbaç yoktu belki, ama genç asker, herkesin vücutuna vura vura inip kalkan görünmez bir kırbacın sesini duyduğuna yemin edebilirdi.

XII.

Paşa'nın lokantasında – Şerif – Beş köşeli yıldız

Dünyanın en heyecan verici, tuhaf ve benzersiz manzarası, muhtemelen, vebanın altından girip üstünden çıktıığı ıssız ve soğuk sokaklarda yürüyen yalnız bir kahramanın çevresinde bir belirip bir kaybolan solgun yüzlerle; dışarıya sanki zorla, ikına sıkına turuncu bir ışık halesi yayan gaz lambalarından ve de hiç durmayacakmış gibi yağan bir yağmurdan oluşmalıdır. Oysa, bu şehirde, ne gaz lambaları vardı, ne de veba; buna karşın, ortalıkta yüz sene öncesinden kalma bir tuhaf solgun albüm fotoğrafları ve eski filmler havası olduğunu Gündüz içinden bir tren gibi hızla geçiveren tuhaf bir akıl yürütmeyle düşündü. Ortalık kararmıştı, gökyüzünden aşağı düşmek yerine yağmur sanki leş gibi pis duvarlardaki tuğlaların arasından dışarı sızıyor gibiydi ve her sokak köşesinde, şaşkın ve neşeli köpeklerle yan devrilmiş çöp kutularının arasında, o sabah ölmüş başı bağlı ihtiyarların, gözleri hâlâ açık duran sekiz on yaşındaki esmer çocukların ve renkleri solmuş kedilerin cesetleri görülebiliyordu.

Kahramanımla arkadaşlarının keyfine ise, doğrusu diyecek yoktu. Hayatta olmak ne güzel şeydi! Dünyanın en soğuk şehirlerinde, dünyanın en ücra köşelerinde, gökyüzünü isli fabrika dumanlarının baştan başa kapladığı madenci kasabalarında, herkesin resimli romanlarla gözü yaşılı filmlerdeki gibi aç bilaç ve sefil oldukları... o uzak yerlerde gezinmenin, mutlulukların en büyüğü olduğunu hayatlarındaki rahatlık ve tekdüzelikten

bikmiş olanlar iyi bilirler. Şimdi olan da tam buydu: Anneleri tarafından yıkanmış, hayatlarını sıcak salonlarda yumuşacık divanlara oturarak ve enfes yemekler yiyecek geçiren bir grup erkek, hayatlarının gittiği yönü aniden çevrelerinde görüyorlardı. Neydi bu yön? Ölüm, ey sevgili okur. Hayatımızın, sizlerin de bir gün tadacağı o büyülü, anlaşılmaz, müthiş son sahnesi...

Kahramanlarının önünde uzanan yolda öğle ışığının soluk gölgeleri geziniyordu. Nasıl oluyordu da hareket ediyordu bu münasebetsizler? Kahramanımız; apartmanların, camilerin ve hatta tren istasyonlarının hareket edip etmediklerini kendine sordu. Yoksa hareket eden, bunlar değil de güneşin ta kendisi miydi? Hayattaki en büyük kötülüğün kimden geleceğini hep çok iyi bilen insanların kendine güvenine eş bir güçle, dostumuz bu sorulara sonsuza kadar cevap veremeyeceğini düşündü. Ah, aceleyle edilmiş büyük laflar... Nihayetinde gölgelerin hareket etmesinin sebebi aslında gayet açıktı; Gündüz'ün baktığı şeyler gölge değil, korkunç bir düzenle hareket eden ince toz bulutlarıydı. Neredeydi bunların kaynağı? Kimse bilmiyordu. Ama Gündüz şimdi bunların toz olduğundan adı gibi emindi. Lokantanın kapısına geldiklerinde ise, artık kimse bir şey düşünmemektedi, çünkü karşlarında akıl almaz bir manzara duruyordu. Bu manzarayı ayrıntılarıyla tarif etmemiz gerekecek.

Lokantada çalışan garsonlardan biri baş aşağı durmuş, vücutundaki bütün kanı içeriymüş gibi görünen korkunç büyülükteki gözlerini ağır ağır açıp kapiyor, arada bir de: "İçeri buyurun," diyordu; "yemeklerimiz bir harikadır." Bu zavallının yanındaki kapının önünde bekleyen şişman, sakallı, apoletli bir üniforma giymiş olan garson ise, baş aşağı durmuyordu, çünkü bu talihsizin ne başının ne de ayaklarının üzerinde duracak hali kalmamıştı. He was stone dead. Bu ikilinin tam ortasında başlayıp kırk metrelük bir derinliğe ulaşan çizgi takip edildiğinde ise, insan akıl almaz büyülükte bir gözle karşı karşıya geliyordu. Bu devasa gözün arkasında bekleyen ve ağızna soktuğu nargilenin dumanlarını havaya üfleyen, eski romanlarla filmlerin Doğu sahnelerinden çıkma bir paşa ("Yasin Paşa"), bu eski film ve romanlardaki benzerlerinden en ufak bir farkı olmayan hareketlerle, kendi kendine: "Tembelim ben," diye söyleniyordu; "işim

gücüüm tembelliktir benim. Ne rahatım oh, tembellik benim işim gücüm." Bir nevi büyüleyici şarkiya benzeyen bu sözleri duyar duymaz, Gündüz hemen doktorun zayıf kolunu sıktı ve: "İşte burası!" diye bağırdı. İçeri girerken hep birlikte yerde yatan adamın boynundaki kara lekeye korkarak baktılar, ama içlerinden bir ses böyle şeylere artık alışmaları gerektiğini de söylüyordu. Yusuf Bey kapıyı arkalarından kapattığında, herkes kendi boyunu görebilmeyi, kendi sonlarının da o çaresizinki gibi olup olmayacağıni anlamak istedti. Fakat insan kendi boyunu tek başına göremediği için, bunu öğrenmek istiyorlarsa, zor bir işe atılmaları, birbirlerini incelemeleri gerekiyordu. Bunu yaptılar mı peki? Hayır. Neden? Çünkü lokantadaki gözün arkasında bekleyen nargileli adam onlara doğru yürümeye başlamış, bir yandan da: "Yulaf!" diye bağırmıştı: "Bana Yulaf deyin, yoksa sizi ederim telef." Gündüz'ün o anda artık herkesin kafiyeli konuşmaya çalıştığını sanmasına şaşmamak gerek.

İsmini söylemeden lafa giren ve hemen dikkatlerini üzerinde toplayıveren paşanın sağ elinde düğünce katlanmış bir kâğıt parçası duruyordu. Adamın yer göstermesiyle maceraprest dostumuzla arkadaşları, beşgen bir masanın beş köşesinin başına geçtiler. Adeta büyük bir yıldıza benziyorlardı şimdi – bir anلامı var mıydı bunun? Gündüz için vardı, çünkü başına arka arkaya çok fazla tuhaf şey gelen insanların çoğu gibi, kahramanımız da hayatında olup bitenlerin bir sebebi (*telos*) olduğunu hissediyor, bu sebebi kesfetmeden garipliklerin ardı arkasının kesilmeyeceğine de tipki yerçekimine inandığı gibi içtenlikle inanıyordu. Fakat bu sebebi bulmak, koskoca bir şehirde tek bir insanı bulmak kadar zor olacaktı. Burada Gündüz'ün akı yine yıllar öncesine gitti; o uzak Alman şehrinde kaybolduğu gün belirmişi zihinde. Nasıl da güzel başlamıştı oysa her şey! Şehrin bir ucundan diğerine hiç aralıksız devam eden ve karlı dağlarda kayak yapanların arkalarında bıraktıkları izlere benzeyen raylar boyunca, mütemadiyen "çin çin çin" sesler çıkarılan tramvaylara binmişlerdi; sokaklar buradakiler gibi öyle çok kalabalık değildi, insanlar daha mutlu görünüyorlar, ölmelerine ramak kalmış yaşıllar dahi yer yer kahkahalar atıp kahramanımızın basının şöyle demesine sebep oluyorlardı: "Nereye gideceklerin-

den haberleri olmadığı için böyle yapıyorlar.” Peki o biliyor muydu ölenlerin nereye gideceklerini? Gündüz’ün bu sorusu yarıda kesilmişti, çünkü babasının “şimdi hemen” gitmesi gerekiyordu, ama ağabeyiyle “beş saat çin çin çin” ortalıkta gezindikten sonra, işte o zaman bu soruya cevap verecekti babaları.

Macera bu şekilde başlamıştı; ancak hiçbir kaldırımı, köşesini, sokağını bilmediğimiz yabancı bir şehirde yaşanacak türden bir maceraydı bu. Neler olmuştu? Öyle çok mühim şeyler değil. Güneşin sokakkaldaki binaların renkleri yüzünden her şehri ayrı aydınlattığını, ışığın da bu yüzden aslında her yerde farklı olduğunu hissetmiş, ezan seslerinin yokluğunu esrarengiz eski taş binalardan yükselen çan çan gürültülerinin doldurduğunu işitmiş, sokaklarda insanların hep çok önemli işleri varmış gibi kararlılıkla yürüdüklerini görmüş, şeker satan yaşlı bir amcanın içinde palyaçolarinkine benzeyen bir kılıkla beklediği kamyonetin plakasının, kendi yaşadıkları şehirdekinden farklı bir biçimde yazıldığını fark etmişlerdi. Harikulade keşiflerdi bunlar. Sonra hava kararmıştı ve sokak lambaları o sarımsı ışıklarını yayarak aniden canlanmışlardı. Birkaç dakika sonra, ortalık, bulanık sulara bakarken gördüğümüz gibi, aniden renk değiştirmiş, yan gözle birbirlerini süzen iki kardeş, aynı anda şunları söylemişlerdi: “Neredeyiz, kayıp mı olduk / kafayı mı yedik, hapi mi yuttuk?” Bu soruyu takiben gözlerinde meraklı ifadelerle çevrelerine bakmış ve belli bir süre boyunca alıştığımız dünyadan çok uzaklarda, bilmediğimiz bir dilde yazılmış tabelalarla dolu bir şehirde dolanmaya başladığımızda fark ettiğimiz şeyleri arka arkaya görmüşlerdi: Binaların ön yüzleri ışıl ışıl ışındıyor, var olduğunu daha önce bilmediğimiz güzelce boyanmış yeşil kapılar sessizce açılıp kapanıyor, bir pencerenin mermerine çıkmış genç, güzel bir kadın, dizlerinin üzerine yerleştirdiği kitabının önünde açık sayfasına tembel tembel bakıyordu. Ama babaları ortadan kaybolmuştu.

Dünyanın bir tür sahne, (ayı okurlarımdan özür dileyerek) biz insanların da bu sahnede dolanan oyuncular olduğumuzu dört yüz senedir söyleyen akı evvellere şunu hatırlatmak istem: Böyle fiyatlı, kostümlü benzettmeler yerine, kendimizi uzay boşluğununda sonu bilinmeyen bir ebediyete dek amaçsız-

ca dönüp duran gezegenlere yahut göktaşlarına benzettmek çok daha yerinde olacaktır, çünkü oyunculuğun gerektirdiği yeteneğe pek azımız sahibiz. Bir hatırlayı aklimızda, mühim bir olayı da "tarih sahnesinde" canlandırırken, bu göktaşı sistemi fevkalade faydalıdır. Tıpkı Borondino Savaşı'nda *asil* ilginç olanın, binlerce, on binlerce hareketli nesnenin nefes kesici bir boşlukta tenis topları gibi önceden tasarlanmış bir yöntem ve hızla hareket etmiş oldukları gerçeği olması gibi, bahsi geçen Alman şehrindeki kayboluş hikâyesinde de, burada anlatılmaya değer olan şey, Gündüz, Selim ve babalarının arasındaki boşluğun ta kendisidir. Bu boşlukta neler olup bitiyordu? Pek çok şey, sevgili okur. İşaretlerin onlar için hiçbir şey ifade etmediği bir işaretler âleminde, gözleri yaşlı iki kayıp çocuk, Gündüz ve Selim, bir tramvayın içinde, yüzlerinde boş ifadeler, belirsiz bir geleceğe doğru hızla ilerliyorlardı. Sorun neydi? 43 numaralı tramvay yerine 34 numaralı olana binmeleri. Başlarına bu yüzden gelen büyük felaketlere şimdi bir bakalım...

34 numaralı tramvay, *Bildungstrasse* isimli terk edilmiş, loş, leş kokulu, insanın içini hemencecik ürpertiveren bir durakta, daha fazla nefes alamayan dev bir goril gibi duruverdiğinde ve kaplarını aynı gorilin kederli, cansız ağızı gibi sanki istemeden açığında, karşılarında masal kitaplarından çökme bir harikalar ve kâbuslar diyarı belirmiştir. El ele tutuşup yürümeye koyuldular; yarı aralık kapılardan sokağa sızan ışıklar, bir sapsarı, bir masmavi oluyorlardı. Korsan sakallı, çok fakir olduğu kılığından hemen anlaşılan sevimsiz bir adam, yüzünde umutsuz bir ifadeyle kaldırıma, tam önlerine tükürdü; karanlık bir meyhaneinin içinde iriye iki kadın bir yandan ellerindeki büyük, ağır bardakları birbirine toslatarak kahkahalar atıyor, bir yandan da Gündüz'le Selim'e göz kirpiyorlardı – utanç verici anlardı bunlar. Şimdi ne olacaktı? Kimse bilmiyordu. Ama başı şapkalı, göğsü yıldızlı, filmlerden çökme bir polis memuru gördüklerinde, ne yapacakları bir parça açıklığa kavuşmuştu. Hemen adımlarını sıklaştırmış, polis memuru olduğunu sandıkları kişiye yaklaşmış ve Türkçe olarak şunları söylemişlerdi: "Yardım edin, kaybolduk." Ne kadar da yanlış bir seçimdi bu: Dünyada konuşmak için daha yanlış birini seçemezlerdi, çünkü karşılaşla-

rında duran adam, kılık değiştirmiş, kötü niyetli bir Türk'ten başkası değildi. Bu fakir göçmen, yıllarını vererek kurduğu alçakgönüllü saygınlığına ihanet, ibadet etmekten hiç vazgeçmediği Allahına da isyan etmesi gerektiğine en sonunda kendi kendisini inandırmış, bunun için de, pantolonunun cebine her sabah tıraş olduğu usturasını sokup soluğu şehrin ıslıtlı sokaklarında almıştı. Amacı nerede düzenlendiğini sabah gazeteden okuduğu bir kiyafet balosuna gitmek, buradan seçeceği birinin de, o gece boğazını kesmektı. İşte zavallı kahramanımla kardeşinin kaybolduklarını söyleyip de yardım istedikleri adam, böylesi bir kişiliğe sahipti. Üzerinde yıldızlı şerif kiyafetiyle saatler boyunca korkusundan kimseye yaklaşamadığı davetli kalabalığının kapıdan dışarı çıkışını ağlamaktan kızarmış gözlerle izliyor, bir yandan da, kendi kendine: "Çek silahını, delik deşik et hepsini," diye düşünüyordu. Oysa cebindeki usturayla bunu yapması pek mümkün görünmüyordu. Gündüz ve Selim hep bir ağızdan, bir kilise korosunda aynı şarkıyı söyleyen oğlanlar gibi: "Yardım edin, kaybolduk," dediklerinde, sağ eli sınırlı bir edayla şerifin kafasını kaşıyordu. "Siz Türksünüz, ben de Türküm, demek ki kaybolmadınız," dedikten sonra, şerif sol cebinden şemsiye saplarına benzeyen kırmızı renkte uzun bir şeker çıkarıp sormuştur: "Size bu şekeri yedirmemi ister misiniz?" Daha önce çevrelerinde sanki sadece bu lafi söylemek için gezip duran ebeveynleri ve akrabalarının *aslɑ baʃkaʃi:n̩n verdi:gi* şeker yemeyin lafini hemen o anda unutan Selim, ellerini çırparak: "Yedir, yedir!" diye bağırıp, sonra aniden aklına gelmiş tedbirli bir korku ifadesi gibi dudaklarından dökülen: "Nerede yedireceksin?" sorusunu her harfi adeta teker teker tadarak sormuştur. Gerçekten de önemli bir soruydu bu ve şerifin mutlaka çocukları öldüreceği bir yer bulması şarttı. Ona bu çabasında yardımcı olalım.

Büyük Avrupa şehirlerinde yeraltında çalışan ve her gün yüz binlerce insan önce evden işe, sonra da işinden gerisinde eve taşıyan ve çelikten yapılmış tırtillara da benzeyen harikulade araçlara, metro denir. Eski trenlerden farklı olarak dışarı duman salmadan ilerleyen bu yaratıklar, yeraltında mühendislerin çizdiği taslaklara bakarak madenci şapkali işçilerin açlıklar tünellerde öylesine büyük bir hızla gidip gelirler ki, bunları

gören bazı kişilerin metro vagonlarının geçişini yıldırım düşmeleri, korku tüneli yolculukları ve nihayet Ölüm'ün kendisiyle mukayese ettikleri de bilinir. Şerif, bir metro istasyonunun işini göreceğinden emindi; insanların bir anlığına bile durduklarında hemen çevrelerindeki kişilerin şüphesini çektiler, yani herkes hızlı hızlı yürüdüğü sürece kimsenin kimseye aldırmadığı ve tam da cinayet işlenecek karanlık dehlizlere de sahip olan harikulade bir yerdi burası. İkinci seçenek: Metro çıkışının karşı kaldırımında, beş yüz senelik bir kilise binasının yanında bir doğum günü pastası gibi rengârenk ve kat kat, geniş, terk edilmiş bir apartman bulunuyordu. Şerif yanın sokak lambalarının camlarda oluşturduğu parlak şekillere bakıp: "Evet," diye geçirmişi içinden. "İyisi mi ben onları burada halledeyim."

İki saat sonra yeniden tek başlarına kaldıklarında, Gündüz'le Selim, önce birbirine küs bir çift gibi hiç konuşmamış, en sonunda konuşmak zorunda kaldıklarında da, işaret dilini tercih etmişlerdi. Ama başlarından ne geçmişti? O gece, en sonunda kendilerini polis marifetiyle bulan babalarıyla hep birlikte altına girdikleri kalın, kırmızı bir battaniyenin içinde, önce Selim anlatmıştı: "Ortalık çok karanlıktı, hiçbir şey göremedim." Gerçekten de bu talihsiz oğlanın gözleri karanlık yüzünden adeta körleşmiş, yine dışarı çıktııklarında Selim: "Karanlık bitti, aydınlık başladı," demişti. Simgesel bir anlamı var mıydı bu sözlerin? Gündüz'ün anlattıkları ise daha farklıydı: "Babacığım, filmlerde Kızılderilileri ve kötü adamları öldüren şeriflerin kıyafetini kuşanmış sapık bir Türk, terk edilmiş dokuz katlı bir apartmanda bize önce şeker yedirdi, sonra da şeker yedirdiği yerlerimizi öptü." Mide bulandırıcı itiraf, Selim'in söyledikleriyle hiç uyuşmuyordu... Bu konuya ilgili olarak kime güveneceğini ise, en iyi sen bilirsın, sevgili okur.

Az önce anladığımız bu hikâye, kahramanımızı bambaşka bir biçimde ele almamızı gerektiriyor. Ama bunu başarabilecek miyiz? Gündüz'ün beş köşeli bir yıldıza benzeyen bir masada oturduğunu hatırlayacaksınız. Sonra neler olmuştu? Gündüz başından geçenlerin başından belli bir amaç için (*telos*) geçip geçmediğini öğrenmek istemiş, bu yüzden de yıllar öncesine dönmüştü. Şimdi kafasını bu uzak geçmişin derin sularından hızlıca

dışarı çıkarıyor ve kendisine soruyoruz: *Yaptığın yolculuk bir işe yaradı mı, hayatın bir anlamı var mıymış? Bizi maceralarıyla eğlendirmek yerine kendi küçüklük fotoğraflarını öňümüze atmanın haklı çikaracak bir çocukluk hatırları var mı bu tuhaf satırlarda, söyle!* Fakat insanın kendisine sorulan sorulara cevap vermek için zamana ihtiyacı vardır; Gündüz’ün ise zamanı yoktu o anda. Çünkü üniformalı asker söyle soruyordu ona: “Burada yemek yemezsem başıma bir şey gelir mi?” Lüzumsuz bir sualdı bu, çünkü elinde tüfek, bu çaresiz oğlanın başında bekleyen şairin niyetini görmek için, kör olmamak kâfiydi. Şimdi, adeta kör olmak isteyen biri gibi, genç asker gözlerini kapatıyor ve: “Midem,” diye mırıldanıyordu; “midem çok kötü bulanıyor. Hasta miyim ben?” Bu lafları işten dörtlü, hemen oturdukları yeri terk ederek, askeri yere yatırdılar ve onu incelemeye koyuldular. Doktorun solgun, zayıf, korkak parmakları, genç askerin boynunda ve şakaklarının da gezindi. Hayır, yolundaydı her şey.

Aralarındaki tek hastanın Ragip Bey olduğunu öğrenmek –ya da acaba *sanmak* mı demeliyiz–, dörtlüyü memnun etmişti. Ancak sağlıklı olduklarını düşünerek sağlıklı olabilen Tolstoy kahramanları gibi, hepsi yeniden çevresine oturdukları besgen masanın ortasındaki tahta üzerine yapılmış tabloya bakıyor ve görüyorlardı: Bir Çin köyü manzarasının hafif Alp Dağları taklıdı çiçekleri, nehirleri ve mutlu koyun çobanları arasında, ağızı yarı yarıya açık Uzakdoğu bir ayı, yan gözle sanki hepsini aynı anda gözlüyor, arka planda kalmış tahta bir kulübenin başında boynu büük bekleyen köylü kadın, sağ koluya bütünlükle kırmızı başlıklı baltasını asla olmeyecek bir hareketle önündeki ağaç dalına geçirmeye hazırlanıyordu. “İştah açıcı bir görüntü,” diye geçirdi içinden şair. Sonra bir deftere not alır gibi aklına yazdı: “Şiiri yazılabilir.” Askerin aklından geçenler ise daha değişikti: “Ayı ayiya, kadın kadına, dağ dağa benzemiyor... Ne biçim resim, ne biçim manzara bu?” Az önce koyduğu teşhisten tam emin olamadığı için yüzünden bir endişe gölgesi geçen doktorun konu hakkındaki görüşleri şu şekilde ifade edilebilirdi: “Bu hastalık bir gün herkesi yok edecek. Zaman varken yaşamak lazımdır. Acaba ne yesem?” Burada iki kahramanın düşüncelerinin de birer soruya bittiğini dikkatli okurlar fark edecktir. Oysa

Ragıp Bey'in aklından geçenlerin soruya benzer bir yanları yoktu hiç. "Cennet böyle bir yer olsa gerek," diye düşünüyordu ta-lihsiz dostumuz "oldüğümde böyle bir yere gideceğim ben. Belki bütün kiş uyuyan ayılar gibi ben de bir karanlığa gireceğim bir süre sonra, ama uyandığında hem *Kuran*'da hem de bir Amerikan hikâyesinde anlatıldığına benzer bir gelecekle karşılaşacağım belki de... Evet, böyle olacağını umayım ben. Başka çarem de yok zaten." Gündüz ise şöyle bir aceleyle baktığı masadan gözlerini kaçırılmış, hemen karşılarında çok daha ilginç bir sahnenin yaşanmaka olduğunu görür görmez de, bir oltaya gibi bakışını o tarafa fırlatmıştı.

Bu sahnenin başrolünde kimlerin olduğunu, olayların nasıl vuku bulduğunu burada anlatmamak, hiç şüphesiz, büyük bir haksızlık olacaktır, çünkü az sonra yaşanacakların insanın ölene dek unutamayacağı türden anlar içerdigini, ölüm döşeğindeyken siz de anlayacaksınız ey dostlar. Doğum lekesini gösterdiği ihtiyar bakıcısını şartsız kurnaz Ulis'i, yahut tavşanı takip eden Alis'i kafamızın içinde, ismimizle aynı beyin hücresinde sakladığımızı çok düşünmüştüm. Eğer durum buysa, umarım ki bu anlatacaklarım da kendisine orada, dünyyanın en ışılıtlı hatırları arasında bir yer bulur. Şimdi olayların gelişimini madde madde özetleyelim:

1. Lokantanın kapısından içeri ayı kostümlü bir adam girmiştir. 2. Bu adamın sağ pençesi, öğretmeninden söz isteyen bir öğrenciye aitmişcesine havaya kalkmıştır. Ancak kostümlü adam insanların anlayabileceği bir dilde konuşuyor, düşüncelere dalmış dörtlüye hiç aldırmadan masanın arkasındaki gözün beforeğindeki boşluktan belli belirsiz seçilebilen paşa yavaş yavaş söylüyor: "Kiramı almaya geldim, hazır mısın; sordum soruşturдум, sen Yulaf mısın?" Paşa bu sözleri duyduğunda hâlâ ağzında durmakta olan nargileyi dışarı çıkarmış ve havaya üflediği akıl almaz yoğunluktaki duman bulutunun içinde belli belirsiz seçilebilen gözlerini hızlı hızlı açıp kapayarak: "Ben Yulaf'ım, sen kimsin?" diye bağırmıştı. "Atsan kişne, yoksa dön arkani da çek dışarı." 3. Adeta rüya gören makineler gibi korkutucu, hüzünlü ve mutluluk verici bir görünüşü olan dörtlü bu sözleri duymamış, sadece beyaz önlüklü doktor, o da zar zor

duyulan bir sesle kendi kendine: "Acaba domuz mu?" diye mırıldanmıştı. Hipokrat yemini etmiş bu adamın sözlerinin anlamı neydi? Belki de bir kehanetti bu, kim bilir. Olup biteni izlemeye devam ederken bu sorusuna bir cevap aramayan Gündüz nargilesinin ağızından yeni bir nefes çeken paşanın şunları söylediğini işitti: "Benim adım Yulaf paşa, adını söylemezsen yaparım seni yulaflı lapa." Akıl almadır bir neden-sonuç ilişkisiyle, lokanta sahibinin son sözleriyle birlikte açılan bir kapıdan dışarı çıkan beyaz üniformalar giymiş esmer garsonlar, hep bir ağızdan önce ülkenin resmi marşını, sonra da "Bağımsızlık Şarkısı" dedikleri bir şeyi okumaya koyuldu. Bu ikincisinin sözleri o kadar sıkıcı, kafiyeleri o kadar uyduruk, garsonların sesleri de o kadar ber battı ki, kahramanımız bir süre sonra şarkıyı dinlemeyi bıraktı ve hemen o anda, paşayla ayı kostümlü adamın zaten bunlara hiç itibar etmediklerini fark etti. Uzun süredir görüşmemiş iki aşık gibi karşı karşıya gelmiş, birbirlerinin gözlerinin içine bakıyorlar, bir yandan da belli belirsiz duyulan bir sesle, akla aῆza alınmayacak küfürleri getirecek biçimde telaffuz ettikleri tarihi kişilik isimleri karşılıklı sayıyorlardı. Bu kişilerin kimler olduğunu, sizlerin ve çok sevip defalarca okuyacağınızı umduğum bu kitabı vereceğiniz diğer okurların terbiyesi bozulmasın diye, burada söylemeyeceğim. 4. Anlaşıldığı kadariyla durum şuydu: İçeri giren ayı kostümlü adam, son yetmiş beş kusur senedir bu mülkün sahibiydi ve yasalara göre onları istediği gibi kapı dışarı etme hakkını da elinde (yahut pençesinde) bulundurmaktaydı. Nargileli ve öfkeli paşanın, şimdi hemen önünde duran mülk sahibi karşısında söyleyebileceği pek bir şeyi yoktu; adeta süt dökmuş bir kediye benziyor, ama böyle göründüğünü bilmediği için, sınırlı bir edayla nargilesinin ağızına soktuğu uzun ağızından gürültülü, fokur fokur dumanlar çekip duruyordu. Bu dumanlar yüzünden ortalık ağır ağır göz gözü görmez bir hale geliyor ve belki bu şekilde paşa, bu durumdan paçasını kurtarmayı umuyordu. Kim bilir? Gördüğünüz gibi, bir romanın sayfalarında aklımız ve hayallerimiz, aç köpekler gibi bir oraya bir buraya saldırır ve eğlenceli bir kitap aracılığıyla en tuhaf düşünceleri dahi kabul edebiliriz. Ama mal sahibinin kabul edemeyeceği şeyler vardı – kirاسının ödenmemesi gibi. İşte bu yüzden, korkutucu

olsun diye giydiği ayı kostümüyle şimdî karşımızda dikilen bu adam: "Paramı ver," diyordu ağızından çıkan dumanların içinde bir nevi görünmezlige erişmiş olan paşaya. "Ya paranı ya canını." Neydi bu sözlerin anlamı? Sanki bu soruya cevap olsun diye, mal sahibi paşanın üzerine bir ayı gibi atladı ve sonuna kadar açtığı ağıziyla zavallı dostumuzu yemeye kalktı. Elbette bu gürültüler sayesinde masanın çevresinde oturanlar içine gömüldükleri düşüncelerinden en sonunda uyanmışlardı. Yoğun bir duman bulutunun içine bakıyorlar ve bu korkunç gürültülerin anlamını anlamaya çalışıyorlardı...

XIII.

Dağılan sis – Köle kadınla yaşlı adaman hikâyesi – Düello

5. Küçükken oynadığımız oyunlarda doktor yahut Kızıldırılı rolünü canlandırdığımız vakit, aniden tıp okulu mezunu kişilere yahut vahşi ve kötü insanlara (çünkü Kızılderiler kana susamış kötü insanlardır) dönüşmediğimizi, deneme yanılma yoluyla hepimiz öğrenmişizdir. Mal sahibi adam da, ayı postuna bürünmesine karşın, aslında hafif şişman, orta halli bir taşraliydi; paşanın kafasına geçirdiği dişleri de, gerçekte, bir elmayı dahi zor parçalayacak keskinlikteydi. Ama mal sahibi, insanların burnunu ısırmayan, onlara zarar vermenin harikulade bir yolu olduğunu şimdi çok iyi görebiliyordu. Zavallı Yulaf paşanın burnu kanlar içindeydi! 6. Tıpkı sisin altında ağır ağır belirdiğini mutlulukla gördüğümüz dağ zirveleri gibi, beşgen masanın çevresine dizilmiş kahramanlar, ayı kostümlü mal sahibinin kahverengi killi kafasının, karşılarında bir tür renk geçisi gibi büyük bir hızla oluşuverdiğine tanık oluyor, ilk defa gördükleri bu adaman kanlı ağını yine sonuna kadar açarak şunları söylediklerini duyuyorlardı: "Paramı verecek misin, söyle yulaf lapası, kirarı ödeyecek misin, cevap ver kahrolası." 7. Paşanın konu hakkındaki düşünceleri ise, çok başkaydı. Bu düşünceleri aktarmadan evvel, Yulaf'ın hayatına hızlıca bakanım bir.

Paşanın büyük dedesi çok zengin bir adamdı; kötümser bir yaratılışa sahip olan bu şanslı asilzade, bir sabah evinin av-

lusunda boş gözlerle ortalağa yayılan çiye bakmış ve içinden: "Hayatımızın üzerine çöken dertler de tipki bu çiye benziyor," diye geçirmiştir. "Bir sabah aniden farkına varıyoruz mutsuzluğunuzun." O akşam pilini pirtisini toplayıp başka bir şehirde yaşamak üzere yollara düşmeye karar veren İhtiyar Yulaf (onu böyle çağırılmışlığı mı), evine girip kahvaltısını etmiş ve zenci hizmetçisine şunları söylemiştir: "Yarın sabah burada olmayağım ben." Bu tuhaf haberleri, hizmetçi şaşkınlıkla karşılamıştır: "Kim olacak o zaman?" İhtiyar Yulaf, sır eğlence olsun diye: "Boşluk olacak," diye mirıldanmış ve elini açarak, boş avcunu büyük bir güzelliğe sahip bir tarihi esermişcesine kölesine takdim etmiştir: "Böyle bir boşluk olacak." Zenci kadın, yüzünde inanmak istemeyen bir ifadeyle yumruğunu hemen önünde duran masaya vurmuş ve: "Ben ne olacağım o zaman, sahip," demiştir; "sen burada olmayınca bana ne olacak?" Sahibini yitirmek üzere olan her kölenin sorması kesin olan bu soruyu, İhtiyar Yulaf'ın şu şekilde yanıtmasını bazı okurların yadırgayağlarından eminim, ama siz, gözlerinizdeki ifadeden anlıyorum ki şimdiden onaylıyorsunuz onun bu sözlerini: "Sana ne olacağını ben bilemem, çünkü bu sabah anladım ki, kendine ne olacağını dahi insan önceden bilemiyor. Senin başına gelecekleri benim önceden bilmem imkânsız. Bir daha bana böyle sorular sorarsan seni ikiye bölerim." İhtiyar Yulaf bu sözleri masanın altından çıkardığı altın, parlak kılıçının ucuya kadının dirseğine iki defa dokunarak söylemiştir. "Ben paşayım, istersem istedigimi istedigime bölerim. Sen nesin?" Bu onur kırcı sözleri zenci kadın büyük bir olgunlukla karşılayarak, şu sözleri sarf etmiştir: "Ben kadınım." Ama tabii ki İhtiyar Yulaf'ın kastettiği şey bu değildi; onun duymak istediği cevap: "Ben köleyim"di, "ben kadınım" değil. "Ben kadınım" yerine "ben ayıyım" dese, İhtiyar Yulaf daha mutlu olacaktı kesinlikle – ama zenci köle daha da öfkeli bir edayla: "Ben kadınım!" diye bağıryordu şimdidi. Üstelik bunu yaparken karanlık yumruğuyla masaya güm güm vuruyor, bu yüzden de İhtiyar Yulaf'ın içinde hâlâ tek tük yemek kirintileri olan tabağı, mutlu bir tavşan gibi, olduğu yerde zip zip zipliyordu. Ancak aradan bir iki dakika geçtikten sonra, sahibi kölesine bir cevap verecek gücü buldu kendinde.

"Sen kadın değil, kölesin. Ben erkek değil, sahibim. Bu akşam şehirden ayrılıyorum. Benim yokluğuma aldırmamayı öğrenecek misin? Bana şimdi evet demezsen seni ikiye bölerim." Ve bu laflarla ihtiyar Yulaf altın rengi kılıçını bir tür Musa edasıyla havaya kaldırmış ve önündeki boşluğu ikiye böülüvermişti. Böylece siyah mahpus, Türk efendisinin yokluğuna alışacağını beyan etmiş, ancak aradan daha yarım gün geçmeden hemen sizlanmaya da koyulmuştu: "Hava kararıyor sahip, gün doğduğunda olacak her şey bir acayıp."

Bu eski evin içinde bulunduğu araziye rengini veren şey, şimdi hafif hafif esen rüzgârla sallandıklarına tanık oldukları çavdar koçanlarıydı. Daha ileride, çarmıha gerilmiş bir peygamber gibi duran korkuluğun kafasına tüneyip çevreyi kolachsen eden karganın gagası, karanlık gecenin içinde belli belirsiz seçilebiliyordu. Bu manzaraya ne yapacağını bilemiyor gibi görünen zenci köleyi, sahibinin koluna sarılırken hayal etmekte de özgürsünüz. Ama asıl önemli olan şudur: İhtiyar Yulaf, beş saat sonra gün ağarırken yollara düştüğünde, arkasında ağlayan bir kadın bırakmıştı. Bunun farkında değildi ama – tek önemsemiş olduğu şey, yetişmeye çalıştığı posta arabasıydı ve ne kadar acele etse de, külrengi atlarla kamçılı arabacı ufukta belirmiyordı bir türlü. En sonunda belirdiklerinde ve yol arkadaşlarını gördüğünde lokantacının büyük dedesi hemen esnemiş ve içinden şunları geçirmiştir: "Ardımda bir ev, bir de köle bıraktım. Şimdi sanki hiçbir şeye sahip değilmişcesine özgürüm. Sabah hissettiğim özgürlüğün de, daha önce elimin altında bulunan mal mülkle bir ilgisi olsa gerek. Artık dünyanın en mutlu insanıyorum ve beni mutsuz edemez hiç kimse." Bu sözlerle birlikte ihtiyar Yulaf yol boyunca arkasında sakladığı altın rengi kılıçını ortaya çıkarıp havaya kaldırmış ve arabada bekleyenlerin şaşkınlık bakışları arasında, önce sağ elini, sonra da sağ kolunun tamamını kesmiş ve uzuvlarından akan kanlar eşliğinde: "Çolak oldum çolak, benim gibi olmayana denir salak," diyerek koşmuş ve içinden çıktıgı ağaçların arasında kaybolmuştur.

Lokantacının aile geçmişinde böylesi kötü olayların da yaşanmış olduğunu bilmek, onun "her tür kötülük" dediği şeye

karşı çıkışmasını daha anlaşılır kılacaktır. Neydi bu kötülükler? İnsanın insana köleliği öncelikle. Paşa ayrıca, boş zamanlarında, nargilesinden havaya üflediği elma kokulu harikulade dumanın verdiği mutlu akıl karışıklığıyla, kimsenin kimseye sahip olmadığı gibi, herhangi bir eşyaya veya araziye de sahip olamayacağını düşünür, kendi kendine şöyle mirıldanırdı: "Bu lokantanın sahibi, onu yapan ben miyim, yoksa altındaki toprağın sahibi olan o münasebetsiz mi?" 8. Yulaf paşa, geçmişinin ve burada kısmen aktarılan çeşitli düşüncelerinin de etkisiyle, az önce dişlerini kafasına geçiren ayı kostümlü mal sahibinin kendisinden para istemesi konusunda belli kararlara varmıştı. Bunları hemen söylemeyi istemiyor, bu şekilde kafasından geçenlerin daha değerli olacağını da, hiç ölmeyi isteyenlerimiz gibi, solgun bir umut olarak içinde yaşatıyordu. Fakat vakit gelmişti artık; paşanın mutlaka bir an önce ipleri eline alması ve müşterilerinin önünde kendisini rezil eden alçağa haddini bildirmesi şarttı. Nasıl olacaktı bu? Kırıcı, öfkeli sözlerle mi? Ya da yoksa şairin omzuna asılı olduğunu gördüğü silahı mal sahibine doğrultup onu öldürerek mi? İçin minden siyrılmanın en iyi yolunu aniden bulduğuna karar veren paşa, gözlerini havaya dikerek ayağa kalktı ve kollarıyla bir uyurgezerin yapacağı gibi boşlukta şekiller çizerek: "Sizi göremiyorum efendi," dedi; "para hırsından gözümün döndüğünü söyleyiniz hep. Bana olan oldu işte... körüm, göremiyorum, bu yüzden de istediğiniz herhangi bir şeyi yapmayı reddediyorum." Nasıl bir akıl yürütmemeydi bu böyle? Gündüz o anda hayatı boyunca bu kadar saçma bir laf duymadığını geçirdi içinden, fakat bunun bir işe yarayacağı yoktu, ne de olsa mal sahibi onun aklından geçenleri duyamıyordu. Herkesin ne düşündüğünü bir sizler, bir de ben bilmekteyim şanslı okurlarım: Ama acaba bunun faydası olacak mı bizlere, bunu doğrusu hiç bileyimiyorum.

Bu soruya bir cevap aramaktansa, mal sahibiyle kör taklidi yapan adam arasında geçen konuşmaya kulak vermek, kuşkusuz, daha ilginç olacak, çünkü birkaç saniye sonra, söz verdiği üzere, dünya tarihinin en tuhaf ve önemli lafları, ayı kostümlü adamlı paşa arasında sarf edilecek... İşte Başlıyorlar.

SAHİP: Dışarıda insanlar ölüyor, sen burada nargile tüttürüyorsun.

PAŞA: Körüm ben – duyamıyorum seni.

SAHİP: Kör müsün, sağır mı, yoksa bir tabak yulaf mı? Bu-
raya gelene dek yüz ceset saydım. Kiramı ver de, yolum bu lanet
mahalleye bir daha düşmesin.

PAŞA: Ne körü, ne mahallesi? Müşterilerimi rahatsız etme
de çek git.

SAHİP: Senden ne istedigimi biliyorsun Yulaf efendi – lafi
uzatma.

Bunun üzerine paşa, zaten çok başarısız olan kör taklidine bir son verdi ve mal sahibine şunları anlattı: a) Ona zaten iki aydır para ödüyordu, şimdi kendisinden istediği şey neydi? b) Her otuz günde bir, zar zor kazandığı paranın yarısını niye “ayı suratlı” bir adama vermek zorunda olsundu ki? Fakat, anlaşılması öyle çok da güç olmayan gerekçelerle, paşanın tuhaf bir mantığın ürünü olan bu sözleriyle mide bulandırıcı hakaretlerine, mal sahibi şimdi karşı çıkyordu. 9. Aniden kükreyen ayı kostümlü adam, duyan herkesin kulaklarını tırmalayan bir sesle şunları söyledi: “Paşa bozuntusu, benim malım burası / hemen vermezsen paramı, olacak her tarafın yumruk yarası.” Yulaf paşanın ise işbirliği yapmaya niyeti yoktu hiç; bir yandan beşgen masanın köşelerine oturmuş kendisini izleyen müşterilerine bakıyor, bu şaşkın, korkak, kederli insan yüzlerini teker teker birbirleriyile ilişkilendiriyor, böylece de, matematik denklemleri hazırlayan bir adamın akl yürütme biçiminde, şu tür şeyler geçiriyordu içinden: “Önlükli olanın silahı olmadığına göre silahlı olan kişi doktor olamaz.” Antikçağ filozoflarındaki andıran bu tür fikir cambazlıklarını marifetidle, Yulaf paşa, şimdi adeta bir ağaçtan diğerine atlayıp duran bir goril gibi, aklında birbirlerinden oldukça farklı maceralara çıkıyor ve mesela söyle de düşünüyordu: “Genç olanın suratında, sürekli ter kokanları akla getiren, garip, yapış yapış bir ıslaklık var. Acaba onunla tanışıp da kim olduğunu, lokantamda ne yaptığı sorsam mı? Dışarıda hastalık olduğu, herkesin patır patır olduğu hikâyesini de sabahdan beri belki kırk defa dinledim. Gerçi anlatanlardan biri öldü, ruhu şad olsun...

ama ne düşünüyordum acaba? En iyisi ben nargilemi içeyim, düşünmek bana göre değil. Ya da iyisi mi yere yatayım, çünkü ne kira ödemek, ne de burayı o alçağa kaptırmak niyetindeyim. Evet, oh, bu halı da ne rahatmış böyle, oh, evet, iyisi mi ben böyle güzel güzel uzanayım da gözlerimi de bir yumayım... Oh, şimdi yine benim kepenkler inerler de o melekler gelir – neydi adları? Biri Azrail, diğerini Cebraeil. İşte şimdi onlar gelir de konuşmaya başlarlar benimle. ‘Bugün ne günah işledin Yulaf?’ ‘Ne günah mı işledim efendim? Doğrusu tam bilmiyorum, ama bir paşa gibi davranışımı zannediyorum.’ ‘Eh, o zaman biz de senin paşalığını alırız elinden. Bunca sene kölelere, mutsuzlara, mahpuslara yardım eden seni paşa ilan eden padişahımız, ruhu şad olsun, şimdi öteki tarafta, cennet katında yatmaktadır. Ona söyleyelim de alsın senin paşalığını, bırakın geriye o tatsız yulaflığını.’ Ama ne olursa olsun, en iyisi ben şimdi şu ıslak oglana bir şeyler söyleyeyim de neden dut yemiş bülbül gibi halının üzerinde keşif çatıyorsun demesinler.” İşte mal sahibinin sözlerini izleyen on beş dakika boyunca Yulaf paşanın aklından geçen düşünceler bunlardı. Tam bu fikirlerinden herkesin anlayabileceği kelimeler yaratmak ve bu kelimeleri seslendirmek üzereyken, maalesef bir süre sonra ilgi alanımızdan çıkacak olan bu kendine has adam, ayı postlu mal sahibinin kendisine meydan okuyup düello teklifi ettiğini, buna gerekçe olarak da kendisini “ayı surath” olarak çağırmasını gösterdiğini duydu ve bundan öylesine kederlendi ki, başını tipki aniden esiveren rüzgârin yana yatıldığı bir çiçek gibi yana yatırdı ve zar zor duyulan, derinlerden gelen bir ses çiğirdi. Yardıma ihtiyacımız olduğu vakit, böyle çarelere başvurduğumuz olur.

Ama işe yaramayacaktı bu... Ne de olsa kararlı, yapacağı şeyi yapmayı kafasına koymuş ısrarcı ve de hafif öfkeli insanları engellemek için mezardan en büyük siyasi önderleri çıkarmanın dahi yetersiz olduğunu, tarih defalarca kanıtlamıştır. Napoléon'u durdurmak isteyen aristokratların Versailles Sarayı'nda bir ruh çağırma seansı yaptıkları, bu seans esnasında da şunları söylediklerini her kitap yazmaz, ama bu yazıyor: “Don Kişot ve onun yaratıcısı Cervantes – gelin de yardım edin bize. Başka çaremiz kalmadı, size sesleniyoruz! Paris'teyiz, gelin, buradayız!” Ne

Cervantes'in, ne de Don Kişot'un bu çağrıya kulak vermediklerini ise bugün hepimiz biliyoruz. Öyleyse zar zor duyulan sesler çikarmak neden?

Yıllar yıllar önce, çok saygideğer bir arkadaşımın on üç yaşındaki esmer tenli, güzel kızı, içinde bulunduğu odada yankılanan radyoya, adeta kendisini duyabileceğine inanmış gibi bakarak "Hiç anlamıyorum," demişti; "dünyada bunca fakirlik varken insanlar neden uzaya gidiyor, hiç anlamıyorum." Bu sözleri duyan dostumun ne kadar öfkelendiğini tahmin edersiniz. Hemen pantolonunun kemerini çözüp kızının üstüne yürümiş, sonra da zavallı periciği oracıkta kamçılamaya koyulmuştu. Bir yandan da şunları söylüyordu: "O zaman neden nefes alıyoruz, o zaman neden konuşuyoruz, o zaman neden yaşıyoruz? Aptal kızım benim, bazlarının kaderinin fakirlik olduğunu sen de bir gün öğreneceksin."

Arkadaşımın tepkisinin aşırı olduğunu kabul ederim. Ama kendimin de arada sırada çevremde bu tür yorumlar yapan insanları kollarından dürtüp onlara: "O zaman neden düşünüyoruz? O zaman neden konuşuyoruz?" diye sormak istedığımı de buradan açıklayayım. Fakirlikmiş! Dünyada bir de zenginlik diye bir şey var: Bazan, dünyada bu kadar zenginlik varken, bizim hoş kokularla dolu dolu bir parkta yürüyüse çıkmamıza ne gerek olduğunu kendime sorarım... Neden uyuyoruz? Bunca zenginlik varken uyumak çok lüzumsuz gelir bana. Hikâyemin ortasına, bir türlü sonu gelmeyen bir deve kervanı gibi giriveren bu paşa faslı konusunda, benzer şeyler söyleyecek ya da düşünecek (daha da kötü!) olanlara bu şekilde cevap vermeyi isterdim. Dışarıda ölümcül bir hastalık varken, herkes patır patır örürken, düello yapmak neden? Paşa maalesef şu anda bu tür yakınmaları dinleyemeyecek kadar meşguldü. Neyle mi? Elbette ki ölüm fikriyle. Biz yirmi birinci yüzyıl insanların daha az bildiği bir andır bu: Romanlar olmasa yaşayamayacağımız anlardan biridir yani... *Savaş ve Barış* ya da *Yevgeni Onegin'in* o harikulade sahnelerinden çıkışma bir heyecanla, mal sahibiyle paşa arasında geçen düelloyu tarif etmeye başlıyorum şimdi; buna itirazı olanlar, dışarıdaki hastalık konusunda çok yufka yürekli bir endişe gösterebilirler, birkaç sayfa atlayın da sonra katılın biz gözü peklere...

On dokuzuncu yüzyılda gururlu ve mağrur erkeklerle onların gururlarını lekelemeye kalkışan zavallı dikkatsizler, işlerini görmek, hesaplarını kapatmak, o hakaretengiz lafların edilmediği bir duruma geri donebilmek için kendilerine bir açıklık bulur, ortalığın yemyeşil çimeler, ince uzun ağaçlar ve mutlulukla öten bülbüllerin içinde gizlendiği esrarengiz çalılıklarla çevrili olduğu bu tiyatro sahnelerini hatırlatan alanda, yanlarında genellikle redingot giymiş, uzun favorili ve akşam yemeği masalarında sanki ister istemez uyuyakalmaktan büyük bir zevk almış gibi duran, kırklarının sonunda, yahut ellili yaşlarında adamlarla birlikte "ilk atış"ı kimin yapacağına karar vermeye çalışırlardı. Ne kadar da güzel günlerdi bunlar! Hatırlarım da (yaşım müsait – evet efendim, ben *fevkalade yaşlı* bir adamım...) arada sırada kurşunların, bir sinek gibi, karanlık koruluğun içinde kaybolduğu anlar da olurdu. Ama en fenası, pek tabii, yanlışlıkla vurulan ve hayatları boyunca bugün bize komik gelen bir onur meselesi yüzünden girişilmiş akılsızca bir silahşorluğun zararlarını *bos yere* yaşamadan ağırlığını üstlerinde taşıyan o kederli "ikinci adamlar"dı. Buradan, 1845 senesinde Moskova'nın hemen dışındaki Nevoçkonya bölgesinde sağ kolunu yitiren Velyova Kaçakovka'yı ve bu olayı takip eden on yıl boyunca, sırasıyla sağ kulagini, burnunu ve çenesini yitiren Bahtov'u (soyadını hatırlamıyorum) anmak isterim. Lütfen ayağa kalkınız şimdi, ey sevgili okurlar! Sizi üzerinde oturdugunuz sandalyeyi hemen terk etmeye ve... ve... ve o masanın üzerine çıkmaya davet ediyorum! Hemen şimdi... evet, hemen şimdi yapmalısınız bunu... Bahtov için, Velyova için bir dakikalık saygı duruşu! Hayatları boyunca saygı duruşunda bulunmaktan nefret eden asi ruhlular için ise, aşağıdaki paragrafi sunuyoruz:

Kurallara uymamaktan alınan zevkin bir türü de, elli sene karşı geldiğimiz bir kaideyi aniden yerine getirmeye başlamak, bunu yaparken tutarlılığını, ruh sağlığını ve zekâmızı sor gulayanların omuzlarına iki defa pat pat vurmak ve nihayetinde, adeta bütün yaşamımıza anlamını veren örtüyü büyük bir hızla çekmek suretiyle, kendimizi, geçmişimizi ve güvenlik duygumuzu görenleri şaşırtan bir cesaretle tepetaklak edivermektedir. Şimdi düello bahsimize devam edebiliriz.

Mal sahibinin bir tür barış talebi gibi ileri uzattığı revolverin içinde bir tane çelik bilye vardı; sağ elinde beklettiği revolverin içi ise boştu. Bunun sebebi, talihsiz adamın silahları karıştırmış olması, bu ikincisinin sebebi de, lokantanın dışında yaşanan korkunç salgının yarattığı akla hayale sığmayacak manzaralardı. Salgının sebebinin ise, şehrde nasıl girdiği daha önce tarif edilmiş olan it oğlu it olduğunu zaten biliyoruz. Peki bu köpeğin varlık nedeni neydi? İşte hepimizin cevaplaması gereken bir soru. Oysa sol eliyle, dolu silahı kendine çeken Yulaf paşa, böyle şeyleri o an hiç düşünmüyordu. Belki kendi kendine: "Bu köpeğin hakkından gelmem şart" diye geçiririyor olabilirdi, ama bunun dışında tek düşünebildiği şey, kendi ölümüydü.

XIV.

Ölüm üzerine – Silahlar çekiliyor – Tayfa Joe

Çok uzun süre boyunca yaşayan, bir türlü ölmek bilmeyen, adeta fizik kanunlarını ihlal ederek yüzü aşkin sayıda doğum günü kutlama talihine kavuşmuş benim gibi ihtiyar kurtlar için: "Tanıdığı herkesi gömdü," derler, sevdiğim bir laftır. Ama sonra, bir parça da hinçla eklerler: "Bizi de gömecek bu namussuz." Kimin kimi gömeceği hakkında laf etmeyi, abesle iştigal saya- rim – ama ölüm hakkında anlatacak öyle bir hikâyem var ki size, hikâyem bittiğinde, daha önce bunu dinlemeden nasıl yaşamış olduğunuzu inanamayacak ve muhtemelen kafanızı arka arkaya birkaç defa duvara (ya da bir masaya) vuracaksınız.

Gündüz'ün on bir yaşındayken ölen tavşanından bahsetmekteyim. Selim'le üzerine birkaç gün düşündükten sonra, Tip ismini taktikleri bu beyaz ve mutlu yaratık, ömrünün büyük kısmını uyuyarak geçirmiş, gözleri açık olduğu zamanlarda hiç durmadan ziplayarak evin içinde gezmeyi de, zaman içinde kendine iş edinmişti. Neden böyle yaptığını kimse bilmiyordu. Karlı mart akşamlarında, Nişantaşı'ndaki evlerinin hafif buz tutmuş pencerelerinden görebilecekleri manzaraya hiç bakmadan yere çömelir, ağabeyle kardeşi, aralarında şaşkın şaşkın ziplayan tavşanı seyrederek birbirlerine şu tür sorular sorarlardı: "Hareketlerimizin arkasındaki anlam nedir? Bu boşluğun içinde hareket etmemiz niye? Neden içindeki çiçeklere bir ömür boyunca sade- katle yataklık eden saksılar gibi, olduğumuz yerde kalmıyoruz

bizler de?" Sonra tavşan, kurulmuş bir oyuncağın hareketleriyle, sanki elinde olmadan, salonun içinde bir top gibi seke seke kol-tukların kol koyma yerlerine, pencere'lere, eski kâğıtlarla kaplı duvarlara ve nihayet Gündüz'le Selim'e çarpar ve ivmesini yiti-rerek, bir süre sonra yavaşlayıp, en sonunda, salonun bir köşe-sinde, bir put gibi hareketsiz kalakalırdı. Bu tavşan, bir sabah, hiç nedensiz yere evden kaçtığında herkes şaşırması, ama elle-rinden ne gelirdi ki? Talihsiz yaratık (ya da belki şanslı mı deme-liyiz) kapının açık olmasından faydalanan apartman boşluğununa çıkmış, sonra da bir yokuş boyunca yuvarlanan bir bozuk para gibi, sokağın sonuna dek hoplayıp zıplamış, gücünü yitirdiğinde karşısına çıkan ve havuca benzettiği ilk şeye dişlerini geçiriver-miştir. Neydi bu şey? Hikâyemizin sınırlarının dışına çıktıığımız için, burada ani bir hareket yapmamız gerekecek.

Aradan bir buçuk ay geçmişti: Bir sabah çok kötü ve tama-miyle hayali bir adamdan kaçan Gündüz'le Selim (o adamları he-pimiz biliriz: Karanlık bir pelerinleri, bügülü, hırıltılı bir sesleri, olmayan gözleri ve gölgemiş... elle tutulamayan bir his yayan bir yüzleri vardır) issız bir sokakta tek başlarına yürüllerken, rengâ-renk bir kutuya karşılaşırlar. Bu karton kutunun üzerinde, onu bir tür hediye paketine benzeten, mavi bir fiyonk vardı. Hemen adımlarını sıklaştırmışlardı ve kutunun başına ilk varan Selim, susuzluktan ölen bir çöl mahkumu gibi, dizlerinin üzerine çö-küp kafasını öne eğmişti hemen. Karşılarda mükemmel bir dü-ğüm durmaktadır; açılırken hafifçe, belli belirsiz duyulan bir ses çikaran her şeyi severiz; geriye yalnızca hazine sandığının içindeki lere bakmak kalmıştı şimdi. Ölümün soğuk nefesinden bah-sedildiğini, eminim sizler de duymuşsundur; bu nefesi insan en-sesinde hisseder, tipki bir kitapta tarif edildiğini okuduğum, in-sanın her zaman arkasında olan bir hayvan türünün soluğu gibi. Bu hayvanı görmek mümkün değildir, çünkü kafamızı arkaya çevirir çevirmez, o yine, "gerisingeriye" arkamıza geçer. Sanırım görünmezdir de. Her neyse: O soğuk, rüzgârlı günde, keskin ve sinsi bir ayaz, kahramanımın saçlarını okşuyor, kulaklarını yali-yor, sırtına masaj正在做着 ve onu adeta uyumaya zorluyordu. Ta ki kutunun içindelileri görene dek... Çünkü insanın içinden an-cak pahalı bir hediye çıkışmasını bekleyeceğim bu kutunun içinde,

gözlerinden parlak, yumuşak solucanların peşi sıra çıktıkları, "el kadar" bir tavşan ölüsü yatıyordu. Bu zavallı hayvanın kulakları düzgünce kesilip tüylü kuyruğunun üzerine üst üste yerleştirilmiş, kapaklarından ayrılan kederli gözleri, korkunç ateş topları gibi kutunun içine bilye misali bırakılmışlardı. Bir tavşanın bize "ait" olması zaten tuhaf bir durumdur; paşanın kimsenin kimseye ve hiçbir şeye sahip olamayacağını düşündüğünü daha önce belirtmişik. Gündüz kendisine ait olduğunu düşündüğü bir hayvanın ölümüne üzülüyordu şimdî; üstelik bu ölümde zamansız, haince bir yan da vardı... Kim yapmıştı bunu? "Haydi," demişti Selim, küçük kardeşini kulak memesinden çekerek; "şimdî gitme zamanı, haydi artık çek arabanı." Bunun üzerine maceraperest dostumuz sınıfına asker girmiş bîri gibi otomatik bir hareketle ayağa kalktı ve sağ elini havaya kaldırarak şunları söyledi: "Bunu... bunu yapanın yanına bırakmayacağım." Hayır, kekeme değildi kendisi. "Hayır," demişti; "kekeme değilim. Yemin ediyorum sadece. İnsan yemin ederken cümlelerini güzel ve doğru kurmalı." Mükemmel bir biçimde ifade edilen bu görüşü kafasını ihtiyan bir yargıcı gibi belli belirsiz sallayarak dinleyen Selim'in, adeta favorileri uzamış ve saçları da, yıllarca karanlık kütüphane köşelerinde kitap kurtuluğu yapan tüm mutsuzlarındaki gibi, iyice dökülmüştü. Zavallı çocuk, hayatını hukuk kitapları okuyarak geçirmiştir üstelik! Selim kafasını oynatmayı kestiğinde, kahramanımızın aklındaki düşünceler hemen silindiler ve Gündüz sağ elini yere indirdi. Artık yas tutarken ihtiyaç duyduğumuz o inanılmaz hüneri göstermesi, yani tavşanının olduğunu kabullenmesi gerekiyordu. Bunun böyle olmadığını göreceğiz.

Mutsuz çocuk, yeniden üzerine eğildiği kutuya soktuğu elleriyle ölü hayvanın gözleriyle kulaklarını kafasına yerleştirmeye çalışıyor ve bekleneceği gibi, bu çabasında sürekli olarak başarısız oluyordu. Maalesef hayat o şekilde düzenlenmiştir ki, cansız varlıklarını hareket ettirebilmek için bizim isteğimiz ve sevgimizden çok daha fazlasına, tek bir kelimeyle söylemek gerekirse, Allah olmaya ihtiyaç vardır. Ama acaba Allah gerçekten de var mıdır? İşte bu düşünceler silsilesi, tavşanının cesedinin başında kederle bekleyen çocuğun aklında korkunç bir hızla dönen durmaya başlamış, Gündüz bir ara öleceği âna dek sadece

bunları düşüneceğinden korkmadan da edememişti. Kimdi peki bunu yapan? "Kalk gidelim, benim adım Selim," demişti ağabeyi bu defa onu iki kulağından aynı anda tutup havaya kaldırarak. O akşam, evlerindeki şöminenin parlak ateşine bakarak kendi kendine şunları düşünürken de, Selim yine araya girmiş ve tabir caizse, bir çuval inciri mahvetmişti: "Eşyalarla insanları birbirinden ayıran güç nedir? Ben bir eşya miyim, yoksa bir insan mı? İnsan olduğumu bir kitapta okumuştum ilk, ama bu kitabı eşyaların yazmadığı ne malum?" Buradan bizim yerimize bu önemli soruları kendine sorduğu için kahramanımızı tebrik etmek istiyorum. Şöyle devam ediyordu Gündüz'ün aklından geçenler: "Benim tavşanım da bir insan mıydı acaba?" Bu noktada kafası iyice karışan çocuk, bağıdaş kurduğu için iç içe geçmiş olan bacaklarını birbirlerinden ayırmaya ve bu şekilde, adeta özgür olduğunu kendi kendine kanıtlamaya karar verdikten sonra, bunu yapamadığını şaşkınlıkla görmüştü. Elbette başına gelenlerin sebebi, anlık bir gücsüzlükü, kahramanımın iradesini sebepsiz yere yitirmesi değil.

Bir olayın meydana gelmesini engellemek için sağ kolunu feda edeceğini açıklayanların böylesi laflarını ne kadar da çok duymuşuzdur. Bu yüzden, tavşanının yeniden canlanması karşılığında Gündüz'ün vücutundaki bütün başparmakları vereceği söylenmesine şaşmamak gereklidir. Gerçekten de, sözlerinde ciddi olan bu oğlan çocuğu, o akşam salonda otururken, aniden kapının açıldığını görmüş ve kafasını çevirdiğinde, elinde neredeyse kendisi kadar büyük bir hediye paketiyle babasının durduğunu şaşkınlıkla fark etmişti. İşte o andan itibaren, hepimiz gibi bir parça bencil ve vefasız olan dostumuz, tavşanını yavaş yavaş unutmaya başladı. Örneğin hediye paketini açışından (bunun fiyatlı yoktu) üç saat sonra, annesinin şu lafi, üzerinde hiçbir teşir yapmamıştı: "Tavşan suratlı oğlum benim." Ardından üst katın "zifiri sessizliği" hakkında yaptıkları sohbet esnasında (gizli şair ruhlu babasının tabiri), biri babaannenin kumaş terliklerinden bahsetmişti, ancak Gündüz bu olanağı da boş harcayarak, dört yanı çevrili bir akvaryumda, kısa hayatı boyunca dönüp durmaktan başka iş yapmayan hafızasız bir balığın kafasızlığıyla, kendisine o gün başından geçenleri soran babasına: "Okula

gittim,” demekle yetinmişti. Bir hafta sonra, okul hocasının kendisine yönelttiği bir suale verdiği cevap ise, kelimesi kelimesine, söyle olmuþtu: “Benim hayatım boyunca hiç hayvanım olmadı.” Bunun doğru olmadığını bilen ve söyleyen sıra arkadaşını, Gündüz o gün okul çıkışında eşek sudan gelinceye kadar dövmüş, en sonunda üzeri çürükler ve morluklarla dolu ellerini havaya kaldırarak söyle bağırmıştı: “Bir daha bana yalancı dersen seni bir havuç gibi kemiririm, eşek sipası.” İşte size bir erkek çocuðunun ölümle baş etme çabaları... Yulaf paşa ise, lokantasında hülyalı gözlerle kendisini seyreden genç dostumuzunkinden daha farklı bir yol izleyecekti.

10. İçinden konu hakkında kayda değer hiçbir şey geçirmeyen paşanın aðzında bütün gün içtiği nargilenin şekerli, iðrenç tadıvardı hâlâ. Burada *konunun* ölüm olduğunu, bir kere daha okurlarımıza hatırlatmak isterim. Oysa Yulaf paşa, ne mutlu çocukluğunun cennet günlerini, ne de pek coðumuza olduğu gibi, saçma sapan gündelik bir ayrıntıyı hatırlıyor, bunların yerine, elindeki revolveri havada sallıyordu. Çizmesinin topuğuyla iki defa yere vuran mal sahibinin çikardığı gürültüyle herkes birbirine yaklaþtı sonra aniden; şair Yusuf Bey, Yulaf paşanın, doktor ise mal sahibinin “ikinci adamı” olacaktı; şairle doktor, bir kez daha karşı karşıyaydilar þimdi. Durumdan faydalanan mak, bir nevi intikam almak isteyen doktor, karşısında durmuş kendisine boş boş bakan şaire þunları söyledi: “Farkındaysanız sürekli olarak haklı ve güçlü olanın yanındayım ben. Siz ise þarlatanların destekçiliðinden başka bir þey yapmıyorsunuz. Adınız neydi? Unuttum adınızı. Size bundan böyle Kantar diyeceğim. Neden mi böyle yapacaðım? Çünkü bence Kantar, güzel dilimizin en çirkin kelimeleridir, tıpkı sizin bu güzel lokantadaki en çirkin insan olmanız gibi.” Bu akıl almaz sözler, neyse ki, ne kimseyi öfkelendirmiş, ne de telaþa sevk etmiştir: Gerçek kavganın kendilerinin arasında gerçekleþmediðini ikisi de çok iyi biliyorlardı çünkü. Şair cebin den çikardığı bozuk parayı havaya atarken, işte bu yüzden iki adamın yüzlerinde de olgun, dünyada kimseyle işi kalmamış insanlara özgü, adeta bilgece ifadeler vardı. Oysa bunların ikinci sınıf bir kostümünün imal ettiði uyduruk maskeler olduğunu bir yandan ikisi de biliyordu. Yazı turayı beyaz önlüklü dostumuz

kazandı; Kantar'ın suratı şaşkınlıktan mosmor olmuştu. Sanki içinden bir ses, ona, o andan itibaren bu tür durumların hepsi ni mutlaka kendisinin kazanacağını, aksi takdirde dünyanın bir daha dönmemek üzere duracağını söylemiş, buna küçük bir çocuk gibi inanan şair de, şimdi tabir caizse, mosmor olmuştu. Az önce doktorun taktiği isminin lokantadakiler tarafından çok beğenildiğini ve şairin öldüğü âna dek istisnasız herkes tarafından Kantar olarak çağrılabileceğini da burada belirtelim. 11. Mal sahibi, yanına çağırıldığı Yulaf paşayı karşısına aldıktan sonra, aniden arkasına döndü ve saymaya başladı: "Bir, iki, üç, dört, beş... sekiz... on bir..." 12. Beşgen masanın önünde toplanmış olup biteni izleyen üçlüden ayrı duran Kantar'la doktor, ayı postu giymiş olan mal sahibinin revolverini tam da eski romanlardaki gibi ağır ağır havaya kaldırdığını açıkça görebiliyorlardı. Yulaf paşa ise, bir tarlada çaresizce bekleyen bir korkuluk gibi, kollarını iki yana açmış, başına gelecekleri bekliyordu. 13. Şanssızlık bu ya, ilk başta kendine yanlış revolveri ayırdığından, tetiği çektiğinde, mal sahibinin silahı lüzumsuz bir oyuncak gibi belli belirsiz duyulan bir *tik* sesi çıkarmakla yetindi. Bunu izleyen sessizlikte öylesine derin bir çaresizlik müziği çaldığını işittiler ki, bir süre, olup biteni seyredenlerin dudakları, adeta sonbahar günlerinde üzerinde bekledikleri pencere pervazlarında yağmurun gelişini haber vererek dalgalanan saksı çiçekleri gibi, hafif hafif titredi. Sonra da, bekendiği üzere, izleyiciler birer birer ağlamaya ko-yuldular. Gündüz'ün yüzü, her şey bir anda olup bitmesine karşın, bütün yıl okyanus dalgalarıyla dövülmüş bir kumsalı, aske-rinki ise, sel altında kalmış bir köyü getiriyordu akla. Kantar'ın döktüklerine gelince: Mutluluk gözyaşlarıydı bunlar. Doktorun yüzü, en az önlüğü kadar beyaz olmuştu şimdi. Ve Ragıp Bey... Hepimiz saatler boyunca salya sümük zır zır ağladıkten sonra, gözpinarlarımızın kuruduğu, artık istesek de ağlayamadığımız anları yaşamış, en azından böyle durumlardan bahsedildiğini, birilerinden duymuşuzdur. İşte hasta kahramanımızın durumu da, tam olarak buydu.

Sıra Yulaf paşanın yapacaklarını tarif etmeye geldi, biliyorum... Ama bu kendine has, ilginç adamın daha silahını havaya kaldırmaya fırsat bulmadan kapının açıldığını işittiğini, açılan

kapıdan içeriye şaşkınlıkla giren denizci üniformalı bir adamın da, elinde tuttuğu, tepesi bir örtüyle kaplı şeyi yere koymak suretiyle, lokantada aniden ilgi odağı oluverdiğini belirtmek gerek. Pek çok denizci gibi geniş omuzlu, yanık tenli ve bir parça ebleh suratlı olan bu adam, adeta fırtınadan kaçmış birini andırıyordu. Dışarıda devam eden korkunç salgın düşündüğünde, bu benzetmenin ne kadar da doğru olduğu hemen görülecektir. Neler olmuştu dışında? Denizcinin tanışma faslı bittikten sonra anlattıklarına kulak verelim: "Geçen yüzyıldaki o korkunç salgın gibi herkesin gözleri dehşetten başka şey görmez oldu. Ölenler acı çekerek ölürcən, yaşayanlar da acı çekmeden edemediler. Ama bunları boş verin şimdı. Ben Güney Yarımküre'den geliyorum, adım Joe, dilinizi gemide, tek başıma öğrendim. Eğer benimle gelirseniz, bu berbat ülkeden kaçırırmım sizi ve açılırlız denizlere, dalgalar fış fış kamaralarımızın pencelerini yalarken, biz de oyun çevirip içki deviririz." Herkesi afallatacak denli güzel bir Türkçeyle konuşan bu kişiliğin geçmişiyile ilgili bazı ayrıntıları, iki paragraf aşağıda bulabilirsin, sabırsız okur. Biz bu arada, Yulaf paşanın ne halt yediğine bir bakalım.

Fırsatçı diye damgalanmamak için ne fırsatlar tepmişizdir! Belki meraktan (kapıdan içeri giren bu tuhaf adam da kim?), belki şaşkınlıktan (çünkü içeriye aniden bir koku yayılmıştı), belki tembellilikten, ya da belki iyi bir insan olduğu, kim olursa olsun bir insanın hayatının yüce bir şey olduğunu inandığı için, Yulaf paşa havaya kaldırdığı revolverinin tetiğini çekmemiş, bu davranışıyla da, kendisi hakkında tüm bu varsayımlarda bulunan lokanta ahalisini mutlu edip hüzünlendirmiştir. Denizci hikâyesini anlatırken aniden ateş alan silah ise, bir anlığına tüm bu düşüncelerin yanlış olduklarını kanıtlamış gibi görünmüştür, ancak kurşun, mal sahibinin alnını delmek yerine sağ kulağını sıyırdı, insanlar ne düşüneceklerini bilemez olmuşlardır. "İlk seferinde revolver tutukluk yapmış olmalı," diyordu Gündüz'ün iç sesi ve Ragıp Bey, gözyaşlarını yüreğine akıta akıta, olup bite ni izliyordu. Hâlâ hasta olduğunu bildiğimiz yegâne kişinin bu zavallı olduğunu hatırlayalım. Bu arada Joe, üzeri örtüyle kaplı eşyasını beşgen masanın ortasına da yerleştirmiştir, tam kurşun

havada uçuşmaya koyulduğu esnada, şunları söyleyerek herke-
si heyecanlandırmıştı: "Hazırsanız örtüyü kaldıracağım." Fakat
üzerinde bulundukları toprağın da, içlerinde bulundukları bina-
nın da sahibi olan ayı kostümlü adamın sağ kulağının, olgunla-
şıp da ağaçtan aşağı düşen bir meyve gibi şak diye kopuverisi,
doğrusu bu ya, hâlâ ögle yemeklerini yememiş olan insanların
iştahlarını kaçırılmıştı biraz. Ama hemen bayılıp yere yiğilan mal
sahibine ilk müdahaleyi yapan doktorun kelimeleriyle söylemek
gerekirse, "korkacak bir şey yok"tu. Kopan kulak mal sahibinin-
ki değil, üzerine kostümünü giydiği ayının kiydi çünkü.

Peki mal sahibiyle paşa arasındaki sorunlar bu şekilde çö-
zümlenmiş miydi? Bu sorunun cevabını bir sonraki paragrafa
bırakırken, masanın üzerinde duran eşyanın ne olduğunu hâlâ
açıklamamış olduğumu sizlere hatırlatmak isterim; Joe'nun ba-
babası bir Amerikalı, annesi ise bir İngilizdi. Çocukluğunu geçir-
diği evin tahta merdivenlerinde, karanlık mahzeninde ve geniş,
aydınlık odalarında, bir kalıcılık, geçmiş hissi vardı hep. Joe bu
histen hoşlanmadığı için bir gün babasına şöyle demişti: "Şair
olup dünyayı yeniden yaratacağım ben. Eğer ben doğmadan sa-
tin aldiginiz tüm o eşyalar, ben daha yokken yaptırdığınız bütün
o basamaklar onca zaman, benim var olmayışıma aldırmadan
var oldularsa şayet, ben de şiir yazacağım ve o şiirler ben öldük-
ten sonra da yaşayacaklar. Bu biçimde, hissettiğim haksızlık da
telafi edilmiş olacak." Joe'nun şiirlerinin beş para etmediklerini,
ama harikulade bir çizim yeteneği olduğunu burada hemen söy-
leyelim. Şiir yazmak için aldığı defterin köşelerine çizdiği basit,
kaba şekiller, zamanla puslu manzaralara, tuhaf hatlı suratlara
ve korkunç, yüksek binalara dönüşmüş, bunları gören lise hocası
da Joe'ya şöyle demişti: "Sende bir şairin gözleri ve bir ressamın
kalemi var." İlk başlardaki başarısızlık ve öfke nöbetlerinden
sonra, Joe da resimlerinin şiirlerinden güzel olduğu gerçeğiyle
yüzleşmiş ve bir temmuz akşamı, tek başına yürüdüğü ıssız,
loş bir sokakta, aniden değişen neşeli bir sesle: "Resim yapmak
benim hayatım," demişti. "Resim yapmak için gezeceğim... gez-
mek için de denizci olacağım." Tuhaf isteklerimizi, hayat, sanki
daha büyük bir hevesle karşılar: Joe on yedi ay sonra Atlantik
Okyanusu'nu bir ucundan diğerine geçecek olan bir gemide

tayfa olarak çalışıyordu. İlk sefer zevkli geçmemişi hiç; acemi denizcinin yeşil dudaklarından durmadan kusmuk boşalıyor, bunu gören diğer gemiciler de, birbirlerine şöyle diyorlardı: "Bir daha böyle narin çocukları gemiye almadan önce şöyle güzelce bir soyalım ki, işimize yarasın bu bebek suratlilar." Fakat hayır, merak etmeye hiç gerek yok; Joe'nun başına kötü bir şey gelmemiş, aksine, "bir şairin gözlerine" sahip bu hünerli genç ressam, gördüğü muhteşem manzaraları öylesine büyük bir çocuksu neşe ve saflikla defterinin beyaz sayfalarına aktarmıştı ki, hayatında tek bir tabloya dahi bakmamış tek gözü kör kaptan, gemisini gözleri daha iyi gören yardımcısına devrettiği boş bir ânında, Joe'nun yanına yaklaşarak: "Resim yaptığın kadar güzel yemek yapabilseydin seni aşçı yapardım," demişti; "ama dün yediğimiz lahana o kadar berbatti ki, bir an için seni denize atmalarını söylemek geldi içimden." Bunu söylediğten sonra, kaptan Joe'yu bütün gücüyle kucaklamış, bunu yaparken karın kısımlarının karşı karşıya gelmesine özellikle dikkat etmiş, en sonunda, ayrılmalarından birkaç saniye önce de: "Ben eski toprağım," demişti; "havada bok kokusu alıyorum. Bana sorarsan geçen sene Amsterdam'da görülen o rezil hastalık, daha önce, çok daha önce olduğu gibi yine bütün dünyaya yayılacak. Nasıl olacak bu? Eski zamanlarda olduğu gibi, gemilerle mi? Yoksa gökyüzünde vizir vizir uçan ve benim için çölde görülen seraplardan hiçbir farkı olmayan uçaklarla mı? Tabii ki gemilerle! Bizim gemimiz temizdir, ama ne biçim gemiler var dünyanın denizlerinde dönüp duran, ne korkunç koşullarda çıkan yolculuklar!" Bunu söyler söylemez kaptan sağ elini yüzüne götürmüştür, yanağından aşağı süzülen gözyaşı dammasını tam silerken de, Joe'nun resim defterini elinden düşürmüştür. Korkunç bir kayıp! Joe'nun gençlik dönemi işleri, bu şekilde okyanusun dibini boylamıştı.

Benzetmeden edemeyeceğim: Şimdi ortalarında duran kuşağından da, tipki az önce tarif edilen defter gibi, sembolik bir anlamı vardı. Onlara kaybetmenin hüznünü, elimizde olanın aniden yok olmasındaki insanın içini üzен tuhaflığı hissettiymişti bu. Bir meyvenin çürüyüşünde, renk değiştirip ağır ağır ortadan kayboluşunda dahi, bütün dünyanın anlamına dair bir yan görenler, işte benim sevdiğim okurlar, asıl parlak, akıllı okurlar,

sizlersiniz... Peki Yulaf paşayla mal sahibi de bu derin, anlamlı duygular sonucunda, tabir caizse barış çubuklarını karşılıklı tüttürmiş, birbirlerini affetmeyi en sonunda başarmışlar mıydı? Böyle şeyler için zamana ihtiyaç vardır elbette, ama evet, şimdilik birbirlerine olan öfkeleri dinmiş, mal sahibi yanlışlıkla verdiği revolverini eski düşmanından alırken: "Ben senden kira istedim, sen benden kulak," diye mirıldanmıştı. "Ben kiramı alamadım, ama sen benim kulağımı aldın." Gerçekten de, hakkını arayan bir mal sahibinin başına gelenlerle; pişkin bir kişi olduğunu da, büyük bir düşünür olduğunu da düşünebileceğimiz Yulaf paşanın zaferini yan yana koyduğumuzda ortaya çıkan manzara, çok hoş değil, ama şimdî olacaklar bu haksızlığı bir nebze olsun azaltacaktır diye düşünmekteyim.

Cüntü Joe, lokantadaki düşmanlığın ortadan kalkmasını fırsat bilerek besgen masaya yaklaşmış ve bir sihirbazın göstergeli hareketiyle, getirdiği eşyanın üzerindeki örtüyü bir anda, hızla çekivermişti. Krem rengi örtünün altında beliren şeyin rengârenk bir papağan olduğunu söylediğimde, eminim bazıları büyük altından da olsa, kis kis güleceklerdir. Ama bir papağandı bu gerçekten de! Bir süre önce kör olduğunu iddia ettiğini yeniden hatırlayan Yulaf paşa, ikinci adamı Kantar'ın omzuna pat pat vurarak: "Neymiş?" diye soruyor, gagasını kafesin parmaklarına yapıştıran papağan ise, papağan gibi konuşan bir insan gibi: "Neymiş! Neymiş!" diye tekrarlıyordu. "Neymiş! Kafeste ki neymış!" Bunu duymakla kalmayıp aynı zamanda gördüğü için, Yulaf paşa hemen: "Bir papağan," diye mirıldanmıştı; "tam ihtiyacımız olan şey. Duyduğuma göre çocukların ve canı sikkınlar, papağanları çok severlermiş. Lokantamızda bir papağanımız olduğuna göre artık, müşterilerimiz çok artacak demektir bu. Ama tabii, bununla beraber, gürültünün de epey bir çoğalacağığını söylemekle yükümlü hissediyorum kendimi. Bu arada, zannedersem size ne yiyeceğinizi sorma fırsatı bulmadık henüz. Maalesef garsonlarımızdan bazıları öldüğü, etlerimizin çoğunu hastalık korkusuyla çöpe attığımız ve son olarak da ben, bir düelloya iştirak etmek zorunda kaldığım için, yapamadık, ama bu andan başlayarak, hizmet edeceğiz size."

İyi niyetli olduğuna sıkı sıkıya inandığımız davranışları-

mızla alay edilmesi, böyle anlarda sözümüzün kesilmesi... üzü-
cü şeylerdir bunlar. Şimdi denizci olduğunu söyleyen Joe isimli
adam, sanki gerçekte konuşmuyormuş da, sikkın bir yüze cam-
dan dışarıyı izliyormuşçasına, paşa dostumuzun lafını kesiyor
ve: "Hareket etmeyin," diyordu; "resminizi yapacağım sizin. Ge-
minin kaptanı, bir Türkün resmini yapmazsam beni güverteye
almayacağını söyledi. Eğer hastalıktan kurtulmak istiyorsanız
bana poz vermeniz gerekecek." Peki kaç saat sürecekti bu? "Bir
hafta da sürebilir," dedi bu soruya yanıtırken Joe; "koca bir asır
da." Üstelik koskoca Yulaf paşadan başka istekleri de vardı bu
Amerikalı maceracının; tabloda az önce kafesin içinde olduğunu
gördüğümüz papağanın da olmasını istiyor, hatta resim daha
etkileyici ve akılda kalıcı olsun diye, Yulaf paşayla talihsiz hay-
vanın sarmaş dolaş bir halde, tabir caizse, üst üste binmeleri ge-
rektigini, söylediğい şey dünyanın dönmesini sağlayan bir fizik
kanunuymuşçasına, büyük bir ciddiyetle, tane tane anlatıyordu.
Bunu takip eden yarı saat içinde, Joe, resim malzemelerini kü-
çük, deri bir çantadan çıkardı; başka ülkeleri hiç görmemiş pek
çok fakir ve kederli insan gibi, Kantar da, safi farklı bir kitadan
geldiği için akla bir tıraş setini getiren bu firça takımını çok be-
ğendi ve asla gerçekleşmeyeceğini sanki bir biçimde bildiği bir
heyecanı ancak bu biçimde hayatı geçirebilecek olduğunu sez-
mesinden doğan buruk bir sevinçle, başına belli belirsiz iki yana
salladı. Askerle doktor, olup biteni merakla izliyor, bir yandan
da, esrarengiz bir biçimde, birbirlerine yaklaşıyorlardı. Lokanta-
da olmuş kalabalığı vitrinin öte yanından izleyenler olduğunu,
Gündüz kafasını gayri ihtiyari sağa çevirdiğinde şaşkınlıkla
fark etti. Ne kadar da ilginç bir maceraydı bu yaşadığ! Çocuklu-
ğunda pek çok kişinin yaşamak için karşılığında akrabalarından
bir kısmının öldürülmesini büyük bir neşeyle kabul edeceği bu
hastalıklı serüvenin belki de asıl kahramanlarının ise, işte şim-
di pat diye yere düşüverdiğini ve yine, çat diye yıkıldıklarını
gördüğü o zavallılar olduğunu da, Gündüz içinde kasvetli bir
duyguyla düşündü. Ölen iki adamın arasında kalan bir üçün-
cüsü, sağ elinin beş parmağını vitrin camının üzerinde açmış,
yüzünde şaşkınlıkla ifadeyle çevresine bakıyordu. Onu içeri al-
malı miydalar? Gündüz bilemedi. Zaten asıl ilgisini çeken ve onu

biraz da korkutan şey, doktorla askerin tipki bir mıknatısla bir demir para gibi, birbirlerine yaklaşmalarıydı. Bu birlikteğin sonucu ölümcül olabilirdi onun için: Hepsi tutuklanabilir, hapsetilebilir, öldürülebilirlerdi. Bir anlığına Gündüz çocukluğunda, sokaklardaki varlıklarını şüphe ve tedirginlikle izlediği polisleri hatırladı. Başka her şey gibi onlar da değişmiş, daha farklı kıyafetler giyer olmuş, hatta bir parça da kibarlaşmışlardı. Ancak içinden tam bunları geçirdiği sırada, Joe'nun fırçasını havaya kaldırmasıyla, Gündüz bir ayı gibi aniden uyanıverdi ve kafasını iki yana sallayarak: "Benim bir amcam var," dedi. Kimseyi ilgilendirmeyen, fevkalade lüzumsuz, boş bir laftı bu. Gerçekten de, genç dostumuz ağını daha kapatmaya fırsat bulamadan, o âna dek lokanta sakinlerinde hep kibar, ince, sanatçı ruhlu bir adam izlenimi yaratmış olan Joe, tipki bir Amerikan kovboyu gibi parke zemine tükürmüşt ve sonra da şöyle demişti: "Ben ressamım, ister boyarım, ister bozaram. Var mı bana karşı çıkacak, sorarım?"

Bu, oldukça yanlış bir hareket olmuştu, çünkü şimdi Yulaf paşa, mal sahibi, kol kola girmiş bekleyen askerle doktor ve hatta Kantar da, sevimsiz, hasta horozlar gibi göğüslerini germiş, yüzlerinde şaşkınlık ifadelerle zavallı adama doğru yürüyorlar, sanki onu hemen oracıkta öldürmek için gizli, görünmez bir anlaşma yapmışçasına, kendilerinden emin hareketlerle, Joe'nun çevresini kuşatıyorlardı. Elbette ressam, özellikle de Yulaf paşanın kendisine doğru gelişini, az önce teklif ettiği tablo önerisinin bir kabülü saymış, bu konudaki mutluluğunu belirtmek için de, bütün gücüyle: "Aferin sana," diye bağırmıştı; "ataların gibi inatçı ve ebleh değilsin sen. Şimdi öyle bir resmini çizeceğim ki senin, sonsuza dek kitaplarda yaşayacaksın, haydi durma, sevin." Bu akıl almaz, inanılmaz sözleri genç bir Amerikalı denizcinin sahip olduğu zihinsel berraklık ve kendine güvenle söyleyen Joe'nun sebebiyet verdiği buz gibi soğuk havaya karşın, Yulaf paşa, kaldığı yerden sözlerine devam etmiş, herkesin öğle yemeğinde "götürmek" istediklerini kendisine bildirmesini söylemiş, bu isteğini tekrarlamış ve üçüncü bir defa, herkesi korkudan tir tir titreten bir sesle, isteğin hemen yerine getirilmesini, bu defa emretmişti. Elbette sevgili okurlar, burada insanların yemek zevklerine,

fasulyeyi mi, yoksa patlıcanı mı sevdiklerine hiç girmeyecek, bunun yerine çok daha önemli bir konuya değineceğiz.

Joe'nun çizdiği resimden bahsediyorum. Bu resmin amacı, genç tayfanın kendi kelimeleriyle söylesek, "uzak diyarlarda yaşayan ve berbat bir hastalık yüzünden yakında ölecek olan bir insanın nefes kesici güzellikte bir portresini yapmak"tır. Nerede satılacaktı bu resim? Belki de hiçbir yerde... Ama gerçek sanat meraklısı için, bunlar yeterince iyi bahaneler değildir asla. Biz de şimdi, o yeteneksiz şairin ellerini kendi ellerimiz gibi görelim bir süreliğine ve o resmi hep birlikte çizelim: Yulaf paşa bir divanın üzerinde tembel bir kedi gibi uzanmış, kucağında bekleyen ren-gârenk papağana da, yine o tembel kedinin ifadesiyle bakıyor... Papağanın tipki babasının kucağında otururcasına huzurlu olduğunu da düşüneceğiz. Gagasını kaldırın hayvanla Yulaf paşa arasındaki boşlukta ise, tuhaf bir renk karmaşası var. Yaptığı resimle ilgili Joe'nun aklından geçenler bunlardı. Şimdi sıra, bu saf gencin barbar Türklerin elinden nasıl da büyük bir tilkilik sergileyerek kurtuluverdiğini anlatmaya geldi.

XV.

Aynalar ve icatlar – Fırçanın yaptıkları – Taş kesen Yulaf

Hiç tabanca görmemiş biri için, bu tuhaf icadın kendine özgü bir büyüleyiciliği, kutsal bir konumu ve hatta, dokunulmazlığı vardır. Çocukluğunda ilk defa bir aynayla karşı karşıya geldiğinde, Gündüz de bu tür duyguları içinde yaşamış, bir süre sağ bacağına sarıldığı annesine: "Korkuyorum," diye fısıldamıştı. "Odaya benden bir tane daha girdi, hareket edemiyorum." Şeytani bir mantıkla, kolunu bile kırıdatmadan orada bekleyen bu korkunç yaratığın yüzünde de, kendininkine çok benzeyen bir korku belirmiş, ama bunun bir üçkâğıt olduğunu Gündüz hemen anlamıştı. "Neden bir şey söylemiyorsun?" diye bağırdığında, aynadaki düşmanın dudaklarının hafifçe kırırdadığını görür gibi olmuş; camdan içeri süzülen solgun günüz ışığı, hayatı dehşetli bir sıkıntıya çevirmiştir. Genç dostumuz (bu kişi pekâlâ sen de olabilirdin ey sevgili okur) karşısındaki kişinin kendisiyle aynı kişi olduğundan şüpheleniyordu, ama saçma sapan, akıl almadır, korkunç bir düşünceydi bu; sol elini kaldırıldığından, Gündüz şüphelerinden arındı, cüngü pis şeytan sağ elini kaldırılmıştı. Ve elbette, dostumuzun sağ elini kaldırıldığından gördüğü şey, düşmanın sol elini kaldırığıydı. Bir süre sonra, aynaya yaklaşık iki saat boyunca aralıksız bakma işine nihayet bir son verdiğinde, hava artık kararmıştı; uzaklardan düdüğünü öttürerek bir gemi geçti. İkinci bir gemi de buna cevap vermişti. Ve şimdi bütün boğaz, bir kuş cenneti gibi ötüyordu... Ama burada asıl ilginç

olan, elbette, aynanın başından bir türlü kalkmayan Gündüz'ün durumu ydu. Bu talihsiz masumu korkutan, heyecanlandıran, büyüleyen şeyin ayna denilen icat mı, yoksa bizzat kendi görüntüsü mü olduğunu söylemek bize düşmez, fakat belki şunu söylemek düber: Gündüz aynaya iki saat boyunca hiç aralıksız baktığı için, kendi dış görüntüsünü ikinci bir kişilik olarak aklına yazmıştı. Tavşanını yitirmesini izleyen o yıl boyunca, kahramanımız, vitrin camlarından kendi kederli suratının geçişini hep bir parça heyecanla izledi; bir doğum günü kutlamasında bardaktan çıkardığı kaşığı kaldırıp gözlerinin arasına yapıştırdı, çünkü "kaşıkların aynaya benzediklerini" sanmıştı; mutsuz bir Cenevre tatilinde yaptığı son yürüyüşünde, yolun iki yanındaki ölü, durgun sulardan geçen mahluk, gerçekten de kendi miydi? Yelkovanla akrep her zamanki gibi birbirlerine yaklaştılar, üst üste bindiler, birbirlerinden uzaklaştılar, tikır tikır sesler çıkarıldılar – zaman akıp gidiyordu. Böylece, yavaş yavaş, kahramanımız kendi dış görüntüsüne olan ilgisini kaybetti. Ama bundan iki sene evvel, neden kimse kendi suratının bakmadığını öfkeyle merak ettiği birkaç saatin sonunda, Gündüz kendi suratının yansımalarını takıntılı bir biçimde yeniden her yerde aramaya başladı. Artık insanların gözlerinin içine bakamadığı da oluyordu; bütün dünya onu yeniden ve yeniden yarattı, pence-reler içeri hava girmesin diye değil, o kendini görmeden dışarı çıkmazın diye yapılmışlardı; kol saatlerinin yüzeyleri neden hep böyle ayna gibiydiler, Gündüz o günlerde merak etti. İşte bir "küçük oda"da başlayıp yıllar boyu süren korkunç bir hastalıkın öyküsü budur. Şimdi bunun konumuzla bağlantısını kuracak, bir başka deyişle firçası kalkan Joe'nun sebep olduklarına hızlıca bir bakacağiz.

Hayatının en tuhaf gününü yaşayan asker, daha önce hayatımda bir resim firçası görmemişti hiç. Tek hatırladığı, bir kişilinan duvarlarında iki ay önce bir saban gibi sürdüğü, silindir uçlu, plastik bir çubuktu. Boyanın nasıl da duvara karıştığını gözünde canlandırdı; o katı, ağır, mide bulandırıcı renk, kullanılmayı bekleyen bir madde olarak tenekenen içinde bekliyordu. Ama şimdi karşısında gördüğü bu ince, narin, ahşap şey! Bunu bir kalem zannetmişti asker, çünkü daha önce kalem görmüştü:

Bir dolmakalemdi gördüğü. Oysa Joe'nun kutsal bir eşya gibi havaya kaldırdığı şey, ne bir dolmakalem ne de yazı yazmaya yarayan başka bir araçtı. Bunu öğrenmek askeri heyecanlandırdı, ama ne yapabilirdi bu konuda? Üstelik şimdi denizci kostümlü genç, ağızında bir şeyler de geveliyor, sanki onu ve sadece onu öfkelendirmek için elindekinin ne olduğunu ısrarla açıklamıyor-du. Joe için bu ince, tuhaf eşyanın kalemden başka bir şey olma-sı mümkün değildi. O ince, tuhaf tüyleri açıklamanın başka bir imkânı olsa, evet, ne olursa olsun bu imkân, asker her şeyden vazgeçmeye hazırıldı. Böylece, gözlerinde ilk defa araba görmüş Afrika aslanlarının kine benzeyen bir şaşkınlıkla, genç asker dizlerinin üzerine çöktü ve ellerini iki yanda açarak: "Allah aşkına söyleyin," diye homurdandı; "elinizdekinin ne olduğunu hemen şimdî açıklamazsanız kalbim duracak." Olabilir miydi bu? Belki de. Hayatın karşımıza çıkardığı tuhaftıklar arasında en güzel, en büyülüyici olanları, elbette akla hayale gelmeyen, izan ve mantık dışı mucizelerdir. Ve tabii, bu talihsiz genci öldürerek şey de, bir mucize değil, içorganları arasında şimdiden ilerlemeye başlayan bir hastalık olacaktı. Ama en iyisi bir süre daha denizci dostumuzun aklında kalmak.

Çocukluğumuzla ilgili asla telafi edemeyeceğimiz şey, de-mişi aşık suratlı bir yazar bundan yıllar evvel, on yaşında ev-den kaçmamış olmamızdır. Joe ne evden kaçmış, ne de evden on yaşında ayrılmıştı; ama bu, dile getirdiğimiz iki farklılığına rağmen, aşık yüzlü dostumuzun tarifine yine de bir parça uyuyordu. Şimdi yirmi beş yaşındaydı (ne kadar da güzel bir yaştı bu!) ve yirmi beş yaşında yeteneksiz bir şair ve geleceğin parlak ressami olarak, Doğu'da, bütün hayallerin gerçek olduğu, Ali Baba'nın ve Şehrazat'ın ve kim bilir ne biçim cinsel mutlulukların başkentindeydi! Muhtemelen bu tip düşüncelerle Yulaf paşa-ya yaklaştıktan sonra, Joe bu tuhaf adamdan bir yanak aldı ve fırçasını paşanın kuru, solgun saçlarında söyle bir gezdirerek: "Merhaba," dedi; "söyle senin adım nedir, söylemezsen anlarım ki sen Kâzım Karabekir." Lokantadaki kimsenin daha önce işitti-mediği, buna karşın mükemmel bir sesi olan bir isimdi bu; de-nizcisinin dudakları bir kayık biçimini almış, üzerinde durduğu o süt beyazı denizde ağır ağır kırıldanmaya koyulmuştu. Fırtınalı

bir haftanın sonunda ulaştıkları bir Akdeniz limanından satın aldığı yeşil kaplı, küçük, hafif ama pahalı bir kitapta ilk defa okuduğu bu harikulade harf yılğını şimdi burada, bu hayal ülkesinde yeniden tekrarlamış olmaktan Joe büyük bir zevk aldı ve aklında gezinen bin bir değişik fikrin de etkisiyle, kendini Yulaf paşayı tokatlarken buldu. Zavallı paşa! Ama denizci başka türlü düşünüyordu: "Bu şehirdeki bütün şapşallar eğer gemile-re doluşup da başka diyarlara, başka kıtalara göçerlerse... ve her sokak, her ev, her mahalle bomboş kalırsa ve ortalık kederli, terk edilmiş bir tarlaya dönüşürse, işte o vakit çevrede yalnızca iki kişi kalacaktır. Biri tarlafaresi olacaktır bunların, diğeri ise siyah şapkaklı, çarmıha gerilmiş bir korkuluk. Acaba ben korkuluk mu, yoksa tarlafaresi mi olmaliyım?" Böylece, denizci paşayı tokatlamayı bıraktı ve biraz fazla yüksek bir sesle, olmak istediği şeyin bir korkuluk olduğunu, anlamayan gözlerle kendisine bakan lokanta ahalisine açıkladı. Asker için bir cevaptı bu: Daha önce kalem kadar küçük bir korkuluk görmemişti ne de olsa; Ragıp Bey, olmak istediği şeyin bir korkuluk olduğunu söyleyen bu gencin heyecanını gençliğe özgü bulup küçümsedi ve yaklaşan ölümün ruhunu nereye götüreceğini içtenlikle merak etti; mal sahibi, ayı kostümünün içinden çıkmaya çalışmakla meşguldü, ne Joe'nun söylediğini duydu ne de Yulaf paşaya yapılan saygısızlığı gör-dü. Kantar, yeteneksiz ve sinsi insanların hareketleriyle saçlarını okşuyor, elini kafasının arkasına götürürken de, kimsenin duymadığı bir sesle: "Saçında topuz yok, ama bana Kantar diye isim takılar," diye mirıldanıyordu; Gündüz ise ressamın ne demek istediğini anlamıştı, çünkü o da aynı konuyu, şehir boşalın-ca olacakları düşünüyordu. Yulaf paşaya gelince... Bir modelin, kendisine korkuluklardan bahseden bir ressama, böylesine şefkatli bir biçimde baktığı daha önce hiç görülmemiştir. Bu şanslı düellocu, duyduklarını artık geleceğine dair bir tür kehanet ola-rak duyuyor, bunun sonucunda da, olup bitene ancak bir gorilin verebileceği kadar anlam verebiliyordu. İşte bu yüzden, Yulaf paşayı bundan sonra Yulaf paşa olarak değil, Yulaflı Ayı, bazan da kısaca, Ayı olarak çağıracağız. Çevresindekiler bunları düşü-nürken, Joe firçasını cebine koydu ve anlatmaya başladı:

"Mutlu bir mühendis olmak varken, denizlere açılmayı seç-

mekten pişmanlık duyup duymadığımı sorarlar bana bazan. Ben de, onlara, çok sevgili bir arkadaşımın hikâyesinden bahsederm ki, neden hayatı gemilerde geçirdiğimi anlasınlar. Bu bahsettiğim kişi otuzlu yaşlarının başlarındaydı, kafası hafif kel, gözleri de bir balıngıkları gibi, patlak patlaktı. Annesi, küçükken onu hep odalara, dolaplara kilitlermiş, ama burlarla vakit kaybetmek yerine dostumun başından geçen korkunç olayları doğrudan doğruya anlatmak en iyisi diye düşünürüm hep. Şunu da söylemeliyim ki, bu hikâyeyi anlattığım her kişiye önce bu gizlilik yaparım ve... ve sonra bu uyarıyı da. Her neyse. Benden beş altı sene önce dünyaya gelmiş olan bu insan, bir mimarlık bürosunda çalışmaktadır. Bu ofisin masalarında, duvarlarında, farklı şirketleri birbirlerine bağlayan koridorlarda ve oradaki her eşyada, her köşede, arkadaşımın deyişiyle, 'hareketsiz' bir yan vardı. Bu hareketsizlik öyle bir şeydi ki, sevgili dostumun anlattığına göre, daha ofisten içeri ilk girdiğinde, insanın başına üşüşüverirdi. Birkaç defa mektupların burada çalışan mimarlara ulaşmadığı görülmüştü. Sonra, bir seferinde, çok zengin bir adamın genç ortağı, yeni yaptıracakları bir binanın planlarını konuşmak için buraya gitmiş ve bir daha kimse bu adamı görmemişti. Büylesi korkunç hikâyelere karşın, benim dostum, iş aradığı için, öyle çok dert çekmeden bu mimarlık bürosunun kapısını tıklatmış ve yavaşça üzerine gelen kapıyı kendi elleriyle kapayarak, içeri girmiştir. Arkasına döndüğünde ve kapıyı kendisi için açan kişiye teşekkür etmek için ağını açtığında ise, dostum olduğu yerde kalakalmıştı, çünkü karşısında, aralarında ikişer üçer metrelik boşluklarla bekleyen, taş gibi hareketsiz duran, üstlerine en düzgün, ütülü kiyafetlerini giymiş dört kişi görmüştü. Buradaki dehşet verici ayrıntı, bahsi geçen insanların hepsinin, biraz da pandomim yapan kişileri taklit edercesine, düz değil de, yumuk yumuk bir biçimde durmalarıydı. Ama sonra, aradan bir tam dakika geçtiğinde, mimarlık bürosundaki bu insanlar aniden çözülmüş, hareket etmeye başlamış ve işlerinin başına dönmüştlerdi.

"Patronun odasında, rahatsız edici derecede büyük iki heykelin arasındaki küçük, dar bir koltuğa çöken arkadaşım, karşısında duran fırça bıyıklı adama iş aradığını söylemiş, patron da,

daha dostum lafinı tam bitiremeden: 'Tamam, tamam,' demişti; 'işe alındın.' Kolay bir zafer olmuştu bu ve pek çok kolay zafer gibi, öznesini neşelendirmekten çok tatminsiz bırakmıştı onu. Fakat karşısındaki adam, bıyıklarını hafif hafif dalgalandıran bir heyecanla yeniden konuşmaya koyulduğunda, dostumun zaferi aniden bir şaşkınlık duygusuyla yer değiştirivermişti: Çünkü patron: 'Senden istedığım şey çok basit,' demişti ona; 'bütün gün hiçbir şey yapmadan, hareket etmeden duracaksın. Bunu yapabilir misin?' Duyduklarını yanlış anladığını zanneden genç adam hemen sağ eliyle kulagini kavramış ve gözlerini de iyice açarak: 'Affedersiniz, sizi tam işitemedim,' diye mirıldanmıştı. 'Daha yüksek sesle konuşmanız mümkün mü acaba?' Elbette mümkünü bu ve patron, bu zayıf genetin istediklerini yeniden, tıpatıp aynı kelimeleri kullanarak tekrarladığında, hani derler ya, dostumun yüzünden düşen bin parça olmuştu.

"Ertesi hafta boyunca, mimarların çalıştığı bir ofisten çok bir serayı andıran bu büroda, yeni bir ağaç türü belirdi. Sabahları işe geldiğinde, insanların hiçbir şey yapmadan beklediklerini görür, bir parça merakla onlara bakar, kendi masasının başına geçip sandalyeye çöker, arkasına yaslanır ve beklemeye koyulurdu. Hayır, pandomimci değildi bunlar: Hareketsizliklerinde oyuncu bir hava değil de kesin bir içtenlik vardı, adeta hareketsiz kalmayı *öğrenmişlerdi*... İşte arkadaşımın o ilk sabah düşündükleri bunlardı. Daha sonra da benzer fikirler aklına üzümşmeye devam ettiydi, hem zaten hiçbir şey yapmadan oturmaktan başka yapacak bir şey yoktu bu büroda. O ay sona erip de arkadaşım patronun ofisine gittiginde ve maaşını almak için fırça bıyıklı adamın yanına yaklaştığında: 'Neler oluyor?' diye sormuştu masasının arkasında büyük bir portakalı sessizce, ağır ağır soyan patronu. 'Senden istedığım hiçbir şey yapmadan beklemendi, buraya gelmen değil. Buraya, istersem ben de gelebilirim ve belki fark etmemiştir diye söylüyorum: Ben her gün buraya geliyorum. Senin buraya gelmeni de, bundan böyle, yasaklıyorum.' Neredeyse hiçbir iş yapmadan geçen harikulade bir aynın sonunda yaşadığı bu hayal kırıklığı, dostumu üzmüşü biraz, ama sonra, masasının üzerinde bir zarf bulmuştu. Güzelce, bir yatak örtüsü gibi katlanıp buraya konulmuş olan beyaz bir mektup kâğıdından-

da, ödemelerin iki ayda bir yapılmak üzereydi. Böylece, bunu izleyen günler boyunca genç ahababım sessizce, bir fare gibi çalısmaya devam etti: Bütün gün masasının arkasında oturuyor, yemek saati geldiğinde ise, dışarı çıkıp bir şeyler atıştırıyordu. Sonra, solgun bir ışıkla aydınlanan uzun sokaklardan aceleyle bürosunun bulunduğu binaya döndüğünde, hemen merdivenlere yönelir ve sanki gökyüzüne kadar uzanan basamakları teker teker, sabırla tırmanırdı. Bu anlarda, arkadaşım zaman mefhumunu yitirir gibi olur, bunu engellemek için de, saatine bakardı. O zaman, eğer akreple yelkovan arasındaki açıklık istediği genişlikte değilse, bütün gücüyle koşmaya başlar ve bazı katların basamaklarını onar onar, bazlarının kını ise, yirmișer yirmișer çırardı. Büronun kapısından içeri bir yarış atı, yahut bir koşucu gibi korkunç bir hızla, işe geç kaldığından korkarak girdiğinde ise, dostum tabii ki yalnızca kendi nefes sesini duyar ve hemen sandalyesine oturup beklemeye koyulurdu. İşte günün beş saatlik ikinci bölümünü de, böylece başlamış olurdu.

"Ama kulağa ne kadar kolay, rahat bir işmiş gibi gelse de, arkadaşım, arkadaşları eve döndüğünde, yorgunluktan kalbinin durmak üzere olduğunu hissederdi sık sık. Yatağına içine girdiğinde, bacaklarından korkunç bir yük boşaldığında ve tatlı bir uyku kollarından söyle bir geçip gözlerine ulaştığında, bu talihsiz mimar bir rüyaya dalar ve yaşadığı günün tam tersine, rüyasında, sabaha dek gökyüzünde uçar, bir trenle yabancılardan bir ülkeyi gezer, ya da beş bin katlı, inanılmaz bir gölgeli olan bir binaya tırmanırdı. Sonra uyanıp da yine o büroya gitmek zorunda olduğunu hatırladığında, arkadaşımın gözlerinin yaşardığını tahmin edersiniz. Ayrıca hayal gücü kit olanlar için, olayların Almanya'nın güneyindeki bir sanayi şehrinde geçtiğini de bura dan belirteyim.

"Bir hafta sonra sevgili dostum masasında bir not bulur. Burada, bundan böyle öğle yemeklerinin de büroda yenileceği yazmaktadır. Aradan iki gün geçmeden, bu defa patron bizzat kendi gelerek arkadaşımın omzunu söyle bir sıvazlar ve dünyanın en normal şeyini söyler gibi söyler şu sözleri: 'Bu ay çok çalışmamız gerekiyor. O yüzden bütün izinleri ve tatilleri kaldırıyorum. İş yasasında bu konuya ilgili neler yazdığını, herkes gibi sen de bi-

liyor olmalısın – şimdi bu yasayı unutmanı isteyeceğim senden. Bir ay boyunca, sevgili kardeşim, hayatını bana adarsan şayet, yaparım seni zengin bir şahsiyet.' Evet, tam olarak budur söylenen! Peki böylesine korkunç, yorucu bir tempoya dayanabilecek midir dostum?

"Zaman hızla akıp giderken, bu genç, umut vaat eden kişi, önce bir iş müptelası, sonra da sabahlara kadar ofisinden çıkmaz oldu. Bazan vücutu hiçbir şey yapmamaktan yorgun düşmüş bir halde musluğunu karşısına geber, aynadaki yorgun yüzünü inceleyerek, ilkgençliğinin mutlu, heyecanlı, hareketli günlerini özler, tepede asılı duran ampulün belli belirsiz aydınlatabildiği gözyaşları yanaklarından aşağıya aktıkça da: 'Dayanamıyorum,' diye geçirirdi içinden; 'hayatım böyle sürüp giderse ya ortadan ikiye ayrılaceğim, ya da gözlerim kör olacak.' Gerçekten de, arkadaşımın sonu yakındı artık; hiç aralıksız otuz beş saat boyunca çalışıp da en sonunda dışarı çıkabildiği bir gün, hepimize örnek olması gereken bu şaşkınlık verici kişilik, bürosunun koridorunda yürümeye başladı, merdivenleri hızlı hızlı indi, soğuk aralık havasını yüzünde hissettiği vakit de, hiç utanmadan koşmaya başladı. Ne kadar büyük bir mutlulukla koşuyordu bu unutulmaz insan! Kafasındaki ayrımlardan biri ortadan kalkmıştı şimdiden: Bir hareketin anlamlı mı, yoksa anlamsız mı olduğunu birbirine karışmasını engelleyen ayrımdı bu.

"Günlerden bir gün, masasının başında hiçbir şey yapmadan beklerken, patronu yanına yaklaşıp bu harika gence daha az nefes alıp vermesini söyledi; aksi takdirde çevredekilere kötü örnek olacakmış... Arkadaşım da (nasıl da söz dinleyen, uysal ve evet, ne kadar da şapsal biriydi o, Allahım) hemencevik fırça büyüklü adamın sağ elini kavramış ve belli belirsiz duyulan bir sesle: 'Madem istemiyorsunuz,' demiş; 'nefes almam ben de o zaman.' Ve sözünü tutarak arkasına yaslanan dostum, hareketsiz bir hayatın bütün korkunçlığını bana kanıtlamak için seçilmiş bir örnekmişçesine, sanki hayatı bundan başka işi yokmuş gibi, o gün oracıkta can vermişti. Onun hikâyesini yaşatmak, benim için hem bir gurur kaynağıdır hem de bir onur meselesi."

Bu sözlerle hikâyesini bitiren Joe'ya özellikle de Yulaf paşanın korkunç bir kahkahayla cevap vermesini nasıl anlamalı?

Basit bir saygısızlık mıydı bu, yoksa kendi hareketsiz hayatına karşı yıllarca içinde birikmiş öfkesinin bir dışavurumu mu? Böylesi anlamsız sorulara yanıt vermeyi abesle iştigal saydığını, beni artık tanımiş olduğunu umduğum akıllı okurlarım hemen tahmin edeceklerdir: Evet, sevgili okurlar, sizlere fırسattan istifade bir ders daha vermeyi istiyorum. Bir insanın psikolojisi, ruh halleri, duygusal çalkantıları ve firtinalı hayatı denilen şeylerin hepsi, birer uçan balondan ibarettir, tüm bunlar süslü laflar, aptalca heveslerdir – çünkü insan psikolojisi denilen şey de, tipki insan ruhu denilen şey gibi, büyük bir yalandır, göz boyamadır, bunun kitaplarını yazanlar da, tipki sahte doktorlar gibi güzelce yağılanıp ateşe verilmeyi hak ediyorlardır. Bu konuyu da açılığa kavuşturduğumuza göre, sıra yol arkadaşlarınızın susuzluklarını gidermek için yaptıklarını tarif etmeye geldi. İsterseniz bu arada siz de içecek bir şeyler alın da, gözünüz anlatacaklarımıza da kalmasın.

Daha önce kapıda durduğunu gördükleri garson, yere paralel tuttuğu sağ kolanın üzerinde beyaz, kanlı bir örtüyle yanlarına yaklaşıyordu; salgının ortasında yaşamasına karşın hayatı kalmayı başarmış olan bu fevkalade şanslı kişinin ağzını açtığında ilk söylediğİ laflarda ise, talihli birinin değil de içi nefret dolu bir kimsenin havasına rastlanıyordu asıl. Çünkü onlara ne içmek istediklerini sormaya gelmiş olan garson, kolunu da hiç hareket ettirmeden: "Söyledin," diyordu; "ağzınıza ne girsin istiyorsunuz, itiraf edin." Hiç kimse böylesi küstahça sorulara cevap vermek zorunda değildir – Gündüz'ün o anından geçen düşünceye buydu işte. Zaten bu yüzden, garsona şarap içmek istediklerini söylemiş, bunu dinlerken de garsonun yüzüne öylesine küçümseyici bir ifadeyle bakmıştı ki, lokantadaki insanlardan bazıları hemencecik bundan rahatsız oluvermişlerdi. Mesela Kantar, rahatsızlığını şu kelimelerle dile getiriyordu: "Neden bakıyorsun öyle, anneni mi öldürdü yoksa, söyle." Durum bu değildi ama, hayır; hayır, hayır... sadece anlık bir öfkeydi bu! Garson kolunda aynı örtü, bu sefer sağ elinde bir şişe tutarak geri döndüğünde ve: "Şişeyi getirdim, tipasını siz açın," dediğinde bu öfkeye hak verenler çoğalmış, hatta bu öfkeyi paylaşanlar da olmuştu. Örneğin Yulaf paşa,

gözlerini tuzlu sudan beter kızartan bir nefretle yumruğunu masaya çakıp duruyor, bu esnada kırdiği tabak çanak için ise, hiç üzülmüyordu. İşte bu vuruşlardan birinde, bir süredir tek başına orada beklermiş gibi duran bir çatal, kendi çevresinde dört perende birden atıp, done done gökyüzünde uçmuş ve en sonunda, mal sahibinin yanağını da kanatarak, hak ettiği yeri bulmuştu: Ayı kostümünün bir kısmını üzerinden çıkarmayı bir süre önce biceren ve fakat ayak tırnaklarına bakıldığından bir ayının bile bir ayıdan ayırt edemeyeceği o adamın gözlerinden yaşlar boşanıyordu şimdi. Eski dostunu koruması gerektiğini hissedene ve bu yüzden de bir boz ayı gibi kükreyen Yulaf paşa, işte tam bu anda, ressamın şu sözleriyle olduğu yerde kalkaldı: "Hareket etme kahrolası, biliyorum senin aslin yulaf lapası." Ve böylece, hayali bir sahneden içinde karşılıklı dizilmiş bekleyen kahramanlarımızdan biri taş kesti ve tam da bir heykel gibi, bir süre ne kollarını oynatmayı başarabildi ne de gözlerini açıp kapatabilmeyi. Bunlar yerine, içinde büyük bir korku hissiyle, Joe'nun şu aşağıdaki lafları ettiğini duydı.

"Buradan kaçmayı istiyorsanız şayet, benimle geleceksiniz. Nasıl mı olacak bu? Anlatıyorum, anlatıyorum, dinleyin: Şimdi bu lokantadan çıkacağız. Ortalıktaki koku müthiş ama... Evet, simdi bu lokantadan çıkacağız. Peki, lokantadan çıktıktan sonra ne yapacağız? Çok basit. Lokantadan çıktıktan sonra, benim içinden çıktığım gemiye bineceğiz ve bu şehirden kaçacağız. Peki bu şehirden neden kaçacağız? Çünkü, hepinizin de bildiği gibi, korkunç bir hastalık asker sivil demeden herkesi öldürüyor. Bunun mantiki sonucu nedir? Hepimizin, aksi takdirde (ben olmazsam) geleceği. Peki benimle bu şehirden kaçmanın maliyeti nedir? Şimdi hepinizin aklına takıldığını zannettiğim bu sorunun cevabını veriyorum, ey dostlar. Benimle gelebilmek için hepinizin birer resmini yapmam şart. Az önce isminin Yulaf olduğunu söyleyen bu kişinin tablosunun ilk taslağını tamamladım. Sıra hepimize gelecek, meraklanmayın. Şimdi sizden istediğim şeyi bir defa daha tekrar ediyorum: Benimle gelecek, benimle gelmenin bedeli olarak da, bana birer tablonuzu yaptıracaksınız. Eğer ikinci defa tekrar ettiğim isteklerimi hâlâ anlamayan çıkarsa aranızdan, o kişinin dişlerini döküp eline veririm.

"Sıra başka bir başlığa, almamız gereken önlemlere geldi. Beni iyi dinlemezseniz, bu akşam hepiniz iki bin beş yüz senedir devam eden bir tartışmanın cevabını birinci elden alırsınız – bahsettiğim, pek tabii ki, bir Öte Dünya'nın, bir Yaratıcı'nın olup olmadığı tartışmasıdır... Bu konuda maalesef çok bilgili değilim ben, ama doğrusu bu ya, sizlere bir şeyler söyleyebilmek: 'Merak etmeyin, her şey yolunda, zaman önemsiz, ölüm anlamsız,' diyebilme için hayatımın sonuna kadar her sabah böcek yemeye raziyim. Her neyse, konuyu dağıtmayalım! Önlemlerden bahsediyordum. İşte dikkat etmeniz gereken şeylerin benim tarafımdan hazırlanmış bir listesi. Sorusu olanlar yedinci maddenin sonuna kadar beklesinler, yoksa daha önce de belirttiğim bir cezayı uygular, o kişinin dişlerini döküp eline veririm.

"Gemideyken herkes yüksek sesle konuşmalı, kimse denize atlamaya kalkışmamalıdır; kimse benden izinsiz kaptan köşküne adım atmasın, sizin güvenliğiniz için doğrusu da bu zaten; herkesin üzerinde uzlaşması, okul çocukları gibi hep bir ağızdan, gür bir sesle tekrar etmesi gereken cümleye gelince... Size nereden geldiğiniz, kaç senelik denizci olduğunuz, karınızın, çocuğunuzun nerede olduğu sorulduğunda, hep aynı cevabı verecek, adeta bir yasa maddesi gibi, hiç değiştmeyeceksiniz. Onların gözlerinin içine bakarak, önce: 'Ben İstanbul'dan da gelmedim,' diyecek, sonra da lafinizi şu şekilde bitireceksiniz: 'Hasta da değilim. Ben İngilizim, doğduğum günden bu yana ilk defa Londra'dan dışarı çıkışım bu.' Evet sevgili dostlarım, herhalde sonunda sizden istediğim şeyin ne olduğunu anladınız. Bir tür anlaşmadır bu – birer Doktor Faustus gibi ciddiyetle ele almanızı istediğim bir anlaşmadır hem de! Hayatlarınızı kurtarmak için o gemiye benimle binecek ve üstüne bir de bedavaya resminizi yaptırıacsınız. Eğer bu teklifimi kabul etmezseniz, hemen uyarayım, hepiniz aptal ve kafasız ilan eder, sonra da, icap ederse, dişlerinizi döküp teker teker elinize veririm.

"Şimdi! Anlattığım hikâyeyi de göz önünde bulundurarak cevap verin bana. Gidiyor musunuz, yoksa şapşal köleler gibi, kaliyor musunuz?"

XVI.

Dışarı çıkma kararı – Geçmişimizde yaşanan acı olayları akla getiren bir yol trajedisi – Sorunların çözümü ve gemiye biniş

Böylece kitabımızın ilk kısmının son bölümüne ulaştık, sevgili dostlar: Buraya kadar geldiğiniz için sizlere teşekkür etmeyi görev biliriz. Bundan sonra olacaklara geçmeden önce, hiç durmadan araya girip hikâyemizin akışını engellemekten bir türlü kendimi alamamam konusunda birkaç laf etmek ve bu biçimde, bazı şüphecilere de hadlerini bildirmek isterim.

Bu satırları yazan kişinin yüz yılı aşkın bir süredir devam eden hayatı, okuyarak, gezerek ve hayaller kurarak geçti, ama bu kişi (yani ben), insanlarla konuşmak, onlarla sohbet etmek konusunda her zaman başarısız biriydi (yani biriydim). Onlar anlatırken, ben dinlerdim; önce el kol hareketlerine dikkat etmemi öğrettim, sonra da aslında sadece kendilerini bize gösterirken, müzik olsun da sıkılmayalım diye hikâye anlattıklarını. Ne büyük, ne korkunç saçmalıklar dinledim onlardan! Karşında hiç durmadan hayatın manasını çözdüler; onca yıl boyunca, kaç yüz kişiden yaşamımızın gerçek anlamını dinledim, şaşarsın, ey sabırı okur! Bu şapşalların hepsinin ortak özelliği, hayatın anlamını gizlice kulaklarımıza fisıldarken aslında hayatın anlamını falan fisıldamadıklarını bize kabul ettirmeye çalışan o pis edalarıdır. İstanbul'daki üniversite yıllarımdan Zürih'teki emeklilik günlerime dek, bu boş lafları ne kadar da çok dinledim! Başka bir dünya gerçekten de varsa şayet, Allah'tan tek dileğim, tüm

bu insanları teker teker kül etmesi ve bu külleri de, yeniden ve yeniden ve yeniden kazanlara daldırmıştır. Ama tabii, bir yan dan da, insan nerede duracağını bilmeli.

Bu insanlara karşı olan öfkem, bazan beni çekmez biri de yapardı. Ama bildiğim bir şey vardı – belki de tek bir şey. Onların o güzel, harikulade suratlarını ve vücutlarını büyülü bir deşnekle ortadan kaldırduğumuz vakit, geriye kalan hikâye, hiç bir şeye benzemiyor, hani derler ya, leş gibi de kokuyordu. Ben de (çirkin biriyim ben...) hayatta mutlu olmanın tek yolunun, insanın kendini ifade etmesi gerektiğine karar vermiş biri olarak... evet... öyle bir şey yapacak, öyle bir kitap yazacaktım ki, beyaz kâğıtlara dağınık bu kuru, karanlık, sıkıcı kelimelerden, binlerce, on binlerce insanın mutluluğu ve benim ölümsüzlüğüm doğacaktı. Ama sanırım, insan nerede duracağını bilmekle kalmayıp, zor anlarda sakin konuşabilmeyi de öğrenmeli. Ben ise, sakin kalmayı başaramadım; ama şimdi bazan, akşamüstülerine özgü karanlık bir kıızılığın ağır ağır çökmeye başladığı göl manzaralı evimde bunları yazarken, bu öfkeyi ve araya girmeleri kitabımı daha da güzel kılmak için yaptığım numaralar olarak da görüyorum – hatta bunun bir tür taklitçilik çabasının sonucu olduğunu söyleyenlere de, doğrusu bu ya, öyle çok itiraz edecek değilim... Ama geçelim şimdi bunları! Edeceğim lafin özü şu: Duyduğunuz ses, hayatı boyunca susmuş bir adamın, nesli tükenmiş, sefil bir ayı gibi konuşacak kimsesi olmayan birinin sesidir. İşte bahsi geçen o ses, şimdi size şu sahneyi anlatıyor:

Bu tür karar anlarında insanların derin bir nefes almaları, elbette çok anlaşılırındır. Lokantadaki ekibin en genç ve kederli üyesi Gündüz de, çok derin bir nefes almış, bu arada şişen göğüslerine yan gözle bakan Kantar'a öfkelenmeden de edemişti. Ama onunla kavgaya tutuşması değil, bir karar vermesi gerektiğini biliyordu genç dostumuz. Ya gemiye binecek, ya da muhtemelen sonunda ölmek üzere burada kalacaktı. Hangisini yapmalıydı? Şimdi, tipki *Savaş ve Barış*'ın o harikulade sahnesindeki gibi bir numara çekeceğiz ve kendine has, fevkalade ilginç bir erkeğin karar verme sürecine hep birlikte tanıklık edeceğiz.

Gündüz'ün şakakları arasındaki karanlıkta bir şimşek çaktı: Beyin kıvrımlarında gezinen ıslaklık yüzünden, ortalıkta bir

sonbahar yağmuru havası olmuştu. Ama tabii, bir yandan da, insanın beyniyle düşünüp düşünmediğini henüz kesin olarak bilemiyoruz. O tuhaf et parçasına çok fazla sorumluluk yüklemek, merkezi yönetimi abartmak, adeta bir diktatörlük kurmak gibi görünmüştür bazı düşünürlere. Aynı düşünürlere kalırsa, sadece *yaparız* – düşüneler, psikoloji, kararlar, irade... hepsi yalandır bunların. Hangi düşünürlерden bahsettiğim sıra değil: Ama Gündüz’ün kafasında olup bitenler bir sırdı, en azından bizim için. Tek bildiğimiz, aradan daha on saniye bile geçmeden, kahramanımızın koşmaya başladığı ve Joe’ya sarılarak şunları söylediğiydi: “Problemi kafamda bir formüle çevirdim. Ulaştığım sonuca göre, seninle gelmem gerekiyor.” İlk yolcumuz, demek ki, belli olmuştu. Peki ya diğerleri? Ayı kostümünün içinden tam anlamlıyla çıkmayı hâlâ başaramamış olan mal sahibi, bu tekliften hiç hoşlanmamış, olduğu yerde zip zip zıplayarak: “Siz gidin, beni arkada bırakın,” diye melül melül mirıldanmaya başlamıştı.

“Neden gelmiyorsunuz?” diye sordu Joe.

“Kes sesini pis denizci, yoksa keserim kelleni,” diye cevap verdi mal sahibi.

Gündüz’ün karar verme sürecinin nasıl işlediğini bilemeyeceğimizi daha önce de belirtmiştim. Ama lokantadaki diğer kişiler arasında bu laflar edilip dururken, kahramanımız aslında gizli gizli bir şeyler düşünüyor, daha doğrusu, hatırlıyordu. Bir tür Avrupa fikriydi bu. Nasıl olur da bir fikri hatırlarız? Zor bir soru, kabul. Fakat acilen cevap vermemek suretiyle boşça harcanamayacak denli de önemli... Gündüz’ün aklındaki cennet çocukluk hayalleri, bir nevi Avrupa mutluluğu düşünücesiyle iç içe girmiş olabilir mi? Belki de. İnsanların bu tür şeyler söylemeklerini daha önce hepimiz mutlaka duymuşuzdur: Bazı kimse rüyalarında vahşi hayvanlara dönüşüp Afrika’da dik ve çok yüksek ağaçlara tırmadıklarını da düşünüyor olabilirler. Ancak aziz dostumuzun aklına üzünen görüntüerde, ne iki yüz kilo ağırlığında benekli kediler vardı ne de gagalarını ağaç dallarına vura vura ömrü tüketen kuşlar. Onun gördüğü, bir şehir meydanında toplanmış yüzlerce çocuğun oluşturmuş olduğu akıl almadan büyülükteki daireydi. Bu dairenin ortasında babası

vardı ve şimdi artık gerilerde kalmış olan bu hayalet, mide bulandırıcı vücut hareketleri yaparak dans ediyordu. Gündüz bu hayaleti yakalamayı istedî ve o anda gördü ki, bu kişi aslında babası değildi de, çocukluğunda sokakta gezdirildiğini şaşkınlıkla seyrettiği dansçı ayılardan biriydi. Daha önce babasını hiç bir ayıyla karıştırmadığı için (pek çögümüzün durumu da budur), şimdi dostumuz kendini çok kötü hissetti ve bir damla gözyaşı da döktü. Bunlar olurken mal sahibiyle denizci arasındaki tartışma ilerlemiş, Joe eline geçirdiği bir tahta parçasıyla ayı kostümlü adamı eşek sudan gelinceye kadar dövmeye başlamıştı. Mal sahibi bir yandan inliyor, bir yandan da zayıf pençelerini havada umutsuzca sallayarak: "Denizci... kelleni... kapatın kepenkleri..." diye bağıryor, bir başka deyişle, anlaşılmaz ve hatta, delice laflar ediyordu. Kantar'ın kararı kesindi: Geliyordu. Ragip Bey bir yandan bir köşede bulduğu ağır ve içi geçmiş bir kavunu yemeye çalışıyor, ancak bıçak kullanmadığı için, sürekli olarak başarısızlığa uğruyordu. Hasta olduğunu unutmuşlar mıydı acaba? "İnşallah. Yoksa hepsini öldürürüm." Doktor askerle el ele tutuşuyor, neden böyle yaptığıni ise, hiç bilmiyordu. Bazan hayat böyledir işte. Daha önce, Yulaflı Ayı'nın yumruğunu bütün gücüyle masaya vurduğunu görmüştü - zavallı Ayı şimdi yaralarını sarıyor, bunun için de, yerde bulduğu, mal sahibinden kalma kostüm parçalarını kullanıyordu. Bir de şu şekilde ifade edelim: Yulaflı Ayı yaralarını bir ayı kostümüyle sarmaya uğraşıyordu. Peki burada unuttuğumuz biri yok mu? Dikkatli gözler bu bahsedilen kişinin, öfkeli, hinçli, sevimsiz garson olduğunu hemen seçeceklerdir. Gündüz de, dikkatli, keskin gözlere sahip bir kişilik olarak, hemencevik durumu çakmış ve bağırmıştı: "Garson kaçtı, belki paraları da aldı... peki şimdi ne yapmalı?" Oysa yanlış bir tahmini bu. Çünkü kahramanımızın hemen arkasında beliren garson, sağ elinde tuttuğu şarap şişesini bütün gücüyle havaya kaldırdıktan sonra: "Ne kaçtı ne çaldı, aksini söyleyenin içki çarptı," diyerek şiseti Gündüz'ün kafasına çakmış, ortalık cam parçaları, şarap ve kanın karışımından oluşan tuhaf bir maddeyle kaplanırken de, belli belirsiz duyulan, çirkin bir kahkaha atmıştı. O da onlara katıldı da bu hastalıkli şehri akılda herkesin yapması lazı̄m geldiği gibi terk etmeyeceek

miydi? Ya da, belki de, evet, yaşadığı şehre olan bağıllıkları ağır basacak ve tipki tahterevallilerde sık sık görüldüğü üzere, karşı taraf, yani gemiye doluşanlar, hızla ortalıktan kaybolup havaya kalkarken, garson buna eş bir hızla yere oturacak ve bir süre boyunca tedbiri elden bırakmayıp, ayağa kalkmayacaktı. Henüz kararını belli eden bir hamle yapmadığından, garsonun seçimi konusunda o çok güzel lafi bir kez daha tekrarlıyor: "Yaşayan görecek," diyoruz. Böyle söyleyemeyeceğimizi iddia eden, beri gelsin.

Yarım saat sonra lokantayı arkalarında bırakmış, boş ve korunkıç uzun bir sokakta yürümeye koyulmuşlardı. İki tarafı da kederli cesetlerle dolu bir yoldu bu; son nefeslerini verirken ellerini tuhaf bir biçimde açmış zavallı ölüler de gördüler. Küçük bir çocuk ise, hâlâ can çekisiyordu. Tüfeğine yeniden kavuşmayı becermiş olan asker, gidip bu çocuğun kafasına bir kurşun sitti – şimdi derin bir iç çekip yollarına devam edebilirlerdi. Ancak garip bir durumun içinde bulunduklarını anlamaları da çok uzun sürmedi. Olay şuydu: En önde ilerleyen Joe, gak gak sesler çikaran bir karga gibi her beş dakikada bir: "Geldik geldik," diye homurdanıyor, ama ufukta bir türlü ne bir gemi ne de bir deniz görünüyordu. Yulaflı Ayı ise, ayı kostümlü mal sahibini elinden tutuyor, bir süre evvel eşek sudan gelinceye dek dayak yemiş ve bu yüzden de gururu incinmiş adamı, şu sözlerle teselli ediyor: "Ölmeyeceğiz, ama ölebilirdik de. Yürüyeceğiz... ama koşabiliirdik de." Hiç kimsenin reddedemeyeceği gerçekleri dile getirmenin mutluluğuyla, Yulaflı Ayı mal sahibinin kafasına bir şapık attı ve o anda, zavallı adamcağız öylesine büyük bir korkuya kapıldı ki, şu sözleri sarf etmekten de kendini alamadı: "Ben mal mülk sahibi adamım. Bana eşek yahut köpek muamelesi yaparsanız kafanızı kırarım. Bu arada, Yulaf Efendi, karnımız açtı, biliyorsun. Acaba şöyle güzelinden bir yahni yememiz mümkün mü? Eğer mümkün değilse çünkü, az sonra aramızdan bazıları ölebilir – mesela ben." Ve bu dokunaklı sözlerle, mal sahibi bir ağaç gibi yere yıkıldı; eski düşmanı, yeni dostu Yulaflı Ayı'nın korku dolu bakışları altında, akla ister istemez gözleri açık gidişen en iyi dostlarımızı (köpeklerden bahsediyorum) getirerek can verirken, mal sahibi, hafifçe ağlıyordu. O anda ortalığa bir

keder bulutu çöktü; bitmek bilmeyen sokağın taşları renk değiştir gidiyor gibi de oldu; ortalıkta onlara aldırmadan yatan cesetlerin çevrelerinde, insanların hayatı yitirdiklerini kilitledikleri mutsuzluk odalarını hatırlatan, üzücü, kasvetli, ağır bir hava vardı. Ama ölüm bile geçicidir bu dünyada. Birisinin hayatımızdan geçip gittiğini anlar, sonra da hayatımıza devam ederiz. Bu konuda söylemiş harikulade bir atasözü, körle yatanın şası kalktığını açık bir biçimde göstermiştir bize. Fakat konuyu dağıtmayalım.

Tüm bu korkunç görüntüler kahramanlarımızın gözlerinin önünden hızla geçip giderken, bir yandan içi içine sığmayan, bir yandan da içinde olup bitenleri başkalarından saklamak zorunda olan biri vardı. Ragıp Bey'di bu. Şimdi o gün ilk defa gördüğü mal sahibinin geride bıraktıkları cesedine göz ucuyla bakarken, Gündüz'ün patronu, gizlidenden gizliye seviniyor, hatta söyle bile düşünüyordu: "Şapşalın olduğu iyi oldu – benim ölecek oluşum böylece unutulacak. Bu şekilde gemiye ben de binebileceğim. Acaba boyutları ne olacak bu bahsi geçen geminin? Sadece kitaplarda okuduğum türden maceralar mı yaşayacağız, yoksa daha da güzellerini mi? Başka diyarları görmek için demek böyle bir felaket gerekiyormuş, Allahım, bize sunduğun bu hayat ne kadar da tuhaf!" İşte o sabaha kadar hayatının geri kalanını bir kitapçı dükkânının tozlu rafları arasında geçireceğini zanneden hasta bir adamın düşünceleri... Ona şefkat göstermek bir insanı yet işaretidir.

Herkesin rahatça görebileceği üzere, karakterlerimizden biri aramızdan ayrılmış, bunun sonucunda da, sadece erkeklerden oluşan bu grubun adeta sağ kolu kopmuş, gözleri görmez olmuştu. Böyle bir durumda ne yapılır? Yürümeye devam ettiler; bazı dükkânların kapıları, tipki kovboylarla dolu şehirlerdeki meyhanelerin renkli, tahta, gıcırtılı kapıları gibi hafifçe açılıp kapanıyor, bunu yaparen de aç martılar gibi sesler çıkarıyordu; üç katlı bir binanın tepesinden bir şey düştü – bir ceset. Yıllar boyunca onca insanın hiç durmadan üzerinden geçip durdukları kaldırım taşları şimdi hiçbir işe yaramıyorlardı. Kargalar gördüler ve kargaların nasıl da utanmazsa göz oyduklarına tanıklık ettiler; uzaklarda bir yerde çanlar çalışıyor, duvarlardaki renkli afişlerden bir manasızlık, hayatın boşluğu havası yükseliyordu. En

sonunda, nihayet bir yıldırım çaktı da, denizci yüzünde turnayı gözünden vuranlara özgü bir neşe ifadesiyle, aradıkları gemiye ulaştıklarını, bundan sonra yapacakları tek şeyin geminin tahta iskelesinden geçip karanlık merdivenlerini tırmanmaları olduğunu, müthiş üzünlü bir edayla söyleyiverdi. Sanki o da, az sonra yeni edindiği bu dostlarının teker teker içine düşecekleri o garip duygunun, henüz başlamamış, ancak pek yakında dayanılmaz olacak bir nostalji duygusunun pençesine düşmüş, belki de bir kâhin gibi, arkasından gelenlerin yaşayacaklarını enince ayrıntılarına dek zihninde canlandırmıştı.

Karanlık, terk edilmiş bir sahil yolunun görünmez duvarlarına aceleyle, hızlı hızlı çarpan dalgaların ortasında, görenlerin dudaklarını hemen o an uçuklatan uzunlukta bir gemi duruyordu – ne asker ne de doktor, bu dev cesedin ayaklarını görmeye muvaffak olabildiler. Uyuyan güzelin gözleri açıktı: Martıların göğe uzanan korkunç kuvvetli bir ışığın çevresinde uçuştuclarını Yulaflı Ayı gördü ilk. Mal sahibinin burada olamaması ne aciydı! Ayı'nın iç gözünde bir kırıdanma oldu; yıllar, yıllar, yıl boyunca zavallı adama kira vermeyi reddetmekle, ne kadar da korkunç bir ayılık yapmıştı, Yulaflı Ayı, şimdi çok iyi anlıyordu. Eski fotoğraflarda hep olan o eski bisikletlerin tekerlekleri hızla döndü; bir karga umutsuzca nostaljik bir manzarayı üzerine konduğu ağacın adeta bir parçası haline gelerek tamamlayıyordu; dostumuzun hafızasından bir sonbahar yaprağı ağır ağır yere düştü – Yulaflı Paşa rahmetliyle ilk tanışıkları yılın hangisi olduğunu unutmuştu. Otuz beş yaşını aştığımız vakit, hafızamızda adeta bir çan çalıyorum ve pek çok şeyi artık hatırlamaz oluyormuşuz, ne fena! Ama Yulaflı Ayı için dünyanın merkezi, karşısında duran ve önce bir cesede, sonra da uyuyan güzele benzettiğimiz gemiydi şimdi. Sıra bu mühendislik harikasını başka bir şeye, çok daha büyük bir oluşuma benzetmeye geldi. Şehirlerden bahsediyorum. Kıyafetlerini özenle seçtiğim oyuncularım eşliğinde durdukları bu heyula, en çok bir şehri getiriyordu akla; bu yüzden de, şimdi herkesin bildiği bir duyguya, yeni bir şehrre ilk defa adım atma hissini tanımlamak niyetindeyiz. Fakat bunun hemen öncesinde yer alan ve biraz da bu duyguya yüzünden kesilen, kronolojik olarak başta yer alan başka

bir duygusal vardır ki, onu anlatmazsa, inanıyorum ki, şu noktaya dek yazdığınıza bunca sayfanın anlamını tamamıyla ortadan kaldıracaktır. Evet, zevk sahibi okur, nostalji duygusundan söz ediyorum.

Gündüz ilk defa bir ağaca tırmandığında, bu ağacın ikinci katında (ya da dalında) bir leş kargası, yani kahramanımın öleceği güne kadar aklında saklayacağı, algılarının boyamış oldukları çok eski bir tablo bekliyordu; karga “gak” dediğinde, varlığını başta fark etmemiş olduğu ikinci bir karga, kanatlarını da heyecanla çırpmayı ihmali etmeyerek, yükseldi, yükseldi ve bir uçurtma gibi, gökyüzünde başıboş bir halde sürüklenemeye başladı. Genç askerin çocukluk günleri, çobanlık yapan babasıyla birlikte, dağlarda geçmişti. Ortalıkta ağır ağır çöken günbatıları ve şelalelerden akan o miriltili, uyku getirici sesler... kendisi bu geminin karşısında beklerken nasıl da uzaktı tüm bunlar; “hiş hış!” dedikçe ortalık, “oof of!” derdi babası; yedikleri lapayı annesinin boş bakışlarla içine koyduğu tabaklardaki çiçek resimleri, eski günler, geride kalmış bir hayatın açık kalmış son ışıkları... Az sonra şalter kalkacak ve karanlık çökecek o hayatın üstüne, belki de sonsuza dek. Asker bir yandan bunları düşünürken, bir yandan da sağ elinin başparmağını emiyor, bunu yaptığı için de, çok utanıyordu. Fakataklı geçmişyle meşgul bir insan, nasıl durdurabilir ki böyle anlarda kendisini? Durduramaz: Asker şimdi sol elinin başparmağını da ağızına sokmuş, böyle yaptığı için de, gevresindekiler tarafından boğazına bir şey takılmış birine benzetilmişti. Özellikle de Yulaflı Ayı, bu sahneyi dehşetle izliyor, herkesi uyarmak için bütün gücüyle, korkunç bir gürültüye de sebebiyet vererek, böğürüyordu: “Asker ölüyor, şehrimiz gidiyor, bildiğimiz, yaşadığımız dünyaya neler oluyor?” Kimsenin hemen cevabını veremediği bu mükemmel soruyu, Gündüz yıllar sonra da hatırlayacaktı; o gün geldiğinde ayakları son bir kez karaya basan bu kişilerin önemlice bir kısmı çoktan ya kül olup gitmiş olacak ya da balıklara yem. Bırakalım da geçmişlerini ayakkaları hâlâ karaya basarken son bir defa ligine hatırlasınlar şimdi ve sahte doktorların bize inandırmaya çalıştığı gibi, bu bahsi geçen geçmişleriyle, “yüzleşsinler”. Onlara biraz zaman vermemiz şart, çünkü yüzleşmeler uzun sürer. Ben, çok iyi bildiğiniz

gibi, bu kavrama (ve türevlerine de) hiç inanmadığım için, bu anları meraklı bir sessizlikle geçiştirmiyorum. Zaten şu son birkaç cümlenin yegâne amacı da, onlar benim gerçekten yapmadıklarına emin olduğum şeyi yaptıklarını sanıp da geçmişleriyle (güya) "yüzleşirlerken", tabir caizse, topu yere düşürmemeye çalışmak. Madem bu duruma da bir açıklık getirdik, yapalım şimdi biraz şairlik. Yani... yani hatırlayalım, ey sanatsever okur.

Kantar'ın bir doğu şehrinde geçen çocukluğu; sokaklardan tuhaf bir gürültü çıkışa çıkışa geçen kamyonlar ve arkalarında bıraktıkları gri, külümsü toz; kimin en yükseğe atlayacağını tespit etmek üzere yan yana dizilmiş farklı boylarda, ama hep siyah pantolonlu giymiş on oğlan çocuğunun söyleyip durdukları şarkılar, ah, ne kadar da mutlu günler, evet, mutlu, mutlu, mutlu günler! Zavallı şairin bu noktada bütün gücüyle, sekiz aylık bir bebek gibi zırlamaya başladığını söylemeye gererek yok şüphesiz. Ama yine de, emin olmak için: Kantar sular seller gibi ağlıyor, bir yandan da domuzlarındaki benzer hırıltılı bir ses de çıkararak, çırkin burnunu arka arkaya, sanki hiç durmayacakmışçasına çekiyor, bir yandan da, yine bazı tuhaf, dengeziz çocuklar gibi, kahkahalarla gülmeyi hiç ihmal etmiyordu. Doktorun bütün bunlar olurken kendi geçmişini hatırlamaya fırsat bulmadığını, bunun yerine sürekli olarak, papağan taklıdı yapan bir papağan gibi Hipokrat yemini ettiğini, bu davranışıyla da hemen yanında bekleyen garsonu çok öfkelenirdiğini de, laf arasında, hızlıca söyleyiverelim. Yaşayan görecek derken ne kadar da haklı olduğumuza, garsonun da karakterlerimizin arasında olduğunu az önce aniden öğrenen okurlarımızın artık hiç unutmayacaklarına eminim. Bu arada, yavaş yavaş da olsa, nostaljik havamızdan sıyrılmamız gereken yere de yaklaşıyoruz. Geçmişle yüzleşme ve hatırlama faslı, demek ki artık sona erdiğine göre, sıra yola devam etmeye; kısaca söylemek lazım gelirse, şimdi çok ilginç şeylerden bahsedeceğiz.

Uzunluğuyla pek çok tuhaf benzettmeye sebebiyet vermiş olan geminin yüksekliği de, inanılmaz derecede fazla olduğundan, kimse bu güzel yaratığın güvertesini henüz görememiştir. İşin aslı, sevgili dostlarımız arasında, bu karşılarında duran şeyin bir gemi olduğuna inanan hemen hemen kimse yok gibiydi.

Belki de bu yüzden, denizci sağ elinin baş ve işaretparmaklarını ağzına bir düdük gibi yerleştirdi, hayatı pek az duyulan türden tiz bir ses çıktıgıında ve bunu duyan görünmez bir el, onlara hortuma benzer bir şey, uzun, bir parça da ıslak bir halat fırlatlığında, gerek askerle doktor, gerekse yolları o sabah kitapçida kesişmiş üçlü, öylesine büyük bir şaşkınlık çığlığı attılar ki, Joe dengesini kaybeder gibi tuhaf bir hareketle öne doğru bir hamle yaptı ve kuşkusuz halat olmama kendini suyun dibinde bulacağıni aniden hissederek: "Aptallar," diye bağırmaya başladı. Şöyleden devam ediyordu Amerikalı ressamin sözleri: "Hepinizi falakaya yatırmak, sonra da bir güzel pataklamak gerek. Neden bağıryorsunuz, eşek sipaları?" Kuşkusuz çırın laflar, ama bir yan dan da, hiç şüphe yok ki, bir amaca hizmet ediyorlar: Görüldüğü üzere ben, en az Gündüz kadar, onun Amerikalı ağabeyi Joe'yu da seviyor, bazan bir poker oyununa benzetmekten hoşlandığım hikâye anlatma işine (aslında satranca benzer) yıllarını vermiş biri olarak da, her şeyi yapmaya hazır gibi görünyorum. Belki de artık sıra ne kadar ileri gidebileceğimizi görmeye geldi Aşağıdaki paragrafi biraz da bu yüzden yazdım.

Gemiye bindirmeye çalıştığı deneklerinin yüzlerindeki ekşi ve şaşkınlığı ifadeden hiç hoşlanmadığı için ta Amerika'dan gelmiş denizci, yeniden dengesine kavuştuğunda, haklı olarak, cebin den çıkardığı çakısıyla Gündüz'ün eline bir çizik attı. Bu çizigi görüp de, kahramanımızın "seçilmiş" bir kişi, "yaralı bir ruh" ya da hatta "bir peygamber" olduğunu söyleyenler çıkacaktır – aldirış etmeyin onlara. Eğer hep benim söylediğimizde inanırsınız, hem okuduklarınızdan keyif alır, hem de neşeli ve sağlıklı bir insan olursunuz. Dost acı söyleşiler: Gündüz'ün elinden görenlerin midesini hemen bulandıran bir hızla, oluk oluk kan akıyor, yan gözle olup bitenleri seyreden denizci ise, belli belirsiz duyulan bir sesle: "Bir daha beni korkutursanız sizi cayır cayır yakarım," diye mirıldanıyordu. İçindeki pek çok kişinin teker teker ve de patır patır olduğunu gördükleri bu şehirden tek kaçış şansları olan tayfanın bu sözlerini sineye çekerken, Yulaflı Ay'nın kulakları kipkirmızı oldu; asker ise hôlâbabasıyla çıktıkları yürüyüşleri düşünüyor ve içine girdiği bukolik ruh halinin etkisiyle, gizlidenden gizliye meliyor, ortalıkta yiyecek ot var mı diye de, ba-

kışlarını usul usul kaldırımlı üzerinde gezdiriyordu. Fakat bir keçi, bir inek yahut bir koyun gibi otlamak isteyen asker, eğildiği yerde ne bir çiçek bulabildi ne de azıcık da olsa çimen: Hışımla söndürülmüş sigara izmaritlerinden başka bir şey yoktu kaldırımlı üzerinde. Elinden akan kana bakan Gündüz'ün de dikkatini çeken bu beslenme faaliyetini, daha fazla anlatmak niyetinde değiliz: Bir kahramanımıza yapılan korkunç saldırının şaşkınlığını üstümüzden atmamız gerekiyor öncelikle. Bunun için de, sahneye dikkatle bakmaya devam ediyoruz: Gündüz'ün elinden artık kan akmiyordu. Zaten sevgili dostumuz da, ilk heyecan ânından sonra sakinleştiğinden ve aklı da başına geldiğinden, hemen konuşmaya koyulmuştu: "Önemli değil Joe; önemli olan beni de gemiye alman. Beni gemiye alacaksın değil mi?" Cevabı "evet"ti bu sorunun – ama buz gibi, korkunç, soğuk bir evet... Yine de, gemiye binme fırsatını yitirmediği için, genç dostumuz Amerikalı denizciye minnettardı. Haklı olanın, karşısındaki olduğunu çok iyi biliyordu çünkü.

Gemiden aşağıya bırakılan halatı, uzaktan da olsa inceleyen Yulaflı Ayı'nın içinden geçenler: "Islak olmasına karşın, o kadar cüsseli, o kadar kalın ki, o eski masaldaki prensesin saçlarına tırmanır gibi tırmanacağımız buna da." Ancak artık düşünme değil, harekete geçme zamanıydı ve kolunun altına sıkıştırıldığı tablosuya dostlarımıza bakan Joe, insanlara bunu açıklamak için şunları söylüyordu şimdi: "Peyderpey taşnan bir kütüphane gibi, peyderpey bineceğiz gemiye. Size öncelikle geminin ismini açıklamak isterim. Bu koca cüsseye biz kısaca, deriz." Söyledeneni iyi duymadığını düşünen Ragip Bey, bunun üzerine: "Ne dersiniz?" diye sordu: "Duyamadım." Ama tayfa Joe, hastalıklı kitapçının sorusunu yanıtız bırakarak, sözlerine devam etti: "Az sonra üzerine çıkacağımız yaratığın en önemli özelliği, bir parça karanlık ve tipki labirentler gibi karışık olmasıdır. Bazı kimselere göre, bu hareketli gövdeminin, daha önce tek bir insanın bile girmediği gizli odaları da bulunur: Bu konuda konuşmayı istemiyorum. İstediğim, hemen şimdi, elimde duran şu halata tutunarak güverteye tırmanmanız. Sonrasını biz bilemeyeiz artık. Ama en azından bu hastalıklı şehirden kurtulacağınız kesin, ey şapşallar!" Bu sözlerle birlikte, tayfa elindeki halatı doktora

uzattı ve: "Önce sen," dedi; "en çok sana ihtiyacımız var çünkü." Ardından, daha kısık bir sesle ekledi: "Haydi, marş marş!" Ve doktorun arkasına bir şapla indirerek, yana doğru bir adım attı. Orada bulunan herkesin nefesini kesen, şaşkınlık verici olaylardı bunlar. Gündüz içinse, bu sahnenin özel bir anlamı vardı. Kahramanımız, aniden oluşan bir ilhamla, ilk defa iki yüz katlı dev binalardan birine çıktıgı o eski ve mutlu günü hatırlamış, oradan gördüğü manzara gözünde canlanır canlanmaz da, mindesinde korkunç bir bulantı ve engelleyemediği bir baş dönmesi hissetmişti. Üst üste çıkış akrobatların oluşturduğu bir insan kulesiydi sanki bu, ama bir biçimde insanlar ortadan kalkmış, yerlerini betona ve çeliğe bırakmışlardı. Bir süre alnını cama yapıştırıp manzarayı seyrettikten sonra, Gündüz, sevgili amcası Rasim Bey'in elini tutmuş, bu tatlı ve hin oğlu hin adam da, sağ eliyle kahramanımın kafasını, bir köpeği, yahut başını öne eğmiş bir deveyi severmişçesine, hafif hafif, şefkatle okşamıştı. Ama asıl şaşkınlık verici olay, birkaç saniye sonra gerçekleşmiş, biraz ileride, onları bulutlardan ayıran pencerenin hemen önünde beliren bir halata tutunmuş büyük bir adam, yüzünü cama yapıştırarak içeri bakarken, bu genç adamın daha yukarıda duran bir benzeri, elindeki oyuncak topu bütün gücüyle arkadaşına fırlatmış, yeniden havalandan topu büyük bir ustalıkla yakalarken de, hafifçe sırtmıştı. İşte kahramanımızın o anda hatırladığı, bu güllümsemenin ta kendisiydi. Oysa ne kadar da yersiz bir hatırlaydı bu – karşılarında bekleyen ve onları uzak diyalarla götürecek dev geminin soğukluğuyla mukayese edildiğinde, ne kadar da lüzumsuzdu... Bir gürültü yükseldi yukarılardan: Doktor, adeta dağa tırmanan biri gibi, arada geminin gövdesine bütün vücuduyla güm güm vurmayı da hiç ihmali etmeden halata tırmanıyor, bir yandan da, meraklı gözlerle yukarıyı gözlüyordu. Ne çıkacaktı oradalarına?

Sana da hiç söyle olur mu: Sayfanın üzerine dizilmiş tüm bu harfler, kelimeler ve bunlardan oluşmuş düz, birbirine benzer şekillere bakarken, aniden, mucizevi bir biçimde, sanki bunlar, onları okuyan bizim düşüncelerimizmişler gibi hissederiz. O yüzden de, özellikle büyük bir kısmını devirdiğimiz kalın kitaplarda, öyle anlar gelir ki, sanki istesek romanda olup biteceklerin

seyrini değiştirebilecek, üstelik de bunu hiç zahmetsizce, dünya ve hayat zaten böyle kurulduğu için, doğallıkla yapacak gibi de oluruz. Geminin içinde yaşanacaklar konusunda doğan beklen-tiler, garip de olsa, geminin içinde yaşanacakları belirleyecektir bir başka deyişle. Ama bunun için, kitabı yazan kişinin, okurları gibi özgürce hayal kurabilmesi, hayallerin kesildiği kumaşlarla eski bir tanışıklığı olması lazım gelir... Askerin tırmanma sırasıydı şimdi. Bu genç ve cesur oğlanın halatı nasıl da sıkı sıkı kavrardığını ve pek de öyle çaba sarf etmeden, bacaklarının arasına sıkıştırıldığı bu yaratiğa nasıl da tırmadığını, bu sahneyi uzaktan izleyen ve ileride mucizevi bir biçimde iyileşecək olan bir eczacı çırayı, orta yaşı ulaştığı yıllarda pek çok arkadaşına büyük bir hevesle anlatacak, fakat karşısındaki taş yüzlü dinleyiciler, ona bir teşekkürü bile çok göreceklerdi. Halatin üzerine adeta bir ata binermişcesine çıkan Yulaflı Ayı, önce dengesini tam bulamadı, hafifçe aşağı da sürüklendi; uzakta kurtlar, onların da duyabilecekleri kadar yüksek bir sesle, acı acı bağıriyordı. Denizin ortasından ışıklı bir yaratık geçti – yani bir başka gemi. Bu gemiye bakarken, Gündüz'ün gözleri yaşardı, çünkü az sonra doğup büyüdüğü şehirden ayrılacek genç adamın aklına, hatırlarla beklen-tilerin, hayallerle çocukluğa ait duyguların tuhaf bir karışımından oluşan bir kasvet çökmüş, Gündüz asla geri dönemeyeceğimiz o büyük ve gerçek maceralardan birinin eşliğinde olduğunu, içinde bir ürpertiyle hissetmişti.

İKİNCİ KISIM

XVII.

*Uzaklaşan şehir – Geminin içinde –
Kötek yiyen adam, ıslak yabancı*

Karanlık, soğuk, boş güverteye çıkar çıkmaz, Gündüz daha önce hiç görmediği bir manzaraya bakmak isteyen biri gibi kafasını geri çevirdi ve aynı anda, Yulaflı Ayı'nın hemen arkasında hüngür hüngür ağladığını işitti. Bu tür duygusallıkları başkasında gördüğü vakit sevenler, gözyaşı döken kişiye karşı derin bir sevgi besleyenler vardır – Gündüz bu kişilerden değildi. Şu şekilde homurdanmasının sebebi de, tam olarak buydu zaten: "Aramızda diline, gözüne hâkim olamayanlar var. Susun da manzarayı seyredelim." Ve bu sözlerle herkes, hemen kendilerinden uzaklaşmaya başlayan puslu şehri izlemeye koyuldu.

Dili dışında, canhıraş bir halde koşan kara bir köpek, bir yandan da bütün gücüyle havlıyor, havaya diktığı kuyruğunu bir baston gibi ileri geri sallıyordu. Onun arkasında yer alan uzun sokağın ucu gözükmüyor, ama çok uzaklarda, eski bir anıt gibi oraya dikilmiş dev bir binanın şeklini belli belirsiz seçebiliyorlardı. Bunlar dışında bütün şehir karanlığa gömülmüş gibiydi. Gündüz yolu ortasında yer alan, yukarı doğru tırmanan bir noktada mal sahibinin cesedini gördüğünü zannetti; yanılıyordu. Çok yaşlı ve çirkin bir kadının cesediymi bu gördüğü. Kadının arkasında bulunan belirsiz bir noktadan yükselen gürültülü bir siren sesi, dostlarımızın yıllar yılı yaşadıkları şehirden ayrılırken duydukları son şey oldu. Fakat bu tuhaf müziği dahi

dinlemelerine müsaade etmeyen Yulaflı Ayı, bir yandan hüngür hüngür ağlarken, bir yandan da, "Kim bunlar?" diye söyle尼yordu; "Daha önce hiç görmediğim kişiler. Şimdi mal sahibi de burada olup bunları bir görseydi!" Manzarayı seyredenler arasında yer alan Ragıp Bey'in, kötü, içten pazarlıklı insanlara özgü bir sessizlikle, bir çakal gibi güvertedeki insanlara baktığını da burada belirtmek gerekiyor. Çünkü her koyun sürüsünün çevresinde, biraz uzaklarda bir yerdeki bir ağacın hemen arkasında, bir kurt bekler ve bu kurdun varlığından, neler yapabildiğinden haberdar olmayanlar da, çobanın ve mutlu koyunların yaşadıklarını, duygularını ve düşüncelerini tam olarak anlayamazlar. Denizin geminin gövdesini yalarken çıkardığı şapırtılara kapılıp da hıyallere dalmış ekibimiz, aralarında bir hasta olduğunu maalesef uzun süre evvel unutmuş, sanki bu konuya olan ilgisini de, büsbütün yitirmiştir. Nasıl oluyordu da hastalıktan kaçmak için böylesi büyük bir yolculuğa çıkmayı göze alan bu insanlar, hastanın bizzat aralarında olduğunu göremiyorlardı? Hayat bazan fazla saçma, herkes de bazan aynı anda fazla şapşaldır.

Rüzgâr geminin uzun direklerine sarılmış duran yelkenleri büyük bir kuvvetle savuştururken, Gündüz, ön tarafa çarpıp gürültüler çıkarılan dalgaları daha iyi görebilmek için, elleriyle demire tutunarak öne doğru eğildi ve kendini tipki Osmanlı padışahlarından Fatih Sultan Mehmet gibi hissetti. Bu his yanında belli fikirler de getiriyordu: Annesini, amcasını, bütün bir şehri geride bırakmamışlar mıydı az önce? Hayatının üzerinde durduğu ayaklar teker teker kırılır gibi oldular – Gündüz yere düşüyordu, hem de büyük bir hızla! Midesini ağrıtan duygular şu tür görüntülerin içine gizlenmişlerdi: Boş ve eski evler, kirli ve uzun sokaklar, bütün şehri kaplayan sonu gelmez cesetler. O anda tayahyülüün kendisine böylesi ciliz görüntüler uzatmış oluşunu, biraz da kahramanımızın gençliğine verelim. Buna karşın söyle bir resim de belirmiştir aklında: Ağızında havucuya ağabeyi, boş bir meydanda bir başına beklerken, bir yandan da uzun ön dişlerini ortaya çıkarıyor ve ağır ağır, korkunç bir mantıkla, dev bir tavşana dönüştüyordu. En sonunda dışarıda olup bitene olan ilgisini kaybedip diğer kişilerle göğüs göğüse gelecek şekilde arkasına dönen Gündüz'ün yüzündeki ekşi, şaşkın ifadenin se-

bebi, hayal gücünün kendisine armağan ettiği bu resimdi işte. Ancak karşısında çok daha tuhaf bir tablo vardı şimdi. Yüzlerinde hafif şaşkınlık, hafif korkak ifadelerle yan yana dizilmiş, kirli, yorgun, çirkin bir işçi grubuydu bu. Yulaflı Ayı, onların varlığının ayırdına varır varmaz, adeta çok önemli bir görevde yetişmesi gerekiyormuşçasına koşmaya başlamış, bu arada yanlışlıkla Ragıp Bey'e çarpmış, kahramanımızın hasta patronu da, söyle bir sallandıktan sonra, yeniden dengesine kavuşarak, yüzünde ayıp işler çevirirken yakalananlara özgü mor bir renkle, olduğu yerde taş kesivermişti. Biraz da bu yüzden, karanlık geminin içinde neler olduğunu keşfetmek için yola çıktıkları vakit, Ragıp Bey, bir köşede unutulmuş, canlı, gerçekçi bir heykel gibi, sağ kolunu havaya kaldırmış, çok yapmak istemesine rağmen de, gözlerini hiç kırpmayı başaramamıştı. İşte bunlar olup biterken, talihsiz dostumuzun aklından geçenler: "Acaba benim düşüncelerimi okuyan biri var mı aralarında? Hepsi ne kadar da mutlu görünüyor, tipki şen çocukların gibi. Bu sabah kalktığımda böyle şeyler yaşayacağımı tahmin dahi edemezdim. Oysa şimdi olanlara bir bak, Ragıp Efendi; ne hallere düştük; ölümümüz bir gemide gerçekleşecekmış, işe bak Ragıp Efendi, bir bak sen şu işe!"

Kitapçı, bunun dışında uzak, anlaşılmaz bir hayal de kuruverdi. Bir ayıyla bir filin güreşikleri bu hayalde ne fil ne de ayı galip geliyor, asıl kazanan izleyici oluyordu.

Ne kadar da büyüleyici bir manzarayı bu, ey kör okur!

Siz yalnız benim gözlerimle görürsünüz ve benim görmemişim her şeye karşı da körsünüz - bir daha kitap okurken, siz siz olun bu sözlerimi unutmayın. Çünkü yalnızca kafasızlar ve kuş soyundan gelenler romanları bu özelliğini fark etmeden okurlar. Bir kuş ya da zavallı değilseniz şayet (bütün kafasızların kuş beyinli olduklarını çocuklar bile bilir), bundan sonra elinize kitabı benzer herhangi bir eşya geçti mi, bütün gücünüzle: "Siz yalnız benim gözlerimle görürsünüz ve benim görmediğim her şeye karşı da körsünüz!" diye bağıracaksınız, eminim buna. Fakat Ragıp Bey, fillerle ayıların güreştiği hayalinden uyanıp da gözlerini fal taşı gibi açtığı vakit gördüğü şeyin ne olduğundan, bir türlü tam emin olamıyordu. Kimdi yan yana dizilmiş, tuhaf bir sebepten el ele tutuşmuş, karanlık suratlı bu insanlar? Şimdi

durup dururken hareket ve adeta dans da etmeye başlayan bu insanlar kimdi? Gündüz de aynı sahneyi izliyor, olup bitenlere yalancı bir tanığın uydurma mutluluğuyla şahit olurken, bir yan- dan da bütün gücüyle sağ bileğini ısrarıyor, adeta intihar eden biri gibi, hissettiği acıya, hiç mi hiç aldırmıyordu. Gemilerde hayat zordur; sert bir kişiliği, dayanıklı bir vücutu, bir grup insanla hem birlikte olup hem de bütün dünyadan ayrı olmayı seven bir yaradılışı olmayanlar, akvaryumlara bakarak eğlendirsinler ken- dilerini. Bu dev mahlukla dünyayı gezmek için çelik gibi sinirler ve kötek yerken dayakçuya kızmayan şefkatlı bir ruh gerek. Şimdi sıra Gündüz'de bu özelliklerin olup olmadığını görmeye geldi.

Mutsuz, kayıp, şaşkın adam sırasından birileri, en uzun boy- lu olanları, büyük bir hızla açıveren bir çiçek gibi ayağa kalkarak kahramanımıza yaklaşmış, sonra bir asker gibi Gündüz'ün he- men önünde aniden durarak, şöyle demişti: "Biz kayıp yolcula- rız. Siz kimsiniz?"

Herkesi hemen mutlu eden ve düşünmeye sevk eden bir so- ruydu bu. Kahramanlarımızın hepsi de, aynı anda, büyük bir iç- tenlikle kendi kendilerine gerçekte kim olduğunu soruyorlardı – kuşkusuz ki, cevaplanması hiç de kolay olmayan bir sualdır bu... Ancak güzel güzel düşünüp de bir cevap vermek yerine, kahramanımız, bir parça da yorgunluğundan gelen bir sinire ka- pilmiş, güvertede bulunan yolcuların şaşkınlıkları arasında zavallı adamin yüzüne bir yumruk çakmıştı. Bu tür hareketlerin yaratacağı tepkileri tahmin etmek zor değildir hiç; uzun boylu adamin burnundan kan fışkırıyor, talihsiz yolcu herkesin göz- lerini hemen yaşartıveren bir ses tonuyla, hüngür hüngür ağlı- yor, bir yandan da: "Kimsiniz?" diye sualını tekrarlıyordu; "Siz kimsiniz?" Ne kadar zor da olsa, elbette cevabı olan bir soruydu bu ve şimdi kahramanımızın sergilediği tepki, güvertede soğuk, dondurucu, korkunç bir rüzgârin esmesine sebebiyet vermişti. Çıkışı olan bir durum muydu bu? İşte bir yanıt bulmak için in- sanın çok kafa patlatması gereken, hakikaten de zorlu bir sual. Karşımızdakileri tanımak mı daha iyidir, yoksa onların burun- larına söyle öfkeyle bir yumruk çakmak mı?

Talihsiz kurban, hiç durmadan kan fışkıran burnuna koluyla bastırıyor, bu yüzden de söylediklerini kimselere duyuramıyor-

du. Tek tük anlaşılabilen bu kelimelerden bir seçme sunuyorum: Kafa, ückâğıtçı, yumruk, hasta, senyör... Şimdi sıra kötek yiyen adamın asıl söylemeklerine bakmaya geldi: "Ey kafasız adam," diyordu burnundan kanlar fışkıran yolcu; "ey kafasız adam, ückâğıtçiların oyununa gelmiş bir şanssızca yumruk atınca hastalığından kurtulabileceğini mi sanıyorsun, söyle!" Bu bağlanrıyı (doğal olarak) kuramayan ve bütün gözlerin üzerinde olduğunu (haklı olarak) hissededen Gündüz, karşısındaki burnu kanlı adam-cağızın kendisine: "Kafasız, ückâğıtçı adam, sen bana nasıl yumruk atarsın, hasta senyör," dediğini zannettiğinden, kolu hâlâ havada duran yolcuya bir yumruk daha çaktı – bu sefer mideyi hedef almıştı.

Aynı sıralarda, denizden yeni çıkmış ıslak bir vücut, geminin henüz görmediğimiz arka taraflarındaki karanlık bir direğe tırmanıyor, vücudun sahibi olan kişi de, melodisi hemen akılda kalan bir şarkıyı ıslıkla çalıyordu. Yarım saat kadar sonra, aynı ıslıkçı adam güverteye ulaşıp da Gündüz'le arkadaşlarının karşısına çıktığında, Ragıp Bey ilk korku çığlığını atmış, bunu izleyen homurtuları dinleyen burnu kanlı, karnı acılı yolcu da, hemen yüksek sesle, bu geminin "kesin cehenneme" gitliğini söylemişti. İnsanlar zor durumda kaldıklarında böylesi kötümser sözleri hiç düşünmeden sarf eder, kelimelerin diğer kişiler üzerinde yarattıkları yıkıcı etkiden haberleri yokmuşçasına, bol bol çam devirirler. Ama asıl çam şimdi güvertede ıslak bir köpeğin hareketleriyle, arada silkinerek yürüyen bu kişinin dudaklarından dökülen ilk cümleyle devrilecek ve bu çamın altında kalan kişinin canı öylesine korkunç bir acıyla yanacaktı ki, Ragıp Bey'in gözkapakları yağmurlu günlerde aldıkları renkleri zevkle seyrettiğimiz çiçeklerle dolu bahçeler gibi hemen sırılsıklam olacaktı.

Yatışan bir kavganın sonrasında, ne kadar da büyük bir mutluluk âni yaşanır! Gündüz gülümsüyor, burnundaki kanları silmiş rakibi ise, yerde yatıyordu. Uzaklardan bir geminin kulakları sağır edici düdüğüne sesi yükseldi; görmemelerine karşın, martıların tepelerinde dört döndüklerini biliyorlardı. Şimdi kuzey tarafından işittikleri o garip çığlık, bir eşek anırması mıydı? Böyle sorulara hiç aldırmadılar; rüzgâr püfür püfür eserken, Ra-

gıp Bey'in saçı hafif hafif dalgalandı, hiç durmadan birbirlerinin içine karışan dalgaların üstünde ilerlediklerini hiç düşünmese de, denizin ortasında olduklarını hepsi hissediyordu.

Bir martı hızla güverteye doğru pike yaptı ve Yulaflı Ayı'nın kafasındaki yegâne saç tutamını alıp yeniden göge yükseldi.

Aralarında bulunan bu en harikulade kişilik, maalesef, şaşkınlıktan ağını açmış, dilini de bir halı gibi, dışarı uzatmıştı. Büyük bir boşluk duygusuna kapılan asker ellerini çırpatıyor, sanki bu şekilde çocukluğunun mutlu günlerine dönebileceğine bütün kalbiyle inanıyordu. Hiç durmadan homurdanan bir yaratık da, Yulaflı Ayı'yla aynı anda, ama sıkıntından ağını açmış gibiydi, çünkü motor sesi olduğunu kısa sürede fark edecekleri bir gürültüyle ortalıkta aniden bir kazan dairesi havası olmuş, delirmemek için, sinsi doktor, hemen kulaklarını işaretparmaklarıyla kapatmıştı. Nereye gidiyorlardı? Geminin pervaneleri büyük bir hızla dönerken, Gündüz bir anlığına yüzen bir şehirde olduklarını hisseder gibi de oldu. Fakat daha bu hissi üzerine düşünme fırsatı bulamadan, güverteye büyük bir hızla gelen ıslak yabancıyı gördü ve aceleyle burnunu kırdığı adının arkasına saklandı. Kimdi balıklar gibi hayatını denizler altında geçirmişe benzeyen bu sulu kişi? Yalnız saçlarından değil, parmak uşalarından ve göğsünden de hiç durmadan yere deniz suyu boşaltan bu korkunç yaratık kimdi? "Merhaba oğlum," dedi gözlerini Gündüz'e diken ıslak mahluk. Ve maceraperest kahramanımız: "Mal sahibi!" diye mırıldandı.

Açılıktan olduğunu söyledişi an hemencecik ölüveren mal sahibi, aslında nefes almaktan hiç vazgeçmemiş, garip bir akıl yürütme sonucunda da, şimdi herkesin önünde Gündüz'ün başı olduğunu açıklayarak güvertedeki yolcuları şaşkına çevirmişti.

XVIII.

Babalar ve oğullar – Ruh doktorunun ve yan yana oturan adamların inanılmaz hikâyeleri – Joe sazi eline aldı

“Size bir şey sormak istiyorum. Acaba neden bana oğlum diye hitap ettiniz? Size bir şey daha sormak istiyorum: Ölü değil miyдинiz siz?” “Yanlıyorsunuz,” diyerek sağ elini iki yana salladı mal sahibi – bu şekilde soruya bir yanıt verdiginden hiç şüphesi yok gibiydi. “Yanlıyorsunuz Gündüz Bey. Size tek söyleyeceğim bu. Yanlıyorsunuz.”

Bu tür lafları çeşitli açıklamaların takip etmesini bekleriz; oysa mal sahibi, şimdi bir mum gibi sönmüş, bir daha ateşle temas edene kadar yanmamaya karar vermiş gibi, gözlerini de yummuştu. Ancak Gündüz bütün gücüyle karnına bir yumruk geçirdiğinde, mal sahibi gözlerini ve dudaklarını yeniden açtı. Ama bunu aynı anda yaptığı için, sonuç tam bir felaketti. Kahramanımız şaşkın bakışlarını karşısında duran adamın dilinde gezdiriyor ve mal sahibinin kendisini bir yılan gibi sokmasından korkuyordu. Fakat şimdi olduğu yerde hiç hareket etmeden bekleyen zengin dostumuz asıl kişiliğine döndüğünden, daha çok başka bir hayvaninkini akla getiren hareketlerle konuşuyor du Gündüz’le. Mesela şunları söylerken, kırıcı olmaktan hiç çekinmemiştir: “Babanı ayı kılığında gördüğün için mi tanımadın, şapşal oğlum? Eğer alnıma: ‘Ben senin babanım,’ yazsaydım da aynı şekilde mi davranışacaktın, yoksa hemen boynuma mı sarılacaktın, söyle bana, ayı yavrusu.” Karşısında dikilen ıslak ada-

ma boş gözlerle bakan Gündüz, bunun üzerine, içinde büyük bir öfke hissederek, sol eliyle mal sahibinin ağını bir kilidi açar gibi açtı ve yumruğunu, şaşkın gözlerini kendisine dikmiş adamın içine soktu.

Daha önce böyle bir sahne görmediklerinden midir bilinmez, güvertedeki herkes el ele tutuşmuştu ve babayla oğlun çevresinde oluşturdukları daireyi bir genişletip bir daraltarak, kendi çaplarında eğlenmeye de başlamışlardı. Ancak Gündüz'ün sağ yumruğu hâlâbabası olduğunu iddia eden mal sahibinin ağızında beklediğinden, bu dairenin bazı üyeleri sıkılgan bir edayla birbirleriyle konuşmaya, hatta şakalaşmaya da koyuldu-
lar. Örneğin doktor, bütün gücüyle askeri gıdıklıyor, ona söyle
diyordu: "Ben aynı zamanda ruh doktoruyum da. Ruhunu ver,
tedavi edeyim." Doğuştan sert bir yaradılışa sahip olan asker,
ruhunu tedaviye açmaya gönüllü olmuyor, bunun yerine, bağı-
ra çağırça gülmemi yeğliyor. Biraz da bu kahkahayı susturmak
için, çevredeki gürültülerı bastırmamasına dikkat ettiği bir sesle,
doktor gıdıklamaya da devam ettiği askere şu hikâyeyi anlattı:
"Belki farkında değilsin sen, okumadığın için bilmiyorsundur...
Eğer bana ruhunu verirsen, onu düzeltip sana geri veririm ve
hayatının sonuna kadar bir daha hiç sıkıntı çekmezsın. Ne mi
yapacağım ruhuna? İşte bu, sevgili arkadaşım, asla açıklayama-
yacağım sırrımdır benim. Bu gemiden inince yaşayacaklarını
bir düşününsene! Daha bu sabah, devlet sana hasta insanları öldür-
diye emir verdi; şimdi ise, meçhul bir geleceğe doğru hızla iler-
liyoruz. Ulaşacağımız yer neresi, hiç bilmiyoruz. Kimler çıkacak
karşımıza, düşünmek bile istemiyoruz. Korsanların o korkunç
bayrağını görecek miyiz ufukta? Tahmin etmesi dahi zor. Afrika
kitası mı olacak istikamet, yoksa Amerika mı? Bildiğime yemin
etsem başım ağrır. Ama, hani derler ya, adım kadar iyi bildiğim
bir gerçek var: Başımıza ne gelirse gelsin, ruhumuz baki kalacak.
Peki o ruhun hiç bakıma ihtiyacı olmadığını mı düşünüyorsun?
Eğer içinden 'evet' diye geçiriyorsan, şu üzerinden geçtiğimiz
denizdeki balıklara yem olmayı da hak ediyorsun sen, ey zavallı
asker."

Gıdıklanırken bize sorulan sorulara cevap vermekte zorlan-
diğimiz anları hepimiz çok iyi biliriz; böyle durumlarda sanki

aynı anda iki farklı insan haline geldiğimiz de, bu işe dikkat gösterenlerin malumudur. İçimizde yer alan ve kontrol etmekte zorlandığımız bir güç, ağızımızı isteğimiz dışında açıyor; artık kendi bağımsızlığını ilan etmiş olan dilimizi ısrırmamak için, büyük bir çaba sarf etmemiz lazımdır. Ses tellerimizden yükselen müzik içrenç, hiç durmadan kahkaha atarken yanaklarımızdan aşağı boşalan göz yaşalarımız, tuzludur. Asker gülmekten ağlıyor, şişmiş gözlerine bakarak konuşan doktorun şu sözlerini de, adeta bir şakaymışçasına, anlaşılmaz sesler çıkararak dinliyordu: "Hayatta bazan çok zorlu yollardan geçtiğimiz olur. Böyle dönemlere bazıları buhran, bazılarısa bühren der. Benim tercihim ilkinden yana – bu konuda seni uyarmak isterim, ey genç silahşor."

Sonra daha heyecanlı bir edayla: "Senin geçirdiğin buhranı dindirecek güç bende," dedi doktor. Bunları söyleken cebinden tahta çerçeveli bir gözlük çıkarmış, aradan bir tam dakika geçtikten sonra da, askerin meraklı bakışlarına hiç aldırmadan, bu gözlüğü takmıştı. Gözlerinde herhangi bir sorun olmadığı bu kadar aşıkârken, böyle bir hareket yaparak, bir anlamda, doktor insanların kendine karşı duyduğu güveni de sarsmış ve kısaca, kendi kazdığı kuyuya düşmüştü.

Sahte psikologun şaşkınlık yaratan sözleri şunlardı: "İnsanlık çok çeşitli yüzyıllarda, çok çeşitli sebeplerle buhranlar yaşamıştır. Biz de belki bugün bir buhran yaşamaktayız. Ama kendimize sormamız gereken bir soru var: Kim bu buhranın sorumlusu? Biz miyiz acaba? Bir soralım kendimize. Ben ne yaptım da şehirde bu hastalık baş gösterdi? Düşünüyorum ve ulaştığım sonuç şu – hiçbir şey. Hiç! Demek ki bu buhranın başlamasına sebep olan şey, dışında yer alan bir kuvvet. Belki de buna X demek en iyisi. Sen farkında olmayabilirsin, ama ben, yıllarını tıp ilmine adamış olan ben, yol boyunca hep bu sorunu düşündüm. Cevabımı dinlemeye hazırlısan, 'hazırım' demen yeterli. Şayet hemen şimdi 'hazırım' demezsen sen, sonsuza dek bulduğum sonucu açıklamaya çalışıbm ben."

Cümplenin bu noktasına gelindiğinde, asker o kadar çok gülüştü ki, artık ayakta durmaktan vazgeçmiş, bunun yerine iki büklüm bir halde yere yattı, bacaklarını bir çocuk gibi salla-maya koyulmuştu.

Bir babayla oğlun inanılmaz karşılaşmasını izlememizi engelleyen bu garip sahnenin bir an önce bitmesini, ben de sizler gibi çok istiyorum, ey sabırsız okurlar.

Ancak doktor neredeyse hiç nefes almadan, dinmek bilmenin bir tür fırtına gibi konuşuyor ve kendisine cevap vermek yerine ağlamaktan şişmiş gözlerini silmeye uğraşan askerin sessizliğini, ilgisizliğinin bir işaret olarak yorumladığından da, büyük bir hınçla, burnundan soluyordu. Elbette böylesi anlarda insanın rahatlaması da gereklidir: Belki de bu yüzden, doktor cebinden çıkardığı bir kalemin ucuyla askerin kafasına indiriyor, bir yandan da: "Aç ruhunu, tedavi edeceğim / kes sesini acıtma-yacağım," diyordu. Bu duyduklarının anlamını çözmemi başaramadığı için, zavallı askerin döktüğü gözyaşları yanaklarından daha da bir üzünlük kayıyor, geminin güvertesindeki dösemeye çarptıkça da, adeta doğaya karışıyor, içinde yaşadığımız bu büyük âlemin bir parçası oluyordu.

Hayatının en büyük şaşkınlığını yaşayan Gündüz'ünkine oranla ne kadar da kolaylıkla ifadesini buluyordu genç askerin acısı! Kahramanımız, elini babası olduğunu açıklayan adamın çenesinde, yanaklarında, burnunda ve en sonunda kulaklarında gezdirirken, dut yemiş bülbül gibi bir türlü ses çıkarmayı beceremiyor, nefesinin ağızından hiç ses çıkarmadan boşluğa karışmasını, içinde bulunduğu güvertede korku ve kederle izliyordu. İnsan, yaşadığı vakit, aynen bu biçimde, "ortada ne fol ne yumurta varken aniden konuşamamaya başlıyordu" – bunu bir yererde okuduğunu hatırladı. Yoksa dişler mi dökülüyordu öncelikle? Cevabını bulmak için bizzat kendimiz yaşılmamız gereken sorulardan biridir bu. Aklında bu tür fikirlerle ortalıkta gezinenlerin yüzlerindeki ifadeyi de siz düşünün artık.

"Baban olduğunu kanıtlamamı istiyorsan eğer, şu anlattıklarımı dinle, şeker: Bu dünyaya yuvarlandığın, indiğin ya da geldiğin ilk beş dakika boyunca o kadar çok ağladın ki, annenle yanınızda çalıştırduğumuz kadın, senin o güzel, tatlı, küçük ağını eliyle kapamak zorunda kaldı. Ama yine de susmak bilmiyor, kimse kapatmadığı için, bir odada beş bin yıl boyunca zırlayan bir çalar saat gibi, düzenli bir tempoya kafamızı şıshıryordun.

Baban olmasam bu ânı nasıl hatırlayabilirim, bir düşün, şapşal oğlum benim!

“O loş odada beş kişiydik. Annen, bacaklarını ayırmış, üzerrinde yattığı çift kişilik döşeğimizde, rahatlaşın diye ağızına soktuğum şekeri emiyor ve hafif hafif inliyordu; ağabeyin, evimizde beslediğimiz köpeğin üzerine çıktı ve yanlış hatırlamıyorsam şayet, bütün gün bize cehennem azabı çektirdiği için, hiç durmadan özür diliyor, kendisini affedelim diye, arka arkaya imkânlar yaratıyordu; hizmetçimizin –ki aslında ona köle demek daha uygun, çünkü evimizde yaşıyordu ve bir gün benden habersiz dışarı çıkmaya kalktığında onu hemencecik yakalamış, ceza olarak da yatağımın altında sakladığım kamçıyla onu bir güzel benzetmiştim... ama her neyse–, her neyse yavrum, hizmetçimizin nerede olduğundan bahsediyordum. Kendisi ayaktaydı ve kucağına seni almıştı. Sonra kapının aniden açıldığını da, belki hatırlayacaksın. Kimdi içeri giren o dağınık saçlı adam? Elbette amcandı! Ayrıca şunu da belirtmek isterim ki, dünyanın bütün marangozları bir araya gelseler...”

Mal sahibi bu şekilde hikâyesini anlatmaya devam ederken, bu sahneyi seyredip sahte psikolog tarafından gidiklanan askeerin kahkahalarına dahi bir son verecek güçte bir açıklama yaptı Gündüz. Çünkü: “Evet,” demişti tok, adeta bir borudan çıkırmuşçasına kalın bir sesle. “Evet, hatırlıyorum. Sonra beni bir top gibi birbirinize atmış, hizmetçi kadın itiraz edince de, zavallılıyı bir temiz kırbaçlamıştiniz. Bu görüntüyü hayatım boyunca unutmadım ve öldüğüm güne kadar unutacağımı da hiç sanmıyorum. Eğer unutursam dahi, şimdi yaşadığımız bu an aklımda canlanacağı için, dolaylı da olsa –hem belki dolaylı olması daha da iyi–, evet, dolaylı da olsa hatırlayacağım o korkunç saniyeleri. Dünyaya yeni gelmiştim ve siz beni birbirinize fırlatırdınız. Ya yere düşseydim? Ya kendinizi tutamayıp bana bir tekme çaksaydiniz ya da beni sektörsektire ortalıkta gezinseydiniz... Böyle şeylerin dünyada yaşadığını herkes biliyor. Tipki benim senin babam olduğunu artık bilmem gibi.”

İki sonsuzluk arasındaki, hiçlikle yaşam arasındaki o ilk ânı hatırlayacak kadar parlak hafızalarımız olsaydı eğer, inanıyorum ki, kendimizi, çevremizdeki kişilere, şapşal amcalara, saç-

ları ortadan ayrılmış iri adamlara ve çok zengin ama bir parça da şişman insanlara değil de, artık var olduğumuz o ilk anda hissettiklerimize göre değerlendirir, mukayese yaptığımız şeyin harikuladeliğiyle de, pek çok tanıdığımız hava basabilirdik. Ne kadar da eşsizdir dünyaya yuvarlandığımız o ilk saniyeler, bir düşün, bir hatırla, ey okur. Gerci Gündüz yalan söylüyordu (hayatından ilk hatırladığı resimle bunun arasındaki tarih farkı on yılı aşıyordu), ama bu yalanı sayesinde hayırlı bir işe vesile olmuş, güvertede kendisine gözlerini dikmiş bütün yolcuları hülyalı bir ruh haline sokmuştu. Bu halden istifade ederek biraz edebiyat parçalayacağız şimdi.

Yulaflı Ayı, hayatı boyunca hiç evlenmemiş ve orta yaşı tek başına ulaşmış pek çok mutsuz erkek gibi, geçmişte yaşıyordu. Bu geçmiş, bir anlamda, hayatı tadını tuzunu veren şeydir de – aksi takdirde, hep şimdiki zamanda yaşayacağımız bir dünyada, adeta sudan çıkmış balıklar gibi nefessiz kalacaktık hiç kuşkusuz. O balığın gözlerinde, yitip gitmekte olan bir canlılığın son işittişleri vardır. Yok oluşlarından hemen önce kendilerini seyrettiğimiz canlılar, bize sırı yitip gitmekte oldukları için bile, hüzün verirler. Ama arkalarında bırakacakları kılıfın, vücutlarının bizzeler tarafından hâlâ görülebilir olacağını hiç düşünmedikleri için, ölüm anlarında bir tür mutsuz cehalete tanıklık ederiz. İnsanın bu dünyadan ayrılrken, kendisi artık daha fazla düşünmeyeceğι, kendi bilinci ortadan kaybolacağı için, bedeninin, o etli kallenin de yok olacağını zannetmesi, ne kadar tuhaf, güzel ve acıklıdır! Sonra o kişi ölü ve geride kalanlar seyreder: Bir sessizlik, hareketsizlik, durgunluk çökmüşür rahmetlinin malikânesine. Boşaltılacak mıdır burası? Kimse cesetlerin önüne bir emlakçı tabesi dikmeyi düşünmez bile. Yeni kiracıları olacak mıdır mülkün? Bu soruya bir cevap ararken, Yulaflı Ayı tipki uykusunda konuşan kişiler gibi, farkında olmadan şu şekilde mırıldanmaya başladı: “Eski hatırlara gömüldüm ben, çok mutluyum / Kurtar beni ey şair ruhlu, ben gidiyorum.” Güvertede bulunanlar arasında yer alan o mühim kişiliği, şair Yusuf Bey'i, nam-ı diğer Kantar'ı unuttugumuzu sananlar, kör olsa gerektir. Hayır: Kantar, öfkesiyle sevdigimiz bu dostumuz, maceranın kalbinde yer alan varlığını sürdürüyor, içinden geçirdiği şairane düşüncele-

riyle, ağlamanın eşigine de geliyordu. Bu düşüncelere bir bakanım – edebiyat parçaladığımız bölümün de böylece sonuna geldiğimizi, sen benden önce anlamış olmalısın, ey zeki okur.

Bundan yirmi sene kadar evvel, şimdiki kadar fakir bir gençken, Kantar, eline bir top alıp sokaklarda gezmeye çıkmıştı. O günlerde elinde topla sokakta gezenlerden hoşlanmayan kişiler vardı şehirde. Bunlardan biri olan Murat Efendi, Kantar'ı sokakta elinde topıyla gördüğünde büyük bir öfkeye kapılmış, hemen koşup yanına geldiği genç çocuğun kulaklarını aynı anda çekmiş ve ona kendisiyle gelmek zorunda olduğunu söylemişti. İtiraz etse de, Murat Efendi'nin kendisini bırakmayacağını anlayan Kantar, boyun eğmiş ve tipiş tipiş yürümeye koyulmuştu. Birlikte arasından geçtiğleri rengârenk evlerin pencerelerine tünemiş kadınlar, ağızlarından ve burunlarından dışarı çıkarındıkları sigara dumanıyla havada şekiller çizerek onlara bakmış, dili dışında bir köpek, ağır ağır peşlerinden gelirken, bir yan dan da mutsuz bir sesle ağlamıştı. Bir direğe asılmış tozlu, eski, büyük bir saat günün sona erdiğini gösterirken, Murat Efendi bir kapı açmış ve hâlâ kulaklarından birini tuttuğu genç çocuğa şöyle demişti: "Gir içeri pislik silsilesi." Kantar hemen içeri girmiş, ancak fırılarda olacak türden harikulade bir kokunun çevresinde olduğunu hissettiğinde, bir sevinç çığlığı atmıştı. Bu arada sabahdan beri atıp tuttuğu topunun hâlâ Kantar'ın elinde olduğunu da söyleyelim. Ertesi gün, aynı saatlerde, bu top önce Kantar'ın nefes borusunda yuvarlanacak, sonra da sessizce mindesine düşecekti.

Geçmişimizde bu tür kötü olaylar yer alabilir – hayat her zaman mutluluk vermez kişiye. Bir defasında çok ünlü bir eczacı, şifa aramak için kendisine gelen çaresiz bir gence: "Ben doktor değilim, seni tedavi edemem," derken, işte tam da böylesi düşüncelere meşru kılıyordu hareketlerini. Zavallı hasta, ondan ilaç istedığını söylediğinde, eczacı, bir kahkaha atıp ona defolmasını tavsiye etmiş, hasta dükkânından kendi rızasıyla çıkmayınca da, eline bir bıçak alıp onu kovalamıştı. Elbette Kantar'ın hisleri de tam olarak bu şekildeydi şimdi. Ama kimi kovalayabilirdi o? Üstelik bıçağı da yoktu. Kantar bu durumdan kurtulmak için müthiş bir çözüm buldu ve ruhları yer değiştirmiş iki fare gibi, bir

yandan birbirlerini kovalarken, bir yandan da birbirlerinin çevresinde dönen Gündüz'le mal sahibini yeniden insana dönüştüren sözler sarf ederek, hem kendine geldi, hem de mutluluğu buldu. Şunları söylüyordu Kantar:

"Ben bundan böyle bu geminin kaptanıyorum. Eğer beni gör-
düğünüzde sağ elinizi alnızca götürüp bana selam vermezse-
niz, sizi çok kötü cezalandırırım. Bu cezanın ne olacağı, daha
sonra açıklanacak. Tayfa Joe da, pek tabii ki bana itaat etmeli.
Eğer böyle yapmazsa, gününü görür o. Joe Efendi, Allah aşkı-
na beni dinle. Şu söyleyeceklerim o kadar önemli şeyler ki, tek
bir kelimesini kaçırırmak dahi ilerde seni hapse tıkmaya yete-
bilir." Bu laflarla birlikte, Kantar sağ ayağındaki çizmeyi çi-
kardı ve insanları kahkahalara boğan bir hareketle, bu çizme-
yi başının üstüne koydu. Sanki kostümünü giyiyor, önceki ki-
şiliğinden bu şekilde ayrılıyor ve iperi elinde tutan insanların
arasına karışıyordu. Bundan sonra Kantar, sırasıyla gömleğini,
pantolonunu ve kolundaki saat de çıkardı ve Gündüz, daha o
sabah şair olduğunu sandığı adamın gerçek kıyafetlerinin içi-
ne kaptan üniforması giydığını, gözlerinde yaşlarla gördü. Mal
sahibi de durumdan yararlanarak oğlunu teselli ediyor, sağ
eliyle kahramanının burnunu sıkiyor ve bu sırada, pişmiş bir
kelle gibi sıritmayı da, hiç ihmali etmiyordu. Bu adamda kötü-
cül bir yan var. Güverteye çıktıktarı andan bu yana hiç karışma-
diği insan kalabalığının bu şekilde zivanadan çıkıştı, Amerikalı
ressamı çok mutlu etmiş, gemisine aldığı insanlar hakkındaki
önyargısını da doğrulamıştı. Gerçekten de hepsi birer budala
değilse neydi bu insanlar! Güneşin batmasının üzerinden sa-
atler geçmişti; bir martı kanatlarını hızla çırparak Kantar'ın
üzerinde şöyle bir uçtu, bir çığlık attı ve ortadan kayboldu.
Doğu'nun hazinelarını bulmak için geldiği topraklarda yalnızca
birkaç saat dolandıktan sonra rastladığı bu erkekler, ne kadar da
müthiş köleler olacaklardı! Büyük bir mutlulukla Joe cebinden
bir sigara çıkarıp yaktı ve yanına yürüdüğü Kantar'a şunları
söyledi: "Tamam, kaptan sensin." Yulaflı Ayı gibi nispeten akıllı
yolcuları şaşırtan bu açıklamadan sonra, Joe, yüzünde huzurlu
bir gülümsemeyle, kaptanın yanından ayrıldı ve geminin karan-
lık bölgelerine doğru ağır ağır ilerledi.

On dakikalık yolculuğu onu bir merdivenin başına getirmiştir. Burada, ağzında görünmez bir pipo içerek zaman öldüren sa-kallı bir adam bekliyordu. Kimdi bu adam? "Merhaba kaptan," dedi Joe.

Adamı önce burnundan, sonra da çenesinden öptükten sonra da, güvertede bir araya gelen insan kalabalığına her istediklerini yapabileceklerini, çünkü bu erkeklerin hepsinin "biraz cahil, çokça hırslı ve hiç istisnasız şapşal" olduğunu uzun uza-diya, gereksiz bir laf bolluğuyla tam on dakika boyunca anlattı. Kaptan baca gibi tüttü, ama bu esnada tek bir kelime dahi et-miyordu. Büyük ressam kendisine ne zaman hesaplaşacaklarını sordduğunda, kaptanın piposundan yükselen duman, daha çok "bir vapurun bacasından" çıkıyor gibiydi (Joe'nun benzetmesi). Elbette tayfanın bu benzetmeyi yapmasında büyük bir geminin güvertesinde olmalarının da payı vardı. Joe, uç uca yaktığı sigaralarından dördüncüsünü piposunun içine soktuğunda, kaptan, kolu ya da serçeparmağı kesilmiş bir ayı gibi kükreyerek orta-lıkta koşturtmaya, bir yandan da, bu yüzden kendisine kızaca-ğını düşündüğü Joe'ya bildiği en çirkin kelimelerle küfretmeye başladı. "Yapma," diyordu Joe üzerine üzerine kaptandan kaçarken; "yapma kaptan, yoksa külahları değişimiz." Gerçekten de, bu lafin izleyen birkaç dakika içinde, şair ruhlu ama ressam bakışlı tayfanın gözlerinde ışıl ışıl yanan kömürümsü şekiller belirdi ve bir anlığına da olsa, Joe vücutunun içinde, özellikle de mide taraflarında dev bir ateş topunun olduğunu dehşetle düşündü. Yolcuları nereye götürüyordu? Kendisinin de cevabını bilmediği bir sualdı bu. Şimdi kaptanla tayfa, tıpkı kavga edip de yeni barışmış bir baba oğul gibi birbirlerine büyük bir şefkatle bakıyor ve şöyle konuşuyorlardı:

KAPTAN: Senden üç yolcu istedim, sen bir ordu toplamış-sın. Utanmıyor musun?

TAYFA: Neden utanacaksanım? İstediğin gibi yaptım. Şimdi senden öğrenmek istediğim bir şey var. Ey pipo düşkünu adam, nereye gidiyoruz, onu söyle bana!

KAPTAN: Nereye gittiğimizi bu kutunun içindeki kâğıdın üzerine yazdım. Okumak istersen kutuyu aç.

Bu sözlerle kaptan sağ elinde tuttuğu üzeri fiyonklu bir kutyu havaya attı, sol eliyle yakaladı ve bütün gücüyle denize fir-lattı. Böyle yaparak, adeta bağımsızlığını ilan ediyor, Joe'ya artık istediği her şeyi istediği biçimde yapacağını, kimseye de bunun için hesap vermeyeceğini söylemiş oluyordu. Sabah saat birde gerçekleşen bu olay, şehir şehir gezip, bulduğu en çaresiz, şapsal ve tuhaf tipleri kandıran, gemiye bindiren ve tüm bu zavallıları kaptanına satan ressam için, hiç unutmayacağı bir darbe olacaktı. Şimdi, üzerinde ilerledikleri karanlık ucu görünmeyen dev gemilerini sessizce iterken, bu sevimli kişilik, Amerikalı genç ressam, tam olarak içinde neler barındırdığını göremediği ufka merakla bakıyor, bir yandan da kutunun içindeki kâğıdı okuyabilmek için denize atlayıp atlamaası gerektigine, hâlâ tam karar veremiyordu.

XIX.

*Homurdanan yolcu – Gündüz’ün liderlik arzusu –
Bir direk vesilesiyle*

Ortadaki eğlence bitmişti, bu yüzden yolcular eski yerlerine dağıldılar. Gündüz de, gemi şehirden uzaklaşırken, ayaklarının bastığı aynı bölgeye dönmemeyi istedî, ama karşısında dikilmeye devam eden mal sahibi, sağ elini havaya kaldırmıştı. "Dur," diyordu Gündüz'ün babası; "nereye gidiyorsun, deli misin?" Neden bu kadar ağır bir laf seçmişti?

Kahramanımız, küçüklüğünde çok sık olduğu gibi, babaşının sözlerinden alınarak kızarmaya, bu şekilde de, bir bibere benzemeye başlamıştı. Fakat mal sahibi bu görüşü paylaşıyor gibi değildi hiç. Havadada tuttuğu eliyle bir tokat attıktan sonra, Gündüz'ün yüzünü önce bir yumurtaya, sonra "yosun tutmuş" bir taşa benzetti ve nihayet, ikinci bir tokat da çakmak suretiyle, mal sahibi, kahramanımızı bir güzel benzetmiş oldu.

Tarihin böylesi korkunç anlarla dolu olması çok üzücü. Bir defasında bu konuda bir konuşma yapmaya çağrılmış, tam üzerime çıktığım kursüde sözlerime başlamaya hazırlanırken, başımın ateş gibi yandığını fark etmiştim. Kuşkusuz böyle bir durumda konuşmam söz konusu bile olamazdı ve ben de bunu oradakilerle söyledim. Ama benden konuşma yapmamı rica eden ihtiyar, şapkalı beyefendi, bir türlü ağzından çıkanları duymuyor, bana adeta bir öküz, yahut gorilmişim gibi bakıyordu.

Utanç verici!

Elbette bunların beni yıldırmasına izin vermedim ve tek bir hareketle, kürsüden indim. Şimdi, dinleyicilerle seyircilerin (hep karıştırırıım bunları) dünyanın her yerinde yaptıkları gibi, meraklı gözlerini yukarı dikmiş, bir şey olsun diye bekleyen insan sürüsü aralarından birini öldürmüştesine bana bakıyor ve hep bir ağızdan; "Kaçma! Konuş! Kaçma!" diye bağırıyorlardı. Ne yapabilirdim? Evime dönmeyi tercih ettim. O günlerde yollarda ne araba, ne tren olduğundan, üzerine binecek bir hayvana ihtiyacım vardı. Dünyanın bu köşesinde yaşayanlar çok iyi bilirler: Ne at, ne eşek, ne domuz, ne de ayı yaşar bu topraklarda. Demek ki tek kurtuluş umudum, tek mutluluk şansım, bir insana binmekten geçmekteydi. Yanında taşıdığım eyerimi çıkarıp, karşına çıkan ilk uzun boylu gencin kafasına indirdim. Zavallı çocuk, olgunlaşmış bir elma gibi, hemen ayağımın dibine düştü.

Şimdi sıra onu eyerlemeye, tabir caizse, sürdürmeye hazır hale getirmeye gelmişti. O gün ayağıma, ucu sivri, yanları bıçaklı çizmelerimi giydığımı de hatırlıyorum. Bunun anlamı da şuydu: Eğer unutup, ya da kendimi tutamayıp, ayaklarımı atımın böğrüne geçirirsem, zavallı genci yaralayacak, muhtemelen de, koşamaz hale getirecektim. Aklımda bu tür düşüncelerle, hâlâ yerde yatan genci uyandırdım ve ondan, dört ayağı üzerinde yükselmesini isteyip, aksi takdirde kendisini cezalandıracağı söyledim. Yarım saat içinde, en az bir beygir kadar hızlı olan gencim, beni hem öfkeli kalabalıklardan, hem de yapamadığım konuşmamın utancından uzaklaştıiyor, bu arada hiç sıkâyet etmediği için, saygımı da kazanıyordu. Zaten yolculuğun sonunda, dili ağızından dışarı sarkmış dostumun saçlarını, ağır ağır, her telin hakkını vererek okşayıp onu ödüllendirdim de. Ama tam evimin kapısına doğru yürümeye hazırlanırken, bir şey fark ettim: Çizmemin bağları çözülmüştü. İşte bu yüzden, atımdan başını eğmesini rica ettim ve yillardır ayağımдан hiç çıkarmadığım çizmelerimden birini (sol çizmeyi), önümde büyük bir çaresizlikle bekleyen gencin kafasına indirdim. O günden beri kendi kendime tarihin kötüüklerle dolu olduğunu kim bilir kaç kere söylemiş, sonra da daha çekilir hale gelen hayatma nasıl da daha büyük bir hevesle devam etmişimdir, ey bunlardan hiç haberi olmayan masum, çaresiz, beyinsiz okurlar!

Ortalığın karanlık olmasından pirelenen yolculardan biri, kendisini hastalıktan kurtardığı için, bu geminin "hayatında kimsenin dolduramayacağı bir yeri" olduğunu ve biraz da bu yüzden, hâlâ üzerinde durdukları bu yaratığı, ailesinden biri olarak gördüğünü söylediğinde, kısa saçlı bir kadın, aniden ayağa kalkıp şöyle dedi: "Sen rüya görüyorsun, çünkü nereye gitliğimi hisçbirimiz bilmiyoruz. Belki de kaçırılıyoruz, nereden biliyorsun, söylesene budala adam? Bu konularda hiç düşünmediğine adım gibi eminim. Nereye gittiğimi bilmeden kaçmak niye?" Kuşkusuz güzel sözlerdi bunlar, ama hoş olmaları, hiçbir işe yaramadıkları gerçeğini değiştirmiyordu... İnsan, yillardır görmediği babasını aniden karşısında bulduğunda dahi, eğer ayaklarının altında hareketli bir gemi, çevresinde de sonsuz bir karanlık varsa şayet, buna hiç sevinemez ve hatta, babasıyla karşı karşıya durduğu için, kederlenir! Gündüz de, haklı olarak, hayatının bu en büyük macerasına atılırken, yanında ailesinden birinin olmasından rahatsızlık duymuş, hatta bir anlığına olsa da, mal sahibini denize atmayı da, içinden geçirmiştir. Ama şimdi böylesi kötü duyuları aklından atmak için, Gündüz ağır ağır güverteye dağılmış kalabalığın arasında yürümeye, soğuk ve temiz havayı içine çekmeye, uzaklardan gelen sesleri dinlemeye başladı. Gökyüzündeki yıldızlar hafif hafif yanıp sönyüyor, aralarında ne kadar mesafe olduğunu hiç kestiremediği bir yerde, bir şey ışındıydı. Bunlara bakmak isterken, kahramanımız, yanlışlıkla, bağdaş kurmuş yerde oturan çocuklardan birini ezip geçti ve daha da fenası, öldüğü güne dek, böyle bir şey yaptığınn farkına hiç varmadı. Şimdi sevgili dostumuz, derin derin nefes alarak geminin parmaklıklarının tepesine bindirilmiş karanlık tahta boyunca yürüyor, uzaklarda yanan ateşin ne ateşi olduğunu anlamaya çalışarak, değerli zamanını boş harciyordu. "Mal sahibi, babam olduğunu söylüyor. Mal sahibine babam olmadığını söyletirsem, mal sahibi artık babam olmaz mı acaba?" Buna çok benzeyen bir cümleyle, Gündüz görünmez ışıklar hakkında hayaller kurmaktan vazgeçti ve gerçek hayatı, yani, zaman, mekân ve maddenin oluşturduğu katı âleme dönüş yaptı. Ayı kostümü giymiş mal sahibinin, akşam boyunca sergilediği mide bulandırıcı, akıl almaz kıskançlıklar, hınc, hırs

ve açgözlülük duyguları, şimdi bunlar üzerine düşündüğünde, kahramanımızı çok güçendirmiş, böyle bir "ayı"nın oğlu olduğu için, maceraperest dostumuz kaderlerini değiştiremeyen trajedi kahramanları gibi, korkunç şeyle yapmayı da içinden geçirmiş, mesela gözlerini oyarsa şayet, neler hissedeceğini birkaç dakikalığına, ciddi ciddi hesap etmişti. İçini sikan, ona karanlık akşamüstlerinin, aniden çöken sisin kasvetle doldurduğu günlerin ve gün ağarmadan uyanınca insanı esir alan derin mutsuzlukların kendisini kovaladığı yerde, bu tür korkunç acilarla karşılaşışı için, Gündüz ne yapacağını bir parça şaşırdı ve hızlı adımlarla, geminin görünmez kısımlarına doğru yürümeye koyuldu.

Bu arada, akıl almadan büyülükteki yaratığın pervaneleri korkunç bir hızla dönüyor, güvertedekilerin hiç görümediği kazan dairesinde, kömürler mutluluk verici bir sıcaklıkla yanıyor, köşküne doğru yürümekte olan kaptan da, karşısına çıkan tayfalara çeşit çeşit görevler veriyordu. Bu görevlerden biri, "kuşu kafesten çıkarmak"ti. Başka bir tayfadan (sakallı, çok pis kokan bir adamdı bu) kaptan dişlerini fırçalamasını istemiş, tayfa, kendisinden istenenin anlamayıp yeniden sorduğunda da, bu kendine has kişiliğin dudaklarından şu laflar dökülmüştü: "Senden saçları boyamamı istiyorum. Eğer saçları boyamazsan, dişlerini dökerim."

Kararını böyle bir anda değiştirmesi, bize kaptanın denegiz kişiliğini göstermeli, tabii kişilik diye bir şeye gerçekten de inanıyoruz... Köşküne uzanan yol boyunca, kaptan yüz değişik insanla karşılaştı ve bu erkeklerin hepsine, birer adet görev verdi. Gündüz de, bu görevliler arasında yer almaktaydı. Tam merdivenleri çıkarken rastladığı kahramanıma, şöyle bir yan gözle baktıktan sonra: "Benimle gel sen," demiş ve sözlerini, şu şekilde tamamlamıştı: "Sana yaşadığım yeri göstermek istiyorum." Hayatında ilk defa gördüğü bu kişiyi izlerken, Gündüz kendini hem sürüden ayrılan bir kuzu, hem de aniden kurt olduğunun farkına varan bir koyun gibi hissetti ve bunu ifade etmek için, bir defa meledi de. Merdivenler adeta gökyüzüne çıktıktı; her basamakta dünya daha da çok alçaldı, en sonunda yüzlerce metre derinliğe, kumların arasına gömülmüş bir hazine sandığına dönüşene dek. Böyle yüksek bir yerde bulunmak, iki adamın da

karnını açtırmış, özgürlük gibi belirsiz bir kokusu olan hava da, içlerini heyecanla karışık bir korkuya doldurmuştu. Kaptan telaşlı ellerini nereye koyacağını bilemiyor, bu yüzden de, iki elindeki başparmaklarının uzun tırnaklarını, aynı anda iyordu. Gündüz, önünde ağır ağır ilerleyen bu adama, yorgun, umutsuz gözlerle baktı. "Yolculuk nereye?" diye sormayı isterdi ona, ama böyle yapacağına, kaptanın omzuna işaretparmağıyla dokunup kafasını aniden arkaya çeviren gölgeye: "Kaptan," dedi; "acaba köşk gerçekten burada mı? Çünkü o kadar yürümemize rağmen, karşımıza çıkan yegâne şey boşluk. Yanılıyorsam, beni düzeltin."

Tırnaklarını yemeyi sürdüren gölgenin hiç aldırmış etmediği lafları bunlar. Gündüz, yürüyüşleri esnasında böyle acımasızca kulak arıdı edilmekten hoşlanmamıştı tabii, ama dış dünyaya karşı duyduğu merak, bu hoşnutsuzluğuna üstün geldiği için, hemen ileride, bir direğe bağlı duran mavi şapkalı bir denizciyi fark etmeden de edememişti. İki olumsuzun yan yana geldiğinde olumlu bir sonuç yaratmaları, her zaman gülümsetmiştir beni. Fakat bu tayfaya şöyle sorarken, Gündüz kesinlikle gülümsemiyyordu: "Nereye baktığını bana da söyleyecek misin?" Genç kahramanımızın gözlerindeki kömürler yine alev almış, bu bahsi geçen kömürleri ilk defa gören tayfa da, mavi şapkasını bir defa havaya fırlatarak şaşkınlığını dile getirmiş ve nihayetinde, böyle yapmak suretiyle, dostumuzu da kendininkine eş bir şaşkınlığa sürüklemiştir. Tüm bunlar olup biterken, karanlık gölgenin duşaklarından ne bir ses ne de duman çıkıyor, kaptan, uzun bir yarışın sonunda odasına gelip de keyifle bir koltuğa uzanmış bir at gibi, burnundan solumaktan başka hiçbir şey yapmıyor, sadece (o da arada bir) sağ elinin işaretparmağıyla kepçe kulaklarından birini karıştırıyordu –bu konudaki seçimi, esrarengiz biçimde, her seferde değişmekteydi–; şapkanın hızla yere düşmesini izlerken, Gündüz, sualını yenilemeye de ihmäl etmedi: "Nereye bakıyorsun; söylemezsen oraya geliyorum." Elbette böyle bir şey yapacağı yoktu, fakat bırakalım çocuk konuşsun biraz.

Gündüz'ün bundan sonraki hareketi, hafifçe geri geri yürümek ve bütün gücüyle karşısındaki direğe atlamak oldu. Şapkanın düştüğü karanlığa kendisi de düşecek miydi? Hayır, şefkatli dos-

tum. Direğe tırmanacak kadar güçlü müydü kolları? Hiç endişen olmasın, evhamlı kardeşim.

Rügzâr hangi yönden esiyordu? Gündüz böylesi sorularla uğraşmayı bırakıp bütün gücüyle direğe sarıldı ve bir maymunun çevikliğiyle, hızlı hızlı deniz seviyesinden yükselmeye ko-yuldu. Bu esnada hiç utanmadan sesini de yükseltiyor, yukarıda belli belirsiz gördüğü tayfaya hitaben, şu tür cümleler kuruyor-du: "Ne gördüğünü söylemedin, ben de ne gördüğünü görmeye geldim. Sorularımın cevapsız bırakılmasından hiç hoşlanmam da." Tüm bu olup bitene karşın, şapkasız tayfa, elindeki ufak ca-sus dürbünyüle ufuğa bakmayı sürdürüyor, kendisini yıllar yılı güneş ve soğuktan koruyan çatının aniden yok olmasını, korkunç bir ilgisizlikle karşılamış olmakla birlikte, elinden dürbüünü almaya kalkışan birini canlı canlı yemeye hazır olduğunu da, bu şekilde herkese gösterdiğini zannediyordu. Ancak bu sahnenin tanığı olabilecek yegâne kişi, yani karanlık gölge, hızlı adımlar-la köşkünü aramayı sürdürüyor, böyle yaptığı için de, ortada fol yokken, yumurtadan oluyordu. Bunu izleyen yarı saat içinde olanları, alfabetimizdeki harflere göre sıraya dizeceğim: A) Karnı da iyice açılmış olan kahramanımız tabir caizse maymun iştahlı bir biçimde, direğin en tepesine tırmanmaya çalışırken, belki de kaçınılmaz olarak, şapkasız tayfaya çarptı. Yıllarını bu gemi-ye vermiş olan adam, bu olup bitene çok kızmıştı. Gündüz'e bir tekme sallayıp kahramanımızdan kendisini rahat bırakmasını istedi. B) Hayatı çekilir kılan şeylerden biri, belki de en önemlisi, insanın her akşam dişlerini fırçalayabilmesi, ya da en azından, bir gün dişlerini fırçalayabileceğini düşünme azmini kendisine verecek bir hayatın içinde yaşama imkânına sahip olabilmesidir. Bu tür imkânlardan bir süredir mahrum olan dostumuzun ağızı, tipki bir ahir gibi kokuyor, ancak bununla birlikte, hâlâ bütün gücüyle direğe tutunmaya çalışan Gündüz'ün ağzına, ne bir at giriyyordu ne de bir at binicisi. Ama havada bir vizilti duyduğunda, maceraperest dostumuz bunun bir atsineği olduğunu düşünen meden edemedi. C) Aslında tayfanın attığı tekmenin sesiydi bu. İlk defa denize giren bir dostum, hiç böyle bir şey beklemedığını; suyu, sabahları kahvaltıda yediği bal gibi, "koyu, ağır, çataldan çok zor ayrılan, yapış yapış" bir sıvı olarak hayal ettiğini söyle-

diğinde de farkına çok iyi varmış olduğum gibi, insanın beklediğiyle aldığı aynı değildir hiç. D) "Ya bana elindeki casus dürbünye vursayı? O vakit kesin kafam yarılacak ve hatta belki, kanayacaktı da. Bu durumda, şimdi olduğum yerde durmam söz konusu olabilir miydi? Hayır: Çünkü o zaman düşecektim. Bir başka deyişle, şimdi, şu anda burada olmamı, yalnızca tek bir şeye, daha doğrusu tek bir kişiye borçluyum. Bu kişi, tayfanın elinde tuttuğu dürbünyi yapan kişi olsa gerektir. Ama henüz bu dürbünyi icat edene mi, yoksa bizzat elliye yapan kişiye mi yaşamımı borçlu olduğuma karar vermedim. Bu konuda bir karara varabilmek için, kuşkusuz, başımı sokacak bir deliğe, üzerinde oturacak bir koltuğa ihtiyacım var. Ama bunlara sahip miyim? Hayır: İşin aslı şu ki, ben bir gemideyim ve daha da kötüsü, bir gemi direğindeyim. Hatta daha da fenası, bu gemi direğinden düşmeyeceğim." Aklından geçen bu sözlerle birlikte, Gündüz yerçekimine karşı koyamayan bir elma gibi irtifa kaybetmeye başladı. E) Ağaç dalları hakkında yazılacak bir monografide mutlaka yer alması gereken bir hikâye: "Günlerden bir gün, gözleri uzun geceler boyunca gördüğü korkunç rüyalara ağlamaktan şişmiş zavallı bir genç, daha hoş bir hayatın da var olabileceğini kanıtlamak istercesine, evinden ayrıldı. Yirmi yılını geçirdiği o çirkin kulübe, arkasında gittikçe küçülürken, iki yanında circircöbeklerinin ve melek sesli bülbüllerin seslerini de duyuyordu bu genç adam. Bir süre sonra, güneş battı. Göz gözü görmüyor du, evet, ama yine de, şehrə ulaşmaya kararlı pek çok yaşıtı gibi, bu hırslı kişilik de, hiçbir şeyin kendisine engel olmasına izin vermiyor, körlerinkinden ya da uyurgezerlerinkinden çok farklı olmayan yürüyüşünün, ulaşmayı arzuladığı şehirde son bulacağına, adeta cennete gideceğinden hiç şüphesi olmayan insanlar gibi, büyük bir içtenlikle inanıyordu." Bu cennet fikri ne kadar da harikadır!

"Ortalık yeniden aydınlandığında, genç adam benzersiz bir mutlulukla gördü ki, her taraf rengârenk evlerle doluydu. Bu evlerden birine girmeye karar verdi ve bu kararını uygulamak için de, pek de şaşırtıcı olmayan bir biçimde, hızlı adımlarla yürümeye koyuldu. Sanki evler aniden ortadan kaybolabilirmişcesine büyük bir aceleye hareket ediyordu. Çaldığı ilk kapı onu şaşırttı,

çünkü yumruk yaptığı sağ eliyle dördüncü defa vurduktan sonra, tahta kapı, büyük bir gürültüyle evin içine düşmüştü. Neydi bunun anlamı? Genç adam eve girdi ve yerde yatan kapıyı bir haliyimşçasına çığneyerek, çevreyi kolaçan etti. Duvarlarda kraliyatlı, papyonlu, eski kıyaftetler giymiş, bazan da şapkalı, favorileri uzun, yaşılı, çok yaşlı adamların portreleri asılıydı. Bu tabloların hepsinin de güzelce verniklenmiş olduğunu, bu yüzden de kendilerine bakanların gözünü hemen aldıklarını da belirtmek gerekiyor. Genç dostumuz kendini issız bir adaya ayak basan ve gözleri kargalar tarafından akıl almaz bir hızla yenilen bir kazazede gibi hissetti – ta ki evin karşı ucunda bir şöminenin yandığını görene kadar. Adımlarını, şimdi bu sıcak, mutlu köşeye doğru sıklaştırmış, az önceki umutsuzluğundan da, hafızası öyle çok da kuvvetli olmayan bir balık gibi, hemen sıyrılmıştı. Ancak bir sorun vardı, çünkü genç adam, ne kadar çok yüre, şömineye yaklaşmaya ne kadar çok çalışsa, adeta aynı evreni paylaştığı bu Güneş'ten daha da çok uzaklaşıyor, umutsuzluğa kapıldığı anlarda da, bu yaşadığı derdin kaynağında midesindeki bulantının yer aldığı kendi kendisine söylüyordu. Nihayet odanın karşı duvarına ulaştığında, genç adam gerçekten de burada bir şömine olduğunu, şöminenin içinde yanın odunların da, az önce kendi gözlerine görünen aynı odunlar olduklarını, büyük bir iç huzuru ve mutlulukla anladı.

“Once yere çöktü, sonra da yüzünde yorgun bir ifadeyle, uzanmaya karar verdi. Sırtı yere geldiği vakit, büyük şehri bulmaya yemin etmiş bu inançlı kişinin gözlerinden yaşlar boşandı hemen. Sebebi mutsuzluk değil de yorgunluk olan bu yaşlar, arada ağızına da geliyor, dişlerinin arasında beklettiği diline dokunduğunda ise onu çok rahatsız ediyor, genç dostumuzu yüksek sesle sövmeye teşvik ediyordu. Bu ağıza alınmayacak çırkinlikte laflar ona hiç yakışmıyor, en büyük hayali küfretmek değil, büyük şehirde yaşamak olan bu zavallı adam da, ağızından dökülenlerin kendisine yakışmadığını çok iyi bildiği için, bu sözçükleri özellikle yarıda bırakıyordu. Ne de olsa evde yalnızdı ve bir süre sonra yeniden yollara düşecek, kuşların ve böceklerin seslerini dinleyerek hayallerinin şehrine (aklından tarifeli bir tren gibi, günde on defa geçirdiği düşüncesinin bu vagonunda,

genç adam otomatik olarak gözyaşlarına boğulmadan edemiyordu), evet, hayallerinin şehrine yaptığı yürüyüşünü sürdürdürecekti. Şimdi hayatı hayallerinden başka hiçbir şeyi olmayan adamın yüzünde bir mutluluk işaretini belirmiştir. Yattığı yerde söyle bir doğrulduktan sonra, kafasını ağır ağır havaya kaldırdı ve şöminenin üzerinde duran tabloya baktr. Yüzyıllar önce yaşadığı her halinden belli olan bir tür kontesin tablosuydu bu.

“İhtiyarın soğuk, mavi gözlerinden yayılan bakışları, adeta sonsuza dek üzerinde bekledikleri seyden çok hoşlanıyor gibilerdi. Yarım saat sonra ayağa kalkıp şöminenin başına geçtiği vakit, genç hayalcımız uzun bir süre bu gözleri inceledi. Adeta onu sevkendirmek için oraya yerleştirilmiş olan bu iki cam bilyeyi ellerine almak, onlarla oynamak ve şehre geldiğinde de, para kazanmak için, bu gözleri satmak istiyor, ancak tipki uçamayaçağını bilen olgun, iri bir kadın gibi, işlerin böyle yürümediğini düşünmeden de edemiyordu.

“Haklıydı. Fakat resme bakmayı südüren dostumuzun sağ kaşını tipki negatif bir yerçekimiyle havaya kaldırın bir şey de olmaktadırı şimdidi. Gözlerini ovuşturmasına, sağ eliyle kendi kendini tokatlamasına karşın, üç yüz sene evvel yaşamış kontesin önünde durduğu pencereden görülen manzarayı kaplayan gemilerden birinin yelkenlerinin hafif hafif kırıdadıklarını görmediğine yemin etse, adamın başı kesin ağır ve hatta belki de, fazla fazla ağrıldığı için, en sonunda çatlardı.

“Merak kediyi öldürür derler ya hani... Burnunu önündeki tabloya gittikçe daha çok yaklaştırın genç adam da, şimdi dilini dudaklarının üzerinde, sırayla, büyük bir zevk de alarak gezdiriyordu, bu esnada kendi kendine kıkırdıyor, ama her şeye karşın, arkadaki yelkenlinin bu şekilde hareket edebilmesine bir türlü akıl sırları erdiremiyordu. Adeta dünyanın sonu gelmiş, daha şehrin güzelliklerini temaşa etme fırsatına kavuşamadan fizik kanunlarının hiç geçmediği bir dünyaya, genç dostumuz büyük bir hızla geçiş yapmıştır. Belki de kendi arkasındaki hayat da, bu biçimde köklü bir değişime tabi olmuş, az önce güm diye yere düşen kapı, olması gerektiği gibi uzanmış yatmaktan ziyade şarkı söylüyor, hatta dans da ediyor.

“Mümkün olabilir miydi böylesi bir şey?

"Burnu artık iyice resme yaklaşan genç maceraperest, işte tam bu soruyu kendine sorduğunda, kontes sağ elinin işaret-parmağını havaya kaldırıldı, yan gözle karşısındaki kişiye şöyle bir baktı ve büyük bir iştahla, burnunu karıştırmaya koyuldu. Büylesine mide bulandırıcı görüntüler insanın aklını başından alır: Genç adam kendini şömine ateşinin içine atmış, bu yüzden de, doğal olarak, cayır cayır yanmaya başlamıştı. Bir yandan sağ bacağı bir kuzu butu gibi kızarırken, talihsiz hayalcimizin ayak bilekleri aynı anda katran karası bir renge büreniyordu. Elbette bunlar, fevkalade çirkin manzaralardır, doğru. Ama anlattığımız şey hayatın ta kendisi olduğunda, büylesi manzaraların her türlüsünü kullanmamız da meşru hale gelir: Şöminenin içinden çıkmayı bir türlü başaramayan çocuğun ayaklarındaki etler tamamen soyulmuş, bilek kısımlarındaki kemikler aniden dışarı çıkıvermişlerdi. Dünyaya ilk defa bakan çocukların mutlulukları! Neyse ki kontes, şefkatli, yufka yürekli bir kadındı ki, önünde can çekisen talihsize yardım elini, iki dakika sonra olsa da, uzattı. Ancak bu eli tutacak mıydı gezginimiz? Bu sorunun cevabının bekendiği üzere 'evet' değil de 'hayır' olduğunu söylemek, beni çok üzüyor. Ama gerçekler insanı bazan sarsar, çokça da üzerler: 'Sen resimsin,' diyorlu cayır cayır yanan maceraperest, mağrur, gururlu, ateşli bir sesle. 'Resimler resimdir, insanlar insan.'

"Elbette, burada dostumuzun yanıldığını söylemek zorundayız, çünkü aslında içine girdiği, kontes kılığında dolaşmaktan büyük zevk alan bir kadının evinden başkası değildi. Arkasında durduğu ve aslında bir masa gibi de kullandığı şöminenin üzerine dirseklerini dayamış, sahte kontes bütün gücüyle bağırmaya başlamıştı: 'Burası benim evim / bir resim varsa aramızda şayet / bu sensindir, ey zavallı şahsiyet'

"Şimdi sıra en zor işe, yani insanın bir tabloda yer alan bir figür zannettiği bir kişiyle el sıkışmasına gelmişti. Bunu yapmak için, genç adam önce şömineden çıktı, sonra da yanık vücudundan yükselen kokuya aldırmadan, kontesin üzerine yürüyerek, ihtiyar kadından kendisiyle ilgilenmesini istedti. Neden olmasın? Maceracı dostumuzun keyfine diyecek yoktu. Sahte kontesin ağızına zorla soktuğu pasta ve çörekleri, önce büyük bir gayrette çiğniyor, sonra da, yediklerini hazmedebilmek için, dişlerini

bütün gücüyle sıkıyordu. Bir gün sonra, yeniden yollara düşme zamanı geldiğinde, sahte kontes hem bir nasihat verdi macera-perest gence, hem de bir öpüçük. Nasihat şuydu: 'Eğer bir gün bir yere tırmanman lazım gelirse, beni düşüneneceksin.' Elbette; daha çok bir emirdi bu. Kontesin öpüçüğüne gelince... Yolcumuz dokuz gün sonra, büyük şehrə artık iyice yaklaşmışken, karşısından gelen ve yanında kendisinin iki katı büyülüüğünde bir öküz bulunan yaşılı bir adamın, kendisine adeta ahırdan kaçmış bir at gibi bakmasına hiç anlam veremeyecek, ancak zavallı ihtiyarını yere serip üstüne çıktıktan sonra, gerçeği öğrenecekti. Kontesin dudaklarındaki boyacı, maceraperest gencin yanaklarında iki farklı şekil oluşturmuş, bunları fark eden yaşılı adam da, bakışlarını 'gayri ihtiyarı' yolun karşısından gelen 'veledin' suratına dikmişti." Şimdi sıra bu hikâyeyin en önemli kısmını anlatmaya geldi. Bir başka deyişle, zaman kulak kabartma zamanıdır, ey mutlu okur.

"Pis ihtiyarla kavgaya tutuşmak, yanakları lekeli kahramanımıza çok zaman kaybettirmiştir. Çocukluğunda korkuya seyrettiği, karanlık, lacivert, kasvetli gökyüzleri şimdi bir araya gelip önünde duran manzaranın tepesine çökmüşlerdi; kuyruğuna iple boş tenekeler bağlanmış zavallı bir köpek, bir yandan akıl almaz bir hızla koşutuyor, bir yandan da, yüksek sesle: 'Benim isim bitik,' diyordu; 'bundan sonra kargalar da gözlerimi oyarsa, tam olacak.'

"On dakika sonra, şehrin kapısına artık iyice yaklaşmış olan genç adam, ters çevrilmiş tahta bir sandığın üzerine eğilmiş, kılıç bıyıklı, baston şapkalı bir adam gördü. İşin en tuhaf yanı ise, üçkâğıtçı olduğu her halinden belli olan bu iğrenç kişinin arkasındaki duvara yaslanmış vaziyette duran eşyaları görmekti. Burada sırayla bir bastonvardı, bir de kılıç. Çevirdiği dolaplar meydana çıktığı vakit, bu alçak adamın hemen kılıcına davracağına, yahut bastonuna yaslanarak bir ihtiyar numarası yapacağına, vücutu yanıklarla dolu maceraperest o kadar emindi ki, bu düşüncelerini yüksek sesle dile getirmekten kendini alıkoyamadı. 'Ey pire torbası,' diye seslendi kendisine anlayışlı ve yorgun gözlerle bakan adama; 'ey leş kokulu domuz pirzolası! Eminim ki yıllar yılı herkesi kandırdın sen: Eğlendireceğim der-

ken ceplerini boşalttı, tipki namussuz sanatçılar ve hayal pazarlayan yüzsüzler gibi. Ayrıca, bu yapıp ettiğinden hiç pişmanlık duymadığını da biliyorum. Kutsal kitaplardaki pek çok önemli kişilik, bizlere vicdansızlığın eski bir meslek, orospuluktan çok da farkı olmayan bir günah olduğunu yüzyıllardır göstermekte. Hem insanları kitabı gibi okuyanların, yani benim benzerlerimin olduğu bir dünyada, sen yakayı ele vermeden daha ne kadar yaşayabileceğini düşünüyordun ki? Tam bu noktada, genç ve öfke-li yolcunun sözleri, karşısında bir yol işaretü gibi duran adamın dudaklarından dökülen kelimelerle kesildi. 'Sevgili dostum,' di-yordu adam sarf ettiği kelimelerin her birini o anda taş tabletlerden yontuyormuşçasına büyük bir gayretle; 'sesini iyi duyamıyorum,' dedi. 'Kulaklarım biraz zayıftır da. Acaba söylediğlerini yanına gelip tekrar etmen mümkün mü? Yok gelemem dersen, ben de sana yaklaşabilirim elbette.'

"Yabancılara güvenmememiz gerektiğini çok küçük bir yaşıta öğreniriz. 'Duvara yasladığın o alet edevati gözüme sokarak,' diye gürlüyordu şimdi maceraperest genç; 'böyle yaparak kan-dıracağımı mı zannediyorsun beni? O kılıç ve bastonla, sen olsa olsa sinekleri ve deniz hayvanlarını başından savabilirsın. Bana gelince... Bir giyotin gibi keseceğim kelleni.' İşte genç adamın başını belaya sokan cümle, bu sonucusu olacaktı.

"Ters çevirdiği tahta tezgâhının arkasında sessizce bekleyen adamın, üçkâğıtçı ne kelime, şehr'e girip çıkmak isteyenleri de-netleyen ve onlara kimi zaman izin verip kimi zaman da karşıla-rına engeller çıkarılan kişi olduğu, artık anlaşılmıştı. Adam, yap-tığı işi kendi sözleriyle, bu biçimde açıklamış, ne yapacağını şa-şırın maceracı da, hemen dilini ısrırmış ve kendisine sorulan bir soruya da, bu yüzden yanntsız bırakmıştı. Bu soru şuydu: 'Şehre girmek istiyor musun? Evet dersen ve ben de sana izin verirsem, yanımdan geçip duvar boyunca yürüyecek, duvarın bittiği yerde de şehr'e gireceksin. Hayır dersen, biraz daha sohbet ederiz. Ben izin vermeden yanımdan geçersen olacakları ise, söylemekten çok göstermek isterim sana.'

"Bu sözlerle birlikte, adam cebinden çok uzun bir havuç çi-karıp tezgâhın üzerine koydu. Sonra da, göz açıp kapayıncaya dek, kılıçını çekti, havucu önce iki, sonra da dört parçaya böldü.

Bu esnada, tahta zeminden insanı hemen korkuya sevk eden bir ses yükselselmiş, dili tutulmuş vaziyette ağzında bir şeyler geveleyen yolcu da, en fazla: 'Gak gak', demeyi başarmıştı. Bunu bir tür kötü karga taklidi olarak yorumlayan şefkatli, kulakları yarı sağır adam da, yolcumuza şehre tabii ki girebileceğini, az önce giyotinden söz açmakla kendisine giriş ücreti olarak sağ elini vermeyi de kabul etmekle çok akıllıca bir davranış sergilediğini, akıllı insanları her zaman ödüllendiren biri olarak da, onun sağ elini kesmekten vazgeçtiğini, bunun yerine hem sağ hem de sol bacaklarını kökünden keseceğini, öylesine tatlı bir biçimde söyledi ki, hayallerine ulaşmak için ödemesi gereken korkunç bedelin farkına artık varan yolcu, karga makamında mirıldandığı 'gak gak'larının arasına, böğründen yükselen acı dolu hıçkırıkları da sıkıştırmadan edemedi. Ağlayan birini seyretmek kimileri için ağlamaktan da beterdir. Bir şeyi yapmakla, bir şeyi yapanı seyretmek arasında kurulan bu elle tutulmaz, tuhaf bağ, biraz da sahnede oyun sergileyen tiyatrocuları izlerken hissettiğimize benzer. Onlar birbirlerini bıçaklayıp şarkılar söyleterken, öyle bir an gelir ki, yerimizden kalkıp oyunculara seslenmek, 'Beni de aranızda alın, ey alçaklar!' diye bağırmak içimizden geçer. Ama lüzumsuz bir çabadır bu, çünkü biz kararımızı verip de yerimizden kalkana kadar sahne boşalacak, o ağır, tozlu, korkunç perde de, büyük bir gürültüyle aşağı düşecektir.

"Beş dakika sonra, yolcu bir karga gibi gaklamaktan başka şey yapmayı kesinlikle reddettiği için, tahta tezgâhının arkasında sessizce bekleyen görevli, kollarını iki yanda çırpmaya, bir tür martı ya da deniz kuşu gibi göge yükselmeye çalışmaya koyuldu: Ama boşaydı hepsi, çünkü adeta ayaklarıyla duvar arasında görünmez bir zincir varmışçasına, bu harikulade adam yerinden hiç oynamıyor, bu yüzden de, akla dünyanın en eski dönemlerinden bu yana oldukları yerde duran kayaları, yahut denizleri getiriyordu. Ancak az önce mühim bir gelişme yaşanmıştı ve bu ebedi bekçi şunları söylemişti: 'Rüyalarda olduğu gibi, çeşit çeşit görüntü benim kontrolümün dışında aklımda toplanıyor ve bir ordu gibi, tek sira halinde ilerleyip duruyor. Ne mi diyorlar? Şunu: Sana ayrıcalık tanımlı, soruma cevap vermememene rağmen, şehre girmene izin vermeliyim. Onlar istediklerini

söylesinler; dar kafalı, iğrenç bir adamım ben; aklıma estiği gibi davranırım, hele hele bir de karşısındaki kişi bana hakaret etmiş, kalbimi kırmışsa, işte o zaman, keyfim de yerindeyse, bir eşek gibi anırırmı. Şimdi yapmayı düşündüğüm şey de zaten tam olarak buydu, ey saygideğer yolcu. Ancak bunun yerine sana bir soru sormam istendi. Kim tarafından mı? Bazı soruları cevapsız bırakmak daha iyi. İyisi mi sen, şimdi bana kulak ver, mümkünse kulaklarının ikisi de benim olsun ve anlatmak isteyeceğimi bütün yüreğinle anlayana kadar da, kulaklarını geri almaya hiç kalkışma. Senden o kadar basit bir şey istiyorum ki, bunun ne olduğunu söylemeyeceğim – ama hareketlerimi dikkatle izlersen, kesinlikle anlayacaksın yapman gereken şeyin ne olduğunu.' Bu sözlerle birlikte görevli sağ elini havaya kaldırdı ve yüz metre kadar uzaktaki bir şeke işaret etti.

"Hem bir direğe, hem de bir ağaçca benzeyen bu şeitin ne olduğunu anlamak için, yanına gitmek gerekiyordu; beş dakika sonra, maceracı bunun tahta bir direk olduğunu görecek ve hemen bir maymun gibi, tırmanmaya başlayacaktı. Şehri dış dündan koruyan duvarın hemen bitişine dikilmiş direğin orada olması için, ortada hiçbir sebep yoktu. Bu dikey canavar, oraya kendisinin çıkması için yerleştirilmişti de sanki, tepeye ulaşıp duvarın öte yanına atladığında, hiç var olmamış gibi, hemen ortadan kaybolacaktı. Ancak hayallerinin ülkesiyle arasında yalnızca bu uzun canavarın durduğunu gören yolcu, şunu da görüyordu şimdi: Bu direğin adeta üzerinden arabaların geçtiği ve diğer yollarla bağlana bağlana sonsuza dek devam eden yollardan hiç farkı yoktu ve bulutların başladığı yerde dahi, direk göze yükselmeyi sürdürüyordu. Zavallı genç tırmanmaya başladı; şimdi, rüyalarının ülkesini önce görüp, bu büyülü ülkeye sonra gireceğini anlıyor, bu yüzden de gözlerini kıskanıyordu; sert bir rüzgârla birlikte, yolcunun üzerindeki gömlek fırtınalı bir denizinkini aratmayan bir hiddetle şöyle bir dalgalandı. Aşağıdaki görevli epeye küçülmüş, böylece arkasında duran kılıçla bastondan ayırt edilemez hale de gelmişti.

"Genç dostumuz tırmanmaya devam etti –içinden çok merak ediyordu, acaba bulutların arasına girdiğinde her yer bembeяз olacak miydi– ve ipi kopmuş bir balon gibi yükselmeyi

sürdürdü. Hem geleceğini hem geçmişini hem bütün hayallerini hem de vücutunu taşıyan elleriyle ayakları, yer yer birbirine değiyor, daha önce ne bir direğe tırmanmış, ne de maymun gibi tutuna tutuna bir yüksekliğe çıkmış mutsuz yolcunun gözlerinden aşağı yaşlar boşanıyordu. Aradan yarım saat geçti; hava karardığında yolcu epey bir yol katetmiş, bu şekilde, tabir caizse dönüşü olmayan bir yola da girmişi – artık yere düşemezdi, çünkü yere düşmesi durumunda kesinkes en az iki parçaya ayrılacak ve de, bir bardakmuşçasına kırılarak, mutlaka ölecekti.” Bu tür duygular herkesi mutsuz eder, zaman zaman hepimiz bir parça güven duygusuna ihtiyaç duyuyoruz ne de olsa...

Bu duygudan mahrum kaldıkları için aniden ikiye bölünen mutsuzların hikâyelerini, hangimiz duymamıştır? Sağır sultanın kulaklarını dahi birer resim gibi dolduran böylesi tablolarda, önce titreyen bir kol görürüz, sonra da ıslak bir alın. Korkunç bir gürültüyle ikiye ayrıldıklarında, bu insanların çevrelerine yaydıkları mutsuzluk içimize işler. Bazı aşırı hassasların bu mutsuzluk duygusuyla gaddar vurdumduymazlara dönüştüğünü anlatanlar da vardır tabii, ama bu hikâyeler bizi hep daha az etkilerler. Ne de olsa hayattaki duyguların yalnızca ve yalnızca ilk yaşandıkları anlar güzeldir. Bir defasında İsviçre’de bir dağa tırmanıyorum; savaş günleri olduğu için ortalık barut kokuyordu, ama sonra yanıldığımı da anladım, çünkü İsviçre savaşa girmemişti. Peki nereden geliyordu bu koku? Önce kendimi yere attım, sonra da bir köpek gibi, burnumu çeve çeve süründüm ve kokunun kaynağının izindeki serüvenime de böylece başlamış oldum. Çevremde uçuşan kelebekleri yakalamayı da istiyordum, ama şimdi daha çok bir köpek olduğum için, buna tenezzül etmiyor, olmayan kuyruğumu salladığımı düşleyerek kendimi avutuyordum. Dudaklarından aşağı akan salyam, tam köpeklerinkine benzer bir kıvama ulaşmıştı; mutluydum; dilimi dişlerimin arasından aşağı sarkıtıp birkaç defa arka arkaya havladım. Şimdi dünyada rollerin değiştğini de anlıyordum. Çünkü bazı kimselerin benim koktuğumdan şikayet etmeleri, olmayacak bir şey değildi hiç. Tarih boyunca köpeklere ne çok eziyet edilmiş, insanlar, nasıl da “köpek muamelesi” denilen o korkunç davranışlara maruz kalmak zorunda bırakılmıştır, ey bu anlattıkları-

ma timsaht gözyaşları dökmemi dahi çok gören, kalpsız okur! En sonunda kokunun nereden geldiğini bulduğumda hava o kadar kararmıştı ki, kokunun nereden geldiğini görmeyi başaramadım bir türlü. Cebimdeki bir kibriti çaktığında, rüzgâr beni engelledi; ikinci kibriti adeta bir iftaiye arabası gibi, olay yerine yetişen yağmur söndürmüştü. Kokunun çevresinde dolanıyor, kokunun yanına sokuluyor, kokunun üzerine oturuyordum, ama kokunun nereden geldiği, esrarengiz bir biçimde benim gözlerimden gizlenmişti. Bugüne bugün bu barut kokusunun kaynağının ne olduğunu, tipki bu evreni yaratan birinin var olup olmadığını tartışarak büyüyen ve yine bu tartışmalarla olgunlaşmış yaşılanan, en sonunda da, doksan yedi yaşında, tartışmaya devam ederek can veren bilginler gibi merak etmiş, ancak bu meraklımı dindirmek için, kılımı bile kıpırdatmamışındır. Sonra, aradan yirmi sene geçtikten sonra, tesadüfen İsviçre'deki o aynı manzaradan geçerken, yanında yürüyen arkadaşımın sözlerine kulak verdim: "Bu koku ne?" diyordu aziz dostum; kaynağı belirsiz bir merakla, bir süre birbirimize baktık ve hiç konuşmadık.

Neydi bu koku?

Aynı koku, yani barut kokusuydu; hemen o an bu kokunun kaynağını öğrenebilirdim, eğer isteseydim. Peki ben ne yaptım? Şöylededim meraklı bana, yüzü ise, bir maymuna benzeyen arkadaşıma: "O kokusunu aldiğin ayağimdır; adımlarımızı sıklaştırırsak, eminim ki sorun ortadan kalkacak. Hem böylece, kaydıraktan kayacak daha çok zamanımız da olur." İtiraf etmeliyim ki, o günlerde İsviçre'de zamanlarını kaydıraklılarından kayarak geçiren çok insan vardı; bu insanlardan biri olarak, dünyanın bütün dağlarını tek bir kaydırığa değiştirmeyeceğimi de, laf arasında söyleyeyim.

Ama işte, söylediğim gibi: Her duygunun yalnızca ilk yaşadığı an güzeldir, tatsız bir duyguya olsa da bu, durum değişmez. Yolculunun yaşadığı korku hissini de, bu ışık altında görmemiz lazım.

"Şehir görevlisi bir karıncaya, koca duvar da bir kağıt parçasına dönüştüğü vakit, genç dostumuz, artık bir tavşanın peşinde koşan yarış köpeklerinden farksızdı. Bu zavallıların peşinde gitmekleri hayvanın aslında gerçek olmadığını anladıklarında çıkarlıklar öfke ve keder dolu gürültüler, insanı sağır edecek denli korkunç da olurlar kimi zaman. Yolcu da, şimdi, ulaşmak için her

şeyini verdiği şehirle arasında duran bu son engelin, yani tahta direğin hiçbir zaman sonuna gelemeyeceğini anlamış bulunuyordu. Oysa ne kadar da ince ve uzun bir yol katetmişti buraya varmak için! Pek çok güzel hikâye gibi, bizimki de bir hayal kırıklığı ve yenilik duygusuyla sona eriyor. Vücudu yanıklar içindeki arkadaşımız, direkten aşağı iniyor – tipki yenilgiyi kabul edip köşesine çekilen bir güreşçi gibi. Tam o esnada, şehrin ortasında bir yerde bir kilisenin çanı gürültüyle çalışmaya başlıyor, güneş doğmak üzere. Temizlemek için sokaklara dökülen suların sesleri yolcu muzun kulaklarına şelalelerden farksız geliyor. Güle güle yıllardır kurulan hayaller! Bir ay sonra, doğduğu eve geri döndüğünde, küçük yatağına uzanan yolcu gözlerini kapiyor. Güle güle ışıklar içinde yüzen rengârenk, harika şehir! Dışarıda insanın nefesini kesen ve üzerine üzerine gelen bir sessizlik var. Kahramanımız, üzerine tırmadığı direği gemilerdekilere benzetirken buluyor kendini ve hayat, acımasız davranışlarından bir başkasını sergileyerek, bu genç adamın burnuna, odada birkaç saatir uçmaka olan büyük, iğrenç bir sineği sokuyor. Onu son defa gördüğümüz bu anda, zavallı hayalcının burnu bir zil gibi çalışıyor. Ama bu kapıyı kim açacak?" F) Tayfa milleti bütün gün gemideki yemekleri midelerine indirmekten başka hiçbir şey yapmayan insanlardan müteşekkil olduğu için olsa gerek, direğin üzerinde duran adam, acımasızca gülerek seyrettiği Gündüz'e sağ elini sallamayı da ihmali etmiyor ve böyle yapmasına karşın direkten düşmeyerek sol kolunun ne kadar da kuvvetli olduğunu kendisini izleyen herkese gösteriyordu. Büyük bir hızla yere düşen kahramanımız, bu kolu kesmeyi isterdi simdi. Ama aslında korkmasına da, öfkelenmesine de hiç gerek yoktu; güreş yapan gemicilerin direğin hemen başına yerlestirdikleri dev bir yastık, üzerine düşülmeyi bekliyor, adeta evrenin *telos*'unun kendisine varmak olduğunu da, o karanlık sessizliği içinde duyan kulaklara fisildıyordu. G) Sıra bu düşüş faslini kapatmaya ve Gündüz'ün ölüp olmediğini açıklamaya geldi: Efendim, hiç meraka kapılmayınız, çünkü Gündüz hayattaydı, çok rahattı ve hiçbir şeye ihtiyacı da yoktu. Bir okurun maceralarını okuduğu kahramanın başına gelenleri merak etmesi, o maceraları kaleme alan kişinin bir başarısı olarak görülmelidir. Bu fikrimi de burada ifade etmek istedim.

XX.

*Tayfayla gölgenin gerçek kişilikleri – Gündüz lider oluyor
– "Burada işler böyle yürümez"*

Minderin üzerinde, Gündüz bir süre ters çevrilmiş bir kaplumbağa gibi hareket etmeden yattı. Gökyüzünde yıldızlar hareketsizdiler, ama bazlarının, arada bir de olsa, yanıp söndüklerini kahramanımız benzersiz bir mutlulukla seyretti. Bunlar olup bittiği sırada, gözlerine bir ağırlık çöktüğünü de hissetmişti; önce bir ağlama belirtisi saydığı bu dayanılmaz gücün, uykunun ta kendisi olduğunu anladığında ise, Gündüz inine çekilmiş bir ayı gibi horlamaya başlamıştı bile.

Bazı rüyaların ortasında gözlerimiz aniden açılır ve kendimizi adeta bir trenden yanlış bir durakta, farkında olmadan atılmış bir yolcu gibi, tuhaf bir şehirde, elli senedir içinde uyuduğumuz yatak odasında buluveririz. Buranın eşyaları, altın serilmiş halısı, dikdörtgen penceresinin sanki yillardır tanıklık ettiği rensiz, durgun, soluk manzarası ve ıslak bir orman, yahut eski bir koltuk gibi olan kokusu, hemen bir gerçekdışılık duygusu verir bize.

Bu ülkeyi daha önce hiç görmemiş, böylesi renklere daha önce hiç baktımışızdır. Sıra yerimizden kalkmaya geldiğinde, yukarıda tarif edilen manzara da hareket eder – ya da yoksa hareket eden bizizdir de sabit olan o mudur, bilemeyez hiç. Ve o zaman, çok iyi anlarız ki, bu manzara, yillardır bu biçimde hareket etmektedir, tanındıktır; avcumuzun içi gibi biliyoruzdur bu

manzarayı, heyhat! Gündüz'ün gözkapakları bir asırdır kilitli olan kapılar gibi açıldıkları vakit, aynen bu biçimde hissedecekti kahramanımız da. Önce: Yepyeni bir dünyanın kucağında yatmanın verdiği huzur ve heyecan. Sonra: Bu dünyanın bildiği, içinde halihazırda yaşamakta olduğu dünyanın aynısı olduğunu fark etmenin verdiği keder ve kaşıntı duygusu... Direğe yeniden tırmanmaya başladığında, aziz dostumuzun sırtı işte bu yüzden kaşınıyordu. Ne rüzgâra, ne de kendisini ortadan kaldırılmaya, çıktıığı yere geri döndürmeye uğraşan biçare ellere alındıran bu kaşıntı, Gündüz'ün önündeki direğin, büyük bir heyecan, acele ve hızla çıkışmasına sebep oldu. Tekmeleyerek aşağıya düşürdüğü genci tamamen unutmuş olan tayfa, altın kaplama dürbünnü sağ gözüne dayamıştı ve açık ağızından aşağı akan belli belirsiz bir salyaya eşlik etmesini istemişcesine de, şu şekilde mirıldanıyordu: "Bu şehir hangisi olabilir? Cenevre mi, Lüksemburg mu? Belki de yeni dünyanın kıyılara ulaştık biz ve hemen şu köşede ışıkları yanıp sönen şey özgürlük heykelinden başkası değil... Mümkün mü bu? Hız yapmak iyidir, her zaman değil ama. Bu kadar çok mesafeyi bu kadar kısa zamanda katettisek şayet, bunun tek açıklaması dünyanın yuvarlak olmasıdır. Gerçekten de yuvarlak mı dünya? Dünyada bazı işlerin altından kalkmak için çok güçlü kollara ihtiyaç olduğuna ne şüphe; benimkilerin de bu kollardan olduğuna, bugüne bugün içtenlikle inanmaktayım. Ama dünyanın yuvarlak olup olmadığını bilmedikten sonra, ne önemi var benim kollarımın? Hem o ilerideki şehir hangisi? İnsan bilinmezliklerle yaşayamaz; kafa tüplerken, adeta bir ütüyle geçeriz bu bilinmezliklerin üzerinden. Ben ilerideki şehrini hangisi olduğunu bilemeyeceğime göre, öleyim daha iyi."

Bu son kelimelerle birlikte, Gündüz tayfaya ulaşmış, biriyle ilk tanıştığımızda o kişinin elini sıkarken yaptığı gibi gülmeyerek, güçlü tayfanın ayağını sıkıma koyulmuş, bu da, doğal olarak, gözünde dürbünnü ufka bakan gemiciyi şaşkına çevirmiştir. Düşme sırası onda mıydı şimdi? Kimsenin cevabını bilmediği sorularla uğraşmak insana mutluluk da verir, ama en sonunda başımızda bir ağrıyla olduğumuz yerde kalakalmamız daha olasıdır. Gündüz şimdi hem ayaklarına tutunduğu gemicinin pis koktuğunu fark ediyordu, hem de adamın dürbünnünün

sahte olduğunu. Sol gözünü kapayarak kendisine bakan tayfa onu çok iyi görüyor gibi idi. Gerçek bir dürbünde böyle bir durum mümkün değildir oysa. Dürbüni sahte olmasa, gemicinin kahramanımızın yüzünü değil de burnunun içindeki iğrenç bir karartıtı göreceğinden hiçbir şüphemiz olmamalı. Bu çok bariz gerçeğe karşın, gemici, elindeki ince uzun çubuğu gözüne tutmaya devam ediyor ve ayaklarına tutunmuş kendisini aşağı çekken vücutun sahibine şu şekilde sesleniyordu: "Benim kim olduğumu bilsen bu yaptığı işi yapmaya hemen bir son verirdin. Şu son sözlerime karşın davranışında ısrar etmen durumunda seni kırbaçlatacağıma yemin ederim. Verdiği her sözü tutan biri olduğuma, bu gemideki herkes yemin edecktir. Ben de onların sözlerinin eri kişiler oldukları konusunda tanıklık yapmaya hazırlım. Ama elbette, bir mahkemeden söz edilecekse şayet, bana sanık sandalyesinin verilmeyeceği ortada: Sen orada otururken, ben tanık sandalyemde keyif çatıyor olacağım. Evet sevgili dostum, şimdi söyle bakalım, niye bunca zamandır beni bir sıvrisinek gibi isırmaktasın? Zannedersem sıvrisinekle ayının hikâyesi senin kulaklarına henüz ulaşmamış. Madem durum bu, dinle şu hikâyeyi bir."

Anlatması çeyrek saat süren sıkıcı masalının son sözlerini söylerken, gemicinin gözleri dolmuştu. Çünkü kendi çocukluğunda yaşadığı bir mutluluk ânnini aniden, durup dururken hatırlayıvermiş ve o sahneyi ancak kafasında canlandıabilecek olmanın, bir daha o uzak sahneyi yaşamاسının mümkün olmadığını anlamanın verdiği kederle, başını hafifçe öne eğmişti. Elbette Gündüz durumdan faydalandı ve bütün gücüyle sarıldı bu üzünlü adamın bacaklarına. Fakat tuhaf bir durum vardı şimdi, çünkü bacakları da en az kolları kadar güçlü olan adam, alelade bir tayfa değil, üzerinde durdukları geminin (o uçsuz bucaksız geminin!) yöneticisi, bir başka deyişle, kaptanı olduğunu söylüyordu.

Daha bundan kısa bir süre evvel –ne kadar zaman geçmiştii aradan, kahramanımız hiç bilemedi– kaptanla güvertede karşılaşıp merdivenleri tırmanan gencin karnı, elbette böylesi yalancılara toktu. Biraz da bu yüzden, Gündüz daha büyük bir heyecan ve öfkeyle tayfanın yakasına yapıştı: Bir süre direğin üzerinde,

eski, buruşuk, çirkin bir bayrak gibi sallandılar. Böyle anlarda, pek tabii insanın hakikate olan açlığı, yemeğe olana yenik düşebilir; doğaldır, insan büyük bir öküzü midesine indirmek karşılığında, dünyadaki bütün suların katı, bütün yelpazelerin de sıvı olduğunu söyleyebilir. Şimdi Gündüz de böyle bir durumda olmaliydi ki, önce bacaklarına sonra da yakasına yaptığı adam, cebinden güzelce paketlenmiş biftekli bir sandviç çıkardığında, hemen eski düşmanına sarıldı ve şöyle dedi: "Eğer elindekini ağızma verirsen senin kaptan olduğunu kabul ederim." Ancak karnı boş laflara tok olan başka biri daha vardı: Kaptan kendisi ne sunulan öneriyi tabir caizse elinin tersiyle itti, kahramanımıza bir tokat çaktı ve sandviçini onunla paylaşmayıcağını, içinde bikkinlik, pintilik ve sıkıntının çok olduğu bir ses tonuyla, bağıra çağırıa ifade etti.

Sonra, sözlerine kısık, adeta hırıltılı bir müzik ekleyerek, bir hikâye anlatmaya koyuldu. "Biz gemicilerin hayatı hep sular üzerinde geçer; sen bunun nasıl bir şey olduğunu hayal bile edemezsın. Kendi aramızda senin gibilere kara çocuğu deriz – istersen inkâr et, ama sen bir kara çocuğusun. Ben ise, sevgili genç dostum, bir deniz aslanıyorum. Evet; karaya çıktığım vakit, herkes benden bu yüzden korkar işte. Ancak bu korkunun içinde bir parça hayranlık olduğunu da söylerim. Geçen kiş, gemimizin yolu Kuzey Avrupa'da yer alan, ortaçağdan kalma, küflü, kasvetli, neredeyse tamamen terk edilmiş bir şehrde düştü. Kar taneleri, ortalıkta, adeta bataklıklardaki sinekler gibi hızla uçuşmaktadır. Bu gemiyi, yolculuğa çıkmadan evvel çiğ etle, yağla, suyla ve kömürle doldurmamız gereklidir; her yıl bir defa üstlendiğimiz korkunç bir sorumluluktur bu.

"Yanıma en çok güvendiğim adamlarımın ikisini alarak, yollara düştüm; Arı ve Bal, henüz tanıştığın kişiler değil belki, ama bu gemiyi işgal ettiğin süre boyunca onlar olmadan hiçbir şey yapamayacağını, kısa sürede anlayacaksın. Bal ile Arı, hayatları boyunca yaptıkları işlerin mükâfatını hep almış, çok çalışkan çocuklardır. Çocuk dediğime bakma ama; ikisi de boğa gibi güclü, Avrupa kitası kadar da yaşlıdır. Sakallarına ve bazan bir tren lokomotifi gibi havaya yaydığını dumanlara bakarak, benim de annemin karnından çıktığım andan bu yana aradan

çok zaman geçtiğini de rahatlıkla görebilirsin. Böylece ben ve onları birlikteyken çağırduğum birleşik isimleriyle "Bal Arısı", şehir meydanına biriken ağır kari potinlerimizle eze eze, tahta kapısı yarı açık duran bir meyhaneye doğru ilerledik. Buranın tabelasında yazanlar da, kar yüzünden okunmuyordu. Tam içeri girmeye hazırlanırken, sadık adamım Arı, diğer sadık dostum Bal'ın sırtına iki defa vurup, ondan kendisini sırtına almasını istedi. Daha çok bir emirdi bu.

"Arı'yı Bal'ın sırtında görmek, en çok da bir deveyi bir cücenin sırtında görmeye benzer: Zavalı, çalışkan Arı, bana hizmet etmek adına, tabelanın üzerindeki kari bir berberin titizliğiyle tıraş ederken, Bal, zar zor duyulan bir inlemeyle bir şeyler mirildanıyor, muhtemelen de, bana sesleniyordu. Ama ben ona kulak vermedim. Bunun yerine Arı'nın yaptığı maskaralıkları seyrettim ve meyhanenin içine girip de tezgâhın başında yorgun atlar gibi aniden durduğumuzda, omuzlarında biriken kari sildiğim kişi Bal değildi de, Arı'ydı. Neden? Bu soruya cevap vermek hiç kolay değil. İnsanın, kölelerinin söz konusu olduğu durumlarda dahi böyle ayrimci davranışları, tuhaf gelmiştir bana her zaman.

"Neyse, konudan sapıyorum; iyisi mi ben hikâyeme geri döneyim. Meyhanenin içine girdiğimizde gördük ki, kimsecikler yoktu ortalıkta. Hatta, varlığına tanıklık ettiğimiz yegâne canlinın biz tam içeriye girdiğimizde tembel tembel esneyen bir köpek olduğunu da, burada söylemem lazım. Üzerimizde denizci kıyafetlerimizle bizi gördüğü vakit, köpeğin de hemen büyük bir aceleye kendini içine sokacak bir delik aradığını, ancak böyle bir delik meyhanede bulunmadığı için, kurtlara özgü bir mutsuzlukla uluduğunu, ben ve Bal Arısı büyük bir şaşkınlıkla fark ettik. Şimdi anlıyorduk ki, çevremizi saran masaların, büyük tahta sandıkların ve üzerleri örtülü müzik aletlerinin içinde, yanlarında, arkalarında, yahut altlarında, biz kasabaya gelene dek mutlulukla içkilerini içip birbirlerine hoş masallar anlatan insanlar vardı. Bizim çıkardığımız gürültülerin duyduklarında ise, korkunç bir telaşa kapılarak ortalıkta koşturtmaya başlamış, birkaç bardak kırmış ve en sonunda, akılları başına geldiğinde de, yapabilecekleri en iyi şeyin peşine kedi düşmüş fareler gibi, saklanmak olduğunu görmüşlerdi.

"Elbette bu durumda insanları gizlendikleri yerden çıkarıp da onlara işkence edemezdik. Böyle bir şeyi hiç düşünmedik, ama Arı'yla Bal, kuşkusuz içinde bulunduğuuz huzursuz durumu dile getirebilmek için, hâlâ kendine saklanacak bir delik arayan köpeğin peşinden koştular. Kuyruğu kesilirken zavallı yaratığın nefes alıp verisi korkutucu derecede sıklaşmıştı. Elimizde kuyruk, yollara düştük. Bu güzel, tüylü eşyayı bir parça da aslan terbiyecilerinin kullandıkları kamçılara benzetiyor, bu yüzden de, kendi kendimize yaptığız konuşmalarda, mesela şöyle de diyebiliyorduk: 'Gemiye taşıyabilmeyi başarısak şayet, yanımızda bir aslan da götürmeliyiz, aksi takdirde elimizdeki kırbaçla yapayalnız kalacağız.' Günler, geceler boyunca alışveriş yapabileceğimiz, kendimize ve gemideki onca arkadaşımıza su, et, kömür bulabileceğimiz bir yer aradık – boşaydı hepsi. Bu esnada yalnız susuzluk çekmiyor, aynı zamanda açlıktan ölüyor, soğuktan donuyor, kısaca sefilleri oynuyorduk. Nihayet, birbirimizi yemeyi ciddi olarak gözden geçirdiğimiz günlerden ilkinde, Kuzey Avrupa kışlarına özgü soğuk bir hıncıla ortalığa atıştıran karın altında, kapısında mutlulukla yanıp sönen kırmızı mavi ışıklar olan bir kulübe belirdi karşımızda. Arı'ya işaret edip şöyle dedim: 'Bak, sonunda başımızı sokacak bir yer bulduk kendimize. Eminim içerisinde hem ete hem suya hem de kömüre rastlayacağız. Demek ki Bal'ı yememize gerek kalmadı. Kendisine söyle, kulübeye onun girmesini istemiyorum; bizi kapıda beklesin, gemiye dönerken yeniden aramıza alacağız kendisini.' Bu esnada Bal yanımızda yürümüyordu. Sevgili dostumuz, yorgun Arı'yı sırtına almış, yıllar yılı hayatına dair en ufak bir şıkayette dahi bulunmayan bir deve gibi, kafasına özel bir maske geçirmemezde hiç itiraz etmemiştir.

"Arı, bir süre Bal'ın alnındaki damlları sildi, zavallı meslekaşının saçlarını bir anne şefkatiley okşadı ve sıra konuşmaya geldiğinde, kendi kendine: 'Adalet,' diye mirıldanmakla yetindi. Ne kadar da adaletsizdi dünya! Kulübenin kapısını parmaıyla tabir caizse bir ağaçkakan misali gagaladıktan, bir resim ustası gibi avuçlarıyla cıllayıp sevdikten ve nihayet bütün gücüyle ittikten sonra, Arı tüm bu çalişkanlığın boşা gittiğini gözlerinde beliren yaşlarla fark etti. Çok geçti. İçeriden düşen bir jetonunkini akla

getiren bir ses yükseldiğinde, kapının kilitli olduğunu nihayet görmüş, ancak bana hizmette kusur ettiğini de, içinde büyük bir dehşet hissiyle anlamıştı. Ne gelirdi elden? Ona hemen Bal'la yer değiştirmesini söyledim ve Arı, vücutuna bir deve görüntüsü vermeye uğraşırken, açık kapıdan içeriye eski hayvanımla birlikte girdim. Kapıyı açan kadının biyikleri vardı ve ona bakar bakmaz, ikimiz de gülmekten alıkoyamadık kendimizi, çünkü evinin kaplarını kaplumbağa hızıyla açan bu kişinin yüzüyle bir fareninki arasındaki tek fark, ikinci hayvanın daha çirkin oluşuydu. Elbette bu vesileyle kara ve su hayvanları meselesine geri dönüş yaptığımı da, hemen göreceksin. Fakat şimdi bunları geçmemiz gerekiyor, aksi takdirde konu çok dağılacak; bir direğe asılı durduğumuzu sen unutmuş olsan dahi, ben unutmuş değilim henüz.

"Dışarıdaki baş döndürücü soğuk kesildiği için, ağızımızdan duman çıkmıyordu artık. Pencerelere baktık: Kalın ve sabırlı bir parmak, camlara, ayı, kuş ve kulübe resimleri çizmiş, kulübenin bacasından çıkan dumanı da, öylesine büyük bir ayrıntı zenginliğiyle tasvir etmişti ki, en sonunda kendini tutamayıp, eserinin altına bir de imza atmıştı. Bu imzanın telaffuz etmesi çok güç olan ve şimdi kesinlikle hatırlayamadığım bir Alman ismine işaret ettiğini söyleyeceğim; o andan itibaren kadınla olan münasebetlerimizde, bu adı kullanmaktan hiç vazgeçmeyecek, aklımıza fare kılıklı kadına seslenmek için başka bir isim geldiğinde, kendimize hemencecik mâni olacaktık. Şu uzaktaki belli belirsiz dağları görüyor musun, ey zavallı çocuk? İşte o dağlara çok benzeyen kar dumanları vardı kulübemizin çevresinde; gelirken, kimi tavşanların ağızlarında havuçlarıyla buz kestiklerini, kalbimiz güm güm atarak görmüştük. Bir başka sahnede, elindeki baltayla, eski, cüsseli, kuvvetli bir ağacı kesmek için harekete geçen başı şapkalı ihtiyan, kötü yapılmış bir heykele dönüştü.

"Donup bir merdivene dönüşen şelaleler de gördük, öpüşürken birbirlerine dudaktan yapışan şanssız çiftler de. Böyle anlarda (o zaman oynadığı rolün farklı olduğunu hatırlayacağı) Bal'ın kaba etlerine şöyle bir geçirip, Arı'yla birbirimize bakar, hayatın ne kadar da tesadüflerle dolu bir şenlik olduğunu aynı anda düşündüğümüzü, gözlerimizdeki donuk ve tuhaf ifadelerden he-

men anlayıverirdik. İsmimi telaffuz etmekte bugün çok zorlandığım kadının bize sunduğu fincanları ellerimize alıp, pencerenin yanındaki şömineye doğru yürüken, işte böyle bir soğucson silinmez izlerivardı üzerimizde. Fark ettim ki, Bal'ın hâlâ çiplak olan kaba etlerinden aşağıya kan süzülüyordu. Durumun hiç farkında olmadan, bize yıllar evvel vefat eden kocasının 'kibarlığından, inceliğinden, beyefendiliğinden' bahsedeni fare suratlı kadın, şöminenin önündeki berjer koltuklara yaklaşırken, artık iyice emin oluyordum ki, kördü. Bir başka ihtimal daha vardı ve bu ihtimali, onu ilk dile getiren kişinin, Bal'ın sözleriyle aktarmak uygun düşecek; kaba etlerinden oluk oluk kan gelen zavallı gemiciye kalırsa, ev sahibesi kadın, kör kütük sarhoştu. Demek ki bir seçim yapmamız, en azından bir karar vermemiz gerekmektediyi şimdi. Birlikte izlemeye koyulduk bu yası farenin hareketlerini ve gördük: Sevgili yavrularını yataklarına yerlestiren bir annenin şefkatıyla bizleri yumuşak yeşil yastıklı koltuklara oturttuktan sonra, ismini telaffuz etmeye utandığım (beceremeyeceğimden eminim çünkü) dul kadın, ağızımıza birer çubuk soktu. Pipo olduklarını anlamakta gecikmediğimiz çubukların dumanı tütmektediydi, bu yüzden de ağızlarına süt verilen bebekler gibi, dumanı içimize çekmeye ve birer baca gibi, gerek ağız, gerekse burun deliği bölgelerinden tütmeye başladık. Üzerine oturduğu koltuğu bütün gün çamurda oynayan çocukların gibi kirleten, kana bulayan Bal, öylesine yoğun bir duman çıkarıyordu ki deliklerinden, bir an, pek yakında nefessizlikten boğulup öleceğimizi, ciddi ciddi düşündüm. Biz bu biçimde ortalığı kirletirken, aramızdan sessiz adımlarla geçen fare, şöminenin önünde bir süre duraklıktan sonra, şunları söyledi bize: 'Ne iyi ettiniz de geldiniz. Dışarıdaki fırtınanın dineceği yok. En iyi ihtimal yüz yıl burada kalırsınız... Sizden önce en son kulübeme sığınanları, daha geçen hafta çira olarak kullandım; doğrusu bu ya, odunlar bir parça ıslanmışlardı ve o zavallı genç, önemde cayır cayır yanarken, hiç acımadım ona. Bunun yerine ellerimi iki yana açıp öne doğru eğildim. Ateş benim çocukluğumda olduğu gibi, içimize büyük bir mutluluk yayarak yanmaktaydı. Gözümden bir damla yaş düştü aşağıya... o kadar keyiflenmiştim ki, bir sigara yaktıktan alıkoyamadım kendimi. Ama neden beni dinlemi-

yorsunuz? Yoksa uykunuz mu geldi?" Gerçekten de fare bu tuhaf hikâyeyi bize anlatırken, Bal'la uyuyakalmış, şöminenin ateşini sağlayan odunun kendi bacaklarımız olmasından dahi rahatsızlık duymayacak bir ruh haline de girmiştik. O an gördüğüm rüyayı da, gayet güzel hatırlıyorum. Anlatmamı istersen, hiç dert değil." Tuhaf bir tesadüf belki, ama hakikaten de, Gündüz önce bacaklarına sarılıp sonra yakasına yaptığı adamin kollarında uyuyakalmış, kuşkusuz o gün ikinci defa kandırılmanın verdiği acıyla (bütün gün zavallı bir mal sahibinden başka bir şey olmadığını düşündüğü adamin, öz babası olduğunu öğrenmesinin üzerinden ne kadar zaman geçmişti ki?) belli belirsiz horlamaya, yer yer de inlemeye başlamıştı. Bu iniltilerin ve horlama sesinin kaptanın hiç hoşuna gitmediğini söylemeyi isterdim tabii, ama gerçek şu ki, piposunu yeniden tüttürmeye koyulan denizci, pek çoklarımız gibi, işittiklerini yanlış yorumlamış, kahramanının burnundaki bir etten çıkan tuhaf gürültüyü kendi hikâyesine düzülen bir övgü olarak görmekten de, hiç çekinmemiştir.

Yeniden baca gibi tütmeye başlayan ihtiyar, tam da bu yüzden hikâyesini nihayetine erdirecek işaretü gördüğünü sandı ve adeta bir boğa gibi, öne atıldı. Kollarındaki genç, bu ani hareket yüzünden şöyle bir sarsılmış, gözü aniden merdivenlerin tepeşinde bir put gibi durmaya devam eden hayalete takılan kaptan da, iki arada bir derede kalmış kişilerin çaresizliğiyle, önce Gündüz'ü dudaklarından öperek uyandırmış, sonra da kendisine bakan uykulu gence sormuştı: Kimdi şu aşağıdakî, hani şu hareketsiz gölge, işte o var ya o, o tuhaf adam? Cevabını bilmediğimiz sorularla karşılaşlığımızda, hepimiz doğal olarak farklı tepkiler veririz, ama bu tepkilerden hiçbir, maceramızın kahramanındaki kadar tuhaf olmasa gerektir. Gerçek ve içten bir cevapta çok, tuhaf bir şakayı akla getiren bu laf, şuydu: "Şimdi baktığımız o kişi ne bir hayalet ne de bir gölge. Kapının önünde bekleyen kişi, bu geminin kaptanıdır." "Demek beni hiç dinlemedin sen," dedi direğe asılı durmayı sürdürden denizci; "bunu takdir ettiğimi söylemeliyim. Bir insanın en iyi özelliği nedir, biliyor musun? Ben söyleyeyim: Kişiye o kendine has karakter renmini veren şey, inatçılıktan başkası değildir. Gerçek kaptanın ben olmadığımı tutturduğunu görüyorum; seni vazgeçirmek için ne

yaptıysam boş gitti şimdkiye dek. Demek ki sen, çetin cevizsin, hatta bir parça da, kalm kafalısın. Ancak seni, aynı zamanda hem aptal bir sefil, hem de eşi benzeri olmayan bir kral yapıyor bu ikna edilemezliğin. Bu geminin gerçek lideri sensin diyorum; o şapşal ressam Joe'dan çok, sensin insanlara güç aşılıyabilecek olan asıl iğne. Seni elime alıp bu gemide gezmeyi, herkese senin inatçlığını enjekte edebilmeyi ne kadar da çok isterdim, ah buda-la yavrum!" Bu sözlerle birlikte, kaptan, piposundan çektiği du-manı havaya üfleyerek, gökyüzündeki lere yaklaşan büyülüklükte bir bulut oluşturdu – şişirilen balonları akla getiren bir yanı da vardı bu bulutun. Gündüz ölüm döşeğindeki hastalar gibi öksü-rüyor, bir yandan da: "Kendimi şu son bir iki gündür Fatih Sul-tan Mehmet gibi hissediyorum," diyordu; "bu söyledikleriniz, belki de bu yüzden, çok hoşuma gitti. Lütfen az önce anlattıkla-rınızı baştan sona tekrar etme nezaketini gösterir misiniz?"

Ancak bu isteğin karşılığında, kahramanımız, bir cevap değil de, kelimenin gerçek anlamıyla, havayı aldı, çünkü üfle-yecek dumanı kalmayan sakallı kaptan, Gündüz'ün suratına kendi balık kokulu nefesini üflüyor, bunu yaparken de, kesin-likle balon şişiren çocuklardan geri kalmıyordu. Doğal olarak, kahramanımın yüzünde ekşi, rahatsız, şaşkın bir ifade belirdi bunlar olup biterken. Ancak kaptan, şimdi de şişirdiği balonu-patlatmaya karar vermişcesine, sağ elinin işaretparmağını Gündüz'ün sol yanağına bir iğne gibi batırıyor, böyle yaparak, belki de ortak dostumuzu geminin kralı ilan ettiğini de, büyük bir içtenlikle düşünüyordu. Sira bu sahneyi kaptan köşkünün açılmayan kapısının gölgesinde sessizce izleyen hayaletin kimli-gini ifşa etmeye geldi; Kantar sağ elindeki topuzu sağ eliyle atıp sol eliyle tutuyor, bir yandan da direğin üzerinde hareket eden şekilleri gülmseyerek seyrediyordu. Alçak şair, tanınmamak için yüzüne sahte bir sakal takmış, şimdi de belki akıllı biri gibi görünmeyi başarrım diye düşündüğünden, bu sakalın tüylerini hafif hafif okşamaya koyulmuştu. Acaba Kantar topuzunu elin-den kaçıracak ve aniden öne eğilip sahte sakalının da yere düş-mesi sonucunda, önce Gündüz'le kaptana, sonra da bütün gemi ahalisine rezil olacak mıydı? Bu sorunun cevabı bundan sonraki paragrafta saklı.

Mutlu çocukluğunun çok gerilerde kalmış uzak günlerinde, bu kitabın kahramanı, sevgili amcasıyla bir tren yolculuğuna çıkmıştı. Toprağın üzerine büyülü bir el tarafından döşenmiş gibi duran raylor, boynu büyük bir ağaç, donuk mavi bir göl ve batan bir güneşten oluşan manzaranın içinde onları hızla ilerletirken (diye hatırladı dostumuz), amca aniden oturdukları vagonun penceresindeki camı bütün gücüyle aşağı çekmiş, bunu yaparken, bir yandan da Gündüz'ün yüzünü ânında morartan bir küfür etmişti.

Sonra, üç saatir kendi kokularıyla dolan ve son on beş dakikada yer yer insanın yaşam isteğini toptan öldüren bir nitelik de alan hava, dışarıdan gelen taze bahar-doğa-dış dünya havasıyla yer değiştirmiş, içeri aniden doluveren papatyaya ve donuk göl kokusunu ne kadar da çok sevdiğini göstermek istercesine, Selim amca, "Hayat," diye mırıldanmıştı; "hayat bazan ne kadar da güzel; ama ellerimi ve kafamı sırayla kesmeyi istediğim günler de yaşamamış değilim. Bana az önce nereye gittiğimizi sormuştuñ, değil mi? (Cevabı beklemeden:) Gittiğimiz yere, hemen geri dönmek üzere gidiyoruz canım yavrüm – bir başka deyişle, yarın, gece yarısına bir dakika kala varacağımız istasyonda, sanki biri si ayaklarımıñızın altını, topuk kısımlarımıñızı sürekli olarak ateşle yakıyormuşçasına koþup, gece yarısını iki dakika geçe kalkacak trene atlayacağız. Bunun mümkün olan en iyi tatil planı olduğunu düşündüm, çünkü bir kitapta okuduðum gibi, asıl macera yolculuðun ta kendisidir, varılacak yer değil."

Buna itiraz etmek için şakaklarında dayanılmaz bir sıcaklık ve acı hissededen Gündüz, sevgili amcasına daha yakındaki bir yere gidip zamanlarını orada konaklayarak geçirmelerinin kuşkusuz daha az yorucu ve çok daha zevkli olacağını düşündüğünü söylediğinde, Selim amca büyük bir öfkeyle ayağa kalkmış, camı bütün gücüyle yukarı çekip kapatmış, bunun söz konusu dahi olamayacağını, "aslolanın yolculuk olduğunu" öylesine tiz bir sesle söylemiþti ki, vagonun kapısını hemen açan vatman, aceleye içeri dalmış ve cebinden çikardığı silahı önce Gündüz'ün kafasına, sonra da Selim amcanın göğsüne tutarak bağırmıştı: "Orangutanı nereye sakladınız? Belki siz onun ne kadar değerli bir hayvan olduğunu bilmiyorsunuz; ama sizi uyarıyorum.

Orangutanın nerede olduğunu bana göstermezseniz sizi teker teker öldürür, orangutarı bulduğumda da, cesetlerinizi o çirkin hayvanla aynı kafese koyup, Avrupa'nın en kuzeyine kadar taşıdırırı. Anlaşıldı mı?" Evet efendim, kesinlikle.

Selim amca bütün hünerini kullanarak, bir orangutandan çıktığını zannettiği sesin kendi boğazından yükseldiğini vatmana kanıtlamış, ama doğrusu bu ya, bahsi geçen başarıya ulaşmak için, çok da ter dökmüştü. Gündüz, vagonun içine tabir caizse yağmur gibi yağan terden rahatsız olduğu vakit ise, gözü dönmüş korkunç amcasının sağlam sollu yumruklarına maruz kalmış, burnundan fışkıran kan eşliğinde, hem dünyanın kaç bucak olduğunu öğrenmişti, hem de aslolanın yolculuk olduğunu. Bu hatırlanın aklında aniden canlanıvermesi vesilesiyle, sevgili ahababımız, yaşadığı maceranın önemli noktalarını göz ardı ettiğini hissetmiş, bu inanılmaz açığı kapatmak için de, kendi kendine şöyle demişti: "Ben bu direkte doğmadım. Daha önce de iyi kötü bir hayatım vardı. Şayet bu direkte doğmuş olsam, bu hatırladıklarımı hatırlamam söz konusu dahi olamazdı. Böylece, kesinkes güvenebileceğim bir fikre, üzerine bütün diğer düşüncelerimi inşa edebileceğim bir temele sahibim. *Ben bu direkte doğmadım.*"

Kendisini geceleyin aniden yaniveren bir sokak lambası gibi beklenmedik bir anda aydınlatan bu düşünce, o kadar hoşuna gitmişti ki maceraperest arkadaşımızın, keşfini hemen birileriyle paylaşmayı istedİ Gündüz. Hareketlerine işte bu düşünceleerin yön vermesine göz yumarak, dostumuz hemen karşısında, kendisine sarılmış vaziyette duran kaptana şu açıklamayı yaptı: "Size inanmamak için bir sebebim vardı. Bu sebep artık mevcut değil, çünkü bahsi geçen şeyin bir yalandan ibaret olduğunu az önce anlamış bulunuyorum. Bir başka deyişle, ortaya attığınız iddiaların tümünü kabulleniyorum artık. Dünyanın üçgen olduğunu da, şu an bir direkte değil, bir ağaçta olduğumuzu da, bana kabul ettirebilirsiniz. Ama sizi uyarmak da isterdim: Aşağı indiğimizde, bir daha görüşmemek üzere ayrılacağım sizden, çünkü güven, çok kırılgan bir duygudur."

Bu sözlerle birlikte, annesiyle ilgili görüntüler canlanmaya başladı Gündüz'ün aklında – bunlar, daha çok, bütün duvarı kaplayan, dev manzara resimlerine benziyorlardı. Az önce

müzelerin yahut şatoların duvarlarını kaplayanlarla mukayese etmekten kendimi alamadığım bu tabloları, sırayla yeniden resmetmek, bu hikâyeyenin anlatıcısı olarak, hem boynumun borcudur hem de emeklerimin karşılığı. Bu karşılığın ne menem bir şey olduğunu, ancak hayatını yazmaya adamış kimseler, yani benim gibi zavallılar bilse gerektir.

Her hayvanın yemekten en çok hoşlandığı bir gözde yiyeceği, tabir caizse, bir cennet tabağı vardır... Bu tabağı, maymunlar çeşit çeşit muzlarla, köpekler kedilerle, ayılar ise, balla doldururlar. Bir annenin tabağı ise, pek tabii, öncelikle kendi yavrularıyla doludur.

Kahramanımızın annesi de, saat öğleyi biraz geçtiğinde, ya da ortalık karardığında, meraklı bakışıyla hemen Gündüz'ü bulur, sonra da iki oğlundan bu genç olanına, adeta lezzetli bir yemekmişcesine bakardı. Hatta bir sabah, herkesin ağızları yarı açık vaziyette yastıklarını salyalarıyla ıslattıkları günün o karanlık saatlerinden birinde, maceraperest kahramanımız, gözkapaklarını tembel tatil başlangıçlarına ayırdığımız bir hızla, ağır ağır kaldırmış ve o da nesi, karşısında, annesini, elinde bir ekmek bıçağıyla beklerken bulmuştu! Kahvaltıda yemesi amacıyla her sabah kesilen ekmeklerle bağıdaştırdığı bu korkunç görüntü, daha sonra kendisine karşı girişilen bir suikastın tepe noktasında beliren bir dehşet manzarasına dönüşmüştür, aradan geçen dakikalarla da, bağımsızlığına kavuşup, kendi özel hayatını yaşamaya başlamıştı. Okula giderken, merdiven çıkarken ve hatta bisikletlerinin pompasını yanlışlıkla girdiği yerden, yani ağabeyinin bazı sonbahar akşamları karşı apartmanın kapıcısının burnuna her seferinde keskin bir ok gibi çarpan topundan ayırmaya uğraşırken, Gündüz sürekli bu görüntüyü düşünüyor ve kendi kendine soruyordu: Acaba bir anne, gerçekten de kendi öz oğlunu öldürübilebilir miydi? Sonraki aylardan birinde, sevgili dostumuz, kendisini dünyaya getiren kadının bir gorile benzediğini düşünürken bulmuştu kendini. Ama onu her gün hiç usanmadan besleyip duran bu uzun saçlı insanın başka hayvanlarla benzerliği bununla da bitmiyor. Gündüz'ün annesi, yer yer kepçe kulaklarıyla yük eşeklerini, hafif kambur yürüyüşyle çöl develerini, korkunç bir büyülükle erişen burun deliklerinden

hızla nefes alıp vermesiyle de, bizzat tanıklık ettiği bir güreş maçında rakibini kanlar içinde bırakır bırakmaz bir zafer koşusuna çıkan bir boğayı hatırlatıyor, böylesi görüntüler yüzünden de, bu endişeli çocuk, bir türlü insanlara çok az sayıda verilen o mutlu cennet günlerin tadına varamıyor, bunun yerine, içine gizlendiği dolaplarda ve odalarda çatlayana kadar güllüyor, hatta yer yer vücudunun çeşitli yerlerinin gerçekten çatladığını da hissetmeden edemiyordu. Bu, bahsi geçen tablolardan ilkiydi. Sıra ikinci tabloyu, yani Gündüz'ün annesi tarafından hakikaten de yenilip yutulmaya çalışıldığı o akıl almaz öğleden sonrayı anlatmaya geldi. Böyle bir hakkım olsaydı şayet, hassas ruhlu okurların bu paragrafi geçip Gündüz'ün geminin kaptanıyla direktçe geçirdiği son dakikaların anlatıldığı bölüme atlamalarını önerme cesaretini, hiç şüphesiz ki gösterirdim; olay bir sonbahar günü meydana gelmiş, odasının pencere camına vuran dalların sesi, bu hikâyeyle birlikte, Gündüz'ün aklına sonsuza dek işlemişi.

Kasım ayı, yılın en mutlu zamanlarındandır... Ortalıktaki kestane ağaçları yapraklarını döker, ağır ağır okullarına yollanan üniformalı çocuklar, artık tatilin bitmiş olduğunu kesinlikle kabul eder, pencere kenarlarına konuşlanan bazı yaşlı ve doğuştan mutsuz kişiler, gözbebeklerinde ilerleyip duran gençlere hasret, kıskançlık ve yer yer de nefretle bakarlar. Bir gün bu ihtiyarlar dan birinin yanına yaklaşır da, kendisine dünyanın kare şeklinde olduğunu söyleyin.

Size yan gözle şöyle bir bakacak, sonra da sağ elini havada sabırsızca sallayarak, ağza alınmayacak bir küfürü, dünyanın en normal lafıymış gibi mirıldanacaktır. Onun bu çirkin sözlerine hiç kulak asmayın ve dünyanın üçgen olduğu iddiasını ortaya atın.

Zavallı yaşlı, hemen bir ıslık çalacak, iki asır önce doğmuş bir politikacının başarılarından, çıktıığı seferlerden ve ülkeye getirdiği bolluktan dem vuracak, bu esnada da, sizden, kendisine, hükmünü dinleyen bir sanık gibi kulak vermenizi isteyecektir. Hiç aldırmayın ona, yalnızca son bir kereliğine, yıkılmak üzere olan bir kuleye indirilen son darbe gibi, dünyanın beş köşeli bir yıldız olduğunu açıklayın suratına.

O vakit, ihtiyar dostumuz, alınına cama yapıştıracak ve yenden geri çekildiği zaman da, hemen önünde, az önce kendi nefe-

sinin oluşturduğu bugunun içinde, yillardır büyük bir ciddiyetle taşıdığı burnunun benzersiz şekliyle karşılaşacak ve en sonunda, büyük bir heyecanla, anlayacaktır: Dünyanın şeklinin, düz mü, yuvarlak mı, yoksa sıvı mı olduğu, aslında onu hiç ilgilendirmiyordur – dünyada bizi, burnumuzun ucundakinden gayrı ilgilenen diren tek bir şey yoktur. İsterlerse şehri toplarla, tanklarla yıkıp geçsinler... Ardında yalnızca zar zor seçilebilen duman haleleri bırakarak uzaklaşıp gitsin savaş alayı, hiç fark etmez. Okyanuslar yükselebilir, kitalar çökebilir, vahşi hayvanlar tatsak edildikleri kafeslerden teker teker kaçarak kilitli bürolara, kutsal mekânlara pervasızca girebilirler. Bunlar bizi ilgilendirmemelidir. Bizi tek ilgilendirmesi lazımlı gelen şey, diye düşünürüz kasım günlerinde, ya ucudur burnumuzun, ya da şeklidir o harika organın. İşte evlerinin böylesi bir ruh halinin egemen olduğu odalarında ağır ağır dolanıp amcasını ararken, Gündüz’ün açık bir kapıdan aniden görüverdiği manzara: Üzerine yattığı döşegin parlak renklerine karışmış olan Selim, kedilerin bazan yaptıkları gibi hafifçe sola kıvrılmış horlarken, onu dünyaya getiren kadın –annelerinden bahsediyorum– elindeki biberliği ters çeviriyor, yavrusunun üzereine kar gibi yağan o kara toplara da, yemeye hazırlandığımız bir hindi, yahut domuzmuşçasına, büyük bir iştahla, ağızından sular akarak bakıyordu. İçeri girdiğinde, kapı hafifçe gacirdadığında ve kahramanımızın ayakkabıları (hep böyle dolaşırlardı evde) parke zeminde takırdayıp tokurdamaya başladığında, suçüstü yakalanan anne, elindeki biberliği aniden yere düşürmüşt, Selim'in kafasında sekip yeniden havalandan cam şişe de, içinde çok değerli bir iksir taşıyormuş gibi caka satarak, yerleşik bir hayatı geçmeyi sürekli olarak erteleyip durmuştu. Nihayet bir sedirin üzerinde hız kestiğinde, kendisini bu dünyaya getiren kişiyle arasında şu konuşmanın gerçekleştiğini hatırladı kahramanımız:

GÜNDÜZ: Ne yapıyorsun?

ANNE: Hiç.

Sonra kardeşi gözlerini açıp divandan kalkmış ve bir kardeşine bir annesine bakarak, kısa bir süreliğine de olsa, hiç nefes almamıştı.

GÜNDÜZ: Selim, biraz önce gördüğüm sahneyi sana anlatmak istiyorum.

SELİM: Hangi sahneyi?

GÜNDÜZ: Biraz önce gerçekleşeni. İyi dinle: Annem sen uyurken kafana biber döküyor ve ağızının sularını da, kafana gelecek şekilde, üstüne üstüne akıtyordu.

SELİM: Bu konuda beni bilgilendirdiğin için teşekkür ederim. Ama şimdi uyumaktan başka hiçbir şey yok aklımda... uyumak istiyorum ve uyandığında da, biraz çevreyi kolaçan edip, yeniden uyumak! Beni anlıyor musun?

Bu sözlerle birlikte yeniden gözlerini kapayan ağabeyine şaşkınlıkla bakan talihsiz genç, içinde beliren bir tür koruma içgüdüsüyle, Selim'i büyük bir aceleyle yeniden içine daldığı uykusundan uyandırmak istemiş, bunun için hazırlık olsun diye de, ellerini vücutunun arkasında yumruk yapmıştır. Oysa gereksizdi bu; ne de olsa sevgili ağabeyi divanda ne kadar dönüp dursa da, bir türlü uyku âlemine geçişini gerçekleştirememiş, bu da Selim'in başında bekleyen annenin, bir anlamda hem ellerini bağlamıştı hem de kollarını. İnsan böyle durumlarda hareket özgürlüğüne tekrardan kavuşabilmek için neler yapar? Elbette kendini bağlayan güçlerden kurtulur, yani zincirlerini kırar.

Şimdi maceraperest kahramanımızın annesi de tam olarak bunu yapıyor, bir yandan olduğu yerde dört dönerken, bir yan dan da gözlerini dört açarak, kurt misali, dört dörtlük avının uykuya dalmasını büyük bir sabır, kararlılık ve heyecanla bekliyordu. O beklerken, Gündüz siper alan bir asker gibi öne doğru bir hamle yapmış, kimseciklerin fark etmediği hamlesinden büyük bir gurur duyarak yeni bir hamle yapmaya giriştigi nde ise, karşısındaki gücün korkunç itirazıyla karşılaşmıştı. Annesi, açık seçik bir dille, hiçbir abartılı kelime kullanmayarak, hemen odasına gitmediği takdirde, kendisini diri diri yiyeceğini ogluna söylüyor, yıllar yılı aynı evi paylaştığı çocukçağızın gözlerinde beliren yaşları görünce de, geri adım atmak söyle dursun, daha da büyük bir kayıtsızlıkla şunları söylüyordu: "Üçe kadar saya cağım. Eğer ağabeyinle birlikte içinde bulunduğuımız bu odayı -oturma odası denilen bu yeri- ben üçe kadar saydığınımda terk

etmemiş olursan, seni önce bir muz gibi soyacağım, sonra da, hani derler ya, kabuğunu sana yedireceğim. İşte o zaman, bennim bunca sene nasıl işkence çektiğimi görmüş olacaksın! Senin çoraplarını sabırıla yıkadım hep; girdiğin tuvaletlerin temizliğinden ben sorumluydum. Bir defa hayvanat bahçesine gittiğimizi de hatırlarsın, oradaki maymunlar geçici olarak bir Afrika ülkesine gönderilmişlerdi ve sırıf sen ağlama diye, hayvanat bahçesinde çalışan görevlilerin yardımıyla, ben maymun kılığına girmiştir, hatta senin uzattığın bir fistığı da, hiç sesimi çıkarmadan, usulca yemiştim. Bu olaylarla ilgili herhangi bir hatırlaya sahip misin? Yoksa bütün hayatın geçici bir sis, manasız bir söylev olduğunu düşünenlerden misin? Sana Euripides'in oyunlarını okuyup okumadığını sormak ise, tamamıyla lüzumsuz geliyor bana, çünkü zamanını nasıl geçirdiğini, beyefendi, ben çok iyi biliyorum. Şimdi doğru odana gideceksin, beni duyuyor musun kavun suratlı, senden istedigim, daha doğrusu sana emrettiğim şey, bu: Bir an önce beni ağabeyinle baş başa bırakman. Sonra olacakları ise, ancak yüce Allah bilir, canım yavrum."

Güven duygusunun çağrıstdığı bu akıl almaz tablolar, kişigüneşinin erittiği karlar gibi, geriye yalnızca özlerini bırakarak ortadan silinirlerken, Gündüz de bayılır gibi oldu, ama neyse ki, kaptanın kollarındaydı. Dışarıda esen meltem rüzgarının içinde, bir süre mutlulukla dalgalandılar ve sanki geçmişlerinden, hayallerinden, bütün arzularından arındılar. Onları seyretmeye devam eden sahte kaptan, yani Kantar ise, zaten ne bir geçmişe sahipti, ne de bir geleceğe. O şimdiki zamanda yaşayan zavallı bir kişiydi ve tahta direkte sallanan çifte bakarken, bunu öylesine derinden hissetti ki içinde, yere düşecek gibi de oldu bir an.

Ama toparlanması uzun sürmedi, hafifçe sendeledikten sonra, karşısına çıkan bir sopaya tutundu ve bu biçimde ayakta kalmayı başardı. Ellerinin arasında tuttuğu şeyin bir sopa değil, ressamin sağ kolu olduğunu gördüğünde, Kantar o kadar korkmuştu ki, yakayı ele verme korkusuyla ortadan kaybolmaya, dünya üzerinden silinmeye çalıştı; bunun bir yolu olmadığını fark etmek, başarısız sanatçının alnını çizgilerle dolduruyordu şimdii. Joe kendisiyle konuşmaya başladığında, Kantar'ın yüzü en az ortaçağ kiliseleri kadar eskimiş, yıpranmış ve de yaşlanmıştı.

Bu kitabın asıl kahramanlarından biri olan dostumuz da böyle düşünmüş olacak ki, karşısında dikilen kiliseye girebilmek için, Amerikalı ressam, sağ elini yumruk yapıp üç defa arka arkaya, güm güm güm diye şairin suratına toklattı. Açılmayan kapıyı Joe bütün gücüyle zorluyor, aç bir hayvanla bu hayvanın karşısına mucizevi bir biçimde çıkiveren et parçası arasındaki ilişkiye hatırlatan hareketlerle, sahte kaptanın burnunu, çenesini ve yer yer de boynunu yalıyor, adeta onu midesine indirmeye hazırlıyor, ancak bir yandan da, bir kiliseye girmek üzere olduğunun çok iyi farkındaymış gibi, üzerindeki kiyafete sürekli çekidüzen veriyor ve işin ilginç tarafı, bunda başarılı da oluyordu.

Nihayet kapı açılıp da Kantar'ın dişleri meydana çıktığında, Joe hemen boş bir sira aramaya koyuldu kendine – elbette burada söylemeyi istedigim, ressamın şairin dişlerini ağızına döktüğüdür. Sahte olsa da, zavallı da olan kaptanın ağızındaki tadın ne menem bir mahiyeti olduğunu hayal etmeyi ise, senin hayal güvene sevk ediyorum, ey ağızının tadını bilen, zevk sahibi okur.

Dünyada aynı anda pek çok şey, pek çok farklı yerde, bazan da benzeserek gerçekleşir ya, işte o yüzden, bunların hepsine tek bir kimsenin yetişmesini beklemekte, çocukça, yani şapşalca bir yan vardır. Dünya bir karmaşadır, aynı dünyayı paylaşan biz zavallı insanlar da, bu karmaşa manasız gözlerle bakan, çeşitli boy ve genişlikte aynalar. Evet, yaştanı tek bir cümleyle özetlemek gerekseydi şayet, bundan başka bir formül bulmak hiç kolay olmayacağı kesinlikle. Şimdi size, tam da bu yüzden, kitabın asıl baş kahramanının nasıl kaptanla birlikte direktenindiğini, sonra usul usul merdivenlerin başına yürüyerek, daha önce de çıktıği bu aynı basamakları usul usul nasıl da yeniden tırmandığını söylememde, garipsenecek bir yan yok hiç.

Evet efendim, doğru duyduınız: Size bu olayları yeniden, ayrıntılarıyla anlatmayacağımı söylüyorum. Bu konuda itirazı olanlar varsa eğer, bu kişileri başka bir maceraya davet etmemi çok isterdim, ancak en başından dahil olmadıkları takdirde hikâyede yerleri olmayacağı da, buradan hızlıca bir belirteyim. Kitaplar şefkat yuvaları değil, işkence odalarıdır. Bu kapının başında ben varım – içeri girmek de bendenizin iznine bağlı. Yine de, bir parça merhamet gösterip gerek merdivenden inerken,

gerekse sonsuzluğa yahut bir başka âleme uzanmış gibi dik olan basamakları çıkarken, Gündüz'ün hep kaptanın kucağında olduğunu, bu deneyimli ve kaya gibi sağlam adamın da, tasvir etmemeyi seçtiğimiz bu süre boyunca, ağızından piposunu hiç düşürmediğini, sürekli olarak, baca misali tüttüğünü, sizlerin kulağına sessizce fisildamak isterdim. Zaten bir anlamda, hikâyemizin geçtiğiuchsuz bucaksız geminin kralı da olan Gündüz'ü uyandıran şey de, bu mide bulandırıcı duman olmuştu. Korkunç öksürüklerine eşlik edecek biçimde aniden açtığı gözlerini hemen sulandıran bu düşüncesizliğe çok içerleyen dostumuz, hemen kaptanın ağızındaki piposunu alıp bu küçük tahta eşyayı, düzenli biçimde arka arkaya dört defa kollarında yattığı adamın kafasına vurmuş, bunun üzerine olayı yakından izleme şansına sahip olan Joe da, şu uyarıyı yapmıştı: "Genç dostum, senin diğerlerinden farklı olduğunu biz burada gayet iyi bilmekteyiz. Onları yabandomuzları, orangutanlar yahut timsahlar gibi inceleyeceğiz sadece; seni ise, başka işlerde kullanmayı isteriz. Mesela merak ediyoruz –kaptanla bu konuyu uzun süredir mütalaa ediyorduk biz–, evet genç dostum, bizim için ajanlık edip etmeyeceğini, doğrusu çok merak ediyoruz. Ajanlık etmek, öyle gözde çok büyütülecek bir şey değil, korkma. Yakalanma riskin de yok gibi, çünkü karşımızdakiler, söylemekten asla vazgeçmeyeceğim üzere, yabani hayvanlardan pek az farkı olan, ilkel mahluklardır... Bunu hiçbir zaman unutma genç adam; seni bize yaklaştırın ve onlardan uzaklaştırın korkunç bir uçurum söz konusu. Bu uçurum aşılamaz. Sen, hiç bütün gücüyle koşup beş bin metrelik bir çukurun üzerinden atlayan birini duydun mu? Ben de öyle düşünmüştüm.

"Madem bu uçurum kapatılamaz, o zaman sen de uzattığımız halatı tutacak ve güvenli bir biçimde, kendini hiç tehlikeye de atmadan –nasıl diyorsunuz siz– 'paşa paşa' yanımıza geleceksin. Senin bir zengin çocuğu olduğunu, içinde bu gemideki zavallılara karşı hiç şefkat bulunmadığını çok iyi biliyoruz – biliyorsun ki kişinin gözleriyle yüzü, onun içini gösteren birer penceredir adeta. Fakat şunu da öğrensen iyi edersin: Sen kelimenin gerçek anlamıyla bizden biri de değilsin. O yüzden, az önce yaptığı gibi, milletin ağızından pipolarını alıp onların

kafalarına kafalarına vuramazsin. Bunu ancak biz yapabiliriz, ey saldırgan çocuk! Sesimi yükseltmekten hoşlanmıyorum, hele hele de hitap ettiğim kişi sen olduğunda; ama zorunluyum buna Gündüz, çünkü şunu öğrenmelisin ki, biz seni en çok da bizden olmadığı halde yine de bizi sevdığın için, seviyoruz. Bizi, bizimkiler zaten seviyor; bizden olmayanlar, bizden nefret ediyor; bizden olmayıp bizi sevenler ise, bildiğin üzere, bizi sevmeyenlerden olmama cesaretini bir türlü sergileyemiyor. Ama neden söylediğimizi akıllı uslu bir biçimde dinlemek yerine, o pipoya oynamayı yeğlemektesin? Gündüz, hemen şimdi pipoyu ait olduğu yere, yani kaptanın ağızına geri koymazsan, yemin ediyyorum ki seni bu gemiden aşağı attıracağım. Şu anda üzerinden geçtiğimiz suların masum ve iyi huylu balıklardan ziyade, dişleri bacaklarımıza kadar uzun olan köpekbalıklarının yüzmekten hoşlandıkları yerler olduğunu sen bilmiyor olabilirsin, ama ben biliyorum, ey sevgili Gündüz.”

Ressamla kahramanımızın yüzü, bu anda birbirine çok yaklaşmış, yaşları birbirine yakın olan bu iki genç de, belli belirsiz olmakla birlikte, birbirlerinin ağız kokularını şimdi gittikçe yükseltmeye başlamışlardı.

“Ben biliyorum ama,” diye tekrar etti Joe ve içine pamuk doldurulmuş bir oyuncakçımasına, uzun uzun sarstı kahramanımızı.

XXI.

Afrika kıyılarında – Bir kamara – Gündüz’ün inanılmaz yolculuğu esnasında başından geçenler

Tüm bu olaylar yaşanırken, gemi oldukça yol katetmiş, son-suz sayıdaymışçasına büyük bir gürültüyle hisıldayan dalgaların varlığını kendilerine hiç hissettirmeden ilerleyen bu akıl al-maz boyutlardaki canavar da, uykusunda yürüyen bir insanın hareketleriyle, aniden söyle bir yalpalayıvererek, az önce tarif edilen gençleri kafa kafaya tokuşturmuştu. Bu asap bozucu ola-yın etkisinden kurtulmak, Gündüz için kolay değildi hiç. Gay-rihtiyari arkasına döndü, birkaç adım attı ve geminin demirine, önce alnını, sonra da kulağını yaslayarak, rahatlamaya çalıştı. Olmuyordu... Kahramanımız rahatlamayı bir türlü başaramıyor, kısa bir süreliğine de olsa, Gündüz yaşadığı tüm bu olaylar yüzünden hayatının artık yeni kurulmuş bir saat gibi gergin olacağını düşünüyordu. Ama bunun kısa süreli olduğunu burada tekrarlamak gerekiyor, çünkü geminin sebebi bilinmeyen biçimde yanan ışıkları yüzünden, tuhaf bir hızla, akla karanlık dağları getiren manzara bir anda aydınlanmış, Gündüz de, daha önce zannettiği üzere, çevrelerinde deniz değil, kara olduğunu, ovaştura ovaştura acıldığı uyuşuk gözlerine inanamayarak an-lamıştı. Tam karşılarında, bir zürafa duruyordu; bu zürafanın bazı Amerikan şehirlerinde yer alan birkaç kilometre yüksek-liğindeki gökdelenlere benzediğini de, ağızı şaşkınlıkla açılmış kahramanımız düşünmeden edemedi.

Yanlarında en hakikisinden iki kaptan bulunduğu, üstüne üstlük geminin göstergemelik de olsa kralı olan Gündüz de, onları buraya getiren ressam da, hep tanidıkları kişiler olduğu için, bu manzara hâlâ aynı yerde bekleyen fakir yolcuların yüreklerine korku vermekten çok, yaralarına merhem olmuştu. Cevaplayamadıkları sorularının yanıtıydı bu: Geminin nereye gittiğini anlıyorlardı nihayet. Rengiyle endamı tam seçilememekle birlikte, hayal güçleri aracılığıyla "tamamladıkları" bu harikulade yaratığın, sadece Afrika kıtasında bulunduğu, yarı yamalak çoğrafya ve tarih bilgileriyle yolcuların pek çoğu büyük bir sevinç ve de heyecanla düşündü.

Çocukluğu bozkırlarda geçen asker için, hayatında ilk defa bir fil göreceği anlamına geliyordu bu; Ragıp Bey'in yorgun ve de kederli gözlerinde ise, yakında gideceğini sandığı cennetin görüntülerine karışmış olarak, aslanlarla, şapkali avcılarla ve de gorillerle dolu dolu bir ülke belirdi. Zavallı adamcağız için yaştısının en mutlu anlarıydı bunlar, ne acı!

Yulaflı Ayı'nın ağızı sulanmıştı; midesine indireceği tüm o tuhaf, kendine has yemekleri aklından bir bir geçiriyor, midesiinin garip bir mantıkla bulanmaya da başladığını, daha önce hiç yaşamadığı türden korku ve dehşet duygularıyla hissediyordu.

Belki de karşlarında dikilen Afrika manzarasından en çok hoşlanan kişi Kantar olmuştu, çünkü bu yeteneksiz, şanssız ve de mutsuz adam için, yeni bir hayat, yeni bir başlangıç umudu, bu karanlık kıtada, hemen şimdi, gözlerinin önünde doğuyor; kendi ülkelerinde yaşadıkları mutsuzluklardan başka ülkelerdeki ilgisizliğe ayak basan pek çok başkaları gibi, Kantar da, karşılaştığı bu ilgisizliği, bir tür onay ve sevgi duygusuyla karıştırıyordu. Elbette ki, henüz herhangi bir insana rastlamamış, gemideki diğer yolcular gibi Kantar da, o koca cüsseli zürafadan gayrı bir canlı görmemişti.

Ama bu gerçege karşın, maceramızın en mahzun kişiliklerinden biri olduğunu hiç çekinmeden söyleyebileceğimiz Yusuf Efendi, şimdiden bu kıtanın en büyük şairi olarak görmekteydi kendini; evet efendim, ne kadar tuhaf gelse de kulağa, böyledi durum. Onu bu mutluluğuyla baş başa bırakıp, geminin asıl Yönetici kadrosunun, bir başka deyişle Joe, kaptan ve Gündüz'den

oluşan aristokrat tabakanın, bu esnada neler yapıp ettiğine, şimdidi hızlıca bir bakma vaktidir. Bu bölüme, arkadan gelen maymun ve vahşi kuş sesleri eşlik edecek.

Bir tür varlık nedeni ve olayların yönlendiricisi olarak, gerek geminin, gerekse tüm bu yaşanan maceranın üstüne, kuşkusuz Latincedeki *delectatio morosa* tabiriyle açıklanabilecek bir rol üstlenerek çöken Joe, az önce tanıklık ettikleri zürafa görüntüsünün son sisleri de akıllarından silinip uçarken, Gündüz'e arkadan yaklaşmış ve sağ elini kullanmak suretiyle, genç kahramanımızın sırtını bir süre sessizce, yumuşakça, usulca ovmuştu. Sonra, kaldırımda aceleyle birinin önüne geçercesine, zeki maceracımızla yüz yüze gelmiş ve şiir konusundaki yeteneksizliği hakkında küçük yaşıdan itibaren hep bir iç burukluğu yaşayan Joe, belki de dünyanın en müzikli ve de şairane cümlesini kullanarak, şöyle demişti: "Kararını verdin mi / konuşşana, kara kedi." Daha önce, hiçbir zaman bu şekilde çağrılmadığından olsa gerek, Gündüz soruyu önce derin bir sessizlikle karşılamış, sonra da, yeni uyanmış ve uyumaya henüz doyamamış kediler gibi, büyük bir keyifle, bir süre tembel tembel esnemişti. Ancak sıra ağzını konuşmak için açmaya geldiğinde, kahramanımız işi ağırdan alıyordu. Zürafa artık gözden iyice kaybolduğunda ve karşısına sıra sıra ağaçlarla dolu bir manzara çıkiverdiğinde, Gündüz az da olsa rahatlamayı başardı ve: "Kararımı verdim," diye mirıldandı.

"Ne isterseniz yapmaya hazırlım; belli konularda elbette ıstısnalar olacaktır, fakat sizin için pek çok iş görmeye hazır olduğum gerçekini değiştirmemelidir bu çekincem. Evet efendim, size yardım edeceğimi, kulunuz köleniz olacağımı söylüyorum. Benim tek isteğim, hayatı kalmak, sağlıklı bir yaşam sürdürmek ve belki bir gün yine (adını şimdi bilmediğim) bir şehirde yaşayabilmektir. Bu şehir, Amerika kıtasında da olabilir, Asya'da da. Çin ülkesinin, tipki Japonya adası gibi çok ilginç olduğunu duymuştum. Bu bahsettiğim yerlerin resimlerini de gördüm: O ufak manzaralardaki insanların gözleri çekik, yüzleri de güllümsemekteydi hep. Ayrıca, size bana çok ilginç gelen başka bir mevzudan da bahsetmeyi isterdim, saygınlı ressam. Bu konu da şudur ki..."

Ancak Gündüz sözlerini tamamlayamadı, çünkü elini havada aceleyle sallayarak araya giren Joe, sesine az biraz öfkeli bir eda da katarak: "Madem benim için iş yapmayı kabul ediyorsun, o zaman ilk görevin 648 numaralı kamarayı bulmak, bulduktan sonra da, bu odada yer alan genç adamı buraya getirmektir," dedi. "Sen oraya ulaştığında, bu genç adam muhtemelen uyuyor olacak, hatta biraz horlayacağını da tahmin ediyorum. İçeri girer girmez duyacağın o boğuk ve rahatsız edici ses, aradığın kişinin boğazından yükseliyor olacak bir başka deyişle... Lafı uzatmak istemiyorum, çünkü lafı uzatan kişilerden hiç hoşlanmam; aynı biçimde, senin de bu kişilerden zerre hazzetmediğini –lafı uzatanlardan hazzetmediğini yani– duymuştum. Evet, istedigim şey budur: O uyuyan kişiyi bana getirmen. Peki kim bu adam? Onu gerçekten tanıyorsun. Daha önce karşılaşın kendisiyle; konuştu-nuz, yan yana yürüdünüz, öfke duydunuz birbirinize. Bana getirmeni emrettiğim bu kişi, kabadayılığıyla meşhurdur ve geçen gün seni kalpsizce bir kabine kilitlemiş, üstüne üstlük korkak bir fare gibi, hemen sonra da olay yerinden kaçmış, bir başka deyişle, sırra kadem basmıştır. Dükkan'da tezgâhtarlık yapan o pis adamdan bahsediyorum.

"Gidip onu bana getirmen gerekiyor; daha fazla konuşacak zamanımız yok, hemen yola çıkmalısın... Sakın unutma, kamaranın kapısında 486 yazıyor ve eğer yanlış kamaraya gidersen, hiç şüphesiz yanlış bir kişiyle karşılaşacak, bunun sonucu olarak da, bana yanlış kişiyi getireceksin. Büylesi bir rezaleti engelle-yebilmek ve seni daha fazla burada tutmamak, bir an önce yola koyulmanı sağlayabilmek için, son bir defa gideceğin kamaranın numarasını tekrar edeceğim. Bu numara, dört yüz seksen altıdır sevgili genç adam, dört yüz seksen altı!"

Yarı şaşkınlık halde olmakla birlikte, on beş dakika sonra, Joe'nun açtığı ağır, demir bir kapıya yapışık duran merdivenleri indikten, bir süre de uzun, karanlık bir koridorda el yordamıyla yürüdükteden sonra, Gündüz, geminin yerleri kırmızı haliyle kaplı bir bölümünde bulmuştu kendini. Duvarlarda asılı duran resimlerde kadehlerini kaldırılmış mutlu insanların, hep heyecan-dan, yahut neşeden morarmış suratları vardı ve kahramanımız, bu suratlarda gördüğü ifadeden hiç hoşlanmamıştı. Neydi onu

rahatsız eden? Bir önsezi belki. Neydi Gündüz'ün sezmekte olduğu korkunç tehlike? Bir süre duvarlardaki resimlere yan gözle baktıktan sonra, bu sorunun cevabını kesinlikle bilmediğini, dostumuz içinde bir tür düş kırıklığıyla anlayıp, yumruk yaptığı elleriyle kulaklarını kapadı ve şu şekilde bağırdı: "Benim bu gemide ne isim var? Bu koridorların açıldığı salonlarda bulacaklarımın kendi hayatıyla olan bağlantısı nedir? Böyle bir bağlantı yoksa şayet, burada daha fazla zaman geçirmeyi reddetmek zorundayım, çünkü hayatımla yaşadıklarım arasındaki alakasızlık, gemideki varlığını manasız kılmakta, hayatımda, adeta saçma bir oyuna dönüştürmektedir." Kime sesleniyordu Gündüz bu sözlerle? Hiç kimseye. Çünkü issız koridorlar, gerçekten de boşturlar ve yukarıda, yalnızca tavan, onun üzerinde çatı, yahut söz konusu olan bir gemiyse de, bir güverte yer alır; ondan sonrası da, bacalarla, direklerle dolu yeni bir dünyadır. En yukarıda bulutlar, onun daha yukarısında ise, başka gezegenler yer alır. Şayet bir yazarın geçen yıllarda tanıklık etmiş olduğum iddialarının aslı astarı varsa, efendim, yeryüzünde çıkardığımız her ses, bir tür kayıt makinesiyleşmişcesine, evrenin bir kösesinde saklanmakta, en sonunda da, uzay boşluğunda, çöpe atılmış muz kabukları misali, hızla uçup bizden, çıktıkları kaynak olan dudaklarımızdan uzaklaşmaktadır. Buradan da şu sonuca varabiliz: Az önce kulak misafiri olduğumuz sözler, başka gezegenlere doğru bir yolculuğa çıkmışlardır, tipki ondan önce edilen bütün kelimeler ve bundan sonra görüp işiteceğimiz diğer tüm laflar gibi. Evet efendim, kısaca, Gündüz'ün dualarının boş gitliğini söylemekteyim.

Amerikalı ressamın kendisine geri dönüşü için herhangi bir zaman vermemişinden olsa gerek, genç dostumuz, bir süre boyunca, bu kırmızı hالlı hayranlık uyandırıcı koridorda uyumayı kararlaştırdı. Tasarısını hayatı geçirmek maksadıyla da, önce yere çöktü, sonra da kafasını duvara dayadı. Gündüz hemen o anda uyumuştu. Çevresinden silinen gemi koridorunun yerini, rengârenk kuşlarla dolu bir gökyüzü manzarası aldığı için, maceracı gencin dudaklarına bir gülümseme yayıldı. AĞZI YARI YARIYA AÇILMIŞTI; DİLİ, MERDİVEN MISALI BASAMAKLAR OLUSTURARAK DIŞLERİNİN ARASINDA YER ALAN BİR ODAYA ÇIKMAYA DAVET ETMEKTEYDİ

çevredekileri. Fakat tekrarlamak gerek: Başka kimse yoktu ortalıkta, bu yüzden de, hiç şüphesiz ki boş yere inşa edilmiş bir merdivendi bu. Aradan henüz yarım saat geçmeden, kesilip de yere yıkılan bir ağaç misali, Gündüz sırtını dayadığı yerde söyle bir sarsıldı, yalpaladı ve korkunç bir gürültüyle kırmızı halılı zeminle bütünleşti. Aynı anda gözleri de fal taşı gibi açılmış, uykulu gencin dudaklarından kendinin dahi anlamadığı bir mirilti yükseltmişti: "Yesem de yemesem de."

Bu hikâyeyin anlatıcısı, haldan kafasını usul usul kaldırmadan evvel, Gündüz'ün mirildandığı sözcüklerin tam olarak bunlar olduğunu iddia etmektedir. Buna itirazı olan kimseler, bir sonraki paragrafa geçmektense, şu içinde bulunduğu cumleyi, lütfen, arka arkaya kırk sekiz yıl boyunca, yüksek sesle, hiç durmadan okusunlar.

Yarı şaşkınlık, yarı da baygınlık adımlarla koridorda yeniden yükümeye koyulduğunda, ileride, artık duvarlardaki fotoğrafların, yerdeki halının, iki yandaki kapıların bittiği bir noktada, kilitli ve lacivert renk bir kapı olduğunu gördü dostumuz ve bu kapıya ulaşmak için, yürüyüşünü hızlandırdı. Arasından geçtiği odaların tabelalarına hiç bakmıyor, bu yüzden de, kendisine hatırlaması tembihlenen numaranın işaret ettiği kamaraya, belki de asla ulaşamayacağını ise, içinde bulunduğu heyecanlı ruh hali sebebiyle, hiç düşünmüyordu. Kuşkusuz bu dikkatsizlikleri, uykuya ve tembelliğe olan bu yatkınlığı ve genel şaşkınlığı göz önünde bulundurulduğunda, Gündüz bu maceranın kahramanı olmaktadır, bir ahıra kilitlenmeyi hak ediyor, ama bu (yani genç kahramanımızın ahırdaki hikâyeleri), başka bir kitabın konusuştur.

Şimdi biz, ne kadar tuhaf, beceriksiz ve asap bozucu olursa olsun, peşinde dolanmaktan sıkılmadığımız Gündüz'ün yaşıdlıklarıyla ilgileniyoruz. Bunu sakın unutmayın.

Lacivert kapının tokmağı altın rengindeydi ve ışıl ışıl ışıl maktaydı. Gündüz, tokmağı çevirdi, kapıyı parmaklarıyla hafifçe itti, ama karşısındaki lacivert kütlenin kendi uyguladığı etkiye karşı, en ufak bir tepki dahi vermediğini gördü. Neydi bu akıl almaz davranışın sebebi? Kafasını uzun uzun kaçırdıktan sonra, kulağını kapıya dayadı Gündüz. İçeriden, tipki insanın deniz al-

tındayken duyduğuna benzer bir ses geliyordu. Acaba bir akvaryum muydu bu? Sırasıyla iki omzuyla da zorladıkta, kafasıyla yokladıktan ve de hiç bitmeyecek gibi görünen bir öfkeyle yarım saat boyunca tekmeledikten sonra, yorgunluktan bitap düşmüş bir vaziyette, kahramanımız arkasına döndü, koridorda bir ileri, bir geri yürüdü. Bu esnada, bir boğadan ayırt etmek imkânsızdı Gündüz’ü. Burnundan soluyor, bütün dünyayı yíkip geceþibileceðinden hiç şüphesi yokmuşçasına öne doğru eğdiði kafasıyla, kapının tam karşısında sabırsızca dört dönüyor, arada bir de, tuhaf bir sesle mirıldanıyordu: İçeri girmeliymiş, yoksa işi bitikmiş, gemiden atılabilmiş! Aynı anda kahramanımızın hemen önünde yürümekte olduğu kamaranın kapısı usulca açıldı ve dışarıya, sağ bileğine anahtarlarla dolu bir halka geçirmiş olan, kızıl sakallı bir adam çıktı. Anahtarcı'ydı bu; duruşunda, halinde tavrımda ve yüzündeki sırlarla dolu ifadede, anahtarclara özgü olan o ketumluğun ve aşırı dikkatin bütün izleri mevcuttu. Adam: "Burada ne yapıyorsun?" diye sorduðunda, Gündüz gayrihıyarı: "Hiçbir şey efendim," dedi. Anahtarcı'dan çok korktuðu, anaharcayı bir tür Allah gibi gördüğü, kolayca anlaşılılıyordu.

"Dolap beygiri gibi bu koridorda döndüğüne göre, saklaşın bir sırın, yahut açmayı istedigin bir kapın olmalı. Yoksa burada dönüp durmak yerine, geminin hepsi de dayalı döşeli vaziyette olan kamaralarından birine girer, orada kendine güzel bir uyku çekerden. Ama böyle yapmadın; karşısına çıkacak ilk yaratığa toslama hayalleri kur an bir boğa gibi, gidip gelmekte sin koridorda. Yalan söylediðini anlamam için, daha fazla kanita da gereksinimim yok. Sen bir yalancısın; hep bir yalancıydın ve hep de yalancı kalacaksın. Fakat bunları hemencecik unutabilir, keşfettiðim sırrını içime kilitleyebilirim. Yeter ki bana, Arsız'ın nerede olduğunu söyle."

Bu noktaya kadar karşısında duran kızıl saçlı adamlın laflarını büyük bir hüremetle dinleyen Gündüz, kendini tutamayıp Anahtarcı'nın sözünü kesti: "Hangi arsızdan bahsediyorsunuz?" "Arsızdan bahsediyorum," dedi anahtarcı. "Köpeðim olan Arsız'dan. Kamaramın kapısı açık kalmış; o da dışarı kaçtı, muhemelen güverteye çıktı. Onu bulmak istiyorum." "Bulmak istiyorsunuz," diye tekrarladı Gündüz, kendisinden beklenen ce-

vabı vermekle uzaktan yakından ilgisi olmayan bir iş yaptığını hissetmekten utanarak.

"Arsız, son zamanlarda çok fazla öksürüyordu. Bir insan öksürdüğünde ona ilaç veririz; öksüren akrabalarını hemencecik yataklara yatırın, kafalarına buz koyan kişiler de tanıyorum. Köpeklerin aksırıp öksürmeleri ise, gündelik, sıradan olaylar olarak görülmekte, bu sorunlara gereken önem, kesinlikle gösterilmemektedir." Anahtarcı, bir müddet bu biçimde konuşmaya devam etti; karşısındakilere ders veren insanların coşkulu mutluluğuyla, her kelimeyi adeta birer resim gibi boyuyor, ortaya çıkan tablonun güzelliğinden ise, adeta hiç şüphe etmiyordu. Kızıl sakallı adamın bu içten duygularına karşın, Gündüz sıkıntıdan patlıyor, sağ ayağıyla pat pat yere vuruyor, bütün koridor haliyla kaplı olduğundan, ayağından hiç ses çıkmaması, genç adama hayatındaki yetersizliğini ve degersizliğini büyük bir güçle gösteriyordu.

Belki de bu yüzden, biraz yaygara yapmak isteyen mağrur bir kocakarı gibi, Gündüz elini karşısında dikilen adamın bileğinde duran halkaya doğru uzattı ve bir köpeği okşarcasına, anahtarların üzerinde gezdirdi parmaklarını. Doğal olarak, bu hareket neticesinde anahtarlar birbirlerine çarpmış, koridora yayılan senfoninin notaları da, bu müziğin sorumlusu olan genç dostumuzun içini büyük bir mutlulukla ve daha önceleri bahar mevsimine has olduğunu zannettiği bir neşeli özgürlük hissiyle, ağızına kadar doldurmuştu. Oysa anahtarcı hiç hoşlanmamıştı bu durumdan. Gündüz'ü kollarından tutup havaya kaldırdı ve bu saygısız çocuğun çaresizlikle hareket eden ayaklarına bakarak, şöyle dedi: "Sana sorduğum soruyu yanıtlayın, bu bir. Sakladığın sırlarına vâkim, bu iki. Şimdi de, bu değerli, bu mühim anahtarlarla böylesine saygısızca bir saldırımı düzenlemeye çüret ettiğinin taniğım. Burada kurduğum neden-sonuç ilişkileri, bana şunu göstermekte: Sen kötü bir çocuğu, evet genç adam, sen kötü bir çocuğu ve bu yüzden de, seni kamarama kilitleyip kaptana gitmekten başka bir yol göremiyorum önumde." Dinleyen kişiyi hemencecik umutsuzluğa sevk etmesi kesin olan bu lafları, Gündüz, başını hafifçe öne eğerek, hürmetle dinledi.

İşin aslı, bir süreliğine bir kamaraya kapatılmak o kadar da kötü olmayabilir, genç yolcumuz, en sonunda bir süredir eksikliğini duyduğu ve koridordayken pek az dindirebildiği uykusuzluğunun, bir ayı gibi kafasını yastiğa vurup günler boyunca hiç gözlerini açmamak suretiyle giderebilirdi. Bu tür uykuların arasında ne dipsiz mutsuzluklar, ne çaresiz yalnızlıklar vardır, ey kahramanım gibi ayılarla özgü bir uykuya çekmeyi kendi de çok arzulayan, yorgun okur! Başı öne eğik vaziyette durmuş, kendi durumu hakkındaki ilahi kararın açıklanmasını sabırla ve de tevekkülle bekleyen yolcumuzun eline bir şey verilmektedi şimdi. Neydi bu? Belki bir miras, kutsal bir emanet; ya da, içi boş bir kutu da olabilir pekâlâ... Hayır. Bu bir anahtardı ve kızıl sakallı adam, bir yandan da kesmeye hazırlandığı bir hayvanmışçasına Gündüz'ün yüzünü seviyordu. Kapının arkasından yüksek, tok bir gürültü geldi – belli ki bir tabanca ateşlenmiş, kurşunun isabet ettiği kişi de, canhıraş bir edayla şu sözleri haykırmıştı: "Vuruldum, yaralıyorum, yakında öleceğim. Hayır duası edin Allah'ın bu zavallı kuluna, iyi hatırlayın onu; mezarımın yakınından geçerken –evet efendim, yüz metre yakınından olsa da–, mezarımın çevresinde bulduğunuzda kendinizi... O muhterem beyefendinin ebedî istirahat yeri burasıydı, burasıydı... Aman bana hayır duası okumadan gitmeyin, ey sefil canlıları! Aranızdan ayrılmak ne üzücü; hemüz ne Hint memleketini gördüm, ne de bir adaya ayak bastım. Oysa görmeyi istedigim onca şehir meydanı vardı hemüz, ah, uh, yanıyorum, tutuşuyorum, efendim, bunu söylemekten büyük azap duymakla birlikte, belirtmeliyim ki, ben, şu içinde bulunduğu muz dakikada, başka diyarlara doğru göçmekteyim."

Doğal olarak çevresinde olup bitenleri, bütün görevlerini, sorumluluklarını ve hatta geçmişini de unutarak, Gündüz kapıya doğru hamle yaptı; biliyordu ki, sesler oradan gelmekteydi, hissediyordu ki, geleceği o kapının açılmasına bağlıydı... Ancak iyimserlik başa beladır, tipki alkol gibi. Kapıyı açtığında, insanlığın ilk günlerinden kalmışa benzeyen karanlık bir mağarayla karşılaştı Gündüz. Kuşkusuz yanlış kapıyı denemiş, bunun sonucunda da, muhitemelen kazan dairesine giden bir merdivenin ilk basamaklarına bakarken bulmuştı kendisini. Tesadüflerde hayır olduğuna, hatta hayatın tesadüflerin bütününden oluşan

bir tür yap-boz olduğuna inanan, zaman zaman da bu inançlarını başkalarına anlatan kişiler vardır, severim. O kişilerden biri olmasam da, Gündüz şimdi basamakları teker teker inmeye koymulmuştu. Yerden yükselen dang-dong sesleri eşliğinde, kendini biraz da zil çala çala yürüyen bir sütçü, yahut sakallı dede gibi hissediyor, bu yüzden de, içindeki endişe, panik ve korku duygularını hiç yansitmamasına karşın, yaşı, olgun, bilge bir adam gibi gülümsüyordu.

Kafasına inen kürek, tüm bu mutluluk anlarına bir son vermişti ancak. Zavallı gencin yüzünden aşağı hem gözyaşları akıyordu, hem de sağ kulağından başlayıp çenesinde çatallanan bir tür kanlı nehir. Açıtı delikten fişkiran bu bereketli sıvıyı gören Anahtarcı, ne yapacağını şaşırılmış, biraz da bunu ifade eder diye umduğundan, elindeki küreği yere fırlatmıştı. Bir yandan da: "Benden kaçmanın arkasındaki mantık neydi ey şapşal oğlan?" diye kükrüyordu bir aslan gibi. "Seni öldürmemeye yol açan yegâne nedenin huzurumdan kaçman olduğunu düşünürsen, beni çok üzersin, çünkü... çünkü aziz yavrum, ben bir anahtarcıym; yalançıları odalara kilitlerim; özgürlüklerine kavuşturduğum da olur onları... ama özgürlük hak edilmesi gereken bir olgudur... İnsan dövüşerek, bilekleriyle alır özgürlüğü." Hemen ardından, dünyanın en normal hareketimişcesine, Anahtarcı cebinden bir pipo çekardı ve kızıl sakalını neşyeyle okşaya okşaya, bu tahta aygittan gelen dumanla ciğerlerini doldurdu. Çok rahatlıyor gibi görünüyordu, çünkü gözlerinden yaşlar akıyor, anahtarları hâlâ bileğindeki halkada duran adam da, tembel günlerini bir taşra kahvesinde oyun oynayarak geçiren bir Japon köylüsünün saflığıyla, dünyada herkesin aynen kendisi gibi olduğunu zannediyordu.

Oysa yeryüzünde kızıl sakallı anahtarcılara pek nadiren –neredeyse yalnızca romanlarda– rastlandığı, evrensel olarak bilinen (Jane Austen vs. vs.), pek az kimsenin reddetme cesareti gösterebileceği bir gerçektir. Bu reddiyecilerin aramızda olmadığını, izin ver de iyimserlikle burada umayım, benim anlayışlı, görgülü okurum... Sıra şimdi, kızıl sakallı Anahtarcının Gündüz'ü nasıl da önce kazan dairesinde bırakıp kapıyı üzerine kilitlediğini, sonra da, anahtarları, belki biri bulur diye, okyanusa fırlattığını anlatmaya geldi.

***

Son zamanlarda üretilen pek çok yük gemisinde birer balo salonuna rastlayabilirsiniz; hiç çekinmeden açın kapıları ve rengârenk balonlar arasında kaygısızca yürüyün, çünkü bura-ya eğlenmek için geldiniz. Bu balo salonlarının yanında, gemi üreticileri, özellikle de son beş senedir, yenilerini yapmaktan hiç bıkmayacakmış gibi göründükleri oyuncaklarına, tiyatro sahneleri de yerleştirmek teler artik. Yük gemilerindeki tiyatro salonları genellikle kazan dairelerinin hemen bitişигine inşa edilir – bu şekilde iki farklı gürültü çeşidinin (izninizle teknik bir ifadeyle) birbirlerini “iptal edecekleri” hayali, çeşitli mühendislerin en çetrefilli rüyalarında aradıkları kutsal kâseye dönüşmüş, gerçekten de, bahsi geçen modeller, okyanusların üzerinde kızak misali kaymaya koyulduklarında da, yadsınamayacak bir gerçek haline gelmiştir. İşte bu yüzden, kafasından yere akan kan, hikâ-yemizin bu noktasında bizzat kendi dudaklarından içeri süzülmekte olan Gündüz, hâlâ az önce tanıklık ettiği üzücü sahnenin gürültülerini duyuyor, ancak bir mezar başında söylenecek lafları, gemideki bir kamarada nasıl söylediklerini hiç anlamıyor, sahnede bir din adamını canlandıran şışman ihtiyarın, yıllar yılı terbiyeli et misali eğitilip incelmiş sesini de, kendi ölümüne eşlik eden bir müzik olarak dinliyor ve arada hafif hafif ağlamaktan, kendini doğrusu pek alamıyordu.

Anahtacı, kazan dairesinin basamaklarını beşer beşer çıktıktan sonra, kapıyı kilitledi. Şimdi, dışarıdaki uğultu kesildiğinde, ortalıkta büyük bir renk ve koku zenginliğiyle haril haril çalışmakta olan makineler de sessizliğe gömülmüş, mühendisin rüyasını gördüğü hayal bu şekilde hayatı geçerek, yandaki tiyatro sahnesinden yükselen gürültünün içine gizlenmiş, kayboldu- muştu. Ne tuhaftı bir sadanın sonsuzluğa karışması, ne tuhaftı sessizlik! Kanlar içinde yerde yatan aziz dostumuz, ortalığın karanlık olduğunu da anlıyordu şimdi.

Birkaç eşyayı, o da belli belirsiz görebilmesini sağlayan şey, Gündüz’ün üç katı yüksekliğinde asılı duran camlardan içeri süzülen ve kaynağını herkesin çok merak edeceğine hiç şüphe olmayan sarımsı bir ışığıtı. İşin aslı şuydu ki, bu ışık, karaya çı-

maya hazırlanan üç cesur adamın, yani Joe, Kantar ve Yulaflı Ayı'nın içinde seyahat etmekte oldukları kayıktan gelmekteydi. Ortalığı aydınlatmak için Kantar'ın ayakkablarını çıkarmış, talihsiz şairin gömleğini kendisinden zapt etmiş ve ayakkabıya bağladıkları gömleği bir meşale gibi yakarak, ilerlemeye koyulmuşlardı. Tahmin etmesi güç olmayan sebepler yüzünden, şimdilik hikâyemizin bu taraflarına hiç girmiyoruz. Su küçüğün, söz büyüğün.

Gündüz bir kurbağa gibi ziplıyordu, çünkü hayatta kalmak için bu cama ulaşmasının şart olduğunu zannediyordu. Her ziplayışında daha da yükseğe varmaya uğraşıyor, bu yüzden de, her düşüşü daha sert oluyordu. Bu atlayışların dördüncüsünde, zavallı genç, ayak bileklerinin ikisinin de aynı anda kirildiklerini hissetti. Korkunç bir çatırıtı sesiyle de destekleniyordu bu görüşü. Tüm bunlara karşın, beşinci atlayışı yapmak da, Allah'ın emri haline gelmişti. Önce cama tırmanacak, oradan dışarı süzülecek, eğer başarabilirse de, bir örümcek gibi hareket etmek suretiyle, kendine başka bir cam bulacak, bahsi geçen camı usulca açacak, içeri girecek ve evet efendim, aradığı odayı bulmak için çıktığı yolculuğunu da, daha da güçlenmiş olarak sürdürdürecekti. İnsanın kendine olan güvenini kazanabilmesi için, bazan yüzlerce kişi tarafından ölüresiye dövülmesi, yahut herkesin mutlulukla muz uzattığı vahşi maymunlardan birine, mesela sağ elini kaptırması gerekebilir. Hayalleri gerçek olsaydı şayet, Gündüz'ün ulaşacağı da, bu turden bir kendine güven olacaktı. Zorlukla ulaşılmış ve asla insanı terk etmeyen bir güven... Ama şırselleşmeye başladığımdan (Nabokovskyen blunder'lar falan) korkuyorum.

Beşinci ziplayışında, kahramanımız bütün tasarılarının boş gideceğini büyük bir açıklıkla gördü. Çünkü bir arpa boyu yol katedememiş, kurbağalardan çok tavşanlar gibi zipladığını da, kabul etmek zorunda kalmıştı. Başka bir yol olmamıştı, ama ne?

Genç dostumuz, bir süre elleriyle ayaklarının üzerinde yüryecekти şimdı. Hayata değişik açılardan bakmak için yalnızca akıl değil, hareket de gerekir hiç kuşkusuz; kafasından aşağı süzülen kan, dört ayak üzerinde yürüyen Gündüz'ü, kafasına kırımıza bir boyunbağı dolayıp yollara koyulan bir eşege, çok fazla benzetmiştı. Bir süre karanlıkta el yordamıyla yönünü bulmaya

çalıştıktan sonra, maceraperest adam, kafasını bir tokmağa tosla-
dı. Korkunç bir darbe olmuştı bu, çünkü tosladığı yerde yeni bir
yara açılmış, kan, Gündüz'ün kafasının iki farklı yerinden akma-
ya başlamıştı. Vaziyetin farkına varmadan tokmağa bir de eliyle
dokundu; döndürünce, evet, tokmağın bağlı olduğu kapı açılı-
yordu. İçeri girdi. Aynı sessizlik devam ediyordu, ancak kafasını
kaldırdığında, önce sessizlik bozuldu, sonra da, bir süreliğine de
olsa, Gündüz'ün gerçeklik duygusu sırra kadem bastı.

Dev bir tiyatro salonundaydı. Sahnede elinde uzun namlulu, eski tip, hatta antika bir revolverle duran, uzun boylu ince bir adam vardı ve bir heykel gibi üste yerleştirilen bu kostümlü kişiyi, bütün salon, arka arkaya ve de yan yana oturmuş binlerce kişiyle birlikte, pür dikkat seyretmekteydi. Sahnede, bu adamın hemen önünde, kanlar içinde yerde yatan ikinci biri vardı; Gündüz, yerde yatan erkeğin üzerinde, on dokuzuncu yüzyılı tarif eden tablolarda temaşa ettiği türden harikulade gömleklerden birinin olduğunu gördü. Bu iki oyuncunun yanlarında da üçüncü bir canlı, dimdik durmuş seyircilere bakan bir köpek vardı. O kadar uslu, sessiz ve hareketsizdi ki bu hayvan, bir an, kahramanımız onun da kostüm giymiş bir oyuncu olduğunu içtenlikle düşündü. Aklındaki başka bir şüpheden kurtulmayı istediginden ve hani derler ya, tek taşla iki kuş vurmayı çok arzuladığından, Gündüz, akıl almaz bir sessizliğe gömülmüş tiyatro salonunda oturan istisnasız herkesin kafasını aynı anda, kukla misali kendisine döndüren şu sözleri bağırrarak söyledi: "Arsız, buraya gel." Seyirciler bunu bir şaka sanmış olsalar gerektiği, çünkü en ön sıradan başlayıp, çaresiz bir hastalık gibi, bütün salona akla rüyaları getiren bir hızla yayılan alkış sesleri, ortağı inlemiş, titretmiş ve de sarsmıştı. Kendini yalnız hissettiğinden olsa gerek, şimdi Gündüz de ellerini çırpmayarak koyulmuş, bunu onun oyunculuğunun kesin bir kanıtı olarak yorumlayarak hemen aynı anda ayağa fırlayan seyirciler de, kahramanımızın arkasına geçip, onu daha iyi alkışlayabilmek için, sırtından sahneye doğru iteklemeye başlamışlardı. Daha yeni ayağa kalkmış olan genç adam, hayatının kontrolünü yitiren biri gibi elden ele geçiyor, arada yanlışlıkla insanların ayağına basıyor, yaşlı, muhterem kişilere tosluyor, uzun elbiseler

giymiş kadınların yalnız ayaklarını değil, bütün bacaklarını da vahşice çigniyor ve işin garibi, bu yaptıklarından ötürü ne bir ah işitiyor, ne de bir özür diliyordu.

Yerlerde süründüğümüz anlarla göye yükseldiklerimiz arasındaki mesafenin kısalığı, kişiyi korkutup afallatabilir. Az önce sürekli olarak iteklendiği için çaresizce sürüüklenen Gündüz, şimdi seyircilerin omuzlarına basa basa ilerliyor, yaklaşmakta olan sahnede ne yapacağını ise, hiç bilemiyordu. Yorgun argın bir vaziyette esneyen bezgin bir izleyici, yanında oturan ve ağızıyla kuş tutsa memnun edemeyeceği her halinden belli olan aşık suratlı kadının dizini okşuyordu, tipki sahnede olup biteni bir an önce insanlara duyurmayı arzularmış gibi görünen aşırı şışman, bacak kadar bir çocuğun, burnunu karıştırması gibi. Bu çocuğu tarif etmeye bir paragraf ayıracagımızı, kitabımızın dikkat ve alakalarını anlamış okur hemen sezerek, hatta böylesi bir bölüm olmadığı takdirde hikâyemizin gerisini okumayı, kesinlikle reddedecektir. Bu satırları, uysal bir ruh kaleme alıyor. Kavgacılar ise sadece ahmaklar arasından çıkarlar.

Ne bu şışman veledin etli kolları, ne de karpuz büyülüğündeki ayakları, bizleri alakadar etmekte olsa. Eğer bu erkek çocuğu da, Gündüz'ün peşine takılıp sahnenin yolunu tutmasayıdı, onu sonsuza dek unutacaktık. Ama çocuk, uslu uslu yerinde durmak yerine, önce bir sincap gibi sıçramayı, sonra da önüne çıkan dala tutunmayı seçti. Bu dal kahramanımıza aitti ve bir metreyi aşan bir uzunluğa sahipti; şışman oğlan, yeni edindiği arkadaşıyla birlikte hem sahneye doğru ilerliyor, hem de açlığını bastırmak için olsa gerek, Gündüz'ün sağ bacağındaki etleri dışlıyor, ağını da kâh killa, kâh tüyle dolduruyordu. Seyircilerin önünde olanları ise, bölüm bölüm anlatacağımız ki, bu romanın verdiği zevkler en yüksek mertebesine erişsin ve edebiyat, tipki hayat gibi, parçalı, bütünlükten yoksun bir muhtevaya sahip olsun. Evet efendim, böylesi ukalalıklar yalnız hayatın değil, bizim meslein de, hem tadıdır, hem de tuzu. Bir başka deyişle, tuzlu sularda yol almaktayız. Tuz insanın gözünü yakar, ama tuzsuz yemek de, hiç çekilmez. Az sonra tuza yapılan bu vurgunun manası ortaya çıktığında, bu satırlara alayçı bir edayla bakan okur ne kadar da çok utanç çekecektir!

1. Dikkati kendi üzerine çekmek için olsa gerek, revolverli adam elindeki aleti havaya kaldırırdı ve iki el ateş etti. Bu, aynı zamanda ışıkların sönmesine de sebebiyet vermişti, çünkü tiyatronun büyük spotları, sahnenin tam üstünde yer almaktaydı. Fakat böyle bir olayı yıllardır bekliyorlarmışçasına, aynı anda bütün seyirciler ellerindeki çakmakları yakıp kibritleri çaktılar ve ortalığa, her yeri daha güzel kılan sarımsı bir aydınlichkeit yayıldı. Bu ışık, Gündüz'e hemen kilitli kaldığı kamaranın penceresinden içeri süzülen rengi hatırlattı – fakat sahne giderek kendisine doğru yaklaşırken, böylesi hatırlalar anılarını yitiriyorlardı. Üstelik revolverden yükselen korkunç gürültüler kahramanımın yüreğini ağzına getirmiş, bir süredir bacağında devam eden acının kaynağını bir türlü bulamamak da, zavallı çocuğun hüngür hüngür ağlamasına neden olmuştı. En sonunda sahneye ayağını basabildiğinde, Gündüz kendini hem kör, hem sağır, hem de şası gibi hissetmekteydi. Oysa bunların hiçbirini değiştirdi o. Peki ayağındaki şu şey de neyin nesiymi?

Belki bir ayakkabı.

Gündüz yere eğildi. 2. Hayır efendim, bir pabuç değildi bu – ayakkabılı kahramanımızın ayağında durmactaydı hâlâ. Peki neydi bu? Yere çöküp ayağına dolanmış bu böceğimsi yaratığı vücutundan defetmeyi istediginde, genç yolcumuz, bunun küçük bir çocuk olduğunu, büyük bir şaşkınlıkla gördü. Çocuğun küçüklüğüyle şaşkınlığın büyülüüğünün arasındaki farkın büyülüüğünü azaltmak niyetinde olduğumuz sanılmamasın; şisman oğlan, bir yandan Gündüz'ün ayağına tuz da döküyor, bu biçimde onu daha büyük bir iştahla yiyecekmiş gibi duruyordu. Aniden isirdiği vücutun sahibiyle yüz yüze geldiğinde, çocuk, dişlerini Gündüz'ün bacağından ayırdı ve şunları söyledi:

“Bugün üç güzel olay yaşadım. Bunlardan ilki, az önce seyrettiğimiz oyundu. Hepimiz çok beğendik bu gösteriyi, çünkü oyunun sonunda bir adam, gözlerimizin önünde ölüyor, bu dünden göçüp gidiyordu... İkinci güzel olay, melek misali hava ya kalkan birini görmekti: Sendin bu ağabeyciğim. Hemen sana yapışmak, seninle bütünleşmek, senin bir parçan olmak istedim – bunu ne ölçüde başardığımı Allah bilir. Sıra üçüncü güzel vakaya geldi. Bunun senin lezzetli bacakların olduğunu gizlemeye

niyetim yok hiç." Bu sözlerle, şışman çocuk gülümsemeye ko-yuldu, bütün seyirciler de bu ânı izlemekteydi. Af mı diliyordu, yoksa terbiyesizce suçunu mu kabulleniyordu bu çocuk, Gündüz bilemedi. Tek bildiği, artık sahnede olduğu, sahnede olduğuna göre de, ya bir oyuncu gibi rol yapması, ya da bir rakkas misali dans etmesi gerekiydi. Bazlarımız için beş milyon kişinin önünde aşk sözcükleri söylemek, kolay olabilir; pek çok insan ise, birden fazla azası bulunan gruptarda, kendilerini o kadar küçük hissederler ki, hâlâ dünyada nasıl olabildiklerine şaşarlar. Neyse ki revolveriyle ayakta dikilmekte olan aktör, hikâyeyin bu noktasında sabahları öten horozlar gibi aniden konuşmaya başladı ve tabir caizse, sahne hazırlıkları da böylece başlamış oldu.

Bu provaların normal provalardan en büyük farkı, bizzat seyircilerin gözleri önünde yapılması ve ileriki bir âna hazırlık olarak değil, kendi için yaşanmasıydı. Hayatın, bir türlü sahneye konmayan bir oyunun bir ömrü boyu süren, olağanüstü bir provası olduğunu bugüne dek kaç kitapta okumuşumdur, ey yüce Manitu! Kitapların iyileri, bu hazırlık hissini bize verirken, kötü romanlarda şüphelere ve belirsizliklere hiç yer yoktur. 3. "İvan, bizi terk ederek, ne kadar da üzgün hepimizi... Elbette hayatımızın geri kalanı, seni hatırlayarak, o derin, mavi gözlerini düşünerek yaşanacak hep. Başka bir şey yapacağımızı hiç sanmıyorum – yalnızca seni düşüneceğiz İvan! Dolmuş kuyruklarında ayakkabımızın bağının acaba bağlı mı olduğunu düşüne düşüne kurt misali kendi kendimizi yerken de, okyanus diplerinde ahtapotlarla denizaslanlarına el sallayıp âlemin cennete ne kadar da çok benzediğini kendi kendimize söyleşken de, mutsuz karımızın yüzüne düşen o şüphe dolu gölgeyi acı içinde fark ederken de, hep senin ölmüş, gitmiş, çürümüş, hiçliğe karışmış olduğunu düşüneceğiz, ey sevgili İvan!"

"Elimde olsaydı şayet, senin yerine ben girerdim o mezara... Hayatımızın geri kalanı öylesine yeri doldurulamaz bir yokluk hissiyle dolup taşacak ki, evet İvan, pis hayvan, evet, o kadar sersefil olacağız ki sensiz, ölmeyi yeğlerdik; yalnız ben de değil üstelik, hepimiz adına konuşuyorum. Kurtlar seni yiyecek, ne güzel... biz ise burada –az önce de belirttiğim gibi– kendi kendimizi iyip bitireceğiz. Dişlerimizin o biçare kurtlarındakine oranla

ne kadar büyük olduğunu bir düşün, ey şanslı ölü!" Bu sözleri ağızı açık dinleyen zavallı Gündüz, ne diyeceğini şaşırılmış, bir revolverli adama, bir yerde yatan zavalliya bakarak, durumun içinden sıyrılmaya çalışmıştı. Ama bir bakış, yalnızca dünyanın belirli bir görüntüsünü sunar bize; kaçmak için bacaklarımıza ihtiyaç duyuyoruz. Dostumuzun bacakları ise, pek çok şaşkınlık ânında olduğu üzere, buz kesmişti. En ufak bir harekette parçalara olacağını, Gündüz içinde bir dehşet hissiyle anladı ve karşısında duran revolverli adama merakla bakarken, sağ kaşını hafifçe havaya kaldırıldı. Bu biçimde, adeta konuşmaya devam etmesini söylüyordu ona. Fakat İvan isimli dostu için gözyaşı döken adamın, bırakın Gündüz'ün sağ kaşını, en heybetli mitolojik tanrılar da hiç alındığı yok gibiydi. 4. "Ölüler bizi birbirimize bağlar, hep söyleyirim. Ama ölüyle birlikte ölmemez denildiğini de duymuştum. Zannedersem ettiğim onca lafa karşın, asıl güzel olanı, bu az önce söylediğimdir – evet efendim, *ölenle ölmemez*. Demek ki bizim bu zat-ı muhteremi, yani İvan'ı gömmemiz gerekmekte. Hatırlayalım ki, Bay İvan hayatının büyük bölümünü bu gemide geçirdi; hayat bir gemidir, ey hâlâ hayatı olan şanslılar, ey ballılar, ey sessiz gözler, iyi dinleyin bu sözleri, ey eşekler!

"İvan yaştısının büyük bölümünü numaralı odada –bunun ne kadar da küçük bir oda olduğunu onu ziyaret edenler hemen anımsayacaklardır–, evet dostlar, numaralı o odada geçirmiştir. Kimsenin kapısını çalmadığı yirmi beş seneden sonra ne büyük mutluluk! Bize anlattığı hayallerini de hatırlarsınız; köpekleri at misali sürmekten hoşlanırdı zavallı. Son zamanlar da, karaya ayak basmak istediğini söylemiş, bunun için de, geri kalmış bir hayal ülkesinin başkentinde tezgâhtarlık yapmaya başlamıştı. Akşamları buraya dönüyor, annesiyle birlikte aynı kamarada, sabahlara dek horlaya horlaya uyuyordu. Evet, evet, İvan'ın annesini dinleyelim şimdi! Bayan Sonya, zat-ı muhteremi anlatmak için sizi bu sahneye davet ediyoruz. Buyurun hanıme-fendi, ne kadar da güzelsiniz... ne kadar da..."

5. Sikilan kişilerin davranışları üzerine bir araştırma yapılsa, sonuçları okumak için her şeyimi verirdim, çünkü insanın gerçek özünün, onu yaratan yüce varlığın âdemosunun içine kalp

misali yerlestirdiği o olağanüstü maddenin ne olduğunu anlamak için, normal bir insan, elinden geleni ardına koymayacak, gerekirse mahallesindeki herkesi sırayla öldürerek, yani kasap olacaktır. Gündüz de sıkılmıştı; bu sıkıntı anını nasıl doldurduğunu, kendisinden en beklenmedik davranışı sergilediğini söylemekle yetinerek açıklamayı isterdim. Ama bir hikâye anlatıcısının görevleri arasında, tarif ettiği renkleri, sahneleri ve kişileri, enince ayrıntısına dek okurunun gözünün önüne getirebilmesi de yer alır. İşte bu yüzden, kahramanımın kendisinden hiç beklenmeyen davranışının, rakkaslar gibi dans etmek olduğunu buraya yazıyor, konuyu kapamadan önce de, anlatıyorum: Gündüz, ilkel kabilelerden birine mensup, zavallı bir yamyamin hareketleriyle ellerini çırpatıyor, olduğu yerde zıplıyor, ters taklalar atıyor ve bütün salonun kendisine zir deli bir kimseymiş gibi bakmasına kesinlikle aldırmayarak, vücutunu göbek dansçılarının yaptığı biçimde sallıyor, titretiyor ve tipki onlar gibi, oluk oluk ter döküyordu. Beklendiği üzere kahramanımızın davranışları neticesinde, ayakta dikilmekte olan adam, sözlerine bir son vermiş, elindeki revolverini de imali bir biçimde kendi şakaklarına dayayarak, bu rakkası bir tür şaşkınlık merakla seyretmişti. Karşımıza çıkan en beklenmedik olaylara verdiğimiz tepkiler, bizi biz yapar; revolverli adamin intihar etmek üzere olduğu her halinden anlaşılıbiliyordu.

Bu duruma engel olabilmek maksadıyla, maceraperest dostumuz, raksına bir son verdi ve üstüne atladığı adamin revolverini ele geçirdikten sonra, şunları söyledi: "Hayat bir sahne, ben de bu sahnenin baş aktörüyüm." Oyunculuk mesleğine çabuk uyum sağladığı kendine olan güveninden ve o anki duruşundan hemen anlaşılan Gündüz, yıllar evvel seyrettikleri bir oyunu hatırlamadan edemiyordu şimdi. Kapıların erkenden kapandığı, billetlerin günler öncesinden tüketdiği bir temsildi bu. Paris'teydi ve hem babası vardı yanında, hem de annesi. Selim neredeydi? Gündüz hatırlayamadı – belki o davardı aralarında, ama öylesine sessizdi, öylesine siliki ki o akşam, hatırları arasında en ufak bir iz dahi bırakamamış, şimdi yıllar sonra geriye baktığında da, uçan balon misali sönüp odanın bir köşesine büzülüvermiş, yok olmuştu. Selim neredeydi? Bir defa daha denediğinde, manasız

bir çabaya girişiğini hissetti; ağabeyi şimdiki kutsal bir kâseye dönuşüyor, Gündüz bu kâsedeki şarabı doya doya içmeyi istiyordu. Fakat aklındaki görüntüler, ağır ağır değişmeye başladılar, sanka bir perde çekilir gibi oldu: Kapılardan içeri hızlı adımlarla giren seyircileri görüyordu sadece. Öyle adamlarvardı ki içerisinde, altı yedi yaşlarındaki oğlan çocukları gibi idi duruşları, ama kıyafetleri asıl yaşlarını göstermekteydi: Seksenlerinde, doksanlarında, dile kolay, bir asrı devirmiş, ağızları dişsiz, kafaları saçsız ihiyyarlar! Yanlarındaki karıları, anneleri gibi değil miydi? Yakında yuvadan uçacak çocukların yerine yenisini doğurmayı hesap eden büyük göğüslü, anaç kadınlar... Bunları o zaman, kendi yedi yaşındayken düşünmüştü Gündüz. Sonra ışıklar sönmüş, sahnenin perdeleri açılmış ve redingotlu, peruklu, kılıçlı birtakım adamlar ortalıkta ileri geri yürümeye koyulmuş, özellikle peruklu ve de pudralı olan bir adamdan korkan kahramanımız da, çocukluğa özgü bir içtenlikle, hiç vakit kaybetmeden, annesinin sağ koluna yapışmıştı. Bunun üzerine onu dünyaya getiren bu yüce makam, ani bir hareketle yavrusunun üzerine eğilerek açıklamıştı: "Sadece bir oyun."

Aynı kelimeleri içinden geçirerek, kahramanımız elindeki revolveri yerde yatmakta olan cesede çevirdi, sonra da şu konuşmayı yaptı: "İntihar hiçbir şeyin çözümü değildir, hele mutsuzluğun... hiç. Amcalar, teyzeler, beni seyreden saygıdeğer konuklar, hayat bizim bu sahnede canlandırdığımız oyun gibi, yapaydır, gerçekliğidir, bunu anlamınızı çok isterdim. Bu elimdeki revolvere bakın – gerçek bir silah değil bu. Biz gerçek değiliz; biz gölgeleriz, hayaletleriz, arkası boş, karton resimleriz. İnanmayın bize teyzeler, inanmayın biz aktörlerle ey saygıdeğer yargıçlar! Bu yerde yatan ve adının İvan olduğu söylenen kişi, hakikaten de bir tezgâhtardır; fakat sîrf oyun gerçekçi olsun, siz de ona inanın diye söylemişdir bu size. Yoksa İvan'ın hayatı, hepimiz gibi arabalarda, yollarda, lokantalarda geçmektedir. Buradan kalkıp da yeniden asıl hayatına döndüğünde de, İvan, hepimiz gibi güzel bir uyku çekecek, sabah olduğunda da, belki bir yumurta kırıp üzerine güzelce demlenmiş bir çay içecek. Bir başka deyişle, sizden istediğim, artık kitaplara, oyunlara, hikâyelere inanmayı bırakıp, hayatlarınıza dönmenizdir. Benim yaşadığım şehirde

bir hastalık baş gösterdi; ıstırap içinde, korkunç acılar çekerek ölen zavallı kişilerin son anlarına tanıklık ettim. Bir kız çocuğu, bizzat kendi ellerini yemekteydi. Duyulmuş mudur böyle şey, söyleyen bana ey!"

Bazan sözler yetersiz kalır ve bir hareketle kanıtlamak isterez ya laflarımızı... Gündüz revolverin namlusunu İvan'a yöneltti ve arka arkaya üç el ateş etti.

Ama nasıl olmuşsa olmuş, oyuncak silahın tetiğini çekmek, çocukluğunda hep olmasını hayal ettiğinin aksine, ortalığın gerçekten de yoğun bir duman bulutuyla kaplanması sebebiyet vermişti.

6. Seyirciler, ortalıkta bulunan bütün eşyaları yıkarak, koşturmaya başladılar. Belli ki birbirlerini ezenler ve hatta yiyenler devardı kalabalık arasında. Bir dağın zirvesiymişcesine dumanlı olan sahnede tek başına kaldığını zanneden kahramanımız, bir süre sadece öksürdü; nefes alıp vermek kadar doğal bir hareket haline gelmişti öksürmekte. Peki ya sonsuza dek öksürmesi gerekirse? Elini havada sallayan Gündüz, böylelikle bu korkunç düşünceyi başından savmayı istiyor gibiydi. Görünmez bir saatin uzaklardan bir yerden yükselen dongları eşliğinde, ortalık yeniden süt liman oldu. Seyircilerin hepsi gitmişti, sahnedekiler ise, yerli yerlerinde durmaktaydılar. İşlediği korkunç suçu, Gündüz ancak uzun boylu adam şu cümleyi kurduğunda anladı: "Oyuncak sandığın, tiyatro sanatının sahneliğini kanıtlamak için kullandığın o revolver, doluydu, ey şapşal çocuk; üstelik bizzat ben, ağzına dek barutla doldurmuştum onu."

Dünya şimdi çevresinde dört dönüyordu. Yere düşmüş ve bir ayağı kırılmış tahta bir sandalye, duvarda asılı duran firtinalı bir manzara tablosu, ayakta dikilen adamın terli alnı, tahta sandalye, yarı açık duran kapı, manzara tablosu ve yeniden sandalye ve alında hafifçe kırıldıktan bir ter daması ve yeniden açık duran kapıdan görünen kırık sandalyenin manzaralı tablosu ve tahta şemsiye ve firtinalı bir deniz.

Bu korkunç baş dönmesi eşliğinde, Gündüz bayıldı.

7. Uyandığında boş bir odada buldu kendini. Çevrede ne bir insan vardı, ne de bir ayı.

Her taraf ışıl ışındı, çünkü duvarlar beyazdı ve sanki bir gök-

delenin en üst katına, iş başvurusuna gelmiş gibiydi aziz dostumuz.

Bir süre sırtını yerden ayırmaya çalıştı – bir böcek gibi yapışmıştı dösemeye. Neredeydi? Bir pencere bulmaya çalıştı; dışarı bakacaktı, deniz neredeydi, zürafa nerede? Kendini şimdi ormada tek başına kalan, vahşi bir kurt gibi hissederken, bir yan dan da, Gündüz ilerledi, odalar arasındaki boşluklardan, ince uzun, ama hep bembeyaz koridorlardan geçti. Arada sırada bir köşede duruyor, duvarı kokluyor, yahut yerde duran ve büyük bir taşınma harekâtından artakalmış gibi görünen buruşturulmuş bir gazete parçasına nazik bir tekme çakıyordu. Her etki, bir tepki yaratır; kâğıt parçası top misali havalandı, ama ortalıkta inle cin top oynadığından, kendi halinde bir süre yuvarlandıktan sonra, beyaz bir kapının önünde, sessizce durdu. Önceden hiç bilmediği bu esrarengiz mekânda dolanmak, Gündüz'e hem korku veriyordu, hem de heyecan. Arasından geçtiği odaların hepsi boştu; beş dakika kadar hızlı adımlarla yürüdüktен sonra, nihayet kapıların daha geniş, ofislerin de büyük olduğu bir böülüme ulaştığında, kahramanımız derin bir oh çekti, çünkü henüz görmese bile, çevresindeki ışığın yoğunluğundan bir yererde bir pencere olması gerektiğini anlamıştı.

Gerçekten de, girdiği ilk ofisteki ışığı beyaz duvarlardan yansıyan yapay bir lamba değil, tavandaki dev camdan içeri süzülen güneş sağlıyordu. Bu güneşe mutluluk ve şükranla bakarken, Gündüz'ün aklına çocukluğuna dair görüntüler üşüştü. İlk defa bir kızı isirdiği gün, ne kadar da yeşildi! Sokakların, meydanların, binaların, kapıların, merdivenlerin, duvarların, yatakların ve dudakların nasıl da hep yeşil olduğunu korkuya düşünürken, bir yandan da farkında olmadan altdudağını isırıyor ve içinden şu şekilde düşünüyordu: "Geçmiş geçmişte kaldı, ama ne kadar mutluydu o günler. Belki de mutluluk sadece geride kalan günlerde gizlidir – ya da hatırlama faaliyetinin bizzat kendisinde. Şu anda safi hatırlayarak dahi mutlu ediyorumdur kendimi belki, kim bilir... Mutlu muyum ben?" Bu soruyu hepimiz kendimize arada sırada sorarız; yanıtlar muhtelifdir, sual ise hep aynı. Gündüz'ün bir süre evvel islediği cinayeti şimdi hatırlaması ise, çok acı.

Evet efendim, Gündüz bir katıldı; bulup efendisine (Amerikalı ressam Joe'ya) getirmesi gereken kişinin canına, bizzat kendi ellişeriley kıymıştı. Bu gelişmenin, elbette hikâyenin yapısını baştan sona değiştirmesi, taşları da, hani derler ya, yerinden oynatması gerekir. Fakat hayır. Dehşet içinde titremekle birlikte, baş kahramanımızın önceki halinden farkı yoktu hiç. Ama isläk köpekleri akla getiren biçimde titreyişi, ilerde Gündüz'ün başına dert olacaktı, çünkü hayatı kalmak, biraz da pokerde blöf yapmaya benzer. Kuyruk titretenlerin oyunu hemen ortaya çıkar, ama duruma uyanan oyuncu, akından geçenleri hiç çaktırmadığından, blöfçü, yaptığı blöfle kalakalır. 8. Bu boş koridorları, odaları, bu acayıp mekânları aydınlatan ışığın kaynağını görmek, maceraperest dostumuzu geminin en üst katında olduğuna inandırdı. Madem bundan sonrası o masmavi gökyüzünden ibaretti, demek ki durumunu açıklamanın tek yolu da, onun geminin tepesinde olduğunu. Fakat nasıl gelmişti buraya? Sekiz yüz kırk yedi numaralı odayı, güverteDEN aşağıda, tabir caizse yeraltında aramış, sonra da, korkunç bir başarısızlık sonucunda, hindi alayım derken elindeki tavuktan olarak bulması lazımlı gelen kişiyi, İvan'ı, üç kurşun sıkmak suretiyle tahtalı köye yolcu etmişti. Zavallı adam! Şimdi ne kız arkadaşı, ne annesi, ne de Rusya'da geçen çocukluğu önemli onun için. Bir düşünün: Katır misali, sırtınızda korkunç yüklerle, dünyanın en eğimli tepelerinden birine, –hayata efendim!– hayatı tırmanıyorsunuz. Yıllar boyunca devam ediyor bu tırmanış. Biraz da, sırf ellişerindeki bayrağı önceden belirledikleri bölgelere dikmek maksadıyla hayatlarını çarçur eden o zavallı kimselere, dağcılara benzemektesiniz. Taşıdığınız eşya sizin geçmişiniz, çünkü siz tırmadıkça, ağırlığınız çoğaldıkça çoğalıyor. Ne yapmalı? Her yüz metrede bir, karşılaştığınız başka kişilere, yahut katırlara şöyle diyorsunuz: Beni gördüğünü unutma, ben buradaydım.

Sonra, bir gün aniden, sırtınızdaki yük yere düşüyor; perchéden koşmaya başladığınızda bunu yapabileceğinizden emin değilsiniz hiç, ama başka çareniz de yok... Bütün gücünüzle koşuyor, yuvarlanıyor, top misali sekip zipliyorsunuz. Ancak ağırlıklarınız hızla uzaklaşmaktadır sizden – galibi baştan belli bir yarış.

Gökyüzünde bir yıldırım çaktı ve o masmavi örtüde kırışıklıklar belirdi; Gündüz gözlerini açıp kapayincaya dek yağmur başlamıştı, hem de sahanak bir yağmurdu bu. Camin üzerine korunkıç bir hızla düşüp duran damlalar, bekleneceği üzere, büronun içinde tuhaf bir ritimle tıkırdayıp durdular bir süre. Bu esnada hayatı hakkında kafa patlatmaya devam eden kahramanımız, İvan'ın yerde yatan, ölü taklidi yapan görüntüsünü keder ve dehşet duygularıyla birlikte hatırladı. Acaba sahnedeki işi, bir cesedi canlandırmak olan bir aktör, ne yapar? Gözleri kapalıyken, yüzü yamuk vaziyette yere yapışıkken ve herkes konuşmaya, yürümeye, nefes alıp vermeye devam ederken. Ne kadar da zordur Desdemona'yı canlandıran kadının rolü! Herkesin, belki bir milyon kişinin önündede, iriyarı bir ayı tarafından boğazlandığınızı, sonra da aynı kişinin dudaklarından saçma sapan nedamet sözcükleri duyduğunu bir düşününüz; ne bir gülümseme oluşmalı cehrenizde, ne de bir yaşam belirtisi. Ağzınızı açmalı misiniz? Belki donuk gözlerle sahnenin dışına bakmak en iyisi. İvan öldüğüne göre, bu düşüncelerin hepsi boş... Yağmur şiddetini artırmıştı. Onu korkutmaya kararlı birinin hortumla üzerine su döktüğünü düşünmesine sebebiyet verecek derecede rahatsız edici bir gürültü çakaran yağmur, elinde olsa Gündüz hemen durdurur, bir daha yağmaması için de, gerekli bütün önlemleri alındı. Bununla birlikte, bu düşününcelere eşlik etsin diye, Allah katından fırlatılmış gibi duran, rengârenk kıyafetler kuşanmış, kısa boylu, kızıl saçlı, kovboy şapkali bir oğlan çocuğunun şimdi aniden korkunç bir gürültüyle başlayıveren zırlaması, yağmurun çıkardığı sese oranla, devede kulak kallırdı. Evet efendim, develerden bahsediyoruz. 9. Hörgülerinde su muhafaza ettiğleri söylenen, tüccar ruhlu bu hayvanlardan birine, ben de vakt-i zamanında bindiydim. O günlerde Kahire'de hayat bunca düzensiz değildi; ülkenin şeyhiyle yaptığım bir görüşmeye, eski bir otomobile gitmiştim ve yolculuk, yedi yıl sürmüştü. Neler neler gördüm yolculuğum süresince! Piramitlerin çatılarında durmuş çevreyi seyreden kargalar mı beğenirsiniz, yoksa Sfenks'i taklit etmek maksadıyla ortalıkta tek tük yere tünemiş Avrupalı turistle mi? Hepsini gördüm efendim; çok ünlü bir bestekârin kassisıyla önlü arkalı bindiği devede yediği hattlara da tanıklık ettim, doğru.

Şıracı denilen birtakım kişiler, ellerindeki borulardan, bozuk, yağlı, tuhaf sıvılar döktüler bakır bardaklara ve şırıl şırıl akan bir şelale gibi, tüccarlar birbirlerinin avuçlarına altın paralar bırakırlar. Mısırlılar zengin insanlardır – bazıları açlıktan ölse dahi, böyledir bu. Lafı dolandırmadan söyleyeyim: Gündüz’ün önünde zırıl zırıl ağlayan çocuk, maceramızın geçtiği o uşuz bucaksız geminin sahibinin tek oğlu ydu ve bahsi geçen sahip, Mısır’da, daha da kesin konuşmak lazım gelirse, Kahire’de dünaya gelmişti. Kara bir çocuktı; ilk defa ağladığında, sesiyle hemşirelerin kulak zarlarını epeycene aşındırdığı söylenir. Ayrıca bundan böyle Sahip olarak adlandıracağımız bu zat, tipki korsanlar gibi, son kırk yıldır her gün, sağ gözünde bir bantla dolaşmaktadır. Bunun sebeplerine daha sonra değineceğiz. Simdilik, bandın pek çok resimli romandaki gibi siyah değil de, mavi olduğunu söylemekle yetinelim. Bazılarının deniz aşkı kultural tanımamakla kalmaz, bütün gelenekleri de, tek bir hareketle, yıkıp ortadan kaldırırıverir. Elbette az önce açıkladığımız bilgilerden hiçbiri, Gündüz tarafından bilinmemekteydi. Karşısında şekeri elinden alınmış bir çocuk gibi ağlayan oğlana bakarken, kahramanımızın düşünebildiği tek şey, Joe’ya ne anlatacağıydı. Sıkıysa İvan’ı delik desik ettim de, bakalım başına ne gelecek; endişe anlarında pek çögümüzün farkında olmadan yaptığımız gibi, Gündüz sağ ayağıyla tap tap yere vuruyordu. Mızmız oğlan şunları söylediğinde bu ses sanki görünmez bir bıçakla, aniden kesildi: “Ben armatörün oğluyum.”

Hayatında ilk defa duyduğu bir laftı bu – kimdi armatör, ne yapardı, neyle beslenirdi, hem sonra acaba karada mı yaşardı, yoksa havada mı? Merak içindeki gencin hayal dünyası genişledikçe genişliyor, ona uzak ülkelerde tuhaf âdetlere sahip olan acayıp insanları gösteriyordu; yüzü karanlıkta kaldığı için tam seçilemeyecek bir kadın, bir yandan tıraş olurken, bir yandan da armatöryüle, yani sevgilisiyle laflıyordu. Evet efendim, bu görüntü ve daha pek çoğu, o anda Gündüz’ün aklından hızla akıp geçti. Kırık dökük dükkân tabelaları da gördü, birbirlerinin kuklalarına isimlerini fisıldayan Afrika hayvanları da. Ama armatörün ne olduğunu bir türlü çıkaramadı – ta ki bizzat bu belirsiz varlığın oğlu olduğunu söyleyen çocuk, ağını açana ve şunla-

rı söyleyene dek: "Benim babam çok sert biridir. Hiç kuşkusuz ki, büyük ve karmaşık sistemleri yönetmek, belli bir ciddiyet ve şiddetle yatkınlık gerektirmekte. Mesela bir gün, kendisinin bir kemerle bizzat bu geminin kaptanını dövdüğüne, hatta hüngür hüngür ağlattığına tanıklık ettim. Korkunç bir manzaraydı bu! Fakat sonra, anladım ki, piposundan havaya dumanlar tüttüre tüttüre zırlayan o iri, o zarif kişilik, gözyaşları döktükçe, beni bu dünyaya getiren kişi de, yumuşuyor, hatta her zamanki bariton sesinden çok farklı olan, kırık, ince, zayıf bir sesle konuşuyordu. Ben de bunu fark ettikten sonra, her gün, hiç durmadan ağlama-ya, bu şekilde de, babamın sevgi ve alakasını kazanmaya karar verdim. Gerçekten de, ulaştım emelime: Son üç aydır el bebek gül bebek büyütülüyorum. Bazı akşamlar, babam ben uyuyana kadar yanımıdan ayrılmıyor. Sabah uykusuzluk çeker diye korktuğumdan, bizzat ben ondan yatağına gitmesini istiyorum. Böyle anlarda dahi, zavallı adam, bin bir özür dileyerek huzurumdan ayrılıyor. Evet efendim, bu geminin sahibi, işte böyle biridir."

Nerede olduğumuzu öğrendiğimizde haritalar daralır, daralır ve aniden diğer bütün dünya ortadan silinip gider ya hani, şimdi büyük bir jeton, Gündüz'ün aklında da düşmüş, vicdan azabı içinde kıvranan genç dostumuz, kendine adeta bir hazine bulmuştu. Joe'yu ve kaptanı da aşan bir gücün gemideki yegâne temsilcisi, karşısında durmaktadır; kahramanımız, duruşuna hemen çekidüzen vererek, bu veledin gözüne hoş görünmeyi isted. İşlediği cinayetin sebebiyet vereceği korkunç olaylardan ve muhtemelen çekmek zorunda kalacağı cezadan kurtulmak için, bundan daha iyi bir fırsat, kuşkusuz ki eline geçemezdi asla. Yanaklarından aşağı iri gözyaşları ve biraz dehşetli kâbusları akla getiren ter damaları akarken, Gündüz kurtarıcısının yüzüne daha da yaklaştı ve kendisini görevlendiren zümrenin karşısında bu oğlanla birlikte çıkmayı, dünyadaki her şeyden çok istedî. Hafif tehditkâr bir edayla, kaçmaya hazırlanan bir tavşan gibi, çocuk, yan gözle, eşliğinde durduğu koridora bakıyor, bir yandan da, sessizce ağlamaya devam ediyor.

XXII.

Yeniden güvertede – İvan ve vicdan – Joe vahşi bir ormana girerken dikkat edilmesi gerekenleri anlatıyor

Yanlarına yaklaşan kişilerin kim olduğunu, Joe ilk başta anlayamadı. Dikkatle baktığında, bir cüceyle bir deveyi andıran iki gölgeden fazlasını göremiyordu. En sonunda, güçlü bir ampulün ışığından oluşan, şişman, büyük bir dairenin içine girdiklerinde, Amerikalı ressam, bir süredir seyrettiği manzaranın, içinde, belirsizlikten çok şaşkınlık barındırdığını gördü, çünkü kendisi için itaatı ve hükmetmeyi simgeleyen iki kişinin bir arada yürüdüklerini en sonunda kabul etmesi, bu yetenekli karakterin dünyasında korkunç bir karışıklık yaşanacağı anlamına gelmekteydi. Dilerseniz bunun sebeplerine bir sonraki paragrafta değinelim.

Pek çok kişi hayatını iktidar sahibi olmaya çalışarak geçirir. Cebimize giren her kuruş parada, uykumuzun üstümüze üstümüze geldiği yorgun bir gecede, kendi kendimize hayatı olduğumuzu kanıtlamak istercesine çıktığımız yürüyüşte ve belki de, en çok bir Karun'a benzetilecek o büyük, hem ciddi, hem de komik suratlı adamın karşısında elimizi neremize sokacağımızı bilemeyeşimizde, hep bu çabanın izleri mevcuttur. İktidar, bizi sıraya dizen iptir ve şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki, Joe'nun kellesi koltuktaydı şimdi. Belki bu tür ağır, etkileyici ifadeler, insanı fazlaıyla şaşırtıp korkuya sevk ediyorlar, ama şu duruma bir bakar mısınız lütfen: Amerikalı denizci, mitolojik bir

karakter gibi taş kesmiş, ağızından akan suyun çenesine ulaştığını fark ettiğinde de, korkunç bir tokat yemişesine, aniden kendine gelmişti. Neler oluyordu? Ressam bir yandan aklından şu cümleleri geçirirken, bir yandan da kimseciklerin duyamayacağı bir mırıldıyla homurdanmaya koyuldu: "Ayvayı yediğimi anlamak için dâhi olmak gerekmıyor. Güç kaynağım, güneşim olan kişinin bir temsilcisi karşısında dikilirken, nasıl gücümü uygulayabilirim... sorun tam da bu işte. İnsan, bir dalını kestiği ağacı, bizzat o dalın kendisiyle dövebilir mi? Bu çocuk, gerek yüzündeki o iğrenç Doğulu ifade, gerek elmacık kemiklerinin şekli ve gerekse de gömleğini pantolonunun içine sokuşuya, hik demiş babasının burnundan düşmüş. Onu bir temiz dövmeyi şimdi çok fazla isterdim, ama insanın kendini yaratan yüce Allah'a isyan etmesinden ne farkı var bunun? İnançlı bir adamım ben; doğuştan Museviyim ve büyük bir gururla şunu söyleyebilirim: Bizi yaratan varlıkla kavga ede ede bugünlere gelmiş bir halkın temsilciliğini yapmak, hiç kolay değil. Belli özelliklere sahibim; aklim ilk çocukluk günlerimden bu yana lokomotif misali büyük bir hızla çalışırdı – dâhi olduğumu düşündüğüm anları çok sık yaşamaktayım. Fakat kişinin kendi yargılарını sınaması gerektiği anlardır asıl önemli olanlar, bu çocuk vasıtasiyla, geminin sahibine hem itaat etmeli, hem de onun gücünün temsilciliğini yapmayı sürdürmeliyim. En ufak bir hata, pahaliya mal olacak bana – evet efendim, bazı kusurlar vardır ki, onların bedelini ancak canımızla ödeyebiliriz. Sahip'in benden istediği gibi davranışmadığım takdirde, hiç şüphesiz, eski sefil hayatma doneceğim. Ben hem bir ressamım, hem de bir şair. Macerayı severim. Sürdürüduğum hayatımın devamı, madem karşısında duran bu gözü yaşlı oglana bağlı, ben de onu gizli planlarımı uygun şekilde kullanabilmek için, her şeyi yaparım. Ne mi bu planlar?" Bu noktada, insanların kendisini dinlediğini aniden fark eden birinin hareketleriyle, Joe, ellerini havada sallamaya koyuldu; ressamın eşekarlarının –unutmayın, Afrika'dayız– evet, eşekarlarının saldırısına uğradığını Gündüz'e hemen düşündüren bu hareketleri, kahramanımızla birlikte Sahip'in oğlu, güvertenin diğer ucundan seyretmekteydi. Çünkü yaşlarının toplamı tek sayı olan bu iki çocuk yanlarından geçerken, kendi düşünceleri-

ne fazla fazla dalmış bir vaziyette olduğundan, Joe başını kaldırırmamış, onlara selam da vermemiştir. Her koyun kendi bacağın- dan asılır derler; yerlere kadar eğilen kaptan, karşısında prens misali dikilen çocuğun çıplak ayaklarını öpüyordu. Mürettebat, yolcular ve köleler gemiyi çoktan terk edip küçük kayıklar vasi- tasıyla karaya doğru yola çıktııklarından, belki de herkesin önün- de hazır ola geçmesi lazım gelen çocuk, yalnızca tek bir kişinin, piposuna tütün doldurmayı unuttığından koşar adım köşküne ilerleyen ve yolda bu ikiliyi gören kaptanın övgülerine mazhar olabiliyordu şimdiden yalnızca. En sonunda Joe da, yanmakta olan bir yorgandan kaçan, zeki, hünerli ve tez canlı bir pire gibi bu üçlüünün yanında bitmiş, bunu yaparken, tabii kendi de bitmişti. Bir süre gärepe tutuşmaya hazırlanan kişiler gibi, dörtlü grubun azaları, birbirlerini süzdüler. Ortalıkta korkunç bir sıcak bulutu dolanmaktaydı, çünkü hatırlayalım ki gemi, bir süre evvel Afri- ka kıyılarına ulaşmış, mürettebat ve yolcuların da, kendilerini bilmeseler de, suları ısınmış, hatta ısınan su, yer yer bardaktan da taşmıştır.

"Ben Sahip'in oğluyum," dedi çocuk. Sessizliği bozmak iste- diğinden mi böyle yapmıştı, yoksa karşısında tanımadığı kişiler belirdiğinde otomatik olarak hep böyle mi derdi, Gündüz bille- medi. "Ben de bu geminin kaptanıyım," dedi kaptan, bir parça tehditkâr bir edayla. "Ben ressamım," dedi Joe ve bu sözlerle hemen dizlerinin üzerine çöküp, çocuğun ayaklarını sırasıyla birer defa öptü. Bir Amerikalıdan hiç beklemeyeceğimiz bu ha- reketleri, paranın insanlar üzerindeki akıl almaz etkisine bağ- layalım dilerseniz. "Öpme," dedi çocuk, ressamın kafasına bir topmuş gibi bütün gücüyle bir tekme atarak. "Gel buradan öp." Bunları söyleken çocuk alnını işaret ediyor, bir yandan da her- kesin beklediği sorunun cevabını, yani bakla tabir edilen o gizli bilgiyi ağızından çıkarmaya hazırlanıyordu. En sonunda, Joe'dan istediği öpücüğu aldıktan sonra, çocuk şöyle konuştu: "Benim adım Abdurrahman, ama siz bana kısaca Rahman da diyebilirsiniz." Hiç şüphe yok ki bu ad, şairin kulağına, bir böceğin yahut aynı böceğin sokmasıyla oluşan hastalığın Latince ismi kadar anlaşılmaz, uzak ve mide bulandırıcı gelmişti – gerçekten de Joe, bahsi geçen sözleri duyar duymaz, hemen geriye doğru

bir adım attı. Bu esnada, hep yekpare bir bütün olarak gördüğü Doğu ülkelerinden müteşekkil kütleyi parçalara ayırıyor, mektupları doğru adreslere bırakmak zorunda olan bir postacı gibi, aklındaki malzemeyi tasnif ediyordu. İşte kitabımızın en sevimli kahramanlarından biri, belki de birincisi olan Amerikalının, sonraki yarım saat boyunca dut yemiş bülbül misali hiç haret etmeden beklemesinin sebebi, bu tasnif çabası, ya da daha kesin konuşmak gerekirse, bu tasnif harekâtiydi. Evet efendim, bir harekâttan geride kalır bir yanı hiç yoktu Joe'nun yaptıklarının. Hayatı boyunca karşısına çıkan bütün o fakir, çirkin, idrak gücü zayıf erkekleri ve Amerika'da sık sık rastladığı çarşafılara bürünmüş o güzel gözlü, çok akıllı, esrarengiz kadınları parçalara bölüp birbirlerine tutuşturup görünmez kutulara koyup çıkarırken, ressam, kendini bir çocuk gibi hissediyor, Sahip'in oğlu olduğunu söyleyen sevimsiz oğlanla arkadaş olabilmek için, öncelikle Rahman'ı sevmesinin elzem olduğunu da, gözlerinde korku dolu bir ifadeyle, şimdi anlıyordu. Ancak o henüz bir şey yapmaya fırsat bulamadan, çocuk ağını bir aslan gibi kocaman açarak, şu öneride bulundu: "Sizinle burada değil, kapitan köşkünde konuşmayı yeğlerim. Anladığım kadariyla, söylemeklerim sizi çok etkiledi – buna hiç gerek yoktu oysa. Henüz gerçekten akınızı başınızdan alacak havadisleri anlatmadım. O zaman, evet sayın kaptan, sayın tayfa ve diğer kişiler, asıl büyük bakmayı ağızından çıkardığında ne yapacağınızı öğrenmek için, babamın oğlu olmaktan hemen şimdi feragat edebilirdim. Böyle bir şeyin mümkün olmadığını bilmek huzur veriyor bana: Yine de, tekrar etmekte fayda var. Hepinizin başını döndürecek havadisimi işittiğiniz vakit, hâlâ bu gemiyi yönetebilecek misiniz? Bu sorunun cevabı karşılığında bütün krallığım sizin olsun." Rahman'ın sözlerindeki alçakgönüllü, şefkatli eda, çevresinde duran üç kişinin üçünü de derinden etkilemişti. Gündüz, belli belirsiz insan şekillerinin yürüdüğünü, koştugunu, dövüştüğünü ya da belki iskambil oynadıklarını görür gibi olduğu sahil şeridine, boş gözlerle, insanın artık hiç önemsemediği birine bakarken takındığı o buz gibi tavırla baktı. Bir yandan aşağı inmek, bir ayının kendine güvenen, rahat hareketleriyle koşarak Anahtarcıyı ve uzun boylu adamı bulmak, sonra da onlara si-

rayla hadlerini bildirmek istiyordu. Ama hayır. Önemli olan, en korkunç anlarda sakin kalmak, hayatı kararları giyotinin bıçağı kafamızı vücutumuzdan ayırmaya hazırlanırken verebilmektir. Sahilde bir ateş yandı; az önce gördüğü insan şekilleri iç içe girmiş, bir süre yuvarlandıktan sonra kimsenin durduramadığı kar birikintileri gibi güçlenmiş, güverteinden dahi seçilebilen dev bir mahluka dönüşmüştelerdi. Hemen sonra, Gündüz bunun bir fil olabileceğine karar verdi, çünkü ince uzun bir şekil, hiç durmadan yukarı aşağı kalkıyor, arada sırada da, gökyüzüne yoğun bir sıvı fışkırtıyordu. Hakikaten de bir fil olabilir miydi bu? Durum gerçekten de buysa şayet, diye düşündü kahramanımız, o zaman Yulaflı Ayı'nın, Kantar'ın, zavallı doktorun ve aralarındaki yegâne köylünün (askerden bahsediyoruz) başına kim bilir neler gelecekti... Bazı okurların bu noktada kitabın kahramanının babasına karşı duyduğu ilgisizliğin nedenini, yakasına yapışmak suretiyle romancıya soracağını zannediyorum. Fakat yazar, hikâyesinin belli bölgelerinin –tipki güzel tablolar, yani sisli, puslu ve de muğlak manzaralar gibi– karanlıkta kalmasını yeğlemekte. Başka bir deyişle: Sayın okur, sualinizin karşılığı olarak romanın yazarı, avcunuzu yalamanızı istiyor sizden. Yaladınızsa, devam edebiliriz.

Yaşadığı olağanüstü maceranın bu mühim şahsiyetlerini teker teker aklından geçirip onlar için uzun uzadiya endişelendikten sonra, Gündüz arkasına döndü ve kaptan, ressam ve gözü yaşlı oğlanın tek sıra halinde, tipki okul çocukları gibi yürüdüklerini gördü. Uzaklarda, denizin bittiği ve sonrasında neyin başladığını kimselerin bilmediği çizgide, yani ufukta, ağır ağır yükselen bir top vardı – güveneti bu. Ortalığın aydınlanması için aradan hâlâ bir süre geçmesi gerektiğini büyük bir mutlulukla hissedeni maceraperest dostumuz, şimdi burada kalmak ve sabahın bu son hoş anlarını doyasıya yaşamayı isterdi, ancak halletmesi gereken daha önemli sorunları olduğundan, bunun yerine üçlüyü takip etti. Arzuladığı şeyi gerçeklestiremediği için suratı asılmış, Gündüz az sonra terk edeceğい güverteye biraz da gece içinde uyumayı istedikleri yatağa alınmayacaklarını bilen çoban köpeklerinin o mutsuz, kırın, acılı bakışıyla bakmıştı. Kaptan köşküne uzanan yol merdivenlerden geçiyordu; çıktığı her ba-

samak, kahramanımıza, sahte bir hayalinin gerçekleşmesi için kişinin yapması gereken zorunlu işler gibi zor geldi. Arada sırada bu zorluk yüzünden, kimselerin duymadığı tuhaf gürültüler de çıkıyor, bu çıktıgı seslerden hemen utanıyor, en sonunda da, adımlarını sıklaştırarak en arkadan gitmekte olan ressama yetişmeye karar veriyordu. Fakat Joe'nun eline tutunmak yanlış bir tercih olsa gerekti, çünkü içinde fırınlar kopan sanatçı, parmaklarının üzerine binen güçten hiç hoşlanmamış, bu mutsuzluğunu ifade etmek maksadıyla da, Gündüz'ün sağ yanağına bütün gücüyle bir tokat atmıştı. Arka arkaya yaşanan bu vahşet sahneleri bahanesiyle, sevgili kahramanımızla sizlere şiddet ve sanat hakkındaki görüşlerimi de (hızlıca) açıklamayı isterim.

Pek çok kişi gibi ben de, çocukluğumu, kendimden çok farklı bir canlı türünün, yani aptalların arasında geçirdim. Başkalarıyla ortaklaşa yaşadığımız bu durumun asıl sebebi, elbette, uzun zamandır farklı farklı insanları her gün zorla bir araya getirmeyi iş edinmiş olan, okullardır. Yaşadığımız çağın öncekilere oranla belki de en korkunç yanının, okul denilen ve mutlaka adı mezbaha olarak değiştirilmesi gereken bu yer olduğu, tartışma götürmez bir gerçek. Bir düşününüz – sadece kendi yaşıtlarınızla birlikte olabildiğiniz bir mekânda özgürlük olabilir mi hiç? Seçimlerimiz, ilgilendiğimiz konular ya da bağlılıklarımız değil de, yaşamız dolayısıyla aynı odalara doluşturulduğumuz tüm o çocuklar, bize en çok da öfkeyi ve şiddeti öğretirler. Doğrudur efendim: Okullardan hoşlanmayan biriyim ben. Bunun yerine, kahramanımı kendi ellerimle yetiştirmiştir... Evet, özel hocalardan bahsediyorum. Bu vesileyle de, sevgili kahramanımızı yetiştiren coğrafya öğretmeninin nasıl bir adam olduğunu birazcık anlatmak ve yaptığım seçimden dolayı da, bu şekilde okurun beni kutlamasını sağlamayı isterdim.

Sağları herhalde erken yaşta döküldüğü için, yüzünde hep zamansız yitirilen şeyllerden duyulan kederi simgeleyen bir ifade vardı – gözleri dalardı, demiden yapılmış dudakları yer çekirdeğinde bulunan görünmez bir mıknatıs yüzünden hep aşağı eğimli olurlardı ve odana girdikten sonra, yaptığı ilk iş, her zaman, perdeleri açmaktı. İçeri giren ışık, kel kafasını büyük bir güçle aydınlatır, sağ kulağının hizasında bulunan kahverengi,

kabuğumsu bir leke de, bu esnada hemencecik göze çarparı. Ben dışarı çıkarken, ortalıktaki tozlar aniden aydınlanır, kapı kapanırken de, coğrafya hocan, sandalyesini hafifçe gıcırdatarak, seninkine birazcık daha yaklaştırdı. Neler mi yapardınız birlikte? Gördüklerimden hatırladıklarımı hızlıca sayayım: a) Seni kucağına oturtur, önünüzde duran küreyi hızlıca bir çevirir, sonra da şöyle derdi: "Parmağını nereye koyarsan sana orayı anlatacağım." Sen de şöyle derdin ona: "Parmağımı ağızma sokarsam ne yapacaksın?" Evet güzelim, biraz zor bir çocuktun sen. b) Ben kimim? Senin baban değilim, hayır. c) "Parmağını istedığın yere sokabilirsın, ben her durumda anlatabileceğim sana. Hımm! Demek Moskova! Başlıyorum." Böylece birlikte bir yolculuğa çıkardınız; dizlerini tuhaf bir ilhamla sallamaya koyulduğunda, onun da kendi çocukluğuna döndüğünü hemen anlardım; arada sırada "çuf çuf" da der, balelerin sergilendiği salonları, büyük devlet adamlarının yaşadıkları sarayları ve on dokuzuncu yüzyılda duygusal ve ahmak kişilerin oynamayı en çok sevdikleri oyun olan *duello*'yu, hemen karşınızda gördüğünüz bir mekân ya da olaymışçasına yoğun bir heyecan duyarak tarif ederdi. d) Birlikte haritalara da bakardınız. Bizzat kendi elleriyle çizdiği bu amatör tablolarda, şehir isimleri de dahil olmak üzere her şey o kadar yanlış, tüm boyutlar o kadar abartılı, bütün çizgiler de o kadar çocuksuydu ki, sessizce odaya girip de ne halt yediğinize bir göz atmayı istedığım bazı öğleden sonraları, maymunlar gibi bağırarak çevrenizde dolanır, elimde harita, ağızında acımasız bir şaka, ziplaya ziplaya coğrafyacının yüreğini ağızına getirirdim. Sonra bazan, yine şaka olsun diye gardırobumu açar, askıda bekleyen asker üniformamı kuşanır, bir elimde kılıç, diğerinde eski ufak bir revolver, coğrafyacının üzerine üzerine yürürdüm. Neden böyle yapıyordum? Kel bir kafası ve beceriksiz hareketleri olduğu, seni kucağına oturttuğu ve de sandalyeyi gıcırdattığı için elbette. Çekingenliği ve eğreti duruşu, bana büyük bir mizah duygusu aşıldırı ve ben de, elimdeki şiringalarla, her gördüğümde kendisine bu aşları iade ederdim. Acımasızlık duygusunda yaratıcılığın özü saklıdır; bir edebi eserin güzelliği de, acımasızlığının şefkatli bir biçimde herkese eşit olarak dağıtılp dağıtılmamasına bağlıdır. İşte sevgili okur, bir şey daha

öğrenmiş oldun, haydi şimdi sayfayı çevir. Ne? Sayfanın sonuna gelmedin mi henüz? Olsun, yine de çevir, benim için hava hoş...

Gündüz'ün kafasında ise karanlık bulutlar dolanmaktaydı. Bu bulutların onu ıslatıp ıslatmadığını görmeye geldi sira.

Böylesine büyük olayları arka arkaya yaşadıktan sonra bir de dik merdivenleri dolap beygiri misali tam gaz çıkmak, elbette herkesi terletmişti; Joe'nun vücutunda, özellikle de koltukaltı kısımlarında, kokusuz, belli belirsiz, adeta görünmez bir ıslaklık varken, kaptan (belki de bütün gün baca gibi tüttüğü için) ortalığı mide bulandırıcı bir mezara dönüştürüyor, köpek misali burnunu çekip bu iğrenç kokudan rahatsızlık duyan Gündüz de, kendisine, önce suçlayıp sonra da cezalandırabileceği birini, çaresizce arıyordu. Köşkün kapısını, cebinden ne zaman çıkardığını kimselerin fark etmediği bir anahtarla göz açıp kapayıncaya dek açıveren Abdurrahman, elbette, bu iş için, hem biçilmiş kaptandı, hem de bir nevi kesilmeyi bekleyen Pekin ördeği... Aniden çokluğun babasının sahip olduklarını, Rahman'ın bu vesileyle her hareketinde, işin doğrusu bu ya, parmağının ucunda biriken iktidarını unutan kahramanımız, hayatının geri kalani boyunca hep pişmanlık duyacağı akıl almaz bir hareket yaparak, şunları söyledi: "Aramızdan birisi gerekli tedbirleri almadığı için, ortalık leş kokuyor. Bu kişinin bir an önce bulunmasını istiyorum."

"Belki de," dedi bu meydan okumayı duyar duymaz otomatik bir hareketle, karton bir insan gibi arkasına dönüveren Rahman; "belki de kokusunu aldığımız şey, canlı bir insanın teri değildir de, ne bileyim, mesela bir cesedin çürüyen içorganlarından yükselen başka bir şeydir." Gündüz'ün yüreğine hemen o anda bir hançer gibi saplanan bu sözler, ilerde olacakların habercisi kabul edilebilir miydi? Maalesef evet. Yaptığı hatanın farkına varan genç adamın, kaptan köşkünden içeri girerken, bin parça yüzünden aynı anda düşüyor, ne yapacağını şaşırın zavallının boş gözleri, odanın güzelliklerinin arasında büyük bir ilgisizlikle, ağır ağır dolanıyor. Oysa bu ilgisizliği hiç hak etmeyen kaptan köşkü, duvardan duvara altınlı kaplıydı ve gemiyi onun sayesinde tek başına idare edebileceğini Rahman'ın hemen sezdiği dümenin üzerinde sessizce bekleyen bir papağanın kafasında, pirlantalardan yapılma bir şapka durmaktadır. Kaptan, sanki gerçek bir kaptan değilmiş de,

küçük bir çocukmuşçasına, dümenin başına geçti; bu yuvarlak, tahta tekerlek, kendi çevresinde döndükçe, kaptan ellerini birbirine çırpatıyor, bir yandan da piposunun deliğinden havaya yuvarlak duman bulutları gönderiyordu.

Fakat Abdurrahman, sazı eline almak suretiyle, bu mutlu sahneye bir son verdi. Şunları söylüyordu herkesin büyük bir korku duyduğu çocuk: "Rotamızın değişmiş olduğunu sizlere açıklamaktan mutluluk ve gurur duyuyorum. Afrika'dan alacağımız bir hayvan var. Ondan sonra yeniden başladığımız yere, o sefillerin yaşadığı şehre döneceğiz. Evet efendim, isteyen böyle yapmayacağımızı söylesin de, ne olduğunu görsün. Sessiz kalıyorsunuz ha, çok hoş! Sıra yapacağımız ikinci işin ne olduğunu sizlere açıklamaya geldi. Bunu söylemek biraz zor, çünkü belki aranızdan birinin ölüm emri olacak şimdilik söyleceklerim. Çünkü babam, bana, ayrıldığımız her kıtaya bir ceset bırakmamız gerektiğini sıkı sıkı tembih etti. Her limana, mutlaka, gemi ahalisinden birinin ölüsü yerleştirilmeli, cesedin üzerine de tarih atılmalıdır. 'Aranızda hastalar olacak,' dedi babam. 'Onları bulun ve öldürün. En sonunda bana, yani Amerika'ya geldiğinizde gemide her şey tertemiz olmalı.' Ayrıca New York limanına girdiğimizde güverteerde tek bir toz zerresi bile bulunmaması gerekiyor; aksi takdirde, babam diyor ki, benim dışimdada herkes teker teker falakaya yatırılacak ve özellikle de sizin kafalarınız, mengeneye sıkıştırılacakmış." Bu sözlerle birlikte, Rahman sağ elini havaya kaldırdı ve işaretparmağıyla kaptanı, ortaparmağıyla ise, Joe'yu gösterdi. Ortalığa huzursuz bir sessizlik ağır ağır çökerken, şapkasındaki pırlantaları şakırdatarak, papağan havaya yükseliyor, kulak tırmalayıcı, korkunç sesiyle: "Mengene! Mengene!" diye bağırarak Gündüz'e çevresindekileri şaşırtan bir kahkaha attıyordu. Belki de, herkesi esir alan ciddiyet ve korku havası yüzündendir: Papağan kanatlarını iki yanda açıp, köşktekilere üçüncü defa: "Mengene!" dediğinde ortalıkta aklını yitirmiş gibi koşmaya koyulan kaptan, sağ elinde o anda bitiveren bir kılıcı, zavallı hayvana, sanki onu hemen oracıkta öldürmeyi çok istermişcesine, büyük bir saldırganlıkla salladı. İnsanlar, asık suratlı halleriyle alay eden birine öfke duyarlar en çok; bu alay, anlamadıkları bir dilden olduğunda ise, öfke, hınca

dönüşür. İşte kızıl sakallı kaptanın şimdi içinde fokurdayıp duran bu duygunun adı da, hincti.

Bu kavramın daha önce hiçbir edebiyat eserinde kullanılmış olduğunu, evet, çok iyi farkındayım. O yüzden de, hikâyemizin ilerleyen sahnelerinde yer alan ve mikroplarını akla getiren hal, tavır ve davranışları, bir mikroskop titizliğiyle inceleyeceğim, ulaştığım bulgulardan herkesin faydalanaçağımı umduğum dersleri de, büyük bir hevesle çıkaracağım. Allah (varsayıf) bütün psikolojik romancıların yardımcı olsun, çünkü dünyada anlaması en zor şey, kitabımın daha önceki bir bölümünde de bahsettiğim üzere, insan karakteridir. Kaptan, bir bulmacayı; yüzündeki derin kırışıklıklar, gazetelerde rastladığımız o tuhaf oyuncular gibi, bir siyah bir beyaz karelerle kaplıydı hep. Kaptan, bir labirentti; zavallının sırtında dolanan omurilik çizgisi (diye düşündü Gündüz) yer yer kıvrılmakta, çatallanmakta ve kendi içinde tuhaf şekiller çizerek, kalça kısmında yok olmakta... Fakat karakter dediğimiz, dış görünüşle de anlaşılmaz safi. İnsanın içine girmemiz, bir tıp âlimi gibi onun içorganlarını dışarı çıkarırmamız; kalbi, ciğerleri, bağırsakları ve her tür keseyi teker teker, sabırla, dikkatle incelememiz gereklidir. Kahramanımız, elindeki kılıcı eskrimci misali sallamayı süren kaptana bakarken, bunları düşünüyor, ama kızıl saçlı adamın içorganlarını ancak en akıldı hayallerinde görebileceğini de, en az adı kadar iyi biliyordu. Neyse ki papağan, durduğu yerden pire gibi büyük bir hızla toz oldu da, bir süredir anlatmaya çalıştığımız hikâye de, nihayetine erdi. Elbette kaptanın hincinin asıl kaynağını henüz açıklamadık: Bu sinsi adam, papağanın pirlantalarla süslü şapkasını bir sene evvel çıktıktarı bir yolculukta ele geçirdikleri hazine sandığından kendi elleriyle çalmış, bunu gemi sahibine bildirmesi gerektiğini söyleyen Joe'yu da köpekbalıklarına atmak suretiyle öldürmekle tehdit etmişti. Amerikalı ressamın, hayatının en büyük derslerinden birini (*Bildiklerini kendine sakla!*), büyük bir hız, ayrıca zenginliği ve heyecan duygusuyla aldığı bu olay, pek çok kişinin kulağına küpe olmuş, fakat muhtemelen bu küpenin ağırlığı yüzünden, bir anlamda Joe'nun kulağı da çekilmiş olmuştu. Bu pirlantadan şapkayı taktığına az önce tanıklık ettiğimiz papağanın, aynı "keşif yolculuğu"nda canlı ele geçtiği-

ni belirtmeyi unuttum. Dünyada savaş ganimetleri kadar güzel şeyler yoktur hiç. Eğer yasak olmasa, her gün banka soyar, yaşlı kadınların çekmecelerini kurcalar, binlerce şövalyenin koruduğu şatolara, büyük bir arzu ve istekle girer, sonra, akşam eve dön-düğümüzde de, elimize geçirdiğimiz mücevherleri, paraları, çil çil altınları, bir aşığın ellişimişcesine okşayıp öperdik. Maalesef psikolojik bir roman yazıyor olmamız, insanın bu kötü yönlerini de kitabımıza almamızı zorunlu kılıyor. Ama söylediğimiz gibi: Anlaşılması pek güç olan insan, bir nevi çetin cevizdir.

Kendini koruma içgüdüsüyle, kaptan, koştı, papağanı yakaladı ve gözlerini savunmasız bir vaziyette olduğunu anladığın-dan olsa gerek, hemen kapatılan hayvanağınızın tüylerini yolmaya koyuldu. Nasıl da çaresizce ağlıyordu! Bu sahneyi izlemekten sıkılmış, söylediği onca sözün hiçbir tepki yaratmamasına da kızmış gibi duran Abdurrahman, artık daha fazla dayanamayarak dümenin başına doğru yürümeye koyuldu; göz açıp kapayıncaya dek bu harikulade aletin tepesine tırmanmıştı. Bir yandan etekleri tutuşmuş bir tavşan gibi ziplayarak, Rahman şöyle konuştu:

"Bunu söylemek, bana esef ve öfke veriyor, ama maalesef babam haklıymış. Zaten hep haklı olurlar! Çocukluguımızın ilk günlerinde, bize o yemekten, şu tatlıdan yemememizi söylerler. Gerçekten de, ağızımızla temas eder etmez, bizi hemencevik ölü-dürektir bahsi geçen yiyecekler. Açık camlardan aşağı sarkmamızda ısrar ederler: Emirlere itaat etmeyeen kaç tane çocuk, boyunları kırılarak, kafaları koparak göçüp gitmiştir dünyamızdan, bir hayal ediniz... Ama lafi dolandırmak değil niyetim. Bir yandan elim ayağıma dolanırken, bir yandan da lafi dolan-dırırsam şayet, bana şimdi gösterdiğiniz dikkati göstermeyece-ğinizden şüphem yok hiç. Dinleyin, dinleyin: Buraya papağan kesmeye gelmedim. Kulak verin, haydi verin: Güverteyi temiz tutmayı becerir, paspas da dahil geminin her köşesinde 'tek bir toz tanesinin dahi bulunmamasını' sağlamayı başarırısanız, ço-cukluk günlerinizdeki kadar mutlu bir hayat yaşayacaksınız. Nasıl mı? Şöyle: Biz bu yaratıktan yeniden karaya indiğimizde, gemiye bindiğimizde hayatını sürdürün insanların bir kısmı ölmüş olacak. Bu da, ölenlerden artakalanların bizim kesemize gireceği anlamına gelmiyorsa, neye geliyor, hiç bilemiyorum. Bi-

raz öfkelendim, kusuruma bakmayın. Normalde böyle değilimdir aslında. Hayatım güvertelerde tayfalara nutuk çekerek değil, büyük banyo küvetlerinde yelkenli yüzdürerek geçti. Diğer çocukların hiç farkım yok – babam bazan alışverişe çıktıığımızda, ceplerini dışarı çıkartır, ellerini iki yana açar ve şöyle derdi: ‘Bu aylık param bitti, eğer yaz başına kadar sabredersen, sana o istedigin pastadan bir tabak alırım.’ Elbette onun takma adının Karun olduğunu, ay başında para almak şöyle dursun, insanlara oluk oluk para yağırdığını çocuk aklımla da biliyordum. Beni bu görevde yollarken kulağıma söylediğilerini de size aktarayım da, benim nasıl bir hayat yaşadığımı en ince ayrıntılarına kadar görün.” Cebinden bir kâğıt parçası çıkardı; buruşuk yaprağın üzerinde çeşitli karalamalar bulunuyordu. “Allah Allah, kâğıt hiç ıslanmamış, bir mucize olsa gerek bu. İşte, görüyorsunuz, benim şansım doğuştan gelmiyor, durup dururken ortaya çıkıyor. Kimin aklına gelirdi...” Rahman’ın bu son söylediğleri, köşkte bulunanları bir parça şaşırtmıştı, çünkü kimsecikler bu tatlı küçük çocuğun ıslanması için bir sebep göremiyordu çevresinde. Ne yağmur yağıyor ne de gemi batıyordu – bundan emin olmak için, Gündüz kaptan köşkünün büyük penceresinden dışarı baktı. Afrika kıtasının bu adsız sansız kıyısında, güneş, karanlık dağların arasından yükselen, ortalığa yayılan zürafa kafaları ve fil hortumlarını da, büyük bir şehrin binalarına benzeterek, büyük bir renk zenginliği ve berraklığa aydınlatmıştı. Durgun denizde ağır ağır ilerleyen sallar vardı; kahramanımız, Yulaflı Ayı’nın büyük bir yorgunlukla kürek çektiğini gördü. Kürek çekerken, hayatını bir tür Doğu lokantasında geçiren bu paşa bir maymun refakat ediyor, çevreye hoş bir mutluluk hissi yayarak dağılan karanlık, paşaya maymun arasındaki bakışmaları daha fazla gizleyemiyordu. Belki de kitabımızın en renkli kahramanlarından biri olan Yulaflı Ayı, yeni hayatında maymun besleyecek ve hatta belki, hayatının kederini unutmak için, bu maymunla evlenecekti.

Gündüz kafasını bir parça yana çevirdiğinde, Amerikalı ressamın bakışlarının da aynı salın üzerinde durduğunu fark etti. Acaba onun aklından neler geçmekteydi? Şayet başkalarının fikirlerini kendi fikirlerimizmişcesine okuyabilseydik, hepimizin

birbirimize ne kadar da benzediğini, hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak bir biçimde görecektik. Çünkü sevgili okurum, çünkü, evet, Joe'nun aklından geçenlerle Gündüz/ünkiler arasındaki fark, bir tavukla horoz arasındakinden azdı. Bir başka deyişle, birlikte yaşadıkları onca olay, bu romanın iki baş kahramanını birbirine benzetmiş, bir anlamda da, karı koca yapmıştır. Bu ilişkinin ilk yumurtasına, şimdi birlikte bakma vakti.

“İvan’ı bana getirmeni istemiştim senden,” diye fisıldayarak, Joe başını hafifçe öne eğdi. “Ama sen gidip İvan’ı öldürdün. Bu hiç iyi olmadı, çünkü İvan’ı önce birazcık sorgulayacaktık. Şimdilik bu konuyu erteliyorum – Abdurrahman konuşmasını bitirdiğinde, dümenin başına geçeceğim, yanında kal. Eğer kapıdan çıkışsan, seni diri diri yerim.”

Joe, daha sonra, papağanın üzerinde durduğu bir ekmek bıçağını gözüyle işaret edip, anlamlı anlamlı güldü. Yine de, hayat tek bir kişinin düşünce ve hareketlerinden oluşmadığı için (hikâye anlatan birinin aklında her zaman tutması gereken belki de ilk husus budur efendim), evet, hayat pek çok farklı şeye kafasını takmış pek çok farklı kişi tarafından, aynı anda yaşanan, fazla fazla karmaşık bir cümbüş olduğundan, iki kahramanımız arasındaki bakışma, konuşma ve koklaşmaların çetelesini tutmayı tarihçilerle antropologlara bırakıyor ve Rahman’ın gittikçe yükselen bir sesle devam eden konuşmasına geri dönüyoruz. Buyurunuz:

“Gemiye nasıl bindiğimi size anlatmamış olduğumu fark etmek, bana mutsuzluk ve acı veriyor. Hatamı telafi edebilmek adına, bu adamlı karşılaşlığımız yere gelene kadar yaşadıklarımı *en ince detayına kadar* sizlere aktarmak istemekteyim. Evet sayın kaptan, saygınlı ressam ve saygınlı genç adam, bu sabah saat tam olarak altında gözlerimi açtım. Bundan eminim, çünkü saatim korkunç bir zırıltıyla istisnásız her gün aynı vakitte bağırııp çağrımıya başlar – bugün de bir istisna değildi. Çevremde yorgun bir bakış attım; önceki akşam uzandığım yatağımın başucunda duran kitabın kapağı, camdan içeri giren rüzgârla hafif hafif kırıldı, yer yer garip biçimler de alarak, gözlerimin önünde dans ediyordu. Kafamı çevirdiğimde bir kargayla karşılaştım; gagasını aralayıp küçük kara dilini dışarı çıkarmış bir karganın

boynuna iliştirilmiş bir kâğıt parçası, kendisini okumam için adeta yalvarıyordu. Hemen kargaya davrandım ve bu harikulade yaratığın, gak dediğini duydum. İlişkimizin daha sonraki bölümlerinde, bu ilk sahneyi her zaman hatırlayacak, hatta yer yer unutmak için, kendimi çok zorlayacaktım...

"Karga 'gak' dediğinde, odanın diğer köşesinden gelen bir kükreme sesi, beni şu dehşetengiz gerçekle yüz yüze getirdi; evimi yalnız bir kuzgun yavrusuyla değil, aynı zamanda bir aslanla da paylaşıyordum. Ama dikkatle baktığında, kükreyenin ne bir aslan, ne de bir kaplan olduğunu gördüm. Beş yıl önce, onu issız bir adada bulan denizcilerin babama getirip de beslesin diye ellerine bıraktıkları kedimizdi tüm bu tantananın sebebi. Kargayı görünce, yavrucak hemen bir köşede pusuya yatmış, kışığı gözlerini daha da güzel gösteren bir edayla, ormanlar kralı aslan misali kükremeye başlamıştı. İş diğer insanlar arasındaki müna-sebetlere gelince tamamıyla tarafsız kalmayı yeğleyenlerdenim; savaş dönemlerinde barışseverlik kisvesi altında sadece kendi mutluluğunu ve refahını düşünen o zeki ve bencil kişilerden biri olduğumu, sözlerimi dinleme nezaketini gösteren kişilere çok söylemişimdir. İşte bu yüzden, kediyle kuş arasına girmek, bu iki mahluk arasında tecelli etmesi muhtemel vukuatlara katienen tesir etmemek ve Allah muhafaza, birinden birini daha çok seviyormuşum gibi bir intiba vermekten kaçınmak için, iki hayvanı kafa kafaya vurmak suretiyle bayılttım, yatağımın altından tek hamlede ivediyetle çıkardığım kutuya, bu hayvanatları yan yana dizdim. Şimdi kâğıtta yazanları rahatlıkla okuyabilirdim; kükreme sesleri de kesilmişti, durmadan gak gak eden karganın endişeli hareketleri de. Açık pencerenin pervazına oturarak kâğıda karalanmış satırlara baktım. Eski mutlu günlerden, şiirden, büyük tarihi kişiliklerden ve ilk aşık benzersiz mutluluklarından bahsedeni bir tür gazete yazısı, en sonunda aniden değişen bir edayla bana sesleniyor ve 'in'ime 'dönüp' uykuma 'devam et'memi pek çok söz sanatından aynı anda faydalanan harikulade cümlelerle, bana 'emrediyor'du.

"Babamla küçüklüğümüzden beri oynadığımız bir oyun vardır. O ayı kılığına girer, ben de ormanda ayıya rastlamış bir avcı misali, ondan kaçarım. Elimde tüfek kendisini kovaladığım

da olur bazan. İşbu oyunlarımız esnasında, babamın yatak odasını ‘in’ diye çağrırdık; benim döşeğimin bulunduğu yer için ise, daha kibar olan ‘otel’ uygun görülmüştü. Ben de, evet efendim, bir tür gizli ima olan bu lafin manasını hemen çözüvererek, babamın inine doğru yollandım.

“Ayi ininde yoktu.

“Ortalığa baktım, her tarafa serpiştirilmiş yastıkları kaldırıdım, kıyafet dolabını açıp köşe bucak karıştırdım, her çekmeciyi, bir duvarın önünde suç işlemiş bir erkek çocuğu gibi duran küçük buzluğu ve babamın bazan evde bulundurmayı âdet edindiği kolilerden birkaçını da, tık tık ettim, içlerini dinledim – ama hayır. Ayı inini terk etmişti, bundan emindim. Yeniden karganın getirdiği yazıya baktım ve gözlerim sayfadaki kelimeleri ağır ağır görmeye başladı. Kim olduğu konusunda bugüne bugün hiçbir fikrim olmayan bu kişi, bir sonraki paragrafta, benden, ‘asil gizli ine’ inmemi istiyordu; iyi ararsam merdivenleri hemencecik bulabilirmişim. Maalesef mektup yazarının, hünerlerim mevzusundaki iyimserliği boşaydı ve bendeniz, yarım saat boyunca, sırasıyla babamın odasının mutfak bölümündeki tencereleri, bıçak ve satır takımlarını, neden orada durduklarını hiç bilmemişim eski moda kurmalı saatleri –bunlardan biriye uyandığımı beni dikkatle dinleyenleriniz hatırlayacaklardır–, yer yer çürümuş, güvelerin gazabına uğramış tahta sandalyeleri ve daha nice eşyayı yerlerinden kaldırıp da altlarına bakmama karşın, avcumu yalamaktan başka çıkar yol olmadığını görüyor ve kâğıitta bahsedilen merdivenin hayallerine dalarak, avcumu hakikaten de yalıyorum.” Bu noktada, Rahman, ağzı kurduğu için, sözlerine küçük bir ara verdi ve başını kendisine su getirmesini emretmeye hazırladığı kaptana doğru çevirirken, eşи benzeri olmayan bir düş kırıklığıyla, köşkte bulunan herkesin horlaya horlaya uyuduğunu ve son çeyrek saatir bu horlamların üstünü örten yegâne örtünün kendi sesi olduğunu gördü. Kaptan ara ara sağ gözünü açıyor, korkularının içine yerlestirdiği bir içgüdüyle başını bir parça öne eğiyor ve kurulmuş bir saatten kafasını uzatan gugukkuşu gibi, mirıldanıyordu: “Vay vay vay.” Joe da, benzer korkuları yüreginde hissettiğinden olsa gerek, kaşlarını her otuz saniyede bir havaya kaldırıyor, ama bunu

yaparken, gözlerini kapattığı için, ne kadar tuhaf bir manzara yarattığının farkına, sanki hiç varmiyordu. Köşkten yükselen gürültüleri bir süre dinledikten sonra, Abdurrahman sağ eliyle dümeni tuttu ve kısık gözlerle ufka baktı. Hayat tüm muhteşem belirsizliğiyle karşısında beklemektedi. Aynı anda, odanın diğer ucundan yükselen şu sual olmasa, kuşkusuz sahibin oğlu bahsi geçen manzaraya bir ömür boyu bakabilir, hatta bu manzaranın karşısında zevkten dört köşe bile olabilirdi: "Hikâyene devam edecek misin, yoksa bu saçma sapan masalı senin yerine benim mi nihayetine erdirmem lazım geliyor?" Gündüz'dü bu.

"Tamam, tamam," dedi Rahman bir deliyi rahatlatmaya uğraşan doktor edasıyla. "Ama dudaklarım kurudu. Ağzıma ıslak bir şey girmezse..." Ve bu sözlerle genç adamın sesi kesildi, çünkü gerçekten de, dudaklarını oynatmasına, diliyle gerekli hareketleri yapmasına ve ses tellerini her zamanki gibi titretmesine karşın, Rahman dut yemiş bir bülbüle dönüşmüştü. Kuşkusuz insan acıma duygusuna sahip bir mahluktur, bunu ben de inkâr etmeyeceğim; kaptan köşkünün siyah halisinin üzerinde bir süre şaşkınlıkla şaşkınlıkla sonra, kahramanımız altından yapıldığı yüzeyindeki parlaklıktan hemen anlaşılan bir bıçağı havaya kaldırdıktan sonra, şöyle dedi: "Bıçağı buldum. Sıra suyu bulmakta. Bekleyin, çünkü dertleriniz sona ermekte." Aynı anda karanlık bir duyguya, bir tür inançsızlık korkusu, Gündüz'ün akıl na yerleşmiş, zavallı çocuk da, bir bardak su bulmak için çıktıığı yolculuğunda, bahsi geçen ve çözümünü bulmanın ne kadar zor olduğunu kitabı buraya kadar okuma sabrını gösteren kişilerin çok iyi bileceği inançsızlık korkusuyla baş etmek için, acilen bir yol aramaya koyulmuştu. Nereden mi geliyordu bu korku? Şuradan: Acaba Rahman'a su bulamazsa, gerçekten de herkesin kaderinin onca derinden bağlı olduğu bu oğlan çocuğunun sesi hiç çıkmayacak mıydı bundan böyle? Eğer durum buysa, böylesine korkunç bir sorumluluğu onun omuzlarına yükleyen, aşırı, metafizik bir varlığın bu evreni onunla paylaşması oldukça mümkün, hatta kesin değil miydi? Şeylerin oluşlarını sağlayan, onları sıraya dizen, onlar arasında neden-sonuç ilişkileri sağlayan gücü tesadüflerle açıklamak mümkün müydü? İnsanın havasalarının bir anda alamayacağı büyülükteki bu ve benzeri soru-

ları düşünürken Gündüz sağ elini, bileğine kadar ağızına soktu ve zokayı yemiş balık misali, gözlerini endişeli bir dehşetle bir süre açıp kapattı. Soruların soyutluğu ve şiddetle birlikte bileğini girtlağına daha da güçle daldırıyor, ancak her inişin bir çıkıştı vardır sözünü sanki hiç hatırlamadan, elini vücutundan dışarı çıkardığında karşılaşacaklarına zerre kadar aldırmadığını, her hareketiyle belli etmeden de duramıyordu. Olup bitenin farkına geç de olsa varan Rahman, koşarak Gündüz'ün yanına geldi ve sesi çıkmadığından, elinden gelenin en iyisini yaparak, iki dakika boyunca genç dostumun saçlarını şefkatle okşadı. Sonra gözü arkalarda durmakta olan bir şeye takıldı; Gündüz gözlerini bir defa daha açıp kapadığında, sahibin oğlunun yerinde yerler esmekteydi. Dostumuz düşündü: Acaba İvan'ı öldürdüğü için mi bu korkunç karanlık hisle sarsılmıştı içi? Belli mantıksal ilişkiler sonucunda, evrensel bir cezalandırıcı, ne zaman ne de mekân sınırı tanımayan, kamçılı, korkunç bir iblis tarafından bir tür dansçı ayı gibi terbiye mi edilmektedi şimdi? İnsan cehennem ateşlerine bir yere kadar katlanabilir – sonsuza dek yanmak zorunda kalanların, Allah yardımcısı olsun. İvan'ın korkunç ölümü (gürültünün ve dumanların arasından bir inilti yükselmemiş miydi gerçekten de), bu saf yürekli oğlani, hayatındaki tek amacı kendi canını kurtarmak, bu uğurda yapması gereken her şeyi yapmaya dünden razi olan bu büyük kahramanı öylesine sarsmış, ona öteki bir dünyasının, daha önce varlığını hiç düşünmediği ilahi güçlerin şiddetini öylesine büyük bir güçle hissettiymişti ki, Gündüz şimdi ağızına soktuğu elini dışarı asla çıkarmayacakmış gibi de görünüyordu.

“Bıçak!” diye bağırdı sürahideki suyu tek dikişte içtiğinden yeniden sesine kavuşan Abdurrahman. “Bıçağı da mı yuttun? Midende bir bıçakla daha ne kadar yaşayabileceğini sanmaktaşın? Üstelik ben daha hikâyemi de bitirmedim.” Oysa artık ne önemi vardı ki hikâyelerin, manzaraların, karşısında bir belirip bir sönen tuhaf işıkların, hatta tüm bir Afrika kıtasının... Yegâne düşünebildiği şey, kendi işlediği suçtu ve bu suçun kefaretini ödemek, belki de maceralarını şimdkiye dek büyük bir mutlulukla okuduğumuz kahramanımızın bütün yaşam enerjisini emecek, onu sıkılmış bir limon, yahut içi boşalmış bir balon gibi, pörsü-

müş, zavallı bir vaziyette bırakacaktı. Bu tür karakterlerle çok karşılaşmışızdır – sonunda ya dışarı saçılıkları iyilik ve nedamet duygusuyla infilak eder, bazı durumlarda da, çığ misali, başka kişilerin üzerine bütün ağırlıklarıyla çökerler. Onların altında kalmak, pekçoğumuzun kaderidir; Gündüz’ün eli hâlâ bileğine kadar ağızındaydı. Fakat genç adamın gözlerinde, şimdi ne bir suçluluk ifadesi vardı, ne de en ufak bir acı işaretti. Çünkü içinden (herhalde) şunları geçirmekteydi sevgili kahramanımız: “Ben bir suç işlemiş olabilirim, ama burası, geldiğim ülkedeki yasalarla yönetilmiyor. Şayet bu gemide insan öldürmek bir utanç ve ceza kaynağı değil de, bir gurur sebebiyse, o zaman elimden mutlu olmaktan başka şey gelmez. Ama bunun böyle olup olmadığını öğrenmem şart. En iyisi buradaki yasaları koyması en muhtemel kişinin, yani Sahip’in bir temsilcisine danışayım. Evet efendim, karşımıda duran Abdurrahman isimli bu genç oğlan, benim hayatımda en büyük talihim ve güvencem olabilir. O, babası adına, beni hareketim dolayısıyla ödüllendirirse, bu şeref madalyasını öleceğim güne kadar gururla taşır, hatta yeni hayatında, sîrf bu madalyaya sahibim diye karşıma çıkan herkese, caka da satabilirim. Hayatta en sevdigim işlerden biri de caka satmaktadır. Bazan, özellikle de rüzgârin ortağı çok uğuldattığı kasım gecelerinde...” Ancak, elini ağızından çıkarmamış olduğunu, bu söylediğlerini dinlerken hiç unutmamam gereken sevgili katil dostumuzun sözleri, Rahman’ın yeniden başlayan hikâyesiyle kesilecek ve bir anlamda da, adeta keskin bir balta aracılığılaymışçasına, iki parçaya ayrılacaktı.

Yine de, Sahip’in oğlunun heyecan verici hikâyesinin geride kalan kısmını dinlemeye devam etmeden evvel, öncelikle bir mevzuaya açıklık getirmeyi ve Gündüz’ün düşüncelerini aktarırken, neden bir parantez açıp da (herhalde) dediğimi tartışmayı, çok isterdim. Bu sayede, benim mesleğimi icra eden –hayır efen-dim, ben bu kitabın kahramanının babası değilim, yanılıyorsunuz–, benim mesleğimi icra eden kişilerin çok sık işledikleri bir kusuru, belki de bir parça telafi edebilir, hatta bu kusurdan hikâyemi takip eden kişilerle hep birlikte kurtulmak gibi zor bir işin başarılmasına da, çorbaya tuz atan aşçılardan çok da farklı olmayan bir biçimde, katkıda bulunabilirim. Nedir bu “herhalde”nin

anlamı? Başlıyoruz efendim, hazırlanan.

Bir romancının, bir makale yazarının, bir gazetecinin, bir kimyagerin, bir ayının ya da bir guguklu saatin çevresinde yer alan kişilerle kurdüğü ilişkiler, birer bakma ilişkisidir hep ve bu ilişkide, belli sınırlar vardır. Bazı sandıklar, kutular, çekmeceler, bazı kapılar, kilitlidirler; üzerlerindeki mührü kırmak, bizim elimizde değildir. Hayır dostlar: Aşılması mümkün olmayan sınırları aştığını söyleyen herkes, gerçekte yalan söylüyor. Ne doğrular vardır dünyada, ne de sınırlar – eşeklerin adını dahi biz koyduk, kendileri değil. Onlar (eşekler), sadece anırdılar ve dünya üzerindeki çeşitli halklar, bu kendilerine has yaratıkla-
ra – güzel gözlülerini severim en çok– çeşit çeşit isimler taktılar. Ama konumuzdan uzaklaşmayalım ve sınırları aştığımız, anah-
tarına sahip olmadığımız kilitleri açtığımızı iddia etmenin ne kadar da çirkin ve ayıp olduğu yönündeki inancımızı, bir kez daha tekrarlayalım. Bu sandıklardan, bu kutulardan, bu kapı-
lardan, bu kasalardan biri de, insandır; böylesine çetin bir ce-
viz olan insanın içine, özgürce, bir tecavüzcünün rahatlığıyla girip çıkan tüm o yazarlar, ne kadar da büyük bir saygısızlık ettiklerinin farkındalar mı acaba, büyük bir merak içindeyim. Hatırlayınız: Eşinizin dostunuzun, yahut çocuğunuzun karşın-
da, tabelalara özgü bir durgunlukla dikilmiş onlara bakarken, bu karşınızdaki kişilerin düşüncelerini okuyabildiğiniz, onların hislerine aniden vâkif oluverdiğiniz anlar hiç oldu mu? Cevabin hayır olduğunu, siz daha söylemeden ben biliyorum. Şayet her kişi bir deniz olsa, düşünce dediğimiz de, bu denizin dibindeki kum olsayıdı dahi, evet ey dostlar, o zaman dahi suyun ortalığı bulandırdığını söylemeyecek miydik? Güneşin o harikulade ıslak mavi renk üzerinde yaptığı oyunlar, kumları kâh çil çil altınlara kâh balık yumurtalarına benzetecek, ortalıkta bir ileri bir geri gidip gelen balıklar da, hiç kuşkusuz bu akıl bulanıklılığından paylarını alıp, takım elbiseli kuşlara, yahut mandalara dönüştüklerdi. Buradan çıkan sonuç: Siz siz olun, karşınızdaki kişinin fikirlerini bildiğinizi düşünmeyin, yoksa, çok fena yanılır, hatta bazı durumlarda da, uyduruk kitapları yazan o kişiler gibi, başkalarını komik göstermeye çalışırken asıl siz gülünç duruma düşersiniz. Bugün on dokuzuncu yüzyılda yazılmış o

teferruatlı tapu kayıt belgelerini kim okuyor? Oysa insan psikolojisi denilen şeye hiç girmeyen, onun yerine evrenin yaratılışı gibi olağanüstü olayları hikâye eden kutsal kitaplari, bugün pek çok otel odasında bulmak mümkün, hatta neredeyse, kesindir. Gündüz elini ağızından çıkarıp havaya kaldırdığında, bir süredir başında bekleyen şefkatli dostu, mutluluktan havalara uçmuştu; bir süre iki genç, birbirlerine sarıldılar ve bazı katedrallerde de görülmeli muhtemel heykelleri akla getiren pozlarını, bu süre boyunca hiç bozmadılar. Kaptan horlamaya başladı; yarı şeffaf, hayaletimsi bir balon Joe'nun açık ağzında ağır ağır şekillenmekteydi. Başarısız şairin yutkunup ağını kapatmasıyla, kaptanın uyanması aynı âna rastlar – bu tuhaf tesadüf sayesinde, birbirlerine sarılmış bekleyen Gündüz'le Abdurrahman'ı ilk gören kişi kaptan olmuş, bir başka deyişle iktidarın temsilcisine doğru yapılan en küçük bir hareketi dahi çok önemseyen Joe uyurken, geminin güç dengesinde yaşanan akıl almaz değişime, bu değişimi yaratınlar dışında, sadece kaptan tanık olmuştu. Neydi bu olup bitenin anlamı? Gündüz biliyordu: Abdurrahman'ın ipini sıkı tutarsa, uçurtmasını istediği dağın tepesine sürebilir, hatta zamanı geldiğinde, uçurtmayla yer değiştirip bizzat kendisi de göklerde süzülebilirdi. Genç, akıllı ve çok sinsi kahramanımız aklından böylesi mutlu görüntüler geçirirken, bir yandan da Rahman'a daha da sıkı sarıldı... zavallı çocuğun yüzü kırpmıştı, ama Sahip'in oğlu, söylemek istediği lafları kibarlığından söylememiştir. Hikâyesini aktarmaya devam etmeden evvel, bu çocuğun aklından geçen o laflara bir bakalım şimdî, çünkü mikroskopumuzun altına yatırdığımız o harikulade yaratığın en ufak bir hareketi dahi, bizi heyecanlandırıyor.

"Keşke," diye düşünüyordu Rahman, kendisine sarılan bu yabancının vücudunu kendi vücudunda hissederken; "keşke bu yamyamlar arasında olmak yerine, şimdî bir Avrupa şehrinde keyif çatsaydım. Bu benim hakkım – ne de olsa zengin bir kişiyim. Bir de şu sefil, içerenç insanlara bir bak!" Oysa Sahip'in oğlunun bu düşüncelerine eşlik eden sözleri, çok başkadı: "Bu gemide yaşanan olağanüstü haksızlıklar ve cinayetler konusunda edindiğim bilgiler doğrultusunda, şu sonuca vardım... Kaptan bey, siz ve kollarında durduğum bu genç adam, dünyanın

en namuslu insanlarınızınız. Şu andan itibaren, özellikle de adının Gündüz olduğunu öğrendiğim bu benzersiz kişinin hizmetkârı olacak, bir dedığını iki etmeyeceğim. Artık bu gemiyi Gündüz yönetecek. Onca yıllık denizcilik deneyiminiz, size de olayların yönetiminde söz vermemi zorunlu kılıyor – hoş bir zorunluluktur bu... Bu andan itibaren, Gündüz ne isterse o olacak. Sizin göreviniz de, onun istediği şeylerin gerçekleşmesini sağlamaktır. Ben arada sırada kapris yapabilir, bazı tuhaf isteklerde bulunabilirim: Anlayış göstermek boynunuzun borcudur. Şimdi, bu kaprislerden ilkini yapıyor ve size, Afrika'yı gezmek istediğimi söyleyorum... Joe'yu uyandırın da, aramızda en çok kitap okumuş kişi olduğunu herkesin bildiği Amerikalı dostumuz, bize vahşi ormanlarda nasıl yolumuzu bulabileceğimiz hakkında bilgi versin. Çabuk! Uyandırın kendisini!" Bu sözlerle birlikte, Rahman, bütün gücüyle Gündüz'ün kollarından sıyrıldı ve dümenin önune gelip olduğunu yerde zip zip ziplamaya koyuldu. Sanki her seferinde daha da yükseliyor, belli bir süre sonra da, bir uçan balon gibi gökyüzünde süzülmeye başlayacağını, adı gibi iyi biliyordu. Ama belki de şimdi en iyisi, bu bölümde daha önce söylediğimizi de göz önünde bulundurarak, speküasyon yapmamak ve haddimizi bilmek. Evet efendim, Rahman kilitli bir sandık, yahut kendisini muhtemelen en iyi tanımlayan kelimelerle söylemek gerekirse, mühürlü bir kutuydu.

Herkes her şeyi bir parça ağırdan aldığı için, Gündüz, Joe, kaptan ve de Rahman'dan oluşan muhteşem dörtlü, o dar ve tatta sallardan birine oturmayı ancak aradan yarımda saat geçtikten sonra başarabilmişlerdi. Derin ve mutlu uykusunun gözlerine verdiği hülyalı, şairane havayla, kaptan piposunu yakmış, bir yandan üzerinde kaydıkları durgun, sütliman denize bakarken, bir yandan da havaya duman bulutları bırakıyor; Joe'nun elindeki kürdan, sürekli olarak ağzına girip çıkıyor, bu arada da, asıl renğini adım adım yitiriyordu. Gündüz bacak bacak üstüne attı. Abdurrahman uyuyordu. Küreklerde asılmayı süren kaptan, bir anlığına nefessiz kaldıgında, Rahman'ın da gözleri açıldı, çünkü zavallı çocuğun gözkapğına Joe'nun kürdanı saplanmıştı. Korunkunç bir çığlık duydu - Sahip'in oğlu mahşer gününü haberleyen boruyu çaldığını düşünmekteydi adeta. Fakat bu boruyu

bir insan değil, bir melek çalacaktır; Rahman'ın sesi boş denizin üzerinde dalga dalga yayıldı ve Gündüz'e öyle geldi ki, bütün iktidarını kendisine nakleden müthiş oğlanın sesi, bu şekilde dünyanın dört bir yanına yayılmak üzere yollara düşmüş, bir başka deyişle, onun hükümlerini yedi düzeye duyurmuştu. Sahilde bekleyen bazı kara lekeler, çığlığı duyduklarında hoplayıp ziplamaya, topaç misali kendi çevrelerinde dönmeye başladılar: Belki de bir göz yanısamasıydı bu. Kahramanımız, bahsi geçen husus üzerinde daha fazla durmayı gereksiz görerek, bakışlarını başka şekillere, özellikle de sahilin hemen sol tarafında bulunan küçük bir ada parçasına çevirdi. Ne vardı burada? Belki bir kazazedenin son dünyevi sığınagydı burası – ya da bir ayının çorak ini. Genç adam bu fikirlerinin ikisini de çok beğenmiş olacak ki, bir eliyle ayı, diğeriyse ise talihsiz kazazedeyi (ellerinden) tutmuş bir vaziyette adada dolandığını hayal etti ve yüzüne yayılan gülümseme, onu karpuz kabuğu yiyan bir vahşiye benzetti. Evet. Maalesef. Gülmek için kabaliğa ihtiyacımız var.

Küreklerin suda çıkardığı ses, düzenli ve huşu vericiydi ve bunun da etkisiyle, Rahman yeniden müşil müşil uyumaya koyulmuştu. Joe kürdanı yeniden ağızına soktu; dişlerinin araları, çığ çığ yediği öküzlerin etleriyle dolu doluydu. Kürdan vasıtıyla çıkardığı parçaları suya atıyor, bu vesileyle de, balıkların karınlarını doyuruyordu. Kaptan, bundan dolayı minnettar olan gözlerle baktı ona, ama bir şey söylemedi hiç. Aralarındaki boşluk, sadece bilge kişilerin birbirleriyle münasebetlerinde görülen tuhaf bir renge bürünmekteydi – ancak Amerikalı ressam, kürdanı yeniden ağızına alındığında bu hava dağıldı.

Gündüz, sabahlara özgü o harikulade göğü, derin derin nefes alarak içine doldurmaya uğraşırken, sahildeki topaçvari figürlerin üstlerinde dolanan, çeşit çeşit, rengârenk kuşlar da gördü. Bu kanatlı mahlukların seslerini de duyabiliyor, attıkları içe işleyen, acıklı, kederli çığlıkların bir tür mutsuzluk müziğiyi mischesine, yarı kapalı gözlerle, başı hafifçe öne eğilmiş, düşük omuzlu dış görünümüne uyacak biçimde, içten içe büyük bir hüzün duygusu hissederek dinliyordu. Bu duygunun adını hemen koyalım: Gündüz aslında midesini üşütmüştü. Kahramanımızla Abdurrahman arasındaki yakınlaşmaya tanıklık edemeyen ki-

şinin, nasıl da kitabımın güç halesinin dışında kaldığını, kendi gözlerinle gördün, ey okur – bu mide üzütme meselesinin ayrı-dına varamayan kişinin kim olduğunu hiç unutma ve midesini üzüten kimselerin başlarına gelen korkunç felaketlerin, nasıl da bu geminin tayfasını tehdit ettiğinden haberdar olmayan o yegâne kişinin (Rahman'dan bahsediyoruz) devirmesi muhtemel çamların sayısını, zahmet olmazsa, sen hesap et.

Elmalarla armutları toplamamamız gerektiği, küçük yaştan itibaren bize öğretilmiş, elmalarla armutların toplandığı durumların da olası olduğu fikri ise, akıllarımızdan adeta bıçakla kazınmıştır. Belki de bu yüzden, Gündüz, sırasıyla önce aksırıp, sonra da çenesindeki bir sivilceyi koparıp okyanusa fırlattığında, Joe, bunların tek ve aynı hastalığın farklı cehreleri olduğunu önce anlayamadı ve ancak uzun bir mücadele sonucunda, mantıksal bir bağlantı kurmak suretiyle, Gündüz'ün midesini üşüttüğüne kesinlikle emin oldu. Kötü haber tez yayılır derler; maceraperest arkadaşımızın başına gelen felaket, beş dakika içinde herkesin dilindeydi. Kaptan, duydukları yüzünden hem küçükdilini yutmuş, hem de küreklerden birini suya düşürmüştü. Ne olacaktı şimdi? Gündüz bir defa daha hareketsiz beklemeyi südüren adaya baktı. Nedense bu toprak parçasının kendi geleceğinde çok hayatı bir rol oynayacağı yönünde korkunç bir hisse kapılmış, bu hissiyatını ifade etmek için de, çenesinde bulunduğunu o anda fark ettiği şişman ve de iğrenç ikinci bir sivilceyi, sanki bir topmuşcasına, bir kez daha koparıp bir defa daha denize fırlatmıştı.

Tarih, yalnızca renkli, mutlu olaylardan değil, bu tür iç karartıcı vukuatlardan da oluşur; kaptanın müthiş çalışkanlığı ve sağ kolunun yardımıyla sahile hızla yaklaşmakta olan salın içinde oturanları beklemekte olan olağanüstü maceraları aktarmaya başlamadan evvel, hayatın bu çok mühim sırrını, sizlerle paylaşmayı istedim.

Kumlar şeker gibiydi, su ise buz gibi. Ayakkablarını çıkarıp sala bıraktılar – döndüklerinde, kitabımızın başından itibaren işlerini gören bu deri, bez ve plastik parçalarının yerinde yeller esecekti. O zaman, kendilerinden ayrılmadan evvel, madem bu son defa olacak, tamam, onlara son bir defa bakalım: Yer yer içleri kumla, kanla ve gazete parçalarıyla (bu sonuncu pabucun, bizzat

kahramanımıza ait olduğunu söylemek, bana ne gurur veriyor ne de mutluluk), evet efendim, gazete parçalarıyla kaplı olan ayakkabılar, gerçekte ne ayağa, ne de kaba benzemekte, bunların birleşiminden oluşacak bir eşya olmayı ise, ancak ayıların yönettiği bir dünyada hak etmekteydi. Laf ayılarından açılmışken, vahşi hayvanlardan geçilmeyen bu kitayı Joe'nun rehberliğiyle gezmeye de başlamanın sırasıdır artık, diye düşünmekteyim. Gündüz de aynı biçimde düşünmekteydi: Bunu ifade etmek için, genç dostumuz sağ elinin başparmağını ağızına sokmuş, hiç vakit geçirirmeden de, Amerikalı denizcinin acıyan bakışları altında, bu parmağı emmeye koyulmuştu. Demek ki, başarısız şairin hikâyesi boyunca kahramanımızın ağızında ne olduğunu hem ben biliyorum, ey her şeye kadir okur, hem de sen. Sıra bu parmağa yapışık vaziyette duran tırnağı tarif etmeye geldi – bahsi geçen tırnak yer yer dişlenmiş, yer yer de, bir törpü marifetyle, birbirlerinden eşekle deve kadar farklı geometrik biçimlere sokulmuştu. Dudaklarının arasında duran bu etli ve narin parmağın tadına varırken, Gündüz'ün dili, arada bir, işte bu tırnağa hafifçe sürtünüyor, genç dostumuz da, bundan tarifi mümkün olmayan bir mutluluk ve haz alıyordu. Bu türden zevkleri Gündüz'e çok gören, onun hayatı tek işinin heykel misali poz kesmek olduğunu utanmasızca öne süren kişiler olduğundan eminim. O kişilere söyleceğim tek bir şey var; kibarlığımdan ifade edemediğim bu şeyi, bir tür deyişे dönüşmüş şu soruya özetlemek ve belki biraz da ima etmeyi çok isterdim. Evet efendim, sorduğum sual şudur: Eşek hoşsaftan ne anlar?

Hafif hafif esen rüzgâr, sahile vurmuş deniz kabuklarına benzeyen ayakkabıların içini kumla doldururken, Amerikalı ressam, sazi bir kez daha eline aldı ve şunları söyledi: "Sizi uyarmam gereken çeşitli konular var sevgili dostlarım; her sanatçı gibi benim de duyarlı olduğum konular çok olduğundan, bundan böyle bana da 'sevgili dostum' kalıyla hitap etmenizi emretmekten esef duyuyorum... ama duygunal bir insanın da kendini ifade etmeye hakkı vardır, bunu asla, ama asla unutmayın. Ne diyordum, evet, sanırım... söyledığım şuydu, evet dostlar, size yapacağım uyarılardan bahsetmekteydim. Şu an içinde bulunduğuumuz ada, kızıl sakallı kaptanımızın bana bildirdiğine göre, Afrika olmakta olup, bu adanın bir kıta olduğu bilgisi, şu

esnada tarafımdan size ulaştırılmaktadır. Kimileri çok da, bunun, uyarıla uzaktan yakından alakası olmadığını, daha çok, kimilerinin ‘bariz olanı yeniden ifade etme’ olarak adlandırdıkları bir söz sanatının sık bir uygulaması olduğunu, pek tabii ki, söyleyecek, hatta bu iddialarını, mahkemelere taşıyacaklardır. Fakat yanlışdır bu – korkunç bir yanlış hem de.”

Konuşmasına bu biçimde başlayan ressam, aniden dut yemiş bir bülbül gibi susarak, sağ elini havaya kaldırdı; çağırıldığı kişinin kaplumbağa adımlarıyla gelişini izlerken, Gündüz başparmağını emmeyi sürdürdü hâlâ. Yaklaşan kişi, kaptanın yorgun bakışlarına bir penguen gibi göründü, oysa bir yanılışmadı bu, çünkü gerçekte bu kişi, penguen kıyafeti giymiş bir Afrikaliydi. En sonunda Joe’nun huzuruna çıkmayı başardığında (ressam sahilde bulunan kumdan bir platformun üzerine kaşla göz arasında çıkmış, bu sinsiliğinden duyduğu gururu ifade etmek için de, kaş göz hareketleri dışında hiçbir şey yapmadığı bir otuz beş saniye geçirmiştir), Afrikali adam (hatırlayalım ki kendisi penguen kılığındaydı), evet efendim, Afrikali adam bir süre bekledi. Bekleyışı bittiğinde, Joe’nun sağ eliyle yaptığı belli belirsiz bir işarette yanıt verircesine, zenci penguen, üzerindeki kostümü çıkardı ve karşısındakileri şu sözlerle selamladı:

“Doğumundan beri taşındığınız ve muhtemelen, cici anne-leriniz tarafından size konulmuş, kayıt ve tapu memurları tarafından resmi evraklara geçirilmiş olan isimleriniz hakkında en ufak bir fikre sahip olmamakla birlikte, görünüşünüz, beni, sizin saygıdeğer kimseler olduğunuzu düşünmeye itti, bunu ifade etmekten tarifi imkânsız bir neşe duymaktayım.” Gerçek hayatı alışık olmadığı, sadece uykusuz gecelerde köşkünde okuduğu deniz hukuku kitaplarında, o da arada sırada rastladığı böylesine uzun bir cümleyi baştan sona dinlemek, kaptanı o kadar yormuştı ki, zavallı gemici, zenci penguenin dudaklarının kapanışıyla, kendini kumların üzerine bıraktı ve tatlı bir uykuya daldı. Joe, anlaşıldığı kadariyla, zenci adamın o anda eline verdiği kıyafetinden gayrı bir şey düşünmemektedi, çünkü sözlerine devam ederken, kaptanın daldığı uykuya yönelik en ufak bir imada dahi bulunmayacak, bakışlarıyla da, bu tür imalarda bulunması muhtemel kişileri cezalandırmak niyetinde olduğu-

nu, hiçbir şüpheye yer bırakmayacak biçimde dile ya da (daha uygun bir tabirle söylemek gerekirse) göze getirecekti: "Bu kostümü giyenlerin az sonra anlatacağım tehlikelerin hiçbirinden korkmalarına gerek yoktur. Giymeyenler ise, iyi dinlesin: İçinde bulunduğuuz Afrika kıtası, vahşi kaplanları, kuşları ve timsahlarıyla meshurdur. Bu tehlikeli hayvanlardan biri de, büyük göğüslü ve dünyyanın en yüksek ısısına sahip derisini sergilemekten asla çekinmemiş yerli bir kadındır.

"Elbette kendi kendine isim koymaya akı yetmediğinden, zamanında buraya geldiğimizde, biz ona bir lakap uydurmuş ve adeta bir dövme gibi, bu bulduğumuz lakabı onun kişiliğine, hiç çekmamacak bir şekilde işlemiştik. Sakınmanız gereken dördüncü hayvan, işte bu kadındır. Vahşi kuşlardan bahsederken bir parça muğlak bir ifade seçtim, çünkü hayatı sırı olayın sürprizini kaçırıldığı için, ölene kadar affetmediğimiz pek çok kişi vardır – beni sevgiyle hatırlamanız en büyük umudum. Sıra, en büyük ikinci umudumu açıklamaya geldi: Doğru tahmin ettiniz, bu adadan kurtulmaktı aklımdan geçen. Neden mi içinde bulunduğuuz adadan gitmek için duydugum bu karşı konulamaz istek? Neden mi kaçmayı istiyorum? Çünkü, burada yaşanan hayat, benim yaşamımın her zaman vazgeçilmez bir ilkesi olmuş olan etoburluğunu öylesine korkunç simirlere vardırıyor ki, insan küçükdilini yutmadan edemiyor. Doğru duyduınız, küçükdilimden bahsediyorum. Ama burada asıl konu, benim size yapacağım uyarıydı zannedersem, evet, hatırlıyorum, çeşitli uyarıları yan yana dizmek suretiyle, Sahip'in arzusunu yerine getirmem lazım geliyordu..." Joe konuşmasının bu noktasında derin derin iç çekti ve çıplak ayaklarını ıslatan tuzlu suya hayallere dalmış, boş gözlerle bir süre baktıktan sonra, kafasını karışmaya koyuldu. Gündüz, penguen kostümlü adamı büyük bir dikkatle izliyor, ressamin gagasından dökülecek her kelimeyi, adeta aç bir kurt gibi bekliyor, ama bu kelimelerin yalnızca birer işaret olduğu asıl hayvanlarla karşılaşlığında ne yapması gerekeğini hiç bilemiyordu. "Aslanlar insanları çığ çığ yerken, kaplanlar, öncelikle çığ çığ yiyecekleri yemeklerini parçalara ayırmaktan hoşlanırlar. Bazı kanatlı mahluklar, göz oyup kaçarken, bazılıları, yalnızca kulakları çekip koparırlar. Timsahlarla konuşmaya kalınanların sonu, ölümcül bir sükünet olacaktır: Kitaplarda, aptallar

icin yazilmis fabllarda okudugunuz, konusan timsahları aklindan cikarma zamanı geldi de geiyor. Geçen seferimizde, Arap bir dostumun once ağızını yediler, sonra da derisini soyup, şemsiye misali gerdiler - kış icin hazırlık yapiyorlardı adeta. Elbette, yürüyüşümüze başlamadan evvel, geçen seferimizde yaşadıklarımızın istatistiksel bir dökümünü size sumayı da, görevim biliyorum. Kurtulan yegâne kişi bendim; şairlerin sıradışı insanlar oldukları, bugün evrensel olarak kabul edilmiş bir gerçektir. Bu yolculuğun da yegâne galibinin ben olacağı, tarafimca gerçekleşmesi kesin bir olasılık olarak değerlendirilmektedir. Pek tabii efendim, doğrudur düşündüğünüz: Üzerimdeki kostüm, beni her tür saldiridan koruyan bir zırhtır. Allah bu zırha sahip olmayanları, hem korusun hem de kutsasin."

Abdurrahman, tüm bu olup bitenleri büyük bir ilgisizlikle takip etmiş, hatta yer yer kumların üzerinde horlaya horlaya uyuyan kaptanı silte olarak kullanmak suretiyle, kendi de uyumayı aklından geçirmiştir. Bu genç çocuk, pek çok zenginde olan o muhteşem özellikleri hiç uğraşmadan kendi bünyesinde toplamıştı: Cesurdu, içinden geldiği gibi davranışmakla birlikte, kaba değildi, çevresindeki kişilerin pek coğundan daha büyük bir gücün sahibiydi ve yine de, bu iktidarını, gardirobunda asılı duran kıyafetlerinden daha çok önemsiyor gibi durmuyordu hiç. Parasından, gücünden ve her şeyinden mahrum kalsa bile, bir biçimde yaşamını sürdüribileceğini, üstelik belki bu şekilde daha bile çekici olabileceğini düşünmemek için kör olmak gerekiyordu. Ancak hayat tatsız şakalarla doludur - bazı Doğu ülkelerindeki inşaat işçilerinin yaptıkları gibi, yere çökmüş vaziyette Joe'nun anlattıklarını dinleyen Rahman'ın güzel sarı saçlarına bir gölge düşüyordu şimdi. Gündüz, belli belirsiz bir çigliş isitti; Sahip'in oğlunun sağ gözünü gagasıyla söküp alan bir karga, son sürat göye yükseliyordu... Çocukların ağlarken çıkardıkları haykırışlar, diğer herkesinkinden farklı bir acı verir bizlere. Çigliklara uyanan kaptan, cebinden çıkardığı siyah bir kuşağı, yüzünde sapıkça bir ifadeyle sol bileğine dolarken, zavallı oğlan haykrimayı sürdürüyor, bu haykırışları duyan Joe ise, duyduğu rahatsızlığı saklamaya hiç gerek görmeyerek, sahil boyunca ileri geri yürüyor ve bu arada, gagasının altındaki yumuşak bir bölgeyi okşamayı da, ihmali etmiyordu.

XXIII.

*Kral muamelesi – İvan meselesi: muhasebe ve mücadele –
Timsahtan kaçan Joe'nun etekleri tutuşmuştu*

Kendine geldiğinde, Rahman önce tembel tembel esnedi, sonra da çevresine şöyle bir göz atarken, aniden fark etti ki, dün-yaya açılan pencelerinden biri (kulak ve burnun da bu pence-relerden olduğunu herkes bilir), bu pencerelerinden biri yalnız gaddarca kapatılmamış, aynı zamanda sonsuza dek de kilitlen-miştir. Korkunç gerçek, Sahip'in yegâne oğlunun başından aşağı kaynar su kıvamında dökülürken, Joe, akıl almaz bir aldirıssızlıkla, sözlerine kaldığı yerden devam etmiş ve şunları söylemiştir: "Lafimin kesilmesinden hiç hoşlanmadığımı, daha önce çeşitli hal, tavır ve hareketlerimle size belli etmeye çalışmıştım... Lafi-mı kesen olay, korkunçluğu bir yana bırakıldığından, aslında eğ-lencelidir. Şu dünyada yaşayan kaç kişi vardır ki..." Bu noktada, denizci, aniden Gündüz'e döndü ve genç dostumuzun üzerine üzerine yürümeye başladı; bir yandan da boğa gibi burnundan soluyor, maceraperest oğlan da, muhitemelen bu yüzden, daha şimdiden kendini kırmızı bir örtü gibi görmeden edemiyordu. "Şu dünyamızda kaç kişi böylesine olaylı günler geçirmektedir, sorarım size. Gözü çıkmışmış! Ah yazık, yesinler... Senin baban bizim yövmiyelerimizi vermezken, dünyanın dört bir yanındaki gemilerinde çalışan tüm o denizcileri açıktan öldürürken, aca-

ba... acaba..." Ve bu son sözlerle birlikte, yeteneksiz şair, bütün gücüyle Gündüz'ün üstüne atladı ve sağlam sollu yumruklarla, zavallı oğlanın yüzünde, o bir daha silinmeyecek izlerin ilkini bıraktı.

Aziz dostumuzun burun kemiği ortadan kırılmış, kahramanımızın yüzündeki o biçimli organ, tipki patlayan bir balon gibi, büyük bir hızla söküvermişti. İnsanların kendilerini koruma içgüdüleri çok gelişkindir – biz şefkat duymak için değil, gemiyi fırtınadan sağ salim kurtarmak için yaratıldık, ey dostlar. Son sürat koşmaya başlayan Gündüz, en sonunda ayaklarındaki ıslaklığı hissettiğinde, kafasını denize daldırdı ve gözlerini açtı: Karşısında duran hayvanatı tarif etmek için, kelimeler yetersiz kalır. Sivri dişli, uzun, aptal bakışlı, rengârenk bir balıkçı bu ve kitabımızın kahramanı, burnunda bir sızlamayla, bahsi geçen su canlısının biçimli burnuna bakmaktadır. Ne kadar da kaygısızdı bu mutlu yaratık! Gündüz, bir yandan da denizi kanyila kirletiyor, ama elbette, bunu yaparak kendi temizleniyor, süttен çıkışma ak bir kaşığa dönüştüğünü de, derinden derine çok iyi biliyordu. Bu dönüşümün edebi bir temsilini sunmak, bu satırların yazarını aşmakta, ama Gündüz'ün arkasında başka bir olay vuku bulmakta ve bir cüce, büyük bir hızla, bir deveye dönüşmekte. Evet efendim, doğru bildiniz: Hikâyemizin bu noktasında, Abdurrahman ayağa kalkmakta ve zincirinden boşanmış bir katır gibi, ortalıkta bir ileri bir geri koşturup durmaktadır...

"Acaba kimse alındırıyor muydu?" diye kükredi gerilerden gelen bir ses ve bu şekilde derin uykusundan uyanan kaptan, ortalıkta yanlış giden bir şeyler olduğunu anladı. Kafasını çevirdi ve kızıl sakallı kaptan, büyük bir korkuya temas etti: Kederli başını çölde serap görmüş devekuşu misali sürekli olarak suya batırıp çıkarılan Gündüz'ün burnunun olması gereken yerde, bir tür çorak ülke vardı ve genç adamın biraz ilerisinde, sanki bilinçsizce yürüyen Abdurrahman, resimli romanlardaki korsanlar gibi, sağ gözüne bir bant yapıştırmıştı. Daha önce hiç yapmadığı biçimde, yürürken aralarda durup, papağan gibi, "Hoh hoh hoh," diye bağırıyor, sonra da adımlarına, büyük bir sessizlik içinde, tilkileri andıran bir edayla devam ediyordu. Hem kederli hem de korkunç bir manzara. Evet... yazarla okurun aynı şeyi düşün-

mesi, iyi bir romanın işaretidir – ama bu, aramızda kalsın. Zaten en iyisi, insanın kendini sayfada yazılı olan hikâyeye bırakması ve başına gelecekleri, darağacının başında kendini bekleyen celladının çivit mavisi gözlerine bakarak bekleyen mahkûm gibi, bir parça tedirginlik, korku ve hatta, dehşetle beklemesi. Yazar dediğimiz kişi de, ya bu mahkûmun gözlerini bağlayan kişi olmalıdır, ya da bu gözbağını çözen kişi. Benim birinci grubu dahil olduğumu anlamak için, asgari zekâ yeteneklerine sahip olmak, yeter de artar bile. Rahman eliyle havada uçuşan görünmez bir sineği kovaladı; bazı aşırı duyarlı ve sınırlı anlarda kimi çocukların işlerinde yaşadıkları evleri ateşe verdikleri de görülmüştür. Öte yandan, ünlü bir deyişimizde açıkça belirtildiği üzere, aç ayı oynamadığından, Abdurrahman daha fazla hareket edemiyor, yorgunluktan bitap düşmüş bacaklarına, sanki onlarla ne yapacağıni hiç bilmeymiş gibi, merakla bakıyordu.

Tüm bunlar olup biterken, gerilerde bir yerde, müzikli, büyüleyici bir sesle kişneyen bir kısağın olduğunu kimse fark etmemiştir.

Önce dizlerinin ve ellerinin üzerinde, dört bacaklı bir hayvanat gibi Joe'ya giden Sahip'in oğlu, en sonunda denizciye ulaştığında, ona şunları söyledi: "Senden istediğim şeyi yaptın, sana teşekkür ederim. Fakat hikâyeyin sıkıcı ve hatta bezdirici yanları, yillardır derin bir sevgiyle, tabir caizse gözüm gibi baktığım sağ gözüme mal oldu. Bundan böyle, hayat, benim için solda cereyan eden bir olgu olacak hep – geçen yaz okuduğum bazı Alman romantik filozofları, bu olguya çok kendine has bir isim takmışlardı, fakat hafızam çok kuvvetli olmadığından, şu anda bahsi geçen adı ne hatırlıyor, ne de bizzat bu cümlenin başında ulaşmak istediğim noktayı, şimdi artık cümlenin sonuna doğru ulaştığımı hissederken, tam olarak havsalamda canlandırıyorum.

"Evet dostlar: İnsanın çocukluğunda ilk defa gittiği tiyatro salonunun kapısında bekleyen görevliyi unuttuğu olmuştur, kimiteri kırk sene evvel dudaklarını bir pastaymışçasına yedikleri kadınları, başka bazı kimseler ise, boynuna içten bir aşkla sarıldıkları o zeki ve kıskanç yük eşeklerini unutmuş, unutmak ne kelime, sonsuza dek akıllarından silmişlerdir. Kimi vakalarda

kendisini doğuran ebenin suratını kelimelerle tarif etmeyi de, bir kâğıda kabataslak çizmeyi de başaramayan insanlara rastladım. Üstüne üslük, ne bir araştırmacıyım ben, ne de bir laboratuvar görevlisi. Herkese yaşımin kaç olduğunu şimdî hatırlatmak istiyorum ki, buradan başımın kaç olduğu üzerine yorumlar yapilmaya da, ivedilikle başlansın. Söylediğim gibi, sevgili Joe, hareketin bana pahaliya patladı, fakat yine de hâlâ hayattayım, bu gerçeği de kimsecikler değiştiremez. Daha evvel, daha henüz geminin güvertesindeyken bir açıklama yapmış ve bu beyanatında, bundan böyle babamdan aldığım bütün güç, otorite ve iktidarımı, şu anda burnu bir çesmeye, vücutunda dolaşan kanı da bu çesmeden akan şehir suyuna dönüşmüş olduğunu açıkça gözlemleyebildiğim Gündüz'e bıraktığımı, o kadar anlaşılır bir biçimde dile getirmiştüm ki, sebebiyet verdiğim bu akıl almaz değişimin farkına hâlâ varmayan kimselerin, ya sağır ya da şapsal olduğuna bütün kalbimle inanıyorum ve büyük olasılıkla, daha uzun bir süre boyunca da, gittikçe artan bir tutkuyla, inanmaya devam edeceğim." Yeryüzünde konuşan yegâne hayvan biz değiliz; bu gerçeğin farkında olmaması, kara kısrığın sarkaç misali bir sola, bir sağa savrulmasını ve bu esnada duyanların gözlerindeki yaşama sevincini hemencecik ortadan kaldırıcıveren bir sesle anırmasını, hiç engellemiyordu. "Aziz ressam, değerli şair, sevgili Joe... şimdî söyleyeceklerimi iyi dinlemeni, senden bütün kalbimle istiyorum. Sen buraya belki Amerika'dan gelmiş olabilirsin, orada pek çok ülkeyi içine alabilecek büyülüklükte hanlar, saraylar ve oteller olduğunu, hepimiz gazetelerden okuyoruz. Bu müthiş manzaraların içinde her gün dilediğince dolañabiliyorsun, ne mutlu sana; kendine güven duygunu tek başına sağladığını zannettigim bu sergi salonunun sahibinin, babam gibi beş parasız paşalar ve şeyhler olduğunu unutursan, kapıdan içeri bedava giren bir seyirciden başka bir şey olmadığı gerçeğini, kuşkusuz kendinden daha bir süre boyunca gizleyebilecek, hatta bir şekilde, bu hakikatin başkalarının kulaklarına gelmesini de engellemeyi, belkibecereceksin. Yine de, içinde bulunduğumuz bu Afrika sahilinde zaman geçirmek için, gerçeklerden bahsetmekten daha iyi bir yol ne düşünebiliyor, ne de görebiliyorum. Demek ki: Söylediklerime uymak, senin için sadece bir

gurur kaynağı değil, aynı zamanda bir görev de olmalı. Bütün güçlerimi devrettiğim Gündüz'e, sözü bırakıyorum, çünkü daha fazla konuşacak güçten yoksunum. İnsan iktidarını yitirdiğinde, hâlâ iktidar sahibiyimiş gibi davranışsa şayet, olgunlaşmamış, fakat her türlü yemeğin içine maydanoz olmayı yine de yüzsüzce isteyen bir hıyar ya da patlicana dönüşür muhtemelen."

Henüz tepeye ulaşmamakla birlikte, güneş ilk yola çıktığı noktadan, şimdi çok uzaklaşmış, hem kumsalı, hem de ilerideki küçük adayı, bütün renkleri ve ayrıntılarını ortaya sererek aydınlatmaya başlamıştı. Bodur boylu, şişman ağaçlar, sanki daha önce orada dejillermişcesine endamlarını sergilediler; çeşitli renk ve yaşlardaki sincaplar, birbirlerini kovalayarak daldan dala atlıyorlardı. Cırcırböceklerinin, uzaktan, belirsiz bir köşeden yükselen sesleri, bu manzaranın üzerine ince ve üzünlü bir sis gibi çöktü. Gündüz'ün önünde büyük bir hızla aydınlanıp genişlemeye, renklenip parlaklışa devam eden tabloda, yer yer üst üste binmiş kayalarla el ele tutuşmuş ayılar da vardı. Bunulla birlikte, daha dikkatli bir biçimde bakıldığında, bu ayıların gövdelerinin kimi kısımlarında insan özellikleri de gösterdikleri gözle çarpıyordu – tatsız ve de türkütücü bir manzara.

Yeniden sağa dönerek, Gündüz kendisi hakkında söylenen sözleri dinlediğini ifade eden bir hareket yaptı. Burnu artık kanamıyordu, çünkü, genç dostumuza öyle geliyordu ki, kafasında daha fazla kan kalmamış, burnuna yediği akıl almad yumruklarla açılan musluklar, depodaki bütün sıvıyı silip süpürmeden kapanmamış, hatta belki de, ilk başta bu amaçla çevrilmişlerdi.

Eğer bir gelir gider hesabı yapılır ve bakkal defterindeki o güzel harfler uygun biçimde yorumlanırsa, kahramanımızın burun delikleri aracılığıyla yitirdiği kan karşısında kazandığı iktidarın büyülüğu, çok daha iyi anlaşılacaktır. Daha önce, kimi sayfalarda kendisini bir tür fatih gibi hissettiğine tanıklık ettiğimiz Gündüz, şimdi gerçekten de padişah olup, bütün gücü üzerinde toplarken, içten içe, eşi benzeri olmayan bir heyecan ve mutluluk hissediyor, belki biraz da bu mutluluğu unutmak için de, hiç durmadan çevreyi kolaçan ediyor. Bir ayının elindeki bal peteğiğini bütün gücüyle salladığını ve çölde, içi soğuk suyla dolu bir matara rastlamış talihli bir gezgin gibi, havaya kaldır-

düğü petekten akan balı, tadına vara vara, büyük bir afiyetle, kana kana yediğini de, maceraperest genç bu esnada gördü. Demek artık ayı da, bal da ve bütün bu manzarada yer alan her şey de, onundu! Demek artık hem eşyalara hem de eşyalar arasındaki boşluklara sahip olduğu yeni bir hayatı başlıyordu! Demek artık üzerine oturduğu koltuğa dahi emir verebilecek ve bu emirleri uygulamayan o asi, alçak mobilyaları dünya yüzeyinden tek bir el hareketiyle silebilecekti! *Ben Allah’ım*. Evet efendim, bu noktaya dek hiçbir ters hareketini görmediğimiz aziz dostumuz, tarif edilen sahnenin artık nihayetine ermiş bir kısmı boyunca, bu iki kelimeyi korkunç bir terbiyesiz, küstah eda ve akıldışı mağrurluğ hissiyle aklından geçirmiş, bir an sonra da, bu deyişi aklından geçirmesinin yeterli olmadığını düşünmüş olacak ki, fikirlerini yüksek sesle, bir defa daha tekrarlamıştı: “*Ben Allah’ım*.”

Timarhaneler, uzun süredir, ağızlarına dek, kendilerini kral, prenses, ulusal kahraman, milli şair ve damızlık eşek zannedenlerle dolu, ama bu âna dek kendini Allah zanneden kişilere pek az rastlandığı biliniyor. Kahramanımızı, kendini evrenin yaratıcı olarak görenlerin oluşturduğu seckin, küçük ve acılı bu gruptan ayıran bir özellik vardı: Gündüz, gerçekten de, bir anlamda, geminin ve geminin demir attığı adanın yöneticisi, kralı ve belki biraz da bu yüzden, Allahiydi. Hâşa, kimse Gündüz’ü bu evrenin hakiki yaratıcısı olan Yüce Allah’la karşılaşışındığımızı, ya da bu genç oğlanın kendine böylesine imkânsız bir rol seçtiğini düşünmesin – kahramanımız, bir tür taşra Allahı, bir başka deyişle de, kendine has, yerel bir Allah’tı. Bütün dünyayı yarattığını ve bütün dünyanın kendi iradesiyle devindiğini değil, şu an üzerinde bulunduğu topraklarda yer alan insanların hayatlarının iki dudağı arasındaki bir lafa baktığını düşünüyordu (bu hususta sonuna kadar haklı da olduğunu, geçerken söyleyeyim).

Ağaçlar, bütün gücüyle esen rüzgârla hafifçe sallandılar, dallarını yukarı aşağı salladılar ve hayatının son demlerini yaşadıklarını bilen, mutsuz, kederli ihtiyarlar gibi, en sonunda başlarını aşağı eğdiler. Hâlâ insana benzer hareketler yaparak Gündüz’ün aklını karıştırmayı sürdürden ayılar, midelerine indirdikleri balın etkisiyle olsa gerek, yarı yarıya kapanan gözleriyle, sırtlarını ağaçlara dayıyor ve mutsuz sarhoşlar gibi, arada bir hiçkılmayı

da ihmal etmeyerek, ayakta uyuyorlardı. Kim bu iri ve killi hayvanlara *ol* demişti ve şimdi onlara pistonları bir ileri bir geri gi- dip gelen lokomotifler gibi sürekli nefes alıp verdiren güç, hangi merkezden geliyordu? İnsan, kendini yaratıcının yerine koyduğunda, sinirlerine ve genel olarak duyu organlarına büyük önem de verir – ne de olsa, gözümüzle birlikte bütün dünya da kari- riyordur ve biz uyuduğumuz vakit, âlem hareketsiz bir resme, karnı aç olduğundan oynamayan bir ayağa dönüştürdü. Baş- ları öne eğik bekleyen ihtiyar ağaçların arkasında her halinden insan olduğunu anlaşılan bir gölge, kâh tepesindeki dallardan kopardığı muzları kâh yanında bekleyen ve sahibinin kim olduğunu bu noktadan görmenin mümkün olmadığı birinin tırnaklarını iyiyerek, huzursuz bir fasit daire çiziyor, bu esnada, arada sırada olmakla birlikte, kafasını geriye atıp vahşi bir hayvan gibi, ürkütücü, kulakları rahatsız eden sesler de çıkıyordu. Güneş ve ay, pek nadiren tutulurlar ve bu anları pek çok kişi, merak ve heyecanla seyreder; bahsi geçen kişi, tırnağını yiyen kişinin bir parça önündeki belli bir noktaya gelip de durduğunda, ayakta dikildiği yerden, Gündüz'e malum oldu ki, bu seyrettiği kişiler, Kantar'la Yulaflı Ayı'dan başkası değildir. Bu sahneyi yaratmış olduğundan pişmanlık ve acı duyarcasına, kahramanımız elini havaya kaldırdı. Herkes dikkat kesilmiş kendisine bakıyordu ve o da, bunun çok iyi farkındaydı. Kuş misali ortalıkta süzülen parmaklardan dördü elendi, geriye tek bir parmak, işaretparmağı kaldı ve Gündüz, daha önce Allah olduğu yolundaki açıklamasının yarattığı sessizliği şu sözlerle bozuverdi: "Canım kahve çekiyor. Yanında mutlaka bir kap fistık yemem şart. Kahve ve fistıklar on dakika içinde ağızma girmeye başlamazsa, size işkence etmeye başlayacağım. O yüzden, lütfen harekete geçin ve bana kahve taneleri bulun, bulduğunuz tanelerden yaptığınız içeceğin ısıtın ve dumanı tüten kahvemi, gümüş bir tepsi içinde dizlerimin üzerine bırakın. Bu arzularımdan biri dahi yerine getirilmezse..." Bu şekilde cümlesini esrarengiz biçimde yarida bırakan genç, daha sonra, işaretparmağını girtlağında öylesine büyük bir his yoğunluğuyla gezdirdi ki, bu sahneyi izleyen herkes, olup biteni en ince ayrıntılarına dek anlamış oldu. İşte kaptanın aklından geçenler: "İlkini anladık da, fısığının nereden

bulacağımız, benim için tam bir muamma. Şayet bu isteğin karsılanmaması, ölümümüze sebebiyet verecekse, yapılacak en iyi şey, elbette, Gündüz Efendi'nin arzusunu yerine getirmek. Belki de ona, tepsiyi de ben sunmalıyım – evet, gözüne girmeyi bir başarısam, hayat çok kolaylaşacak benim için. Peki ya, başarısız olursam? Kafamı keserlerken, neler düşüneceğim? Kafamla gövdem arasındaki ayırım, nelere mal olacak? Eşekler cennetine ulaşmam kaç saniye alacak? Yarabbim, herhalde en iyisi bu emirleri gerçekleştirmenin bir yolunu bulmak. Acaba kumların altında..." Kızıl saçlı dostumuz, daha fazla düşünmeyi istemedi, çünkü bir an önce, köpek gibi kumları eșelemek ve belki de, bu şekilde, yeraltında bulunan kimi gizli fistıkları bulmayı hayal ediyordu. Umutsuzluk kişiyi derinden etkiler, ama onu tamamen de etkisi altına almaz. Bir defasında kendini boğa büyülüğündeki bir gülleye iple bağlayan ve topun ağızına, gözlerinde mutlu, huzurlu bir ifadeyle giren bir adamdan bahsedildiğini duydum. Neler geçiyordu aklından? Asla bilemeyeceğiz – hakkında bir roman yazılısa dahi, kâğıdın üzerindeki her cümle birer talminden ibaret olacak. Ama onun çok akıllı biri olmadığını ve insanlığın sağduyusunda bulunan umutsuzluk duygusunun kendisini hiç mi hiç etkilemediğini belirtmek şart. Kapitan da benzer bir durumdaydı ve kazması tam beş dakika alan kuyuya kendi düşmüşt, böylece de, gümüş tepsi hayalini hayatı geçirememiştir. Joe ise, hemen akıllı bir tilki gibi yerle bir olmuş, sessizce sürüne-rek ilerlediği zeminde bulunan dikenlerin yalnızca göğüslerine değil, bacaklarındaki hassas bölgelere de batmasını, aldirışız, adeta hayattan elini eteğini çekmiş bir kişiye ait olan, hafif ürkük bakışlarla seyretmişti. Neydi bu işin aslı astarı? Şöyled ki, ressam, kahve çekirdeklerini şimdiden cebinde bulundurmanın verdiği gönül rahatlığıyla karşısına çıkacak ilk fistığı nasıl da avcunun içine haspedeceğini hayallerini kurduğundan, dış dünyaya ilişkisini büyük ölçüde yitirmiştir.

Uzak tepelere dizilmiş kimi bal arılarıyla bu arıları yiyen boz ayıları görmüştü, evet. Çevreleri böylesine vahşi, tehlikeli ve öldürücü hayvanlarla doluken, bir oğlan çocuğunun tuhaf kaprisleriyle uğraşmak ise, çok saçmayıdı – tüm bu derin gerçeklere karşın, hayatın bir resimli roman olmadığı, pek çok defalar yazılı-

mıştır. Joe'nun o an elinden gelen en iyi iş, hükümrانına hizmet etmekte ve hayatının son beş yılı boyunca neredeyse her zaman pantolonunun cebinde belki lazım olur diye bir avuç kahve tane- si barındıran genç, şimdi seve seve bu lezzetli içeceğin özünü, ya da bir başka deyişle, tözünü, Gündüz'e sunacaktı. Peki bu sonsuz kumlar arasında, bu aslanlar, kaplanlar, timsahlar ve çingiraklıylanlar âleminde, tek bir tane bile olsa, bir fistığa rastlamak olası mıydı? Arz-ı endam etmek için Joe'nun bu soruyu aklından geçirmesini bekliyormuşçasına, denizcinin aklı satır başı yapar- ken, ağaçların arasında zenci bir kadın belirdi. Bu insanın bir tarifine, daha önce başarısız şairin sözlerinde rastlamıştı.

Kelimeler ve tekabül ettikleri şeyler... Zenci kadın, hiç de Joe'nun kendisini göstermeye çalıştığı biçimde saldırgan biri gibi görünmemişti kahramanımızın gözüne. Ama uzun ve çevik adımlarla yanında bitip de kendisine sarıldığında, Gündüz, şimdi kollarında barındığı zencinin göğüslerinin, tipki dinlediği hikâyede olduğu gibi, büyük, derisinin de, kor gibi sıcak olduğunu, hayatın en mühim ama gizli hakikatlerine vâkîf olduğumuz anlardaki gibi, sonuna kadar açılmış gözler ve ağızından aşağı süzülen dilinin ifade etmeye yetmediği bir şaşkınlıkla idrak etti. Aklına, adeta ucunda bir kazıkla çakılan bu hakikat kâsesini kutsal kılan şey, elbette, içinde bulunan kadının, çok güzel bir vücuda sahip oluşuydu. *Keşke seni bir dikişte içsem, içimi senle dol-dursam da, sen bana karışıversen.* İşte genç bir adamın en gizli düşüncelerinden alınma gerçek bir kesit. Kadının adı Kahve'ydı.

Rüzgâr, bir defa daha, sert, ama sıcak bir dalgayla, sahilde- ki ağaçları, kumları, bayrakları ve kahramanlarımızın saçlarını, hafif hafif uçurdu. İlk insanların kullandıkları ve artık teda- vülden kalkmış, ilkel aletlere benzeyen bayraklardan biri kırmızı, diğeri yeşil, üçüncüsü ise, maviydi. Yulaflı Ayı, Kantar ve artık yapışık ikizler gibi ortalıkta hep yan yana gezinen doktorla askerin diktikleri bayraklar, üç farklı eğilimi temsil ediyorlardı: Yulaflı Ayı, güvertede bulduğu bir havluyu, Kantar, bizzat kendi iç çamaşırını, yapışık ikizler (onlara da bir isim bulmamız ge- rekecek) ise, gizlice girdikleri bir kamaranın girişine yayılı bir bizon postunu yanlarına almış ve ilk fırsattha da, hem daha rahat yürüyebilmek, hem de kendilerini ifade edebilmek için, bu bahsi

geçen yüklerini, bayrak olarak, sahildeki kumlara gömmüşlerdi. Bazı dikkatli ve sinsi okurlar, hikâyemizin bu noktasında, bana her bayrağın bir direğe ihtiyaç duyduğunu hatırlatacak ve de, kuşkusuz, yüzlerinde hafif bilgiç ifadelerle, direksiz bayrakların nasıl dalgalandığı konusundaki görüşlerimi almak için, yakama (gömlek giymiyorum ya, neyse), evet efendim, yakama yapışacaklardır. Oysa kendileri, bu kıyılarda yaşayan ve bambu evlerde barınan kişilerin, sürekli olarak ortalığa, ağaçtan yaptıkları ince uzun sopaları bıraktıklarılarından haberdar olsalardı, bu tür lüzumsuz sualleri bendenize hiç sormayacak, hatta bir an önce bu sahile gidip, hemencevik bir bayrak da kendileri dikmek isteyeceklerdi. Bu satırları kaleme alan kişi ise, ne bayraklardan ne de sıcak sahillerden zerre hazırlıyor. O yüzden, hikâyemizin –istemeden de olsa– çevresinde dört dönmeye başladığı bu insanlardan, şimdi kurtuluyor, bunu da, tipki yükselmek için dev balonlarındaki ağırlıkları yere fırlatan (ve acaba o ağırlıklar kimsenin kafasına düşer mi diye hep merak ederim) kişiler gibi, yüzümde belli belirsiz bir neşe ifadesiyle yapıyorum. O ciddi, ağırbaşlı ve sıkıcı romanların sayfalarını karıştırırken, pek çok insan, kitabı birazcık hafifletebilmek adına, ya sayfalardan bir kısmını yırtıp atar, ya da, çeşitli araç ve gereçler vasıtıyla, bahsi geçen kâğıt parçalarını keserek, fil, yengeç, yahut mutluluktan havaya diktikleri kuyruklarını salyangoz şeklinde kıvrılan kedi-ler oluştururlar. Ne işe yarar bu hayvanlar? Gerçek hayvanların yaradığı işe – bir başka deyişle, hiçbir işe.

Sol gözü bu bayraklardan mavi olanına bakarken, Gündüz, sağ gözüyle, Kahve'nin vücudunu inceliyordu. Onu kumların üzerinde, çıplak bir vaziyette uzanırken hayal etti; küçükken, turuncu renk, plastik, ufkü küreğigyle kardığı kumlari, bu kumları doldurduğu minik kovayı ve bahsi geçen rengi meçhul kovayı denize daldırıp çıkarırken, sıcaktan yanan ayak parmaklarına, huzur, mutluluk ve hatta neşe veren tuzlu suyu, şimdi dahi ilk anki halleriyle hatırlıyordu; tüm bu düşüncelere eşlik eden ve kederli bir sonbahar ışığıyla aydınlanan küçük bir korunun önünde, kendisine bakan bir de siğir vardı. Ne yapıyordu bu hayvan Gündüz'ün aklında? Fakat genç dostumuz, şaşı vaziyette, bir Kahve'ye, bir de mavi bayrağa bakarken, aniden tüm hatırlama

isteğini yitirdiği için, az önce sorulan soru yanıtsız kaldı.

Uzun boylu üç adam, ellerinde hortumlar ve iplerle, sığırı yakaladılar, boğazından tuttular ve kestiler. Bu macerada yeri yok gerçi, ama sığırların, koyunların ve boğalarla köpeklerin yakananı öldürülüp pişirilmeleri, üstüne bir de afiyetle yenilmelesi, kahramanımızda hep mide bulantısı, öfke ve tiksinti duyguları yaratmıştı. Şimdi, kendini Allah olarak görürken, Gündüz, dünyadaki bütün insanları hayvanlara yedirmeyi, büyük bir içtenlik ve ruh yoğunluğu duygularıyla istedî. Kendi tercihi, bir yılındı: Boğayıları olarak adlandırılan ve önumüzdeki sahnelerden birinde, Yulaflı Ayı'yı boğmaya çalışmasına korkuyla tanıklık edeceğimiz zehirli hayvan, Latince ismini hak eden bir hüner ve kişilik zenginliğiyle, onu usul usul, afiyetle, uzun süren, ama keyifli bir lokma sonucunda mideye indirecek; bu esnada boyundaki çingırağından yükselen harikulade müzigin, çevrede oynayan çocukların, Noel Baba'nın arabasını çeken geyiklerinden, yahut bizzat Baba'nın kendi elinden geldiğini sandıklarından, gülümseyerek ve bu talihin kendi kapılarını da çalmasını özleyerek, dinleyeceklerdi. Peki diğer kişiler? Madem yetki alanı kısıtlı olsa da bir tür Allah'tı Gündüz, buna şimdi, onun karar vermesi gerekecekti. Ama yarı cahil bir mahalle muhtarının yetkilerinin bir sınırı vardır – başbakan, kral ya da şeyh, elini havada şöyle bir salladığı vakit, muhtar, sinek misali duvara yapışır. Evet efendim, Gündüz de, her şeyi yapabilir gibi görünmekle birlikte, aslında uzamsal olarak, epey sınırlı bir iktidara sahipti ve bu iktidarın sınırlarının ötesinde, kendini çığ çığ yiyecek timsahlar ve hatta vahşi kaplumbağalar olduğunu, içten içe seziyordu.

Bu tür sezgilerle yaşamayı deneyenler, hayatlarının korkunç felaketlerle son buluşuna, acıyla tanıklık etmişlerdir; Gündüz'ün alnındaki çizgiler o kadar sıklaşmıştı ki şimdi, Kahve, bir süreliğine de olsa, yanında duran çocuğu Joe'nun babası zannetmeden edememişti. Hatta bu yüzden, dizlerinin üzerine çökmüş ve kahramanımızın korku ve endişeyle açılan gözleriyle tanıklık ettiği bir biçimde ellerini kaldırarak, onun vücuduna sarılmış ve öpecek bir yer ararcasına, maceraperest genci tepeden tırnağa, saban süren bir katırı akla hemencecik getiriveren hareketlerle, dört beş defa süzmüştü. Ardından, başını Fransız erkeklerinin tekrar-

lamaktan hoşlandıkları bir edayla öne eğmiş ve de Gündüz'ün sağ elini kendi sol eline alıp, dudaklarına götürmüştü.

"Benim adım Gündüz," dedi genç oğlan bunun üzerine. "Bu adanın Allahı da, sahibi de, hatta gerekirse, vicdanı da benim." Kahve için bir seferde hazmedilmesi çok güç olan bir tanışma cümlesiyydi bu, fakat zürafalar bir yana bırakılırsa, yaşadığı adanın en akıllı yaratığı olan bu kadın, az önce insan yerken resmedilen boğayılanının deneyimli ağız ve vücut hareketleriyle, sık sık yutkunmayı da ihmali etmeyerek, karşısındaki kişinin kim olduğunu anladığını, hem de çok iyi anladığını gösterdi. Oysa aklı hâlâ ağızına kadar başka lüzumsuz meselelerle dolup taşlığını, Gündüz, bu olup biteni görme şerefinden –tabii ki son suza kadar– mahrum kalmıştı. Kahramanımız yeniden ismini tekrar edip de, karşısındakinin bu adı duymamasını olağanüstü bir mucizeyle karşılaşmışçasına şaşkınlık yüz ifadesiyle karşılarken, bir yandan da, kendi kendine şu şekilde düşünmekteydi: *Ben yalnızca istediğimi yapma talihine değil, aynı zamanda istediğimi öldürme mutluluğuna da sahibim. Evet, doğru, İvan'ın son nefesini zamanından önce vermesinin yegâne sebebi, benim. Olsun – herkes hata yapar. Yemek pişirirken, soğanlarla sarmıskaların kabukları çöpe atıldığına, o koskoca patatesler ince dilimlendiğine, sıcaklığı ve kaynarken çıkardığı buharlarla içine atılan her şeyi mucizevi biçimde ısıtip yenilir hale getiren sular, yemek bir kere servis edildiğinde, lavabonun dibini boyadığına göre... Durum buysa şayet, benim hükümrانlığımın kuruluşu esnasında kalbine bir iki tane kurşun siktığım o zavallı tezgâhtarın hayatının, ne önemi olabilir ki? Hayır efendim, zerre pişmanlık yok içimde. Eğer bir sinek öldürseydim, ya da yanlışlıkla, bir karınca ezseydim, tabii ki çok üzülür, hatta birkaç hafta boyunca, ceza olsun diye, evden hiç çıkmazdım. Fakat durum bu değil. Bana onca kötülliği dokunumuş, şişman arkadaşıyla kapalı kapilar arkasında kim bilir ne naneler yiyen o alçağın canını aldığım için, yüreğim huzur ve neşeye dolu. Belki de, en iyisi dans etmek, bir çalğı çalmak, yahut o harikulade şekillerdeki borulardan birini, önce ağızma alıp, sonra da, güzelce iflemektir. Ya da belki şu bayraklılardan birini alıp, şöyle ağız tadiyla bir yırtmalı. Peki o zaman, Yulaflı Ayı yanında bitmeyecek mi ânında? Olsun. Bazan, başkalarına zarar vermekte, onları öfkelendirmekte, kulaklarını çekip kaçmakta, tokatlayıp suratlarına tükürmeye de, güzel*

bir yan vardır, hepimiz, bunu yer yer hissetmişizdir. Hatırlarım da, çokluğumda, amcamın eski Amerikan arabasıyla içinden geçtiğimiz bir kasabada... Fakat isterseniz, bu hikâyeyi, onun sesinden dinleme-yelim; pek çok konuda güven sahibi bir kimse olmakla beraber, iş, karakterlerimin kendilerini ifade edebilmelerine gelince, ben-deniz şu sloganı benimsemışım: "Karakterine güveneceğine, doğululara güven daha iyi."

Evet efendim, bu satırların yazarına kızmakta, sonuna kadar haklısınız, ama bu sayfaları yanınızda cehenneme götürdü-günüzde ve onların teker teker katı halden yokluğa geçmelerini izlemeye koyulduğunuzda, şunu da hatırlayın ki, aynalara kızmak, bizleri daha güzel değil, daha çirkin kılar. Şimdi pencereye yaklaşın, camı açın ve kitabımı bütün gücünüzle aşağı fırlatın. Bu yaptıklarınız, ne trenlerin zamanında istasyona gelmesini sağlayacak, ne de her köşe başında çantanızı aşırmayı dört gözle bekleyen o aç, sefil, zavallı kişileri, çalışkan, başarılı ve mutlu insanlara dönüştürecek. Doğrudur yani – karakterlerime, genel olarak da insanlara güvenmiyorum, güvenemiyorum. Sütten ağızı yanran yoğundu üfleyerek yermiş: Ben, dünyanın en acı biberini yedim ve birkaç sene daha da yaşamak niyetindeyim. Atlar arabamızı çekerler ve hatta denilebilir ki, hareketimizi tamamıyla atlara borçluyuzzdur... Fakat arabacı, ipleri eline almasa, kırbacına davranışmasa, yolcunun hali nice dir; bu kasabanın girişinde delik deşik olmuş, tahta bir tabela vardı. İlk gördüğünde, Gündüz, bunun bir peynir olduğunu düşünmüştür, dirseğiyle hafifçe babasına vurup, şöyle demişti: "Baba, canım peynir çekti, yiyebilir miyim?" Şefkatle kendine güven duygusu arasındaki ilişkilerin tarihi, burada anlatılamayacak kadar uzundur.

"Sen fare misin yavrum, ne peyniri?" demişti direksiyonun kornasını kaplayan siyah deriyi serbest olan sol elinin başparmağıyla hafif hafif okşayan adam. "Nasıl o sevimsiz kediler gibi, bir kaba yumulup süt yalamiyorsan, bir tarlafaresi gibi, peynir de kemirmeyeceksin. Havaç mu? Hayır efendim, sana tavşan diye isim takmalarına müsaade edemem. Et de yemeyeceksin, çünkü bu ülkede yaşayan en kötü adamin –kendisi bir generaldir–, evet oğlum, ülkenin en kötü adamanın sabah akşam et yediğini, dünkü gazeteden okudum. Sen sebze yiyeceksin... yiyeceksin ama,

yediğine de dikkat edeceksin. Mesela ot yemene karşıym, çünkü lokantalar ot servisi yapmıyor. Dilersen, otlak bir yere çıkıp, koynun ve ineklerle zaman geçirebilirsın – bunun seni hayatın pek çok güzellikinden mahrum kılacağımı, şimdiden söylemeliyim ancak. Hatırlarsın (burada babası Gündüz’ün yanağına hafif bir tokat atmıştı) annen, seni günlerden bir gün, ‘karga burunlu’ olarak çağırılmıştı ve ben de, senin, kendine ‘tarlaları mesken tutacağını’, bir tür kehanet gibi söylemiştim. Belki de en iyisi budur; evet, köstebekler ve kuşlarla birlikte, mutlu olursun oğlum. Gel çıkalım.”

Kapı gürültüyle kapandıktan sonra, tabelanın üzerinde zar zor okunabilen ismini Gündüz’ün hâlâ telaffuz edemediği kasabanın içinde yürümeye koyulmuşlardı. Yerler çakıl taşlarıyla kaplıydı. İlerideki bir lokantanın turuncu renk tahta kapıları, en son yontmataş çağında açılmış gibiydi. Havada, lacivert bulutlar bir araya geldiler; aralarındaki meçhul boşluklardan aşağıya, ince uzun ışık demetleri yaşıyordu. On dokuzuncu yüzyıl boyunca, pek çok defa resmedilmiş olan bu issız manzarada, Gündüz, bu tür tablolardan zerre hoşlanmayan babasıyla geziyor, bulutlarla binaların bu renklerle bütünleşerek ortalağa yayılmalarını, görünmez bir sanatçının mahareti olarak değerlendiren o neşeli adamın laflarını da, yüzünde köpekbalıklarında çok sık rastlanan aç bir ifadeyle dinliyordu.

İttiklerinde kapının gıcırdadığını duydukları – içeride, eski püşkü, leş gibi ahır kokan bir şiltenin üzerinde, boyundan aşagısı çıplak bir kadın, elinde resimli bir romanla uzanmış, arada sırada havada ileri geri sallayıp durduğu ve kendisine büyük hazlar verdiği her halinden belli olan yelpazesini, bazan da koluna yahut beline konan sinekleri öldürmek için kullanıyordu. Bu yaratıklardan birinin, oldukça ağır bir atsineği olduğunu da görelim.

Bahsi geçen atsineği, kasabanın uzak mahallelerinden birinde bulunan bir ahırdan kaçmış, arkasından kendisine yetişmeye çalışan seyise, hayatı boyunca unutamayacağı o sözleri insafsızca ederek, sahneden sonsuza dek çekilirken, hatırları arasına, kendine has bir kokuya sahip olduğunu kimselerin reddedemeyeceği bu evin canlı bir resmini katmadan da edememişti. Baka-lım kalemimiz bunu çizecek kadar kuvvetli mi: Atlar kişniyor,

elinde paslı bir zincirle, adeta ruhani bir nöbet tutan keçi suratlı bir adam, kafasını duvara sürtmek suretiyle kaşırken, bir yan dan da, karnının açlığını nasıl bastıracağını büyük bir merakla aklından geçiriyor ve belli belirsiz bir sesle, ortalıktaki kişneme gürültülerine kendisi de katkida bulunuyordu. Atsineği, bu kiş nemenin ne kadar da çekingen bir edası olduğunu, gözlerinde yaşlarla hatırladı – ama bu hayvandan daha fazla bahsetmenin lüzumu yok. Kitapların sayfaları, sadece insanların özlem, öfke ve heyecanlarını konu alan hikâyeler ve cümlelerle doldurulmalı. Bu yolu açmak için ilk adımı ben atacağım, gerisi beni takip etme hayallerini şimdiden kuran yazarlara kalmış.

Gündüz’ün ruhuna çöken kederin rengi, o pek hoş çiçeklerin, yani lalelerinkile aynıydı; zavallı gencin vicdan duygusu, hınç duygusu, isyan duygusu, sevinç ve acı duyguları, tipki üfleyince büyük bir hızla dönen firıldaklarda olduğu gibi, hiç durmadan birbirleriyle yer değiştiriyor, bu harekete uygun olarak da, kahramanımızın gözleri, faldır faldır dönüp durarak, onun daha fazla düşünmesine kesinlikle engel oluyordu. Ama engellerle karşılaşca, onları aşmak isteyenlerimiz de vardır – Gündüz, bu kişilerden değildi. Düşünmesine engel olan şey, diyelim ki, yükseklerde büyük bir gürültüyle bağıra çağırı uşararak geçen kuşlar olsa dahi, aziz dostumuz, kulaklarını kapatmaz, kurduğu hayalin bir buz gibi eriyivermesine hiç engel olmazdı. Madem insan ruhundan ve bu ruhta bulunduğuına inandığınız kimi özelliklerin dramatik biçimde gözlerinizin önüne serilmesinden hoşlanıyorsunuz, o zaman şu anlatacaklarımi iyi dinleyin... Evet dostlar, benim kahramanım dünyanın en tembel adamıdır, kafası, senin de içinde yaşadığını bildiğim şehir gibi, karışıkta, taşlarla, çukurlarla ve köhne binalarla kaplıdır. Neacidir ki, hikâyemize burada bir ara vermemiz gerekecek, çünkü, kader kapıyı çalışıyor.

Tok tok

Ragıp Bey, dünyanın en güzel meydanlarından eksik olmayan fiskiyeler gibi, ağızından su fişkirtiyor, bir yandan da, ne yapacağını şaşırıldığı için, ellerini kafasının iki yanına bastırmış

bir vaziyette, ortalıkta koşturuyordu. Kafalarına bir gülle gibi düşen bu adam, gerçekte, saatler evvel adaya çıkan ekiplerden birinin arasına gizlice karışmış, denizcilerle birlikte kürek çekmiş, tütün çiğnemiş ve hatta şarkı bile söylemişti. Kiyafetlerini yuttular; kollarının süt renginde ve kaymak kıvamında olması, onları hiç mi hiç ilgilendirmedi – Ragıp Efendi'nin kucağına oturan, onu yanaklarından hemen şapır şupur open, göğsüne bir iğneyle dövme işleyenler devardı ve işin tuhafı, bu olayların hepsi, küçükük bir kayığın içinde cereyan etmekteydi. Öleceğini bileyenlerin, böyle tesellilere ihtiyaçları vardır; sahile varıp da adaya çıktıklarında, çıplak ayakları kumlardan ayrılip da sıcak taşları tepmeye başladığında ve dudaklarına sürülen boyalar ve hemen oracıkta delinen kulaklarına takılan küpelerle bir tür kadına dönüştüğünde, Ragıp Bey, o kadar mutlu olmuştu ki, ilk başta duyulmayan aşırı kısık bir sesle, kendi kendine şu şekilde mırıldanırken, Yulaflı Ayı'ya yakalandığını hiç fark etmedi: "Öbür dünya da böyleyse, yaşadım... Ama ya öbür dünya, bildiğimiz dünya gibiyse? O zaman oldum." Ve bu sözlerle, Ragıp Bey, gerçekten olmeye başlamış, ağızından, burnundan, kulaklarından ve yer yer de gözkapaklarından fışkıran sular eşliğinde, diğer köşelerini mal sahibiyle elinde tahta bir ok taşıyan, omuzları yer yer sıcaktan kömürleşmiş bir adamın oluşturduğu bir üçgenin tamamlanmasını sağlamış, ancak bahsi geçen üçgen, anlaşılır biçimde, kısa süre içinde dağılarak, bir oka dönüşmüştü. Şimdi, tek sıra halindelerdi. Bir süre koştuktan sonra, adanın çeşitli ses ve kokuların acımasızca ortalıkta dolandığı bir kösesine gelmişler ve karşısına çıkan ilk insanların üzerine, kim olduklarına hiç mi hiç dikkat etmeden, dertlerini anlatmak üzere, bütün güzeliyle koşmuşlardı. Bahsi geçen durum, çeşitli sorunlara sebebiyet verdi – Gündüz'ün burnu yeniden kanamaya başlamıştı.

Hikâyeyinin devamı

Dünyanın geri kalanından kopuk duran bu adanın üzerinde, yıllar yılı, bir manastır bulunmaktadır. Kaplarında tembel sineklerin uçuştuğu ve içine girer girmez insanda inanca karşı

bir merak uyandırın bu kutsal mekânın üzerinde, puslu sonbahar günlerinde bazan kargalar toplanıyorlar; ortalıkta dolanan pek çok gezgin de, yaşadıkları hayatın üstüne kurulu olduğu temelleri bile isteye sarsarak, *inancın* nasıl bir şey olduğunu anlamayı isterler. Böyle bir yere kendini kapatmak, nasıl bir duygudur? Sabah akşam dua etmek, nefrine hâkim olmaya çalışmak, belli dönemlerde ağızına tek lokma koymamayı içtenlikle kabullenmek... nedir bunların anlamı? Tarih boyunca misyoner dediğimiz kişiler, pek çok defalar uzaklarda yaşayan halklara doğru yolu göstermeye çalışmış, bu uğurda da çok kan dökülmüştür. Bahsi geçen olayları gerçekleştirenleri anlamaya çalışalım: Kimilerinin sömürgeci diye isim de taktığı bu kişiler, aslında yüce bir amaca hizmet etmektedir. Bir milletin geleneklerini, mantığını, ruhunu, o milletin dininden daha iyi yansitan tek bir şey var mıdır? Ama öte yandan, milletler arasında anlaşmayı sağlayan, köprüleri kuran bu misyonerlik faaliyeti, çok daha önemli bir şey de yapar – iki insan arasında, baş mevzusunun yaradının kendisi olduğu bir konuşma başlatır. Bu görüşmeyi başlatan kişi, karşısındakine şu tür bir soru sorar: “Sence bu evreni kim yarattı? Sence nereden geliyoruz? İnandığın şeyleri bana say.” Bugün insanların büyük çoğunluğunun yemek sofralarında, yahut kahvehane masalarında dinden, yaratılıştan ve benzeri konulardan bahsetmemesi, bir talih değil, bilakis ahmaklıktır.

Misyoner isimli kişileri, sömürgeci dedikleri başkalarıyla aynı sepete koyup, bu sepeti de okyanusun dibine gönderenler, günümüzde kendilerine konuşacak konu bulmakta zorlanırlar. “Son zamanlarda sokakta sincap gördüğün oluyor mu hiç?” “Hayır, peki ya senin?” “Hayır.” “Geçen gün kolumu sıvrisinek sotku.” “Öldürseydin ya.” “Öldürdüm zaten.” Kategorik olarak, yaratanı yarattığının üstünde tutan bir şey yoktur, ne de olsa belirli öznelerin belirli hareketlerinden bahsetmekteyiz. Fakat çeşitli öznelerin belirli eylemlerinden bir ömür boyunca bahsedip de, özneleri yaratandan hiç bahsetmemek neden? Hiç mi bahsetmeyeceğiz Allah’tan? *Hiç* mi? Onu artık eskisi gibi görmüyorum, evet, artık Allah bir tür edebi kahraman... Museviler onunla kavga ediyor, Hristiyanlar onunla arkadaş gibi, Müslümanlar da, Avrupa ülkelerinde Allah’ı trenlere, uçaklara ve hatta otelle-

re sokmaya uğraşıyorlar. Allah, çok havalı ve onu bir ünlü gibi görmeyi sevenler var. Biraz konu dışına çıkmakla birlikte, sizlere Kanadalı bir dostumdan bahsetmek istiyorum. Kendisi, haşhaş olarak adlandırılan bitkiyi avuç avuç tüketen ve pazar günleri ata binmekten hoşlanan biriydi. Kimi zamanlar onu haşhaş çekip at üstünde kırlarda koştururken gördüğüm de olmuştı – nevi şahsına münhasır bir kişiydi. Sonra arkadaşım, bir gün, bütün Avrupa ve Amerika halklarının şeytan olduğuna, alçak, aptal ve hatta iğrenç olduklarına karar verdi. Buna sebep olan, dinlediği kimi müziklerle okuduğu kimi kitaplardı. En sonunda, tahmin ettiğiniz üzere Kanadalı genç kendini Allah'a adadı ve bugün çok mutlu. Ancak bununla birlikte, onun yaptığı sohbetler de şunun ötesine geçemiyor: "Son zamanlarda ne sıklıkta ibadet ediyorsun?" "Neredeyse her gün." "İbadet ederken hiç terlediğin oluyor mu?" "Evet, ama ben zaten çok terlerim." "Peki hiç ibadet ederken aklına komik bir şey geldiği oluyor mu? Ben geçen gün, ibadet halindeyken, kendimi bir balon olarak gördüm – ipimi çeken çocuğun yüzünde alçak bir ifade vardı. Uçuyordum azizim! Sonra kafamı çevirip baktım ve ne göreyim? Güneş de bendim. Gitgide ayın ve hatta diğer gezegenlerin de bizzat bana benzedikleri bir evrende gezindiğimi idrak etmekteydim. Tüm dış dünya, kişinin kendisinin parçalı ve sonsuz bir yansımmasına dönüştüğünde, bir başka deyişle..." Evet, bir başka deyişle, evren aynalaştığında, kişinin elinden ne gelir? İşte gerçekten de önemli sorular bunlardır bana kalırsa. Peki inanç için biraz da makul olmak, tek bir şeye sebatla inanmayı kabullenmek de gerekmmez mi? Bahsettiğim Kanadalı genç, elinde bir ot parçası, az önce tariif edilen manastırın kapısında oturmuş, sessizce dünyayı seyrediyordu.

Ne güzeldir hiçbir şey yapmadan dünyayı temaşa etmek! Ne güzeldir yaz akşamlarında bir bankın üzerine uzanıp bir kitap okumak, yahut bir öküzü afiyetle, tek bir lokmada yemek! Manastırın bulunduğu yerden görülen manzarada çürümeye terk edilmiş bir gemi enkazı vardı ve bu enkazın çevresinde, hayatın uzunluğunu, zenginliğini ve geçiciliğini göstermek istercesine dikilmiş çeşitli heykeller bulunmaktaydı. Ta Kanadalı gencin bulunduğu yerden seçilebilen bu taştan canavarlar, ağızlarını

sonuna dek açmış, geriye yatırdıkları kafalarıyla gökyüzünde uçuşan leş kargalarına ve Gündüz'ün varlığını şimdi fark ettiği akrabalarla kelaynaklara bakıyor, ortalarında yatan enkazı, bu şekilde, adeta tarihin, değişen kültürün ve insanların gazabından koruyor, ama bunu seyredecek yegâne kişilerin birkaç tane ihtiyar, inançlı ve yarı kaçık din görevlisi olmasını içten içe bilmenin verdiği rahatlıkla da (bu düşünceleri düşünen kişinin görüsüne göre), arada sırada yorgunluktan bitap düşmüş kafalarını serbest bırakıyor, belli belirsiz duyulan bir sesle horladıklarını kimse fark etmesin diye de, üzerlerinde gezinen rüzgârı özel bir biçimde kesmek suretiyle, ortalığı kaynağı meçhul bir uğultuya boğuyorlardı.

Kahramanımızın yanına yaklaşan ihtiyar, zenci bir adam, bir yandan ipinden tuttuğu katırını çekerken, bir yandan da uyuşmuş bacaklarını açarak, kısa süreli de olsa, vücutunu rahatlattı. Maalesef, eşekler cehennemini boylamasına çok az zaman kaldığı her halinden belli olan yaşını başını almış bu adam, şimdi Gündüz anlıyordu ki, manastırı yiyecek içeceğin getirip götürmekle görevliydi ve bu görevini, son zamanlarda ekseriyetle ihmali ettiği için, tanık olduğumuz bu son seferde, katırının sırtına koca koca küfeler, insanın dünyada ancak hilkat garibesi caddaların kullandığını düşüneceği kara kazanlar ve de kulağa biraz tuhaf gelmekle birlikte, bir at ölüsü yüklemiştir. Zavallı hayvan.

Atın gözleri açıktı ve Gündüz, bu gözlerde kendi yüzünü gördü. Katır, başını yorgunlukla öne eğmiş, yüzünde çilekeş ve boş bir ifadeyle yere bakıyor, ağır ağır nefes alıp verişine gizlediği bir tür her şeyi kabullenmişlik duygusunu ifade etmek için de, kuyruğunu belli belirsiz sallamak suretiyle, hâlâ hayatı belirtilerinin yerinde olduğunu, şimdi karşısına geçmiş kendisini seyreden kişilere gösteriyordu. Burnundaki kanları hayvanın tüylerine utanmasızca sildikten sonra, Gündüz sağ elini havaya kaldırdı. Herkes kulak kesilmişti. Ne buyuracaktı onları yönetmekle yükümlü olan bu taşra Allah? Sevgili kahramanımız, duydaklarını aralayıp da hayvanın bir an önce serbest bırakılmasını müzikli bir edaya sahip harikulade bir sesle emrettiğinde, zencinin gözleri hemencevik kapandı ve yorgun ihtiyar, böyle bir karara en ufak bir itirazı dahi olamayacağını herkese açıklayan

bu ifadesinin yarattığı tepkiye, doğal olarak tanıklık edemeden, tatlı bir uykuya daldı. Abdurrahman, bahsi geçen kişiyi kollarıyla ayakta tutuyordu – sanki, üstündeki iktidarı, sorumlulukları ve gücü başka birine verdiginden rahatlamlı, hafiflemiş ve şefkatlı bir ruha sahip olmuştu. Fakat abartmamak lazım. Şeytanın avukatı da, şu içinde bulunduğumuz evrenin refahı için değil, efendisinin kendisine vermeyi vaat ettiği şeylerin belli belirsiz hayaliyle yaşıyor. Bu tür duyguları anlamak için, dinle tanışıklık şarttır ve işte şimdi, bu yüzden, Kanadalı rahibin kafasının içine girecek, talihsiz gencin beyninde dolaşan kelimeleri de, adeta dev bir vantuz gibi emeceğiz. Metafizik konulara hiçbir zaman ilgi duymamış olanlar ve şu içinde bulunduğumuz cümle bitene dek de ilgi duymayacak gibi olanlara, tavsiyemiz, derhal bu kitabı çöpe atıp, açıklık bir alana gitmeleri. Bu şekilde, kendi terk edilmişlik duyguları içinde, sincapları, kayın ağaçlarını ve rüzgârin hoş bir biçimde üzerinden geçtiği çimenleri seyredip, belki bir gün inanma cesaretini gösterecekleri bir şeylerin haysini de kurabilirler.

Hayatın sillesini yemektense, kendilerini karanlık hücrelere kilitlenmiş bizim gibi talihlilerin, böylesi güzel manzaraların tadını çıkarması, çok rahatsız edici. Mide bulandırıcı. İğrenç. Asıl hayatları dert içinde geçenlerin huzura ve süküne kavuşmaları lazım gelmez mi? Ne büyük acımasızlık! Aşkta da böyle olur: O yemyeşil koruya, sessizce süziilen akarsuya, ortalıkta koşturan bir atmamacaya, yani kadınlarla erkekler arasındaki ilişkilerin acayıp ayrıntılarına, yukarıdan, yüksekçe bir yerden bakmak, bu korunun leş kokusunu duymadan, akarsunun tuhaf bulutumsu havasını teninde hissetmeden ve atmamacanın yüzündeki o olağanüstü değişik ifadeyi hiç görmeden bakmak, kişiyi, tüm bu renk, hareket ve yer yer tiksindirici kokulardan uzak tutar, onları yanlış değerlendirmesine sebep olur, ama nihayetinde, insan, gördükleri hakkında ileri geri konuşmaktan başka meşgalesi olmayan geveze bir mahruk olduğundan, bir yandan da, bahsi geçen atmamacanın yaptıkları hakkında konuşmadan da edemez. İşte aşk üzerine, hayatın manası üzerine onca laf etmiş tüm o kafa ütüleyici aptallar da, biraz bana benzerler. Manastırılmış! Elimde olsa, bu manastırı yerle bir ederdim. Buraya ilk geldiğim günü de hatırlıyorum – üzerinde yırtık pirtik bir gömlek ve çok giyilmekten diz kısımları beyazlaşmış bir pantolon

vardı. İçeri buyur ettiler; merdivenleri çıkarken, ayaklarımın her basa-mağın tahtasında belli belirsiz gıcırdadığını işittim. Bir parça gergin olduğumu kabul ederim. Ruhumu teslim edeceğim adamla görüşmeye gidiyordum. Acaba kendisine uzattığım şeyi kabul edecek, ruhumu o harikulade hücrelerden birinde tüm kötülüklerinden arınmış bir tür ahlak meşalesine dönüştürebilecek miydi? Kapıyı sakalları yirlere kadar uzanan, ihtiyar bir adam açtı. Çıplak ayak parmakları, beyaz tüylerin arasından rahatsız edici bir edayla dışarı çıktııyordu ve hatırlıyorum da yürüürken en büyük korkum, yanlışlıkla ayağına, ya da sakalına basmak suretiyle, adamı yere düşürmekti. Bu sakalın aynı zamanda bir tür elbise işlevi gördüğüünün de canlı tanığıym – keşiş, üzerine başka bir şey giymemişti. Yer yer kalçalarının kenarlarındaki tüylerin, uzun, hatta mucizevi sakalıyla birbirlerine karıştıkları, hayaletimi, metafizik bölgeleri de seziyordu keskin baktılarım. Bununla birlikte, karşısındaki ihtiyarın, benimle ilgilendiği yoktu. Odasının camının başına gidip, bir süre yüzünü aydınlatan ışığın geldiği manzaraya –şimdi benim de baktığım aynı manzaraya! – kafasının içinde ne bir duyguya ne de düşünüce olan bir manda gibi, boş boş bakarken, bir yandan da, ağzında bir şeyler içginiyor, yahut geveliyordu.

— Nedir isteğin, anlat, dedi.

— İsteğim, iyi insan olmak, mutlu olmak, dedim ve oturduğum rahatsız koltukta kafamı kaldırıp da onun bulunduğu tarafa baktığımda, keşinin burnunu karıştırdığımı, bununla yetinmeyip ağızma soktuğu diğer elinin tırnaklarını da, teker teker, büyük bir ciddiyetle yediğini gördüm. Sirtındaki tüyler epey uzamışlardı. Yanına gelip viçudunu utanmasızca sergileyerek bir tabureye çöktüğünde, mucizevi sakalı hemen merdiven misali katlanmış ve bacaklarının arasında, sarkaç gibi, bir sağa bir sola gidip gelen bu organ, zemindeki yarısı kırık tahtalarдан birinin üzerinde, kendi kendine, ufak bir çalılık oluşturmuştu.

— Bizim köyden yiyecek içecek getirip götürürecek birine ihtiyacımız var, dedi manda suratlı ihtiyar bacak bacak üstüne atarak. Sabahları düzungün bir kahvaltı etmek, bizim de hakkımız. En ufak bir dünyevi mutluluğu bize çok görmek neden? Şehirdeki adam, hiçbir şeye inanamıyor, kendinden üstün tek bir varlığın dahi varlığını kabul etmiyor, hiçbir yüce duyguyu içinde duyamıyor, para kazanıp... işmek dışında, mandalardan farksız bir hayat sürüyorsa, bu, ona, benim gibi inançlı ve mutlu birini küçümseme hakkını, çok merak ediyorum, nasıl veriyor? Sen sif

buraya gelerek dahi bir cesaret sergiledin. Bir şeye inanmak, güzel bir şeye inanmayı istemek, anılar arasında kaybolmak, güzel hatırlardan oluşan bir saat geçirmeyi arzulayabilmek, her zaman cesaret gerektirir. Belki o sakallı sapiğın evine uşak olarak girdiğini söyleyerek alay edeceklerdir seninle – hiç aldırma. Herkesten değişik biri, alay konusu ve kara koyun olmak zordur hep... Şimdi, söyle bana, burada çalışmayı, tüm zamanımı bu sıkıntılı hayatı vakfetmeyi, gerçekten istemekte misin? Şehirdekilerden biri olmayı seçmek, senin çıkarına; buraya gelerek, kendi aleyhine bir şey yaptığını, iyi bil. Utanç verici, aptalca, sadece zavallıların yapacağı bir iş yapmak üzeresin. Ama başka kimseyin başka hiçbir şeyden alamayacağı mutlulukları, inancı, görülmeyeni görmeyi, işitilmeyeni işitmeyi, duyulmayanı da duymaya hazırlan!

Daha sonra, keşiş bana bir fincan çay verdi, hemen içtim. İçindeki şeker, tam ermediğinden, ağızma geldi, midem bulandı ve benden cevap bekleyen ihtiyarın üzerine kustum. Ağızmdan çıkanlar arasında, o sabah çığ çığ mideye indirdiğim bir hindinin kanatları davardı ve bunu gören keşisin gözlerinin fal taşı gibi açıldığını, şimdi ben de faldır faldır dönen gözlerimle görebiliyordum. Asıl rahatsızlık verici olan şey ise, o günden bu yana hayatını yanında geçirdiğim bu pek müihil kışılığın, daha önce bahsettiğim –evet, insan kendi kendine düşünürken böyle şeyler de söyler– daha önce bahsettiğim mucizevi sakalının da, midemden çıkan o iğrenç karışımı bulanmasıydı. Hiç şüphesiz, öleceğim güne dek bütüün yaştım, suçluluk duygusuya gelecek, zaten kendi halinde ve epeyce de tuhaf biri olan keşiş de, fırsatını buldukça nasıl da ağını tutamayan biri olduğumu yüzüme yüzüme vuracak, hatta, çok öfkelendiği anlarda da, yüzüme yüzüme kusmaktan, kendini alamayacaktı.

Gerçekten de böyle oldu. Yemeklerin getirilip götürülmesi işlerini üstlenmek üzere bir hafta sonra işe alınan zenci bir yerliye, keşiş o kadar kötü davranışır, ahıra indiği vakitlerde ona öylesine kulak tırmalayıcı ve rahatsız edici bir sesle bağırırı ki, zavallı ihtiyar, korkuya kendini yere atar, eliyle yüzünü örter ve gerek alnına, gerek ensesine, gerekse kaba ellerine büyük bir hissümla inen kirbacın ritmik sesini hiç şikayet etmeden dinlerdi. Bana ve diğer keşiş dostlarına öğretilenlerden biri de, boyun eğme kavramıydı. Keşiş, elinde kirbacı, herkesi sıra kirbacından geçirirken, başımız öne eğilirdi. Neredeyse herkesin zenci olduğu bu adada yaşayabilmenin bedelinin bu olduğunu, çok sonra anladım.

Evet, bana kulak verenler: Kendi kendime konuşmakla birlikte, bütün dünyaya da, buradan seslenmeyi isterim. Bazan inanç, yegâne kurtuluş yoludur. Kirbaç yesek de, onu kollarımızı açarak kabul ederiz. Bize gibi bir azınlığın yemeklerini taşıma işi zenci ihtiyarın hayatını kurtarıyordu, çünkü karnını doyurması için diğer yegâne yol, eline bir balta yahut ok alıp, çiftliklerinde veya depolarında et bulunduranlara saldırmak, onları öldürmek ve gerekirse, bütün ailelerini de öldürmekti. İşte dostlar, orman kanunları egemen olduğunda, hayat böyle biraz acımasızdır. Su mu içmek istemektesiniz? Şelalenin kontrolünü elinize geçirin. Isınmak mı? Bir kibrî çakın ve ağaçları, bütün ormanı yakın. Kişi, dışarıda, huzur içinde yürüyebilmek için, bir ayıyi çıplak ellerinizle boğazlayıp, bu uysal hayvanın postunu derisinden ayıranız ve bu postun içine girmeniz gereklidir.

Dikkatli okurlar, son tarif edilen elbiseyi, kahramanlarımızdan birinin babası olduğunu iddia eden yaşlıca bir beyefendinin, bir süre evvel üzerinden hiç çıkarmadığını hatırlayacaklardır; hayal gücü iyi çalışan okuyucular ise –onları daha çok seviyoruz– bu durumu anımsayamamakla birlikte, kafalarında bir süredir nedensiz yere belirip duran bu adamın (mal sahibinden bahsediliyor), geceleri nasıl da postuya yatağa girdiğini ve karşı cinsle ilişkilerinde de, biraz da insan olduğu anlaşılması diye, oynadığı ayı rolünden hiç çıkmadığını, mutlaka içten içe düşleyip kendi kendilerini eğlendireceklerdir. Katırın yanında Rahman'ın desteğiyle ayakta duran zencinin çenesinin düştüğünü, kaptanın da bu çeneyi eski haline getirmeye, yani kapatmaya çalıştığını yazarken, ben de bir parça eğlendiğimi itiraf etmeliyim, ama şimdi olacaklarda eğlenceli bir yan görebilenlerin vay haline demekten kendimi alamadığımı söylemekten kendimi alamamakta olduğumu bildirmem şart. Evet. Herkes hazırlı şayet, şimdî hep birlikte, Kanadalı dostumuzun yüksek sesle yaptığı konuşmasına kulak vereceğiz.

“Ben Allah’ım,” dedi Gündüz ve bu akıl almaz gerçeği hazzı medebilsin diye bir süre beklerken, karşısında siyah keşîş kıyafteleri içinde duran adamın yüzünü inceledi.

“Ben de Ben’im,” dedi meraklı gözlerle bir kahramanıma, bir arkadan gelen katıra, bir de ayakta uyuyan zenciyi bakan ve tüm bunları aynı anda yaptığı için, bir dörtyol ağzına ben-

zeyen adam. "Memnun oldum. Fakat sizin Allah olmadığınızı kanıtlamaya hazır olduğumu söylemem gerek. Ben, Allah'ın bir hizmetkâriyim, hayatı onun yolunda yürüyerek, onun için zorluklara göğüs gererek, acılar çekerek ve nihayet, taş duvarlı hücrelerde yerde çırılıplak uyumaya dahi itiraz etmeyerek geçirdim. Buradan çıkan sonucun şu olduğunu söylemekten, acaba hata mı etmekteyim? *Allah hakkında konuşmanıza itirazım yok, fakat Allah olduğunuzu söylemenize tahammül edemeyeceğim doğrusu.* Hemen sözünüzü geri alın, pişmanlık belirtin ve (burada keşiş parmağıyla vadiyi işaret etti) ve derhal aşağı atlayın." "Bunu yapmayacağım," dedi Gündüz, olmasını istediginden daha kararlı bir sesle. "Bunu yapmayacağım ve siz, ben ne istersem onu yapacaksınız."

Gördüğü üzere, umutsuz bir durumu bu. Fakat keşiş büyülü gösterdiği ve alttan aldığı için, kavga olasılığı azalmaktaydı. "Peki, ne isterseniz onu yapacağım. Bana Allah olduğunuzu söylediniz –bana kalırsa tartışma götürür bir açıklama bu. Yine de, size itiraz etmeyeceğim. Siz Allah'sınız. Dilerseniz, birlikte manastırı gezelim ve kendini yüce değerlere adamış kişilerin ne yapıp ettiklerine söyle bir bakalım. Var misiniz?" Böyle bir teklifi reddetmek için, insanın ya kör ya da topal olması gerekiydi ve Rahman, tek gözü kör ya da en azından eksik olan bir kimse olduğundan, keşinin söylediğine itiraz etme hakkına, halihazırda, fersah fersah sahipti. Oysa, duydukları Gündüz'ün hoşuna gitmişti. Öpsün diye uzattığı elini, yüzünde huzurlu bir ifadeyle sıkan keşle kol kola girdiler ve ilk başta göze bir parça tuhaf gelmekle birlikte, manastırından uzaklaşmaya başladılar. Hafif eğimli bir yolda yürüyorlardı; bir doğan, kanatlarını iki yanda birleştirip Rahman'ın sağ omzuna kondu. Açık arazide circircböcekleri, gizlendikleri belirsiz köşelerden aynı tempoya yillardır söylediğleri o tuhaf, kendine has, mide bulandırıcı şarkıyı mirildanmactaydalar. Kaptan, yol boyunca yürürlерken, düşündü: İnsanların terk ettiği boş arazilerin hüzününü, son beş senedir tek bir kişinin dahi içine girmemiş olduğu, issız, içten içe çürümüş daireleri, bu dairelerin içleri kuş, köpek ve at pislikleriyle dolu balkon, bahçe ve merdivenlerini, Berlin'de vakti zamanında ziyaret ettiği bir birahanede kol kola girmiş dans

eden, yanakları al al, kısa pantolonlu, yeşil tüylü şapkalı, beyaz saçlı adamları ve onların her zaman için o meyhaneyi –ve başkalarını da– doldurup taşırıldıklarını... Sonra, hissetti: Hep denizlerde, okyanuslarda, nehirlerde olmanın kişiye kazandırdığı özgürlük duygusunu ve bu duygunun hemen karşı kıyısında yer alan mutsuzlukları, uçsuz bucaksız ufukta görülen yegâne şeyin belli belirsiz bir kuyrukluyıldız olduğu şubat gecelerinde, eli direksiyonun üzerinde anlamsızca beklerken gördüğü rüyaların onda yarattığı mahmur dehşetleri ve doğduğu şehirde çalan ve ta Oğlak Burcu'ndan iştebildiği kilise çanlarının uzak gong gong gong gonglarını... fakat aniden duyduğu bir ses, onu bu düşüncelerinden uyandırdı ve gözlerinde eşine benzerine zor rastlanan bir dehşet ifadesiyle, kaptan, bir süredir düz toprak patikada yürümemi biraktıklarını ve bir bataklığın içinde ilerlediklerini, üstüne üstlük, bu bataklığı mesken edindiği her halinden belli olan bir timsahın, adeta arka ayakları üzerinde doğrulup bir insan pozisyonu alarak, koskoca ağını hafifçe araladığını, buna tanıklık eden Joe'nun bacaklarının da, kurulmuş bir oyuncaklık gibi, mekanik hareketlerle koşmaya başladıklarını ve fakat –muhtemelen bataklığın içinde olması dolayısıyla– Amerikalı ressamın, çapasını denize atmış bir gezi teknesi kadar durgun vaziyette, beklemeyi sürdürdüğüyü gördü. İşin tuhaf yanı, hiç kuşkusuz, başarısız şairin yüzündeki koşma-kaçma-ortalıkta sıvışma ifadesiyle, vücutunun akla hemen heykellerinkini getiren taştan durgunluğu arasındaki eğlenceli farklılığı. Keşş, olup bitenlerin farkına biraz geç varmakla birlikte, durumu bütün ayrıntılarıyla kavradığında, ağını açıp konuşmakta gecikmedi: "Bataklığa battık, kaçan kurtulur demişler, üstüne bir de timsaha çattık."

Dev yaratığın gözbebekleri hızla küçülürken, bataklığın Rahman'ın bulunduğu kısmından iç karartıcı bir ses yükseldi. Manastırın çanları çalıyordu ve Gündüz, aynı anda, midesinin zil çaldığını da düşündü. Neyi yiyebilirdi peki? Timsahı mı?

XXIV.

*Hayatta kalma mücadelesi – Manastırda olanlar –
Karga ayvayı yiyor*

Keşiş, tüm bu yaşananlardan dolayı, pişmanlık ya da sorumluluk hissediyor gibi değildi hiç. Maceraperest dostumuz ise, suçlayacak birini arıyor, bu role uygun olduğunu içten içe hissettiği Joe'nun hayatına hemen o anda bir son vermeyi de, her şeyden, hatta açlığını bastırmaktan dahi daha çok istiyordu. Bu başkalarını şeytan ilan edip de kendini melek görme hevesi neden? Neden kaşıntılarımız yüzünden kollarımızı kemiren sıvrisinekleri, baş ağrılarımız yüzünden içtiğimiz içkileri, ağaçların ortadan sırra kadem basması yüzünden de, kitapları suçlamak? Bunlar arasında ne tür bir bağlantı olduğunu, hiçbir zaman anlayamamış, bu bağlantıyı bana anlatsınlar diye yanlarına sokulduğum kişilerden de, her daim sukut-u hayale uğramışındır. Bazan, bir milleti kurtaran kahramanlardan, hatta yerçekimini bulan kişilerden dahi bahseden insanlara rastlıyor. Dünyanın yuvarlak olduğunu, demek o keşfetmiş! Demek o ilk defa köpeklerin dişlerinin keskin olduğunu akıl etmiş. Aman ne güzel. Her şey keşisin suçu. Oh ne rahat. Yüce bir varlığa inancı olmayanların kurdukları alelade sebep-sonuç ilişkileri de, yetti artık.

Timsah, Joe'yu çiğnemeye, hafif hafif başlamıştı. Ruhunda korkunç bir dalgalanma, bununla birlikte baş gösterdiğinde, şair, gözlerinde yaşlarla kafasını kaptana çevirdi ve şunları söyledi: "İlhgam geliyor, hazır ol, her söyleyeceğimi yaz, zengin ol."

Bu esnada, Sahip'in oğlu, sağ gözündeki siyah bandın kendisine kattığının farkında olur gibi durduğu korsan havasıyla çevreyi kolaçan ediyor, böyle durumlardan paçayı sıyrmanın yegâne yolunun iki dudağının arasında gizlediği cümlede olduğundan hiç şüphe duymuyormuşçasına, kendinden emin bir ses tonıyla çaldığı ıslığın havasına, yer yer kendini çok kaptırarak, bataklığın içinde bir alabalık gibi çırpinip duruyordu. Gündüz, içinde bulunduğu durumdan duyduğu korkunç rahatsızlığı daha fazla gizleyemedi. Bir eşekarısı gibi vizildiyor ve iğnesini yer yer bataklığın altından kızıl saçlı kaptanın kaba etlerine batırıyordu. Nedir bahsi geçen bu iğne? Kahramanımız tırnaklarını kesmeye vakit bulamamıştı son zamanlarda. Peki neden başına gelen tüm olaylardan sorumlu tuttuğu kişiyi, bir başka deyişle ressamı değil de, hiçbir günahı olmayan kaptanı sokuyordu? El cevap: Tim-sahla yemeği arasına girmek, akıllıca bir iş değildir hiç.

Size de olur mu bazan: Aklinız bir kadınla, bir erkekle, bir şehirle, bir işle, bir dertle, bir hikâyeyle meşgul ortalıkta dolanırken, bir kahve köşesinde, bir merdiven başında, yahut bir kuyu dibinde, kendi hayatından dünyada olup biten başka hiçbir olay yokmuşçasına bahsedeni kişilere rastlayıverir, onların kafalarından geçenlerin de, tuhaf bir mantıkla, bizi esir alivediğini hissederiz. Onlar arasında yerimiz yoktur bizim – hayır efen-dim, yegâne seçenekimiz, kendimiz olmak, kendi hayatımıza devam etmek... ve başkalarının kılere de, ancak şöyle bir dege-bilmektir. Bahsi geçen kuralları çok eski medeniyetlerin kral-ları ve mübaşirleri kafa kafaya vermek suretiyle koymuşlar. Ne güzel. Kendimiz olmaktan başka çaremiz olduğunu bilmekten başka çaremiz olmadığını... bilmekte ne kadar büyük bir huzur ve mutluluk mevcuttur. Ama hâlâ ısrar ederiz ve o konuşmada bir yerimiz olması karşılığında, pekâlâ tapusu bize ait olmayan pek çok binayı, ağını tuhaf bir tempoya açıp kapayan o kişiye, gönül rahatlığıyla devredebiliriz. Bir defasında, Münih'te, şehir merkezinde yer alan büyük katedrali ilk defa o gün tanıştım, ihtiyar bir adama devretmiştim. Bu kişiyi kitabına alırken, niye-tim belki biraz da hikâyemizi daha zengin, daha geniş kılmak. Hep aynı evde oturmaktan sıkılmaz mısınız?

Solgun, sarımsı, çekingen bir ışık, masaların üzerinde do-

lanıyordu; bir güvercin, üzerinde durduğu demir sandalyeyi ayaklarıyla kavramış, yarı açık ağızında duran fare gözlü böceği ne yapacağını, sanki hiç bilemiyordu. Oturdum, bir sigara yaktım. İnsanlar, göç eden kuşlar gibi hızla doldurup boşaltıiyorlardı manzarayı, tramvaylar çin çinçinlayarak Marienplatz'a beş milyon yıl önce yerleştirilmiş kaldırım taşlarının üzerinden geçiyor, bu esnada, çevrelerine, tuhaf, pis bir de koku yayıyorlardı. O günlerde mutluyduk; henüz uçaklar icat olunmamıştı, uçmuyorduk, ama yine de, hiç de zorlaştırmıyordu bu hayatımızı.

Bugün Londra'ya üç saatte gidemememin bana etkisi nedir? Hem uçmayı normal bir olgu olarak, kuşlar dışında bizlerin de sık sık icra etmemiz lazım gelen bir faaliyet olarak görmenin manası nedir? Bu sorulara cevap vermeyi reddediyorum, típkı oturduğum sandalyeye, uykularında yürüyen kişilerin ürpertiçi, tuhaf adımlarıyla yaklaşan ihtiyara cevap vermeyi en başta reddettiğim gibi. Göz altlarındaki çizgiler çok sıktı, kulakları aşırı büyük, dudakları da fazlasıyla kalındı. Sağ eli hafifçe titriyordu ve sandalyeyi çekip de karşıma oturduğunda, sesinin de titreyeceğini hemen hissetmiştim. Haklıydım da. Karısının iki hafta önce kanserden olduğunu söylemişti bana. Daha ilk cümlesini kurarken bile, harfleri öylesine bir edayla yuvarlamıştı ki ağızında, bu harflerden yalnızca acı, yalnızca mutsuzluk çıkacağını hemen anlamıştım.

Bir sigara yakmış, iki üç nefes çektiğten sonra, zavallı kâğıt parçasını yere atıp, başını sağ eline yaslamişti. Melül melül bakarken bana, dünyayı onunla birlikte seyrettigimi düşünüp kederlenmiştim. Sonra, ağır ağır yükselen bir deniz gibi, ihtiyarın dizleriyle masa arasındaki bölgede bir yaratık baş göstermişti. Bir maymundu bu ve kara gözlerinde, tüm kötü maymunlarda bulunan, o aynı anda hem derin hem de yüzeysel olan bakıştanvardı. Hafifçe öne doğru eğildim ve ağızında bir fıstık olduğunu fark ettim. Nereden bulmuştu fistığı? Kendisine sormayı istedim, ama cesaret edemedim. "Çok muhterem biriydi," dedi adam; "bana her gün yeni bir börek açar, ocak ayı geldi mi de, mutlaka başıma giymem üzere bir çorap örerdı. Bu çoraplar hâlâ eviminin küçük odasında durmakta, ama börekler hakkında aynı şeyleri söylemek, maalesef mümkün olamamakta." Güldüm

ve sanırım öylesine içten gelen bir kahkaha attım ki, maymun, o an masanın üzerine atladi hemen ve küçük ellerinin üzerinde ilerleyerek, iyice yaklaştı bendenize.

Hedefi, önumde duran fincandı; kafasını içine gömdü ve yeniden dik duruma geçtiğinde, çenesinden aşağı akan kahveyi gördük. "Yitirmek zor," dedi adam ve bir eşya, yahut meyveymiş cesine, tek bir hareketle, maymununu kavrayıp kaldırdı, yeniden dizlerinin üzerine yerleştirdi.

"Sokakta farkında olmadan birkaç kuruş para kaybetsem dahi, akşamları evde hüngür hüngür ağlardım. Beni teselli etmeye geldiğinde, yalnız kalmayı istedigimi söyledim kendisine. Gitmezdi ama; gitmezdi de, elime para tutuşturtmaya çalışır ve böylece de beni daha çok öfkelendirirdi. Bir gün onu yitireceği mi bilsem, o paraları almaz miydim hiç?" Bu sözlerle birlikte, ihtiyar adam hâlâ ensesinden tutmayı sürdürdüğü maymununu bir telefon ahizesiymışçesine havaya kaldırip kulağına götürdü. Sessizlik. Birbirimize boş gözlerle baktık ve ben merak ettim: Ne duyuyordu? Hayvanın mide kısmı, ihtiyarın kulağıyla aynı hizadaydı. Belki de, sindirilen bir fistığın, hafifçe, hayvani bir güçe dönüşmesinin, gerek insana, gerekse böylesi bir olaya tanıklık eden her tür maymuna (bazi okurlarımız burada söylemek istenen şeyi çok iyi anlayacaklardır, eminim), evet dostlar, her tür maymuna da şaşkınlık veren sesiydi ihtiyarın duyduğu. Bilemedim. Bilemezdim. Yaşamadığımız hiçbir şeyi bilemeyez ve bize koca koca uygurlıkların iç dünyalarını, tuvalet alışkanlıklarını ve yüksek ideallerini anlatan tüm o tarihçilerin, ancak ve ancak üçüncü sınıf işportacı şaklabanlar olduğuna, hemen şimdi yemin etmezsek, bazlarınımızın başı çok fena ağrıyacak. Eminim ki, o an, ihtiyarın yüreğine dalga dalga yayılan ağrı da berbattı, ne de olsa adamçağızın yanaklarından, gözyaşları iki ayrı dere halinde çenesine doğru süzülmekteydi. Ona doğru uzandım, istedim ki kendisini bir parça teselli edebileyim. Fakat ihtiyar ne yapsa beğenirsiniz? Sağ elinde tutmayı sürdürdüğü maymunuya, kafama dört defa vurdu. Bununla da yetinmedi, pis ihtiyar -Allah uzun ömür versin-, bana şu lafları etmek suretiyle, akl almaz bir sözlü saldırırda da bulundu: "Sen benim karım değilisin. Açıları sözlerle telafi edebileceğini sananlar, yalnızca çocuklar ve aptal-

lardır. Az önce kafana indirdiğim maymun dahi senden daha akıllı, o bile böylesine aptalca bir girişimde bulunmadı. Gözyaşlarımı dindirmek mi istiyorsun? Ne yapacaksın, karım mı olacaksan... istedigin, yapmayı düşündüğün, bu mu? Bir defasında bir kilisede (ihtiyarın Hristiyan olduğunu itiraf etmem lazım), evet ne diyordum," dedi dikkati dağıtan adam korkunç bir sesle bağırmaya başlayan maymunu bir izmaritmişçesine kaldırıma fırlatarak, "bir defasında bir kilisede, çok saygıdeğer bir din görevlisi, haftalık pazar konuşmasını denizcilik konusuna ayırmış ve yaklaşık dokuz buçuk saat süren konuşmasını, lafla peynir gemisi yürümez diyerek nihayetine erdirmiştir. Teselli aramıyorum ben, acımı doya doya yaşamak istiyorum. Dertlerimin çözümü mevzusunda ileri geri konuşmakla 'şu katedral benim' demek arasında fark yok hiç."

Evet dikkatli, sabırlı, bu kitabı okumaktan başka işi olmadığını artık iyice anladığım, ama çabalalarının karşılığında bir ödül de beklediğini içten içe hissettiğim, tatlı okur: O anda kafama maymunla vurulmasının içinde yarattığı korkuyu üzerinden atmış ve: "Ama o katedral *benim*," diye mirildanmıştım. "Bahsi geçen tarihi yapıyı size devretmem de, tek bir *sözüme* bakar. Bir başka deyişle, *lafla* peynir gemisi de yürüür, yolcu ve hatta yük gemileri de. Az sonra kâtibim gerekli belgeleri imzalamanzı için burada olacak. Belki karınızın ölümünü bu katedrale sahip olmanın mutluluğuyla birazcık unutabilir, bunun gerçekleştigi ni gördükçe de, az önce sarf ettiğiniz sözlerin hepsini size teker teker yedirdiğimi, yüzünüzde bir gülümsemeyle, içten içe hissedebilirsiniz."

Son sahnesinde, hâlâ kaldırımda yatkınlıkta olan zavallı maymunun, gerçekten de, içtenlikle izmarit zanneden bir çöpçünün elindeki mavi torbanın içine girdiğine tanıklık ettiğimiz bu tatlı intikam hikâyesini sizlere aktarma sebebi, doğrudur, çevremizdeki kişilerin ağızlarından dökülen kelimelerle oluşturdukları tablolara dahil olabilme arzumuzu örneklemekti. Sarf ettiğim kelimelerle, gerçek bir olayı (yani ihtiyarın karısının ölümünü) önce telafi edermiş gibi yapıp, sonra, yine sadece sözcükleri kullanarak, adamçağızın acısını kendisine tamamıyla unutturuşum, içinde, bir hayatı nasıl nüfuz edilebileceğinin

benzersiz formülünü de barındırıyor. Bu formül, evet efendim, kelimelerdir, bütünüyle türümüzün yaratıcılığının icadı olan kimi seslerin doğru makamda seslendirilişidir. Ulaşmayı istedigim nokta, umarım herkes tarafından görülmekte: Hakikaten yaşanan olaylarda, acılarda, büyük bir mutsuzluk sonucu dökülen gözyaşlarında bulunan gerçeklige nüfuz etmenin bir yolu da bu olduğundan, ismimizi mümkün olduğunca çok sayıda hikâye, masal ve de destanda geçirmekte nice faydalar vardır. Peki ya senden bahsetmiyorlarsa? Israrla, bir katurın çektiği doğum sancılarını ballandıra ballandıra anlatıyorlarsa ve sürekli olarak, ayaklarını yorganına göre uzatıp suyu küçüğe, sözü de büyüğe veriyorlarsa? Bu deyimleri rastgele kullandığımızı düşünenleri cin çarpsın, ya da, iyisi mi, etobur bir kene yesin...

Akordeon kapanıyor!

Evet doğru okudunuz, akordeondan bahsediyorum. Bazı hikâyelerin, düz bir ipe aynı aralıklarla dizilmiş taşlar aracılığıyla ilerlediklerini, birbirinin peşi sıra gelen taşlar arasındaki mesafenin hep eşit olduğunu, simetri, düzen ve titizlik seven bazı okurlara harikulade mutluluklar yaşattığını, günümüzde sağır sultan dahi duydum. Başka bazı kitapların ise, akordeonlara benzediklerini söylememiz lazım geliyor. Akordeona benzeyen bir roman, tipki küçüklüğümde Cenevre sokaklarında adım başı rastladığım ve yan yana kendileri de dev bir insan akordeonu oluşturan o adamların ellerindeki enstrüman gibi, kendi iç dalgalanmalarını yaşar, her an bir oyun hamuru gibi, farklı biçimler alır, bir küçülür, bir genişler, bir açılır, bir kapanır, ama bu esnada, her zaman müziğini de çalar. Efendim, kimseciklerin dikkat etmediği, adeta üzerine göstermelik kıyafetler geçirdiklerini söyleyebileceğimiz hayaletler tarafından çalınan bu akordeonlar, dünyanın en benzersiz müzik aletleri arasında sayılmalıdır. Onları boyunlarına asıp da bir gerip bir bollaştırın ve az önce hayalete benzette cüretini gösterdiğim kişilerin, ehemmiyeti yoktur, çünkü mucizevi bir biçimde, bu alet kendi kendini çalar. Hariciyeci babamla, bazan bir sokak kahvesinde oturup, Cenevre'nin en güzel yanı sayılabilcek olan o rengârenk insan kalabalığını seyreder, bir süre sonra herkes evine çekilip de biz

yetim çocuklar gibi hâlâ ortalıkta beklemeyi sürdürürken de, karşımızda, akordeonunu, yüzünde hiç değişmemiş olan aynı edayla çalan büyük, şişmanca bir adamı, yan gözle incelerdik. Sanki bu adamın kendisi de bir aletti ve bir açılıp bir kapanan kolları, o gözlerini yumup da tatlı bir uykuya daldığında ve kim bilir ne güzel rüyalar görmeye başladığında da, aynı hareketleri yapmayı umutsuzca südürecekti. Benim asıl hayalim ise, şuydu: Gece, uyumak için kapısına dayandığı kulübesine girip de en sonunda yumuşak, soğuk ve lavanta kokulu –bu kokuyu nereden çıkardığımı bulamadım hiç– döşeğine uzandığında, artık ışıklar kapanmışken ve uzaklarda, belirsiz bir yerde, bir yük treni garyetle yerinden kalkarken ve bu trenin üzerinde uçacağı rayların bir köşesinden geçtiği yeşillik alanda sessizce anıran bir eşek, kendisini birilerinin duymasından ümidińi şimdı büsbütün yitirdiğinde, bizim büyük adamın odasında beklemeyi südüren akordeon da, biz kâbus görürken, koşarken, şerefimize verilmiş bir ziyafette, tek parça olarak, altın bir tepside sunulan, yağlı, kızarmış bir hindinin göğsünü merakla incelerken ve de ölüp bir çukura gömülmeyi, tabutumuzun içinde sessizce beklerken, hâlâ çalışan bir saat gibi, genişleyip daralmayı ve o benzersiz müziğini çalmayı südüryordu. Güzel bir romanın bu akordeona benzemesi gerektiği, açıklır.

Akordeon açılıyor!

İlginc hikâyeler anlatmayanları dinlemek zorunda kalırken, nasıl da bir tür edebi kahraman olarak, bu laf yiğinlarına nüfuz etmeyi istedigimizi, yukarıda anlatmıştım. Çok öğretici olduğunu hissettiğim bu bölüme, şu mühim hisseyi de eklemeyi arzulamaktayım: Dinlediğimiz hikâyelerin kahramanları arasından seçeriz kendi kahramanlarımı. İşte bu yüzden, sevgili dostum, kitabımı okuyan kimseler, eşekleri, ayıları, hindileri ve hindi benzeri kümes hayvanlarını birer kahraman olarak görüp bennimsesinler diye, bu hikâyeyi müthiş savaşçılarla, acılı analarla ve her ülkede yaşamamakla birlikte hâlâ büyük bir ordu olarak aramızda gezinmeyi südüren kirpilerle doldurmadım da, elinde tuttuğun sayfaları, çok daha önemli olduklarını düşündüğüm bu hayvanlara verdim. Gündüz'ü de, Yulaflı Ayı ve Kantar'ı da,

birer hayvan olarak değerlendirdiğimi söylemek zorundayım. Çifte atmıyorlar henüz, ama burunlarından soludukları pek çok örneğe, birlikte tanıklık etti. Peki ya bize anlatılagelen masallardaki o dertli, o yüce, o bahtsız kişileri tanımayı başardık mı gerçekten de? Ben kırbaçımı hayvanlarının sırtlarında şaklatmak suretiyle, bu kağını arabasının sürüklenemeye devam etmesinin, en iyisi olduğu görüşündeyim. Haydi deh.

Batakılıktan çıktıklarında, her tarafları çamura bulanmıştı; Gündüz, sağ elinin başparmağını gördüğünde, bu parmağı, ilerdeki yaşamında, bir kadının ağızına asla sokamayacağını, bir erkek olarak sahip olduğu çekiciliğini, sonsuza dek yitirdiğini anladı. Joe'nun ise, sağ bacağı, dizinin biraz altından itibaren kopmuş, daha doğrusu, bir bataklık timsahının açlığına yem olmuş, belli belirsiz seçilen bir diş izi dışında, eski havasını da tamamen yitirmiştir. Kaptan, gözlerini ovuşturdu ve ortalığın karardığına tanıklık etti. Çeşitli kanat boyalarına sahip yarasalar, arka tarafı ormanın sık ağaçlarıyla boyalı manzaranın üzerinde, bir yerlere yetişmeleri gerekiyormuşçasına, büyük bir hızla uçuyorlardı; yeniden gözlerini ovuşturduğunda, kaptan, Rahman'ın Gündüz'ü sırtına aldığıńı gördü. Nereye gidiyorlardı? "İleri," dedi kahramanımız ve işaretparmağını bir büyülü değnek gibi, çevresinde gördüğü her şeye doğru, rastgele sallamaya başladı. Bunun sonucunda, büyük bir dikkatle efendisinden gelecek emirleri bekleyen Abdurrahman, beyni alınmış zavallı bir ölümcül hasta gibi, ortalıkta bilinçsizce, çaresizce koşturuyor, bu esnada, yanlışlıkla ağaçlara, kayalara ve çallara tosluyor, ancak mucizevi biçimde, tüm bunlar olurken, Gündüz'ün kılına dahi zarar gelmiyor, aldığı o korkunç darbeden sonra da, burnu bile artık hiç kanamıyordu. Kaptan ise, endişeliydi, çünkü bir süre sonra yeniden iktidarı eline alacağını hissettiği genç oğlanın diğer gözünü de yitirmesinden korkuyordu. İlerleyen bölümlerde, bu adamin bahsi geçen korkusunun ne kadar da haklı olduğuna, hep birlikte tanıklık edeceğiz; şimdilik, en iyisi, Joe'nun takma ayağına nasıl kavuştugunu, eli yüzü düzgün, saygılı ve açık bir biçimde tarif etmek.

Rahman'ın sırtından inen maceraperest dostumuz, yerde bulduğu bir baltayı eline aldı ve kendine özgü tuhaf bir çekici-

lige sahip olan bu aletin keskin olup olmadığını, başparmağıyla kontrol etti. Parmağının üzerinde hafifçe uzamış tüyler, tarif edilen hareket yüzünden, cansız bir halde ortalığa döküldüler ve Gündüz, gözlerinde kendine güvenen bir ifadeyle, hızlı hızlı yükümeye koyuldu. Yolculuk nereyeydi? Üzerinde yırtıcı kuşların yuva yaptığı bir ağaca. Gündüz baltayla ne yaptı? Onu güzelce kavradıktan sonra bu ağacın gövdesine bütün gücüyle indirdi. Ağaca ne oldu? Hiçbir şey. Kahramanımız bunun ardından ne yaptı? Baltayla ağaca ikinci bir darbe indirdi. Bu darbe o siska ve uzun canavarı yere yıkmaya yetti mi? Hayır efendim, yetmedi. Peki ağacın çelik bir duvar gibi önünde dikilmeyi sürdürmesi, öfkelenirdi mi onu? Hem de nasıl! Üçüncü darbeyi indirmek için kendini hazırlarken, yüzü kırpmızı bir vaziyette, burnundan soluyarak yanında biten kaptan, elindeki dal parçasının ucuyla Gündüz'ü dürttü ve şunları söyledi: "Belki de aradığımız şey budur. Baltayı kullanmak suretiyle, bundan tahta bir bacak yaparak, Amerikalı dostumuzu, durağan, korkunç bir hayattan kurtarabiliz belki. Ne dersiniz sultanım? Kuşkusuz bir parça acemice seçilmiş kelimelerle dile getirdiğim önerim, bir anlamda turnayı gözünden ve de hatta, alnının tam ortasından vurmuyor mu? Ben böyle olduğunu düşünüyorum ve emin olunuz ki, bu hususta hiçbir şüphe duymamaktayım içimde."

Yarım saat içinde yeteneksiz şair yine ayaklanmıştı ve yürüyebiliyordu.

Böylesi bir ormanın üzerine karanlık çöktüğünde, ortalık, kimi vahşi hayvanların gözbebeklerinden yansyan esrarengiz ışıklarla aydınlanır – şehirlerarası otobanlarda, arabalarınızın arka koltuklarında hafif hafif uyuklarken, aniden bir köşede belliğini gördüğünüz çakalın gözlerini, lütfen bir hatırlayınız. İleride ağaçların gövdeleri, korkutucu şekiller oluşturarak birbirlerinden ayrılıyor, böyle yaparak da, yolunu yitirmiş gezginlere, adeta bir kendilerine giriş davetiyesi gönderiyorlardı. Kahramanlarımız, bahsi geçen daveti (giriş davetini) can-ı gönülden benimsediler ve çevrelerinde olup bitene aldırit etmemeye uğraşarak, yürüdüler, yürüdüler, yürüdüler... Fakat insan, nereye kadar yürüyebilir? İçinde bulunduğuuz dünya sonludur, ya da yuvarlak şekli göz önünde bulundurulursa, en azından, hiç

sonu gelmeyen tekrarlarla doludur. Bir zamanlar, biliyorsunuz, yerküremizin bir tür oyun tahtası gibi dümdüz olduğu ve hatta, her tür yükselti ve engebeden de mahrum olduğu öne sürülmüştü. Günümüzde, böylesi iddialara ancak gülebiliyoruz, fakat düşünsenize bir: Milyonlarca, milyonlarca insan, dümdüz ve de görünmez bir çizginin üzerinde, sabırla, dikkatle ve gayretle, yetерince uzun bir süre boyunca yürürlерse, dünyانın kapılarına, ardında sonsuzluğu barındıran o kilitli duvarlara ulaşacaklarına, içtenlikle inanmışlardı. Gündüz ise, kayboldukları takdirde belki arka arkaya bin defa aynı ağacın önünden, arkasından ve de iki yanından geçeceklerini, adı gibi biliyordu; Amerikalı dostumuzun bir türlü hızlı yürüyememesi, hikâyemizi bir parça kör topal olarak sürdürmemize neden olmakta, bunun da farkında olmadığımız sanılmıyor. Rahman'ın açık olan sol gözüyle göründüklerine bakalım şimdi bir. Ne de olsa, manastırın çevresinde yanan ateşleri, ilk defa Abdurrahman görmüş ve tanık olduğu bu sahneyi, bir daha da asla unutamamıştı.

Yüzünde, ekşi, rahatsız bir ifadeyle, keşiş, ağır aksak ilerleyen gemi tayfasından ellerini ve mümkünse ayaklarını da çabuk tutmalarını istediler ve manastır zaten geç kaldıklarını, aralarında böylesine yüce bir varlık bulunmakla birlikte, manastırındaki diğer keşişlerin de kendilerinde kimi yüce özellikler gördükleri için, epey kibirli ve de sinirli mahluklar olduklarını, bunun sonucunda da, akşam yemeğine yetişemelerinin bir felaket anlamına geleceğini, mümkün olan en tatlı kelimeleri seçerek, kadife kadar yumuşak bir ses tonuyla söyledi. Abdurrahman güllümsüyordu – tatlı dil yılani bile deliğinden çıkarır derler. Şimdi ellerini (ve de ayaklarını) çabuk tutuyorlar, günün son trenini istasyonda yakalamaları şart olan gezginlerin aceleci hareketleriyle, çalıları, ağaçları ve karşısına çıkan orman hayvanlarını ite ite, son hız, manastırı doğru ilerliyorlardı. Bir kurt uluması duyduklarını zannettiler, oysa karınlarında çalan zillerin müziğiymişti bu. O köşede sessizce nefes alıp veren hayvan, bir eşek miydi? Hayır, eşekler cennetin gitmekten duydukları korkuyu simgeleyen bir kayayı o. "Şuna bakın," dedi Rahman ve yenden sırtına aldığı Gündüz'ün bacaklarının kendisine müsaade ettiği ölçüde,larında bulunan kırmızı-mavi bir ateşle ay-

dırılanmış kaleyi görmeye çalıştı. Bir direk vardı kalenin hemen yanında; keşiş, durgun havanın dalgalanmasına pek müsaade etmediği bayrağın “yoğun inanç dönemlerinin sonunda kişinin ulaştığı mutluluğun” bir simgesi olduğunu, Gündüz’ün sağ kulağına fısıldadı. Akıllı bir adamdı Kanadalı keşiş: İplerin kimin elinde bulunduğu, gerek içgüdüleri, gerekse de keskin şahin gözleriyle hemencecik tespit edivermişti.

Manastırın bahçesinde bir tür şenlik tertipleniyor olsa gerekti, çünkü yolcular, karanlık bir yalağın başında, uykulu gözlerle tek tük bekleyen atların yanından geçip de, uzun masaların yan yana dizildikleri bahçeye girdiklerinde, bekledikleri gibi sessiz bir tabloyla karşılaşmak yerine, insanın kanını hemen kaynatıp buharlaştıran bir müziğin kulakları sağır eden ritimlerini dinlerken buldular kendilerini. En arkada bulunan ve bir tür ilgi odağı olduğu, ilk bakişa fark edilen masanın tam merkezinde, bacaklarının arasındaki boşlukta beklettiği yürüyüş değneğinin tepesine de, sırasıyla ellerini ve kafasını yerleştirmiş, ince biyigiyla narin kaşları aynı kalınlıkta olan bir adam oturuyordu. Daha Gündüz bahçeye ilk adımını atarken, bu adam hemen ayağa kalktı ve şöyle dedi: “Kimsiniz? Burada ne işiniz var? Pilinizi pirtinizi toplayıp defolunuz. Beşe kadar sayacağım.” Ancak yanlarında bulunan keşiş, karanlık yüzünden görünmemekle birlikte, kuşkusuz onların güvencesi olacaktı – durumun gerçekten böyle olduğunu, Gündüz adamın ilk defa sayı sayan bir çocuk gibi, rakamları zar zor telafu ederken aniden duruvermesiyle anladı.

“Prens Kaput, sizi burada görmek, büyük mutluluk. Hayro-la? Yolunuzu mu kaybettiniz? Sizi Viyana’nın cila ve lüks kaplı sokaklarından buraya atan şey, bir yanlışlık olsa gerek. Yoksa kendiniz yine evden mi kaçtı? Zannedersem zavallığın ülkemizde çok şansı yok, çünkü burada orman yasaları geçerli.” Keşiş bunları söyleken, masanın üzerinde bulunan tüylü, ıslak ve de iğrenç bir yiyeceği ağızına sokmuş, bunun yaratacağı etkiyi çok merakla beklediğini de, hareketleriyle belli etmekten kendini alamamıştı.

Peki acaba kimdi Kaput, hayatı mesleğinin de prenslik olduğunu az önce hep birlikte öğrendiğimiz bu bastonlu adam? Onun hakkında şimdiye kadar bildiklerimize bakalım bir.

*ADI: Kaput
MESLEĞİ: Prens*

Sıra bilmediklerimizi öğrenmeye geldi. Şimdi, Afrika ormanı görüntüsü, ağır ağır bulanıklaşıp da, biz bakışımızı harikulade katedraller, kahvehaneler ve meydanlarla ağızna kadar dolu olan Avrupa kıtasının uzak bir köşesine çevirirken, hatırlayalım ki, sevgili okur, şu dünyada bilinmedik şeylere bakmak kadar mutluluk verici bir şey hiç yoktur.

Kaput'un soykürügü Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun ilk günlerine dek uzanmaktadır. Büyükbüyükbaşa Josef, kafasından peruk düşmeyen ve yanağındaki benini insanın hemencecik koparmayı istediği o kendine has soylularındı. Bir defasında, sarayında beslediği bir kaplumbağanın kafasına da bir peruk giydirmeyi akıl etmiş, o gün bugündür de, surat ifadeleri birbirine zaten çok benzeyen bu iki mahluk, birbirlerinden ayırt edilemez olmuşlardı. Kan kardeşi diyorlardı onlar için: İlkiz olduklarını söyleyen Anna –saraya mensup başka bir asilzade– ortalığın çiyle kaplandığı sonbahar sabahlarında, arazilerinde uzun bir yürüyüşe çıkar, bu esnada ufak şemsiyesini bir tür topaç gibi döndüre döndüre, yeryüzünün en yetenekli bahçıvanlarının kendi elliyle kestikleri otların arasında kaybolur ve yolculuğu sırasında, karşısında arz-ı endam eden her tür tuhaf eşyayı (başka bir prenesin düşürdüğü bir mücevher, hafif ıslak bir mendil ya da bir monokl), evet efendim, tüm bu eşyaları, ne olduklarına hiç bakmadan, ağızına almaktan çok hoşlanırı. Güneş bir türlü ortalıkta görünmediğinden, üzerinde belli belirsiz bir karanlığın gezindiği saray pencerelerinin ardından bekleyen Josef, karısının, bir defasında, önceki bir sefer yere düşürüdüğü kendi güneş şemsiyesini korkunç bir iştahla ağızına almaya çalıştığını, fakat bu çabasında başarısız olduğunu ve çimlerin üzerine yüzükoyun uzandıktan sonra, bir süre hiç hareket etmeden beklediğini görmüştü. Bu çiftin çocukları, böylesi bir hayatla meşgul olmaktansa, asker olmayı seçmiş ve Avrupa'nın çeşitli şehirlerini fethettiği başarılı bir meslek hayatı geçirdikten sonra, bir av partisi esnasında, yanlışlıkla, dolu bir tüfeğin üzeri oturarak, son nefesini vermişti. Evet dostlar, yavaş yavaş olsa

da, Kaput'a yaklaşıyoruz – çok sıkılanlara tavsiyemiz, kendilerini asmaları ya da şehir merkezinde, söyle uzun ve de güzel bir yürüyüse çıkmalarıdır. Fakat döndüklerinde, biz burada olma-yağacız: Ölenlerin başına ne geleceğini ise, Allah bilir yalnız.

Artık içinde soylulara yer olmayan bir dünyada, aslında bir bakıma işsiz güçsüz milyonlarca kişiyle aynı şeyleri yapan (demek ki hiçbir şey yapmayan) Kaput, çocukluğunda en çok Afrika kıtasını merak etmiş, bu meraklısı bastırmak için de, bütün parasını harcayarak, bu harikulade diyarda doğup büyümüş bir düzine köleyi kendi zimmetine geçirmiştir. Viyana'nın biraz dışındaki aile yadigarı şatosunda, Kaput, köleleriyle çok mutluydu. Onları, canı çektiğinde seviyor, canı çektiğinde ise, asıyordu. Zaman hızla akıp geçerken –o da nesi– Kaput tek başına kaldı. Artık tek çaresi, hayalini kurduğu tabloları, bizzat gezmesiydi. Böylece, yürüyüş değneğini alıp, yollara düştü; ilk bindiği trende, karşısında, elindeki deftere bir şeyler karalayan, ebleh suratlı bir adam vardı. Bir parça hassas, sinirli bir kişi olduğunu söylememiz lazım gelen Kaput, kalemin kâğıdın üzerinde gezinirken çıkardığı seslere dayanamamış, ayağa kalkmış ve ünlü bir şair olduğunu ertesi günü gazetelerden okuyacağı ebleh suratlı adamın dolmakalementini aldığı gibi, zavallının sırasıyla önce sol, sonra da sağ gözüne saplamış ve hızlı hızlı yürüyerek, başka bir kompartimana geçmişti. Bindiği pırıprı uçağın pilotu, gevezede bir adamdı, çocuklarınla yaşadıklarını, dünyanın en önemli olayımuşçasına, heyecanla, ballandıra ballandıra anlattı. Kaput dinlemiyordu – kafasını çevirmiş, üzerinden uçtukları solgun nehirleri, dağları ve yaylaları seyretmişti. Afrika ne kadar güzel di kim bilir ve bu kıtada karşılaşacağı insanlarla hayvanlar, kim bilir ne kadar tuhaftı... Pilot anlatmaya devam etti ve adeta hikâyemizin ortasına inen uçağın pervaneleri, durdu. Kaput, rüyalarının ülkesine ulaşmıştı.

Kendilerine ayrılan tahta sandalyelere oturdular, ellerine tutuşturulan kâselerden şarap içtiler, hayatlarında daha önce hiç görmedikleri bir insan türü olan keşşerlerin kara cüppelerine, uzun sakallarına, inançlı, aç ve de mutlu gözlerine baktılar, görünmez manastırın arkalarındaki belirsiz bir köşeden gelen karga seslerini dinlediler. Gündüz'ün içinde bir memnuniyet

duygusu baş göstermişti – hem bir aile neşesi vardı bu insanların arasında, hem de ailelerde hiç olmayan ve aileleri sıkıcı kıلان şeyin ta kendisi olarak gördüğü, kendilerinden değişik, yüce bir şeye karşı duyulan sahici bir merak. Evden uzakta olmak ne güzeldi, her akşam aynı saatte yanın ocaktan uzakta olmak ne güzel... Annesinin, bir hayvan terbiyecisinin dikkatiyle, sürekli kendi üzerinde gezindiğini hissettiği bakışıyla arasında koca koca medeniyetler, şehirler ve denizler olduğunu hissetmek, nasıl da rahatlatıcıydı; dilleri, gelenek, merasim ve geçmişleri üzerine hiçbir şey bilmediği bu ihtiyarlar arasında tek başına olduğunu zannetmek, ne kadar da benzersiz. Hastalığın, ölmün pençesinden uzakta... Uzak! Fakirliğin, sefaletin, ezikliğin dünyasına, tipki hayallerimizdeki atlaslara olduğu gibi, sadece kafasının içiyle bakabileceğini, bu dünyayı başka türlü asla ve kata göremeyeceğini bilmenin rahatlatıcılığı. Uzak! Ödenmesi lazım gelen faturalardan, kazanılması şart olan paralardan, öpülmemesi düşünülemeyecek o ihtiyar ve de yüzyaklı ellerden, iş bulma bürolarının hafif hafif fokurdayan semaverlerinden, bu büroların çırın renklerinden ve eşyalarından ve de enseleri yağlı, çift katlı çeneli sahiplerinden uzak olmanın verdiği, benzersiz özgürlük duygusu. Uzak! İplerin, kendisinden başka birinin elinde sıkı sıkıya tutulmakta olduğunu bilmenin verdiği tutsaklık hissinden, düşük omuzlarla seyredilen geçit törenlerinin –rap rap, rap rap– çevrelerine yaydığı tehditkârlık havasından uzak, çok uzak, hiçbir zaman geri dönmeyecek kadar uzakta olmak...

“Dilerseniz,” dedi Kanadalı keşiş, hindilerinki gibi ince bir boynun üzerine tutturulmuş kafasını öne eğerek; “dilerseniz, şimdi de, manastırımızı gezelim biraz. Prens Kaput, az sonra, Viyana’da olduğu gibi, burada da ihmäl etmeyeceğini söylediğι şekerlemesini yapmaya hazırlanmaktadır. Bu da, bize, büyük bir hareket özgürlüğü tanıyor... Biliyorsunuz ki, prens, henüz sizin kim olduğunuzun, yani ne kadar... ne kadar yüce bir varlık olduğunuz farkında değil. Bu, evet, onun bir eksikliğidir, kusurudur. Fakat bir yandan da, herkes her şeyi aynı anda bilemez dünyada. Hele hele de bahsi geçen dünya, bizim ufacık manastır dünyamız olduğunda, böyle bir durum asla düşünülemez. Hazretin

uykusunu hafiftir – yarım saatte dönmezsek öfkelenebilir. Haydi o zaman, şimdi hemen işe koyulalım da, bir tatsızlık çıkmasın. Yeniden kendine geldiğinde, Kaput, bizlere Avrupa'ya yayılmakta olduğuna bizzat kendi gözleriyle tanıklık ettiği bir hastalıktan bahsedecek, hatta yanında getirdiği talihsiz bir hastayı da, bahsi geçen hastalığın (Avrupa'ya yayılmakta olan hastalığın) özeliliklerini ortaya sermek maksadıyla, gözümüzün önünde kesip biçecekmiş... Ama her neyse, tatsız şeylerden bahsetmek yerine, manastırımızı gezelim biz. Çünkü manastırımızın..." Keşiş söylerine bu noktada ara vermek zorunda kaldı, çünkü kendisini daha fazla dinlemeye tahammülü olmayan kahramanımız tarafından kaba güçle susturulmuş, Gündüz, sağ elini, bütün kuvvetle adamın ağızına bastırmıştı.

Bilinemez, anlaşılamaz bir sonsuzluğun içinde gezenin ölüler gibi, manastırın kapısıyla bahçe arasındaki dar patikada yürüdüler. Her beş adımda bir dikilen ve henüz çiçek açmamış olan ağaçların yanından sessizce geçtiler. Başka keşişler de katılmıştı aralarına; kendi aralarında sessizce konuşarak, onlara eşlik ediyorlar, bir yandan da, muhtemelen yemeği fazla kaçırmalarının etkisiyle, midelerinde oluşan gazları dışarı çıkarmak maksadıyla, arada bir durup, ellerini kibarca ağızlarına götürüyordular. Sağ tarafta, Gündüz bir kümes gördü – karanlığa karışmış bir horoz, bitkin hareketlerle ortalıkta volta atıyor, ama günün ilk ışıklarının belirdiği âna sakladığı şarkısını söylememek için kendini zor tuttuğundan, düşünceli bir edayla önüne bakıyordu. Acemice inşa edilmiş kümesin arkasında esneyen bir keşş vardi; yanına geldiklerinde, herkes aynı anda selam verdi bu kişiye, ancak keşş, bahsi geçen selamı karılıksız bırakarak, hareketsiz bir vaziyette beklemeyi sürdürdü. Neler düşünüyordu acaba? Belki evrendeki olayların hepsinin birbirini izlediğini söyleyen bir fizik yasasını, yahut belki de, zamanın sonlu mu, yoksa sonsuz mu olduğu üzerine yapılan bir tartışmayı. Hangisi olursa olsun, kahramanımız, hiçbir zaman tanışmayacağı bu keşşin çok hayatı ve de eşsiz bir konu üzerine kafa patlattığından emindi.

Kapıyı Rahman açtı, çünkü en önden giden oydu. Hemen-cecik, keskin, yoğun, havasız bir koku doldurdu içeriyi; yalnızca

mum ışığıyla aydınlanan bir koridora girmişlerdi. Önlerine bakarak, kafalarını kaldırmaya cesaret edemeden yürüdüler. Ressam, kaçtıkları hastalığın kaynağının, şimdi içinde bulundukları bu manastır olduğunu hissetti. Biraz ileride, diz çökmüş, başını bir parça öne eğmiş, cüppesiyle dev bir sineğe benzeyen bir keşş duruyordu – belki de kanatlarını çırpmayı isteyen, ama uçacağı yerin neresi olduğuna karar verebilmek için kendini bu manastıra kapatmış olan, karnı aç, ömrü sınırlı, zavallı bir sineğe... Bunları düşünürken, kaptan, sineğin aniden göye yükseldiğini fark etti: Keşş, yeni gelenleri selamlamak için ayağa kalkmıştı. İki sinek karşı karşıya geldiğinde, nasıl anlaşırlar? Kanadalı dostları, tek bir laf etmeden yürümeye devam etti; anahtarların kilitlerde döndüğünü işittiler ve de görünmez bir tasa tap tap su damlayan musluğun şeklini hayal ettiler. Karşısına çıkan her kapıyı, kimseye bir şey sormadan, adeta görev icabımışçasına açan Abdurrahman, tam elini öne uzatmışken, Gündüz, sanki yerçekiminin yeni açıklanan kimi tuhaf yasalarına boyun eğdi ve geri geri yürümeye koyuldu. Rüyasında uyuyanlara, mutlaka siz de, kimi geceler, camdan dışarı bakarken, rastlamışsınızdır. Başlarında uyku şapkaları, ayaklarında yumuşak yeşil terlikleri, sokaklarda tramvay misali bir yukarı bir aşağı yürüyüp dururlar. Bunlardan kimilerinin ellerini havaya diktiklerini görenler de olmuştu – burada söz konusu edilen kişi, kahramanımız Gündüz'dür. Sıra maceraperest gencimizin tanıklık ettiği sahnenin tasvirinde. Uykun geldiyse, yüzüne su çarp da gel, ey sevgili okur.

Pek çokumuz, annelerimizi, evlerimizin mutfaklarında, oturma odalarında, hatta yer yer tavanlarında dolanırken görmüşdür; geceleri de, anneler çoğulukla, eşekler gibi anırmaktansa, yataklarında zıbarıp uyurlar. "Pek çokumuz" sınıfına pek rahatlıkla dahil edilebilecek olan Gündüz, o gün (bir kasım günüydi, ama yılı hatırlayamıyorum şimdi), kendi annesinin, pek çok anne gibi, yumuşak yatağında müşil müşil uyumadığını, bunun yerine, evlerinin hemen önündeki sokakta, gözleri kapalı, kolları yere paralel biçimde havaya kalkmış vaziyette yürüdüğünü ve bir yandan da, sanki içine eşek girmiş gibi, acılı ve içten gelen bir sesle anırdığını görmüştü. Sonra olanlar, sırasıyla şunlardır: i) Kahramanımız,

bu tür durumlarda pek çoğumuzun yapacağını sandığım biçimde, gözlerini ovuşturmıştı. ii) Pek çoğumuz, göz ovuşturma faslı bittiği vakit, solgun bir sokak lambasının aydınlatlığı (tabii benim yaşadığım fakir ülkelerden birinde yaşamamıysak durum başka), evet ey dostlar, bu lambanın aydınlatığı boş bir sokakla karşılaşırız – Gündüz’ün annesi, eşek misali anırarak ortalıkta turlamayı sürdürdüyordu. iii) Kimi olayları, ne garip, insan dünyanın öbür ucunda dahi, unutamıyor; sanki çıktıığı sese uygun bir görünümme sahip için, kahramanımızın annesi, dört ayağı üzerine çökmüş, bu şekilde yürümeye koyulmuştu ve Gündüz’ün yatak odası penceresinden görünmeyen bir köşede beklemekte olan biri, muhtemelen yakınlardaki bir ahırdan kaçtığını düşündüğü hayvana, şu şekilde seslenmişti: “Pis hayvan, çüş! Ne işin var burada senin? Dur kırbacımı alayım da, seni evine kadar bir güzel süreym. Dur geliyorum!”

Küçük dostumuzun yanaklarından boşanan yaşlarını, ne kadar tuzlu olduğunu, sen bir hayal etmeye çalış, ey uykucu okur. iv) Üzerinde pijamalarıyla ve de gözlerinde korkudan altına kaçırmaya hazır bir ifadeyle pencere başında bekleyen Gündüz, koşarak mutfağa gitti, karşısına çıkan ilk aleti eline aldı (bir çatıldı bu) ve etekleri tutuşan bir roman kahramanı gibi, merdivenlerden aşağı koşmaya başladı. Böyle yaparak, kendi kendine cesaretini kanıtlıyor ve annesini, kötü niyetli, pis ve muhtemelen de, iğrenç birinden kurtaracak olmanın heyecanıyla, bir an önce bu kahramanca mutluluğu yaşamayı istiyor, bu mutluluğu erteleyeceğি için de, bizzat kahramanlığın kendisini belki sonraya ertelemeyi de, ciddi ciddi düşünüyordu. v) Kapıyı açıp sokağa adımını attığında, kahramanımız ortalığın buz gibi soğuk olduğunu gördü. Ayak bileklerinden vücutuna nüfuz eden soğuk hava, hemen göğüslerine ulaşmış, zavallı çocuk da, hastalanacağını, yataklara düşeceğini, çürüyüp morarıp nalları dikeceğini düşünüp korkmuş, hemen gerisingeriye apartmana girip, merdivenleri bir pirenin hızı ve bir devenin kararlılığıyla çıkarak, yeniden o güvenli kaleye, yani yatak odasına dönmüştü. Devam etmeden önce, ünlü bir şairin şu dizeleriyle bir soluklanalım. Daha yolumuz uzun, ey dönem ödevini son günde yapma telaşına düşmüşt, tembel ve de zavallı okur!

*Yandım çira gibi,
Şömineyi seyreden ihtiyanın eli misali, kül rengi olmadan önce.
Yandım çira gibi,
Şömineye fazla yaklaşan bunağın saçları tutuşmadan önce.
Yandım çira gibi ey dostlar; siz de yanın benim gibi.*

Bazan, yüzünüzü hissedemediğiniz oluyor mu? Şu anda ağızınız açık mı, kapalı mı; belki kukreyen bir aslanındaki gibi açtıınız onu, belki koskoca bir havuç aldınız ağzınıza da, haberiniz yok. Nereden bilebilirsiniz? Belki havuç mevzusunda, söyle bir savunma yapılabılır: İnsan, ağızına soktuğu havucun dibini görür. Evet efendim, doğru düşündünüz. Ama o zaman biz de, bir zeytini ele alalım. Şu an dişlerinizi hafifçe aralayıp da, o beyaz, parlak savaşçıların arasına, kara bir böceği çok benzeyen bir zeytin tanesi yerleştirmedinizi, nereden biliyorsunuz? Ayna olmadan, elle kontrol etmeden, tek başınıza bir yatağın üzerinde oturmuş, kamburunuz olmuş vaziyette bu kitabı okurken, yani kimse tarafından izlenmezken, nereden bilebiliyorsunuz ağızınızı yaptıklarını? Size bir sırr vereyim: Sinir sistemimiz, diktatörce usüllerle yönetilen bir devlettir. Kafasında kurşunu şapkasıyla, bu müthiş düzenin tahtında oturan ise, sırı beynimiz ve iradeımız değil, aynı zamanda başka insanlardır da. Gözleri, dudakları, yanakları ve yer yer kuyruklarıyla, hepsi de birbirinden tuhaftıktır gelmiş canlıları bir ele alalım. Mesela efendim, vakt-i zamanında, bendeniz bir file binmiş ve şimdî bunu doğru şekilde ifade edip etmediğimi bilmemekle birlikte, bu fili sürmüştüm de. Birlikte çeşit çeşit ağaçların arasında yavaşça ilerlemiş, ortağı da epeycene bir sarılmıştı. En sonunda, yolculuğumuz sona erip de ben filden aşağı indiğimde, sağ gözüm, bugüne dek kontrol edemediğim biçimde, kapanıp açılmağa başladı. Kurulmuş oyuncakların, hani bir yükseltip bir alçalan tahta kılıçları ve kalkanları vardır ya, benim gözkapığı da, tipki onlar gibi, bir inip bir kalkıyor, bu vesileyle de, karşılımda durmuş saçma sapan bir şeyler anlatan fil terbiyecisinin önünde, beni rezil rüsva ediyyordu. Burada, Hintli adamın anlattıklarına girmeyeceğiz, çünkü bir romanda, en önemli şeylerden biri, anlatımdaki zariflik, ikincisi ise, söz ekonomisidir.

Elimde kirbaç, kaldığımız yerin bahçesine indiğimde, herkes benden yumruğumu havaya kaldırıp zafer işaretini yapmamı bekliyordu; *evet ey dostlar, ben de fil sürdüm, karşınızda, şimdi file binmiş bir zat-i muhterem olarak durmactayım*. Fakat bunun yerine, onca yıllık arkadaşlarımdan karşılarında, çapkın bir Osmanlı cariyesi gibi, kendilerine kaş göz işaretini yaparak duran Allah'ın bu zavallı kulunu gördüklerinde, neler hissetmişlerdi kim bilir? Şaşkınlık mıydı şimdi gözlerinde –arada sırada kendi sağ gözümüz açılıp kapanmasıyla kesilerek olsa da– gördüğüm; mutsuzluk mu, acı mı, öfke mi, yoksa, doğrudan doğruya hınç mı? Cevabı olmayan sualleri soranlardan hoşlanmam hiç. Şu tikimden de, bugüne bugün kurtulabilmiş değilim, her sabah sokağa çıktığında, ortalıkta (bunun nasıl olabildiğini de anlayamıyorum) hep daha önce görmediğim insanlar dolaşır duruyor, hepsine teker teker göz kırparak, zannedersem epey mide bulandırıcı bir intiba bırakıyorum üzerinde. Bazılarının, yanına gelip beni kolumnan dürtükleri, hatta yer yer, kafama ellerine geçen ilk eşyaya vurdukları da oluyor.

Ama dostlar söyleyin bana: Bu durumda ben, tikimden nasıl kurtulabilirim?

Herkesin yüzünde, şu son yetmiş senedir her sabahın köprü aynı ifadeyi gördükten sonra, nasıl onların beklenelerini karşılamadan, bu yeteneğe, bu tike sahip değildiçesine yoluma devam edip gidebilirim? Bana kalırsa mümkün değil bu – elbette, Allah'ın, ya da filin üzerinde yaptığım gezintinin bana verdiği bir tür hüner olarak gördüğüm için hastalığımı, ondan kurtulmayı başaramıyorum, adilik kumkuması.

Belki şu dakika, sizin de burun delikleriniz koca koca açılmış, çeneniniz merdane misali bir sola bir sağa kıvrılıp üstdudanızın şapka gibi kalkıp inmesini gizlemeye çalışmakta... Nereden bilebilirsiniz? Ve belki ağzınız da açık şimdi ve bu kâğıitta yazanları da, akıl gözünüzle değil de, yüksek sesle okumaktasınız? Elimde olsayı şayet, köpekleri terbiye ederken kullandıkları o kirbaçlardan birini alıp, şimdi sırtınıza bütün gücümle birkaç defa geçirirdim ki, bu konu üzerine adamaklı düşününüz. Fakat okurla yazar arasındaki münasebetleri çok daha mesafeli tutan o yasadın haberdarım, ve bahsi geçen edebi teamül karşı-

sında, boynumun kıldan ince olduğunu burada ifade etmekten büyük mutluluk duyuyorum.

Annesi eve döndüğünde, Gündüz yatağında titreye titreye yatmakta ve biri gelip de annesinin nerede olduğunu kendisine sorarsa vereceği cevabı düşünmekteydi. Kapı açıldı ve Selim, elinde bir topla, odadan içeri girdi. Hemen ardından, kahramanımızın ağabeyi, elindeki topu önce havaya, sonra da bütün gücüyle Gündüz'ün alnına fırlattı. Korkunç bir darbeydi bu – hikâyemiz esnasında maceraperest, fakat geçmişinde bir parça pisirk kahramanımızın gözünden iki damla yaş geldi. Kendisini dünyaya getiren ve az önce sokakta bir yük hayvanı gibi gezinip üstüne çıkacak müşteri arayan kadından ise, ne bir ses vardi ne de bir sada. Böyle durumlarda yapılacak en iyi iş, gözleri yumup, tatlı bir uykuya dalmaktır. Fakat Gündüz'ün alnında az önce tanıklık ettiğimiz olayın başrolünde oynayan topunkine eş büyülüklükte bir şış belirmiş, bu şış de, hayatı kahramanımız için bir cehenne-me çevirmiştir. Selim soruyordu:

“Çok mu acıyor? Niye zırliyorsun, sessiz ol.”

Gündüz cevap veriyordu:

“Benim annem insan değil. Demek ki seninki de değil. Demek ki biz de insan değiliz.”

Kuşkusuz, bunun aksini kanıtlamayı istediği için, Selim, kardeşinin yanına gidip Gündüz'ün başucuna oturdu. Bunu yaparken, kendi kendine bir şeyler mirıldanmış, fakat kahramanımız bu mirıldanma esnasında dile getirilen kelimenin hangisi olduğunu iştirmeyi, maalesef becerememişti.

Birlikte şarkılar söylediler. Yaraticılıkları o kadar kıttı ki, kardeşler, üç değişik parçanın çeşitli kombinasyonlarını, tedadıvinden kalkmış, ucuz, sefil plakçalar gibi söylüyorlardı. Konser esnasında, Selim, ayakkabısının ucuyla hafif hafif yere vurarak tempo tuttu. Gündüz'ün gözleri, bu tempoya uyum gösteren bir sıklıkla açılıp kapanıyor, bu haliyle zavallı çocuk ağzına para koyunca hasta köpekler gibi kuduran maymun kılığındaki kumbaralara benzediğini ise, doğrusu hiç tahmin etmiyordu.

En sonunda kapı açılıp da anneleri, elleri mezarından çıkışmış bir ölünnükiler gibi havaya kalkmış bir vaziyette odalarına girdiğinde, kahramanımız, şarkının *kreşendo* tabir edilen bölü-

münü okumakta, belki bundan kaynaklanan bir aşırı heyecan duygusuyla da, bütün gücüyle sıkıldığı sağ yumruğuyla, dizini dövmektedi. Sokaklarda başıboş eşekler gibi gezinen kadın, bu olup bitenleri hiç fark etmedi ama. Narin bir ceylan gibi, hızlı hareketlerle, kapının önünden geçip gitti – eve geri döndüğünü, beş dakika kadar sonra, zavallı kadıncağız korkunç bir acıyla anırmaya başladığında anlayacaklardı.

Gündüz'ü miknatis misali kendine çeken keşife doğru yaklaşmakta olan genç oğlanın hareketlerini gördüğümde, hemen anlatmam lazım geldiğini fark ettiğim olay, buydu işte. Selim, bahsi geçen vukuatları, bugün hiç hatırlayamamakta. Kendisiyle ilgili bahsi çok uzatmak istememekle birlikte, şu iki cümleyi yazmaktan da geri durmayalım: Selim, iyi ve de mutludur. Hikâyemizin kimi yerlerini kuşatan hastalığın ulaşamayacağı bir yerde, bahsi geçen zat, güven ve zevkle kahvesini yudumlamakta, arada bir de, ağızına gelen kuru kahve parçalarını, midesine indirip ortadan kaldırırsın diye, yanında duran köpeğinin suratına tükürmektedir.

Hayatta olaylar öyle bir biçimde gelişir, çeşitli durumlarla sahneler de, öyle bir biçimde yan yana gelir ki, insan, bu karmaşık ve yoğun bulamacın ortasında, aklı sağlığını koruyabilmek için, kimi eşyaları, kişileri ve mekânları, aklında hep bir arada tutar. Örneğin, bizimki gibi fakir ülkelerde, az para kazanan, sefil evlerde oturan, en ufak bir hastalıkta hemen öbür dünayı boylayan kişiler, faytonları çeken atlarla, aynı kategoride değerlendirilirler. Her bir köşesini farklı bir kölenin tuttuğu o eski usul arabalardan gördünüz mü hiç? Vakt-i zamanında, kraliyet ailesi mensupları, yabancı sefirler ve Osmanlı zenginleri, bu şekilde, bizzat insanlar tarafından taşınlarmış. Bahsi geçen durumu konu edinen on dokuzuncu yüzyıl tablolarını gördüğünde, arabalarla arasındaki ilişkinin nasıl da aniden değişiverdiğini hissetmeyen kişiler, zavallilar ve sahtekârlardır yalnızca. Tarihin hiçbir döneminde, insanlar, başka insanların içlerinde oturma-dılar – yani apartmanlarla insanlar arasında, böylesi bir bağlantı bulunmamaktadır. Ama, madem insanlar, üzerine binilen at ya da eşek misali, soylu olduğu iddia edilen bu kişileri, zamanında hiç üşenmeden taşımışlar, bize bugün düşen şey, ne zaman bir

arabayla karşılaşsak, ne zaman bir arabaya binsek, o köleleri düşünmektir. Aynı algı mekanizmasıyla, bütün köpekleri birbirine karıştırır, dini kıyafetler giymiş inançlı kişilere de, hiç dikkat etmeyiz. İşte Gündüz'ün sorumlu olduğu algı hatası da, böyle bir şeydi: Keşişi, diğer bütün keşişlerle bir tutmuş, onun da, kendisi gibi kanlı canlı bir insan olduğunu, unutmuştu. Oysa şimdiki, hızla ona doğru yaklaşırken, bu esrarengiz kişinin bir burnu, yanakları, alnı ve hatta bir çenesi de olduğunu görebiliyordu. Aralarında sadece bir adımlık mesafe kaldığında, kahramanımız, karşısında hareketsiz bekleyen bu kara cüppeli mahlukun, Kantar'dan başkası olmadığını fark etti ve korkunç bir çığlık attı.

Herkes, bu beklenmedik gürültü dolayısıyla afallamış, önde gidenler, yollarını şaşırılmış, Rahman, ağıza alınmayacak küfürler ederek, tepkisini dile getirmeye koyulmuştu. Joe'nun sabrının da taştığı belliydi; ne kadar sıkı kapatmaya çalışsa da, genç ressamın ağızından dışarı köpükler çıkıyordu. Kaptan, cebinden piposunu çıkarıp kibritini başarısız şairin tahta bacağına sürtmek vasıtasiyla, biçiminde akla bir gemiyi getiren tahta aleti yaktı. Dumanlar ortalığa ağır ağır yayılırlarken de, Kanadalu keşif, bir defa öksürdü. Şimdi herkes yine kendilerini böylesine büyük bir telaşa sevk eden ve bizim kitabımızın (en azından) bu sayfasının kalbini oluşturan kişilere çevirmiştii gözlerini. Dizlerinin üzerine çökmüş vaziyette şaşkın gözlerle karşısındaki genci inceleyen Kantar, acaba uzun müddettir görümediği yol arkadaşlarını nasıl karşılayacaktı? Kendisini güvertede bırakıkları için, onlara öfkelenmiş miydi? Ve elbette asıl soru: Şimdi uzun saçlarını topuz yapmış olduğunu da gördükleri Kantar, kantarın topuzunu kaçıracak mıydı?

Üzerine geçirdiği cüppe, bu nevi şahsına münhasır kişiliğin ruhuna da nüfuz etmiş olsa gerekti, çünkü eskiden olsa hemen tokatlamaya koyulacağı kahramanımızın karşısında, orta yaşlı şair epeyce sakin duruyordu. Sağ cebinden çıkardığı olağanüstü büyülükteki muzu sabırla soyup ufak ısrıklarla midesine indirirken, manastırın içinde kaynağı belirsiz bir rüzgâr esti. Gündüz'ün burnuna kötü kokular geliyordu. Sanki ortalığı eğitimi köpek misali kolaçan etmek göreviymişcesine, genç kahramanımız sırasıyla kaptana, ressama ve nihayet Abdurrahman'a

el kol hareketleri yapmak suretiyle, bu iğrenç kokunun kaynağını bulmalarını emretti. Ama görünen oydu ki, şimdi yollara düşme zamanıydı, kapris yapma değil. Kanadaklı keşiş, bahsi geçen durumu tek bir hareketle öylesine başarıyla aktardı ki, macera-perest dostumuz, yetişmesi lazım gelen bir savaş varmışçasına, hafiften koşarak kapiya doğru ilerledi ve bunu yaparken, arkasından kimseñin kendisini takip edip etmediğine de, tamamıyla boş verdi.

Girdikleri odada, ağızında yine olağanüstü büyülükte bir muz duran bir karga vardı. Kapıyı keşiş arkalarından kapattığında, karga "gak" dedi ve muz yere düştü. Olup bitenleri, kaptan büyük bir endişe ve merakla seyretmekteydi. Acaba başlarında bulunan kişi, bir tepki verecek miydi az önce vuku bulan olaya? Hayır; Gündüz kargaya doğru yaklaştı, dizlerinin üzerine çöktü ve şunları söyledi: "Bana küçükken anlatılan bir masalda, kargalar kötü hayvanlar olarak gösterilmişti. Bunun büyük bir yalan olduğunu, şimdi anlamış bulunuyorum. Ama doğrusu bu ya, senin karga mı, yoksa kuzgun mu olduğunu, hâlâ tam olarak ayırt edebildiğimi söyleyemeyeceğim."

"Bir defasında babam, bana, bir insanı, onu beş dakika dik-katlice inceleyerek tamamıyla tanıyabileceğimizi açıklamıştı. Elbette, ışıkların açık, çevrenin de çeşitli insanlarla dolu olması, böyle bir durum için gereklidir. 'Kaşını gözünü nasıl oynatıyor, çok dikkatle izleyin,' derdi babacığım; 'neden hoşlandığını hemen o vakit anlarsınız.'

"Ona göre, insanın düşünceleriyle davranışları, birbirinden ayrılamaz bir bütün oluşturmaktaydı. Bu ilkelerin ışığında, birazdan, sizin karga mı, yoksa kuzgun mu olduğunuzu karar vereceğim. Şunu unutmayınız: Vereceğim karar kesindir." Kafasını, şaşkın şaşkın, bir sola, bir sağa çeviren karga, bu konuşmayı başından sonuna, tek bir kelimesini kaçırmadan dinlemiş gibiydi. Hayvanın gözlerinde, keskin zekâlı bir dilbilimcinin dikkati, gagasındaki hafif açılıkta ise, bütün hayatımızın, tutku, arzu, hayal ve isteklerimizle o kırılgan, benzersiz mutluluk hissimizin ağızından çıkacak tek bir kelimeye bağlı olduğu o tuhaf kişiliklerle karşı karşıya geldiğimiz vakit hepimizin ağızına yerleşen o görünmez, cüsseli, hayaletimsi ayva tanesinin bulunduğu anla-

şılıyordu. Hayvanlara da insanlar kadar yer verdiğimiz romanımızın bu harikulade kahramanı, karşısındaki insan sürüsü, kendisini bir anatomi dersindeki doktorlar gibi incelerken, şimdi ayvayı yemeye hazırlıyordu. Karga yutkundu. İçi tükürük dolu bir güllemenin, narin hayvanın gırtlağından geçip gittiği, kaptanın gözünden kaçmamıştı.

Gündüz, çevresini saran önlüksüz adamlara soruyordu: *Sizce hangisi?* Hayatlarında ne bilimle, ne de hayvanlarla ilgilenmemiş Kantar, bütün gücüyle bağırarak cevap verdi: *Sence?* Bazan liderlerimiz bize ne istediğimizi sorarmış gibi yaparken, aslında ellerindeki çekiçle kafamıza kafamıza vururlar. Maceramızın kahramanı, aslında hiç de üstüne vazife olmayan bu soruyu sormayı seçerek, tebaasının tercihleri üzerinde tuhaf bir hükümdarlık kurmuş, insanları karga-kuzgun ikilisi dışında hiçbir şey düşünemez bir hale sokmuştu. Üstelik, bunun farkında dejilmiş gibi yapıyordu. Güçlü ve mutlu insanlarda bizi sınırlendiren şey budur – *hiçbir şeyin farkında dejilmiş gibidirler*. Hayatın amacının, insanların kendi dünyalarını, başkalarının kafasına çuval misali geçirmek olduğunu söyleyen o düşünüre katılmamak, elimde değil. Kahramanımızı bu derecede sevimsiz kıلان şey, elinde olan gücü, böylesine pervasızca, böylesine ucuz numaralarla, başkalarına zarar verecek bir biçimde kullanışıdır. Oysa daha önce, bütün iktidar Amerikalı denizcinin elindeymiş gibi dururken, gördük ki: i) Anglosakson milletinin üyeleri, kendilerine verilen görevleri fevkalade büyük bir başarıyla yerine getirmekte, kimsenin kılina zarar vermeden, eldeki olanakları en iyi biçimde kullanarak nihayetine erdirebilmektedirler; ve ayrıca ii) şiirle, resimle ilgilenecek, güç sahiplerini daha zarif, mutlu ve akıllı kılar. Gündüz'ün tüm bu kabalığının arkasında, fakir ülkelere özgü o gazete düşkünlüğü yatmaktadır. Bizim buralarda, her sabah gazete okuyan bir kişi, tıpkı günde on paket sigara içen zavallı bağımlılar gibi, bırakmaları çok güç olan bir belayı kendi elleriyle kendi başlarına sardıklarının, maalesef farkında degiller. Belki en doğrusu, gazeteleri sigara kâğıdı olarak kullanmak – tütün olarak da sigara kullanıldığı vakit, iki kötü alışkanlıktan da, kişi belki kurtulabilecektir. Ama epeycene büyük boyutlara sahip olması beklenen bu yaratığı, ağız yoluyla içmek, kişiyi sigaradan dahi

beter hastalıklara sürüklerecek, büyük olasılıkla da onu *hem* kafasız *hem de* kanserli yapacaktır. Bu tatsız bahsi burada kapatmak en iyisi.

Kantar, karşılarında mahkemeye çıkarılmayı bekleyen, henüz işlediği suçu kabul etmemiş olmakla birlikte, dokunsan *mea culpa!* diye bağıracak karga/kuzguna doğru tedirgin bir adım attıktan sonra, şiirlerine bütün yazarlık kariyeri boyunca damgasını vuran ve bugün dahi kurtulmayı beceremediği o akıl karışıklığıyla, bu kanatlı hayvanatın bir "kuzgan" olduğunu söyledi.

Daha önce böyle bir isme hiçbir kitapta rastlamadığı için şaşkına dönen Joe, tahta ayağını yere bir defa vurup, böylesi saçmalıklara Afrika'daki bir manastırda dahi yer olmadığını, garip, mırıldılı bir sesle açıkladı ve ağını kapar kapamaz da, iktidarın kendisinde değil de Gündüz'de olduğunu hatırlayarak, büyük bir korku duydu içinde. İşlediği suçun cezası neydi? Belki de, kara kuşun hangi hayvan türüne mensup olduğunu söylemeye fırsat bulmadan can verecek, en azından bir bacağına mal olan bu maceranın yemeyi o çok istediği tatlı meyvelerini de, karşısında durmaka olan sevimsiz çocuğa kaptıracaktı. Kimse, hak ettiklerinin alakasız kişilerin eline geçmesinden hoşlanmaz. Joe, farkında olmadan, bir aslan gibi kükremeye başlamıştı. Ressamın ilk söylediğini değil de, sağır sultan dahil tüm Afrika halkının duyduğu bu haykırısını işten Gündüz, genç adının yanına geldi ve acımasız bir tekmeyle, Joe'yu yere serdi. Talihsiz ve de başarısız şairin tahta bacağı, hemen bir bayrak gibi havaya dikilmiş, çeşitli dairesel hareketlerle, sahibini korumaya uğraşıyordu. Ancak bayraklar, sadece günü kurtarmaya yararlar; günlerden bir gün, yolum sırf ayıların yaşadığı bir adaya düşmüştü. Şimdi izin verirseniz öncelikle aylardan bahsedeceğim, sonra, az önce bahsettiğim ufak krallıkta yaşadıklarımı anlatacak, en sonunda da, ilk fırsattha, Prens Kaput'la kahramanlarımız arasındaki fevkalade önemli münasebetlerin açıklanacağı yirmi yedinci bölüme geçeceğim, yani hikâyemizin o olağanüstü dünyasına geri döneceğim.

XXV.

Ayılar – Bal yiyen ayı – Ağaç ve ayı

Bizim ülkemizde çok değilse de, bugün Amerika kıtasında epey bir ayı yaşamakta. Bunlar, dünyanın en tatlı hayvanlarıdır – altlarında kalmayın da. Çok ağırdırlar, ama nasıl derler, ağızlarından bal damlar. Köpeklerle benzerler. Fakat köpeklerin aksine (*hav hav*), bunlar böğürürlər. Bir ayının nasıl böğürdüğünü sizlere açıklamayı isterdim, ancak bu kitabı geleneksel edebi teamül'lere mümkün olduğunca uygun bir biçimde yazmaya çalıştığım için, ayıların dudaklarından dökülen o harikulade ses yiğinlarını buraya almadım. Bunun yerine, izin verin de size küçük bir hikâye anlatayım.

Pazar günlerini, ağaçlar, göller ve ufak kulübeler arasında geçirmeyi severim. Benim gibi az insan var, çünkü bahsi geçen özelliklere sahip yerler, Ortadoğu'da pek yok. Biz, Avrupalılar gibi değiliz; doğayı değil, parayı severiz. Bazan, Allah ne zaman hepimizin belasını verecek, merak ediyorum yahu. Ama ayıların böyle kültürel dertleri yok. Onlar. Müthiş. Yaratıklar. Geçenlerde: Yine bir ormanda yürüyordum. Karşımı: Boş bir patika çıktı. Yürüdüm: Hava günlük güneşlikti.

Patikanın sonunda, yol, hafifçe sağa kıvrılıyordu. Bir yılan gibi. Bu yılana yaklaşmayı istedigimden, adımlarımı sıklaştırdım; üzerine dar bir etek geçirip altına da topuklu ayakkabılar giydirmiş bir erkeğin adımlarıyla, ağır aksak yürüyordum. Yolun sonuna ulaştığında, onu gördüm. Elinde bir petek vardı.

Kana kana bal içiyor, bir yandan da, derin nefesler alıyordu. Onun gibi hür, sağlıklı ve mutlu olmak istedim. Ama hayır. Mahzundu kendisi. Bir an ağladığını da sandım, fakat hayır, ağlamıyordu ve şimdi görüyordum ki, yalnız da degildik. Çocukluğumda, sokaklarda çok gördüğüm dansçıайлardan epey değişik olan bal ayısının hemen arkasında, nispeten daha kısa boylu ve zayıf olduğu için ilk başta göremediğim bir boz ayı vardı. Bunların yaklaşık beş yüz kilo çektiklerini sonradan öğrendim. Üzerime üzerine geliyordu.

Kaçtım. Yüksek bir ağaç. Kardeşimle küçükken yapacak başka bir iş olmadığı için, günde en az otuz defa çıktığımız ağaç hatırladım. Dallar. Balon misali yükseldim ve şimdi, tam bir karikatür gibi olduk: Ayılar aşağıda, ben yukarıda. İnseydim beni yiyecekler miydi? Muhtemelen. İnmedim. Gökyüzüne baktım ve kırmızı bulutların mavi havanın üzerine bir hastalık gibi çöktüğünün, bu bulutların arasındaki belli belirsiz boşlukların ardına gizlenen güneşin turuncu renk olduğunu, hiç evlenmediğim için hâlâ bir çocuğumun olmadığını ve benden başka kimse- cikleri ilgilendirmemesi gereken daha pek çok şeyin farkına vardım. Şimdi, uzaklardan tuhaf bir gürültü de geliyordu. Arıların savaşa hazırlanan bir bölgü oluşturan piyadeler gibi bir araya geldiklerini, çeşitli saflar oluşturarak, aylara saldırmak üzere olduklarını gördüm. Gerçekten de, göz açıp kapayıcaya dek, arılar ayıları kovmuştu.

Bir attan incercesine ağaçtan indim, kıyafetlerime çekidüzen verdim ve sabahleyin üniversitede yapacağım konuşma için son iki haftadır bitirmeye çalıştığım yazımın başına döndüm. Ayıları yine de çok seviyorum.

XXVI.

*Ayilar adasi – Bir romanin neden insan ruhu, büyük bir aşk,
toplumsal değişim, kültürel mevzular ve daha pek çok sıkıcı
konudan değil de aylardan ve korsanlardan bahsetmesi
gerektiği üzerine bir eşine daha ancak en saygideğer
yazarlarda rastlanacak bir paragraf –
Ayilar adasindan kaçışım*

Sonra, 1950'li yılların sonlarına doğru, pırıprılı bir uçakla, olağanüstü olacağını düşündüğüm bir seyahate çıktım ve bu yolculuğun son gününde, kendimi sadece ayıların ikamet ettiği bir adada buldum. Ortalık buram buram bal kokuyordu. Onca zaman aklımızı esir alan askerler, tüfekler ve şifreli mesajlar, bizi boğmuştu – şimdi pırıprılı uçağın enkazından güclükle çıkarken, bir kazazede olmak dahi, tüm bu yaşananlardan daha mutluluk verici geldi bana. Hayatta olmak güzeldi. Son beş senedir, Naziler, Amerikalılar, İngilizler, Araplar, solcular, Türkler vs. çeşitli ağırlık ve boylarda ütüleri, kafalarımızın üzerinde gezdirmiştir. Şimdi hepsine de lanet okuyordum. Robinson misali, çevreme bakındım: Ağaçların arkasında, belli belirsiz çalılar, sanki rüzgarın etkisiyle, hafif hafif oynıyorlardı. “Madem hayatımın geri kalanını burada geçireceğim, o zaman en iyisi, gidip çevreimi inceleyeyim, varsa da yeni arkadaşlarımla tanışayım,” diye düşündüm. Yaşantımın bu noktaya kadarki bölümünün, bir münzevi hayatı olduğuna yemin etsem, hikâyemiz burada sona

ererdi muhtemelen, çünkü başım öylesine şiddetli bir biçimde ağrındı ki, kafatasım herhalde çatlardı. Biraz da bunu engellemek için, şunu söyleyorum huzurunuzda: Vur patlasın, çal oynasın dedikleri türden günlerle doluydu bütün geçmişim ve günümüz gün etmekten, artık ayağım yorganına uzanmaz olmuştu. Evet efendim, tuhaf bir biçimde ifade ediyorum düşüncelerimi, ama anlıyorsunuz söylemek istediklerimi. Hem ağaçların arkasındaki şu görüntüyü gören siz olsanız, eminim benimkinden daha güzel cümleler kuramazsınız:

Ayılar ortağı sarmıştı. Rengârenklerdi; bir tanesinin ağızında siyah renk bir pipo olduğunu, bulunduğu yerden açıkça görebiliyordum. Kırmızı başlıklı bir ayı da gördüm – üşüyor olsa gerekti. Ama işin tuhaf yanı, çevrede *sadece* ayıların olması, kimi ağaçlara tırmanan ve ilk başta maymun sandığım hayvanat korusunun da, ayı yavrularından müteşekkil oluşuydu. Onları bir gezginin meraklı ve bir turistin çekingenliğiyle inceledim; ağaçların dibinde kıvrılmış uyuyanları da vardı, yüksekçe bir yere çıkıp korsan misali ufka bakanları da. Dans eden ayiya ise, o ilk anda rast gelmedim.

Enkazdan, çeşitli konserve yiyecekler çıkarmıştım, bunları üç gün içinde, afiyetle mideye indirdim. Dördüncü gün, elinde hiçbir şeyi olmayan, kaderi açıktan ölmek olan, zavallı bir kimseydim. Ne yapabilirdim? Bir sal imal etmeyi de düşündüm, berak gökyüzüne bir işaret fişegi çakmayı da. Belki de yüzmek lazımdı – çevrede neden başka bir kara parçası olmasın? Sağ elimi alnıma siper ettim; güneş parmaklarının arasından, hafif hafif bakışma nüfuz etmeyi başarsa da, tipki bir gemici gibi çevreyi kolaçan ediyordum. Böyle anlar, kişiyi çocukluğuna götürür. Hatırladım: Damalı mavi yorgan, oyuncaklar, sürekli bir ilgi, olur olmadık yerde yapılan şakalar, kimseciklerin elini sürmeye kalkışmadığı cesaret ve güven hisleri, giyilen tuhaf kıyafetler, sorumsuzluk, mutluluk ve ah... hürriyet! Kahramanımızın da, bu bahsi geçen duyguların en azından birkaç tanesini hissetmesini çok isterdim. Çünkü hayatı güzel kılan mutluluklar, yalnızca bunların arasında bulunur. Hem ayılar da, bu düşüncelerim mevzu bahis olduğunda, benimle aynı fikirde olsalar gerekti: Kafamı sağa çevirip de gözlerimi kışkımda, bir insan değil de, ayı

olması dışında benden zerre farkı bulunmayan bir hayvanla karşılıştım. Hazretin insandan farksız olduğunu vurgulamak durumundayım, çünkü hayvanatın (bir tür evrim sonucunda olsa gerek), ne pantolonu eksiki, ne de kravatı. Fakat daha dikkatle incelediğimde, komşumun, ayılara has o özellikleri, kişiliğinde de aynen muhafaza ettiğini fark ettim. Mesela, arada bir, sanki sırı caka satmak için yere tükürüyor, ben buna tepki verdikçe de, terbiyesiz bir edayla, böğürüyordu. Ayrıca, ayaklarıyla böğürü çiplaktı, yanakları killarla kaplıydı ve ayının nefesi, leş gibi bal kokuyordu. Bir süre sonra, beni bohra gibi sırtına alıp tüm çabalarıma karşın adada korkunç bir hızla, dolap beygiri misali gezdirmeye başladı. Arada başımı, şimdi ufku seyrederkenki haldinden epey değişken bir havaya hareket eden yaratığın sırtına çarpıyor ve aynı anda hem çenemdeki sizləməyi hissediyordum, hem de dişlerimin teker tuzla buz olduklarını.

Romanları güzel kılan şeýlerin, gerçek hayatı duyguları tekrar ederken gösterdikleri hüner olduğunu düşünenler, hiç kuşkusuz, ellerde tuttukları bu kitaptan tiksiniyor, onu bir an önce nasıl küle dönüştüreceklerini bulmaya uğraşıyorlardır. Bize ayıları değil, savaşta ölen kahraman çocuklarımızı verin, ey münasebetsiz yazarlar! Göreviniz, sabah kalktığımızda başımıza saplanan ağrıyi kelimele dönüştürmek, yıtırılan geçmişin hatırlarını, aniden yeniden yaşarmış gibi olduğumuz anlarda, sağ elimizin başparmağının yukarıya mı kalktığını, yoksa korkunç bir hızla ağızımızın içine mi girdiğini keşfedip, bunları yazmak. *Ben bunu hissetmiştim. Ben bunu düşünmüştüm.* Ama hayır dostlar, siz siz olun aman böyle martavallara kanmayın. Karnınız, ucuz numaralara her daim tok olsun. Bunlarla peynir gemisi yürümez; aklını peynir ekmekle yiyenlerin peşinden gidenlerin sonunun eşekler cenneti olduğunu da, herkes bilir. Şimdi, iyisi mi, güzel kitapların, neden ayıları, bal kovanlarını, gerçekte yaşımasına imkân ihtimal olmayan paşaları, çok daha mühim kolların, evlilikler, ölümler, yaþılık ve özlem duygularından fazla önemsemiðini, bir düşünelim. Efendim, siz hiç, bir adada tek başınıza, zenci bir köleyle kavun karpuz paylaşarak yaşamak zorunda kaldınız mı? Peki, ikamet ettiðiniz şehir, herkesi kırıp geçiren bir veba salgınıyla mahvolup tüm bu olup bitenlere de

"veba yılı" denildi mi? Söyleyin güzel efendim: Hiç, bir sabah kalkıp da, kendinizi hamamböceğine dönüşmiş vaziyette bulduğunuz oldu mu? Peki. Biraz da burnunuzdan bahsedelim. Bir gün ansızın sizi terk edip gittiğini animsıyor musunuz kendi sinin? Hayır mı? Peki. En azından barbarların eline düşüp, bir Osmanlı bilginine satılmışsınızdır gençliğinizde – sonunda yer de değiştirmiştiriz, ne çabuk unuttunuz. Eminim ki, sîrf nefesi leş gibi bal kokan ayıların yaşadığı bir adada geçirdiğiniz günleri de hatırlamıyorsunuz. İşte efendim, güzel kitaplar, bu tür şeyleri hatırlamanız için yazılırlar. Aşk meşk hikâyeleri, kültür dertleri, toplumda yaşanan değişimler... bunların hepsi boş laftır, safsatadır, mundar üzümlerdir. Tek gözünü martılara kaptırmış bir korsanın, kılıcını kınından çekip kölelerinin sakallarını tıraş etmesinin yanında, insanlık tarihinin ne önemi var? Bir eşeğin anırmasını güzelce tarif eden yazara, bütün savaş romanları feda olsun. Çocukluğumuzda hepimiz, büyüğünce ne olacağımızın hayallerini kurduk. Kimimiz, zürafaya dönüşmeyi canı gönülden isterken, kimilerimiz, silahşor olmayı kafasına takti. Ama bir bakınız, bugün ne haldeyiz. Bazılarımız eşek misali çalışmakla birlikte, ancak memurluk ediyor, kimimiz ise, aslanları akla getiren biçimde kükrese de, bunu ormanda değil, ufacık bir büroda yapabiliyor ancak. Neden kitaplar bizi daha da çok yüzleştirsin sefaletimizle? İşte dostlar, bizim bu maceramız, biraz da yukarıda zikredilen bu sebeplerle kaleme alındı. Kültürüümüzün zengin meddah geleneği dolayısıyla, bilmekteyiz ki, biz, kafa ütüleyenleri öteden beri sevmeyiz. Ama kafa ütüleyenler de, meddahlarla hikâyecileri sevmezler. Olağanüstü maceramızın devamını merakla bekleyen okuru, bir parça sömürerek, buradan kafa ütüleyenlere biraz hakaret etmemeye ne dersiniz? Belki de onları Yaradan'a sevk etmek, en güzeli. Açı ayı oynamaz diller.

Dişlerimi tüküre tüküre devam ettiğim yolculuğum, ağaçların arkasında bulunan ve ağzına kadar dolu olan o bölgede sona erdi. Bir ateş yakmışlardı, ve havaya kaldırıdıkları ellerini ısıtabilmekten çok memnun görünüyorlardı. Dikkatle baktığım vakit, bir domuzu şışe geçirdiklerini, şısı de, büyük bir zevkle, hiç durmadan döndürdüklerini gördüm. Domuzun burun delikleri-

ne birer tane kozalak sıkıştırmışlardı ve arkalarında, ışığın tam ulaşamadığı esrarengiz bir sahnede, bir tür dansçı kıyafetine bürünmüş dişi bir ayı, kendisini seyredenleri eğlendirmek için olsa gerek, belini hafif hafif kıriyor, aynı anda etli dudaklarını da, sanki aklından kendisine yasaklanmış korkunç hayaller geçiyormuşçasına, bütün gücüyle, dişlerinin arası kanla dolana dek, isırıyordu. Ama hayır – onde, ateşin çevresinde bağdaş kurmuş oturanlar, hiç alaka göstermiyorlardı bu olup bitenlere. İlk başta, beni de şişe geçirip kızartacaklarını, en sonunda da, üzerime bal döküp afiyetle yiyeceklerini düşündüm, fakat yanıldım. Eli zincirli, sopalı barbar adamlar tarafından, ha bire eşek sudan gelinceye dek dayak yiye yiye, insanlık tarihinde de benzerlerine çok rastladığımız bir tür vicdan ve bilinc edinen hayvanlar, özellikle de el sanatlarında çok ilerlemiş, terzi misali birbirlerine elbise dikmeye de başlamış ve sanki bu hünerlerini sergileyebilecekleri birinin yanlarına geleceği günü de, yillardır iple ve yer yer de halatla çekmişlerdi. Liderleri olduğunu düşündüğüm, kafasına savaş pilotlarının taktiklerini akla getiren bir şapka geçirmiş olan ve ortalıkta rakkaslara taş çıkartarak dans eden dişi ayayı, sessizce, ilgiyle seyreden yeşil renk bir ayı, hiç kuşkusuz, bu halat çekme müsabakasının kamberiyidi. Ağır pençelerinden birini bana uzattı – bunun, aramızda kalıcı barışı sağlayacak bir tokalaşma olmasını umuyor gibiydi. Korkuyordum, onun gibi hemen elimi uzatmadım, ne de olsa ayıya elini kaptıran, koluunu kurtaramaz demişler. Ancak, karşılımda dikilen canavarın bu tür şeylere karnı tok olsa gerekti. Beni güclü kollaryla havaya kaldırdı, çocuğunu maça götüren bir babann hünerli vücut hareketiyle, omuzlarının üzerine oturttu ve yeri göğü sallayan bir gürültüyle, böğürmeye koyuldu. Ağızından çıkan dumanları tepeden izliyordum, ellerim hayvanın başının üzerinde, birbirlerine bitişik vaziyette beklemekteydi. Ne kadar sıcak bir ten! Tüyülerin arasına giren parmaklarım, nasıl hemen de ter içinde kalıyor, típkı böylesi sıcak yüzeylere alışık olmayan kasıklarım gibi! Yarabbi! Öleceğim güne dek, beni ayılar adasından ayırma.

Ertesi sabah uyandığımda, ortalık kum doluydu. Dikkatle çevreme baktığımda, anladım ki, bir pervanenin sebep olduğu rüzgârdı kum fırtinasının arkasındaki güç. Kulakları tavşanla-

rinki gibi dik, gözlüklü bir adam, üzerime eğilmekte. Ne diyorsun, seni duyamıyorum... Söylemeyi istedigim şey şu ki. Nedir?

Adam bütün gücüyle bağırarak, bana iyi olup olmadığını, enkazın nerede durduğunu ve şimdi cevabını hatırlayamadığım daha pek çok suali –tekrar edeyim– bütün gücüyle bağırarak sordu. Sağ elinde bir bayrak duruyordu ve aziz ayılarımdan ayrılmaya zorlanırken hatırladığım son görüntü de, bu mide bulandırıcı bez parçası oldu.

XXVII.

*Sorunların nasıl çözüldüğü – Beklenmeyen ziyaretçinin
olağanüstü hareketi – Gündüz önce kâbus görüyor, sonra
çiplak bir adamdan De Quincey üzerine bir söylev dinliyor,
en sonunda da özgürlüğünne kavuşmaya çalışıyor*

“Ben incelemelerimi tamamladım,” dedi; “kararımı da verdim. Size bu noktada tek düşen şey, efendinize kulak vermektir. Şimdi isterseniz, buradaki güç sıralamasını sizlere bir defa daha hatırlatayım. En başta, taht tabir edilen bölgede, *ben* bulunuyorum. Bir basamak altımda, *babası* dolayısıyla, Rahman oturmakta. Kendisini, Abdurrahman olarak çağırınlar da var – bu konuda herhangi bir karara varılmadığı için, iki ismi de zikretmemi istedim. Gemimizin dümeni, bilindiği üzere, kaptanın elinde. Bu da, ona, büyük bir güç vermekte; ama dostumuzun mal varlığı, piposuyla sınırlı olduğundan, o büyük yaratığı kullanmadığı zamanlarda, kaptanın ehemmiyetsiz bir şahsa dönüştüğünü, pekâlâ söyleyebiliriz. Bana anlatıldığı kadariyla, sevgili kaptan, vakt-i zamanında, kendini bir kasanın içine hapsolmuş vaziyette bulmuş. Aslen bu kasanın içine, çeşitli değer ve büyülüklüklerde mücevherler konulması, kaptanın da kasayı hamallara teslim etmesi gerekirken, nasıl olmuşsa olmuş, kaptan, kasanın içine girmiş ve hamal adam da...” Fakat kitabımızın kahramanı, hikâyesine daha fazla devam edemedi, çünkü keşiş, yerde yatan Amerikalıya sağ elini uzatıp talihsiz şairi ayağa kaldırdıktan sonra,

herkesin hak verdiği şu cümleyi kurdu: "Yaptığınız araştırmanın sonucunu lütfederseniz, yolculuğumuza devam edebiliriz; Prens Kaput'un sabrı taşarsa, bizi bu nehirden ancak Allah'ın ta kendisi kurtarabilir." Şimdi, manastırın bu bölümünde bulunmakta olan istisnásız herkes, kaptanın bu cümleyi alkışlayarak karşılaşğını görebiliyordu. Zavallı adamın şakaklarında, elma büyülüğünde ter damlaları belirmiştir – Joe, acı içinde kıvrانmakla birlikte, bu damlaları teker teker ısrayı, gizlice istemeden de edemedi. Tahta ayağı yüzünden korkunç acılar çekiyor, ancak böyle bir ortamda derdini kimle paylaşması gerektiğini, doğrusu pek bilemiyordu. Tam keşişin yanına sokulacakken, Gündüz, bet sesiyle, yine anlatmaya başladı: "Bu hayvanat, ne bir karga ne de bir kuzgundur. Bunun, batak tabir edilen mahluklardan olduğunu değerlendiriyorum."

Kimsenin beklemediği bu netice, herkesin alınlarını derin kırışıklarla doldurmuş, bu kırışıklardan aşağı akan terin kokusu, keşişin kederli burnunun ince direğini, acı acı sızlatmıştı. Kantar, yumruk yaptığı ellerini kafasının iki yanına yerleştirmek vesilesiyle, kelime hazinesinde bir gezinti yapıyor, tarakları, yan giden battı balıkları, batak oyunlarını ve daha pek çok şeyi düşünüyor, fakat iki kanadı olan kara bir kuşla batak kelimesini yan yana getirmeyi, bir türlü başaramıyordu. Hepimizin, en sonunda artık daha fazla dayanamayarak, bütün köprüleri yaktığı, "Yetti! Yetti!" diye bağırarak sokaklarda dört döndüğü anları olmuştu. Şair dostumuz da, böylesi anlardan birinin eşiğine ulaşmıştır simdi. Acaba aşağı atlayacak mıydı ve fir fir donecek miydi başı? İçinde bir sıkıntı hissetti... bütün hayatını, bu şekilde, ha bire şırlarına yerlestireceği doğru kelimeleri bulmaya çalışarak geçirmiştir ve simdi, aklındaki sözcüklerin içinde gizlendiği odayla, gerçek hayatı eşyaların, insanların ve diğer her şeyin içinde bulunduğu salon arasındaki merdivende, bir boşluk olduğunu açık seçik görebiliyordu. Boşluktaydı – ayağı merdiven boşluğununa girmiştir ve simdi, nasıl kuyruğunu doğrultacağını, hiç bilemiyordu. Çok sevdigim bir laf vardır: "Bu dünyanın gerçek sahibi, kerizler, kerevizler ve kertenkelelerdir" derler. Kantar bu olağanüstü lafi kafasında oluşan boşlukla uğraşırken aniden hatırladığında, yaşadıklarının basit bir hafıza vukuatı olduğunu

düşündü önce. Fakat, daha sonra, Gündüz'ün kanatlı hayvanın çevresinde onu yemeye hazırlayıormuş gibi dört döndüğünü gördüğünde, Kantar'a bir şey oldu. Ellerini gözlerinin önünde birleştirmiştir, ağlayacak gibi idi ve herkesin dikkatini bu hareketiyle çekivermiştir. Zavallı sanatçının derdi nedir, hemen çözelim! Aman ağlamasın... Vah vah, zavalliyi nasıl mutlu ederiz acaba? Bir düşünelim.

Düşündüler taşındılar, tembel kediler gibi, kendi içlerinecelandiler. En sonunda, konuşma cesareti gösteren kaptan, çevresindeki çok şaşırtan bir hamleyle, ağızına aynı anda iki pipo birden aldı, bir kibrıt çaktı ve Joe, bu tuhaf şahsiyetin gözlerinde sadece delillerde rastlanan o değişik şen mutluluk ifadesini gördü.

İki bebeğini aynı anda emziren anaç bir kadın gibi, kaptan, pipolarını yakmış ve ağızla burun delikleriyle yer yer kulaklarından da aynı anda çıkan duman bulutlarının içinde, gözden kaybolmuştu.

Hafifçe öksürdüğünü duyar gibi oldular; gırtlağını temizlediğinden emindiler. İşte bu sis bulutunun içinden gelen ve ilahi bir yankıyla kulaklarına ulaşan sözcükler: "Bu kuş hikâyesi çok uzadı. Yollara düşme vakti de, hani derler ya, geldi de geçiyor bile. Vakit geçtiği vakit, her şey için çok geç olacak, ey dostlar. Önerim şudur: Büyük kralımız, efendimiz, Yaradanımız, bize artık fikrini bahşetsin. Fikrini aldığımız zat-ı muhtereme teşekkür edelim. En sonunda da, yollara dökülelim. Ne dersiniz? Hem Prens Kaput'un bize söyleyeceklerine kulak vermemiz gerektiğini de belirteyim. Nihayetinde, kendisi çok mühim bir şahsiyettir." İşin aslı şuydu ki, manastır gelen ayaktakımına mensup bu kişilerin, yıllar yılı hayallerini kurduğu Afrika seyahatini mahvedeceğini baykuş gibi sezen Kaput, aralarında en düzgün görünümé sahip olduğunu düşündüğü kızıl saçlı kahramanımızı, gizlice yanına çağırılmış ve biz muhtemelen hikâyemizin çok mühim bir noktasına odaklanırken, hepimizin gözlerinden uzak bir yerde, kaptanı dizlerinin üzerine çökertmiş ve ağızına, o meşhur havuçlarından birini sokmuştur. Evet dostlar: Büyük, taze portakal renginde olan bir havuçtan bahsediyorum. Bu havuç, gerek Avusturya, gerekse de Macaristan'da pek çok köylünün

çok iyi bildiği üzere, asilzade sınıfın güç sembollerinden en başta geleniydi. Ağzına havuç sokulan kişi, tipki omuzlarına kılıç dokundurularak Sör ilan edilen şanslı ve yaşlı İngilizler gibi, hemencecik gözyaşlarına boğulur, bu kanlı yaşlar yanaklarından aşağı akıp dururken de, diliyle havucun ucunu, hafif hafif yokladı. Elbette, dilin havucla teması, o güne dek köylülük ya da kölelikle (ne fark var ki aralarında) uğraşmış (evet, bunlar da birer meslektir ne de olsa) kişinin yüzünün bir parça buruşmasına sebebiyet verirdi. İlk ısırık zordur – ancak onu dişlerimizin arasında hissettiğimizde, hayatın tadına varırız. Oysa gençlik, nasıl da yanlış hareketlerle doludur: Av köpekleri gibi koklar, dizlerimizin üzerine çöker, çevrelerinde tuhaf, yumuk yumuk daireler çizer ve bir türlü havucla ilişkilerimizi, bir sonraki aşamaya getiremeyiz. Fakat kaptanla Kaput arasında bu konuda hiç sorun yokmuş gibi idi – ön dişlerini açıkta bırakan bir gülümsemeyle, şimdi İrlandalı kahramanımızın görüntüsü, yine o sis bulutunun arasında belirginlik kazanıyor. Az önceki sözlerinin kimsede en ufak bir değişiklik yaratmadığını gördüğü için, doğrusu bu ya, bir parça kırgın.

Ağzında bakla ıslatmamasıyla tanınan Kantar, saçlarındaki topuzu hafif hafif okşamayı da ihmali etmeyerek, sessizliği bozdu. "Batak diye bir hayvan olduğu yolundaki iddialara, daha önce de pek çok defalar rastladım. Oysa, batak, bir kart oyundur. Batti balık yan gider. Bata çıka, hayat bazan deniz gibidir. Bataklıklarda balık yaşamaz. Baltık Denizi'ni görmeyi hep istemişimdir. Fakat batak kelimesiyle herhangi bir hayvan arasında, en ufak bir ilişki dahi bulunmamaktadır. Tatarlar ise,ambaşa bir konu. Efendimizin sözünü ettiği hayvan, batak değil, karabaktaktır." Tarih boyunca, halklarının sözlerine, düşüncelerine, giydikleri kıyafetlere, sokaklarda çırlıçiplak mı, yoksa tam tersine, zırhlar içinde mi dolaşacaklarına, hiç üstlerine vazife olmamasına rağmen müdaħale eden devletler olmuştur. Bu devletlerden birinin başkanıyla tanışmıştım. Aramızda geçen konuşma:

BEN: Ne haber? Zannedersem içinde bulunduğuınız durumu en iyi şu lafımız açıklıyor: "Keyifler keka!"

O: Böyle bir lafin varlığından haberدارım. Yalnız unutma-

yınız ki, konuştuğunuz dilin de, kafanızın çalışma biçiminin de, her tür hatıra ve düşüncenizin de, bir numaralı sorumlu sorumlusu benim.

BEN: Nedenmiş o?

O: Biraz düşün anlarsın.

Gerçekten de, yalnız konuştuğum dilin, her gün gördüğüm devlet görevlilerinin, okulda baktığım haritanın ve akarsuların üzerinden büyük bir mutlulukla kayıp geçen susamurlarının da arkasında, hep o vardı. Aynı şey, romanımızın kahramanı için de söylenenemez mi peki? Hayatta en ufak bir icadı yoktu onun belki, doğrudur, ama buna karşın, bakınız, Kantar'ın dizleri, nasıl da korkuya zangır zangır titremekte. Acaba, yaptığı büyük hatanın farkında mı? Kim bilir. Gündüz, iki eliyle şairin boğazına yapıştı, zavalliyı içi şekerle dolu bir çuval gibi salladı ve karşısındaki kişinin gözlerinin top misali faldır faldır döndüğünü gördüğünde, en sonunda daha fazla dayanamayarak, ağını aç bir aslan gibi açarak, şöyle dedi: "Bana *siz* diye hitap etmeni emrediyorum. Bundan böyle bana *siz* demeyenin dudaklarını birbirine yapıştıracağım, dilini keseceğim, kulaklarını yırtıp eline vereceğim! Duyuyor musun!" Teker teker herkese bu suali yöneltikten ve sırayla bütün kahramanlarımızdan, "Siz", "Siz" ve de, "Siz" yanıtlarını aldıktan sonra, Gündüz yere oturdu. Hayatından, o güne dek başına gelenlerden memnun, huzurlu bir mandaya benziyordu.

"Demek ki, 'efendimizin sözünü ettikleri hayvan' yerine, 'efendimizin sözünü ettiği hayvan' demenin ne anlamına geldiğini hepiniz anlamış bulunuyorsunuz. Bu, beni çok sevindiriyor. İzninizle raks edeceğim." Kulaklarına inanamayan ve belki onlarinki düzgün çalışıyordu diye birbirlerinin kulaklarına bakan ahalinin açık ağızlarından çevreye yayılan ağır koku eşliğinde, kahramanımız, şimdi, ilkel insanların o fevkalade ilkel hareketleriyle, kendi çevresinde dönüp duruyor, taklalar atıyor, girdap gibi yusuvarlak oluyor, tavşanlardan farksız hareketlerle, zip zip zipliyor, tüm bunları yaparken, bir yandan da sineklere has bir vizıldama sesiyle, "Siz" sözcüğünü, son harfini sanki sonsuza dek uzatarak söylüyordu. Kaptan, kendisini sokmasın diye,

bu sineğe pipolarından biriyle hafif bir darbe indirdi; Joe, yüzünde şaşkın bir ifadeyle tahta bacagını kaşıyor, kendi kendine kimsenin anlamadığı bir şeyler mirıldanıyordu – muhtemelen yabancı dilde bir şiirdi bu. Kanadali keşiş, tembel tembel esnedi. Bu manyaklar ve budalalar arasında aklını peynir ekmekle yemeyen yegâne kişi olan bu muhterem şahsiyetin sözlerine kulak vermek, o olağanüstü deyişi, yani aklın yolunun bir olduğunu, bizlere bir defa daha hatırlatacaktır.

Aziz misafirler

Bana kulak verdığınız için çok teşekkür ederim. Aziz misafirler, sizden ricam, yolculüğümüz geri kalanında, benim sözümden dışarı çıkmamanızdır. Prens Kaput, fevkalade korkunç bir hastalığa yakalandı oldugu anlaşılan talihsiz bir hastayı da yanında buraya getirdiğini, bana ve manastır yönetimine açıkladı. Hasta, bir masaya yatırılacak, incelenecak ve böyle yapmak lazımlı gelirse, bir baltayla parça pinçik edilecek. Elbette, böylesi deneylerin manastırlar dışında gerçekleştirilmeleri, kulağa daha hoş geliyor.

Ancak şunu da bilin ki, artık çocuk değiliz. Annelerimiz, hepimizi harikulade masallarla büyütüdü. Kurtlar, kuzular, orman perileri, cüceler ve kimi zaman fakir oğlanlarla dolu dolu olan bu hikâyeler, hepimizi, vakt-i zamanında ziyadesiyle etkilemekle birlikte, bugün hiçbir mana teşkil etmemekte. Ben kendimi dine verdim ve çok mutluyum. Yiuce bir yaratıcıya inanmayanlar, ancak bu bahsettiğim çocukça masallara inanırlardır. Kendinizi güvende hissetmek için çocukluğunuzu dönüyor ve çocuklara dönüşüyorsunuz. Oysa hepimizin ahlaki bir sorumluluğu bulunmakta. Siz burada, bataklar, yan giden battı balıklar ve kimi zaman da, karabataklar üzerine laf yarıştırırken, dünyada çocuklar ölmekte, yanardağlar patlamakta ve daha neler neler...

Bu noktada herkesi korkutan bir gelişme yaşandı. Keşisin gözleri yaşlarla dolmuştu ve kimsenin yanında mendil bulunmamaktaydı. Yine de, inançlı dostumuz konuşmasına devam etti. Gözyaşları ağzına girdiği için sesi büğülü bir biçimde çıkmakta, sanki kimseler tarafından ulaşılamayacak derinliklerden yükselmekteydi. Kaptan, bir mağaranın içinde olduğunu da, bir anlığına bu yüzden düşündü.

Aziz misafirler

Oturduğu sokakta korkunç bir savaş hükmü sürdürmekte ve kan gövdeyi götürmekteyken, kendisini odasına kilitleyip kanun çalan kişilerden, her zaman için nefret etmişimdir. Onları söyle bir sarsmak, suratlarına iki tane çakmak, hatta, gücüm yettiği takdirde, kendilerini ayaklarından yakalayıp ters çevirmek ve hali misali silmek isterdim. Bu şekilde, onları kendilerine getirebileceğimi çok düşünmüştüm ve şimdi bu düşüncemi size açıklarken, kimilerinizin yüzlerinde, karşılaşrında bir keşş konuşturmuş da, bir eşek amriyormuşcasına ciddiyetsiz ifadeler görmekteyim. Dünyadaki en önemli şey, ciddiyettir. Dünyadaki en önemli ikinci şey, inançtır. Alaycılığın, günahların en büyüğü olduğunu, ilerde siz de göreceksiniz. Tek bir insana dahi sevecenlik göstermemi becerememiş, dudaklarından duygulu, içten, gerçek tek bir kelime dahi dökülmemiş kişilere üzünlürüm. Maalesef, hayat bizi korkunç tercihler yapmaya süreklemekte. Annesi kanserden ölürlen, kimse kafasını kuma gömüp devekuşu taklidi yapamaz. Bunu, insanın vicdanı kabul etmez bir defa. Odada acılı biri olduğunu bile bile kahkahaya atmak, herkesi gerer. Acımasızca güllüyorsanız, acılı kişiyi hor da görüyorsunuzdur. Bunları daha çok tekrarlamaya belki hacet yok, ama tam karşısında durmaka olan kişinin suratındaki pancarlara has renk, sözlerime bir son vermemi gerektirmekte. İzninizle Rahman'ı evire çevire dövezem.

Sözlerinde insanın ciddi olmasının önemini vurgulayan bu olağanüstü kişilik, konuşması biter bitmez, yayından fırlayan bir ok gibi, bütün gücüyle Abdurrahman'ın üzerine atıldı. Herkesin eski efendisine kol kanat gereceğini beklediği Gündüz ise, bambasma bir işe meşguldü – anlaşıldığı kadariyla, keşinin sözlerini hiç dinlememiş, sinsi adımlarla hedefine doğru usul usul sokulmuş, şimdi, en sonunda ellerinin arasına hapsettiği karganın tüylerini, teker teker yolmaya koyulmuştu. Evet: Hayatında tek bir karabatak dahi görmemiş zavallı kahramanımızın dili sürüctüye şayet, affola. Ama günümüzde, insanların oturup da o sıkıcı sözlükleri okumaya, ne vakti var, ne de sabrı. Kitabımı bitirdiğinizde, sizlerin de kendinize şöyle sormanızı isterdim: Acaba, yerçekimi, gerçekten de var mı? Böyle bir güç, bizi tam olarak hangi yere çekmekte, bunu sorun isterdim kendinize. Sonra da

şunu: Biz, acaba, gökyüzünde oturan ve sırf bu bahsi geçen çekim yüzünden dünyanın yüzeyinde gezinmekte olan mahluklar olabilir miyiz? İsterdim ki, yerçekiminin ortadan kalktığını ve balonlar gibi hepimizin aynı anda uçtuğunu hayal ediniz. Elbet-te balonlar, o zaman, tam tersine, hemen yere yapışacaklar.

"Ellerini Rahman'ın üzerinden çekmezsen sana yapacaklarımı, şu anda değerlendirmekteyim," diye hırıldadı Gündüz. "Değerlendirmeye aldığıم şeylere yaptığım şeyleri, senin de değerlendirmen gerektiğini değerlendirdiğimi de, değerlendirmek üzere, şimdi sana sunmaktayım." Keşişin ağızı açık bir vaziyette dinlediği bu şaşkınlık verici cümlenin manasını kavramak, belli ki sırf kaptana nasip olmuştu. Ağzına üçüncü bir pipoyu da siğdirmaya çalışırken, bu değişik kişiliğin kafası, bir sallanan sandalye gibi, garip bir hızla, bir ileri bir geri gidip gelmekteydi. Joe'nun bakışları, yüzünde korkunç bir ifadeyle kendisinden yardım dilenen karganıklilerle buluştu; hangisi daha fena durumdaydı acaba, bacağını timsaha kaptıran Amerikalı ressam mı, yoksa en çekici özelliğini oluşturan o olağanüstü elbisesi şapşal bir oğlanın elinde tarumar olan, Afrikalı karga mı? Büyük bir acıyla, karga gäklamaya koyuldu – başarısız ressamın gözlerinde ise, elinden artık hiçbir şey gelmeyenlere has, o ke-derli boşluk ifadesi vardı.

"Abdurrahman isimli dostumu kendi haline bırakmakla çok iyi ettin," dedi Gündüz. "Şimdi bu karabatağı da yanımıza alarak, senin peşinden geleceğiz. Bizi içi kızgın alevlerle dolu bir kuyuya sürükleşen bile, gözümüz kapalı bir halde seni takip edeceğiz, çünkü büyüklerimiz, bize böyle yapmamızı söylemiştir hep. Benim çocukluğum, İstanbul'un loş sokaklarından birinde geçti. Günlerden bir gün, silme süt şişesi dolu bir kamyon, sokağımıza girmiştir. Babam, İsviçre'den aldığı saatleri bileğine geçirir geçirmez, karşılaştığı insanların hepsinin kendisinden nefret ettiğini, bir defasında bana söylediysi. Şu lafini hiç unutmam: Eline süt şişesi geçerse, hemen şişenin kapağını açıp sütü iç, bundan farklı bir şey yapan kişi, hem aptaldır, hem de şapşal. Babacığımın konuşmamın bir önceki cümlesinde tekrarladığım sözünü hayatı geçirmek maksadıyla, o gün, kamyon'a doğru sessizce yaklaşmış, şoför koltuğunda kimsenin olmadığını gördüğümü sandı-

ğım için de, elimi kolumu sallayarak, kamyonun tepesine, tek bir sıçrayışta ulaşmıştım. İlk şişenin kapağını açmak, biraz uzun sürdü, çünkü heyecanlıydım. Kafama diktığım şişeden ağızma bütün şiddetiyile akan sütu, kana kana içtim. Şimdi sıra, ikinci şişeye gelmişti. İyisi mi, diye geçirdim içimden, bu şiseti yere atayım da, bir kirayım. Böyle de yaptım: Yere beyaz bir çarşaf açılmış gibi olmuştu. Fakat o an anlaşıldı ki, kamyonun sürücü koltuğu boş değildi.

“Derisi bizim gibi beyaz değil de, kızıl renk olan, uzun saçlarını kadınlar gibi tokayla arkadan birbirine tutturmuş, elinde de benim en az otuz mislim büyülüüğünde bir çubuk taşıyan bu yaratık, herhalde kamyonuyla taşıdığı süt şişelerinden iki tanesini ondan habersiz içtiğim gereklüğüyle (böyle yapmış olduğumu beni iyi dinleyenler hatırlayacaklardır), çubuğunu kafama kafama vurmaya davrandı. Bir yandan da, diline şöyle bir tekerleme dolamıştı:

Direğimi ağızına sokup, seni bayrak gibi sallayacağım, ey rezil bacaksız.

“Yıllar yılı unutmayı başaramadığım bu sözleri iştikten sonra, hakikaten de, ağızma, daha önce hiç girmemiş bir cismin girdiğini, korkuya hissettim. Dilim kan içindeydi, dişlerimin de kıpkırmızı kesildiklerini, yine dilim aracılığıyla anlayabiliyordum.”

Sözlerine devam etmeye hazırlanırken, ağır bir işaretparmağı, üç defa arka arkaya, Gündüz’ün sağ omzuna vurdu. Sanki kahramanımız, açılması beklenen bir kapıydı; arkasına döndüğünde, maceraperest dostumuz, turuncu renk takım elbiseli, nefti bir kravat takmış, uzun boylu, sarışın bir adamlı karşı karşıya geldi. Demek ki bu manastırda, ortada ne fol, ne de yumurta varken, böyle değişik kişilerle yüz yüze gelmek de mümkünü, ne tuhaf! Adam, ortadan büyük bir özenle ikiye ayrılmış saçlarını sağ eliyle hafifçe okşayarak, kaptana döndü. Neydi bunun anlamı?

“Bir dur da hikâyemi bitireyim,” diye söze başladı Gündüz. “Burada iper benim elimde, neyi istersem onu yaptığımı da, herkesler bilmekte. Hikâyemi anlatmayı bitirdiğimde, sana da söz hakkı vereceğim. Simdilik, diğerlerinin arasına karışıp, pür

dikkat bir vaziyette dudaklarından çıkacak her kelimeye kulak kesilmen gerektiğini değerlendiriyorum.”

“Kaptan,” dedi uzun boylu adam. Ortalığa yayılmış pis bir kokuyu temizlemek, yahut çevrede uçuşan bir sineği öldürmek istercesine, elini havada salladıktan sonra da: “Kaptan,” diye devam etti sözlerine. “Gemi nerede?”

Ancak kaptan, kendisine sorulan bu soruyu yanıtlamaya daha fırsat bulamadan, Gündüz, akla gök gürlemelerini getiren bir sesle, araya girdi. “Burada,” diye söylendi “beni göz ardı ederek bir yere varacağını zannediyorsan, korkunç bir hata işlemektesin. Çünkü bu dairenin merkezi benim, şefim ben; herkes peşinden gelir, kimse bana söz geçiremez. İçinde bulunduğuuz mekânın Allahı olduğum söylemekte – bu söyletilere kulak vermen, senin yararına olacak. Şimdi hemen, arkadaşlarının yanına dön, hikâyem bitince yapacağın lâkırdıya, belki kulak veririm.”

Uzun boylu adam, bu sözlerin içinden, bir ruh gibi, hızla, zahmetsizce, hiçbir engelle karşılaşmadan geçti. Kıpırmızı kesilen oğlanı arkasında bırakmış, doğrudan kaptana doğru yürümekteydi. Joe, sırasıyla önce kafasını, sonra da çenesini kaşıyarak, olup bitenleri seyretti. Kaptan, yüzünde meraklı bir ifadeyle kendisine yaklaşan kişiye bakarken, keşif fark etti ki, bir Rahman bir Abdurrahman olarak hitap edilen oğlan, ortadan kaybolmuştu. İnançlı insanlar hayatlarında her an bir mucizenin gerçekleşmesini bekleyerek yaşırlar; keşif, muhtemelen, çوغون ha bire biçimden biçimde giren Proteus ismîli mahluk gibi, durup dururken uzun boylu bir adama dönüştüğünü zannetmekteydi. Prens Kaput'u beklettiklerini düşünmek, bu zavallı kahramanın içine tarifsiz bir korku salmaktayken, kaptanla esrarengiz kişi, nihayet karşı karşıya gelmeyi becermişlerdi. Acaba Rahman'ı bu haliyle dövmesinde bir sakınca var mıydı? Bu sorunun cevabını bulmayı ne kadar istesek de, hikâyemiz hiç durmadan ilerleyen, bir tünelden diğerine azgin beygirler gibi koşturulan trenlere çok benzendiği için, bahsi geçen suali cevapsız bırakmanın daha iyi olduğu görüşündeyiz.

“Gemi,” dedi konuşabilmek için pipolarından birisini ağızından çıkarmak durumunda kalan kaptan; “gemi güvenli bir

yerde, korkmanıza gerek yok hiç. Birazdan burada gerçekleştirelcek mühim bir anatomik deneyi takiben, hep birlikte gemimize donebiliriz. Zaten yelken alma vakti geldi de geçiyor bile. Kölelerimizi satacağımız ahbablarımızın gözleri şimdi yollarda olsa gerek."

"Acaba bu konuştuğun dil Afrika dili midir, bir söyle bana!" diye bağırdı Gündüz ve kaptanın üzerine atıldı. Zavallı adam çağının saçlarını yollamaya çalışıyor, parmaklarını kaptanın gözlerine sokmak suretiyle, talihsiz tütinseveri kör etmeye uğraşıyor. Bir yandan da, sanki bir gün lazım olur diye ezberlediği şu teraneyi okumaktaydı: "Bütün güç bendeyken bu ne cüret, bu ne biçim saygısızlık! Senin kemiklerini vücutundan çıkarıp kulübe inşa ettireceğim, alçak adam!"

Aynı anda, zarif ama kuvvetli bir el, kahramanımızın ağını kaptı. Havaya kaldırıldığını hissederken, Gündüz'ün bacaklı, kurulmuş bir oyuncaklıkler gibi, bir ileri bir geri gidip gelmekteydi. Uzun boylu adamın sesi miydi bu işittiği?

~

Bilincini yitirmiş bir vaziyette manastırın nemli zemininde yatan genç adamlın aklı, sonraki saatler boyunca, bin bir türlü oyun oynadı ona. Kimselerin kendisini davet etmediği akşam yemeklerinde, yüzlerini ilk defa gördüğü kişilerle, ızbantut büyüğünde hindiler yedi. Üst üste dizmiş olduğu kırmızı, siyah ve sarı sandalyelerin üzerine çıkmayı istedî, ancak bunu nasıl yapabileceğini bilemedi, tipki onca sandalyeyi nasıl üst üste yerleştirmeyi becerdiğini hiç anlayamadığı gibi. Bir haliya binip uçtu – üzerinden geçtiği binaların tepelerinde çeşitli tavşanlar, sürüler halinde bir araya gelmiş, yalnız dans etmekle kalmıyor, aynı zamanda özenle hazırladıkları yemeklerini de yiyorlardı. Çöller boyunca yürüdü ve ayak izlerinin rüzgârla silinip gittiklerini, korkuya gördü. Okyanusa daldı, balıklara, yosunlara, yüzen çocuklara baktı ve kendisini su sanıp, buharlaşmaktan korktu. Anlatmayı istediği onca hikâyeyenin hayalleriyle doldu içi. Bir köpek olup, kulübesinin üzerinde yazan, kendi ismine baktı. Zincirlenmiş kölelerle birlikte yolculuklara çıktı, kirbaçlandı, bütün

insanlıktan nefret etti. Bir ayakkabı olup, yeryüzünde ayak basılmış yer bırakmadı. Birbirlerine kartlarını takdim eden kişilerle yaşadı, onlar gibi kendine bir kartvizit bastırdı ve uzun uzun bu kartvizite yazdıracağı cümle üzerinde düşündü. Soyunduğu vakit, aynada çıplak bir kadının vücuduyla karşılaşışı günler de yaşadı, zavallı hayranlarına el öptüren bir kraliçenin hayatını da. Ama rüyalarının onu büsbütün afallattığı anlar da oluyordu ve böyle durumlarda, hatalarıyla hayallerinin birbirlerine karıştığını korkuya fark ediyor, kendini bir ruh hastası gibi hissetmeden de edemiyordu. Savaşlar kötüdür, ama pekçoğumuz, hayatımız boyunca, tek bir doğru dürüst savaş vermemiş olmaktan hiç de hoşnut değildir. Kişinin kendi ruhunda bir hastalık tespit ettiği zamanlarda yaptıklarını seyretmeyi, doğrusu ben çok severim. İngiltere'de yaşadığım yıllarda, Covent Garden'da hariciyeci dostlarımla bir yürüyüşe çıkmak, ortalıkta boş boş gezinip duran kuğulara isimler takmak ve diplomatların o olağanüstü çantalarına hep rahatlıkla siğiveren içki şişelerinden birini çıkarıp da, saygıdeğer bir milletin güzel fertlerinin önünde zilzurna sarhoş olmak, hep ziyadesiyle mutlu ederdi beni. Ayılarla ya da İngilizlerle dolu olsun, hiç fark etmez, adalarda yaşam güzeldir. Dover sahilinde, Manş Denizi'nin suları ayak parmaklarınızın arasını bir yumuşacık kumlarla, bir kendi sıcaklığıyla doldurup dururken, aniden insan bu cihanda ne kadar da ufak bir yer işgal ettiğini şaşkınlıkla kavrayıverir. Bir sümüklüböcekten yegâne farkımız, kabuklarımızın o hayvanından çok daha narin oluşudur. Aynı şeyi, Kanlıca, Sarıyer ve İstinye sahillerinde de yaşadım.

Islak bir kadın, yaşadığı evi askerler tarafından yakılmış, zavallı, cahil, şışman bir köylü gibi, bütün gücüyle koşturarak önumden geçerdi. Peşinden iri göbeğini kangurular gibi salla-yarak, kocası, bir köpek misali iz sürer, benimle göz göze geldiğinde de, derinlerden yükselen, korkunç bir sesle, birkaç defa havlardi. Kumların üzerine uzanıp birlikte yaptıkları şeyleri seyrederdim. Biri elini alnına yapıştırır, kafasını hafifçe kaldırır, güneşe bakardı. Diğer, bacagında bulunan bir noktayı ovuştur-maya koyulurdu. Konuşmazlardı. Akıllarından bir araba dolusu fikrin geçtiğine hiç şüphe yoktu. Fakat düşüncelerini ifade et-

memek yoluyla birbirleriyle konuştuklarının da farkındaydılar. Bunun bilincinde oluşları, suratlarını aslında olduğundan daha gergin gösterirdi. Birisi bir sigara çıkarıp yakardı. Diğer, yüzüne gelen dumana aldırmamış gibi yaparak önüne bakar, ayaklarını kumlara gömerdi. Karşılardan, ayaklarını suya batırıp çıkararak bir çocuk geçer, kızın gölgesi de, çiftin üzerinde, bir hayalet gibi, arkasında hiç iz bırakmadan, şöyle bir belirip kaybolurdu. Hayatın bu mucizevi anlarında, en güzel, olup biteni dışarıdan izlemektir – Napoléon savaşlarını düşünün bir. Bazan, Avrupa'nın sessiz kasabalarının, birbirlerinden çok farklı halklarının, eski köprülerinin, yıkık dökük meydanlarının arasından korkunç bir güçle, önüne çıkan her şeyi ezip geçerek geçip giden ve şahsen görmediğim, fakat insanların hakkında anlattıkları dedikodu kabilinden hikâyelere artık iyiden iyiyce aşinalık kazandığım bir ruhun varlığına ihtiyaç duyduğumu hissediyorum. Hiç askerlik yapmadım, bu savaşa da iştirak edeceğini pek sanmam, ama Avrupa'nın, kültürün değişiminden bahsediyoruz! Bunu isterdim. Alelade insanların hayatlarının yıkılışını, yahut baştan başa değişimini seyretmek de ilginç tabii. Bu çiftin hayatında da büyük bir olay yaşanmak üzere olduğunu anlamak için, falcı olmaya hiç ihtiyaç yoktu. Hemen yerimden kalktım, çevreme, dikkatle, şöyle bir baktım. Uzun süre boyunca, bir anlığına dahi olsa hiç durmadan, tek bir şey bile düşünmeden, koştururdum durdum. Kız çocuğunun elinde, buz gibi soğuk olduğunu gördiğim bir şişe su vardı; şiseti çaldım ve zivanadan çıkmış bir fare gibi, kaçmaya koyuldum. Aramızdaki mesafe yeterince açıldığında, artık korkacak bir şey kalmadığında, en sonunda hâlâ kumların üzerinde yatmakta olan çifte yaklaştım, yavaş adımlarla onların yörüğesine ağır ağır girmeye başladım. Kadın bir şeyler söylüyor, adam bu lafları dinliyor. Dikkatle baktım ve adamın sağ elinin, kadının kasıklarında bir örümcekin çevik hareketleriyle gezindiğini gördüm. Kadın şunları söylüyordu: "Su soğuk diye bana niye kızıyzorsun, suyu ben mi soğuttum? Hem senin gibi bir adamı da, doğrusu ilk defa görüyorum. İnsan denizden çıkışınca köpek gibi titrer, evet. Ama titremek yerine, sen, nedense, havlamayı tercih etmekteşin. Bu beni şaşırtıyor. Daha önce havlayan bir sevgilim olmamıştı hiç."

Elimdeki şىşeyi çok değerli bir mücevher parçasıymışçasına işaretparmaklarımın arasında tutarak, çifte biraz daha yaklaştım. Dışarıdan bu olup biteni izleyen biri, hiç kuşkusuz, benim eğitimli bir çavuş ya da kiralık katil olduğumu düşünecekti – fakat aldırmadım ben bunlara. Adam cevap vermeye hazırlanırken, dizlerimin üzerine çöktüm ve ibadet eden Müslümanlar gibi, yüzüme saygıdeğer bir ifade yerleştirerek, “bir şşe buz gibi soğuk su içmeye” ne diyeceklerini, fevkalade hüzünlü bir ses tonıyla sordum. İnsanlar, gerçekleştirmeye hazırlandıkları bir işin yanında kesilmesinden, her zaman için nefret ederler; herif, kuduz köpek misali havlamaya başladı ve üzerime atlayıp beni boyundan ısırdı. O gün bugündür, dünyadaki insanları teker teker incelediğimiz vakit, hepsinde, nevi şahsına münhasır bir delilik keşfedeceğimizi düşünür oldum. Bazılarımız havlamıyor da, kükrüyor. Ellerine geçirdikleri taşları karşularına çıkan insanlara fırlatan, fevkalade iğrenç şarkıları, hayatları boyunca birisi parmağını şaklattığı vakit ezbere okuyanlar var. Ayrıca, balıkların yanaklarındaki etleri yemekten hoşlanan kişiler de tanıdım.

Gündüz’ün gördüğü rüyalar hep böylesi tuhaflıkların izleyle doluydu.

Uyandığında, aradan ne kadar zaman geçtiğini anlamak istedim, ancak bunu tek başına yapamayacağımı da, aynı anda fark etti. Sonuç olarak, ne kolunda bir saatı vardı, ne de cebinde bir saatli maarif takvimi.

Gökyüzü masmaviydi ve daha çok bir okyanusun dibini getirmekteydi akla. Kafasını bir parça sağa çevirdiğinde, Gündüz, elindeki ekmek parçalarını hülyalı bir edayla denize fırlatan kara sakallı bir adam gördü. Dikkatle baktı: Herif, hem çırılçıplaklı, hem de sağ elinde altın saplı bir kılıç tutuyordu. “Herhalde bir korsanın eline düştüm, bu şahıs da beni kılıcıyla kesmeyi istiyor olsa gerek. Acaba ben de ekmek parçaları gibi denize atılacak miyim? Suyun altında ne tür böcekler beklemektedir beni? Muhtemelen annemin resimli dergilerinde sıkça rastladığım o büyükli, kaftanlı, manidar bakışlı denizaslanlarından birine yem olacağım. Demek ki şimdi, yapılabilecek en iyi şey, celladımla biraz eğlenmek. Kuşkusuz, kendisini yapacağı işten vazgeçirmeye de uğraşabilirim, ancak bunun için gereken zekâ kıvraklığına sahip

olmadığımı değerlendirdiriyorum.” Elbette düşüncelerimizi oluşturan esrarengiz parşomenler, bilinç dediğimiz acayıp karanlıkta dönüp dönüp dururlarken, aniden gözümüz tek bir kelimeye takılıp kalabilir. *Değerlendiriyorum.*

Kahramanımız bu noktada etekleri tutuşan bir asker gibi koşturmayla koyuldu, ancak bacakları boş yere ileri geri gidip geliyor, zavallı maceraperest genç, zincirlere bağlı olduğunu en sonunda içinde hafif bir dehşet hissiyle birlikte anlıyordu. Pek azımız kendi ahmaklığımızla garıplığımızın farkına doğru zamanda varabiliriz, çünkü hafızamızla aklimız, çevrelerine birbirleriyle zıt güçler yayarak çalışırlar. Hafızamızı güzelsene beslemeye uğraşırken, aklimız geride durur ve her şeyi ilerde hatırlamayı istediğimiz şekilde aklimiza dizerken, beyinsiz şapşallardan çok az farkımız vardır. Sonra önmüzdeki durumu en ince ayrıntılarına dek incelesin diye, zihnimizin yardımına başvururuz, fakat bu sefer de, hafızamız bizi yalnız bırakır. Dünya, o andan ibaret bir boşluktur. Aynı anda hem fi tarihini hatırlayıp, hem de burunlarının ucunda olup biteni görebilenler ise, romancılardır yalnızca. Bunun sebebi çok açık değil mi? Hatıralarla hayalleri birbirine güzelce sokuvermek en büyük edebi hünerdir ve hatırlarıyla hayallerine ayrı ayrı muamele eden romançı, kerizce davranışmış olur. Gündüz ise, alelade bir kimseydi – hatırlarını inceleyen zihni, ona gerçekleri daha ancak şimdi gösteriyordu. İktidarını elinden almışlardı! Uzun boylu adam! Kaptanın sergilediği olağanüstü alçaklı! Olaylara kimsenin karışmayışı! Ekmek elden su golden yaşayan ve bu mutluluklara onun gücünü çalarak ulaşmış sefiller sürüsü! Gözlerinde ancak büyük tarihsel dönemeçlerdeki kahramanlarinkilere nasip olan, küf kokulu sokakların, boş mezbahaların, eşeklerin bile rağbet etmediği, kimi unutulmaz ressamlara ait anıt mezarların, romantik şairlerle saz ustalarının üst üste binişiyle oluşmuş, içine girilmesi epey güç bir kültür bulamacının sebebiyet verdiği, develer ve bakması yürek isteyen mide bulandırıcı tablolarda da rastlanan kaba bir hinc ifadesiyle, zincirlerinden kurtulmaya çalışıyor şimdi... Onu bu hale sokań ürkütüçü komployu yıkmak istemekte, fakat tek başına bunubecerebilir mi?

“Rahat dur, eşek sıpası,” dedi çıplak gemici. Sonra kılıcını

havada tutarak, yüzünde katillerde çok sık görülen bir karşısına çıkanı kesip biçme arzusuyla, sevgili kahramanımıza yaklaştı ve Gündüz, görmeyi hiç istemediği bir manzaraya karşılaştı. Gemisinin killı göbeği, vücutuna yapışırılmış bir top gibi şişik, katı ve kuvvetli görünüyordu. Göğüs hizasındaki koskoca bir dövme, bacakları kasıklarının arasındaki engebeli bölgeye kadar uzanan korkunç bir deniz böceği gibiydi. Ancak dostumuzun gözlemle-rine burada bir son vermek gerekmekte. Ne de olsa, çirkin gemici, kılıcını, vahşice, Gündüz'ün orasına burasına indirip duruyor ve Allah katından, adeta Hades'e geçiş yapmanın acılarını üstün-den henüz atamamış olan genç oğlan, korku içinde inliyor, kılıcın soğuk metali kaba etlerine çarptıkça çığlıklar atmaktan da kendini alamıyor. Anlaşılan o ki, kitabımızın, balıkları beslemek için elindeki ekmek somununu denize fırlatan bir parça değişik bir karakteri, ipin ucunu fazla kaçırarak, hincini hikâyemizin devam edebilmesi için hayatı öneme sahip bir başka karakterini şamar oğlanına çevirerek almayı arzulamakta. Buna izin verip vermemek ise, maalesef benim elimde değil. Şayet Gündüz'ün parmakları teker teker kesilse, gözleri oyulup dünyanın farklı yerlerine postalansa, ayaklarına tutkal sürülp, zavallı oğlan gemi direğine yapıştırılsa da, benim elimden gelen yegâne şey, olup biteni sizlere aktarmaktır, aziz dostlar. Evet, ister onaylayalım, ister onaylamayalım, gözlerimizin önünde gerçekleşmekte olan sahne, şudur: Çirkin gemici, şamar oğlanına çevirdiği kişinin bir İngiliz olduğunu zannettiğini, her türlü tavır ve davranışıyla belli etmekteydi. Mesela, sağ eliyle Gündüz'ün yanaklarına büyük bir hızla tokatlar çakarken: "Allah belani verecek senin, pis İngiliz!" diyor, kurbanından gelen tüm itiraz ve karşı koyma çabalarına karşın ağzına soktuğu ayağının fevkalade pis bir tadı olması dolayısıyla acı dolu çığlıklar atıp duran Gündüz'e *millet olarak hak ettikleri dayağı bireysel olarak atmaktan büyük bir neşe duyduğunu* da, arada birkaç adet kahkaha atmayı da ihmäl etmeden, tane tane söylemekten geri durmuyordu. Dayağın eşlik eden diğer laflara kulak kesilme zamanı: "Hayatımın ilk günlerini farelerle birlikte geçirdiğimi, annem küçükken çok anlatırdı. Kendisi, fakir bir ülkenin vatandaşı olarak, sürekli katır gibi çalısmak zorundaydı ve zamanını hiç tanımadığım insanların evle-

rini temizleyerek geçirirdi. Şehrin kırık dökük kaldırımlarında, ağzında küfürler ve topuklarıyla bileklerinde korkunç ağrılarla gidip gelirken, sevgili anneciğimin çektiği mutsuzluk, herhalde emsalsizzidir. Bazan, çalıştığı evde temizlik bezi olmadığı vakit, annemi, üzerindeki kiyafetleriyle birlikte, bir tür alet olarak kullandıklarını hatırlarım; bugüne bugün hep büyük bir hınç duyarak anımsadığım o zengin tayfasının, yer yer annemi bir direğe geçirip camları bu şekilde pırıl pırıl temizleyişleri, bugünkü dahi, arada sırada, büyük bir tiksinti duygusuyla birlikte, aklımda beliriverir. O işteyken, ben de evimizde otururdum. İki üç yaşlarında olmalıyım. Zaten miniminnacık olan evimizde emekleyerek, yuvarlanarak ve yer yer de, maymun misali bir çamaşır ipinden diğerine sıçrayarak gezinmekte, pek saygıdeğer bir kadın olan annemin eve dönmesini sabırsızlıkla beklemektedim. Birkaç sene sonra kitap okuma alışkanlığını (sadece kültürlü zenginlerin yavrularına aşılayabildikleri o olağanüstü alışkanlığı) edindim ve zamanımı oturma odamızdaki sedirin üzerine kara bir bulut gibi çöküp de, Jules Verne'in enfes macera kitaplarını okuyarak geçirmeye başladım. Okumayı bitirdiğimde, o sayfayı yırtıp kitaptan ayıriyor, sonra da, ağzıma almak suretiyle, hapur hupur yemeye koyuluyordum. Milletimizin tarihini ballandıra ballandıra anlatan, fakat tadı baldan çok sirkeye benzeyen, solgun, sarımsı sayfaları olan değişik bir kitabı da, bu sıralarda mideme indirdim. Bu eserin epeycene teferruatlı olan baştaki teşekkür kısmı bana çok dokunmuş, birkaç gün boyunca kenefin yolunu tutmadan şöyle afiyetle yeni bir sayfa çığneyemez olmuştum. Ne kahramanlar yedim! Ağzıma giren bayrakların, savaş meydanlarının, vatan millet düşmanı pis sincapların çirkin resimlerinin haddi hesabı yok! Arada, sayfaları önce hafifçe ıslattığım, hatta daha rahat hazmetmek için, tuzlukla biberliğin yardımına başvurduğum da olurdu.

"Bu özelliğini, annem, yıllar yılı hiç fark etmedi. Kendisi, benim evdeki fındıkfareleriyle çeşitli münasebetler kurduğumu, onlarla çocukların hayallerinden çıkışma bir tür masal dünyasında yaşadığımı, ciddi ciddi düşünüyordu. Kendisine bu fikrinde yanıldığını kanıtlamak için, dilimi çıkardım, ancak uzun süredir insanlarla kurduğum ilişkilerde kullanmadığım bu organımın,

ülkemiz matbaalarının sıkça kullandığı ve her zaman için milli ayıplarımızdan en büyüğü olduğunu düşündüğüm (bundan başka hiçbir ayıbımız olmadığını da, laf arasında sana söyleyeyim genç dostum), evet... yegâne milli ayıbımız olduğunu düşündüğüm nefti renk, ucuz mürekkebin, kendi şahsiyetini, kişiliğini ve hassasiyetlerini, dilime boydan boya geçirmiş olduğunu, dehşette gördüm. Cici annem ise, yere bakmakta, ancak olup biteni hiç anlayamamaktaydı. Kendisinin çok temizlik yapması dolayısıyla bir parça geri zekâlı bir insana dönüştüğünü, zaman zaman düşünmüş, ama ayıp olur diye, hiç dile getirmemişimdir. Ertesi sabah, çok önemsediyim bir yazar olan Thomas de Quincey'nin bir kitabını okumaya koyuldum. Bahsi geçen eserin hoş bir çevirisi, vakt-i zamanında İletişim Yayıncıları Ltd. Şirketi tarafından basılmıştı –ama her neyse... Quincey, benim İngilizlere karşı duyduğum öfkenin başlangıcını yaratan kalemsordur. Kim midir Quincey?" Konuşmasının bu noktasında, güverteerdeki herkesi hazırlıksız yakalayan sert bir rüzgâr, hikâyecimizi uçurtma gibi, bir o yana bir bu yana sürükledi. Çiplak adam, düz durabilmek için, elindeki kılıçını havada sallıyor, fakat bu ucu sıvri demir parçasını yerdeki dösemeye saplamayı, bir türlü akıl edemiyordu. Atmayana atarlar diye boşça söylememişler: Gündüz'ün şaşkınlıkları altında, bir gülle gibi, güvertenin tepesinde dört dönen, çiplak, kılıç ve çırın adamı sabitlemek, hayatını kurtarmak ve muhtemelen, ortalıkta dolanan bu mide bulandırıcı manzaraya bir son vermek adına, geminin sinsi tayfalarından biri, elindeki hançeri gemicinin ayağına öylesine büyük bir güç gösterisi sergileyerek sapladı ki, De Quincey'yle ilgili anlatacaklarını eminim herkes gibi sizin de büyük bir merakla beklediğiniz dostumuzun ağızı, fevkalade şiddetli bir acıyi dile getiren, rahatsızlık verici bir edayla sonuna kadar açlıverdi. Acaba bu dudaklardan, yine az önce olduğu gibi, oluk oluk bal akacak mı? "Yandım anam," diye inleyerek, gemicî sağ ayağına saplanmış vaziyette bulunan hançerin ucundaki kana baktı. "Daha önce kimse, beni delip geçiveren bir şey sokmamıştı vücutduma. Şimdi ise, bir daha yürüyüp yürüyemeyeceğimin şüpheli olduğu görüşündeyim. Belki de en iyisi, son duamı edip Azrail'in beni almasını beklemek. Peki bu süreyi nasıl geçirmeliyim? Hikâyeme devam edersem, eminim

ki kurbanım bundan büyük bir mutluluk duyacak – bana kulak kesildiği her halinden belliyydi zavallının. Ancak şimdi rollerin değişmesi, onun bana işkence etmeye başlaması da olası. Bu durumda, dünya muhtemelen bir cehenneme dönüşecek, çünkü ben, elimde kılıçım ortalıkarda çırıçıplak dolaşmaya alışmış bir kişiyim. Kaptan, sağ olsun, anlayışlı bir kimse olduğu için, bennim hayatı anadan üryan geçirmem mevzusunda, tek bir kelime dahi etmiş değil. Ancak çevremdeki herkesin, kaptana tabi olmakla birlikte, kaptanın görüş ve değerlerini eksiksiz biçimde paylaşan kişiler olmadıklarını görmekteyim. Sanırım gözlem yapmayı sürdürmek ve gerçeklerle yüzleşmektense, hayallerimin ılık, mavi suları içinde yüzmek çok daha hoş. Evet efendim, ben düşünmeye devam edeceğim, başkaları ne yaparlarsa yapınlar.

“Thomas de Quincey’nin kitabını karıştırırken, bir medeniyetin böylesine olağanüstü bir kitap yazmak dışında övünebileceği hiçbir şeyinin olamayacağını düşünmüştüm. Herif, farelerin cirit attığı ve ha bire civil civil sesler çıkardıkları boş evde yaşıdıkları, kurduğum hayalleri, ne kadar da harika bir görüş ve ıslıp birliğiyle anlatmıştı! İnsanların dış ağrlarını, mutsuzluklarını, acılarını dindirmek, hayallerle dolu dolu bir ikinci âleme müthiş bir rüya mutluluğuyla geçivermek için kullandıkları otların, en çok da dünyanın bizim içinde yaşadığımız bölgesinden çıktıığını bilmek, bana nasıl da tarifsiz bir şaşkınlık duygusu aşılamıştı, yüce Allahum... Zannedersem şu âlemden en çok nefret ettiğim şey, hayatı kendilerini öven aptalca laklılardan başkaca bir üretim yapmayan, Türkiye’de de sıkça rastlanan, uzun kulaklı, sıvri dişli ve daha çok peynir ekmekle beslenen bir fare türüdür. Bu farelerden, bizim evde çokça bulunurdu. Üzerlerinde koştursunlar diye onları kollarımın üzerine alışımlı ve farelerin killarını kırk yara yara, nasıl da dörtnala önumden geçip gittiklerini, bugün hâlâ anımsarım. Ağızlarına kırmızı domatesler ve beyazpeynirler sokuştururdum, onlar da, büyük bir neşe içinde, kuyruklarını hiç durmadan sallayarak, epeycene tiz bir sesle şarkılar söyler, en sevdikleri marşlardan kısa bölümler okurlardı. Bunlardan birinin şöyle olduğunu hatırlıyorum:

cik cik cek cik – cek cik cik cek – cek cek cek cek, cök!

Biz fareler severiz kuyruklarımızı – Sokarken elâlemin işine onları – Hiç duymayız pişmanlık, ey!

“Sonra, onlara asker üniformaları giydirdiğim de olurdu. Nefti, nasıl da yakışırdı bacaksızlara; kılıçlarını kınlarına sokmayı öğrenmeleri, epey bir zaman almıştı ama. Ben *Afyonkeşin İtirafları*'nı okurken, onlar uyur, ben uyurken de, onlar, *Afyonkeşin İtirafları*'nı, kendilerinden bekleneceği üzere, en sonunda delik deşik edene dek, kemirip dururlardı. Elbette bu son tarif ettiğim alışkanlığın sebeplerinden biri, ağızlarına kendi ellerimle verdığım peynir stokunun artık tükenmiş olması, annemin de, bazan bütün bir hafta boyunca eve gelmemek gibi, aklımın bugün hâlâ almadığı huylar edinişiydi. Anneciğim, eğer bunları okuyorsan, bil ki beni ortalıkta çırlıçıplak bir vaziyette koşturup durmaya iten zehirli iksir, senin ürettiğin kaplarda vücut bulmuştur... Beni nerede bulacağımı merak ediyorsan, sana birkaç ipucu vermeyi isterdim. Başlıyorum. Bir ada düşün. Adada bir adet ağaç var. Ağacın altında biri uyuyor. O kişi benim. Bu adada tek bir heykel dahi bulunmamakta.

“On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısında yaşayan İngiliz romantik yazarlarını birbirlerine bağlayan yollar, bugün bizimki gibi fakir ülkelerde üzerinden her geçişimizde küfürler ettiğimiz türden, yamuk yumuk doğa oluşumlarıydı. Buna rağmen, bahsi geçen büyük sanatçılardır, harikulade bir ruh ve duygularla birliğiyle doğayı övmüş, Allah'ı aramış, fulyalarla kaplı tarlalardan geçmiş, çobanlarla, atlarla söyleşmiş, politika hakkında laf yarıştırmış ve dünyadaki en olağanüstü şeyin, her şey hakkında her biçimde konuşmak olduğunun canlı bir kanıtını bizlere sunmuşlardır. Mavi rengini alıp, daha önce kimseyin akıl etmediği bir kuş resmi yapmak, bir ülkenin bütün askeri başarılarına bedeldir. Ahlaklı olmaktansa, yaratıcı olmayı isterdim. En iyi arkadaşım, sırtlarında bohçaları, çıplak ayaklarıyla, dünyanın dört bir yanındaki kanalizasyonlardan geçerek, İstanbul'daki evime ulaşan fare ekibinin üyesidir. Kendisi, melez bir fare: Annemin eve gelmediği günlerde karıştırdığım ve bugün hâlâ her cümlesini hatırladığım Latince bir dilbilgisi kitabını büyük bir hararet-

le kemirirken, gözlerinde yalnızca anlayışın kişiye verebileceği o olağanüstü zekâ parıltısını gördüydüm. Yediği şeyi anlayarak yiyeceğini bacaksız. Her kelimeyi önce okuyor, sonra dişleriyle parçalıyor, gözleri yeni bir cümlenin üzerinde gezinirken de, ilk okuduğu harf yığını, o ufkaya olağanüstü tatlı midesine indiriveriyordu."

Düşüncelerinin bu noktasında, anadan üryan bir vaziyette ortalıkta gezindiğini ve fevkalade çırkin bir mahluk olduğunu belirttiğimiz dostumuzun ayağındaki hançeri çikaran denizci, ağzında biriken tükürügü, bütün gücüyle zavallı kurbanının yüzüne fışkırttı. İçinde yer yer balgamlara has o yeşilimsi esansı da barındıran bir tükürütü bu, ve bir süredir iç sesine kulak verdigimiz zat-ı muhteremin hafif morumsu, etli dudaklarını tam on ikiden vurmuştur. Acaba böyle bir durumda kişi nasıl olur da ağzını açar, hep merak etmişimdir. Çok güvendiğim bir dostum, zamanında kendisinin eşи benzeri olmayan bir güven beslediği bir arkadaşının nasıl da ağzına ***tığını anlatırken, tüm bu olup biten esnasında, ikisinin de dut yemiş bülbül misali tek kelime etmediklerini anlatarak, beni çok şaşırtmıştı. Benzer biçimde, dudakları iğrenç bir tükürük kütlesiyle kaplı olmakla birlikte, çıplak adam da, iç sesini kullanarak konuşmakta, bu yüzden de, sesini hiç kimseciklere duyuramamaktaydı. En sonunda rüzgâr dinip de karşılıklı dikilen adamlar arasında yalnızca denizcilere has o eşsiz mutabakat sağlandığında, çıplak adam, kol kola girdiği hançerli gemisiyle bir şarkı söylemeye başlamıştı bile. Pek tabii ki bu durumun asıl manası, kötek yeme sırasının, kahramanımıza gelmiş olduğudur.

"Sana De Quincey'nin kim olduğunu anlatıyordu," dedi eğlencenin bittiğine karar vermiş gibi görünen çıplak denizci. "Kendisi ciğeri beş para etmez bir soytariydi. İngiliz ülkesinde kralların yanlarında soytarı bulundurma gelenekleri, çok eskilere dayanır. Bizde de, meddahlar, dalkavuklar ve benzeri mahluklar vardır, fakat bunlara şimdilik girmeyeceğim. Farelerin cirit attığı evimde kafamı kitaplara gömerek yaşadığım fevkalade sıkıcı hayatın ortasında, kendimi arada sırada savunmasız bir halde yakalar, ben ne yapıyorum diye kendi kendime sorar ve aldığım cevabin şunu oluşturan, her seferinde farklı bir dehşete

düşerdim: *İngilizlik yapıyorum*. Nedir efendim bu deyişin açıklaması, istirham ediyorum, biri bana açıklasın.”

Denizci kılıçını dik vaziyette sol eliyle tutarak, yere çöktü, bağıdaş kurdu. Çevrede tuhaf bir vak vak sesi gezinmekteydi.

“Bu laf, bana hep, sahte bir işe meşgul olduğumu hatırlatır. Sokakta karga kovalamak, saklamaç oynamak, çanak çömlek kırıp perende atmak varken, neden insan kafasını bir acayıplıklar silsilesinden farksız olan o tuhaf kitaplardan birine gömer? Keşke bilsem. Geçenlerde, yine bu vaziyette, anadan üryan olarak şehir merkezinde yürüken...” Maalesef dostumuz bir parça durmak zorunda şimdî, çünkü olağanüstü yumuşak bir başa sahip enfes bir ördek, gemicinin mahrem bölgelerini, o uzun, geniş, turuncu gagasıyla ısırıyor. “Fareler ne yediklerini gayet iyi biliyorlardı, peki ya bu sefil kuş? Isirdiği, parçalamaya yeltendiği, midesine indirir indirmez korkunç ağrılar çekeceği aşıkâr olan o et parçalarını hiç tanıyor mu?” Kanlar içinde bir halde, gemicî yatar pozisyonu geçti. Güneş tam tepeye ulaşmıştı – demek ki saat on iki olmuştu, kaptanın gelişî yakındır... Ancak bunlar bizim görüşlerimiz değildir.

Şimdi, hikâyemizin bize sürekli olarak sunduğu dehşet sahnelerinden bir parça aklımızı kurtarabilmek için, hayatın neşeli yanlarına, güzel manzaralara, kederli akşamüstlerine, acılı, yalnız heriflere, bir sokak lokantasında çok pişirilmiş böbrek yiyen sakallı bir İskoça ve buna benzer pek çok mühim şeye çevirelim bakışımızı. Bazıları, ellerde bıçak birbirlerini bıçip dururken, kimi hayal gücü gelişkin zat-ı muhteremlerin birbirlerinin kafalarına elma yahut armut koymaları, sonra da bir revolver kapıp, şen çocukların gibi tetikleri çekmeleri, ne kadar tuhaftır. Şiddete yatkınlığın, böylesi garabetlerin hep kafasızlıktan geldiğini anlamak için, bu tür eylemlerin sorumlularının fotoğraflarına söyle bir bakmak, yeter de artar bile. Oysa, elmayı içindeki bütün suyu da dışarı fışkırtarak patlatan ve armudun da çatlamasına sebebiyet veren kurşun, done done havada süzülürken, hayat ne kadar da güzeldir! Birbirlerinin karınlarına, baldırlarına, girtlak ve kalçalarına bıçak sokmayı meslek edinmiş kişilerin ait oldukları yer ise, ülkemiz değil, Sibiryâ'daki karanlık kamplardır. Buralarda kendilerine işkence edilsin, saçları yolunsun, derileri so-

yulsun, gözleri oyulsun ve kulaklarıyla dışları arasındaki bütün organlar, teker teker imha edilsin...

Bir romanda, böylesi konu dışına çıkışlara tahammül ede-bilmek için, kişinin ya bir öğrenci olması gerekir, ya da bir öğretmen. Başkalarına bilgiçlik taslamayacaksı, insan oturup da sefil bir İrlandalı kadının geceleyin iç içe geçmiş vaziyette aklından geçirdiği tüm o pis düşüncce ve resimlere asla bakmaz. Neden derli toplu, başlı sonlu, kanlı canlı, sıcakkanlı güzel bir kitap değil de, benimki gibi, yalnızca ayıların ve kendilerini ayılardan farksız gören kimi orta sınıf mensuplarının okuya-cağı bir kitap? Bu sorunun cevabını, hiç kuşkusuz, hayatımıza konan yasaklıarda, en ufak sıradışı davranışımızda deli gömleği giydırıp bizi akıl hastanesine göndermeye hazır halde bekleyen tüm o zavallılarda aramak, daha doğru olacaktır. Siz hiç roman okuyan, Berlioz dinleyen ya da bir performansa iştirak eden bir eşek gördünüz mü? Hayır efendim, eşek dediğin, şöyle güzelce bir anırır, bütün dertleri de, böylece geçip gider. Kimse anırdığı için bu bahsi geçen hayvanatı (eşegi) kulağından çeka çeka hastaneyeye falan götürmez. Şayet götürseydi, bugün hepimiz yatalak olacak; ellerinde pipoları, son çıkan rezalet dergileri, hafif hafif çekmekten büyük bir mutluluk duydukları narin tespihleri, günün tembelliğe en müsait anları olan akşamüstülerinde, uzandıkları döşeklerde kendilerinden emin bir edayla doldurdukları satranç tahtalarına yer yer çok benzemekle birlikte, bazan da zerre kadar benzemeyen bulmacalı gazete sayfalarıyla, ortalıkta uslu uslu gezinen eşekler ise, ülkemizi dolanan turistlere gösterilen yegâne insan topluluğu olacaktı. Fakat günümüzde durum bu değildir hiç. Biz –evet efendim ciddileşiyorum–, biz, kendimizden değişik düşünen tüm insanlarını ya hapislere attık, ya da onları kimi esrarengiz şehirlerden, sabah vakti, kimse görmeden kalkan balonların içine, ağırlık niyetine yerleştirdik. Elbette, bahsi geçen araçlar havaya yükseldikleri vakit bu ağırlıklar aşağı fırlatılmış, bu şekilde de, şu dünyadaki yegâne maksatları karşı-clarındaki insanın üzerine bir heyula gibi çökerek onu ağırlaştırmak olan kimi talihsiz yazarlarımız da, en sonunda bir işe yarımlıslardı. Ayrıca, hayatını hayaller kurarak geçiren kimi parlak kişilerin hayatlarını, onları zerre ciddiye almayarak karartmayı

bir meslek haline getirmiş ve sinik olarak adlandırılan bazı mahlukların da, böylesi balonlardan aşağı atılmalarının gerekli olduğunu değerlendirdiyorum. Bir başka mutluluk manzarasında ise, kendisine verilen ve üzeri silme bal olduğu için güneşin altında altın gibi ışıl ışıl parıldayan ekmeğini bahçedeki masada unutulan çocuğun başına gelenleri görüyoruz. Zavallı çocuğu, arilar, yalnızca ellerinden, yanaklarından ve dudaklarından değil, aynı zamanda ayak parmaklarından da sokuyorlar. Arkada, on dokuzuncu yüzyıl Rus ressamlarının her zaman değişik bir neşeyle resmettikleri o huzurlu tablolardan biri durmaktadır. Yere sırtüstü uzanmış kuyruğunu sallayan boz rengi bir köpeğin ağızı, hafifçe açık – dilinin olması gereken yerde ise, civit mavisi denizin ufak bir parçasını görebiliyoruz. Kimi sanat tarihçileri, köpeğin ağızından başlayan deniz fikrinin aslında ressamın annesinin dış yapısıyla ilgili olağanüstü bir sırrı içinde barındırdığını söylemekler. Bu görüşe bakılırsa, Rus sanatçının bir parça romantik sanata düşkün annesi, ilkgenişliğinde o kadar çok safsatalarla dolu kitap okumuş ki, artık ha bire insanın özünde bulunan erdemlerden ve kimi sapıkça dürtülerden (hem kadınlarla hem erkeklerle birlikte olma isteği gibi) bahsede bahsede, bu kocakarının, sapsarı, lüle lüle saçlara sahip o müthiş parlak yavrusu, annesi ağını her açtığında, sadece denizlerde ve kimi denizlerin bütün sene hafifçe okşadığı kıyı şeritlerinde olduğuna inandığı sessizliği, tabir caizse, bu ağıza vermek istemiş. Bunu başarmış mı? Tablolar içimizde bir güzellik hissi uyandırabilirler en fazla; ördek kanatlarını iki yana açmış, güvertede koşuyordu.

Bir tür kurtarıcı-kahraman rolü üstlenerek, kitabımızın içinde söyle hızla bir geçiveren bu hayvan, kendisinden istenmemesine karşın yerine getirdiği görevinin ardından, hafifçe havalandarak, üzeri mavi brandayla örtülü bir kayığın tepesine ulaştı. Burada, onu hoş bir sürpriz bekliyordu – Afrika kıyılarda çok rastlanan ve sürekli kılık değiştirmesiyle akla hemen günümüz insanını getiren bir sincap, bir parça dekadan bir havaya uzandığı kayıktan dünyaya bakıyor, bir yandan da kaynağı belirsiz bir yerden ciğerlerine doldurduğu dumani, burun deliklerinden ağır ağır dışarı salıyordu. Bu sahneyi izleyen Gündüz ise, hiç de keyifli hissetmiyordu kendini, çünkü bir an önce mahpusluğun-

dan kurtulması gerektiğini bilmekle birlikte, aynı oranda bir güçle, özgürlüğe kavuşmasının deveye hendek atlatmaktan bile kat kat zor olduğunu seziyor, kendini mucizevi bir biçimde tamir eden çırkin adamın ufak adımlarla ona doğru yaklaştığını gördüğü için, yanaklarından aşağı hemencecik boşanıveren gözyaşlarının yüzüne verdiği terli zavallı ifadesinden kurtulup, mutlu ve de şen biri olmayı, dünyadaki her şeyden çok istiyordu. Yarım saat kadar sonra, nihayet yanına ulaşmayı başardığında, çırkin adam, aralarında geçenlerin hiçbir “ehemmiyet”i olmadığını, aksine, tüm bu olaylar vasıtasiyla, artık birbirlerine fevkalade sıkı bir bağla bağlanmış “kardeşler”e dönüştüklerini, aslen kendisine işkence etmekle görevlendirildiğini, ancak böylesi koşullar altında bunu asla yapamayacağını, teker teker, ufak bir çوغun dahi anlayabileceği sözcükler seçerek, ifade etti.

Sahil şeridinde, bu arada ufak yangınlar baş göstermiş, kitanın giriş kapısını teşkil eden bölgenin özellikle bazı kesimlerinde bulunan ağaç, dağ, çiçek gibi doğa parçaları ise, bahsi geçen yangınlar dur durak bilmediklerinden olsa gerek, yerli halka bir tür büyülüklük numarası gibi görünen bir hamleyle, sırra kadem basmışlardı. İşte Gündüz, hâlâ çıplaklığında ısrarlı dostuya kol kola girip de üzerindeki brandayı bir tarafa fırlattıkları kayığa girerken ve bu kayığı suya indirip yüzlerinde hafif yorgun ifadelerle sahile doğru yola çıkarken, karanlık kitanın girişindeki manzara buydu.

XXVIII.

*Açı gerçekler – Gündüz’ün çocukluğundan gelme bir sahne,
hikâyeye egemen oluyor – Kaçış?*

Denizin çarşaf gibi olduğunu söylemek, aslında utanmasızca, yüzsüzce yalan söylemekten başka bir şey değildir, çünkü dünyadaki hiçbir çarşaf, su kadar yumuşak olamaz. Su nedir? Azıcık da olsa izan sahibi herkes, su dedigimiz şeyin, hayal mahsulü bir tür geçişken madde olduğunu bilir. Hapşırmadan az evvelki o tuhaf, acı duygudur su; terk edileceğimizi anladığımız ânın hemen bir önceki saniyesinde, karnımızdan geçip giden yanmadır. Su, henüz vuku bulmamakla birlikte, yaşanması an meselesi olan kimi hadiselere eşlik etmek maksadıyla dünyamızda bulunur. Evleri bassın, barajları doldursun, şemsiyeleri islatsın, yüzümüzü yıkasın, ağız ve kulak deliklerimizi sırasıyla rahatlatınsın diye su vardır. Su, bir totolojidir. Su elle tutulamaz hiç ve kimi insanlar gülerken, gayri ihtiyari olarak, dudaklarından ve bazan da burunlarından su saçarlar dışarıya. Kayıkları sessiz denizin üzerinde tipki bir peynir gemisi gibi yumuşak, narin bir edayla süzülürken, Gündüz bunları düşünmekten kendini alamadı. Çiplak adam ise, yitirdiklerine bakmak zorunda kalan pek çok mutsuz, mağdur kişi gibi, gözlerinde yanan solgun ateşî canlı tutmaya çalışarak, kafasını ellerinin arasına almış, yere bakıyordu.

Kahramanımız, küreklerle asılıp, tembellikten hamlaşmış kollarına hareket emri verdiğinde, bizim de kendimizi içinde

hayal etmemizde sonsuz faydalar bulunan kayık, peşinde kedi olduğundan bütün gücüyle koşturmayla başlayan bir fare ya da demagog gibi, ileri atıldı ve sanki kendiliğinden edindiği bir kuvvetle, denizi adeta anasından doğduğuna pişman bir vaziyete sokarak, galop yaptı. Çeşitli renk ve ebatlardaki balıklar, su altından eşlik etmekteydi diler dostlarımıza. Fakat ne Gündüz, ne de çirkin adam, olağanüstü bir görsel zenginlik sergileyen bu hayvanları görebildi. İkisinin de kendi dertleri vardı. Bu dertleri kısaca iki madde halinde anlatıp, kayığımızı sahile yanaştırmak, benim şimdiki amacımdır.

I. "Küçükken, anneciğim nasıl da uyarırıdı beni ve: 'Farelere aman hep dikkat et, fare suratlı yavrum benim,' diyerek nasıl da öperdi dudaklarımı... Ancak aradan geçen zaman, bu manzarayı büsbütün tuhaflaştırmakta. Bazan, farelerin annemi öptüğünü hayal edip nasıl da korkardım – ama korkma artık, hepsi geride kaldı çünkü. Artık bir üreme organına sahip değilim. Bu, doğrusu, epeyce korkutmakta beni. Çeşitli vücut sıvılarını cihannümaya nasıl aktaracağım konusundaki kaygılarım, beni benden almakta... ayrıca kadın takımıyla münasebetlerimde meydana gelecek fevkalade rahatsızlık verici engeller de, bu işin cabasıdır. Bir ördeğin bu kadar güçlü olabileceğini bilseydim, herhalde çok daha dikkatli davranışlardım. Önemli değil ama, hayatima bir biçimde devam edebileceğim görüşündeyim. İnsanların başına neler neler geliyor ve bahsi geçen insanlar, nasıl da devam ediyorlar hayatlarına! Korsanların eline düşen Trabzonlu bir kaptan ahababım vardı. Zavallının önce burnunu kesmişler. Kepçe kulaklarını, teker teker bahtsız adama yedirmişler. Kendisine, daha sonra zor kullanarak fıkra anlattırmış, kendilerini zerre güldürmeyen bu hikâyeler yüzünden kaptanı suçlayarak, onu bir güzel evire çevire dövmüşler. Hava kararınca herkes uykuya çekilmiş, geriye kaptanla korsanların kaptanı kalmış. Deniz kapkaraymış ve uzakta, sahil boyunca ışıklar meraklı gözler gibi bir yanıp bir sönyorlarla. Kaptan karısını hatırlamış; birlikte nasıl da tavla oynar, raks eder ve türkü söylelerlerdi... Bir sabah erkenden kalktığında, ağıllın başında eşini sessiz beklerken bulmuştu. Bal rengi saçları vardı karısının ve birlikte kimi zirai mevzulardan bahsederlerken, kulaklarının yanlarına da hafif hafif sokulan

bu saç telleri, kaptanın içini büyük bir aşk mutluluğuyla doldurmuştu. Şimdi ise, çok uzaktı böylesi cennet hatırlalar. Trabzonlu muhteremi bir direğe bizzat bağladıkten sonra, o rezil korsan güruhunun başı, sanki Sen Petersburg doğumlu bir şairmişçesine, ani bir ilhamla, çevrelerini saran manzaranın tadına iyice varabilmek için, ikisinden birinin özgür, diğerinin ise tutsak olması gerektiğini, bunun, ayrıca doğanın da kesin bir yasası olduğunu belirtmiş. Sonra, ortalıktan kaybolmuş; geri döndüğünde, elinde bir çambaloya varmış. Bu eski müzik aletinden korkunç nağmeler çıkararak, korsan, güvertede bir konser şarkıcısı gibi bir ileri bir geri gidip gelmeye başlamış. Trabzonlu kaptanın ise, böylesi bir sadaya tahammülü yokmuş hiç – dar kafalı insanların en önde gelen özellikleri, hoşgörüsüzlıklarıdır. Kaptan, kendisine iyice sıkıntı veren müziği birkaç dakika daha dinledikten sonra, şunları söylemiş: ‘Beni ateşe ver... yeter ki bu müziği daha fazla işitmeyeyim.’ Bunun üzerine, korsan çambaloyayı bir kenara bırakarak, cebinden bir kibrıt çıkarmış, bir meşale yakmış ve meşaleyi ayaklarına tutup bir süre bekleyerek, zavallı dostumuzu tutuşturmuş, cayır cayır kavurup kül etmiş. Bu küllerin daha sonra denize karişığı zannedilmekte. Bununla karşılaştırlığında, benim derdim nasıl da devede kulak kalıyor!”

II. “Gittiğimiz yerde başına geleceklerin, oldukça korkunç olaylar olacağına hiç şüphe yok,” diye düşündü Gündüz. Onu güverteye göndermek suretiyle, kendisi hakkında ne düşündüklerini belli etmişlerdi ve şimdi, bir anlamda, ayının inine doğru giderlerken, büyük bir tehlikenin de bu inde bulunduğuunu, kolaylıkla görebiliyordu. Acaba kafasını taşla ezecekler miydi? Düşmanları, yabancı bir millete mensuptular, bunun anlamı da, kahramanımızın karşısındakilerden herhangi bir şefkat görmesinin, fazlasıyla zor olduğunu. İngiliz milleti hakkında çıplak adamın kendisine anlatmış olduğunu hatırlarken, Gündüz, aniden, akıl almadır bir gerçeğin de farkına vardı: Sırf kendisi değil, yanında bir anlamda ona refakat eden adam da, aynı millete mensuptu ve şimdi, adeta doğaüstü bir otoritenin etkisi altında, aynı kayığın içinde, onların kaderine karar verecek olan bir tür mahkemeye doğru yaklaşmaktadır. Neydi bunun anlamı? Demek ki bu yaşanan keşmekeşte, kişinin mensubu olduğu

halkın hiçbir önemi yoktu. O zaman nasıl oluyordu da onunla aynı ülkeden gelenler, hep zavallı mahkûm, manyak işkenceli ve yersiz yurtsuz fakir rolü oynarken, İngilizler mütemadiyen pipolu mutlu kaptan benzeri, yönetici kademelerde bulunuyorlardı? Hayatın hep bu şekilde işlemesini öngören bir tür gizli yasa, çeşitli maddeleriyle insan gruplarını, her zaman tarif edilen rollere atayarak işliyordu belki – bir tür kültürel, sosyal ve politik doku, sonsuza dek kendisini yineliyor olabilir miydi? Sonra, çocukluğunda, bir avukatlık bürosunda (annesiyle babasının boşanması vesilesiyle) gördüğü tüm o belgeleri hatırladı. Yan sakallı avukat, Gündüz’ün annesini de yanına alarak, bürosunun önünde bulunan ciliz bir ağaca iple bağladığı atına doğru yola koyulmuş, bu esnada kahramanımızın bir saat boyunca, içleri her tür evlenme, boşanma, vefat belgesiyle dolu dolaplar arasında beklemesinin iyi olacağına karar verilmişti. Kapılar kapandı. Merdivenleri yan sakallı avukat ikişer ikişer, dostumuzun annesi ise, teker teker iniyordu, basit bir hesap sonucunda, Gündüz bunu açıkça gördü.

Üzerine bindiklerinde, at, zarif bir sesle kişnedi, bütün gücüyle nefesini burun deliklerinden dışarıya üfledi ve dörtnala, sokaklarda koşturtmaya koyuldu. Ortalıkın tuhaf bir sigara dumanı bulutuya kaplı olduğu salon penceresinden, Gündüz uzaklaşan üçlüye baktı. Kendisini, kimse düşünmüyor gibiydi; arkasına dönüp, kahramanımız, önüne çıkan ilk dolabı sağ eliyle açtı. Bir yandan da ıslık çalarak keyfini yerine getirmeye uğraşıyordu. Açıtığı ilk dolaptan bir kostüm çıktı – ağır ağır, sanki dünyada yapacağı başka hiçbir şey yokmuşçasına, bu kostümün içine girdi Gündüz ve hemen girişteki aynaya doğru koşturdu. Nihayet bahsi geçen aynanın önüne geldiğinde, üzerine giydiği kostümün bir arı kostümünden başka bir şey olmadığını, Gündüz, dudaklarından yayılan hafif bir vizıldama eşliğinde anladı. Arka tarafta, bir de iğne bulunmaktaydı. Böylece, pekçoğumuz gibi üzerindeki kıyafetle kendi gerçek kişiliği arasında doğrudan bir ilişki kurma hatasına düşen genç adam, ortalıkta uçmayı, emecek bir bal kaynağı bulmaya, hatta yer yer, iğnesini sokağı bir terbiyesize rastlamaya da çalıştı. Ancak tek bulabildiği, her tarafı damgalar, imzalar, tarihlerle dolu kâğıt parçaları oldu.

Buralarda, çok kesin bir dille, gelecekte olacak kimi vakalardan söz açlıyor, ismine genç dostumuzun ilk defa rastladığı bazı erkeklerle kadınların, öldükleri vakit, sahip oldukları tüm malları, ismini yine aynı belgeye dolmakalemle yazdıkları kişiye bırakacakları bildiriliyordu. Neydi bunun anlamı? Gelecekte, ancak Allah'ın bilebileceği bir muammada vuku bulacak hadiselerden nasıl böylesine kesin ifadelerle bahsedilebiliyordu? Bu vesileyle, sormak isteriz: Uzun, hatta aşırı uzun bir uykuyumak için çekildikleri inlerinde rahatsız edilen, üstlerine soğuk su döküller, yahut gıdıklanarak gözlerini açmaya zorlanan ayılar, acaba neler hissederler? Kuşkusuz, uzun bir zamandır açılmamasından ötürü epey yoğun bir leş kokusunu hemencecik bahsi geçen ine yayan ağız bölgesinde, bir öfke işaretini belirecek midir? Asıl mühim sual ise, şu elbette: Ayı, uyanacak mıdır? Yoksa, ayılar, kış uykusu esnasında, fısı çekilmiş makine misali, hiç hareket edemedeyip de, yalnızca yeniden cereyana kavuşacakları ânı mı beklerler sabrası? Gündüz, belgeler arasında kaybolduğunu hissetmiş, ama yine de, arada sırada ağızına hafifçe soktuğu işaretparmağıyla bu sayfaları hızlı hızlı çevirerek, geleceğe dair daha pek çok sözün söylemiş olduğunu da, gözlerinde şaşkınlık yaşlarıyla birlikte görmüştü. Mesela bir kâğıt parçası, sîrf o kâğıt parçasında öyle yazdığı için, filanca mahallede oturan falanca isimli kişinin bütün mal varlığına, *o günü takiben üç hefta içinde* (dizgiciden ricam, bu satırları kaleme alan kişinin hata yapmasının mümkün olmadığını, her kusuru da, pek çok değişik kitaptan öğrendiği üzere, *guzellik uğruna* işlediğini, her zaman için aklında bulundurması... Evet dostlar, ben hata yapmayı, günaha girmeyi istiyorsam, buna kim karışır? Hata yapmayı, günah işlemeyi *siz* istiyorsanız, kim karışır buna?), *o günü takiben üç hefta içinde* el konulacağını, olağanüstü bir kendine güven havasını çevresine yaymayı da hiç ihmâl etmeyerek, okura bildiriyordu. Ayrıca, İngilizlerin it kulağı tabir ettikleri biçimde üstlerinden tatlı, zarif üçgenler oluşturacak şekilde bükülmüş kâğıtlarda, bir kız çocuğunun vekâletini bir ebeveyinden alıp diğerine veren paragraflar da bulunmaktaydı. Parmaklarını bu paragrafların kelimelerinde gezdirdiğinde, sanki tüm o lafların arasında bulunan güç de, okura geçmekteydi. *Nal sesleri*. Sonra: Gündüz burnunu pencere camına yapıştır-

di. Orada: Avukatla annesi, yüzlerini birbirlerine gömmüş, adeta iki ayrı vücudu olan tek bir baş halinde, üzerinde dengelerini zar zar sağlıyormuş gibi göründükleri atlariyla, bir lokantanın önünde durmuşlardı. Ardından: Zavallı çocuk, iğnesini mutlaka birine batırmayı istedti. Ancak: Kimse yoktu çevrede. Neyse ki: Beş dakika sonra kapı açıldı ve Gündüz, yakasına yaptığı halim selim hukuk adamının girtlağını, bütün gücüyle sıkmağa başladı.

Yüzü akıl almaz bir hızla hemencecik kırkırmızı kesilen düşmanı, işaret ve ortaparmaklarını büyük bir irade gücüyle V şeklini alacak biçimde açmış, sonra da kahramanımız kendini yerde buluvermişti. Nasıl da acıyordu gözleri! Bir daha bu büroya gelmediler; annesi, bu konuyu açmamaya, sonraki yıllarda hep büyük bir özen gösterdi. Bununla birlikte, o gün gözlerinin önünden bir dini alay gibi geçip giden belgeler, Gündüz'e bazı yerlerde yazanların mutlaka olacağını, büyük bir kesinlikle göstermişti. Şimdi sandal, muhtemelen denizdeki görünmez bir akıntıının etkisiyle, eskisinden daha büyük bir hızla sahile yaklaşırken, genç maceraperestin zihinde beliren yargılanma, cezalandırılma, gücünü yitirip istifil olma korkuları, bütün geleceğine dair bir hükmün içinde yazılı olduğu bir kâğıt parçasının böylesi hayallerden gelme dehşetiyle daha da kuvvetleniyor, korku anlarında ne yapacaklarını büsbütün şaşırıp pek çokları gibi, kahramanımız da, gücünü bilincsizce sarf ediyor, bu yüzden de, hiç farkında olmayarak, elindeki kürekleri, korkunç bir güç ve de hızla, karşısındaki çiplak adamın kafasına kafasına, son beş dakikadır vurduğunu, hiç fark etmiyordu. Hayatının en kötü günlerinden birini yaşadığından kimsenin hiçbir şüphe duymayacağı bu çirkin adam, karşısında oturan gencin kendine geldiğini gördüğünde, derin bir oh çekerek, ayağa kalktı. Bu esnada, Gündüz, bu kişinin vücuduna bütün tuhaflığıyla bakma fırsatına kavuşmuş, fakat temaşa ettiği sahneden, zerre hoşlanmamıştı. En sonunda anlaştı ki, sürekli olarak herkesten zulüm gören anadan üryan adam, küreklerle asılmayı istemektedir.

Olağanüstü bir hızla ilerliyorlardı şimdi. Denizde, tüm bu yaşananlara karşın, tek bir dalga olmayı, hikâyemizin kahramanını artık bir parça öfkelendirmeye başlarken, hiç beklenme-

dik bir olay gerçekleşti. Gittikçe artan bir kuvvetle genişleyen, ulaştığı her türlü balık, çöp parçası, insan ve gemiyi yutmaya kararlı olduğu her halinden anlaşılan ölümcül bir girdap yüzünden, Gündüz'le ahbabı, kendi çevrelerinde topaç misali dönmeye başladılar. Elbette, mide bulandırıcı bir durumdu bu – pek çok insan, kollarını büküp, ellerini ense kısımlarında bir araya getirip de, üç dört defa, Doğu'lu dervişler gibi döndüklerinde, hemencecik mide bulantısı, baş dönmesi ve delilik şikayetleriyle hastaneye koşturmaktaadırlar. Oysa, teknedede karşılıklı bekleyen dostlarımız, isteseler de duramazlardı şimdi. Girdabin ortasındaki, görünmez, sessiz, adeta esrarengiz bir noktadan, pis kokular yükseliyordu. Gündüz, büyük bir özenle, burnunu iki defa arka arkaya içine çekti ve tuzlu denizin uzun okyanus seyahatlerine çıkmaktan hoşlananların epeycene bir aşina oldukları, ayrıca deniz kenarındaki bir yolda yürürken çevrelerine azıcık dikkat gösterenlerin burunlarından kaçırılmalarının asla ve kata mümkün olmadığı kokusuna karışmış bir vaziyette olmakla birlikte, insanın yine de hemen ne olduğunu anladığı o mide bulandırıcı, eşi benzeri olmayan karabiberli et kokusunun ortalıkta volta attığını fark etti. Acaba biber nereden gelmekteydi? Dünya'nın öbür tarafındaki kimiadalarda, karabiber ağaçlarının, yilda ellişer kilo karabiber verdiklerini, genç dostumuz, küçükken, çok meşhur bir siyaset ve kültür adamının etli dudaklarından duymuştu. Prens Kaput'un sofrasında karnını doyurmayararak ne kadar da büyük bir eşeklik ettiğini, şimdi ölümün eşliğinde, muhemelen kendisini bir kene gibi yiyp emecek olan bu girdabin safrasında gezinen kokuları içine çekerken anlamakta, tatlı bir ironi de vardı. Hayal etti: Çiplak adamı elindeki keskin bir bıçakla dört eşit parçaaya ayırıyor, bu parçaları da, kendi içlerinde, tesadüfi sayılarda kütleler oluşturacak biçimde un ufak ediyor, sonra da, büyükçe bir tahta kaşıkla, o çirkin herifi, geride tek bir parçasını bırakmayacak biçimde ağızına alıyor, güzelce çiğniyor, yer yer tadından öyle çok hoşlanmadığı yerlerini –özellikle kalça ve bel bölgelerinden söz etmekteyiz–, evet dostlar, bu bölgeleri, çekirdek kabuğu gibi, dudağının köşesinde bir belirip bir kaybolan boşluklardan dışarı tükürüyordu. Fakat insanın hayal kurma imkânını kısıtlayan kimi hayat koşulları vardır ki, onla-

rı acımasız olarak adlandırmaktan başka, insanın hiçbir çaresi yoktur. Gündüz'ün ziyafet hayallerini de, müthiş bir hızla kendisini döndüren girdap engelliyor, hatta yer yer, tersine de çeviriyyordu. Çünkü efendim, kahramanımızın midesi dolmak değil de, boşalmak üzereydi şimdi.

Her felaketin insanı öldürmediğini; kimi felaketlerin kişiyi daha zengin, daha mutlu kıldığını söyleyenler vardır. Örneğin, dördüncü yüzyılda bir Doğu şehrinde yaşayan çekik gözlü, ince bıyıklı, çatlak sesli, beyaz tenli bir bilge, bugün pek az kişinin hatırladığı bir konuşmasında, kişiye güç verenin ıspanak değil, kötek olduğunu, izleyicilerin şaşkınlık bakışlarına hiç almadan ilan etmişti. Bunun manası nedir peki? Bu sevimsiz adamın sözleri yüzünden, üçüncü dünyada yaşamak bir keyif sebebine mi dönüşecek artık? Hayır – kimsenin korkmasına lüzum yok. Çünkü dünyanın bizim içinde yaşadığımız kısımları, hâlâ fevkala-de çirkin evler, bakımsız damızlık hayvanlar ve kimsenin ayak basmadığı çavdar tarlalarıyla dolu dolu. Oysa Londra'da hayatın muhteşem güzel olduğunu, herkes biliyor. Ama yine de, bir Pakistanının bir Fransızdan daha kuvvetli bir vücut taşıdığı da ortada. Pakistanlılar biraz daha akıllı, Fransızlar biraz daha güçlü olsa, belki hayat çok daha güzel olurdu. Ancak bunun tersi de mümkündür. Fransızların daha akıllı, Pakistanlıların (kendilerine Paki demek gerektiği söylenmekte), Pakilerin de daha güçlü kuvvetli olmaları, cihannümamızı öylesine güzel bir tabloya dönüştürecekter ki, yalnız Türk manzara ressamları değil, müteveffa John Ruskin dahi, bu müthiş renk cümbüşünü kıskanacaktır. İşte bu yüzden, hayatı felakete dolu mahlukların bu felaketler aracılığıyla neşelerine kavuşmalarında benzersiz bir yan var. Çökken bir elma ağacının altında kalan, korkunç kazadan bir hafta sonra ise, elmalar hakkında okuması müthiş zevkli bir broşür kaleme alan İskandınavin hikâyesi gibi... Ya da Gündüz'ünki: Dostumuz –ve arkadaşı–, içine girdikleri girdap yüzünden bir tren ya da uçağın hızına ulaşmış ve narin kayak, bir roket gibi fırlayarak sahile ulaşivermişti. Ayaklarını suya sokan ilk kişi, bu kitabın kahramanı oldu; çıplak adam ise, görünüşe bakırsa, girdabın yarattığı enerji patlaması içinde, elindeki küreklerle birlikte denize düşmüştü. Fakat maceraperest oğlan, ayaklarının

altında müthiş bir yumuşaklııkla dağılan kumları hissederek yürürken, bu son düşüncesinin yanlış olduğunu görecekti, çünkü güneşin gölgesini hemen önüne düşündüğü ve omuzlarına yerleştirip üzerine attığı kollarıyla vücuduna sabitlediği küreklerle, akla biraz da, çarmıha gerilmiş bir İsa'yı getiren çirkin adam, ayaklarını yeniden yere basmanın kendisine verdiği tarifsiz mutlulukla, insanın kulaklarını hemencecik sağır etmeye çok müsait, korkunç bir şarkıyı, ıslıkla çalıyordu.

Peki nasıl olmuştu da, kürek mahkumu olmadığını şimdije kadar çeşitli vesilelerle görüp benimsediğimiz bu saygıdeğer kişilik, tarif edilen dini poza bürünmeyi başarmıştı? Kitabımızın cevapsız bırakmayı tercih ettiği sorulardan biri de budur. Belki bu noktada, şu çok mühim suale de bir değinmemiz lazım: Bir hikâye, bir roman, aniden geride kalan kısmını *anlatmamaya* karar verirse ne olur? Katil kahramanının başına gelenleri bizzat paylaşımayı reddeden bir *Suç ve Ceza*, kulağa hoş geliyor belki... peki ya içindeki karakterler sürüsünün ha bire konuşup el sıkışılığı, sürekli olarak öpüşüp koklaşlığı ve hiç durmadan çocuk doğurup, katıldıkları savaşlarda patır patır öldükleri o büyük aile romanlarına ne demeli? Bu kitaplardan biri de, Vasiliy Patates'in, maalesef Türkçemize henüz kazandırılmamış olan büyük aile kroniği, *Doğulu Haşereler*'dır. Belki bir gün, fevkala-de incelikli bir bakış açısıyla kaleme alınmış, her tür geleneksel edebi tekniğin yanında en yeni usullerin de büyük bir ustalıkla uygulandığı bu bašeser, ülkemizin sınırlarına girecek ve içi su dolu kova misali, elden ele dolaşarak, hem maden işçilerinin, hem cephelerde kurşun taşıyan kahraman ninelerin (ne kadar da tuhaftır onların yüzlerindeki o büyük etli benler!), hem de kimi çayırlık bölgelerde, tembel tembel otlayan katırların boş zamanlarını en güzel biçimde geçirmelerine vesile olacak. Yine de, bir hayal etsenize: Kitapta hepsi çeşitli böcek türleriyle sim-gelenen ülkemiz insanlarınından, mesela karafatmaların sonunun nasıl olacağını anlatmamak, bu olağanüstü derecede can sıkıcı ve her sayfası bir öncekinden daha büyük yalanlarla dolu olan tarihsel belge tomarını sabırla okuyan, ellerine aldıkları kurşun-kalemleriyle Patates'in cümlelerinin altını çizen ve hatta akşam uyku vakti gelip çatıp, herkes ateşin çevresindeki yerlerini al-

dığında, bu hikâyeyi büyük bir ciddiyetle anlatmaya başlayan ("Karafatmaların yaşamاسına müsaade edilmemiş, çünkü...") kişilerin hayalleri suya düşüyor. Zavallılar, ağızları yarı açık vaziyette, Cenap Eşekarısı'nın ağabeyi Selim Eşekarısı'nın hayatı kalıp kalmadığını, asla ve kata öğrenemeyeceklerini görüyorlar. Mesela, bir koltuk aniden, durup dururken ortadan ikiye yarışa, üzerinde oturan kişiyi de, büyük acılarla sürükleyerek yerle bir etseydi, doğrusu çok merak ediyorum, evet dostlar, merak ediyorum: Bir daha kimsecikler o koltuğa bir daha oturur muydu? Ya da ağızınıza sokar sokmaz dilinize yapışan bir kaşık hayal ediniz! Sizi ulaşmayı istediğiniz yere götürmek yerine, çığ çığ yiyen binek atlardan da, belki burada bahsetmek gerekiyor. Hiç kuşkusuz, tarif edilene benzeyen durumlarla karşılaşlığımızda, bu yaratıklarla olan ilgimizi tamamıyla keser, "Bir daha at gör-sün senin yüzünü," diye de, yolda karımıza çıkan ilk bahtsızı küfürü basardık. Demek ki, eğer *tek bir kitap*, ama *tek bir büyük kitap* dahi bizi bu biçimde yarı yolda bırakırdı, evet efendim, kanıtlamak üzere olduğum durum şudur ki, *tek bir büyük kitap dahi bizi yarı yolda bıraksa bir daha hiç kitabı okumayacaktır*. Bununla beraber, Gündüz'ün böylesi konulara kafa yorduğu hiç yoktu; kendi halinde, muhlis bir genç olan kahramanımız, sahil şeridinin hemen yakınında, portakal rengine boyanmış, ufacık tefecik bir kulübe gördü. Kapıda bir ayı durmaktadır. Dikkatle baktığında, bu ayının kollarını vücudunun önünde birleştirmiş olduğunu da, Gündüz fark etti ve ağını bir aslan gibi açarak, haykırdı: "Burayı ayılar basmış!" Ancak, yanında bekleyen çıplak ve çırkin adamın, böylesi laflara karnı toktu. Çünkü kilise camlarında da resmedilen o korkunç işkencelerden birine, bir biçimde maruz kalma talihsizliğine erişen denizci, az önce, biz başka şeylerden bahsederken, bütün gücüyle kusmuş, midesi de, bu tür olaylarda sık sık yaşadığı üzere, bir süreliğine, tabir caizse dükkânın kepenklerini indirmiştir. Güneşin önünde raks eden bulutlardan biri hafifçe yana çekildiğinde ise, bu ayının Kantar'dan başkası olmadığı ortaya çıktı. Sağ elinde bulunan bir çöp parçasıyla, tatlı şairimiz dişlerinin arasını karıştırıyor, böylilikle de, bir süre evvel enfes bir ziyafet çektiğini, sağırlı sultanın dahi duymasını istiyordu. Buna rağmen, kuşkusuz biraz da sağır

sultanın Afrika'dan çok, bir tür Osmanlı icadı olması dolayısıyla, Kantar, bahsi geçen soylu kişiden umudunu keserek, macerape-rest dostumuza doğru yürüdü ve ona dedi ki: "Seni gözüm bir yerden isırıyor sanki. Zannedersem tahtından indirilmiş pek çok kralın nasıl da uzak ülkelerde sefil göcebe hayatları yaşamaya mahkûm edildiklerinin farkındasındır. O kadar çok örneği var ki bunun, tek tek saysam bütün sene bu kulübenin önünde karşılıklı dikilmemiz gereklidir. Oysa ben bunu istemiyorum – ne de olsa, Afrika sıcak, fevkalade sıcak bir kıtadır... Burada mühim olan, bizim rahat etmemiz, hayatı kalmamız ve nasıl derler, kelleyi kurtarmamız. Kelleyi ise, hikâye anlatarak kurtaramayacağımı, adımdan bile iyi biliyorum. Sıra olayların ismini koymaya geldi: Ey şerefsiz Gündüz Efendi, şimdi artık sen de bizden birisin. Nasıl hissediyorsun? Halka karışmak, tahtından, tacından ve bu tahta tacın yanında getirdiği tüm o olağanüstü ayrıcalıklardan uzaklaşmak, nasıl bir duygudur? Artık kimsenin seni develeri taklit ederek sırtında taşılmayıcağını anlamakta misin? Sen de, şimdi benim gibi, bütün sanatçılardır gibi, bir sefilsin, müzminsin, zavalılsın." Bu sözleri söylediğinden sonra, Kantar arkasına döndü ve kulübenin portakal rengi kapısını kaparken, öylesine büyük bir güç sarf etti ki, Gündüz'ün şaşkınlığı bakışları arasında, kulübe az önce çok hüzünlü bir edayla konuşan bu kendine has kişisinin kafasına çöküverdi.

Şair hâlâ ayaktaydı; çirkin adam, artık iyiden iyiye kollarının uzantısı gibi durmaya başlayan kürekleri, leyleklerinkinden farksız bir edayla sallayarak, yanında belirip kulübeye doğru ağır aksak da olsa yürümeye koyulduğunda, kahramanımızın aklından geçen ilk düşüncelere şimdi bir kulak verelim. "Şehirlerin güvensiz yerler olduklarını, küçüklüğümüzden beri, gerek içgüdülerim, gerekse de kulaktan dolma olarak olsa da edindiğim bilgiler aracılığıyla, bilmekteyim. Dar ve loş sokaklarda yürümek, ölüme davetiye çıkarmak gibidir sanki hep. Yine de, bu daveti büyük bir mutluluk ve vecit içinde takip eder, başımıza gelecek felaketi, olağanüstü bir sabırla beklemeyi de, çok severiz. Mutluluk ve huzur duyguları, biz insanlardan çok, adeta susamurları için yaratılmıştır – böyle hissederim ben. Bir yaz günü şehre çöken o gürültülü karmaşadan kurtulmak, nasıl da mutlu

eder insanı! Oysa susamurları bu mutluluğu bilmemektedirler, çünkü kendileri, her zaman için huzurlu bir hayat sürdürmektedirler. Bu maceraya başlamadan bir gün evvel, ortada ne fol ne de yumurta olmasına karşın, kendimi çok büyük bir keşfin eşiğinde buldum. Bahsi geçen hadise, bir bankada çalışmakta olan –şimdidi olmuş olabilir belki– bir dostumun yanında geçirdiğim tek bir gün sayesinde, pek çok insanın bütün hayatlarını nasıl yaşıdıklarını görme fırsatına erişmemdir. Şöyle ki: i) Masalarının arkasında, yüzlerinde olağanüstü hüzünlü ifadelerle bekleyen, her yarım saatte bir de ellерindeki kurşunkalemle önlerindeki beyaz bir kâğıt parçasına fevkalade manasız resimler çizen bu kişiler, içinde bulunduğuımız cümlenin de yeterince belirgin bir biçimde ifade edeceğini umduğum üzere, gün boyunca çok az hareket ediyor, eskilerin deyişiyile, ellerini, sıcak sudan soğuk suya hiç sokmuyorlardı. ii) Bahsettiğim soğuk suyun, üzerlerine kova kova boca edildiği çeşitli insanlar da, bu banka şubesinde bulunmaktaydılar. Kafasına, epey tuhaf bir renge sahip bir kukuleta geçirdikleri, genç bir çocuk gördüm. Ortalıkta sürekli esrarengiz çingirtı sesleri çıkararak yılan misali hareket eden bir zincir vardı. Tiyatro sahnelerine aşina olanlar, sırtlarında görünmez iplerle ustalarının parmaklarına bağlı vaziyette muhteşem bir hayat yaşayan kuklalarla, eminim ki rastlaşmışlardır – bahsi geçen yılannis zirc de, bu çocuğun sırtına takılı vaziyettedydi. Öylesine uzun, öylesine ustaca birleştirilmiş, öylesine teferruatlı bir zincirdi ki bu, masalarının arkasında oturan tüm bu insanlar, kollarını hafifçe hareket ettirmek suretiyle, talihsiz genci bir parça kendilerine yaklaştırabiliyorlardı. Fakat zinciri fazla çekmek, zavallı kölenin sakatlanması neden olacağından, banka çalışanları, masalarının ayaklarına yapışık halde duran demir halkaların içinden geçen bu zinciri, büyük bir itinayla tutuyor, hatta kimi zamanlarda, bu şekilde onu hakikaten okşadıklarını düşündüklerini gösteren şaşkınlık yüz ifadeleriyle, bu kara zinciri, sağ elleriyle, kendilerine yanaşan sevgiyle ete aç birer köpekmiş gibi, masanın altından okşuyorlardı. Arkadaşım ise, bu ağır ortalarında yer alan, ve içinde oldukça yoğun biçimde zincir barındıran bir bölgede çalışmaktadır – masasına ulaşmaya çalışırken, çocuğun sırt derilerini azıcık da olsa yüzmele kalmamış, ayrıca

bu korkunç işkenceye metanetle katlandığı için, bütün çalışanların ellerini her daim sıcak suda tutmalarını mümkün kılan oğlanın belini de sakatlamıştım. Benim ahbabım, gününü daha çok, masasındaki kurşunkalemleri açarak geçiriyordu. O kahverengi mahlukların, kurbanlık koyun gibi boyunlarını uzattıkları korkunç makinenin demir kolunu arkadaşım çevirdikçe, altta çıkan pembe renk, yumuşak, şekerimsi şeyleri yer yer ağızma da atar, ancak bunların tadının daha çok kâğıt kıvamında olduğunun ayırdına vardığımıda, hemen tuvalete koşup ağızımı soğuk suyla çalkalar, bunu yaparken de, gayri ihtiyari olarak, zincirlerin üzerine bastığımdan, genç kölenin turşu küfesi gibi ortalıkta yuvarlanması sebebiyet verirdim. Şehirlerde güvenli bir hayatı mümkün kılan şey, her tarafına zincirler iliştirdiğimiz böylesi şanssızlardır belki de. Şimdi içinde bulunduğuuma benzeyen adalarda, hayatın daha farklı olması gerekmez mi peki? Nihayetinde, bir adada yaşayan kimsenin evinin başına çökmemesi gerekir bana kalırsa. Duyduğuma göre, medeniyetten uzak, ufak yerleşim bölgelerinde, insanları öldüren yegâne şey, yaşılmış. Yani herkes yüz sene yaşıyor, yüz yaşına bastığı aynı akşam da, içinde yattığı yeşil duvar kâğıtlarıyla kaplı, küf kokulu odaya son bir defa baktıktan sonra, dişlerini hafif hafif gıcırdatmayı da ihmal etmeden, yer yer atlara has bir hareket olan kişinemeyi de, insani davranışlarından birine hayatlarının son ânında dönüştürerek, nalları dikiyormuş. Aynı şeyi, şehirler için söylemek mümkün değildir maalesef. Yine kulaktan dolma bir bilgi olacak belki, ama bana anlatılanlara göre, kentlerde hayatlarını sürdürden kişiler, en fazla elli sene yaşıyorlarmış ve hayat yolunun ortasına ulaşanlara pek nadiren rastlaniyormuş. Belki de, bu anlatılanlar doğrudur. Belki de, en güzel, kırsal bölgelerde, yaban çilekleri ve arı kovanlarıyla birlikte yaşamaktır. Belki de, gemiye binip de, memleketimize dönmek yerine, hepimiz için en iyisi, burada kalıp, kulübeler inşa etmektir. Bazan kendimden nasıl da nefret ediyorum! Bazan nasıl da kendimi falakaya yatırıp kulaklarımdan kan gelene kadar dövmek istiyorum! Bazan sîrf var olmak bile, nasıl da zor geliyor ve nasıl da yok olmayı istiyorum..." Bu düşünceleri takiben, Gündüz çırkin adamın peşinden yürümeye koyuldu ve sahil boyunca tatlı bir sadayla yankılanan ıslığını

çalarken, bir yandan da, tembelliğe düşkün tavşanların çok sık yaptıkları gibi, ağzını yarısına kadar açıp gözlerini yarı yarıya yumarak, esnedi.

Kantar'ın kanlar içindeki gövdesinin iki yanına geçtiklerinde, ne kadar da tuhaf bir üçlü oluşturduklarını, hayal güçleri azı- cık da olsa gelişmiş okurlar, hemen gözlerinin önünde canlandıracaklardır: Dinler tarihindeki bir peygamberin son yolculuğu- na, bu sahne fazlasıyla benzemekteydi. Peki, Kantar, kimi temsil ediyordu? Gündüz, sıcak kumun ayak tabanlarını bir kömürün gücüyle yaktığını hissederken, bir kez daha yerin yarılmmasını ve o yarığın içine, bir daha dışarı hiç çıkmamak üzere, girmeyi istedî. Yunan tanrılarının her şeyi hemencecik yapabildikleri bir dün- yayı anlatan eski destan yazarlarının karakterleri, günümüzde kaleme alınan kitaplardakilerden, elbette ki çok farklılar. Onları sürekli kollayan, üstelik fevkalade güzel çehreleri olan, acayıp, eşi benzeri bulunmayan mahluklar, isterlerse yerçekimini dahi ortadan kaldırabilirlerdi. Ama bunu istemediler. Bunun yerine, kendi isteklerinin gerçekleşmesi için, birbirleriyle it dalaşına gi- riştiler. Sonuç ne oldu peki? Ben size söyleyeyim, neticenin ne olduğunu. Bugün, karıncalar bile istedikleri yolu takip edeme- diklerinde, korkunç öfkelerle kapılara birbirlerini tepeliyorlar. Hiç mutfağınızda olağanüstü bir canlılıkla sürekli dönüp duran o miniminnacık, kara derili yaratıklara dikkat etmiş miydiniz? Ben, bir defasında, fazlasıyla mürekkep yalamış bir karıncayı tanışmıştım. Elbette lafın gelişи öyle diyorum – kendisi bir ilahiyatçının oğluydu. Babasının hayatı boyunca bir kedi gibi yaşıdi- gını söylemişti bir defasında bana. Neydi bunun anlamı? Muhtemelen şu: Dostumun babası, dünyadaki ilahiyat kitaplarının büyük çoğunluğunu okumuş, bunu da, çeşitli sandalye, divan, yatak, at ve çimenlerin yardımıyla gerçekleştirmiştir. Tefekküre düşkün bu mühim şahsiyetin aklı, su basan kitabı depo gibi, hiç durmadan bilgiyle dolarken, büyüklerinin henüz kırk yaşında, karla kaplı dağlar kadar beyazladıklarına tanıklık ettiğim adamin davranışlarında, olağanüstü bir azalma görüülüyordu. Kitaplarını risalelerin üzerine yerleştirir, büyüklerinin arasında hemen bir dalgalanmaya sebebiyet veren o tatlı üfürüklerinden biriyle, önündeki cüsseli eserin sayfasını, tipki içi rüzgârla dolan

bir yelken gibi şisirir, şisen sayfa aracılığıyla da, yolculuğuna devam ederdi. İşaretlemek istediği bir bölüm olduğunda, hiç üşenmez, kitabı kapama vakti geldiğinde de, öne doğru hafifçe eğilirdi – doğrudur. Ancak bunlar dışında, dostumunbabası, tipki günlerce aynı mekâni işgal ederek, müthiş düşler içinde benzersiz seyahatlere çıkan kediler gibi, yerinden hiç kalkmaz, bazan bütün bir gün yemek yemediği için de, karısı tarafından kendi talimatına uygun biçimde, sabah dokuz civarlarında önüne getirilen kitabı, yemek tepsisi zannederek, kutsal dinleri birbirleriyle karşılaşırıtan ve bütün dünyada okunan çok mühim bir ilahiyat başyapıtını, kıyısından köşesinden, hafif hafif kemirmeye koyuldu. Karısı durumu fark edene kadar, çoğullukla bu ilginç kişilik, önüne getirilen eserin sert, siyah kapağının yarısını mideye indirmiş olur, akşam günün gazetelerini okumak için kendini bir divana atıp esnediğinde de, bu yüzden, ağızdan dışarı mevraklı bir sincap gibi kafasını uzatan dili, mürekkep yalamlışlara has o lacivertliğiyle, dostumuzu büyülerdi. Ancak artık maalesef aramızda bulunmayan bu kişiliğin burnunun dikine gitme huyu yoktu hiç. Bu da bir şeydir. Oysa bugün ne kadar da benciliz! Ülkeler birbirlerini haritadan silmeye çalışırken, faytonları çeken atlar bile, üzerinde bir parça dışlanmış bir vaziyette, kendilerini soyu tükenmekte olan bir neslin temsilcileri olarak hissederek dörtnala koşturdukları meydanlardaki köşeleri dönmemekte tereddüt ediyor, doğrudan karşıslarına çıkan kahraman asker ya da büyük ressam heykellerini tepelemeye davranıyorlar. Bunlar hiç hoş değil. Romanların anlattığı dünyalardaki bu muğlaklıklara, artık alışmamız lazım; aksi takdirde, herkesin adreslerini, ruhsal durumlarını, cinsel hayatlarını, rüyalarını ve her şeylerini bilecek, ama bazı şeyleri bilmemenin güzelliklerini hiç bilemeyeceğiz. Dahası da var. İnsanın en büyük korkusu nedir sualiinin cevabını birazcık düşündüğümüzde, görürüz ki, goril yahut Adem soyundan gelme bizleri (aradaki fark nasıl da büyültür!) şu cihannümada en çok dehşete düşüren şey, zivanadan çıkmak, kontrolü kaybetmek, bayır aşağı yuvarlanmak, yani kısaca ifade etmek lazım gelirse, artık kendimiz olmayı başaramadığımız bir başkası olmaktadır.

Şair milletinin kaç asırdır ağızlarında geveleye geveleye

manasız hale getirdiği bu tür lakırdıların, aslında nasıl da hayatın yegâne kanunlarını oluşturduklarını, birazcık da olsa böylesi mevzulara kafa yoranlar, hemencecik görürler. İstekle- rimiz gerçekleşmediğinde, kendimiz olmaktan çıkışır mucize? Akhileus'un kaderini elinde tutan tanrıyi hayal kırıklığına uğratmayı başarmak, irade alanında elde edilmiş bir zaferden çok, kişinin doğasını da bize yeniden düşündüren bir gelişmeyidir? Böylesi soruların cevaplarını bulabilmek için, hiç kuşku yok ki, insanın öncelikle bu tür suallere verilebilecek yanıtlar olduğunu kabullenmesi gerekmekte. Gündüz, ne kadar istese de, yerin yarılmamasını ve bu yarığın içine girmeyi başaramazdı. Sadece ayak parmaklarında değil, aynı zamanda büyük bir hızla esip duran rüzgârin gücüyle sırtında ve yer yer baldırlarında da hissettiği kestane sıcaklığındaki kumlar yüzünden, duyanların içini hemen korku ve dehşet duygularıyla dolduran çığlıklar atan genç adam, belki de bu yüzden, arkadaşlarıyla arayı açtı ve çevresine bakıp da her tarafın ağaçlarla dolu olduğunu, meraklı bakışlarla fark ettiğinde, aynı zamanda özgürlüğüne kavuştuğunu da gördü. Ne kadar da kolay olmuştu her şey! Hatta, hayatın anlaşılması en tuhaf anlarında sıkça karşılaştığımız üzere, Gündüz'ün, çirkin adamla Kantar'ın yanından nasıl kaçtığı konusunda, en ufak bir fikri dahi bulunmamaktaydı. Bazan bir ırgat olarak kapağımız gözlerimizi, bir kral yahut general olarak açtığımız olur. Napoléon sefil bir köylü çocuğuuydu. Buna benzer daha pek çok örnek vardır. Bu topraklarda yaşayan eski Afrika krallarının da, vakt-i zamanında, timsahlara has hareketlerle bataklıklarda yüzdükleri, önlerine çıkan pek çok zavallı turisti de, o sivri ve olağanüstü dişleriyle öğretüp, mideye indirdikleri bilinir. Peki Gündüz'ün durumunu bunlarla karşılaşmak ne kadar doğrudur? Sefil bir adada, özgür yahut mahpus bir kişi olmanın farkı ne olabilir ki... Hiç kuşkusuz, aradaki fark epey ufaktır; dünyanın yozlaşmış, mutsuz ülkelerinde hapislerde yaşayanlarla, zamanlarını ayçiçeği tarlalarında perende atarak geçirenlerin durumları, korkutucu derecede birbirine benzer. Mesela, kaplumbağaları bir düşünelim. O ağırkanlı ve ruhsuz yaratıklar, bizzat Thomas More'un kesip biçtiği halis bir Ütopya adasında yaşasalar dahi, ne kadar hür ve mutlu olabilirler, soralım kendimize. İnsanın sır-

tında öylesine haşmetli, ama bir o kadar da ağır bir yük olduğunda, kolay mıdır tazı misali koşturması, sorarım size. Kolay mıdır insanın yaşadığı evle ebediyen içlidili olması ve bir kere girdiği kapıdan ölüm onu alıp bir başka alemin kapılarından içeri sokuncaya dek, bir daha hiç çıkamaması, düşünün bakalım. Kendi içine çekildiği vakit, evinden ibaret olan birçok insan yaşamakta aramızda. Onları düşündüğümüzde, yalnızca evlerinin kapısını, o kapıdan içeri girince karşımızda beliren ufak koridoru hatırlarız ve şayet bu mevzu üzerine yeterince kafa yorarsak, görürüz ki, insanlar, bizim için, evler gibidirler. Onlara girer, onların kapılarını çalar, onlardan çıkar, onları alır, onları kiralar, onları sigortadan para koparmak için yakarız. Onlarla yatıp onlarla kalkarız. Onların camları (öf tamam, penceleri) vardır – açarız. Merdivenleri vardır, inip çıkarız. Sahipleri vardır. Korkarız onlardan. Gündüz ise, doğduğu şehirde de kendini bir yere ait hissetmemişi hiç. Şimdi, onu özgür kılan şey, biraz da budur; fakat sırıf parasız, umutsuz ve çaresiz olmaktan gelen özgürlüklerin kötü neticeleri olduğunu da, laf arasında hızlıca bir belirtmek isterim. Karun, dünyanın en korkunç kölesi değildi. Kolları ve gerdanları mücevherlerle süslü pek çok yaşlı kadının da, oldukça özgü ruhlu kişiler olduklarını, ben şahsen görmüş, buna biraz şaşırırmakla birlikte, zenginliğin getirdiği mutlulukların böylesi keyifli ruh hallerine (bu ruh halleri bazı çevrelerde "keyif kekâ" olarak adlandırılmaktadır) yol açtığını da gözlemiştir. Evet dostlar, hayatı pek çok konu gibi, özgürlük konusunda da ahkâm kesmenin sonu, rezil rüsva olmaktadır. Özgürlük hakkında söylenebilecek en büyük laf, özgürlüğün özgürlük olduğu olmalı. Bunun aksini söyleyenleri ise, önce kirbaçlayıp sonra ateşe atmak lazım.

Afrika'da bulunan ağaçlar, Avrupa ve Amerika kıtalarında bulunanlardan farklıdır. Burada, fevkalade rahatsızlık verici, tuhaf ve sıvri dişleri olan, yerlilerin "kestere" olarak çağrımaktan hoşlandıkları bir böcek türü yaşamaktadır ve bahsi geçen iğrenç hayvan, bütün yıl boyunca, kulak tırmalayıçı bir ses çıkarmayı da hiç ihmal etmeyerek, üzerine çıktıığı ağaçları, hafif hafif dişler. Şayet ağızına giren ağaç türünün tadını beğendiye, kestere, o zaman bir ziyafet sofrasının başında boynuna peçete bağlayan

o gürbüz ve mutlu çocuk gibi, şöyle bir duruşunu değiştirir ve kuyruğunu ancak dikkatli gözlerin görebileceği bir titreşimle oy-natarak, hemen karşısında duran leziz yemeğin tadına varmaya koyulur. Kahramanımızın şimdi arasında yürüdüğü bu ağaçlar, ayrıca yeryüzünün en rengârenk puhukuşlarına da ev sahipliği yapmaktadır. Bu kuşlar, Afrika ormanlarının en sevilen canlılarını oluştururlar. Buralarda yaşayan yerlileri ise, kimse sevmemektedir. Çünkü kara derili bu zat-ı muhteremler, fokur fokur kaynattıkları kazanlarına attıkları Batılı zengin çocukların kemiklerinden, kendilerine müzik aletleri yapmakta ve hazırladıkları narin kavalları, tipki Orta Anadolu'daki meslektaşlarının yaptıkları gibi, herkesin hoşuna giden bir edayla çalmaktadırlar. Tarih, insanlarla, onları öldürmek dışında ilişki kuramayan pek çok diktatörün hikâyelerini, özel bir başlık altında saklamaktadır. Büylesi kişiler, çocukların kirbaçla döver, kızlarının kepçe kulaklarını, onları cezalandırmak için çeker, üstelik ellerine geçen her tür sopayı da, düşmanlarının çeşitli deliklerine sokarlar. İş hayvanlara geldiğinde ise, aynı insanlar, öylesine değişik bir ruh haline bürünürler ki, onlara uzaktan bakan pek çok arkadaşları, bu kişileri tanıyamazlar. Dizlerinin üzerine çökmüş bir fareyi tatlı tatlı okşayan o ihtiyanın her gün tokatladığı çocuk, nasıl da şaşkindir böyle bir manzarayı temşa ettiği için! Ne kadar da afallamıştır, üzerine çıktıığı bir zürafanın benekli derisini usul usul öpen ve annesinin iki dişini daha o sabah, gün daha yeni doğarken, sırf zevk için döktüğü o talihsiz oğlan! Yamyam yerliler ise, insanları seviyor, hayvanlara tahammül gösteremiyordular. Karşılara bir aslan çıktıığında, hemen, bütün güçle-riyle esnerlerdi. Bir filin hortumunu havaya dikliğini görür görmez gözleri sulanır, bir süre sonra da, durdukları yerde, müşil müşil uyumadan edemezlerdi. Dağların tepelerinde pirpirli bir uçak belirip de, kimi nefti renk araçlardan şapkalı sömürgeciler indiğinde ise, yerliler, kendilerine çekidüzen verirlerdi hemen. İnsan, saygın kişilerin karşısında, kendini hemen mühim biri olarak görmeye başlar – korkunç bir yanılığıdır bu. Türümüzün en belirgin özelliklerini saymam istenseydi eğer, hiç kuşkusuz, ilk olarak, karşımızda gördüğümüz kişileri ayna sanma hastalığından bir türlü kurtulamadığımızı, bir parça yüksek bir sesle

söyledim. Gerçekten de, her insan, karşısında duran kişiyi kendi olarak görür. Aklından geçen cümleler şöyledir: "Niye böyle çirkinim? Neden kamburum olmuş böyle ve niçin burnum bir kancaya benzemekte? Ellerimdeki bu çantayı nereden aldım? Allahım, sana yalvarıyorum, lütfen karşıma bir başka insan çıkar... en azından İngiliz olsun, en azından hafif domuz burunlu Avrupalılardan biri olsun... Allahım sana yalvarıyorum, önünde diz çöküyorum, Allahım, karşıma, olmak istedığım kişiyi çıkar da, ben en sonunda olmak istedığım kişi olduğumu sanayim." Yerliler de, karşılında insan görünce, hemen adam oluyor, fakat bir goril ya da suaygırıyla karşılaşlıklarında -doğal olarak- hayvanlaşıyor, çoğunlukla zivanadan çıkararak, kendilerine hiç yakışmayan hareketlerde bulunuyor, mesela aslanlar gibi kukrıyor yahut akla kurtları getiren bir edayla uluyorlardı. Pırıltılı uçaklardan genellikle boyunlarına kestane rengi bir fular bağlamış, tırnakları manikürlü, dişleri bembeяз, yüzlü yaşlarında erkekler çıkıyor, yerliler de, on dokuzuncu yüzyılda gerçekleşen büyük stratejik savaşları akla getiren hareketlerle, çalıların, kalyaların, şelalelerin, yer yer de eşek ve mandaların arkasına gizlenerek kamufle oluyor, doğru zamanı beklerken, ağızlarını toprak yahut çimenle tıka basa dolduruyorlardı. Çünkü yamyamlar, böyledirler. Onlar, daha çok bizimki gibi fakir ülkelerde yaşayan insanları düşündüren hareketlerle yaşarlar – bir defasında, en az maymunlar kadar çevik bir yerlinin, nasıl da ortalıkta bir tennis topunun hızıyla zip zip zipladığını şaşkınlıkla seyretmiştim. Sırada, saldırısı ânını belirlemek, yabancıların ilk başta neresine atlanacağını hesap etmek vardır. Acaba burunlarını mı ısirmalı? Belki de saçlarını yolup, yanaklarına birer tokat çakıp gitmek, daha iyi. Nihayet, genellikle daha başka türlü davranış yerliler ve karşılındaki ihtiyar gezginlere, onlar yüce birer tanrıymışçasına taparlar. Alınları ıslak toprağa değer. Hafifçe yağmur yağlıyor ve sahanak başladığında, nereye siğınacaklarını, kimse bilmez. En iyisi, bu yamyamlarla ahbab olmak, onların pis ellerini sıkmak, hiç anlamayacakları tuhaf cümleleri bön suratlarına uzun uzun anlatmak, en sonunda da, zavallıların kulübelerini, takılarını ve eşyalarını almak herhalde, diye düşünür beyaz adam. Nasıl da haklıdır! Bunların karşılığında, onu hoş muhab-

betiyle mutlu edecek, keten bezinden yapılmış çantasından çı-kardığı Kanada ağacı piposunu kendisine sunacak ve şayet yerli bu olağanüstü hediyeyi beğenmezse, pipoyu, zorla, adamçağızın ağızına sokacaktır. Yerliler ise, bu kötü niyetli kişiye oranla iyi duygularla doludurlar hep. Karşılardakiyle konuşurken sürekli Avrupalının yanaklarındaki etlere, gömleğindeki V şeklindeki açıklıktan görülen dolgun, iri erkek göğüslerine ve daha sonra anlaşmış taklidi yaparak, hep birlikte yola koyulduklarında da, çok fazla dana eti yemekten kalça kısmında oluşmuş yağlı fazlalıkla, karnı aç çocukların masumiyetiyle bakar, herkesin en doğal hakkı olan karın doyurma duyguları dışında bir şey hissetmez; nihayetinde, hepimizi paramparça edip pişirmekten, sonra da mideye indirmekten başka hiçbir şey düşünmezler. Neyse ki, Gündüz’ün arasında yürüdüğü ağaçların arasında böyle yerliler yoktu. Bir keçinin yorgun başını bir kayanın üzerine yatırıp, yüzünde çok tatlı bir ifadeyle uyuduğunu, genç adam mutlulukla gördü. Uzaklardan büyük bir coşkuyla akan, köpüklü, mutlu bir şelalenin insanı hemencecik suya girmeye yöneltен sesi geliyor-du. Ortalık, sürü halinde gezinen sivrisineklerle doluydu. Yalnız Afrika kıtasının çeşitli yerel özelliklerinden kaynaklanması akla yatkın olan bir garıplık vardı bu sineklerde.

Bir tanesi, o kadar cüsseli, irikiym ve kuvvetliydi ki, kuşkusuz soktuğu kişiyi yanında cansız bırakacak hünere sahipti. Herkesin sahip olduğu hünerleri kullanabildiği bir dünya, hiç çekilmez bir yer olurdu kuşkusuz: Sevimsiz yüzü ve zayıf sesiy-le sahneye çıkış şarkısı söylemeye çalışan zavalliyı, arada sırada rakibine ufak tefek yumruklar atabildiği için karşısındakinden balyoz kuvvetinde sağlam sollu tokatlar yiyen mutsuzu, bir düşünsenize. Sivrisinek sürüsünün amacı ise, insanları öldürmek değil, yetişirken hep tanıklık ettikleri gibi, bir süreliğine onları uzaktan seyredip beğendikten, ortalığın iyice kararmasını bek-ledikten sonra, göz gözü görmezken, bütün güçleriyle şanssız kurbanlarının, kol, bacak, sırt ve yer yer de baldırlarını, afiyetle yiyp bitirmekti. Gündüz’ün vücudu, şimdi böylesi yaralarla kırkırmızı olmaktadır – acı ama gerçek.

Attığı her adımla, kahramanımız, kendisini yargılamaya gö-türen insanlardan biraz daha uzaklaşıyordu. Fakat bunu bilme-

nin verdiği mutluluğa eşlik eden bir kaybolma korkusu da vardı. İlk başta, ilerisinde, uzağında olan ağaçlar, şimdi çevresinde, her yerinde, yakınındaydı ve izlediği adımları ne kadar bildiğini düşünse de, genç dostumuz, aslında labirentte kaybolan farelerinkine çok benzeyen, ama onlarinkiyle tam aynı da olmayan bir kadere doğru sürüklendirmekteydi. Orta yaşlarında devlet kuran, doksanlı yaşlarında ise ne yapacaklarını şaşırıp hafif mahzun milli kahramanları hepimiz biliriz. Bir süreliğine de olsa Afrika kıtasını yöneten, çevresindeki insanların tamamı tarafından kral muamelesi gören, başında tacı olmamakla birlikte, başında taç olan pek çok kişiden sözü daha çok geçen ve ekmek elden su gölden, olağanüstü bir hayat süren Gündüz, şimdi ağaçların arasında kaybolan bu zavallı, fakir oğlana nasıl da aniden dönüştebilecekti? Elbette gerçek hayat, biraz da buna benzer: Bir gün ağızımıza üzüm yerleştirenler, ertesi gün iyicene sıkıp, sanki bizi şiraya dönüştürmeye çalışırlar. Pek azımız şaraplar kadar tatlıyızdır. Genellikle leş gibi kokan, tadı da leşten beter olan ve ancak kargaların hoşlanacakları mahluklardır. Bununla birlikte, bize, menekşe kokulu, karpuzlardan dahi tatlı yaratık muamelesi yapanlar da, yine bizden iğrenen o aynı insanlardır. Buradan da, bizim aslında hiçbir şey olmadığımız, insanların bize baktığı şeye bucalemün gibi hemencevik dönüştürmemiz ve bir kirpiye de, kendisi sanki bir aslanmış gibi baktığımızda, kirpinin ağır ağır olmakla birlikte, gerçekten de sonunda biçim değiştireceği sonucu çıkar. Bir defasında bir kız arkadaşımı, kendisinin "tanıldığım en müthiş kraliçe" olduğunu söylemiştim; yıllar geçtikçe sevgilimin hakikaten de bir kraliçeye dönüştüğünü gördüm. Ayrıldığımız esnada eski sevgilimin elinde bir asa vardı ve bu asanın mücevherlerle kaplı olduğunu, büyük bir şaşkınlıkla fark etmiştim.

Gündüz'e kral muamelesi yaparak zavallı genci şımartmışlardı ve şimdi, típkı yolunu yitirmiş katırlar gibi dar patikada yürüken, kahramanımız ne yapacağını hiç bilememekteydi. Belki de şu köşenin başında kendisini mideye indirmeye hazır barbarlar vardı? Ya da kafasının üzerine yuvarlanmayı asırlardır bekleyen ve bu topraklarda yaşayan insanlardan bile vahşi olan, dev bir kaya? Hiç kuşkusuz, toprağın altına gizlenmiş, ellerin-

deki bıçakları bileyen, zıp zıp ziplayan, heyecandan yerlerinde duramayan kimi zebaniler olduğunu da düşünebilirdi insan. Fakat bugün biliyoruz ki, bunların hepsi yalandır –dünyanın dört bir yanındaki bilim insanları, inançlarımıza sorgulamamızı, milletimizin, yaratıcımızın, sevgilimizin, kimliğimizin esiri olmamamızı, bas bas bağırrarak söylemekteler. Onlara hak vermek elde mi? Yıllar yılı Afrika'yı iğrenç mahlukların yaşadıkları bir yer olarak görmedik mi? Peki ya ayılar? Ayılara son seksen senedir böyle işkence etmemiz affedilebilir mi? Bu tür sualleri bize sorduran şeyin ne olduğu, çok açıklıktır. O kadar açıkltır ki bu, konuyu değiştirmek niyetindeyim. Soyut mevzulardan somut gerçeklere geçiyoruz ve korkak adımlarla dik ağaçların arasında yürümeye devam eden kahramanımızı seyrediyoruz...

Ortalığa dayanılmaz, çok kesif bir kan kokusu yayılmaya başlamıştı şimdi. Dikkatle baktığında, Gündüz, üzerinde yürüdüğü patikanın sonunda, tek başına, bir tür muhafiz gibi bekleyen bir ağaç gördü. Ağacın dalları belli belirsiz kırıldıyor, ortalığa kar gibi yağan yeşil yapraklar, genç dostumuzun içini değişik bir mutluluk duygusuyla dolduruyordu.

XXIX.

*Ağacın içinde – Bir zamanlar tabure kılığına girdiğini
öğrendiğimiz Sahip'in olağanüstü açıklamalarına kaptanın
verdiği değişik tepki – Gündüz'e (nihayet) jeton düşüyor*

Kozalaklarla kaplı ormanlarda çocukluklarının birkaç gününe geçirmeyenler, mutsuz ve talihsiz insanlardır. Hayatı doya doya yaşamanın belki de en onde gelen kuralı, insanın geçmişinde böylesi cennet mutluluklar bulunmasıdır çünkü. Kozalakların o tahtamsı, mağrur, yüz vermez halleri ne güzeldir! Onlara bir tane tekme çakar, sonra ayak parmaklarımızdaki acının şiddetle gözlerimizden akan yaşları telaşla silmeye koyuluruz. Özellikle çam ağaçlarının sıkça görüldüğü ufak kasabalarımızda, bu tür sahneler çok rastlanır. Ayda yüz liraya zar zor geçen bir oduncu, bir elinde kederle içtiği sigarası, diğerinde sıvri baltası, koca ormanların içinde, kendisine mutluluk veren bir kiyafetini giymişcesine, huzurla dolanır. Ceylanlar, geyikler, fil ve rakunlarla dolu bu cennet ülkede taşımaktan yorulduğunda, baltasını yerde sürüyerek ilerler. İçi, yalnızca iyi insanlara özgü olan o büyük coşkuyla doludur. Canı bir ağacın canına okumayı, sonra da kestiği olağanüstü büyülükteki ağacı sırtlayıp köye dönmeyi ister. Daha sonra, bahsi geçen yaratığı parçalara ayırip her parçayı köylülere satmaya çalışacaktır. Fakat bazan öyle olur ki, oduncu, bir ağaç yerine karşısına çıkan zavallı bir insanı keser. Bu tür korkunç kazaların nasıl vuku bulduğunu hiç bilmiyoruz, ama bildiğimiz bir şey var: Oduncular, dikkatsiz adam-

lardır. Hiçbir incelik, hüner gerektirmeyen ve sırf kaba güçle hayatı geçirdikleri mesleklerini, kimi zaman gözleri kapalı bir vaziyette icra ettikleri de olur. Çünkü bir ağaç kesmek, büyük bir havuzun suyunu çay kaşığıyla boşaltmak gibi bir iştir. O heybetli, kahverengi gövdeyi İtalyan salamı misali dilimlemek yanlıstır, ama siz gelin de bunu odunculara anlatın. Oduncu milleti fevkalade inatçı, burnunun dikine giden, hatta yer yer de, ayı bir millettir. Bu yüzden, ormanlarda pek çokları gibi ben de, en çok boz ayılarla odunculardan korkarım. Aralarındaki fark ise şudur: Ayılar,larına çıkanları midelerine indirirken, oduncular, ellerindeki baltalarla, ağaç sandıkları insanların kellelerini keserler. Peki bir oduncu, kestiği şeyin ağaç değil de kanlı canlı bir insan olduğunu anladığında ne olur? Muhtemelen ortalıktaki kozalaklardan biri, aniden şiddetlenen rüzgâr yüzünden hafifçe yuvarlanır ve küstah bir eşek gibi, oduncuya sırtarak bakar. Şimdi dünyadaki herkes, onun çaresizliğine karşı duyarsızdır ve karşısına çıkacak ilk insan onu boğazlayacaktır muhtemelen. Oduncu korkar. Hemencecik olay yerinden uzaklaşmaya davranışır – circırböceklerinin sesleri her taraftan yükselmeye başlar aynı anda. Daha önceleri sadece doğanın kanunlarına tabi olan, bitkilerin o kendilerine has iç yasalarına uygun olarak hayatını yönlendiren oduncu, artık âdemoglu'nun ahlaki yasalarının eline düşmek üzeredir, bunu hisseder. Bu yasanın hizmetkârlarından biri kendisini sorguya çekecek, sonra da iktidarı alındığı yasanın buyrukları doğrultusunda onu hapsedecek, ona zulmedecektr. Korku, oduncunun şakaklarını terletir; zavallı adam, ormanda, epeycene bir sendeleyerek ilerler. Dünya çevresinde dönmektedir ve oduncu, daha önce güneşin çevresinde dolanan dünyanın şimdi aniden kendi çevresinde gezinmeye koyulduğunu düşünüp korkar. Evet efendim, böyle anlarda, hepimiz birer güneşe dönüşüveririz!

Geçen sene uzay boşluğununda tembel tembel ilerleyen bir yıldız olan polis müfettişi, aniden bir gezegen haline gelivermiştir ve yargıçlar, savcılar ve mübaşirlerden oluşan bir uyu takımı, hem kendi çevrelerinde hem de bizim çevremizde büyük bir hızla dönüp dururlar. Onlara bakınca midemiz bulanacak gibi olur, çünkü daha evvel çok ağır bir hızla dönen bir kürenin içinde

sağlam bir vaziyette, olduğu yerde duran biri olduğumuzu düşünmeye alışmışızdır. Şimdi ise, hareketin yönü değişivermiştir. Bunun yarattığı şaşkınlığı bir hayal ediniz, hatırlayınız... Vazoyu kırdığınız ânı aklınızda canlandırın bir. Bütün salon nasıl da tuhaf bir hızla çevrenizde dönmeye başlamıştı, anımsadınız mı?

Şimdi, bir de afiyetle yediğiniz yemeği pişiren kişinin ellerinin tıpkı böceklerinki gibi killi olduğunu görüp üzerinde oturdugunuz sandalyeden yere düşüverdiğiniz o utanç verici akşamı düşünün ve söyleyin: Hayatta merkez dediğimiz şeyin önemi, diğer her şeyden daha büyük değil midir? Güneşin çevresinde dönüp duran bir evren fikri, merkezi bizden çok uzaklara attığı için, içimize huzur verir. Ama bir de, merkezin kendimiz olduğumuz böyle anlar vardır işte! Oduncu kendini bir süreliğine olsa da dünyanın merkezinde hisseder ve zavallı hayatının önemsizliğini de, bu şekilde unutur. Oysa makul insanlar için, yerküre, bu şapşalın değil, güneşin çevresinde dönüyor. Zaten makul insanlarla oduncuyu birbirinden ayıran şey de, makul bir kişinin, başı döndüğü vakit, hemen evrenin kendi çevresinde devr-i daim ettiğini düşünmemesidir. Tabii bunlar için zekâ ve de zaman gerekiyor. Oduncular ise, herkesin bildiği üzere, gerizekâlı mahluklardır.

Gündüz yürüken, kozalaklar hafif hafif titreyip birbirlerine tos ettiler ve sanki boğalarinkini kıskanan bir güçle, bayır aşağı yuvarlandılar. Ağacın içinde olağanüstü bir şeyler olmaktadır. İşaretparmağını dudağına yapıştırdıktan sonra, Gündüz, bu olağanüstü şeylerin ne olabileceğini, yaklaşık dört dakika boyunca düşündü. Fakat artık sabredemiyordu – işaretparmağını ağızından çıkarıp askerlere has bir tempoya koşturmayaya koyuldu. O ilerledikçe dünya geriliyordu sanki ve daha önce çevresini saran bütün ağaçlar da, toprağın altına girip, ortalıktan kayboluyordu. Bir ağaçkakan, gagasını ağızına soktu, üzerinde durduğu dalın rengine büründü, soldu, kapkara oldu ve su gibi, yere aktı. Kirpiler ise, başka bir telden çalışıborlardı; bir tanesi öylesine büyük bir hızla koşmaya başladı ki, Gündüz her tarafın bu iğrenç yaratığın kardeşleriyle dolduğunu sandı. Orman ufaklıyor, bir süredir sessizleşen dalga gürültüsü, yine sahilden yükselmeye gayret ediyordu... Kahramanımız, hedefine doğru kararlı bir ok

gibi ilerlemeyi sürdürdü. Dostlar: Hayatta bütün maceraların bir sonu vardır. Dünyadaki hiçbir serüven, sonsuza dek devam edemez. Homeros'un büyük destanlarını okumaya daha dört beş yaşlarında başlar, gözlerimizin arpacıklarla dolduğu o mutsuz günlerde de, hâlâ Akhileus'un akibetini öğrenemeyiz. Nihayet, artık ölüm döşeğindeyken, hikâye sona erer ve anlarız ki, típkı bizimki gibi, şu cihannümadaki her tür olgu da sonludur. Ağacın önüne ulaştığında, Gündüz kafasını kaldırdı ve kaptanla sahibin yarı çıplak bir vaziyette, dallardan birinde kayıkçılık oynadıklarını gördü. Nasıl bir oyundu bu?

Uzun boyuyla, akla, kimi şehirlerdeki ızbandut büyülüğündeki direkleri getiren zengin adam, şortuyla oturmakta, iki eliyle kavradığı görünmez küreklerle asılmakta, bu şekilde de –güya– kaptanla üzerinde durdukları kayığı sürmektedir. Hiç kuşkusuz ki, böylesi insanların ait oldukları yer, akıl hastaneleştiridir. Dünyaya verdikleri en büyük zarar,其实 var olmayan şeylerin aslında var olduklarını zannetmek olan bu alçaklıları, hücrelere kilitleyin, zincirlere vurun, yok edin! Fakat Gündüz'ün yetkileri, artık büyük oranda sınırlanmıştır. Bir karıncayı dahi incitemedzi şimdî o. "Daha önceleri, kimi perdelerin ardında, fevkalade çirkin hadiselerin gerçekleştiğine, hayatım boyunca pek çok defa tanıklık ettim. Ancak, bu manzaranın, yaşıntımda karşımı çikan en mide bulandırıcı, en korkunç manzara olduğunu belirtmem gerekmekte. Benim yönettiğim topraklarda..." "Ama zaten tam da bu noktada yanılmaktasınız," dedi ağızına üç pipo birden almış vaziyette kürekçisinin gösterdiği insanüstü gayrete tanıklık eden kaptan. "Bu toprakların sahibinin, yöneticisinin ya da hatta, temizlikçisinin kendiniz olduğunu düşünerek, şu anda aramızda duran ve Ali Baba'nıñkini akla getiren bir güçle kürek çeken kişiye haksızlık etmekte, onu incitmektesiniz."

Yine de, böylesi bir sahne, kişinin inançlarını sarsmaz mı? İtaat etmesi gereken kişiyi bu halde görmek, bir kişinin aklını aynı anda hem peynir, hem de ekmekle yemesine sebebiyet vermez mi? Bu satırların yazarına göre, verir. Sarsar da. Değer yargilarımızı değiştiren, bozan, bizleri şaşkına çeviren olayları görmezden gelmek, bu tür vukuatlarla ilgilenmek yerine çöllerde biçare gezinmek, seraplar görmek, hatta, çöl kumlarıyla kale

yapmaya çalışmak yeğdir. Hepimiz, farklı farklı amaçları gerçeğe dönüştürmek için dünyaya gelmişiz – belki de, hayattaki görevimiz, denizler altında kurulacak yeni bir medeniyetin ilk adımlarını ya da kulaçlarını atmaktır, kim bilir. Genç macera-perest dostumuz için de, birer muammaydı bu konular, ancak kafasını yeniden kaldırdığında, Gündüz ne yapması gerektiğini fizik kanunlarına uyarken gösterdiğimize benzer bir kesinlikle gördü.

Sahip, şortunun kemerini çıkarmış, bir aslan terbiyecisinin hareketleriyle, elindeki deri parçasını bir kamçı gibi havada salıyor, bu hareketiyle de, kahramanımıza yapacaklarını, ima yoluyla ifade ediyordu.

Gündüz tavşan gibi kaçmaya başladı ve avcıların çok iyi bildiği bir orman yasası uyarınca, bu koşusu esnasında, çok tiz, fakat tiz olmakla birlikte, kimi sürüngenleri peşinden sürükleyecek kadar da ahenkli bir ses çickardı. Bu değişik müziğin, genç oğlanın kemiklerinden mi, çenesinden mi, yoksa bağırsaklarından mı geldiğine, burada isterseniz boş verelim ve soralım: Sahip'in niyeti neydi? Uzaklaşan hayvanı üzerinde oturdukları daldan izleyen avcılar, Gündüz gözden kaybolmaya başladıkça, ellerini kaldırıp alınlarına siper ettiler. Gördükleri şey gerçek miydi? Bu zavallı çocuk, hakikaten de dört ayagının üzerinde mi koşmaktadır? Ama kaptan, gözlerini ovuşturup üçünü birden ağızına aldığı pipolarından derin bir nefes çektiğinde, bu manzaranın tipki enfes güzellikteki dumanlar gibi ortadan kaybolduguunu gördü. Av gitmişti. Sahip, kürekleri yerine bıraktı, kırbacını havaya kaldırdı ve kaptanın sol ve sağ yanaklarına birer defa vurarak, şu konuşmayı yaptı:

“14 Nisan. Afrika kıyıları.

“Çocukluğumdan beri okuduğum resimli dergilerde, Kaire'de yayımlanan Amerikan asıllı *National Geographic* isimli neşriyatta ve bütün Mısır'a yayılan o sefil, karmakarışık, baharat kokulu pazarlarda birkaç kuruşluk fiyatına rağmen kimselere satmaya başaramadıkları kartpostallarda –çünkü bu şehirde yaşayan kişilerin akı, böyle şeylere ermez hiç– gördüğüm Afrika

sahilleri, gözlerimi öylesine yoğun bir biçimde kamaştırdı ki, kendi kendime, ileride dünyanın bütün sahillerine gideceğimi, koca evrende üzerine basılmadık toprak parçası bırakmayacağımı, buna içtenlikle inanarak hayal ederdim. Amma velakin, yaşantımın ilk on yılı, bu tür rüyalarımı gerçekleştirmekten ziyade, Doğu ülkelerine özgü sefil bir ayakkabı fabrikasında, potinlere siyah renk bağ geçirerek geçti. Ebeveynlerim, epeycene fakir kişilerdi; babam, bazan bütün kişi ağzına tek bir lokma koymadan geçirir, bahar geldiğinde de, "sıcak havalarda yiyeлим" diye sakladığını söyledişi olağanüstü güzellik ve çeşitlilikteki egzotik meyvelerle, dana çeşitleriyle dolu tabakları, onları sakladığı dolaplardan teker teker çıkarıp, önmüze dizerdi. Bahsi geçen yemekleri nereden bulduğunu sorduğumuzda, altdudağını değişik bir zevkle ısırın ihtiyacı, nasıl da severdim! Ama onun tutumlu, boynu büük ve uslu halleri yerine, ben çok daha farklı, tabir caizse iğrenç bir insan haline geldim.

"Akşamları eski püskü kulübemizin balkonuna çıkıp kaval çalardım. Tahtadan yapılmış bu tuhaf müzik aletini nasıl ağızma alıp, bu müthiş mahluktan dünyanın en güzel müziğini nasıl çıkaracağımı, bana, babam öğretmişti. Fakat balkonda oturup da Kahire'nin o kendine has, pis kokulu, güçlü rüzgârlarını saçlarımında hissettiğimde, aklım flütten çok, önmünde uzanan bu koskoca evrene nasıl sahip olabileceğimle meşgul olurdu. Dünyaya bir defa geliyorduk, bu kesindi; bir defasında, çölde yürüürken, öňüme çikan iri bir böceği öldürmüştüm ve bu böceğin bir daha asla ve kata hareket etmediğini, muhtemelen hiçbir zaman da edemeyeceğini, kendi gözlerimle görmüştüm. Buradan çıkardığım sonuç, hayatı, çölde yürüyen bir veledin ezip öldürebileceği zavallı bir böcek gibi değil, bizzat çölün kendisi gibi geçirmem gerektiydi. Kahire, nasıl da ağzına kadar ahmak şapşallarla doluydu! Kimi camilerin çevresinde, ağır ağır, düşünceli bir edayla yürüdüklerini gördüğüm dervişleri sever, onlar kadar akıllı olmayı isterdim – ama ya onların arkalarında amaçsızca gezinen ağızları yarı açık, okuma yazma bilmeyen ve hep gülümseyen o alçaklar! Dişlerinin rengi çok tuhafıma gider, gelecekte dişlerimi hep bembez tutmak üzere, kendi kendime sözler verirdim.

"Günlerden bir gün, evimizin misafir odasının yarı açık kapısına kulağımı yaptırdım ve duydum: İngiliz ülkesine doğru, birkaç gün içinde yola çıkacak bir gemi mevzu bahisti. Bu geminin kuvvetli kürekçilere, şahin bakışlı gözcülere, beş adam büyülüğünde dövüşçülere ve yaptığı yemekler yüzünden insanların parmaklarını yemeden duramayacakları aşçılara ihtiyaci vardı. Maalesef, bu sayılan insan çeşidi tariflerinden hiçbirine bendeniz uymamaktaydım. Zayıftım, çelimsizdim, iki adım ötemi zor gördüm, bir sivrisinekle kavgaya tutuşsam, kesin kaybederdim ve yemek mevzularında da o kadar beceriksizdim ki, bazan, kadınların, önlerine koydukları yemeği beğenmeyen kocalarını, benim ellerime teslim etmekle tehdit ettiklerini, başkalarından işittiğim de olurdu. Fakat gitmem gerektiğini biliyordum. Şayet bu sözlerime kulak veren sen de, içten içe gitmen gerektiğini düşünüyorsan, hiç durma. Çünkü bu tür durumlarda, kişinin *icinden gelen ses* dediğimiz şeyin ne olduğu çok açıklıktır. *İçimden gelen ses* derken, *yapmayı istedigim şey* demek istiyoruzdur aslında. Fakat yapmayı istedigimiz şey zorsa, şayet yapmayı istedigimiz şey bizim boyumuzu biraz aşıyorsa, işte o zaman, yapmayı istedigimiz şey, *icimizden gelen sese* dönüşür. Yapmayı istedigimiz şey de, bu şekilde içimizden gelen sese dönüştüğünde, artık rahatlıkla yok edilebilir – kimse bir mağaranın derinliklerinden yükseldiğini işittiği tuhaf fisiltıların buyruklarına boyun eğmek zorunda değildir ne de olsa. Nihayetinde, insan içinden gelen sesin yapmayı istedigi şey olduğunu anlamalı ve bu işi bir an önce hayatı geçirmelidir. Ben de, sefiller ülkesinden kaçmayı istemekteydim ve işte tam da bu yüzden, pek çok kişinin hayal bile edemeyeceği bir iş yaptım.

"Pek çok gemi güvertesinde, özellikle de kısa boylu denizcilerin yoğunlukta olduğu teknelerde, kahverengi, ufak, maki misali bodur boylu tahta taburelere rastlanır. Yelken açmaktan yahut balina öldürmeye çalışmaktan bitap düşen miçoların boş vakitlerini üzerinde geçirmekten hoşlandıkları mobilyalarıdır bunlar. Öyle pek de rahat değildirler, ancak bununla birlikte, vazgeçilmez oldukları söylenebilir. Bir kaptan için dümen neyse, bir miço için de tabure odur. Çıktıkları yorucu ve uzun sefer esnasında, hayatlarını denizlere adamış kişilerin başlarına

öylesine tuhaf vukuatlar gelir ki, bu yaşadıklarını bir başkasına anlatamayan pek çok kişinin, hemen o anda balon gibi şiştiği, hatta kimi zamanlarda, hafifçe ayaklarının yerden kesildiği bilinir; işte bu yüzden, başına gelenleri, kişinin bir an evvel bir başka kişiye aktarması gereklidir. Karşılıklı oturmuş birbirleriyle kafa tokuşturan, kafa kafaya veren, yahut birbirlerine kafa atan pek çok kişinin, bu davranışlarının arkasında, kendilerini ifade etme istekleri vardır hemen her zaman. İnsanlar, düşüncelerinin, isteklerinin *bilinmesini* isterler. Bazı kimselere göre de, şayet kafalarından geçen o görünmez yılanlar –fikirlerden bahsediyorum– kimseciklerin gözüne çarpmazsa, aslında hiç yaşamamış sayılmalıdır. Gemilerde, bunun yegâne usulü, bir tabure çekip, üçgen, kare yahut altigen şeklini oluşturacak biçimde oturmak ve saatler boyunca, hiç araliksız konuşmaktır. Bir süre evvel aniden düşen çeneler, artık zor işlemeye başladığında, gacır gürur sesler çıkardığında ve karşılıklı oturan insanlar da, akla hâyale sığmayacak tuhaflıkta laflarla birbirlerinin canlarını ölesiye siktiklarında, konuşma sona erer. Ama her şeyin başında tabure vardır. Ben de, gemiye, tabure kılığında girmiştim.

“Bu olağanüstü rolü, kimseciklerin, gerçekte bir tabure değil de kanlı canlı bir insan olduğumu hiç fark etmeyecekleri bir ustalıkta canlandırmayı nasıl başarmışım peki? Öncelikle, yaşadığımız sokakta, bütün gün ortağı korkunç gürültüsüyle mahveden bir inşaat (zannedersem bir kültür merkezi inşa edilmektedir) vardı; ben, maymun gibi direklere tırmandım ve bütün hünerlerimi kullanarak, bir fırça, bir kutu da boya çalmayı becerdim. Peki hangi renkti bu boya? Kahverengiydi ey dostlar. Peki kahverengi boya çalarak gemiye nasıl bineceğimi zannediyordum? Şöyle ki...”

Büyük bir mutlulukla hikâyeyi dinlemeye devam eden kızıl saçlı dostumuz (kaptan), öykünün bu noktasında, cebinden çıkardığı dördüncü bir pipoyu ağzına aldı ve kendisini bir gemide kömürcü olarak işe alırmaya yetecek denli yüksek olan hünerlerini sergilemek istercesine, bu pipoları büyük bir hızla yakıp, ortağı, tatlı, fevkalade biberli bir tüttünden yükselen duşmanlarla doldurdu. Ulusal bayramlar, kahramanlık kutlamaları,

dini alaylar ve dinsizlerin tertiplledikleri pagan gösteriler gibi olağanüstü lüzumsuz pek çok olayda, bu dumanlara pervasızca başvurulduğuna da, burada geçerken bir deagineyim.

“Fırçayı teneke kutuya batırıp, şöyle güzelce bir karıştırdım. Samur tüylü yaratık, içinde yüzdüğü yoğun, ağır sıvıyı büyük bir zevkle emiyor, göz açıp kapayıncaya dek bir gorilin ağırlığına ulaşmakla kalmayıp, aynı zamanda bir devenin görüntüüsüne de bürünüyordu. Bir süre, bu neşe dolu manzarayı temşa ettim. Az sonra ben de bu renge bürünecek, tipki samur tüylü fırça gibi, kendimi, olduğum şeyden başka bir şeye dönüştürecektim. Pek çok on dokuzuncu yüzyıl romanında öne çıkarılan, daha sonraları üçüncü sınıf berbat tefrika hikâyeleri de maalesef büyük ölçüde egemenliği altına alan bir tema vardır. Biz buna, Almanca, *bildung* deriz. Basitçe anlatmak gerekirse, –deniz emekçilerinin hiç anlayamayacağı bu mevzulara girerek bir parça hata ettiğimi düşünüyorum şu an– bir kişiliğin oluşumunu sağlayan ve genellikle de epey sıkıcı olan bir sürü ivir zivir olayın, icra ettiği bilim dalına büyük saygı besleyen bir tarihçinin bezdirici gayretkeşliği ve çalışkanlığıyla, yaklaşık beş bin sayfa boyunca anlatıldığı bir hikâye etme yöntemidir bu. Kişiyi, hayatı mutluluk, başarı ve güçce ulaştıran başlıca etkenin, bukalemunluk, yani kılık değiştirme hüneri olduğunu, bize bahsi geçen tema hiç durmadan hatırlatmaktadır. Akıllı ve fakir bir kişi, yani benim gibi bir insan, dünyanın akıllı fakirlere ait olması, aptal zenginlerin de, en kısa süre içinde arılarla timsahların insafına bırakılmaları gerektiğini, bütün hayatı boyunca söylese, bu kişiden hepimiz elbette nefret eder, haklı olarak, onu çarmıha gerip, gözlerini oymak isteriz. Ancak bahsi geçen zavallı fakir, sürekli yalan söyler, herkesi kandırır, hainlik etmeden tek bir gün geçirmez ve kendi annesini dahi soyarsa, onu sever, kutlar ve alnından bir defa öneriz. Beni bu geminin sahibi haline getiren hikâyem, biraz da bu tür günahlarının hikâyesidir zaten. Güverteye ilk girişimle başlayan üçkâğıtlıklarımı ahlaklı bir edayla dinleyen ve vicdan, adalet, özgürlük gibi kavramların her tür kullanım hakkına sahip olduklarını düşünen kafa ütüleyici, pısırık, şapşal

takımına, buradan bir tavsiyede bulunmak isterdim. Lütfen atınıza binmeden evvel, zavallı hayvanı eyerleyiniz. Kimse sizinle doğrudan temas etmemektedir.

"Fırçayı sol elimle tuttum ve sırasıyla, sağ kolumu, göğüslerimi, göbeğimi, sağ bacağımla sağ ayağımın serçeparmağını, dizlerimi ve yüzümü kahverengiye boyadım. Samur tüyler vücutumun üzerinde dolaştıkça içim bir hoş oluyor, kollarımdaki tüylerin oluşturduğu fundalıklardan başlayarak, vücutumun çeşitli kasabalarında beklenmedik ayaklanmalar yaşanıyordu. Bu ayaklanmaları bastırmayı hiç istemedim: Henüz ufak bir çocuk olmakla birlikte, içinde yaşadığım toprakları mesken edinmiş pek çok zavallı insanın en belirgin özelliğinin, karşılara çıkan, içlerinde beliren, önlerinde gezenin istisnasız her şeyi (buna arka ayakları üzerinde yürümeye özenen aptal ankarakeleri de dahildir) *bastırmak*, boyu uzun ağaçları balta ve testere yardımıyla komşularına eş hale getirmek, hatta, parmaklarında tırnakları uzadığı vakit, onları kendi haline bırakmak yerine, tuhaf metal bir aletle, teker teker kesmek olduğunu biliyordum. Belki de bu yüzden, vücutumun -lafın gelişşi söylüyorum- yerel yönetimler tarafından idare edilmesine müsaade ettim. Fakat bir sorunla karşılaşmakta gecikmedim. Ayaklarım, şimdi başlarını alıp gitmek istiyorlardı. Başım ise, çoktan dörtnala koşturmayla koyulmuş ve beni terk etmişti. Bu tuhaf duyguları aynaya bakarken hissettim, ne de olsa kendi kendimi bir tabure haline getirmiştim şimdi. Ancak, herkes bilir ki, ayaklı bir tabure başka şeydir, normal tabure başka şey. Ben, aynaya bakarken, ayaklı bir tabureydim; dizlerimin üzerine çökerken, insanların üzerinde nasıl oturacaklarını hayal ediyordum. Belki leş gibi kokacaklardı. Uyumak için uzuvlarının altına ayrı ayrı tabureler yerleştirilen, sonra da horlaya horlaya rüyalara dalarken, bilincsiz olarak kendilerini taşıyan bu sadık hizmetkârlara tekмелер savuran kişilerin hikâyelerini, annemin ben üç yaşındayken anlattığı bir masaldan hatırlıyorum. Yine de her şeyi göze aldım ve kısa bir süre sonra kendimi hiç hareket etmeden, yere çömelik bir vaziyette, tam bir tabure gibi beklerken buldum. Aynı anda birinin beni gemiye taşmasının gerekeceğini de anlıyordum. Acaba ebeveynlerimden böyle bir iyilik istemem mümkün müydü? Ma-

alesef işin aslı şudur ki, benim geldiğim fakir ülkelerde, insanın en büyük düşmanlarından birisi, ailesidir – bir tabure olmanızı izin vereceklerine, sizi bir masaya dönüştürmeyi yeğlerler... Ama her neyse, şimdi burada öfkelenmeyi hiç istemiyorum, çünkü öfke, güzel bir hikâyenin karşısındaki en büyük engellerden biri, muhtemelen de, en başta gelenidir. Herkes akrabalarını sevmeli. Buna rağmen, ben, eviminin kapıcısının yanına gidip, bu kerli-ferli adamın şişman elini bir trenin düdük kolu gibi çekmiş, aynı anda, zavallı kapıcının ağızının açılıp, bu tuhaf delikten dışarıya ufak buhar bulutları yayıldığına, büyük bir mutlulukla tanıklık etmiştim. Daha sonra, kendisine isteklerimi açıkladığında, bu vapurumsu mahluk boyalarını burmuş, kendi çevresinde bir gezegezinin çevikliği ve kendine güveniyle beş altı defa dönmüş, ailesinden öğrendiği bir geleneği tekrarlayarak, kafasını arka arka-yaya on kez apartmanımızın girişindeki mor renk duvara vurmuş, en sonunda da, biraz dinlenmeyi istediğiinden, karşısına çıkan ilk taburenin, yani benim üzerine oturmuştu.

“Daha önce hiç kullanılmamış bir mobilya olarak, kapıcının üzerine çökmesine karşı verdiğim ilk tepki, bir tür mutluluk ve gurur olmuştu. İnsan, taklidini yaptığı kişilikle karıştırılınca, artık bir başkası haline geldigine de, içtenlikle inanır; geriye belli belirsiz bir korku kalmıştır belki, ama bu da önemli degildir hiç. Doğu ülkelerinin sokaklarında çok sık rastlanan, başıboş, kuduz köpeklerden biri yanına gelip de arka ayaklarından birini havaya kaldırdığında, benim ilk tepkim, korku olmuştu. Ancak olaylar korktuğum gibi gelişmedi; tam tersine, fistık gibi gitti her şey. Yarım saat içinde kitalar arası yolcu taşıyan olağanüstü büyük bir geminin sonu gelmeyen merdivenlerini, kapıcının kollarında çıkyordum. Kendisine kim olduğu sorulduğunda, kapıcı beni sanki çocuğumuşum gibi havaya kaldırdı, omuzlarına aldı ve sağ elini havada sallamak suretiyle, her birini farklı renk, tat ve büyük-lükteki sinekler olarak gördüğünü zannettiğim sualleri başından savdı. Bir yandan da, belli belirsiz duyulan bir sesle, *Ben kapıcıym, Kapıcıym ben*, diyor, zaten bu iki cümleyi dönüşümlü olarak söylemekten başka, doğrusu hiçbir şey de yapmıyordu. İşte ilk defa bir gemiye binişim, bu kadar zahmetsizce gerçekleşti. Sira, şimdi, bir tabure olarak girdiğim gemiyi nasıl ele geçirdiğini anlatmakta.

"Yola hiç vakit kaybetmeden, hemen o gün, benim güverteye girişiminden yarım saat kadar sonra çıktıktı. Kapıcı gözden kaybolmuş, ortalık, kokularını, seslerini, tiplerini daha önce hiç bilmediğim, değişik, kendilerine has kişilerle dolmuştu. Kimdi bunlar? Muhtemelen herkesin bu gemide gördüğü değişik değişik işler vardı. Siyah papyonlu bir adam da gördüm. Kendisinin kim olduğu konusunda en ufak bir fikre bile sahip değildim – bugün dahi, bu nevi şahsına münhasır kişiliğin geçmişi, alışkanlıklar ve hayat hikâyesi hakkında, doğrusu çok şey biliyor değilim. Oysa, o, üzerine oturan ilk kişiydi. Ahşap rengi bastonuyla önce suratıma bir defa çakmış, benim üzerine tünenecek sertlikte bir cisim olduğuma kanaat getirdikten sonra da, hemencecik tepe me binmişti. Ne kadar da ağırdı muhterem! Hemencecik kendi kendime. *Belim birkim ayrıldı* diye söylemiştim; doğduğum ülkeye has bu lafi hep çok sevmışım. Gerçekten de, zaten büyük bir hüner sergileyerek büründüğüm pozum bozulmakta, sahibinin çenesini iki yandan sıkıştırınca açılan gagalar gibi, omzum da, üzerine oturan ağır mahluka tepki vermektedi. Papyonlu adam, tepeme bindiği yetmiyormuş gibi, bir de bacak bacak üstüne attığında, gözlerim yaşlarla dolmuştu. Daha sonra başıma geleceklere kıyasla, ne kadar da ufak bir acıydı oysa bu..."

Hikâyenin geri kalan kısmını dinlemeyi hiç istemediği her halinden belli olan kaptan, bir anlığına sözlerine ara veren Sahip bir daha ağını açmasın diye, büyük bir gürültüyle öksürmeye, boğuluyor numarası yapmaya koyuldu. Ağzına dört pipoyu aynı anda aldığı için epeyce inandırıcı olan bu sahne bittiğinde, Sahip yeniden küreklerde asılmış, neşeyle hikâyesini anlatmaya devam ediyordu.

"İlk efendimin kör biri oluşunun faydasını görmedim desem yalan olur. Körler, kibar yaratıklardır, bir parça da ağırkanlıdırlar. Yani, çevrelerindeki eşyaları oraya buraya fırlatmazlar. Demek ki, onların yanında bulunmak, diyelim ki bütün gün içki içip, doğdukları şehirlerden gemiye getirdikleri tuhaf renk ve

büçimlere sahip sucukları kolye gibi boyunlarına bağlayan; gök-yüzü, lacivertle siyahın en çok da izlenimlerini ön plana alarak resim yaptıklarını söyleyen kimi sanatçıların eserlerine has bir karışımıma büründüğünde de hemen kulak tırmalayıcı, her tür müzik teamülüne aykırı, içeren türküler söyleyen o tatsız gemicilerin yanında vakit geçirmekten, çok daha güzeldir. Üstelik bazan, kör sahibimin beni kaldırıp yanında götürdüğü, benimle birlikte yemek yediği, sonu gelmezmiş gibi duran merdivenleri tırmadığı, sadece maceradan hoşlanan ruhların görmeyi hak ettikleri müthiş manzaraları benimle birlikte seyrettiği, hatta denize girerken de, sadık taburesinden ayrılmadığı olurdu.

"Bir defasında, beni oturağıyla karıştırdı. Bir defasında, beni köpeği sandı. Oysa gemimizde ne bir köpek vardı, ne de bir oturak. Köpeğe ihtiyaç yoktu. Oturaklar da, zaten, günümüzde pek azraiget görümekte, hatta denilebilir ki, unutulmaya yüz tutmuş bir halde, üretildikleri depoların içinde boş yere beklemektedirler. Fakat niyetim hikâyeme lafi hiç dolandırmadan devam etmek olduğundan, oturak mevzusuna burada bir son veriyorum. Taburelerden bahsediyoruz, kaptan kardeş.

"Kör sahibimden kurtulduğumda, yolculuğumuzun ilk hafası sona ermek üzereydi. Özgürüğüm nasıl kavuştuğumu ise, şu şekilde anlatmayı isterdim... Birlikte fevkalade samimi bir hayat yaşamaya zorladığım kör adam, günlerden bir gün, karşı cinsle olan münasebetlerinde ortaya çıkan içeren arzularını tattırmak için beni kullanmaya kalkmış, ben de, bir gün gemide in cin top oynarken, bir süredir kafamda kurduğum korkunç bir tasarıyı hayatı geçirmiştım. Zannedersem, şafak daha yeni sökmektediydi. Zaman mefhumları hiç olmadığından, körler, horozlardan bile önce kalkıp, bir süre, içinde uyandıkları odayı arşınlarlar – bunu da, yalnızca onlarla uzun zaman geçiren, benim gibi insanlar bilir. En sonunda gözlerini boş yere açtıklarında, aslında, kulaklarını, kafalarını, gözleri dışındaki bütün duyularını da açmış olurlar. Ortalıkta çeşit çeşit koku, uzaklarda, hisıldayan binlerce tür çali ve ot vardır. Görme yetisine sahip olmayan kişi, bu tuhaf algıların dünyasına girmeye hazırlanıyor, ama her şey, çok belirsizdir henüz. Tipki dünyyanın aslında içinde yaşayan kişilere karşı tamamıyla kör olmuş gibi, kör kişi de, kendisini hiç

görmeyen bu âlemin içinde, neyin ne olduğunu hiç görmeden dolanır. Taşlar, yosunlar, dağlar ve hafifçe öne eğilmiş ağaçlar, kör insanlardan farksızdırular. Önlerinden geçeriz ve hiç haret etmeden beklerler. Onları harekete geçiren şey, rüzgârdır çoğu zaman. Bana –belki de bu yüzden– insanların görme yetisini kaybedişiyle, bir tür eşya haline gelişî arasında, büyük bir ilişki varmış gibi gelirdi. Bunları düşünen benim neye benzediğimi hatırladığında, ey kaptan dostum, sen de sözlerimin arkasındaki tuhaf ironiyi (senin gibiler böyle lafların manasını bilmek ama...) göreceksin.

“Once eyerleyip sonra nalladığımız, en sonunda da sırtına çikip bizi ortalıkta hiç yorulmadan dolaştırmasını beklediğimiz atlar, nasıl arka ayaklarının üzerinde yürüüp lokantalara girmiyorsa, bir tabureden de, hemencecik başka taburelere oturmasını beklememek gerek. Vücutumuzun biraz da omuriliğimiz, kemik yapımı ve gorilimsi o ilk insanlardan bu yana devam eden soyumuz dolayısıyla, hemencecik biçim değiştirmesi, pek mümkün değildir maalesef. Bunun acılarını, şu evrende kuşkusuz en çok çekmiş kişi olarak konuşmaktayım, sözlerime inanınız. Koşmak için önce sürüngenler gibi yerlerde debelenmek gerektiğini söyleller ya hani, işte ben de, ilk seyahatime çıktığım bu geminin güvertesinde ayağa kalkabileceğimi, henüz tam zannedmiyordum. Önce, belki başka bir şey yapmak gerekmektedir. Fakat ne olabilirdi bu? Kafamı usulca havaya kaldırıldığında, denizin süt liman olduğunu, uzaklardaki hayaletimsi dağların arasında pembe göğüslü kadınların dolandığını görür gibi oldum. Bu yaratıklar, muhtemelen, benim çeşitli fiziksel sebepler yüzünden uzun zamandır büyük rahatsızlıklar çeken ruh halimin tuhaf yansımalarıydılar. Onları bu şekilde görmeyi istedim ve o da ne... gerçekten de, pembe memeli hatunlar, aniden ortadan kayboldular ve onların yerini, sırt ağrısının, patolojik sorunlarımın yarattığı fevkalade manasız acı bulutları aldı.

“Belki de bu gemiye binmek bir hatayı, diye düşündüm. Sonra, karşısında aniden kör sahibimi gördüm. Dirseklerini geminin uzun tahta direğine dayamış, hep bir parça pitoresk oluklarını düşündüğüm köylü kadınları gibi, öne doğru eğik bir vaziyette, rüzgârin yüzünü yalamasının tadını çıkarmıyordu. Ar-

kadan yaklaştığım zavalliyi kollarından yakaladım, vücudumu onunkine yapıştırdım ve kaç gündür içtiğim su ayrı gitmeyen bu kişiyi, bütün kuvvetimle itmek suretiyle, okyanusun, engin, dipsiz, karanlık sularına doğru fırlattım. Havada süzülürken, kolları pir pir ederek iki yanda kanat misali çırptı – boşaydı ama tüm bunlar. Kör sahibim eşekler cennetini boylamak üzereydi. Dirseklerimi az önce onunkilerin işgal ettiği direğe, şimdi ben yasladım. Neden bilmem, aniden canım ışık calmayı istedim; dudaklarımı gerekli şekilde sokarak, bir izci marşı icra ettim. Gemimiz meçhul bir geleceğe doğru korkunç bir hızla ilerliyor, ortalıkta in ve cin de dahil olmak üzere, kimseciklerin olmayı, bana yaştımızın lüzumsuzluğunu, manasızlığını ve garipliğini düşündürüyordu. Muhtemelen, kendimi böylesi hislerden kurtarmak için, yere çökmemi, bir süre sadece sessizce oturmayı istedim. Fakat o da ne! Dizlerim büükülüp de kaba etlerim güvertenin tahtalarına değer degmez, vücudum beni yine bir tabure olmaya zorluyordu. Acaba çok uzun süre boyunca ezilen, üzerinde oturulan kişinin kaderi, hep ayakta durmak, kimselerin üzerinde oturamamak mıydı? İsterdim ki, böyle olsun. O zamanlar böyle olduğunu hayal etmiştim. Ancak bugün, artık sırıf bir gemi filosunun değil, aynı zamanda şu anda üzerinde bulunduğuuz bu toprakların da sahibi olan kişi olarak, sana söyleyebilirim ki sevgili kaptan, şu dünyanın en iğrenç insanları, hayatlarının bir noktasında ezilen ve bu ezikliği bir gurur malzemesine dönüştürenlerdir. Vakt-i zamanında tecavüze, işgale, haksızlığa ve daha pek çok başka tatsızlığa uğradıklarını, bu yüzden de şimdi böylesine narin, şapşal, fakir ve hüznülü olduklarını söyleyen kişilerin kafalarını, hemen kırmayı isterdim. Bir taburenin yaşadığı acılar, kolay unutulacak türden acılar değildir! Ama ben bunları aştığımı düşünmekteyim.

“Çok eskiden bir gün, epey saygıdeğer bir hayat yaşamaya başlayan, hatta ilginç bir biçimde, takım elbiseler giyip her gün papyon da takan bir papağanla karşılaşmıştım. Sınırlı olmakla birlikte, dünyanın benim yaşadığım bölgelerindeki cahillerinden daha küçük olmayan bir söz dağarcığıyla konuşan bu papağan, hayatını sürekli olarak iştiklerini tekrar ederek geçirerekten duyduğu mutsuzluk, pişmanlık ve acılardan kurtulma-

sını sağlayan şeyin, yaptığı büyük bir keşif olduğunu anlatmıştı. Sokaklarda bir papağan değil de, normal bir vatandaş olarak dolaşmaya başladığında, bir de bakmış ki, herkes aynı şeyleri sürekli olarak tekrarlamakta. Konağının önündeki sokakta (zengin bir kuştu bu), insanlar karpuzdan bahsediyorsa, o gün boyunca yaptığı yürüyüşte karşısına çıkan insanların büyük bölümü de, konuşmalarının belli bölümlerinde, mutlaka karpuzdan bahsediyorlardı. Böylece, hayatını, gençliğinde papağanlık ederek, daha sonraları ise, benim gibi meraklı zenginlere kendi zenginlik hikâyesini para karşılığı anlatıp kazanan bu olağanüstü mahluk, baş utanç kaynağı olan şeyin, aslında milyonlarca kişi tarafından paylaşıldığını, büyük bir şaşkınlıkla fark etmişti. Ben de, çevreme baktığında, herkesin sırtında, taburelere has o izleri görmekteyim. Ancak kimi kişiler hayatın o değişmez yasasını takip ederek bir tabure olmaktan çıkar çıkmaz başkalarının üzerine oturmaya başlarlarken, kimi tuhaf kişiler, sırtlarındaki ağrıları hatırlayıp bu ağrıları başka kimselere çekirmemek gerektiğini içtenlikle düşünmekteler. Bu kişilere önerim, karşılarına bir akvaryum alıp, balıkların açtıklarında birbirlerini nasıl da ham diye yediklerini seyretmeleridir. Balıklarla aramızda en ufak bir fark dahi olmadığını anlamak için, bahsi geçen güzel hayvanlardan birini önmüze almak, yeter de artar bile. Demek ki onlar ne yapıyorsa, biz de aynısını yapmalıyız.

“Balıklarla ilgili söylemeyi istedigim ikinci bir şey de şudur: Tabure olarak sürdürdüğüm hayatma bir son verdikten sonra, kendimi ilk başta kulağa çok tuhaf gelmekle birlikte, aslen saygın bir mesleğe, yani balık temizleyiciliğine adadım. Hiç hareket etmeden güvertede birinin üzerine çıkışmasını beklerken, dikkat etmiştim, balık tutma işinin oldukça karışık bir düzeni vardı. Önce, geminin alt katlarına uzanan merdivenlerin başında, güçlü kuvvetli tayfalar belirir, típkı eski devirlerde padişah, sultan ya da general taşıyan köleler gibi, bu adamlar, kafalarının üzerinde, çoğunlukla yüz metre uzunluğunda müthiş deniz hayvanları, böcekler ve çoğunlukla da kılıçbalıkları taşır, ağızı yarı açık vaziyetteki zavallı mahluklar, avcılarının ellerinde bu şekilde kaptan köşküne kadar gider, kapıyı usul usul çalan bir miço, şapkasını hafifçe kaldırdıktan sonra, kaş göz işaretleri vasıtasiyla yükleri-

nin ağır, "çok çok ağır" olduğunu ima eder, bunu anlayan kaptan da, dümeni bırakıp hemen kendisine getirilen cesedi incelemeye koyulurdu. Önce ağızın açıldığını, sonra dişlerin, dudakların kontrol edildiğini, kör adamdan taburesini ödünç alan narin, düşük tansiyonlu, hafif tembel bir gemiciyle birlikte, ben de gördüm. Zannedersem, aramızdaki tek fark, benim bu tür mühlîm sahneleri, onun bacaklarının müsaade ettiği oranda seyredebilmemdi. Bir başka fark da, belki, benim überimde biri otururken, onun altında birinin durmasıydı.

"Kaptan, sonra hemen, pantolonuna ilişik duran kınından kılıcını çıkarır, cansız bir vaziyette kendisine bakan yaratığın burun kısmını –ki bu bölge de bir kılıç görünümü arz etmekteydi– evet dostlar, burun kısmını kılıcıyla güzelce bir keser, eline gelen parçayı da, özellikle yeterince etliyse, hemencecik mideye indirirdi. Ancak kılıçbalıklarının kılıç kısımlarının hazmı fevkalade zor olduğundan, herkesi bir bekleyiş alırdı. Bu boşluklarda überimde oturan beyler, genellikle bacak sallayıp ayak oynatır, bazan da, kendilerini telaşlı tavşanlara benzeten hal ve tavırlar sergileyerek, bulundukları yerde belli belirsiz zıplamaya koyulurları. Kimi denizcilerin, özellikle de çevrelerinde kimseciklerin olmadıklarını zannettikleri öğleden sonraları yaptıklarını ise, tabii ki de olay yerinde hazır bulunan ben, şimdî anlatmayı hiç istemiyorum. Bir hikâye dinlerken, insanın iştahı açılmalı – iştah kapatan her şeyin kötü olduğu konusunda, balık ayıklayıcılığı döneminden yadigar bir görüşüm var. Buna göre, içi geçmiş, ya da doğuştan, *a priori* olarak kokmuş balıklar vardır. Bu balıkların en büyük özellikleri, belki de, içi dışı bir dediğimiz kişilere çok fazla benzemeleridir. O insanları sen de bilirsin, aziz kaptancığım... Hani sefil kişiliklerini değiştirmeyişlerini, biraz daha güclü, ilginç, akıllı, komik, parlak ya da güzel olmalarını, denizanası olduklarını, bundan da büyük bir mutluluk duyduklarını, bundan hiçbir sıkâyetleri olmadığını öne sürerek mazur göstermeye çalışan, zavallı kişiler vardır."

İçinde anlaşılmak kaygısı olan insanlardan çok şey bulunan hareketlerle, yarı çıplak Sahip, hafifçe kamburunu çıkarıp elle-

rini o baştan sona önyargılarla dolu, iğrenç "kötü, cimri Musevi tüccar" karikatürlerindeki gibi, iki yana açtı. Kaptan ise, aynı anda dört pipo içmenin etkisiyle kendinden geçmiş, gösterişsiz bir biçimde, kalp krizi geçirmekteydi. Şu aşağıdakileri okurken, hayal gücümüzü biraz zorlamamız, kendimizi bu başarı hikâyesini bir yandan dinlerken, bir yandan da ölümün kıyılarında dolanan o büyük maceraperest kahraman gibi hissetmemiz gerekiyor. Elbette, bunun imkânsız olduğunu söyleyenlere saygım büyük. Kahramanımızın nerelerde olduğunu merak edenlere karşı da, büyük bir anlaşım beslediğimi burada belirtsem, acaba garip kaçar mı? Zannetmiyorum. Kalp krizi geçiren bir dinleyiciye anlaşım gösteren bir okur, hiç şüphe yok ki, ortadan kaybolan bir dostumuzun nasıl sırra kadem bastığını merak edecek, bunun ceremesini çekmekle birlikte, büyük olasılıkla, zaman içinde ödülünü de alacaktır.

"Gemiciler de, genel olarak denizanalarını sevmeler hiç. Onlara kalırsa, bu iğrenç hayvanın yegâne özelliği, tam denizin ortasında yüzüp keyiflerine bakarken, onları hop diye ısırıvermeleri ve durup dururken, kollarında, bacaklarında, boyun kısimlarında şişliklere sebep olmalarıdır. Gemilerdeki hayatının ikinci safhasında üstlendiğim balık ayıklayıcılığı rolü esnasında gördüm ki, pek çok insan gibi, miçolar da, yedikleri yemek tarafından yenilmeyi, hiç mi hiç istememekteler. Benim mutfak bölümünde çalışmamdan bir süre evvel, geminin en kıdemli çalışanlarından birisi olan kömürcüyü, tatlı tabağında sinsice bekleyen bir deniziyilani, uzun uzun, zevkine vara vara çenesinden sokmuş, bu olayın akabinde dehşet çığlıklarını atan kömürcünün değeri de, beş dakika içinde, ağırlığınca altından, ağırlığınca kömûre düşüvermişti. Elbette, hayatın en büyük, en temel kanunlarından biri olan bu ani değer düşüşleri, bizi hiç şaşırtmamalı – eskiden çılgın dediğimiz, matematik dehası olarak gördüğümüz kişileri, bugün despot ve alçak olarak nasıl da bir anda görmeye başlayabiliyoruz, bir düşünsenize...

"Her şey, az önce tarif ettiğim merasimlerden elde ettiğim bilgiler ışığında, balık avı işinin, ayda tek bir defa yapıldığını an-

lamamla başladı. İçinde yaşadığımız dünyanın karmaşası, her şeyin aynı anda vuku bulduğu olağanüstü tuhaftılıkta bir arı kovanı oluşu, en ufak bir aşk ilişkisinin dahi korkunç çetrefilli bir hal alabilişi falan, güvertede geçersizdi hep. Burada insan –özellikle de tabure kılığındaysa–, ne olup bittiğine birinci elden tanıklık edebiliyordu; gördüm ki, şiraci başı muamelesi gören kaptanımızın kininden büyük bir mutlulukla çekip parçaladığı kılıçbalıkları, ayda mutlaka tek bir defa denizden çıkarlıyor, fakat bu gün, aydan aya büyük değişimler gösteriyordu. Bazan, arka arkaya iki gün boyunca bu merasimlerin yapıldığını görüyor, sonra da, tam bir ay boyunca ortalıkta inle cinin her zamankinden de daha yoğun bir biçimde top oynadıklarına tanıklık ediyordum. Demek ki, önceden belirlenmiş bir program değil, başka şeylere göre ava çıkmaktaydı; bunu anladığında, kör sahibimi öldürüşümün üzerinden aylar aylar aylar geçmişti. ortalıkta dolanırken, bir miçonun çıkış da bana ne halt yediğimi sormasından ölesiye korkmactaydım. Hiçbir işe yaramamaktaydım çünkü, bu açıktı. Gemimizin Avrupa'nın en kuzeyine, Amsterdam isimli bir şehrə gittiği açıklanmıştı. Benim görüşüme göre, gemide çalışan yüzlerce gemicinin yegâne görevi 'geminin Amsterdam'a sağ salim varmasını' sağlamaktı, daha fazlası değil. Bir başka deyişle, oldukları şey olmaktan, Kahire'den çıkış da Amsterdam'a giden geminin içinde bulunmak suretiyle bu yaratığa gerçeklik kazandırmaktan gayrı bir işleri yoktu. Bana kalırsa, bir hayvana, diyelim ki bir boğayılanına boğayılanı olduğu için para ödemekten farksızdı bu, tam bu yüzden de çok saçmayıdi. Belki de bu sebepten, çevremdeki kişileri aşağılıyor, onlara tepeden bakıyor, ben hiçbir işe yaramadığımın farkındayken, onların bir işe yaradıklarını zannetmelerini tahammül edilemez buluyor, arada bir kapıldığım öfke nöbetlerinde, gemideki herkesi teker teker pataklamak istedigimi hissediyor, ancak buna gücüm olmadıından, olduğum yerde kukumav kuşu gibi durmaktan başka bir şey de yapamıyordum. Tüm bu faktörler bir araya geldi ve bakın neler oldu:

"Kimseciklerin farkına varmadıkları şeyleri görme hakkı, benim gibi kendi işe yaramazlıklarının bilincinde olup bu lüzumsuzluktan hafif hafif gururlanmadan da edemeyen, hatta kendile-

rine ne işe mesgul oldukları soran endişeli ahbaplarına gururlu bir edayla: 'Kelebek avcılığı gibi fevkalade mühim bir meşgaleyle,' cevabını vermekte en ufak bir sakınca görmeyen kişilere verilmişdir sadece. Bir akşamüstü manzarasına içten gelen bir merak ve kâr etme isteğiyle bakan, kendi işe yaramazlıklarını meslek haline getirmedikleri takdirde açılıktan öleceklerini çok iyi bilen bu kişiler, aynı zamanda tarihin en iyi komplot teorisyenlerini de kendi aralarından çıkarırlar. Bu kuramcılar en büyüklerinden biri, dünyanın güneşin çevresinde döndüğünü, bir başkası ise, alçak, sefil bir sınıfın, fakirlerin işgücünü sömürmek suretiyle servetine servet kattığını ortaya atmış; bu deli saçması görüşler, toplumun farklı farklı kesimlerinde hem büyük bir ilgiyle karşılanmış, hem de yaygın olarak kabul görmüştü. Elbette bugün farkındayız ki, dünya ayın çevresinde dönmekte, ay da, tenis toplarının o kendilerine has kıvraklılığıyla, tahta bir yüzeyin üzerinde, sek sek sekmeğtedir. Konuya dönelim: Hülyalı gözlerle denize bakarken, ufak bir sal gördüm, küreklerle asılmış goril büyülüğünde sakallı bir adam, bu tahta parçasının yönetimini üstlenmiş, herhalde bunu belli etmek için de, kafasına zengin kişilerin şoförlerine has, lacivert bir şapka takmıştı. Gorilin hemen önünde, serçe büyülüğünde –tabii ki şoförle karşılaşıldığında–, sarışın bir başka zat bulunmaktaydı. Bu kişinin ayakta olduğunu ve işaretparmağını dünyanın medeni bölgelerindeki yollara dikilmiş trafik işaretleri gibi, yön göstermek maksadıyla ileri uzattığını hülyalı gözlerimle algılamaktaydım şimdi. Acep bu kişiler nereye doğru yol almaktaydilar? Kendi kendime bu suali sürekli olarak yöneltiyorum, cevap almayı başarmadığım bu sorunun yanında beni refah ve mutluluğa kavuşturacak sırların gizli olduğunu çok iyi biliyor, fakat ilk adımı atmaktan, tipki hiçbir dağdan aşağı kendini boşluğa bırakmadan önceki dehşetiyle korkuyordum. Sonra öyle bir an geldi ki, daha fazla dayanamaz oldum, artık bacaklarımın hâkimi değildim –değişik bir güç beni sırtımдан itiyor, hemencecik denizde atlaman için büyük bir baskı uygulayarak, midemi asitle dolduruyordu. Her şey bir dakika içinde oldu; geminin güvertesinde bulunan demir çubuğu üzerine bir tavşan gibi atladığında, kendimi bir kuş, aşağı süzülürken bir yaprak, cup sesi eşliğinde soğuk sulara dalarken de, bir kaya parçası gibi hissettim.

"Uzun süredir üzerine oturulan, tepesine basılan, ters çevrilip kavga esnasında düşmana fırlatılan bir tabure olduğum için, okyanusun içinde özgürce hareket edebilmek, çok güzeldi. Yolculüğün ilk gününden bu yana, vücutumun ulaştığı sıcaklık, şimdi suyun içinde büyük bir hızla düşüyor, ortalıkta fink atan yosunlar, japonbalıkları ve ölü mandalar (bunların nereden geldiğini bugüne bugün öğrenebilmış değilim) bana hayatın hiç bilmemiş yönlerini, büyük bir cömertlikle sergiliyorlardı. Dünya ne kadar da çeşitli bir yerdi! Suyun altında böyle bir yaşam devam etmekteyse, hiç kuşkusuz, toprağın altında da hayatını sürdürden pek çok mahluk bulunmaktaydı. Burun deliklerimle akciğerlerim yeniden havaya kavuştuğları vakit, ortalık serin, sessiz ve de çok güzeldi. Kendimi tıpkı başına büyük bir felaket gelmiş, zorla kadın kılığına sokulmuş, cepheye er olarak sürülmüş, uzun eşek oyununda bacaklarının arasına insan kafası yerleştirilmiş şansızların eski hallerine geri döndüklerinde hissettiğimi mutlulukla kutsanmış bir melek gibi duyuyor, ancak bahsi geçen mutluluğu ne yapacağımı hiç bilemediğim için de, bir biçimde korkunç bir felaketin eşiğinde olduğumu, şimdi dehşetle anlıyordum. Biraz ileride, gorille serçenin yönettiğleri salın dalgalarla hafif hafif sallanarak ilerledigini, bu haliyle de, tam bir kağnı arabasına benzediğini gördüm. Kulaçlarımı büyük bir sürat, heyecan ve maharetle okyanusun tuzlu sularına daldırıyordum şimdi. Kollarımın her biri, gördüğün gibi, kürek kadar kalın, uzun ve kuvvetlidir. Bahsi geçen uzuvlarımı bütün gücümle kullanarak, epey bir yol katettim; gorilin ensesinde toplanmış ufak saç bırıktılarını olduğum yerden görebilmekteydim. Diğer adam ise, serçelere has bir neşeyle şakıyor, ince sesiyle hayatında duyduğum şarkılardan en tatlısını okuyordu. Köyün kavalçısını izleyen bir farenin hareketleriyle, salın peşine düştüm, bacaklarımı şap şap suya vurdum, ses çekarmaktan da hiç çekinmedim. Lakin bir türlü bu tuhaf ikilinin fakirhanesine ulaşmaya muvaffak olamamaktaydım. Ne yapmalı? İki kolumu da kullanarak, doğduğum şehirde kurbağalama tabir edilen yüzüş biçimimiyle ileri atılmaya, havaya kalkan küreklerimi suya aynı anda gürültü ve şiddetle sokarak, galop yapmaya karar verdim. Müthiş bir çözümü bu ve bütün müthiş çözümler gibi, basitti de.

"Kendimi hakiki bir kelebek gibi hissederek denizde süzülü-
düm, süzüldüm ve de süzüldüm... Aramızdaki mesafe korkunç
bir hızla kapanmakta, sal, adeta rotasını bana doğru çevirmiş,
bütün gücüyle ilerlemekteydi. Bununla birlikte, artık saldaki
ikilinin neye benzediklerini de daha net olarak görebiliyordum;
gorilin dışlarından iki tanesi eksikti ve çok uzun bir dili vardı.
Serçe ise, sarı bir denizci gömleği giymiş, gözlerine de, sanki bel-
li belirsiz bir sürme çekmişti. Elbette böylesi kişilerle karşılaş-
ma şanssızlığını yaşayan pek çok insan gibi, benim de midem
kalkmıştı hemen; artık ilerleyemiyor, hareket edemiyor, kelebek
uçuşumu sürdürmemiyordum. Yapabileceğim tek şey kusmama-
ya çalışmak, tanık olduğum korkunç manzara yüzünden beni
esir alan tiksinti duygusunu imha etmektı. Aksi takdirde bata-
cağımı, nefessiz kalıp öleceğimi çok iyi bilmektedim. İçimden
bildiğim bütün duaları, milli marşları ve benzeri tuhaf şarkıları
okudum, fakat fayda etmedi. Ne Allah kurtarıyordu beni, ne de
kahraman bilim adamları. Önümdeki yegâne gerçek, kendi ölü-
müm, belki biraz da kendi önyargılarından kaynaklanan, kendi
boğuluşumdu. Serçenin sürmelerini unutmaya gayret ederek
öne atıldım ve kürekleri yeniden bütün gücümle suya soksutum.
Şimdi öncekinden de büyük bir hızla ilerliyordum. Hemen fark
ettim ki, salı sollayıp geçmiştim çoktan. Rota değiştirerek bur-
numu yeniden gorille serçenin fakirhanesine çevirdim. Şimdi,
tipki ortaçağda kavgaya tutuşan şövalyeler gibi, mızraklarımı
birbirimize doğrultmuş, ilk kimin kellesinin düşeceğini bekli-
yorduk. Kısa sürede anlaşıldı ki, bu mahluk karşısında benim
şansım yok denecek kadar azdı. Tepelenmek üzere olduğumu
anlayıp suyun dibine daldım. Yeniden dışarı çıktıığında gorille
serçe yönetiminde ilerleyen sal, ufka doğru yol almakta, bu es-
nada, arkasında da, çeşitli boy, koku ve renklerde muz ve fistık
kabukları bırakmaktaydı. Şimdi sırtüstü yüzmem gerekeceğini
anlıyordum. Kollarım birer dejirmen gibi bütün güçleriyle işe
koyulacak, kısa süre içinde ulaşmayı çok istedigim o sala, üstelik
de arkadan çıkmaya muvaffak olacaktım. Fakat sırtüstü yüzme-
nin çeşitli zararları olduğunu bu yüzme tekniğini sevenler iyi
bilir; kollarımı büyük bir gayrette çırparken, doğal olarak önmü
göremediğim için, aldığım mesafe konusunda da en ufak bir

fikre sahip değildim. Ancak kulağıma çalınan kimi konuşma ve sesler, az da olsa beni yönlendirdiği için, mesela salın hâlâ ar- kamda durduğundan da emindim bir yandan da.

“Gorille serçe, politikadan, yaklaşan seçimlerde belediye başkanlığına adaylığını koyan iki kişiden bahsediyorlardı. Te- sadüf bu ya, adaylardan birisinin adı Maymun, diğerinin ise Kuş’tu. Maymun muhafazakâr partinin, Kuş ise, ilerici partinin adayıydı. İkisinin de işe yaramaz, keriz ve öz itibariyle kahpe ruhlu karakterler olduklarını bilmekte olduğumdan, kulakları- ma çalınan bu tartışmanın inceliklerinin zevkine varmakta zor- laniyordum. Mesela goril, Maymun’un ne kadar da iyi bir insan olduğunu şu sözlerle kanıtlamaya çalıştı: ‘Maymun yerbeleri çöp atmaz, yerbeleri çöp atanları da hemen yer. Bizim böyle bir başka- na ihtiyacımız olduğu konusunda en ufak bir şüphem dahi yok. Zaten Maymun, seçimle ilgili yaptığı vaatlerle dolu konuşmasını, *Şayet başarısız olursam üzerine sos döküp afiyetle beni yiye*, diyerek bitirmemiş midir, sorarım sana, serçeparmağı kılıklım.’ Bu sesle- niş şeklini bir parça garipsemekle birlikte, kollarım korkunç bir hızla dönerken iştittığım şu sözlere kıyasla, gorilin sözleri deve- de kulak kalındı herhalde. ‘Çöp yemek çok gerekliyse, bu işi ben yapabilirim. Kuş’un söz sanatlarına ne kadar hâkim olduğunu bir bilsen, eminim çöp yeme işini sen üstlenir, hatta ağızına ömrünün son dakikasına kadar çöpten başka hiçbir şey koymazdın. Sıra, özellikle de ulusal değerlerimden başlıcası olan karpuz- ları korumaya geldiğinde, Kuş’un ağızından hem bal damlıyor, hem de ayran... Ama maymun soyundan gelen ve Maymun’u destekleyen biri olduğundan, seninle herhalde şu anda bir nevi davul zurna saz durumu yaşamaktayız.’

“Tüm bu hayvan muhabbetleriyle kafam ağızına kadar dolu vaziyette, kollarımı suya daldırıp çıkarmaya devam ettim. Bir yandan da yola çıkmadan evvel, taburelik zamanlarında çalıp bir köşeye koyduklarımla aldığım öğle yemeğimi yiyor, önceden dilimlediğim somon balıklarını, ağızma ikişer ikişer atıyordum. Girtlağımdan aşağıya tatlı sesler çıkararak kayıp düşen somon- ların tadı damagina yayılırken, kafamı kaldırdım ve bir de ne göreyim! Gemi çok uzaklarda kalmış, bendeniz ise, çoktan salın tepesine çıkmış, kollarımla da, sırf kendimi değil, salı üç kişiyle

birlikte taşımaktaydım. Durumun farkına vardığında, hemen oturur vaziyete geçtim ve goril sandığım kişinin bir Arap, serçe sandığım kişinin ise, bir Musevi olduğunu, midemde tarifi mümkün olmayan kasılmalarla gördüm. Musevi'nin tipik burnu, kaşları ve kulakları, bana neden bilmem, çocukluğumda duyduğum bir şarkıyı hatırlatmıştı. Bahsi geçen şarkının olağanüstü tatlı ezgisine eşlik eden sözlerde, bir kadını mutlu etmenin nasıl mümkün olduğu, çeşitli tarihsel örneklerle açıklanıyordu. Bu örneklerden birisi şu şekildeydi: *Öp onu dudaklarından, çünkü onun en sevdiği şey budur.* Arap ise, bana, daha çok anaokulunda edindiğim ayak kokusu çok kuvvetli bir çocukla yaptığımız sohbetleri hatırlatıyordu. Zaman içinde, onunla birlikteyken duyduğum kokunun, bizzat kendimden kaynaklandığını, büyük bir şaşkınlıkla görmüştüm. O günden beri, bütün Arapların gül koktuklarını, değişik bir sezgiyle hissetmekteyim. Ancak bu sezgilerimi kanıtlayacak araştırmaları yapmak yerine, bendeniz, bir salın motorluğunu üstlenmiştim. Önce herkesin tepesine bindiği bir tabure, sonra da salın hareketinden sorumlu bir motor olmak, sinirlerimi epey bir geriyor, omuzlarının iç kısmında sanki in ve cin, sürekli olarak tenis oynuyorlardı.

"Bir an durup da olup bitenleri sakin kafaya değerlendirmeye koyulduğumda, anladım ki, benim insanüstü gayretlerim sonucunda, sal, müthiş bir hızza ulaşmıştı. Gorille serçenin üzerine tündedikleri sala ulaşmak için harcadığım gayret, şimdi, kimseyin talep etmediği bir gücün kaynağı olmuştu. Sal,其实 nereye gitmekteydi? Zaten benim asıl merak ettiğim konunun bu olduğunu hatırladığında, hemen Musevi dostuma dönerek sordum: 'Balık avlamaya gittiğiniz zannediyorum, ancak balık avlamak için nereye gittiğiniz hususunda en ufak bir malumata dahi sahip değilim. Peşinize düşerkenki niyetim, bir biçimde size faydalı olabilmekti. Bu gemide herkesin bir işe yaradığı görüşündeyim; kimi tayfalar halatlara düşüm, başlarını ise, ters takla ve perende atmayı gayet güzelbecerebiliyorlar. Sökükler dikiliyor, yerler siliniyor, bulaşıklar piril piril yıkanıyor. Ancak, yemek söz konusu olduğunda, öyle çok büyük bir başarıya ulaşamadığını, ben içtenlikle düşünüyorum. Geçen akşamki istakozun posbiryıklarını gördünüz mü? Peki ya suratındaki o korku dolu, acı ve-

rici ifadeyi? Bana kalırsa tuttuğunuz balıklar iyi ayıklanmıyor, iyi pişirilmıyor, tabağa güzel bir biçimde yerleştirilmiyor. Görebildiğim kadarıyla, yediğimiz karidesler de yaşlarını başlarını iyice almışlar. Bozuk balık yedikleri takdirde tayfalarımızın başına neler neler gelebileceğinin farkında misiniz, doğrusu çok merak ediyorum. Midesi bozulan bir kaptanın gemisindeki bütün yolcuların suların dibine gömüleceğini bilmek için, müneccim olmaya lüzum yok hiç. Diyeceğim şudur: Balık avlama işini benim yönetmemeye izin verin. Bir ay içinde herkes mutluluktan türkü söylemezse, o zaman beni balıklara yem yapıp oltalarınızın ucuna takarsınız.' Evet sevgili kaptan, kendilerine yaptığım konuşma, işte bundan ibaretti. Ama kendilerine fizik kanunlarından bahsetmişim gibi, gorille serçe, sözlerimden tek bir kelime dahi anlamadıklarını gösteren bakışlarla birbirlerini kesmeye, yer yer de yeni tanışmış âşıklar gibi, birbirlerine göz kırmaya başladılar. Fakat bu bahsi daha fazla uzatmak niyetinde değilim. Çünkü salda başından geçen bu olayla zenginliğe kavuştuğum ve kendimi bizzat Karun gibi ilk hissettiğim gün arasında, tam üç sene var. Bu da, aşağı yukarı bin gün eder.

"Başlarda, sadece, öňüme bıraktıkları balıkların içlerindeki pislikleri temizliyordum. Kimi tayfalar, beni *kılçıkçı*, kimileri ise, *kılçık* olarak çağrıyordı. Bu isimlerin ikisinden de hiç hoşlanmadığımı, ama ilkini tercih ettiğimi sözlerime ekleyeyim. Yine de, benim tercihlerimin o kadar da ehemmiyet teşkil etmediği, daha değişik günler yaşamaktaydım şimdi. Sürekli olarak ellerindeki balıkları havaya kaldırır, bana yemeklerinin içlerini boşaltırır, sonra da, gerçekten bir hamsiden yeni çıkarılmış bir kılçıkmuşım gibi, ellerinin tersiyle bir tane çakarak, benden kurtulurlardı. Balık dağıtım işinin iplerini elime alındığında ve gemide nefes alan her tür mahlukun ağığını bastıran ziyafet sofrasının sahibi olan kişiye dönüştüğümde, ilk önce bu alçaklılardan intikam aldım. Kendilerinin kılçıklarını dışarı çıkarttırap, bahsi geçen kılçıklarla dışlerimi karıştırıldığımı söyleyken, hâlâ içimde hafif bir burukluk hissetmekteyim. Bununla birlikte, bahsi geçen intikamı almamam durumunda, şimdi korkunç bir canavar olacağımı bilecek kadar çok kitap da okuduğumu bilmeni isterim. Şunu hiç unutma kaptan efendi: Hayatta zenginliğe giden yol,

en temel istekleri tatmin etmekten geçer. İnsanlar yemek yemek isterler ve onlara yemek satan kişiler, dünyanın en zenginleri arasındadır. İnsanların uyumak istediklerini de biliyoruz; yatak yapan, yorgan, silte, yastık üreten kişiler, ne kadar şanslılar! Ayrıca bağırsaklarımıza bağlı başka ihtiyaçlarımız da mevcut. Dünyanın ilk tuvalet kabinini inşa eden kişinin hikâyесini, bir gün sana anlatmayı çok isterdim, kızıl saçlı cariyem benim... Ben, bu saylıklarım arasında, evet, doyurma işini üstlenmiş, gemideki herkesin sıcak yataklarına karınları tok bir vaziyette gitmelerini de, kendime görev bellemiştim. Tek bir kişi dahi aç ise şayet, o zaman ben uyumayı biceremiyorum, sabahlara kadar yorganımı bir mumya gibi vücutuma dolayıp, odanın içinde yine o tuhaftan yaratığın hareketleriyle ileri geri yürüyordum. Bu dönemde kötü bir alışkanlık edinip at yarışlarına da merak saldım. Avrupa'nın kuzeyine doğru hareket etmeye olan gemimiz, bugüne bugün içinde bulunduğu deniz taşıtları arasında, at yarışına, atlara ve jokeylere en büyük ilgiyi gösteren gemi olmuştur, bunu açık açık söylüyorum. Güvertenin ortalarında bir yerde, kimsenin tam olarak bilmediği bir noktada duran ufacık bir radyoyu kulağına dayayan goril, o gür ve davudi sesiyle bize dinlediği at yarışını aktarırken, hepimiz el ele tutuşarak onun çevresinde daire oluşturur, atlar arasındaki her sıralama değişiminde de, hafif hafif sola hareket etmek suretiyle, bu felegi döndürürdük. Yukarıdan bakan biri, hiç şüphe yok ki, temaşa ettiği bu manzaranın bir sır ke ait olduğunu zanneder, bizim de, sirk cambazları, palyaçoları ve ayıları olduğumuza kalibini basardı.

"At yarışlarından kazandığım paralarla uğradığımız liman şehirlerinden gemiye damızlık at satın alıyor, bu hayvanı önce halatçılara, uykuculara ve alıklara teker teker sevdiriyor, ilerde işimin düşeceğini hissettiğim kimi zevatı ata bindiriyor ve gece herkes uyurken buluştuğumuz güvertede, bu güzel hayvanın binicisiyle birlikte kısa bir süreliğine koşturmasına izin veriyordum. Bahsi geçen gecelerden birinde, kaptan köşkünün ışıklarının yaniverişini hiç unutmam. Korkudan artık atmayan yüregimle, bakişlarımı kaldırıldığında, kaptanın, yanında iki yardımcısıyla birlikte, bütün gücüyle geminin kış tarafına doğru galop yaptığıni görmüştüm. Hemen sonra, geminin topçularına

hazırlık yapmaları için emir verilmiş, kaptan, adeta kükreyerek şunları söylemişti: 'Korsanların saldırısına uğradık! Tahta kuruları da dahil olmak üzere herkesin uyanmasını istiyorum! Uyanın tembel denizciler! Bizi batırmak isteyenleri batırmamız gerekmekte!' İçinde yaşamaya alıştığım şehrin dört bir yanından gelen dehşet, korku ve panik seslerine eşlik eden top gürültüleri, okyanusun durgunluğunu bozmuş, duyduklarından ürken at da, şaha kalkarak, üzerinde şaşkın bir ifadeyle bekleyen halatçıyı denize fırlatmıştı. Benim yarıçılık serüvenim böylece bitti, ancak zenginliğe uzanan yolculuğum devam ediyordu, çünkü atı kontrol altına alıp evcilleştirdikten sonra, yine herkesin müşil müşil uyuduğu bir gece vakti, zavallı hayvanın sırtına bir baltayla vurmuş, insanın en iyi dostu olduğu söylenen bu yaratığın gözlerinde donan o ihanet ifadesine aldırmamaya çalışarak, atı eşit büyüklükte sekiz parçaya ayırmıştım. Bu parçaları oburluk günahını işlemeye fazla fazla meyilli oldukları güverteye ayak basar basmaz hissettiğim tayfalara, kendi ellerimle yedirdim ve bundan kazandığım paraları, geminin batı kanadında bulunan kamaramda gizli gizli saydım.

"Servetim epeycene artmıştı şimdi. Kimi günler kamaramdan hiç çıkmaz, akşamda kadar, üzerinde bulunan köprü, asker ve bayrak resimlerini aynı yöne bakacak şekilde paraları üst üste dizerek, kendimi eğlendirirdim. Neredeyse herkesin cebinde bir tane bulunan pusulalar gibi, benim paralarım da, hep aynı yönü gösteriyordu. Böylese zevkler olmasa, gemide zaman hiç geçmez.

"Taburelikle başlayan kariyerimin yedinci senesinde, artık sakallı bir zengine dönüşmüştüm. Tıpkı gemiye gelen kimi resimli dergilerdeki karikatürlerde olduğu üzere, hafif kambur yürüyor, benden borç isteyen kişileri kamarama getirip, onlara şöyle diyordum: 'Sana borç vereceğim, ancak bil ki, ben bir tefeciyim. Tefeciler kötü insanlardır. İlleride borcunu ödeyemezsən gelip her şeyini elinden alırlar. Tefeci milletinin başlıca özelliği, şanssızlığıdır. Çünkü tefecilerden para dilenip de borç ödeme vakti gelip çattığında, ebleh çocukların gibi kafalarını iki yana sallayan, hayatındaki yegâne zevkleri içinde doğdukları ülkenin marşını bütün gücüyle söylemek olan kaba ve şapşal kişiler, güç-

lerini birleştirip, kendilerini vakt-i zamanında onca büyük dertlerden kurtaran kişileri boğazlamaya karar verirler. Aynı şey, güzel kadınlar için de geçerlidir. Herkes onlarla birlikte olmak ister, fakat kadınla olan işleri bitince, hemen peygamber kılığına girip bu hatunların halkı yozlaşdırın orospular olduklarını, hiç utanmadan söylerler. Şimdi bu yaptığım şey, aslında biraz da kâhinlik dikkat edersen. Sana diyorum ki, al bu parayı ve para'yı ödeymeyeceğin zaman beni öldürmeyi düşüneceğini de bil. Peki. O zaman sana gerçekten mühim bir telkinde bulunacağım: Hayatta her şeyin bir karşılığı vardır. Tefeciler bunu bilir. Ayılar ise, yedikleri balın üretildiği arı kovanlarını hemencecik en yakın nehre fırlatmayı severler. Tefecilerle ayıları mukayese ettiğimi düşünmeni hiç istemem. Ancak bu tür bir karşılaşmanın sonunda, gülen kişinin ayı olmayacağı da açıktır.'

"Yeni atıldığım bu meslekten, iki hafta içinde öylesine çok para kazandım ki, artık geminin mavi halılarla kaplı dar koridorlarında kürklü kıyafetler giyerek gezinmeye başladım. Karşımı çıkan kömürçüler, hemen yerlere kadar eğilip ayaklarımı öperlerdi. Bu yürüyüşlerim esnasında, birbirlerini yemeye çalışan iki tane miçoyla karşılaştığını da hatırlarım. Birisi diğerinin boynunu ısırırken, beriki, eliyle kendisine saldıran düşmanın karnına ulaşmaya çalışıyordu. Böyle durumlarda kimi zaman şantaja başvurduğumu da itiraf etmem yerinde olacak. Tefecilerin şantaj yapmaları çok sık görülen bir durum değildir, ama tabure kılığına giren insanlara her yerde rastlamadığımızı da unutmayalım. Şimdi atıldığım bu ikinci mesleğimin beni epeyce zorladığını itiraf ederim; insanlara hayatıyla şantaj yapabilmek için gerekli olan birinci hüner, delik bir kulaktır. Ancak bu tek başına yeterli olmaz hiç. Şantaj yapmak suretiyle servet yapmak isteyen birinin çevresindeki herkesi tanımması lazım gelir. Bir başka deyişle, benim zengin olabilmem için bir nevi hin oğlu hin olmam da gerekmekteydi. Üzerimdeki kürk, beni bahsi geçen yaratığa oldukça benzetiyordu. Artık ihtiyacım olan asıl özellik, hinlik değil, hainlikti, bunu rahatlıkla görebiliyordum.

"Bazan kamaramdan çıkmadan delil topladığım da olurdu. Kürk paltomu yorgan gibi yere serer, üzerine çıktığım bu olağanüstü eşyayı canımdan bile çok severdim. Yan taraftan, bizi

birbirimizden ayıran tahta paravanın arkasından, eşek gibi anıran bir yamağın haykırışlarını işitir işitmez de, oadamdan hemen çıkarak, zavallı gencin karşısına dikilirdim. Hayır, karnum açıklığı için çalmiyordum kapısını; hayır, midem bulanmıyor, gözlerim yanmıyor, sesim çatlamıyor. Sizi tehdit etmeye geldim komşum. Peki neyle? Çıkardığınız gürültülerle. Bunun üzerine, kurbanım hemen kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırır, bir süre hortum gibi sesler çıkarırıdı. En sonunda ise, mutlaka istedigim para cebime girer, ben de, duyan kuşları hemen sağır eden bir ıslık çalarak, koridorlarda bir defa daha volta atmaya koyulurdum. Şen günlerdi bunlar! Dudaklarım görenlere geminin iki yanında asılı duran kayıkları hatırlatacak bir edayla iki yana kayıklır, geçen hafta ziyaret ettiğimiz bir liman şehrinde yeni aldığım tavuskuşu şapkam, bütün geminin önce sohbet, sonra da alay konusu olurdu. Dillere düşmüştüm artık. Ama öte yandan, herkesin en korkutukları şeyleri bilen kişi de bendim. Yalancılar! Şerefsizler! Hırsızlar! Kaptan efendi! Kızıl saçlı cariyem, uyan! Neden sözlerime tepki vermiyorsun? Dilini eşekarısı mı soktu? Dut mu yedin? Kaptan? KAPTAN! KAPTAAN!”

Kendi çıkardığı gürültülerle içinde bulunduğu öfke nöbetinden kurtulan Sahip, aynı ağaç dalını paylaştığı eski dostunun nalları dikmiş olduğunu, midesinde hafif bir yanma hissiyle birlikte gördü. Merhumun ağızı, uçları girtlağına dayanmış pipolar yüzünden, yarı açık vaziyetteydi, ama zavallı dostumuzun ölüm nedeni, daha önce de belirtildiği üzere, kalp kriziydi. Kızıl saçlı kahraman denizcinin göbeği iyice şişmiş, bir zamanlar pek çok gemi dümeni ve kadının heyecanla bekledikleri, tabir caizse pesselinde rezil rüsva ve yer yer de papaz oldukları o hünerli, narin, pembe, etli ellerin, gerek rengi, gerekse de bütün güzelliği, şimdi solmuştu. Sahip'in bir türlü bitmek bilmeyen hikâyesinin ağdaklı, ayrıntılı yapısı, olayları dile getiren kişinin ağırkanlı, himbil, ayıca kişiliğiyle birleştiğinde, ortaya saatler süren bir işkence çıkmış, her tür itirazına, uyarısına ve çıkardığı gürültüye karşın, mer huma, hikâyeci bir defa bile kulak vermemiş, dikkat etmemiştir. Elli sene boyunca, askerlik öykülerini, bu tür hikâyeleri Tolstoy'un büyük kitabı *Savaş ve Barış*'ta okudukları için artık

hiç merak etmeyen bir insan kalabalığının, ilgisiz, ölü, kör bakışlarına aldırmadan, saatlerce aktarıp, nasıl jilet yediğini, düşman tarafından hayvanlarla kurduğu dostlukları ve üzerindeki üniformayı değişik bir mutlulukla nasıl da yalayıp yuttuğunu anlatıp duran o kişilerin karşısında olduğu gibi, belli ki kaptan da homurdanmış, kıvrılmış, inlemiş ve en sonunda, pek çok benzeri gibi, nalları dikmişti.

Peki ya Gündüz? Onu kaçarken gördük. Sonu gelmeyen hikâyeyin anlatılışı esnasında, genç adam ormanda sessizce ilerlemiş, yere çömelip kunduzlara has hareketlerle, hiç dikkat çekmeden düşman arazisine yaklaşmış ve en sonunda da, kaptanla Sahip'in sal muamelesi yaptıkları dalın bulunduğu ağacın biraz arkasında yer alan bodur boylu bir makinin tepesine, bir ağaçkakan gibi tünemeyi seçmişti. Böyle durumlarda, kılığına girdiğimiz kişinin gerçeğinden bizi ayıran sınırı ortadan kaldırılmak için, normalde hiç beklenmeyecek işleri yaptığımız olur. Gündüz de, sivri burnunu, hafif hafif kendisine ev sahipliği yapan ağaça vuruyor, bu şekilde ortalığa yayılan tıkıntıları da, bir konser piyanistinin mağrur gülümseyışıyle dinliyordu. Bu yaptıklarının genç oglana bir parça acı verdiği de kabul etmek gerekmekte... Nihayetinde Gündüz, kendi ismini bağırrarak ortalıkta perende atsa dahi, Sahip'in onu fark edecek bir durumu yoktu hiç. Az önce, anlattıklarına karşı duyduğu içten heyecan ve ilgiyle, dinleyicisini öldüren bir hikâyeçiye tanıklık ettiğimizi, bu satırların okurunun hiç unutmamasını isterdim.

Böylece, en sonunda, çeşitli kötü, hatta feci olayların araya girmesiyle olsa da, bu kitabın kahramanına olağanüstü büyülükté bir jeton düşmüştü. Bahsi geçen madeni objenin yarattığı zihinsel ağırlık yüzünden, Gündüz, güçlükle nefes alabiliyor, ihtiyar kadınlarla akciğer hastaları gibi, kesik kesik öksürüyordu. Bu tür düzenli ve rahatsızlık verici seslerin nasıl da bir süre sonra dayanılmaz hale geldiği bilinir. En sonunda, akla hastalığı ve ölümü getiren bu seslere daha fazla dayanamayız. Sahip, tünetiği ağaç dalından aşağı indi ve şu şekilde bağırdı: "Bir süredir biyolojik ve zoolojik işlevini layığıyla yerine getiren ağaçkakan efendi! Artık ölümü tatmaya hazırlanan mutsuzlar gibi neden böyle acı içindesin, söyle! Ben bu ormanların ve adanın sahibi-

yim. Gündüz? Birlikte tapınağa gidelim seninle, haydi. Artık benim hikâyemi az çok biliyorsun. Sıra hastalığın önemini anlamaya geldi. Birlikte çilek bahçelerinden geçecek ve çok mutlu olacağız. Yeter ki aşağı in. İn ki, cariyemin cesedini birlikte defnedelim."

Ama Gündüz, ağaçkakan duruşuyla oturduğu daldan aşağıya inmedi.

XXX.

*Büyük bir dostluğun başlangıcı – Manastır dönüş –
Otopsi esnasında garip bir olay yaşandı*

Dünya yüzeyindeki çukurluk bölgelerin suyla dolmasından bu yana aradan geçen olağanüstü geniş zaman diliminde, öylesine kendine has arkadaşlıklar yaşamıştır ki, Gündüz'le Sahip'in dostluklarını büyütmemeyi anlamsız bulan pek çokları, bu emsaller sayesinde, kişiyi o değişik mutluluğa ulaştıran tartışma kazanma hazzını, kepçe kepçe tadabileceklerdir. O yüzden, bu konuda çeşitli örnekleri bizzat kendimiz verdigimiz takdirde, hiç kuşkusuz, bu tür felaketlerden kurtulacak, böylece de, kitabımızın baş kahramanıyla Sahip arasındaki münasebetleri, layığıyla kavrayabileceğiz.

Antik Yunan'dan başlamak en doğrusu. O günlerde, herkes çok güzel, çok zeki ve aynı zamanda, çok zengindi – köleleri adamdan saymayan biri olduğumu okuyucum şimdije dek anlamış olsa gerektir. Bu dönemde, erkekler, birbirlerini i) seviyorlar, ii) sayıyorlar ve iii) mütemadiyen, öpüyورlardı. Bizim tarif edeceğimiz dostluk, bundan çok farklı. Ortaçaglarda şövalyeler birbirlerini el üstünde tutar, sefere çıktıkları kış aylarında da, zamanlarını daha çok birbirlerinin nezaretinde geçirirlerdi. Nasıl da bitmez tükenmez günlerdi bunlar! Bazan, yakacak odun dahi bulamaz, soğukta donmamak için, son çare olarak, en yakın dostlarının elini ya da ayağını kesip ateşe atmak zorunda kalırlardı. Kaç mevsimdir bir başına koca yolu gözleyen o prenzesin

sarayının kapısında bir ileri bir geri yürüyüp duran, şu mığferli, kalkanlı, irikiyim muhafizi hayal edin bir... Uzaklarda, atlar korkunç bir hızla, bir toz bulutunun içinden çıkararak yaklaşmaya başladıklarında, bu zat-ı muhterem borusuna davranışır ve değişik bir heyecanla, sadece en mutlu havadisleri haber veren o şarkıyı icra etmeye koyulur. Çalıların arasında bekleşen tavşanlar neşeyle ziplamakta, prenslerinin nihayet yuvasına dönüşünü kendilerine has davranışlarla kutlamaktadırlar. Ancak, en sonunda duran atın sırtından inen kişi, bir başkasıdır.

Bu adam, elinde bir kutuya sarayın ağır ağır inen tahta köprüsüne bakarken, ince sesiyle çevredekilerin dikkatini çeken bir melodiyi ışık makamında çalar. Son notayla birlikte, köprü en sonunda yere değişmiştir. Adam, yüzüne ciddi bir ifade yerleştirip, yürümeye koyulur. Ortalıkta cırcırböcekleri büyük bir gürültüyle şarkı söyleyörlardır – ama hayır, aslında az önce bahsettiğimiz tavşanlardır bunlar. Köprü kalkar ve sarayla dış dünyanın bağlantısı, bir defa daha kesilir. Muhafiz için hayat, normale dönmüştür. Dağların eteklerine yayılmış vaziyette bekleyen karlar, sessizce erimeye koyulurlar. Oysa prensesin yatak odasında her şey ne kadar da farklıdır... En yakın arkadaşının ölüm haberini daha odaya girmeden, koridorda, bağırmak suretiyle veren adamın yüzündeki sıkıntı ifadesinin yerini, suçlu bir rahatlama almıştır. Başkalarına kötü bir haber verirken, dudaklarım gergindir hep. Ancak, gülümsemişimiz, şaka yapmaya hazırlanmışım yahut dışımız aldığı için bu vaziyette değilizdir. Gerçek neden, ruhumuzdakiacidır. İçimizdeki bu acı dile geldiği vakit rahatız ve dudalarımız da, normal durumlarına dönerler. Prensesin gözpınarlarından nehirler boşanıyordu şimdidi; adam yastığın ucuna oturur ve zırhından yükselen gürültüler eşliğinde, bacak bacak üstüne atar. Karşısında acıyla gözyaşı dökken bu Havva kızını, nasıl teselli etmesi gerekmektedir? Çaresiz dost, bu sualin cevabını bilemez hiç. Sonra, aklına iyi bir çözüm gelmediği için, merhumun can yoldaşı kılıçını kınından çeker ve havaya kaldırır. Manasız bir harekettir bu. Fakat eskiden hayat, zaten hep böyle anlamsızdır. Tam odadan çıkmaya hazırlanırken, prenses bu şövalyeye arkadan seslenir: Yatağın üzerinde bir kutu durmaktadır. Gözleri aniden kan çanağı gibi olan savaşçı,

titreyen bir sesle, bu ufak tabutun içinde bulunan şeyin, rahmetli prensin sağ ayağı olduğunu söyler. Bardağı taşıran bu sözlerle birlikte, prense kalbi aniden duruverir. İşte bizim bahsetmeyi istediğimiz de, bu türden bir dostluktur.

Sabri tipki bir bardak gibi taşan Sahip, şimdi, ileride en yakın arkadaşı olacak bu gence etmediği hakareti bırakmayıp, onu aşağıya düşürmek istermişcesine, ağacı bütün gücüyle sallıyordu... Bunun neticesinde, epey ağır bir kozalak, olağanüstü bir hızla yerçekimini takip etti ve aslında hukuki olarak kendisine sahip olan adamın, kafasına pat diye düştü. O hoş kafatasında hemen ufak bir çatlak açıveren kozalağın ardından, ani bir merhamet heyecanına kapılan Gündüz de, ağaçtan indi. Ayakları çiplaktı. Toprağın hafifçe ıslanmış olduğunu da, genç kahramanımız böyle fark etti.

Ortalıkta sincaplar fink atıyor, rüzgâr görünmez kimi çalışmaları tatlı tatlı okşuyordu. Üzerine çıktıktan biraz sonra, Gündüz, sevgili dostunu, sırasıyla alnından ve çenesinin altındaki ufak boşluktan, birer defa öptü. Daha önce bu yaşıta ve bu zenginlikte birini öpmemiği için, çok heyecanlıydı. Ancak, karşısındaki adamın bu tür gençlik heyecanlarına hiç merak duymadığı da ortadaydı, çünkü yerde iki seksen yatan Sahip, gözlerini açar açmaz, sağlam sollu dört yumruk vasıtasiyla, kene gibi üzerine çikan bu bacaksızı, az önce içine saklandığı ağacın arkasına fırlattı. Kitabımızın kahramanı, boş bir şşe gibi kafa üstü saplandığı toprağın altında yer alan çeşitli kurt ve güvelerle iç içeydi şimdi... Bahsi geçen sürüngenlerden biri, Gündüz'ün sağ kulağından içeri girip dikkatli adımlarla, sessizce ilerlemeye koyuldu. Ortalık, yeşil renk, büyük kolilerle doluydu ve kurt, biraz da kitap kurdı olduğundan, bu kolileri açmaması gerektiğini hemen anladı. Bu esnada, maceraperest oğlanın kulakları büyük bir acıyla çınlamakta, Gündüz'ün bacakları kurulmuş bir oyuncağın kolları gibi mekanik ileri geri hareketler yapmaktadır. Nihayet kendine geldiğinde, genç adam, karşısındaki zengin kişinin de zilzurna sarhoşlara has zurnalardan birini calmakta olduğunu, yani tuhaf el kol hareketleri yaptığılığını gördü. Sahip'in ağızı açıktı. Ortalığa yayılan kokunun pisliği, Gündüz'ün kulağında gezinen kurdun da dikkatini çekti. Zaten zavallı hayvanı karanlık mağarasından hemencecik dışarı çıkarılan şey de, bu olmuştu.

Hava aniden döndü; sabırı bir ressam, bitirdiği tablosunun üzerinden fırçasıyla son bir defa geçiyor, bu esnada da, sahneyi bir sis kaplıyordu. Bu sisin içinden, kahramanlarımız, tek sıra halinde değil, el ele tutuşarak, yürüdüler. Sefil kişiliklere sahip olduklarını anlamak, onları birbirlerine yakınlaştırmıştı. Manastırı uzanan yolu, çit çıkarmadan, dut yemiş bülbüller gibi, ağır ağır tırmandılar. Sahip öden gidiyordu. Aralarından bir tilki geçti, ancak ikisi de yollarına aynı biçimde devam ettiler. Bir kayaya karşılaştılar; bahsi geçen siyah mahlukun üzerine, şapka niyetine, bir kedi çıkmıştı. Boş verdiler. Hayatın mucizeleri, bazı amaçlarımız yanında, ikinci plana atılırlar. Islak toprağa saplanmış çeşitli büyülükteki taşlara bakarken, maceramızın baş şahsiyeti, ölümü düşünmeden edemedi. Yıllar yollar evvel dayısının ölüm haberini ağabeyiyle birlikte almışlardı. O sene, bütün mevsimler sonbahar yapraklarıyla doluydu, çünkü ocak ayının başında, daha henüz kırk beş yaşındaki bu adamın olmuş olduğu çıkmıştı ortaya. Selim'in anlattığına bakılırsa, lacivert perdelerin çok nadir açıldığı salondaki, geniş, uzun divanın üzerrinden çok az kalkan dayılarının yüzünde hiç renk kalmamıştı. Arada sırada hava almak için dışarı çıkyor, kendisine eşlik etmeye gelen akrabalarının kollarını çok hafifçe, "tipki bir hayalet gibi" tutuyordu. Selim de, bir defa şanssız adamın koluna girmiş ve ortalıkta şakıyan kişilerin sesini dayısının hiç de dinlemediğini fark etmişti. Bunun yerine, hastanın başı öne eğikti. Gündüz'ün ağabeyi dikkatle baktığında, bir zamanlar bunca hayranlık duyduğu bir adamın nasıl da yaprak gibi titrediğini dehsetle görümüştü. Sonraki günlerini aktaran akrabalara bakılırsa, durumu her geçen gün daha da kötüye gidiyor, sevgili dayılarının sağ eli, artık düzenli olarak titriyordu. Yanakları çökmüş, göz altları çizgilerle dolmuş, vücutu, dengesini yitirerek hafifçe sola doğru yatmıştı. "Utangaç insanlar, bakmayı istedikleri yere bakamazlar," diyen dayılarının bu sözleri, aile fertleri arasında bir süre gezindi. En sonunda, dayılarının çekingin kişiliği, zavallının hastalığını ağırlaştıran bir etken olarak görülmeye başlandı. Amcasına bakılırsa, Gündüz'ün dayısı güçsüzdü ve tam da bu yüzden ölecekti. Babaları ise, Selim'le Gündüz'ü paten kaysınlar diye götürdüğü bir pistte, bir anlığına hiç hareket etmeden dura-

rák uzaklara bakmış ve şunları söylemişti: "Bu ülkede çekingin insanların sonu ölümdür."

Güneş ağır ağır batarken, bütün ağaçlar, insanlar ve binalar turuncu renge bürünmüştü, bu huzur ve üzünlük verici tabloya bakarken de, Gündüz'ün gözleri yaşlarla dolmuştu. Tıpkı bu güneş gibi, dayısı da, şimdi batmakta, sönümekte, bu yüzden de, çevresindeki herkesin görünümünü, ruh halini değiştirmektedi. Oysa geçmişte ne kadar da güzel hatırları olmuştu! Birlikte balık tutmuş, karşılıklı içki içmiş, hatta bir defasında, şarkısı söylemişlerdi. Gündüz pistte hafifçe kayarken düşünmeye devam ettiğinde, hatırlamıştı ki, bu ölmekte olan adamlı olan hatırları, olaylar değil, resimler üzerine kuruluydu hep. Dayısı bir koltukta tek başına oturuyordu. Dayısı, bir puro yakıyordu. Dayısı bir koltuğa uzanmış, uyukluyordu. Onun kokusunu, ses tonunu, yüzünü, hafızasında yeniden canlandırırken, Gündüz, buz pistinde bütün gücüyle ilerlemeye başlamış, bunun sonucunda da, epey hızlanarak, çevresindeki herkesten uzaklaşmıştı. İnsanlar, uzaktan, değişik büyülüklülerdeki yıldızlara benziyorlardı. Gündüz hop diye zipladığında, ayaklarının yerden kesildiğini gördü. Ancak önceden öylesine hızlanmıştı ki, bir daha ayakları yere hiç basmayacakmış gibi duruyordu genç dostumuzun. Yeniden buz pistine indiğinde, hatırladı ki, dayısı ölmeden önce saçma sapan konuşmaya başlamış, yer yer ari, yer yer de sivrisinek gibi vizildayarak çevresindeki herkesi epey telaşlandırmıştı. Selim, kendisini ısıracakmışçasına ağını açan bu zayıf, zavallı hastayı, tam da bir sivrisinek gibi başından savmaya çalışıyordu, bunun üzerine Gündüz'ün dayısı, iğnesini, bacaklarının arasına sıkıştırıp yerin dibine geçiyordu. Bir gün, ölüm döşeğindeki bu kendine has şahsiyetin ağızı sonuna kadar açılmış, bunun üzerine içten içe tükenen zavallının hemşiresi, hastanın bademciklerini büyük bir berraklık ve renk zenginliğiyle görmüştü. Ertesi akşam bir duvar dibinde görülen sivri, sabaha doğru uçmaya koyulmuş ve kendisi için endişelenen kişilerin arasından, değişik bir hızla geçip gitmişti. Böyle bir hareket sonucunda ortaya çıkacak sesin ne kadar rahatsız edici olacağını, herkes hayal edebilir: Selim bir gazeteyi eline aldığı gibi talihsiz hastayı takibe koyulmuş, düşmanının canına kıymayı hedefleyen bir ifadeyle, gözlerini büyük

büyük açmıştı. Fakat sivrisineğin olağanüstü hızı ve kendine has vücut hareketleri yüzünden, açılma sırası şimdi Selim'in küçük ağızına gelmekteydi. O öğleden sonra, sivrisinek son nefesini verdi. Bu esnada yatak odasının kiyafet bölümünde, akşam giyeceği sabahlığı seçmekte uğraşmaktaydı kendileri. Gündüz, buzun üzerinde bir roket hızıyla giderken, işte bu sahneyi hatırlayıp kederlenmişti.

Hayat ne kadar tuhaf. Bazan, bir şey yapmayı ister, ama o şeyden çok farklı bir şeye büyük bir başarıyla muvaffak oluruz. Ancak bunun tam tersi durumlarla karşılaşlığımız da çok olur. Gündüz'ün ayaklarına kara sular inmişti. Bir daha manastırı gitmeyi düşünenin, hoşuna hiç mi hiç gitmemektedir. Geçtiği tüm o karanlık koridorlardan, şimdi, sıradan bir hizmetçi gibi geçecek olmak, çok fenaydı. Allah olmayı bırakıp da keriz vatandaş olmakta, attan inip eşege binmeyi fazlasıyla hatırlatan bir yan mevcuttu. Kendini eşek gibi hissetmek ise, insanlara özgüdür. Kimi timsahların kendilerini insan zannettiklerini yirmi sene kadar evvel, Manchester'da yürüken, yoldan gelip geçen iki İngiliz beyefendisinin üzgün dudaklarından duymuştum. Elbette, ben de, pek çokları gibi, küçükdilimi böylesi kendine has bir havadis karşısında hemen yutmuş, bir süre civcivler gibi ciklemeden de edememiştim. Zamanla bu tür suskulukların üstesinden gelebilmek, bizi denizanalarından ayırrı. Ben de, yeşil ceketlerini kırmızı parlak gömleklerle değişim tokus etmeyi canı gönülden isteyen bu timsahların, hayatın bir gerçeği olduğunu, beş dakikada kabullenmiştim.

Kaptanın naaşını bizzat Sahip sırtlamış, yol boyunca müteveffanın sivri çenesi, ha bire bu zengin zat-ı muhteremin sırtına çarpıp durmuştu. Nihayet ormanın en sık ağaçlıklı kısmına girerlerinde, okyanuslar fatihii, pipo düşküni, kendine has gözlemci, "Çinli Ayı" lakaplı usta kaptanı defnedebilecekleri bir batalkık buldular. Bahsi geçen leş kokulu çukurda, aç timsahının yanı sıra, her biri birer öküz büyülüüğündeki boğayılanları da fink atmaktaydı. Liderin naası, saat yedi buçuk itibarıyle, Gündüz tarafından timsahlara teslim edildi. Keyifleri yerine gelen hayvanlar, büyük bir gürültüyle bu lezzetli armağanı parça pinçık edip yediler. Yeniden yola çıktııklarında, bu hayvanatlardan

biri, dişlerinin arasını, İrlandalı denizcinin çene kemiğiyle hafif hafif temizliyor, ağızına gelen et ve saç parçalarını da, büyük bir hızla bataklığın içine tükürüyordu.

Sahip, manastırı avcunun içi gibi bildiğini, aziz dostuna çok şıirli bir dille anlattı. Fakat eşek sıpalarına has bir tavırla, bu sözlere sivrisinek ve davul zurna muamelesi yapan Gündüz, içine kapanık bir ruh halinde olduğu için, şüphe, acı ve cehaletin birbirine karıştığı anlara has o olağanüstü dehset krizlerinden birine kapılmış, gözlerini de, muhtemelen bu yüzden, büyük büyük açmıştı. O mağara yeniden kapanıp eski haline gelmeden, dilerseñiz, sevgili kahramanımızın bu muhteşem adada başından geçenleri, roman sanatına aşina olmayanların yapacağı biçimde, hiçbir kurala tabi olmadan, söyle güzelce bir yazalım. Elbette bu esnada görmememiz gereken kimi sahnelere tanıklık etmemiz de imkân dahilindedir. Bir avuç incirin hem tadını hem de tuzunu mahvedebilecek bu durum karşısında, iyisi mi, sevgili kahramanımız, görmemesi gereken şeylerden bahsettiğimizde gözlerini bir farenin yapacağı gibi, sıkı sıkı yumsun. Şayet bu tür bir mekanizma izlenirse, Gündüz, hikâyemizin sonu da dahil olmak üzere pek çok yerini mahvetmesi muhtemel bu resimlere bakmadığı anlarda, mutlu kediler gibi hırıl hırıl hırıldayacağına da söz vermelidir. Tamam o zaman.

Manastırın merkezinde yer alan ve bahsi geçen binaya tependen bakınca tam bir patlicana benzeyen, küp şeklindeki kulübenin içinde yer alan bir mermer parçasının üzerinde (mir mir) gözleri de dişleri de olmaları gerektiği yerde olmayan ve akla parmesan peynirlerini getiren delik desik bir adam yatmaktadır. Bahsi geçen merhumun Kuzey Avrupa ırklarından birine, Felemenklere mensup olduğunu, buradan borazanla duyurmayı çok istemekteyim. İşbu naaşın başında, akbabalarını hemen akla getiren bir edayla oturan beyefendilerden biri Kantar, diğer ise, Prens Kaput'tu. Doktorun yüzünde korkmuş, yarı şaşkınlık yarı alık bir ifade... Neye yormalı bunu? Belki de hayatın daha önce bize hiç ifşa edilmemiş bir çehresinin, karanlıklar içinde aniden ortaya çıkışına. Elbette, aziz dostumuz doktorun, yanında durduğu kişi tarafından gıdıklanması da mümkünündür. Kimi kaynaklarda, Hipokrat yeminli tip erbabının, sinirsız, duygusuz, ruh-

suz mahluklar olduğu konusunda yazılıp çizilen lakkırdılardan, eminim bu kitabı okuyan herkesin haberi vardır. Mühendislere gelince: Kendileriyle bugüne bugün pek bir ilişkim olmamıştır, ama kimi dostları, bu takımın ellerinde cetvellerle ortalıkta volta attığını bana (hem de çeşitli defalar) anlatmışlardır. Bu cetveller, kimi anlarda, bahtsız gençlerin kafalarına inmekte, bu talihsizlerin gözlerini çıkarmaktadır. Doktorun elinde ise, bir cetvel değil de, neşter vardı. Bahsi geçen sivri yaratık, insan vücudunu yarmak için epey uygun bir araçtır.

Kaput, konuklarını manastır bahçesinin kapısında bizzat karşılayıp, onlara iyi akşamlar diledi. Sahip'in böylesi dileklere karnı toktu; Gündüz ise, yerlere kadar eğilip, işittiği bu güzel sözlere layık olabilmeyi hayal etti. Prens Kaput, cebinde bulunmakta olan cetvelle Gündüz'ün omuzlarına birer defa hafifçe vurdu. Genç adamın gözleri, heyecan ve şaşkınlıktan hemen yaşalarla doluvermişti. Kaput, daha önceleri tam bir padişah gibi olduğuna tanıklık ettiği bu mahlukun, şimdi bir tür cariye haline gelişini meraklı gözlerle seyretti.

Kitabımızın kahramanı, Sahip'in ceketini, aman mahvolmasın diye elleriyle tutuyor, çevredeki insanların hepsi, boyunlarını eğerek, prense, sanki istediği gibi sırtlarına binebileceğini söylüyorlardı. Sahip, yüzünde manidar bir gülümsemeyle Prens Kaput'a sarıldı, onu kollarına aldı ve bütün gücüyle havaya kaldırdı. Zengin dostumuzun ayakları yerden kesilmişti. Olaya tanıklık eden bir ayı, esneyerek, yeniden ağaçların arasına girdi ve Gündüz'ün şaşın bakışları altında, gözden kayboldu. Bu ormanda ne kadar çok hayvan vardı böyle! Gündüz, küçükdiliyi yutmaya hazırlanırken, Prens Kaput, gökyüzüne bacaklarını sallamayı sürdürdü. Sevme ihtiyacımızı karşılayan kişilere, hayatı herkesten çok güveniriz; kadınların uzun boylu erkekleri, erkeklerin ise, mütemadiyen siyah saçlı kötü kadınları sevmelerinin açıklaması budur. Prens Kaput, yeniden yere indiğinde, bir süre toprağı öptükten sonra, Sahip'e şunları söyledi: "Bu cahil ayılar adasında senin gibi kültürlü birine rastlamak, ne büyük şans! En sonunda, *Salome*'yi ilk Strauss'un mu, yoksa Oscar Wilde'in mi yazdığını konusundaki sualime bir cevap alabileceğim. *Salome*, benim için, dağlanmış kösnüllerin en övünç

verici tini ve üstelik buluncu ve turuncudur.“ Gündüz bu söylenenlerden tek bir kelime dahi anlamamış, Sahip'in başını anlayış ve takdirle sallayıp durmasına ise, hiç mana verememişti.

Kaput, gerçekten çok ihtiyaç duyduğu, onsuz yaşaması asla ve kata mümkün olmayan bir maddeye, mesela suya, yahut havaya, yıllar sonra yeniden kavuşmuş bir kazazede gibi konuşuyordu. Oysa, bir insanın, temel besin maddeleriyle solunum için gerekli koşullar dışında, hiçbir şeye hayatı boyunca ihtiyaç duymadığı açıklıktır. Kişiyi berjer bir koltuğa oturtup her sabah, öğlen ve akşam ağızdan beslemek, sonra da bahsi geçen zat-ı muhtere me bir oturak, geceleyin de bir yatak sunmak, yeter de artar bile. Belki yılda bir hafta kadar biriyle, mesela karşı cinsten ufak bir veletle konuşması iyi olacaktır... Ama Richard Strauss! Ama *Salome!* Gündüz, şimdi, Prens Kaput'un bir palavracı olduğuna karar vermişti. Sahip'in yukarıda aktardığımız sözlere korkunç bir tepki vereceğine, hiç şüphe yoktu. Ancak kahramanımızın şaşkınlık bakışları altında, gemiyle ormanların hâkimi durumundaki dostumuz, başını bir şapka gibi öne eğerek dedi ki: “Bu suali işitmeyi hiç beklemiyordum. Eminim, buradaki pek çok kişi, Salome ismini hayatları boyunca tek bir defa dahi işitmemişlerdir. Kültüre dair hiçbir şey kendilerini alakadar etmez; medeniyet boş laftır onlar için. Ne *Kuran-i Kerim*'i, ne de *Tevrat*'ı okumuşlardır. Ama bir timsahın ağızında kaç diş var diye sorarsan, hemen cecik söyleşler. Ayağında çiban çıktıığında yapman gerekenleri de, onlara soracaksın.

“Hayır efendim, sahnelerle kitapların dünyası, bu yamyam-lara çok uzaktır. Perde görseler kaldırır, set görseler yağmalar, sert kapaklı cilt görseler dişlerini biler, parşömene rastlayınca da, hemen mideye indirirler. Yine de tekrar ediyorum; onları anlamamız lazım. Kendileri, ayılardan yahut yabanaralarından farksız mahluklar olarak görülmeli dirler. Eyer vurmadan ata binebiliyor musunuz bakayım? Peki ya aslanlar? Bu yolda yanınızda tüfek olmadan dolaşmak kadar tehlikeli bir şey düşünemiyorum. Bu işler böyle. Önlemler alacaksın. Çok şey beklemeyeceksin. Kierkegaard felsefesini, mutsuz Avrupalılarla konuşabilirisin ancak. Buradakiler, daha çok Kipling'in masallarındakiler gibiler. Bu arada, yirminci yüzyılda gerçekleşen bilimsel keşifler

hakkında seninle biraz konuşmayı da, doğrusu çok isterdim. Bunların ilki, 1915 yılında olmuştu."

Gündüz fevkalade canını sikan bu sohbetten uzaklaşarak, manastırın bahçesinde bir süre otladı. Çimenlerin tadı enfesti. Ağızına gelen gülleri hemen tükürmeyeip, papyaları, genç dostumuz ağır ağır çigniyordu. Bir süreliğine de olsa, son haftasını, yanlarında cariyelik ve Allah'lık yaparak geçirdiği bu insanlardan ayrılmak istediler. Ellerini cebine soktu, belli belirsiz bir ışık çalarak manastırın karanlık duvarına doğru yürüdü. Çeşitli örümcekler, bu duvara yuva yapmışlardı. Daha ileride ise, çeşitli çatlaklar vardı. Genç kahramanımız, bir süreliğine bu çatlakları doldurmayı, hayatta her şeyden çok istediler. Ancak duvara hafifçe dokunduğunda, önünde halihazırda bir kapı olduğunu görüp içeri girdi.

Burada, çeşitli boy ve renklerde keşişler bulunmaktaydı. Onlara dikkatle baktığında, Gündüz, bu dindar kişilerin zamanlarını misket oynamakla geçirdiklerini gördü. Dizlerinin üzerine eğilip, çocukluğunda misket oynarkenki gibi, olup biteni seyretti. Kara sakallı bir keşîş, elindeki olağanüstü büyülüklükteki yesilli kırmızılı bir cam bilyeyi yuvarlıyordu. Bir başka keşîş (kızıl sakallı) kendisine doğru gelen topu merakla seyrediyor, hayatını bu manastırda geçirmekten de, gayet mutlu görünecektir. Gündüz, üçüncü bir keşîşin ziyadesiyle perende attığını, bir yandan da, aptal aptal sırttığını gördü. Hoş manzaralar değildi bunlar. Maceraperest dostumuz, şimdi bu odadan çıkmak, kendi olmaktan çıkmak, her şeyi bırakmak istemekte... Oysa bu, hiç de kolay olmayacağından şüpheliydi. Çünkü hayat, hemen her zaman, üzerimize geçirilmiş dar bir gömleğe benzer. Ondan çıkışının yegâne yolu, ölümdür. İnsan ise, ölümeden özgür olmayı ister en çok. Bunun mümkün olmadığını, pek çok kişi, kötü deneyimleri aracılığıyla öğrenmişlerdir; ölenlerden ise hiç bahsetmiyorum. Gündüz, adımlarını hızlandırarak sevgili ahbablarının yanına ulaştı. Onları bıraktığından çok farklı bir vaziyetteydiler. Sahip, Prens Kaput'u sırtına almış, onunla birlikte ortalıkta koşturuyordu. Kaput'un yüzünde güllerin açtığını da söylemek gerek. Kendisi, bir yandan da eşek gibi anılıyordu.

Artık bütün bu şakaların, enseye şapnak atışlarının ve deve

güreşlerinin sona ermesi gerektiğini, karşısına çıkiveren çevirmen bir kızla bu kızın laflarını çevirdiği bir doktor sayesinde gördüler. Doktor, Türkiye'den gelen sahte sıkıyönetim doktoru değildi de, tüm hayatını mikroplarla virüslerin insanları içten içe kemirirken çıkardıkları sesleri incelemeye vakfetmiş, yarı deli, yarı keriz, hakiki bir doktordu. Bu doktorun boynunda bir adet stetoskop olduğunu da söylemek isterim. Ufak kız, ihtiyar bilim adamını işte bu organından tutmuş, yer yer saçlarında, diz, yanak ve ağzında gezdirdiği stetoskopun dinleme kısmının doktorun kulaklarında olmadığını görse de, anlamamazlıktan gelmişti. Gündüz, Sahip ve Prens Kaput'u aynı anda şaşırtan olay ise, bu mevzudan çok, genç kızın, laflarını tercüme edeceğii kişiden daha önce konuşmasıydı. Bu yüzden, örneğin kahramanlarımız kendilerine doğru yaklaşırlarken, Güneş (yani çevirmen kız) ağzını sonuna dek açmayı da hiç ihmali etmeyerek, şunları söyledi: "Sayın doktor, size iyi günler diliyor." Bu sözlerin ardından, doktor dedi ki: "基佬基佬基佬基佬基佬" Güneş: "Doktorumuz, hepинizi (ve bu arada beni de) manastırın ameliyathanesine çağrıriyor." Doktor: "幽默 幽默 幽默 幽默 幽默" Genç kız, konuşmasına şu şekilde devam etti: "Şimdi, peşimizden gelmek suretiyle, bir süredir Avrupa'yı –bahsettiğimiz Kita Avrupasıdır– etkisi altına alan o korkunç hastalığın kaynağını, yapısını ve geleceğini (böyle bir gelecek varsa tabii) görme şansına erişeceksiniz." Bu sözlerin ardından, çekik gözlü doktor, olduğu yerde zıplamaya başlayıp: "迪斯" dedi. Gündüz'ün aklında, bunlar üzerine, hemen şüphe bulutları dolanmaya başlamıştı. Acaba bu bulutlar, gerçekte bereket işaretleri miydiler?

Belki de, herkesin sahtekâr olduğu bir dünyanın kapıları açılmak üzereydi, kim bilir. "Haydi, haydi," diyerek Güneş, sol eliyle Çinli doktoru stetoskopundan, sağ eliyle ise, Sahip'i, kravatından çekip, kendi peşinden sürükledi. Şimdi deli danalar gibi dertsiz tasasız bir vaziyette, galop yapmaktadır. Peşlerinden gelen keşişlerden bazıları, yer yer melemeyi de ihmali etmiyorlardı. Bu şen koyunlardan ikisinin, az önce bilye yuvarladıklarını fark ettiği keşişler olduğunu, Gündüz, başında ve çene kısmında bir ağrı eşliğinde gördü. Hayatın, bütün dertleri, geçmiş anları, mutsuzlukları ve belli belirsiz tehlikeleriyle, üzerine çöktüğünü hissetmekteydi.

Çeşitli koridor, bahçe, avlu, dolap ve keneflerden geçtikten sonra, yüksek tavanlı, geniş, ilaç ve sidik kokulu bir odaya ulaştılar. Kapıda bekleyen adamın saçları bir parça dökülmüş, bahsi geçen zat-ı muhterem de, dünyayı özellikle de üst kısımdaki bu boşluktan görünen kel aracılığıyla izlemeyi, bir alışkanlığa dönüştürmüştü gibi idi. Başlarını her daim öne eğip konuşan ezik insanlarda, bu çok vardır. Onların organları ve vücut uzuvları öyle bir yapılmıştır ki, asla ve kata elliyeyle kitapları tutamaz, dişleriyle elmaları yiyecek, dilleriyle de, en fazla şarkı söyleyebilirler. Bu güftelerin sadası ise, hâlâ kulaklarımızdadır.

Ameliyathanenin ortasında bir ameliyat masası, bir tarafında ise, camla kaplı bir bölüm bulunmaktadır. Bahsi geçen ayna görünümülü camın ardında, bir grup önlüklü, ciddi görünümülü, ağızları yarısına kadar açık, fırça büyük adam vardı. Bu kişiler, birbirlerinin elliğini tutuyor, çeşitli şarkı ve türküleri büyük bir mutlulukla söylüyorlardı. Durumdan haberdar olmayan kahramanımızın, sazi eline alıp sivrisinek misali şarkı söylemeye başlaması, ilginçtir. Söylediği şarkı şu minvaldeydi:

Benim adım kederdir ey dostlar
Anadolu'da yaşadım oy
Keder derler bana ey dostlar
Ölen insanların arkasında bıraktıkları şeyim ben aman oy

Dinleyenlerin kaşlarını çatıp midelerini bulandıran bu çirkin şarkı, çok yanlış bir zamanda söylememiştir, çünkü tam karşılarının bir ceset durmaktadır. Gerçek bir ölü karşısında, kederin, aşkıń ve yumuşak duyguların manası hiç yoktur. Kimilerinin ölülerin yanına gidip onlara şiirler okuyup ağıtlar yaktıklarını çok gördüm. Bu durumlarda, bahsi geçen ağıttaki cenneti boylamış olan kişi, kaba etleriyle gülmekten başka bir şey yapmaz. Şimdi ameliyathanedeki beyaz önlüklü doktor, neşterini, bir kalem tutarcasına önünde yatan vücudun üzerinde gezdiriyordu. Uzaklarda bir yerde, ufak bir maymun, iki eliyle birlikte tuttuğu fistık parçasını usul usul kemirmekte; neşter, sırasıyla, cesedin kaşında ve gözünde kavisler çizmekte ve belli ki, hem kaş yapmak hem de göz çıkarmak istemektedir... Bunlardan hangisine muvaffak

olduğunu bilmek, tipki maymunun yediği fistığın kıvamı gibi, bizim üstümüze vazife değildir. Şunu söylemekle yetinelim: Cesedin sahibi, vakt-i zamanında ayvayı fena yemişti. Doktor, ağzını, esnemeye hazırlanan, fakat bir yandan da ölü önünde esnemeyi kendisine yediremeyen bir edayla, sonuna kadar açtı. Bir şaşkınlık ifadesiydi bu. Kaput, prenslere has, halis, müşfik yüz ifadesiyle meraklı bakışlarını bu mağaraya çevirdi. Doktorun dişleri, yarasaların arasında gizlenmekten pek çok hoşlandıkları kaya parçalarını andırıyordu. Tüm Avrupa kitasının en seçkin kişiliklerinden biri olan Kaput, burada tam yirmi çürügü olduğunu ilan etti. Fakat bu gözlemini aktardığında, yanında duran kişi, kendisinden hiç beklenmeyen bir tepki göstererek köpek gibi havlamaya koyuldu. Akıllı okurun hastalıkla köpek arasında hemen kurduğu bağlantının altını çok fazla çizmesek de olur. Kendisi bir yandan da insanın kanını donduran bir ses tonuyla hıtlamaktaydı.

Sonra renkler birbirine girdi, sesler üst üste bindi, kokular yoğunlaştı, içerisindeki hava dayanılmayacak bir sıcaklığa ulaştı ve alnında aynı anda hem bir kor gibi yakıcı hem de bir buz parçası kadar soğuk damlalarla Gündüz dizlerinin üzerine çöktü ve bir odun parçası gibi yere yiğildi...

XXXI.

*Görme yetisini yitiren gencin acı verici saatleri – Görme yetisini yeniden kazanan Gündüz’ün keyfine diyecek yoktu
– Çalıların içindeki kabartı*

Biz onu görsek de görmesek de, kokularını, gölgelerini, tatlı renklerini, içinde gezinen canım mahluklarını algılasak da algılamasak da; biz ister bir kaya parçası kadar hareketsiz, karanlık ve düşüncesizce bir köşesinde duralım, ister elimizde dürbüň ve bir not defteri, her şeyini inceleyip her şeyinin çetelesini tutalım, bir dış dünya vardır ve biz bu dünyanın içinde, tipki bir akıntıının üzerinde hafif hafif ilerleyen kâğıttan bir yelkenli gibi gezinip dururuz. Zavallı dostumuz şimdî belki burnunun ucunu dahi görememekte ve bir karanlık âleme hapsolmuş, ne yapacağımı kara kara düşünmekteydi, ama işte, nihayetinde elimizden geldiğince resmetmeye uğraştığımız bu dünyanın içindeki varlığını da sürdürmektediydi. Peki neredeydi kendisi? Bu suale yanıt vermemeyi daha uygun bulmakla birlikte şu kadarını söyleyelim: Diğer insanların çok, çok, çok uzağında bir sahilde... Tek başınaydı ve kendi çevresinde bir topaç gibi dönmekten başka bir çaresi yoktu.

Bir süre bu minvalde seyrettikten sonra, Gündüz aniden durdu ve olduğu yere çökerek bir kaya parçasının üzerine oturdu. Tek duyabildiği şey, dalgaların sesi ve gökyüzünde gezinen kargaların gaklamalarıydı. Yaklaşık bir saat boyunca okyanus-ta yükseliп duran bir balığın çırpıntılarını, görünmez hedeflere

pike yapan kuşların kanat gürültülerini, muhtemelen sudan yeni geldiği için bağırp duran bir eşeğin sesindeki ince hüznü ve bir yandan da çocukluğuna ait daha da görünmez ve uzak sahnelerde seken tenis toplarını, yüzünde mutlu bir ifadeyle uyuqlayan teyzesinin dudaklarının üzerine konuveren bir karasineğin tuhaf gözlerini ve buna benzer daha pek çok unutulmuş görüntü ve sesi Gündüz kafasının içinde yeni açılan müzede teker teker inceledi. Şimdi istediği –ve gerçekten de büyük bir arzuyla istediği şey– yuvasına, mutlu cennetin dönmemek, bir an önce bu uzak ülkeden ayrılmak ve yeniden yollara düşmekti.

Fakat hiçbir şeyi göremediği için, bunun pek kolay olmaya-cağını da biliyordu. Gözlerini uykudan yeni uyanmış çizgi film kahramanları gibi uzun uzun ovuşturduktan sonra Gündüz içinde belli belirsiz hissettiği bir gücün etkisi altında iki perende, üç takla attı; hayatın içimizde biriktirdiği sıkıntı, öfke ve heyecanları pekçoğumuz bu şekilde atmayı çok ister, ama böyle davranışmaktan korkarız. Tek başına bir sahilde bulunduğunu bilen kahramanımızın ise böylesi bir korkuya kapılması için hiçbir sebep yoktu önünde. Yarım saat kadar Gündüz taklalar ve perendelerle sahilin durgun hayatına, değişik, tuhaf, benzersiz mahlukların, büyük bir aşkı, hiç duymadığımız bir müzik türünün, ağızımızda yayılan tadına hayranlık duymadan edemediğimiz bir tropik meyvenin rengârenk gerçekliğini kattı. Kim içindi ama bu gösteri? Kimse için, ey sevgili okur: Yalnızca senin hayal gücün ve de eğlenmen için.

Oturduğu kayadan inip kumun üzerine yatan genç adam, ellerini aynı anda yerin altına sokarken, kendi kendine şöyle dedi: "Göremiyorum belki, ama duyabiliyorum hâlâ. Çok zeki değilim belki, ama keyfim kekâ." Kumun içinde kim bilir kaç senedir beklemekte olan bir teneke merhem, tam da bu sözlerin sarf edildiği esnada Gündüz'ün sol eline ulaştı. Bir parça soğuk, insanın içini üşüten, tuhaf bir yaratıktı bu, ama yine de dostumuz onu büyük bir meraklı alıp kumun üstüne çöktü. Açıtığında anladı ki, tenekenin içi tatlı kokulu bir kremle doludur. Önce bu merhemin yarısını büyük bir afiyetle yiyen Gündüz, içinde bir defa daha hissettiği güce karşı koymayarak yedi perende, dokuz da takla atıp üzerinde oturduğu kayaya geri dön-

dü. Oturuş ânı biraz hızlıca geçtiği için ama, üzerine yerleştiği kaya, Gündüz'ün kalçasında ince bir yara açılmasına sebebiyet verdi. Ancak dostumuz bunu hiç fark etmiyordu ve şimdi yediği tatlinin geri kalanını da mideye indirmeye hazırlanıyordu.

El sanatlarındaki beceriksizliği, bir türlü iğnenin deliğinden iplik geçirememişleri, deveye hendek atlatamayışları, ortalıkta iyi caka satamayıp kavunun keleğini bir türlü anlayamayışi, bir bakıma genç adamın içinde bulunduğu karanlık âlemden çıkışını da sağlamış oldu. Çünkü merhemî ağızına götürüreceği yerde, Gündüz bu işi hem yüzüne hem de gözüne bulaştırmış, bunun neticesinde de, gayet tabii olarak, merhemî kahramanımızın gözlerine yayılmıştı. "Aman Yarabbi, gözlerim açıldı! Görüyorum, görüyorum ey dostlar, artık algımın kapıları açıldı! Aman Allah nasıl da mutluyum ben!"

Bu sözlerle birlikte aziz dostumuz bakışlarını çevresindeki dünyanın görünür güzelliklerine, belli belirsiz bir noktada bütün gücüyle ışıldayan güneşe, dalgaların uzakta, hiç görünmez oldukları, bir karışık mavi renk halini aldıkları ufuk çizgisine, kum tanelerinin tepesinde büyük bir hızla koşturutan iki büyük boy, cüsseli, iri kafalı karıncaya çevirdi ve bu dünyanın görünür güzellikleriyle arasındaki bağlantı geri döndüğü için büyük bir mutlulukla az önce midesine indirmeye uğraştığı merheme teşekkür etti.

Yine de şu da var: Bir sevdigimiz ölürlenken, annemizi, amcamızı, sevgilimizi yitirirken, onun içinde artık olmayacağı için bunda üzüldüğümüz, dertlendiğimiz, gözyaşları döktüğümüz şu dış dünyaya geri döndüğümüz vakıt, artık sevdigimiz kişiyi yitirmiş vaziyette, o dünyada olmayacak olmanın acısını ve dayanılmaz mutsuzluğunu da kaybederiz. Dünya normale dönmüştür yine. İçinde olup olmamak da manasını yine yitirmiştir. Bir başka insanı yitirene dek de, dünyanın birini yitirirken hissettiğimiz duygusu ortadan tamamıyla kaybolur. Bizi aptal kıلان, duyarsız, tuhaf ve şaşkın kılan da budur zaten: Oysa çevresine her an ona hayranlık verici bir özellik katarak bakanlar ne kadar da şanslı ve özeldir. Bunu becermek için, insanın çevresindeki âlemi, içinde bir tabloda olacağı gibi bir şey yapmadan beklenenek bir yer olarak değil, cümlelerinin üzerinde gözümüzü söyle bir gezdire-

ceğimiz bir sıkıcı ders kitabı olarak değil, bir odaya ulaşmak için geçmemiz gereken bir koridor olarak değil, içi olağanüstü potansiyellerle dolu bir fırsatlar, tesadüfler ve beklenmedik gariplikler yuvası olarak görmesi gereklidir. Ancak o zaman, insan –belki de gerçekle alakası olmayan– bu bakış açısına ulaştığı vakit hayat da gerçekten işildamaya, kendi renkli yanlarını sergilemeye, bir bütün olarak heyecan ve macera duygusunu insana damardan vermeye başlar. İşte tam da bu yüzden, bir hikâyeye kahraman seçeरken, bir kasaptan, manifaturacıdan, bakkaldan, politikacıdan, mühendisten ya da ne bileyim, bir davardan ziyade yazarın çıkış kendine bir yazar, bestekâr yahut ressam seçmesi büyük kolaylıktır! Gündüz’ün asla ve kata bir sanatçı olmadığı ise, daha önce çeşitli yerlerde tekrarlandı. Hatta kendisinin bir eşek sıpasına aşırı fazla benzediğini, bu yüzden de melül bakişlarının arkasında sanatçı inceliklerinin değil, eşeklere has o tuhaf iç dünyyanın bulunduğu da, bir yerlerde söylemiş olmaliyız. Şimdi kendisine bunca büyük bir mutluluğu tattıran merhemin kutusunu, tipki artık görebildiği dış dünyyanın güzelliği gibi hemen unutuveren genç adam, bu biçimde arkasında önemli bir kalıntı da bırakmış oldu. Bu merhem kutusunu bulan başka bir kahramanın hayatında bahsi geçen eşyanın ne kadar büyük bir iz bırakacağını ise, şimdi değil, daha sonra göreceğiz.

Gözlerini yeniden açısını kutlamak için Gündüz neler yapmadı ki? Attığı taklaların haddi hesabı yoktu. Kumların içinde sessizce ilerleyen karıncalar, ona şaşkınlıkla baktılar. Bir akrep, karşısında sahneye konan bu oyundan utanç duyduğu için, kendini kuma gömdü. Afrika sinekleri ortada tuhaf gürültüler çıkararak uçuşuyor, bir ufak kedi yavrusu ise kış deliğini usul usul yalıyordu. Tuhaf bir andı bu. Gündüz çevresini saran dünyaya baktı ve bu adadan kaçması gerektiğini büyük bir berraklıla gördü. Ama bunu nasıl yapacaktı?

Hemen ilerideki çalışlığın yanında bir başka kaya parçası durduğunu gören genç adam, adımlarını o istikamete doğru yönlendirdi. Kayanın tepesinde pek çok Afrikalı genç oturmuş olmaliydi ki, Gündüz bu yumuşacık mekâna hiçbir sıkıntı çekmeden yerleşti. Manzaranın güzelliğine diyecek yoktu. Ufuk çizgisi alabildiğine görülebiliyor buradan. Gündüz ufuk çiz-

gisini saatlerce, tek kelime etmeden seyretti. Bir yandan gak gak diye ötmeyi de hiç ihmali etmiyordu.

Yapmayı en sevdığı işlerden biri burnundaki karanlık mağarayı parmağıyla karıştırmak, sonra da bu mağaradan gelenleri gün ışığına çıkarmak olduğu için, Gündüz iki elini aynı anda burnuna aldı. Hafif kemikli parmaklarından hemen burnuna üç dört kum tanesi girdi. Dışarıya ise, koyu yeşille kırmızı renklerinin tüm tonlarını barındıran, dev bir sümük parçası çıktı. Daha önce Gündüz hiç böylesine heybetli bir sümük görmemişti. Ama atalarımız sakınan göze çöp battığını yıllar önce söylemişlerdir. Bahsi geçen çöpün hemen yanında, yine onun gibi renkli bir bez parçası durmactaydı.

Gündüz çalışlığın içinde duran renkli bez parçasına merak ve şaşkınlıkla baktı. İhtiyar bir kadının buruşuk suratı gibi yer yer boşluklar, tuhaf tepeler, ovalar, nehirler ve dağlarla kaplı bezin ne olduğunu anlayabilmek için, talihsiz gencin yalnızca akla karayı seçmesi yetmeyecek, üzerine bir de Hanya ve Konya'yı görmesi lazım gelecekti. Ama çevrede ne Konya ne de Hanya olduğundan, alnında endişe çizgileri belirirken, Gündüz bez parçasına doğru yürüdü. Neydi bu kendine has + dünyanın unutulmuş bir köşesinde duran + fevkalade solgun renklere sahip + leş kokulu, hafif ıslak bez parçasının işlevi? Dizlerinin üzerine çöküp onu yakından incelediğinde, Gündüz bez parçasının -ki büyülüğu oldukça fazladır- bir balon olduğunu, içinde bir balerinın sahneye çıkmadan hissettiği korku duygusuyla anladı. Biraz ileride de, balonun içine oturulabilecek kabin kısmı vardı.

Hangi akla hizmettir bilinmez, Afrika'nın sefil bir kıyısında beklemekte olan bu balonun kabin bölümünde helyum gazını basan düzenek çalışır haldeydi ve Gündüz bir kurt gibi uluyarak şimdi gazı açmaktadır. Birkaç dakika içinde bez parçası bir futbol topu gibi şitti; gökyüzü iyice kararırken ve hemen arkasındaki bir ağacın dalları hafif hafif sallanırken, Gündüz'ün balonu en şişkin haline ulaştı. Fakat ayaklarının yerden kesilmesini bekleyen genç adam hâlâ olduğu yerde aynı şekilde duruyor, bu durum da kendisinin hiç mi hiç hoşuna gitmiyordu. Çocukluğunda okuduğu *Gerzek Patron Nasıl İşçilerinin Hayatlarını Mahvetti* isimli bir kitabın resimli sayfalarını hatırlayarak, Gündüz

bu sorunu bir parça çözmeye başlıyordu şimdi. Dikkatle, fal taşı gibi açtığı gözleriyle maceraperest dostumuz balonun güverte kisminin bir kalın halatla toprağın altındaki görünmez bir bölgeye bağlı durduğunu gördü önce, sonra da adı geçen uzuvlarını hızla açıp kapamaya koyuldu. Afrika'nın karanlık manzarasının resmi böylece gözlerinin önünde bir belirip bir kayboluyor, sadece kısa bir süreliğine içinde bulunma talihine erişip sonra terk etmek durumunda kaldığımız o güzel, eşi benzeri olmayan, sırı kokusuyla bile hatırlarımızda yer eden mekânlarla hep olduğu gibi, Gündüz uzaklaşmak üzere olduğu bu tuhaf kitaya onu hiç kaybetmek istemeyerek bakıyordu. Aradan tam olarak altı dakika altmış altı saniye geçtiğindeyse, dostumuz nihayet kabinden dışarı çıktı, halata yaklaştı ve bu kahverengi, tozlu, değişik maddeyi bir fare gibi kemirmeye koyuldu. Ne kadar da benzersiz bir tadı vardı halatin! Gözlerinde yaşlar eşliğinde Gündüz dişleriyle bu kendine has mahluğu iki parçaya ayırdı ve o da nesi?

Balonun büyük bir hızla havalandığını gördü.

XXXII.

*Kitabın son bölümünüün başlangıcı – Balona biniş,
Afrika'dan ayrılış – Kitabımız bitiyor ve bitti*

Etekleri tutuşan rahibe ve ayılara has bir hız, çeviklik ve akla biraz da kadınların şeftalilere en çok benzeyen tarafları olan kulak memelerini getiren bir titrek hareketler zinciriyle, genç kaçak, bütün gücüyle öne atıldı, ellerini havaya kaldırdı ve koşmaya başladı. Güvertenin kenarlarına dizilmiş ağırlık torbalarıyla –ki bunların içleri üçer beşer kilo ağırlığında taş toprakla doluydu– evet dostlar, bu torbalarla arasında bulunan bir metrelilik mesafeyi Gündüz altında bir trampen varmışçasına rahatlıkla katedip bu torbaların en şişmanına bütün gücüyle sarıldı. Şimdi hayatı kalması, bir bakıma bu torbaya yeterince sıkı sarılıp sarılmamasına bağlı olduğu için, bir parça endişeli bir suratla, kahramanımız, kendini şişman torbaya –kelimenin gerçek anlamıyla– teslim etti. Bir yandan da, çevrede başka kimseciklerin olmadığını bilmenin verdiği mutlulukla hafif hafif yelleniyordu.

İnsanüstü bir çaba sarf etmesini gerektiren unutulmayacak bir mücadelenin akabinde, Gündüz balonun güverte kısmına yerleşti ve üzerinde yükseldiği manzarayı seyretmeye koyuldu. Neler neler yoktu ki bu cümbüşün içinde? Boyu bir palmiye ağacını fersah fersah aşan sarılık olmuş yeşil bir zürafa, arada tavşan misali sekerek bir patikayı aşmaya çalışıyor, hemen ilerde kalın, uzun ve iri hortumunu havaya dikmiş vaziyette aniran pembe renkli bir fil ise, tipki bir mücevher dükkânına girmiş gibi ra-

hat hareketlerle çevresinde toplanan arkeolog kalabalığı ön ve arka ayaklarını kullanarak ezip dümdüz etmeye çalışıyordu. Aynı anda, şimdi rahata kavuşmuş dostumuz bir kaplanın bir başka kaplanı yemeye uğraştığını, içine aldığı hayvanın kuyruğunun ağızından dışarı çıkmasına ise hiç mi hiç aldrış etmediğini gözünde yaşlar eşliğinde gördü. Kabin kısmı, tipki yerdeyken olduğu gibi sessiz, huzurlu ve sakindi; tam ortada bulunan bir sandalyenin üzerine Gündüz iyiden iyiye yorulmuş bacaklarıyla çöktü, yerde bulduğu bir sigarayı ağızına aldı, yaktı ve çevresine şöyle bir baktı. Gökyüzündeydi. Uçuyordu! Yere çakılmış, yükselme imkânları olmayan zavallı kediler, Afrikalı devlet memurları, sümüklüböcekler ve denizylanlarını hiç görmeden havada süzülmek, mutlulukların en büyüğü gibi geldi genç adama. Burun deliklerinde, göğüs kafesinin içindeki görünmez çukurlarda, ciğerlerinde ve nihayet şakaklarının arasında dolanan nikotinin verdiği zevkin de bu mutluluktan aşağı kalır yanı yoktu. İşaret-parmağını sanki biraz da bu zevke işaret etmek için Gündüz sol şakağına dayadı ve sigarasını tellendirmeye devam etti.

Bu esnada aklına uzak ve mutlu bir hayalin ilk renkli başlangıç kareleri düşmüştü. Annesiyle bir uzak Anadolu şehrine gitmek üzere bindikleri trenin çuf çufları arasında, alnını vagonun soğuk camına yapıştırmış olan dostumuz yarı açık gözkapaklarıyla dışında olup bitenleri seyrediyor, dışında yan yana dizilmiş telgraf direklerinden başka bir şey olmayı, bukolik ve pastoral edebiyata meraklı kahramanımızın keyfini bir parça kaçıryordu. Kısa bir süre sonra ufak Gündüz, hafifçe kapanan gözlerinin varlığını unutarak uykuya dünyasına dalmıştı ve o vakit, bütün bu çıplak, rensiz telgraf direkleri beyaz kanatlı kargalarla, arada tek tük beliren iki büklüm olmuş ihtiyar köylüler ise, eli oraklı, İspanyol paça pantolonlar giymiş, yan sakalları fevkalade uzun Azrail'lere dönüşmüşlerdi. Bahsi geçen olağanüstü manzaraları uyuyan çocuklara has meleğimsi bir ifadeyle seyreden Gündüz, gördüğü rüyalarla yumuşamış gözkapaklarını açtığında, kendisini bir tren istasyonu platformunda, mermere, soğuk masanın üzerinde kollarını kavuşturmuş, kafasını da bu kol yığınının tam ortasına gömmüş vaziyette buldu. Hemen ilerisinde, Oxford ya da muhtemelen Cambridge Üniversitesi'ne gidenlerin

sahip oldukları kendine güvenle vücudu dimdik, ıslak saçları ar-kaya atılmış, zayıf, ağzından aşağıya ince uzun bir sigara sarkan bir genç adam duruyordu.

Bu sahneyi bir kitabında kullanmayı düşündüğü için iyice kafasına yazmaya çalışıyorduçasına kendisine bakan genç üniversite öğrencisini şöyle bir inceledikten sonra, Gündüz platformun yanında bekleyen trenin bacasından gri renk, kokusuz bir buharın yükseldiğini, ortalıkta deli danalar ya da mutlu rahi-beler gibi koştururan çeşitli yolcuların da içikleri pipo, esrar ve puroları yere fırlatıp tavşan misali zip zip zpladıklarını gördü, ani bir hareketle masadan kalktı. Bu sahneyi şimdi benim yazıyorum olmam ne kadar da garip! Tren sonra büyük bir hızla, tam da bir beygir gibi öne atılmış, genç dostumuz da kısrak misali koşarak beygiri yakalamaya –zor da olsa– muvaffak olmuştu.

Şimdi Gündüz'ün balonu, Afrika kıtasının karanlık, tekinsiz ormanlarından iyiden iyiye uzaklaşıyordu. Bir gezegen gibiydi bu balon: Boşluğun içinde, tek bir fizik kanuna boyun eğmek dışında hiçbir ilkeyi kafasına takmadan ilerliyordu. Kahramanımız, içinde büyük bir mutluluk ve ferahlama duygusu hissederek, kendisinin de hiçbir kanuna tabi olmadığını düşündü, belli belirsiz duyulan bir sesle gülmeye koyuldu. Aşağıdaki ne olduğunu hiç seçilemeyen boşlukta, hayat bütün zalimliğiyle insanların üzerine çökmeye devam ediyordu. Ama balonun içinde bir cennet vardı.

Güverte kısmına saklanan ve saatlerdir nefesini tutmuş vaziyette bekleyen, takım elbiseli, kravathı ayının nasıl da aniden ortaya çıkıp müthiş hareketlerle raks ettiğini ise, dilerseñiz başka bir zaman anatalım.

*Lahey-Münih-İstanbul-Amsterdam
Ağustos 2004-Ekim 2007*